

Louis de Berniers

Mandolina

Căpitanului Corelli

Titlul original:
Captain Corelli's Mandolin

Traducere de Mihnea Gafița

EDITURA CURTEA VECHE
— 2007 —

Pentru mama și tatăl meu, care în diverse locuri și diverse moduri au luptat contra fasciștilor și naziștilor, și-au pierdut mulți dintre cei mai buni prieteni și nimeni nu le-a mulțumit

Soldatul

Pe un câmp înghețat dintr-o lume de nimeni știută.
Tinerii merg împreună, cu trupuri zvelte și înalte.
Și cu toate că râd între ei, preaajma-le rămâne tăcută;
Oricât strigă de tare, niciun sunet nu se-aude încalte.
Vorbesc despre tot ce eu iubit pe-astă, lume zădarnic.
Dar aerul prea ușor nu vrea să le poarte vorba-n azur.
Tinerețe aveau, și părul de aur, și iată, suferit-au
amarnic,

Iar anii lor tineri acum sunt bătrâni, părul de aur li-i
sur.

Inimile sunt însă la fel, și strigă unii spre alții mereu:
„Ce s-a ales de viețile noastre pierdute-n tumult?!
Sunt ele tinere ca și noi, de aur ca noi, fratele meu?!
Îi râd ele morții în față, pentru că noi murit-am
demult?!”

Pe un câmp înghețat dintr-o lume netrecută pe hartă.
Se caută-ntre ei tinerii scormonind cu ochii prin lut.
Unii de alții întreabă „știind că viața și vremea nu
iartă”.

Despre lumea ce li s-a furat în paradisul acela tăcut.

HUMBERT WOLFE

Doctorul Iannis își începe istoria și se simte frustrat

Era bucuros doctorul Iannis: avusese o zi în care niciunul dintre pacienții săi nu murise și nici nu ajunsese mai rău decât știa el. Asistase nașterea surprinzător de ușoară a unui vițel, chiuretase un abces, făcuse o extracție de măsea, tratase cu Salvarsan o doamnă de moravuri ușoare, aplicase o clismă dezagreabilă, dar spectaculos de eficientă și săvârșise un miracol printr-o manevră de adevărată scamatorie medicală.

Își râdea în barbă, fiindcă nu se îndoia că miracolului cu pricina i se răspândise deja vestea ca fiind demn de însuși sfântul Gherasim. Se dusesse la bătrânul Stamatis acasă, unde fusese chemat să aline o durere de ureche, și se trezise uitându-se în străfundurile unui canal auricular mai jilav, mai pecinginos și mai stalagmitic până și decât peștera Drogarăți. Se apucase să curețe pecinginea cu vârful unui băț de chibrit lung, pe care-l învelise în vată de bumbac înmuiată în alcool. Știa foarte bine că bătrânul Stamatis era surd-toacă de urechea aceea încă din copilărie și că dintotdeauna se văita de dureri, dar tot rămăsese surprins când simțise, prin toată păroșenia, că bățul de chibrit se poticnise de ceva tare și compact, de ceva care, vorba aceea, nu avea nicio scuză anatomică sau fiziologică să se afle acolo. Îl mutase pe bătrân lângă fereastră și deschisese larg obloanele, drept care soarele prânzului invadase deodată camera cu o explozie de căldură sufocantă și lumina orbitoare, de parcă vreun înger nechemat și peste măsură de generos cu strălucirea și-ar fi ales din greșeală tocmai locul acela ca să se înfățișeze. Nevasta bătrânului Stamatis începuse să bombăne: pur și simplu nu se făcea să lași să-ți intre-n casă atâta lumină, și când? – în toiul zilei. Era convinsă că lumina era cea care saltă praful; ea, una, vedea perfect cum se ridicau firele de praf de peste tot.

Directorul Iannis răsucise capul pacientului în așa fel încât să i se poată uita în fundul urechii. Cu vârful chibritului cel lung, dăduse la o parte smocurile de peri aspri, încărunțiți de niște fulgi de piele uscată și descuamată. Dincolo de ei, în fund de tot, era ceva de formă sferică. Doctorul răsucise puțin suprafața aceluia ceva tare, ca să dea la o parte pojghița cafenie de ceară întărită, ca o crustă, și scosese la iveală un... bob de mazăre. Era, fără îndoială, un bob de mazăre. Avea o culoare verzuie și suprafața oarecum încrețită, dar nu încăpea niciun dubiu – nu putea să fie nimic altceva.

— Ți-ai băgat vreodată ceva în ureche? întrebă doctorul.

— Numai degetul, îi răspunsese bătrânul Stamatis.

— Și de când nu auzi cu urechea asta?

— De când mă știu.

Doctorului Iannis i se înfățișase dinaintea ochilor o imagine absurdă. Parcă-l și vedea pe Stamatis băiețel, dar cu aceeași față ridată, la fel de adus de spate și având urechile tot așa, peste măsură de păroase, întinzându-se până în mijlocul mesei din bucătărie și luând un bob de mazăre uscată dintr-un castron de lemn. Parcă-l vedea cum ducea la gură bobul de mazăre, dar, fiindcă se dovedea prea tare ca să muște din el, nu-l mai mănca și și-l vârâ în ureche. Așa că pufnise în râs:

— Precis că erai o pacoste când erai mic.

— Era un drac, nu alta, intervenise nevasta lui Stamatis.

— Ia mai taci, femeie, că nu știi tu cum eram eu pe vremea aia!

— Mi-a povestit mama ta, Dumnezeu s-o odihnească! îi replicase bătrâna, ȕuguindu-și buzele și încrucișând brațele. Apoi adăugase: Și surorile tale mi-au povestit.

Doctorul Iannis evaluase dilema. Fără îndoială, avea de-a face cu un bob de mazăre nepăsător și recalcitrant, care se vârâse prea adânc în ureche pentru a putea fi tras afară.

— Aveți cumva un cârlig de undiță, cam așa de mare... cum ar fi unul bun pentru chefal, numai să aibă tija mai

lungă?! Și poate aveți și un ciocănel...

Cei doi soți se uitaseră unul la celălalt cu aerul că împărtășeau același gând, anume că doctorul lor precis o luase razna.

— Ce treabă are cârligul de undiță cu urechea mea care mă doare?! Întrebase bătrânul Stamatis circumspect.

— Are, că ai un impediment auditiv nemaipomenit, îi răspunse doctorul, care nu pierdea niciodată din vedere necesitatea de a păstra o anumită mistică a actului medical, dar și pe deplin conștient că, dacă spunea „ai un bob de mazăre în ureche”, putea să-și ia adio de la momentul de *kudos* – de glorie. Apoi continuase: Pot să te scap de el cu un cârlig de undiță și un ciocănel, este modul ideal de a depăși un *embarras de petit pois*¹.

Cuvintele franțuzești le pronunțase cu un accent parizian afectat, chiar dacă nimeni altcineva nu pricepuse ironia, afară de el însuși.

Cârligul și ciocănelul îi fuseseră aduse de îndată. El îndreptase cârligul cu grijă pe dalele de piatra ale podelei. După aceea, îl pusese pe bătrân să stea cu capul pe pervazul ferestrei, la lumină. Stamatis își culcase tâmpla pe pervaz și-și rotea privirile în toate direcțiile, în timp ce nevasta lui, dimpotrivă, își acoperise ochii cu amândouă mâinile, chiar dacă printre degete tot urmărea ce se întâmpla.

— Hai mai repede, doctore, că pervazul ăsta frige mai rău ca iadul! exclamase pacientul.

Doctorul introdusese cu grijă cârligul îndreptat în orificiul hirsut și luase ciocanul în mâna cealaltă, dar fusese oprit din ce avea de gând să facă de un țipăt hârșăit, care-l trimisese cu gândul, brusc, la un corb. Nepricepând ce și cum, dar oripilată, soția cea bătrână a lui Stamatis își frângea mâinile și se văita:

— Vai, vai, vai, uite ce face, îi înfinge cârligul de pescuit în creier! Doamne, lisuse Cristoase, fie-ți milă și ne apără cu

¹ Textual: „Un necaz de mazăre”. Expresia franceză se citește la fel ca un *embarras de petit poid* – un necaz de mică greutate, de mici dimensiuni.

toți sfinții și tu, Fecioară Maria!

Întreruperea îi dăduse doctorului un răgaz de gândire; dacă bobul de mazăre se făcuse foarte tare, exista riscul ca vârful cârligului să nu-l străpungă, ci din contră, să i-l împingă și mai adânc în fundătură. Risca să-i și spargă timpanul lui Stamatis.

Atunci doctorul se îndreptase de șale și începuse să-și răsucească mustața albă cu unul dintre degetele arătătoare, semn că medita.

— Facem altfel, anunțase el în cele din urmă. Dacă stau și mă gândesc mai bine, cel mai indicat este să-i umplem urechea cu apă, care să înmoaie corpul oclisiv inoportun. *Kiria* – doamna, dumitale îți revine sarcina să ții urechea asta umplută cu apă caldă până mai spre seară, când mă întorc eu. Nu-i dai voie pacientului să se miște, îl ții așa, culcat pe-o parte și cu urechea inundată. Ne-am înțeles?!

Doctorul Iannis revenise la ora șase și înfipsese cârligul în bobul de mazăre, de-acum înmuiat – reușise să-l scoată fără niciun ciocan, fie el și ciocănel. Îl trăsese afară cu destulă ușurință și li-l arătase celor doi soți, ca să-l vadă și ei. Învelit cum era în crusta groasă de ceară brună, râncedă și urât mirositoare, nici soțul și nici soția nu recunoscuseră în obiectul acela nimic leguminos.

— E foarte... papilionaceu, nu-i așa?! întrebuse doctorul.

Bătrâna încuviințase din cap cu aerul inconfundabil că înțelesese despre ce era vorba, cu toate că nu pricepuse nimic, dar și cu o expresie de mirare care i se putea citi în ochi. Stamatis își dusesese mâna la tâmplă și-și acoperise toată partea respectivă a capului, exclamând:

— E rece înăuntru. Și ce tare, Doamne, ce tare aud totul! Zău așa, totul e foarte tare. Până și vocea mi-o aud tare!

— Surzenia dumitale s-a vindecat, îl înștiințase doctorul Iannis. Operația a reușit perfect, eu așa zic.

— Am făcut o operație! zisese bătrânul Stamatis pe deplin satisfăcut. Nu știu pe nimeni altcineva, în afară de

mine, care să fi făcut vreo operație. Și-acum aud. O minune, asta e! Îmi simt capul gol, mi-l simt golit, îl simt ca și cum n-aș avea nimic altceva în cap decât apă de izvor, apa rece și limpede!

— Și până la urmă cum e, plin sau gol? întrebuse nevasta lui. Vorbește și tu mai cu cap, dacă doctorul a fost atât de amabil de-a venit până aici și te-a vindecat – după care îi luase mâna doctorului Iannis în amândouă mâinile ei și i-o sărutase.

La scurt timp după aceea, doctorul putea fi văzut mergând spre casă cu câte un pui zdravăn sub fiecare braț, cu câte o vânăta sumbră și lucioasă îndesată în fiecare dintre buzunarele hainei și cu un bob de mazăre străvechi pus bine în batistă, cu care să-și îmbogățească muzeul medical personal.

Și în materie de plăți ziua se dovedise a fi bună. Doctorul mai primise două languste mari de tot și foarte frumoase, o oală de plevușcă un răsad de busuioc și o ofertă pentru o partidă de sex (cu scadența oricând i-ar fi convenit lui). De această din urmă ofertă se hotărâse în sinea lui să nu profite, chiar dacă Salvarsanul dădea rezultate. Îi rămăsese toată seara înainte ca să scrie la istoria Cefaloniei, pe care o începuse – cu condiția ca Pelagia să-și fi adus aminte să mai cumpere niște ulei pentru oiașe.

Noua istorie a Cefaloniei ridica însă, în fața autorului ei, o dificultate. I se părea imposibil de scris fără să amestece în ea propriile lui sentimente și prejudecăți. Obiectivitatea era un deziderat parcă de neatins – doctorul Iannis avea impresia că starurile ratate îl făcuseră să irosească mai multă hârtie decât se folosea în mod normal pe toată insula în răstimp de un an întreg. Vocea care se desprindea din relatarea lui era, în mod obstinat, propria voce – nu avea nimic istoric în ea. Îi lipseau măreția și imparțialitatea. Nu era vocea unui olimpian.

Stând la masa lui de lucru, a început să scrie: „Cefalonia este o fabrică de crescut copii pentru export. Sunt mai mulți cefalonieni prin alte țări sau pe mări decât la ei acasă. Nu există nicio ocupație indigenă care să mențină

famiiliile reunite, iar pământul arabil nu e suficient, după cum nu este nici peștele din mare. Bărbații noștri pleacă în alte părți și se întorc aici să moară, așa încât suntem o insulă de copii, fete nemăritate, popi și oameni foarte bătrâni. Singura parte bună este că numai femeile frumoase își găsesc soți printre bărbații rămași pe insulă, așa încât presiunii selecției naturale i se datorează faptul că avem cele mai frumoase femei din toată Grecia, dacă nu chiar din întreg spațiul mediteraneean. Partea mai puțin bună este că avem femei frumoase și deștepte măritate cu cei mai grotești și mai nepotrivii soți, care nu sunt buni de nimic – și nici n-ar putea fi – și avem și niște femei amărâte și urâte, pe care nu le vrea nimeni, care s-au născut ca să fie văduve, chiar dacă au rămas toată viața nemăritate”.

Doctorul și-a umplut pipa din nou și a recitit ce scrisese. O auzea pe fiică-sa, Pelagia, cum trebăluia pe afară, prin curte, pregătindu-se să pună langustele la fiert. A recitit ce scrisese despre femeile frumoase și și-a adus aminte de nevasta lui, la fel de frumoasă cum se făcuse și fata lor, dar care murise de tuberculoză, în ciuda tuturor eforturilor lui de a o salva. „Insula aceasta își trădează propriii locuitori în simplul fapt al existenței lor”, a mai scris, după care a făcut hârtia ghemotoc și a aruncat-o într-un colț al camerei. Nu, așa nu mergea; de ce nu putea să scrie și el ca un adevărat istoric? De ce nu putea să scrie și el fără patimă, fără mânie, fără sentimentul trădării și al oprimirii? Și-a tras în față pagina pe care o scrisese prima și care avea deja colțurile răsucite în sus. Era chiar pagina de titlu: *O nouă istorie a Cefaloniei*. A tăiat cu o linie cuvântul nouă și a scris, în schimb, personală după istorie. De-acum, putea să nu-și mai facă probleme în privința adjectivelor dure și a răfuielilor istorice străvechi, de-acum putea să se arate oricât de vitriolic în legătură cu romanii, cu normanzii, cu venețienii, cu turcii, cu englezii, ba chiar și cu cefalonienii înșiși. Așa că s-a apucat să scrie: „Insula pe jumătate uitată, Cefalonia se înalță pe nepusă-masă și pe negândite din Marea Ionică. Este o insulă de o vechime atât de mare, încât până și stâncile ei golașe respiră nostalgie, iar pământul roșiatic zace amorțit

nu numai de razele soarelui, ci și de povara copleșitoare a memoriei. Corăbiile lui Odiseu erau făcute din pin de Cefalonia, gărzile lui de corp erau giganți cefalonieni și nu sunt puțini cei care susțin că însuși palatul său nu în Itaca se afla, ci în Cefalonia.

Chiar și înainte, însă, ca acel rege viclean și plimbăreț să fi primit darul Atenei ori să fi pornit în rătăcirile lui pe mări datorate dușmăniei implacabile a lui Poseidon, populațiile din mezolitic și neolitic își ciopleau, prin locurile acestea, cuțite de obsidian și aruncau năvoade ca să prindă pește. Grecii micenieni s-au stabilit aici, lăsându-și în urmă cioburile de amfore și mormintele-mameloane și dând naștere unor descendenți care, la mult timp după ce Odisea a pornit în celebrele sale peregrinări aveau să lupte pentru Atena, să îndure tirania Spartei și, până la urmă să-l învingă pe megalomanul de Filip, regele Macedonei și tatăl aceluia Alexandru, din cine știe ce motiv supranumit < cel Mare > – în tot cazul, un megaloman și mai neverosimil.

Cefalonia colcăia de zei. Pe vârful muntelui Aenos era un altar închinat lui Zeus, iar pe insulița Thios, un altul. Demetra era venerată și ea pentru că transformase insula în grâнарul Ioniei, la fel Poseidon, zeul care o siluise întruchipând un armăsar și apoi o abandonase, iar ea dăduse naștere unui cal negru și unei fiice misterioase, al cărei nume s-a pierdut când misterele eleusine au fost suprimate de creștini. Mai era și Apollo, ucigătorul monstrului Piton care păzea buricul-pământului, frumos, tânăr, înțelept, puternic, bisexual la modul hiperbolic – singurul zeu căruia albinele îi construiseră un templu din ceară. Venerat era și Dionisos, zeul vinului, al plăcerii, al civilizației și vegetației, căruia Afrodita îi născuse un băiețel înzestrat cu cel mai ciclopic mădular care a împovărat vreodată pe cineva, fie om, fie zeu. Și Artemis își avea adoratorii aici zeița-fecioară a vânătorii, cea cu mulți sâni, care avea niște convingeri feministe atât de radicale” încât și-a pus dulăii să-l sfâșie pe Acteon pentru că întâmplător o văzuse dezbrăcată, iar pe amantul ei de taină, Orion, a pus niște scorpioni să-l înțepe până a murit, pentru că o atinsese

fără să vrea. Atât de cusurgioaică era atât de obsedată de etichetă și de judecățile sumare, încât o întreagă dinastie putea fi lichidată pentru o vorbă nelalocul ei sau pentru cutare ofrandă făcută cu cinci minute întârziere. Existau în Cefalonia și temple ale Atenei, eterna fecioară care (dând dovadă de multă reținere, în comparație cu Artemis) îl orbise pe Tiresias pentru că o văzuse goală și era peste măsură de talentată în privința ocupațiilor indispensabile vieții economice și casnice; ba mai mult, era ocrotitoarea boilor, a cailor și a măslinelor.

Felul în care locuitorii insulei își alegeau zeii demonstra uriașul lor bun-simț lipsit de orice echivoc, secretul supraviețuirii lor de-a lungul secolelor. Este limpede că regele zeilor trebuia venerat, limpede că o populație de navigatori trebuia să-l îmbuneze pe zeul mărilor, limpede că niște viticultori nu puteau să nu-l cinstească pe Dionisos (doar era și cel mai frecvent nume de bărbat de pe insula Dionisios), limpede că Demetra se cerea onorată, pentru că avea grijă ca insula să aibă cu ce-i hrăni pe cefalonieni, limpede că Atena trebuia venerată pentru darul înțelepciunii și pentru priceperea ei într-ale corvezilor de fiecare zi, după cum tot ei îi revenea să supervizeze nenumăratele urgențe de ordin militar. Nu e de mirare nici că Artemis își avea cultul ei pe insula, ceea ce echivala cu o poliță de asigurare infailibilă: fata se dovedea o asemenea pacoste aducătoare de necazuri, încât era infinit mai bine ca răutățile ei să se manifeste prin alte părți.

Opțiunea pentru cultul lui Apollo în Cefalonia era însă, deopotrivă, cea mai de neînțeles și mai puțin misterioasă. Nu-i puteau găsi nicio explicație cei care nu fuseseră niciodată pe insulă și nu putea fi trecută cu vederea de cei care fuseseră în aceste locuri, pentru că Apollo este un zeu asociat cu lumina puternică. Toți străinii care pun piciorul aici sunt orbiți pentru cel puțin două zile.

Este o lumină care nu pare a străbate nici aerul, nici măcar stratosfera. Este absolut virgină și produce o claritate a detaliului de-a dreptul copleșitoare, strălucind cu o forță eroică. Expune culorile în starea lor pură, dinaintea căderii

În păcat, ca și cum ar proveni direct din imaginația lui Dumnezeu în tinerețile lui, când încă mai credea că toate sunt bune. Verdele-închis al pinilor este de o profunzime insondabilă și retractilă, marea văzută din vârful unei stânci se înfățișează, la modul platonice, în nuanțe de azuriu, turcoaz, sinarald și lapis lazuli. Ochiul unei capre este o piatră semiprețioasă vie, de o culoare aflată undeva la mijloc între ambră și citrin, iar greierii sunt de același verde fluorescent ca și cele dintâi fire de iarbă din Edenul original. După ce ochii se adaptează acestei lumini vestale, de o castitate dusă la extrem, lumina din orice alt loc pare, în schimb, jalnică și umedă, un mijloc de a vedea cât de cât și nimic altceva, o dezamăgire, un rateu. Până și prin apa mării care scaldă țărmurile Cefaloniei se vede mai bine decât prin aerul de oriunde altundeva; poți să plutești pe apă uitându-te, în adâncime, la fundul mării și să vezi limpede cum trec lugubre pisicile-de-mare însoțite în orice moment, nimeni nu știe din ce motiv, de caracude minuscule”.

Doctorul-istoric s-a rezemat de speteaza scaunului și a recitit ce scrisese până atunci. Lui personal i se părea foarte poetic. A citit apoi încă o dată și a mai îndulcit câteva dintre formulări. În marginea foii, și-a notat: „De ținut minte: toți cefalonienii sunt poeți. Unde pot să introduc asta?!”

După care, a ieșit în curte și s-a ușurat peste un strat de mentă. Își propusese să le asigure ierburilor necesarul de azot după un sistem de rotație strictă, așa încât a doua zi venea rândul stratului de măgheran. Când s-a întors în casă, a prins-o pe capra Pelagiei, care tocmai se delecta mâncându-i scrierile. A smuls hârtia din botul fiarei pe care a și gonit-o în curte, unde-i era locul. Capra a țâșnit pe ușă afară, s-a refugiat în spatele unui măslin cu trunchiul gros și a început să behăie scandalizată.

— Pelagia, a protestat doctorul Iannis, blestemata aia de rumegătoare a ta mi-a mâncat tot ce-am scris în seara asta. De câte ori ți-am spus să nu-i mai dai drumu-n casă?! Dacă se mai întâmplă o singură dată așa ceva, să știi că ți-o pun la frigare. Ți promit și-am să mă țin de cuvânt. Îmi vine și-așa destul de greu să avansez, fără să mai am pe cap și

animalul ăsta care-mi sabotează toată munca.

— Mâncăm pe la ora zece, a zis Pelagia, ridicându-și ochii către tatăl ei și zâmbind.

— Tu m-ai auzit ce-am spus?! Că nu vreau să mai văd capre în casă, m-ai înțeles?! – la care, Pelagia s-a oprit din tăiatul unui ardei iute în felii, și-a dat la o parte de pe față o șuviță de păr și i-a răspuns:

— Las' că și tu o iubești la fel de mult ca și mine.

— În primul rând, eu nu iubesc o rumegătoare; în al doilea rând, ia să nu-mi mai răspunzi. Pe vremea mea, o fată nu-i răspundea lui taică-su. Nu-ți permit să-mi răspunzi.

Dar Pelagia și-a pus o mână în șold și a făcut o grimasă, zicând:

— Papa, și-acum e vremea ta. Că doar n-ai murit încă, nu?! Și stai liniștit, că și ea te iubește pe tine – capra.

Doctorul Iannis i-a întors spatele, dezarmat și învins. Nu se cuvenea câtuși de puțin ca o fată să facă uz de trucurile ei feminine împotriva propriului ei tată, și nici să-i amintească întruna de mama ei. Așa că s-a întors la masa lui de lucru și a luat o nouă foaie de hârtie. Își aducea aminte că în ultimul său efort creator făcuse el ce făcuse și reușise să se îndepărteze de subiectul zei către subiectul pești. Din punct de vedere literar, poate că nici nu era atât de rău că-i fusese mâncat. De astă dată, a scris: „Numai o insulă atât de nesimțită cum este Cefalonia putea să dea dovadă de o asemenea lipsă de minte, încât să se așeze direct pe o falie, expunându-se primejdiei permanente a unor cutremure devastatoare. Numai o insulă atât de indiferentă cum este a noastră se putea lăsa călcată în picioare de o asemenea puzderie de capre oportuniste și impertinente”.

2

Il Duce

Vino-ncoace. Da, tu. Vino-ncoace. Ia să-mi spui tu mie ceva: cum îmi stă mai bine, din profil-dreapta sau din profil-

stânga?! Zău așa crezi?! Nu știu ce să zic. Mă gândesc... poate că buza de jos dă mai bine din partea cealaltă. A, da, ești de acord cu mine?! Presupun că, ești de acord cu tot ce spun eu. Da, sigur că ești. Și-atunci, eu cum pot să mă bazez pe judecățile tale?! Ce dacă aş spune că Franța e făcută din bachelită, ar însemna că așa și este?! Ai de gând să fii și-atunci de acord cu mine? Cum adică „da, domnule” „nu, domnule” „nu știu, domnule”?! Ce răspuns mai e și ăsta?! Ești dobitoc sau ce ești?! Du-te și adu-mi niște oglinzi, ca să pot să mă uit în ele și să-mi dau seama singur.

Da, este foarte important și foarte firesc totodată să vadă lumea în mine o apoteoză a idealului italian. Pe mine n-ai să mă vezi niciodată filmat în izmene. Adevărul este că nici în costum și cu cravată la gât n-ai să mă mai vezi niciodată. Nu vreau să fiu luat drept om de afaceri, drept un birocrat oarecare, și-n tot cazul uniforma asta mă avantajează... Întruchiparea Italiei – asta sunt, poate chiar mai mult decât însuși Regele. Uite-așa arată Italia: elegantă și războinică, Italia unde totul merge brici, Italia inflexibilă ca oțelul. Una dintre Marile Puteri, că doar eu am făcut-o să fie.

A, da, ai venit cu oglinzile?! Pune-o pe-asta acolo. Nu fi dobitoc – acolo. Da, acolo. Și-acuma pe cealaltă pune-o dincolo. Pentru dumnezeu, chiar trebuie să le fac eu pe toate?! Ce-i cu tine omule, nu ți-e bine?! Aaa... cred că din profil-stânga-mi place. Lasă oglinda mai pe spate. Mai mult, mai... încă puțin. Gata, stai așa. Asta este. Minunat. Trebuie să facem în așa fel, încât lumea să mă vadă mereu ca și cum s-ar uita la mine de jos în sus. Întotdeauna să fiu mai mult decât toți ceilalți. Trimite pe cineva prin oraș să caute cele mai bune balcoane. Notează-ți undeva. Notează-ți și asta, până nu uit: Din ordinul *Ducelui*, toți munții din Italia să fie împăduriți până la refuz. Cum adică, „pentru ce”?! Nu ți-e clar de ce?! mai mulți copaci înseamnă mai multă zăpadă – asta știe oricine. Italia trebuie să fie mai friguroasă, ca să crească italieni mai rezistenți, mai înzestrați, mai entuziaști. Adevărul e trist, cu toate că nu este mai puțin adevărat: tinerii noștri de azi nu se mai pricep să fie soldați cum erau tații lor. Au neapărată nevoie să fie mai reci, cum sunt

nemții. Gheață în suflet – asta ne trebuie. Aș putea să jur că țara asta s-a făcut mai călduroasă de la Războiul cel Mare încoace. Căldura îi face pe oameni puturoși, îi face incompetenți. Îi face nepotrivii cu imperiul. Transformă viața într-o eternă siestă. Nu mi se spune mie degeaba dictatorul care nu doarme – pe mine nu mă prinzi niciodată dormind după-masă. Ia mai notează-ți ceva. Noua noastră lozincă va fi următoarea: *Libro e Moschetto – Fascisto Perfetto*². Vreau să-nțeleagă toată lumea că fascismul nu este numai o revoluție socială și politică, este și o revoluție culturală... Fiecare fascist trebuie să aibă o carte-n raniță „m-ai înțeles?! Noi n-o să fim de-ăia... filistini. Vreau să existe cluburi de lectură fasciste până și-n cele mai mici orașele, și să n-aud că nenorociții de *squadriști* se-apucă să le dea foc.

Și ce mai este și treaba asta de-am auzit-o, cu un regiment de vânători-de-munte care au mărșăluit prin Verona cântând „Vogliamo la pace, non vogliamo la guerra”³?. Cer să se facă o anchetă. Nu-mi trebuie mie așa ceva, să se fâțâie trupele de elită de colo până colo cântând nu știu ce cântece pacifist-defetiste, când noi, deocamdată, nici măcar n-am intrat propriu-zis în război. Și apropo de vânătorii de munte, ce mai e și chestia asta, că unii dintre ei s-au luat la bătaie cu legionarii fasciști?!

Ce altceva mai pot face ca să-i determin pe militari să accepte milițiile?! Cum ți se pare formula asta pentru o altă lozincă: Războiul este pentru bărbat ce este nașterea pentru femeie”?! Foarte bună – mă gândeam eu c-o să fii de acord. O lozincă minunată, plină de bărbăție, mult mai bună decât „Biserică, bucătărie, bebeluși” – șapte zile din șapte. Sun-o pe Clara⁴ și spuneii să mă aștepte-n seara asta, poate reușesc să scap de nevastă-mea... Dar lozinca asta cum ți se pare: „Cu prudență îndrăzneată.”?! Ești sigur?! Nu-mi aduc

² „Cartea și pușca fascistul perfect” (ital.).

³ „Vrem pace, nu vrem război” (ital.).

⁴ Clara (Claretta) Petacci (1912-1945), amanta lui Benito Mussolini, care a fost executată și spânzurată de picioare, împreună cu el.

aminte ca Benni⁵ s-o fi folosit într-un discurs de-al lui. Mă rog, o fi folosit-o – cu mulți ani în urmă. Poate că nu-i chiar atât de bună.

Notează-ți următorul lucru: Oamenilor noștri din Africa să li se explice clar și răspicat că practica asta zisă, din câte am înțeles, *madamismo* trebuie să înceteze. Eu, unul, zău că nu pot să-nghit ideea ca bărbați italieni să-și facă familii cu femeile locului și să dilueze puritatea sângelui. Nu, nu de prostituatele locului îmi pasă mie. *Sciarmute*-le alea fac o treabă indispensabilă pentru moralul oamenilor noștri de-acolo. De poveștile de-amor nu vreau să mai aud, atâta tot. Cum adică. Roma a dus întotdeauna o politică de asimilare?! Știu asta și știu și că noi reconstruim imperiul, dar vremurile de-acum s-au schimbat – sunt vremuri fasciste.

Și, dacă tot vorbeam de negrotei, mi-ai văzut broșura aia, Partito e Impero⁶?! Îmi place un pasaj în care zic: „Pe scurt, trebuie să căutăm să le inoculăm italienilor o mentalitate imperialistă și rasistă”. Da, și evreilor. Ce, nu li s-a explicat evreilor italieni clar și răspicat să facă, bine și să se hotărască, o dată pentru totdeauna, ce sunt în primul rând – italieni sau evrei?! Scurt pe doi: ori e albă, ori e neagră. Și nu mi-a scăpat faptul că evreimea mondială este anti-fascistă. Că doar nu sunt prost. Știu foarte bine că sioniștii sunt slugile politicii externe britanice.

Punctul meu de vedere e clar: trebuie să impunem cotele de angajare a evreilor în funcțiile publice. Nu voi accepta niciun fel de disparități și nu-mi pasă dacă asta înseamnă că niște biete orașele or să rămână fără primar. Trebuie să ținem și noi pasul cu aliați noștri germani. Da, știu că Papa nu e de acord, însă Papa are prea mult de pierdut ca să-și bage nasul. Știe că pot să denunț Tratatul de la Laterano⁷. Am un trident înfipt în coasta lui și știe că pot

⁵ Antonio Stefano Benni (1880-1945), om politic, ministru al Comunicațiilor (1935-1939).

⁶ Partidul și autoritatea (ital.).

⁷ Tratat încheiat între Sfântul Scaun și Guvernul fascist italian la 1 februarie 1929, la catedrala papală San Giovanni în Laterano, care

să-l răsucesc. Am renunțat la materialismul ateu de dragul păcii cu Biserica, dar mai departe de-atâta nu merg.

Notează-ți și asta: vreau să-nghete salariile, ca să putem ține inflația sub control. Mărim cu cincizeci la sută subsidiile pentru familii. Nu, nu cred că-n felul ăsta anulăm efectele măsurii cu înghețarea salariilor. Ce, crezi că eu nu pricep cum stă treaba cu economia?! De câte ori trebuie să-ți explic, cap sec ce ești, că economia fascistă e imună la perturbările ciclice ale capitalismului?! Cum îndrăznești să mă contrazici și să spui că, după câte se pare, lucrurile stau exact pe dos?. De ce crezi tu c-am îngăduit autarhia toți anii ăștia?! Am avut niște probleme de adaptare, și-atâta tot, *zuccone* ce ești, *sciocco* ce ești, *balordo* ce ești – nătărăule, netotule, neghiobule! Trimite-i o telegramă lui Farinacci și spune-i că-mi pare rău că și-a pierdut o mână, dar la ce poți să te aștepți când te-apuci de pescuit cu grenade?! Și spune-le și ziaristilor că i s-a întâmplat dintr-un motiv eroic oarecare. O să publicăm un articol pe tema asta în *Il Regime Fascista* de luni. Ceva gen „Lider de partid rănit într-o acțiune vitejească împotriva etiopienilor”. Apropo de asta: în ce stadiu mai sunt experiențele cu gaze toxice de luptă?! Alea împotriva gherilelor de negrotei. Sper ca toți *rifiuto* ăia – toate lepădăturile-alea să moară încet, atâta tot. Agonie la maximum. *Pour encourager les autres*.⁸ Ce să facem, să invadăm Franța?! Dar asta cum sună: „Fascismul transcende antagonismele de clasă”?!

Ce, a venit Cianol?! Primesc întruna rapoarte de prin toată țara că starea de spirit este într-o măsură covârșitoare anti-război. Eu nu pot să pricep chestia asta. Industriașii, burghezia, clasa muncitoare – acumă și armata, pentru Dumnezeu?! Da, știu că mă așteaptă o delegație de artiști și intelectuali. Ce face – vor să-mi ofere o distincție?! Spune-le să intre imediat!

Bună seara, domnilor. Dați-mi voie să vă spun că-mi

stabilea relațiile dintre Statul italian și Biserica Catolică.

⁸ „Pentru a-i încuraja pe ceilalți” (fran).

face o mare plăcere să primesc această... din partea unora dintre... ăăă... cele mai mari minți ale noastre. O voi purta cu mândrie. Cum mai merge noul dumneavoastră roman?! Vai, îmi pare rău, am uitat cu desăvârșire. Bineînțeles că dumneavoastră sunteți sculptor. Mi-a scăpat. O nouă statuie care să mă reprezinte pe mine?! Splendid. La Milano ar fi nevoie de niște monumente, nu, ce ziceți?! Vă reamintesc, deși sunt convins că știți foarte bine și dumneavoastră, că fascismul este, în esența lui, în profunzimea lui, o concepție estetică și că dumneavoastră, în calitate de creatori ai frumosului, vă revine sarcina să reprezentați cu maximă eficiență frumusețea sublimă și realitatea palpabilă a idealului fascist. Și nu uitați: dacă forțele noastre armate sunt testiculele, iar eu sunt creierul fascismului, atunci dumneavoastră sunteți imaginația lui. Aveți o mare și grea responsabilitate. Și-acum, o să vă rog să mă scuzați, domnilor treburile de stat, știți și dumneavoastră cum este. Am audiență la Majestatea Sa Regele. Da, sigur că da, îi voi transmite sentimentele dumneavoastră de profundă loialitate. Exact asta și așteaptă de la dumneavoastră. Bună seara.

Bine c-am scăpat de ei. Nu e drăguță chestia asta?! Poate că i-o dau Clarei. Precis c-o s-o găsească amuzantă. Ce anume – zău, vine Ciano?⁹ Era și cazul. Ce-a făcut, s-a fâțâit de colo-colo pe terenul de golf, este?! Dă-l dracului de joc tâmpit – părerea mea. Aș înțelege dac-ar trebui să lovești iepurii cu mingea aia, sau să dobori prepelițele din zbor. Nu poți mânca o gaură, de paișpe, este?! Nu poți să jumulești un punct ochit-punct lovit.

A, Galeazzo-mi pare bine să te văd. Da, da – intră. *Bene, bene*. Și ce mai face scumpa mea fiică?! Nu-i așa că e minunat să păstrezi guvernarea în familie, cum s-ar zice?! E bine să ai alături pe cineva pe care să te poți baza. Ai jucat

⁹ Galeazzo Ciano (1903-1944), conte de Cortellazzo și Buccari, ginerele lui Benito Mussolini, ministru de Externe al Italiei (1936-1943) și Vicerege al Albaniei (din 1939). A fost executat pentru trădare.

golf? Da, mă gândeam eu. Minunat joc, atât de fascinant, de provocator, în egală măsură intelectual și fizic, din câte înțeleg. Îmi pare rău că n-am timp să joc și eu. Pentru mine e, pășărească, zău așa, când aud vorbindu-se de toate felurile alea de crose. Mister elusin, nu altceva! E-le-u-sin, am zis. Mă rog, nu contează. Ce costum splendid ai! Impecabilă croială, și ce pantofi distinși! Cum se numesc „ghete George”?! Mă-ntreb de ce. Să nu-mi spui că sunt englezești! Eu, Galeazzo, prefer un bocanc militar cinstit – nu mă pot măsura cu tine la capitolul eleganță și nu mi-e rușine să recunosc de la bun început. Eu sunt un om al pământului, și asta și trebuie să fiu dacă pământul respectiv este chiar Italia ești de acord cu mine?!

Bun, fii atent: trebuie să luăm o decizie în problema asta grecească, o dată pentru totdeauna. Cred că suntem de acord amândoi că, după toate realizările noastre, avem nevoie de o nouă direcție. Gândește-te, Galeazzo: când eram ziarist, Italia nu avea un imperiu de care să se poată vorbi. Acum, de când sunt *Il Duce*, avem. Și este o moștenire măreață și durabilă – aici nu încapă discuție. Mai multe aplauze primește o simfonie decât un cvartet. Dar putem noi să ne mulțumim cu Africa și cu niște insulițe de care n-a auzit nimeni niciodată?. Putem să ne culcăm pe laurii ăștia, când în jurul nostru nu mai conțin divizările în sânul partidului și când vedem că politica noastră pare a nu avea un obiectiv central?! Avem nevoie să vârm dinamita-n curul națiunii, ești de acord cu mine?! Avem nevoie de o angajare măreață și unificatoare. Avem nevoie de un dușman și avem nevoie să menținem elanul imperial. Iată de ce revin la subiectul cu grecii.

M-am uitat peste arhive. În primul rând, avem o rușine istorică de spălat, o chestiune incredibilă. Mă refer la incidentul cu Tellini¹⁰, din 1923, după cum sunt convins că

¹⁰ Este vorba de asasinarea, la 27 august 1923, a generalului Enrico Tellini, membru al comisiei de stabilire a frontierei dintre Albania și Grecia.

ți-ai dat seama.

Apropo de asta, iubitul meu conte, primesc din ce în ce mai multe informații că-n ultima vreme ți s-a-ntâmplat să faci politică externă fără să mă consulți și că, drept urmare, de multe ori ni s-a întâmplat să tragem de căruță în direcții diferite în același timp. Nu, lasă, nu mai protesta, am pomenit asta așa, ca pe un detaliu nefericit. Ambasadorul nostru la Atena, Grazzi, nu știe ce să mai creadă – și poate că este în interesul nostru să nu știe nici de acum înainte ce să creadă. Fiindcă nu vreau să se apuce să-i șoptească lui Metaxas cine știe ce – pe noi ne aranjează să rămână prietenii. Totul e-n regulă, deocamdată: am pus mâna pe Albania și i-am scris lui Metaxas ca să-l liniștesc și să-l felicit pentru felul cum l-a tratat pe regele Zog, așa că lucrurile merg foarte bine. Da, am fost informat că englezii au luat legătura cu Metaxas și i-au spus că vor să contribuie și ei la apărarea Greciei în cazul unei invazii. Da, știu că Hitler vrea să bage-n Axă și Grecia, dar, zău așa, ce datorie avem noi față de-alde Hitler?! Întoarce toată Europa cu fundu-n sus, că parcă nu știe ce-i aia limită, la cât de lacom și de iresponsabil este, și, ca să pună capac la toate, înhață terenurile petrolifere românești fără să ne facă și pe noi părtași la o felie, măcar, din prăjitură. Asta-i nerușinare – cine se crede omul ăsta?! Mă tem, Galeazzo, că va trebui să ne bazăm acțiunile pe un calcul atent al modului în care cad zarurile, pentru că trebuie să recunosc un fapt evident, și anume că Hitler dă numai șase-șase. Ori stăm alături de el și împărțim prăzile, ori, dacă nu, riscăm să ne trezim invadați dinspre Austria, când i s-o năzări mărunțelului cu mustăcioară. Problema este să profiți de ocazii și să eviți pericolele. Și mai este și problema extinderii imperiului. Trebuie să ațâțăm în continuare mișcarea de eliberare din Kosovo și elanul iredentist de la granița dintre Albania și Grecia. Ne-alegem și cu Iugoslavia, și cu Grecia. Închipuie-ți, Galeazzo, tot litoralul Mediteranei unit într-un nou Imperiu Roman. Libia o avem – nu ne mai rămâne decât să unim punctele. Și trebuie să facem chestia asta fără să-i spunem lui Hitler. Cum-necum, am aflat că grecii i-au cerut niște

asigurări. Închipuie-ți numai ce mutră o să facă Führerul când o să ne vadă revărsându-ne în Grecia în doar câteva zile. O să-și mai revizuiască ideile, asta cu siguranță. Închipuie-ți cum ai arăta tu, în fruntea unei legiuni fasciste, intrând în Atena pe turela unui tanc. Închipuie-ți drapelul nostru fluturând deasupra Partenonului.

Mai ții minte planul lui Guzzoni?! Avea nevoie de opt șpe divizii și de un an întreg de pregătiri! Am spus atunci: „Grecia nu ne stă-n drum, deci n-avem nimic de-mpărțit cu ea”, și lui Guzzoni i-am spus: „Războiul cu Grecia nu mai este de actualitate. Grecia e ca un os de pește: nu merită să-și dea viața pentru ea nici un singur grenadier din Sardinia” – ții minte?! Ei bine, situația s-a schimbat, Galeazzo. I-am spus atunci așa, pentru că mă interesa Iugoslavia. Dar de ce să nu punem mâna pe amândouă?! Cine-a zis că avem nevoie de un an ca să ne pregătim?! Precis că vreun general de-ăla bătrân și tâmpit, cu idei demodate. Ne-ajunge o săptămână – și o singură cohortă de legionari. Nu există pe lumea asta soldați mai hotărâți și mai viteji decât italienii noștri.

Și ne mai provoacă și englezii. Nu, nu vorbesc de bazaconiile lui de Vecchi. Apropo, că tot a venit vorba: ție ți-a spus de Vecchi că englezii ne-au atacat un submarin la Levkas, alte două la Zante și că și-au stabilit o bază la Milos. Mie mi-a raportat căpitanul Moris că nici vorbă de toate astea. Zău așa, ține minte, când vorbești cu de Vecchi, cât de nebun este și de megaloman. Și-ntr-o bună zi, când mi-oi aduce aminte, o să-l leg fedeleș cu mustățile-alea kilometrice ale lui și-o să-i tai boabele fără anestezie. Slavă Domnului că, la ora asta e tocmai în Marea Egee, și nu aici, că altfel mă potopea cu toate rahaturile lui. Omul ăsta e-n stare să vopsească și Marea Egee în căcăniu.

Dar englezii ni l-au scufundat pe „Colleoni”, iar grecii, fără nicio jenă, le permit navelor englezești să intre-n porturile lor. Cum adică noi am bombardat din greșală o navă de aprovizionare grecească și un distrugător?! Din greșală?! Nu-i nimic, or să fie mai puține vase de scufundat mai târziu. Grazzi zice că nu există nicio bază englezească în

toată Grecia, dar noi nu-l băgăm în seamă, de acord?! Nu strică deloc să spunem că există. Important este că l-am făcut pe Metaxas să se cace pe el. Sper că pot să pun bază pe raportul tău – ăla-n care spui că generalii greci sunt de partea noastră. Dacă-i așa, cum se face că l-au arestat pe Platis?! Și unde-au dispărut toți banii ăia cu care era vorba să mituim oficialitățile grecești?! Milioane-ntregi, milioane prețioase, cu care mai bine am fi cumpărat arme. Ești sigur că populația Epirului vrea cu adevărat să devină albaneză?! De unde știi?! Aha, am înțeles, spionajul... Am hotărât, apropo de asta, să nu-i întreb pe bulgari dacă vor să invadeze și ei în același timp cu noi. Sigur că ne-ar fi nouă mult mai ușor, dar și-așa o să fie ca un marș la paradă și, dacă bulgarii își obțin coridorul de legătură cu marea, ce-nseamnă – că or să ne taie propriile noastre linii de aprovizionare și comunicare, nu, ce zici?! Și-n orice caz, nu vrem să-i vedem pe ei împăunându-se cu o glorie care ni se cuvine nouă.

Așa, uite ce vreau: să aranjezi niște atacuri asupra pozițiilor noastre. Campania noastră are nevoie de legitimare din motive de politică internațională, Nu de americani îmi fac eu griji – America nu contează, militar vorbind. Ține minte, însă: vrem să declanșăm invazia când vrem noi să declanșăm invazia. Nu-mi trebuie vreun *casus belli*¹¹ formidabil, care să ne implice înainte să fim gata. *Avanti piano, quasi indietro*¹². Eu cred c-ar trebui să alegem un patriot albanez pe care să-l asasinăm, ca să putem da vina pe greci, și cred c-ar trebui să scufundăm un vas de luptă grecesc în așa fel, încât să fie limpede că noi l-am scufundat, dar nu chiar atât de limpede, încât să nu putem da vina pe englezi. Problema este intimidarea judicioasă a grecilor – așa le va slăbi voința.

Apropo, Galeazzo, am hotărât ca, exact în ajunul invaziei, să demobilizăm armata. Cum adică, sună pervers?! Ideea este să-i determinăm pe greci să lase garda jos apucându-ne să adunăm recolta și păstrând o aparență de

¹¹ Caz de război (lat.).

¹² „[Mergi] înainte încet” ca și cum [ai merge] înapoi” (ital.).

normalitate. Gândește-te, Galeazzo, gândește-te și tu ce mișcare abilă ar fi. Grecii oftează a ușurare, iar noi brusc îi izbim cu o lovitură ca de baros. Am vorbit cu membrii Marelui Stat-Major, iubitul meu conte, și le-am cerut să elaboreze planuri pentru invadarea Corsicii, a insulelor din Marea Ionică și pentru alte campanii în Tunisia.

Sunt convins că le putem face față la toate. Ei se tot plâng de lipsa mijloacelor de transport, așa c-am dat ordin ca infanteria să fie antrenată să mărsăluiească și optzeci de kilometri pe zi. Cu aviația militară este o mică problemă, în sensul că toată e-n Belgia, drept care presupun că va trebui să iau niște măsuri într-una din zilele-astea. Să-mi aduci aminte, da?! Trebuie să vorbesc și cu Pricolo pe tema asta – nu se poate ca tocmai comandantul aviației militare să fie singurul care habar n-are ce și cum. Chiar și secretoșenia asta militară își are limitele ei. Să știi că Marele Stat-Major mi se opune, Galeazzo. Badoglio se uită-ntruna la mine de parc-aș fi vreun nebun. Într-o bună zi, o s-o vadă pe Nemesis în fața ochilor și-o să-și dea seama că mutra aia de fapt e a mea. Nu accept așa ceva. Cred c-ar trebui să punem mâna și pe Creta, ca să-i gonim pe englezi de-acolo.

Jacomoni mi-a trimis o telegramă în care zicea că ne putem aștepta la trădări masive în rândurile grecilor, că grecii s-au săturat de Metaxas și de Rege, că sunt foarte deprimați și că se gândesc, eventual, chiar să abandoneze Ceamuria. Dumnezeu e de partea noastră, așa se pare. Trebuie făcut ceva în legătură cu faptul că și Majestatea Sa, și eu suntem Primul-Mareșal al Regatului – zău, nu se poate trăi în mijlocul atâtor anomalii. Prasca, nu știu cum să-ți spun, mi-a trimis o telegramă în care anunță că n-are nevoie de întăriri pentru invazie, și-atunci cum se face că tot restul lumii îmi spune că invazia este absolut imposibilă fără ele?! Asta-i lipsă de boase, ascultă-mă pe mine! Cei mai năuci experți de pe lumea asta, din câte-mi dau seama, sunt experții militari. Tot eu trebuie să le fac și treaba lor, zău așa. Tot ce primesc de la ei sunt plângeri în legătură cu faptul că totul lipsește. Cum se face că fondurile pentru situații de urgență au dispărut?! Vreau să se facă o anchetă.

Și-ți reamintesc încă o dată, Galeazzo, că Hitler se opune acestui război, pentru că, după el, Grecia este un stat totalitar care ar trebui să se afle, în mod normal, de partea noastră. Așa că tu nu-i spune. O să-i oferim noi un exemplu de Blitzkrieg¹³, de-o să se-nverzească de invidie. Și nu-mi pasă dacă englezii intră și ei în război împotriva noastră. Ștergem și cu ei pe jos. CINE A BĂGAT PISICA ASTA-NĂUNTRU?! DE CÂND AVEM NOI O PISICĂ A PALATULUI?! MÂȚA ASTA MI S-A CĂCAT MIE-N CASCĂ?! ȘTII FOARTE BINE CĂ NU POT SĂ SUFĂR PISICILE. CUM ADICĂ NE-AJUTĂ SĂ FACEM ECONOMIE LA CURSELE DE ȘOARECI?! NU-MI SPUNE TU MIE CÂND POT ȘI CÂND NU POT SĂ TRAG CU PISTOLUL ÎNĂUNTRU. DĂ-TE LA O PARTE, DACĂ NU VREI SĂ-NCASEZI ȘI TU UN GLONȚ! Vai, Doamne, mi se face rău! Eu sunt un om sensibil, Galeazzo, am temperament de artist, n-ar trebui să fiu nevoit să văd atâta sânge și toată mizeria asta. Cheamă pe cineva să facă curățenie, că nu mă simt bine. Cum adică nu e moartă?! Ia-o și sucește-i gâtul. NU, NU VREAU SĂ I-L SUCESC EU! Ce crezi, c-oi fi nu știi ce sălbatic?. Vai, Doamne! Dă-mi casca, repede, că-mi vine să vărs!

Ia-o de-aici și adu-mi altă cască. Mă duc să mă-ntind puțin, că ora siestei a trecut de mult!

3

Zdrahonul

Pe muntele Aenos, caprele nepăsătoare s-au întors în direcția din care bătea vântul, trăgând pe nări vaporii de ceață emanați de mare în zori, care țineau loc de umezeală în locurile acelea aride, aspre, neprimitoare. Păstorul, pe nume Alekos, care era atât de puțin obișnuit cu tovărășia oamenilor, încât nu-și găsea cuvintele nici măcar când își spunea ceva în sinea lui, a tresărit pe sub pieile cu care se

¹³ Război-fulger (germ.).

Învelise, a întins o mână să se asigure că pușca era tot lângă el și a adormit la loc. Avea tot timpul să se scoale, să-și mănânce pâinea presărată cu măgheran, să-și numere caprele și să le mâne către alt loc de păscut. Viața lui era una cu totul atemporală – ar fi putut foarte bine să fie unul dintre propriii lui strămoși –, iar caprele pe care le păstorea făceau exact ce făcuseră dintotdeauna caprele cefaloniene: dormeau la ora prânzului, ascunzându-se de soare pe versanții de nord, abrupti și stâncoși, iar seara tălângile lor bocitoare se auzeau până hăt-departe, în Itaca, răsunând prin aerul tăcut și făcându-i pe sătenii din văi să ridice ochii și să se-ntrebe care dintre turme trecea. Alekos era un bărbat care la șaizeci de ani arăta la fel cum arătase la douăzeci, zvelt și rezistent, o minune a longevității lente, la fel de incapabil de o fugă zdravănă ca oricare dintre caprele lui.

Undeva, mult mai jos față de locul unde se afla el, un fuior de fum se înălța drept în aer, dintr-o vale care ardea. Era o vale nelocuită, în care vegetația luase foc de una singură, urmărită cu îngrijorare numai de cei care se temeau că s-ar fi putut isca vreo pală de vânt care să ducă scânteile cu el și să le pună lor în primejdie locuințele, grădinile sau micile parcele presărate cu pietre și împrejmuite cu grămezi de stânci care de sute de ani fuseseră adunate și stivuite numai bine cât să semene cu niște ziduri care se mișcau la o simplă atingere de mână, dar nu cădeau decât la cutremure. Plăcerea grecilor pentru culoarea virginității făcuse ca multe dintre aceste ziduri să fie vopsite în alb, de parcă nu ajungea numai lumina soarelui ca să orbească pe toată lumea. Vreun patriot itinerant mângălise ENOSIS¹⁴ pe cele mai multe dintre ele cu vopsea turcoaz, și totuși niciun cefalonian nu găsisese de cuviință să le redea zidurilor puritatea. Ai fi zis că fiecare zid le reamintea că făceau parte dintr-o familie destrămată de

¹⁴ Uniune (gr.). Termenul se referă la dorința și mișcarea politică a ciprioților greci, care considerau că insula lor face parte integrantă din Grecia și militau pentru unirea cu Grecia continentală. În perioada la care se referă textul, Ciprul era colonie britanică (a avut acest statut între 1878 și 1960).

frontierele stabilite aberant de niște imperii senile, dar concurente, dispersată de capriciile mării și oprimată de o istorie care-i așezase la răspântia lumii.

Acum, iată, alte imperii se ciocneau de țărmurile celor vechi. Nu mai era mult și problema avea să devină mai complicată decât aprinderea unei văi și moartea prin foc a unor șopârle, arici și lăcuste; avea să se pună, în curând, problema incinerării evreilor și a homosexualilor, a ȝiganilor și debililor mintali. Probleme precum Guernica și Abisinia aveau să fie scrise cu litere de-o șchioapă de-a latul cerurilor Europei, Africii de Nord, Singaporelui și Coreei. Rasele auto-declarate superioare, îmbătate cu Darwin și cu o hiperbolistică naționalistă, obsedate de eugenie și induse în eroare de mitologie, construiau mașinării de distrugere în masă, care aveau să fie asmuțite, în scurt timp, împotriva unei lumi deja sastisite până în măduva oaselor de asemenea prostii fără margini și vanități de tot disprețul.

Dar forța o admiră tot omul și sedus de ea se lasă oricine, inclusiv Pelagia. Numai ce i-a spus o vecină că în piață era un zdrahon care făcea niște minunății și giumbușlucuri demne de însuși Atlas, că a și pus deoparte mătura cu care dăduse prin curte și a pornit în grabă să se alătore și ea turmei de gură-cască impresionabili care se adunaseră lângă fântână.

Megalo Velisarios, celebru în toată puzderia de insule de prin apele Mării Ionice, costumat ca un circar turc, în nădragi strâmți și papuci cu vârfurile încovrigate-n sus, care se autoproclamase cel mai puternic om din toate timpurile și purta părul peste măsură de lung, de parcă ar fi fost un anume nazarinean, dacă nu însuși Samson, ȝopăia când pe un picior, când pe celălalt, în ritmul bătăilor din palrne ale celor de față. Pe brațele întinse în lateral, purta, așezat pe fiecare dintre bicepșii colosali, câte un om în toată firea. Unul se ținea strâns de corpul lui, celălalt, mai versat, se pare, în demonstrațiile de forță, fuma o țigară prefăcându-se mai mult decât calm. Pe capul lui Velisarios, ca o bomboană pe colivă, stătea o fetiță de vreo șase ani, speriată, care-i îngreuna manevrele proptindu-se cu mânuțele tocmai peste

ochii lui.

— Lemoni! a tunat el, ia-ți mâinile de pe ochii mei și ține-te de păr, ca altfel te dau jos!

Dar Lemoni era mult prea înfricoșată ca să-și mute mâinile, așa că Megalo Velisarios s-a oprit. Cu o mișcare grațioasă, parcă ar fi fost o lebădă care iese pe uscat, i-a așezat pe cei doi bărbați direct în picioare” după care a luat-o pe Lemoni de pe propriul cap, a azvârlit-o sus de tot în aer, a prins-o de subsuori, a pupat-o zgomotos pe vârful nasului și a lăsat-o jos. Fetița și-a dat ochii peste cap a ușurare, apoi a întins o mânăuță hotărâtă: Velisarios avea obiceiul să-și răsplătească victimele-copii cu dulciuri. Lemoni și-a mâncat premiul de față cu toți cei adunați acolo, intuind, fiindcă era deșteaptă, că i l-ar fi luat fratele ei dacă încerca să-l păstreze pentru mai târziu. Uriașul a mângâiat-o drăgăstos pe cap, pe părul strălucitor de negru, a pupat-o din nou, după care s-a îndreptat de spate cât era de înalt.

— Sunt pregătit să ridic orice trebuie trei inși ca să ridice! a strigat el, iar sătenii s-au prins în jocul lui, la vorbele acelea pe care le auziseră de cine știe-câte ori până atunci, ca pe un cor bine exersat dinainte. Fiindcă Velisarios o fi fost el puternic, dar niciodată nu-și schimba numărul.

— Ridică troaca!

Velisarios a măsurat din ochi troaca: era scobită dintr-un singur bloc de piatră și avea cel puțin doi metri și jumătate în lungime.

— E prea lungă, a obiectat el. Nu pot s-o apuc așa cum ar trebui.

Câțiva din mulțime și-au exprimat scepticismul mai zgomotos, la care muntele de om s-a repezit înspre ei amenințător, agitându-și pumnii și adoptând tot felul de posturi, luându-se pe el însuși peste picior prin felul caricatural în care întruchipa furia unui gigant. Oamenii au râs, știind că Velisarios era un om blând, care nici măcar o dată nu se luase la bătaie cu nimeni. Dintr-o singură mișcare, însă, el și-a vârât amândouă brațele sub pântecul unui catâr, și-a depărtat picioarele și l-a ridicat până la înălțimea pieptului. Bietul animal, speriat, a căscat ochii de

uimire că era supus unui asemenea tratament nelalocul lui, dar, când a fost pus jos mult mai delicat decât fusese smuls de la pământ, și-a azvârlit capul pe spate, a scos câteva răgete de indignare și a luat-o la trap săltat pe uliță în jos, urmat îndeaproape de stăpânul lui.

Părintele Arsenios și-a ales tocmai acest moment ca să-și facă apariția din bordeiul lui și a pornit, legănându-se greoi, înspre mulțime, acela fiind drumul lui către biserică. Plecase cu intenția să numere câți bani se adunaseră în cutia de lemn în care oamenii puneau mărunțiș pentru lumânări. Părintele Arsenios nu se bucura de respect, dar nu pentru că arăta ca un glob uman umblător, care transpira întruna și gâfâia din cauza eforturilor pe care le depunea ca să se miște, că fiindcă nu se mai sătura: era lacom, era desfrânat, era neobosit când venea vorba de primit pomeni și alte ofrande, era un fel de poliță cu chip de om. Se vorbea despre el că ar fi încălcat interdicția preoților de a se recăsători și că venise acolo tocmai din Epir și tocmai ca să i se piardă urma. Se vorbea că se purta urât cu nevastă-sa – dar asta se spunea despre cei mai mulți dintre soți și de multe ori chiar așa și era.

— Ridică-l pe părintele Arsenios! a strigat cineva.

— Asta nu se poate!, a răspuns altă voce.

Părintele Arsenios s-a trezit dintr-odată, pe neașteptate, apucat de subsuori, săltat în sus și depus în picioare pe zidul de piatră. A rămas acolo clipind din ochi, mult prea uimit ca să protesteze, mișcându-și buzele în sus și-n jos ca un pește. Pe frunte îi apăruseră stropi de nădușeală în care se răsfrângea lumina soarelui.

Câtiva au chicotit, dar apoi s-a lăsat o liniște vinovată. Toți au tăcut preț de un minut, stânjeniți. Preotul se făcuse stacojiu la față, Megalo Velisarios se gândea pe unde ar fi putut să se facă nevăzut, iar Pelagia a simțit cum din inima ei se revărsau indignarea și compătimirea. Era de-a dreptul o crimă să batjocorești vocea Domnului așa, în public, oricât de josnic ar fi fost omul și preotul respectiv. Pelagia s-a apropiat și i-a întins o mână, ca să-l ajute să coboare. Velisarios i-a întins și el o mână, dar niciunul, nici celălalt

nu a reușit să-l împiedice pe bietul preot să se prăvălească, răsărăcat, în colbul drumului. S-a ridicat de unul singur, s-a scuturat de praf și a plecat fără să scoată o vorbă, ca și cum ar fi avut în cel mai înalt grad simțul teatralului. În penumbra din biserică, ascuns în spatele iconostasului, și-a acoperit fața cu amândouă palmele. Nimic altceva nu era mai rău pe lume decât să fii un ratat absolut, fără nicio perspectivă de a-ți găsi vreo altă slujbă.

Afară, în piață, Pelagia își justifica renumele de femeie a naibii. Nu avea decât șaptesprezece ani, dar era de pe-acum înțepată și voluntară, și faptul că tatăl ei era doctorul Iannis îi conferea un gen de statut aparte, pe care până și bărbați se simțeau obligați să i-l respecte.

— Nu trebuia să faci așa ceva, Velisarios! i-a spus ea. Ai făcut ceva crud și oribil. Gândește-te cum s-o fi simțit, bietul om. Ia, haide, intră chiar acum în biserică și cere-ți iertare!

Megalo Velisarios s-a uitat la ea de sus în jos, fiind cu mult mai înalt. Situația era, fără îndoială, una dificilă. S-a gândit cum ar fi fost s-o ridice pe ea deasupra capului. Poate chiar s-o fi cocoțat într-un copac – asta sigur că s-ar fi lăsat cu niște râsete din partea gloatei. La fel de sigur era că trebuia să se ducă să dreagă busuiocul cu preotul. Valul brusc de antipatie care se răspândise printre oameni îi spunea că, dacă lucrurile continuau așa, nu se putea aștepta să capete prea mulți bani din partea lor pentru numărul pe care și-l făcuse mai devreme. Ce-i rămânea de făcut?!

— Gata, spectacolul s-a terminat, a zis el făcând cu mâinile un gest larg, așa, ca de final. O să mă-ntorc diseară.

Atmosfera de ostilitate s-a schimbat îndată într-una de dezamăgire. La urma urmei, așa-i trebuia preotului, nu?! Și-apoi, de câte ori avea parte satul de un număr bun ca acela?

— Vrem să vedem tunul! a strigat o bătrânică, lucru confirmat de o altă voce, apoi de alta și de alta: Tunul! Tunul! Vrem să vedem tunul!

Velisarios era mândru nevoie-mare de tunul lui, o culevrină veche turcească, pe care nimeni altcineva nu putea s-o ridice, în afară de el. Tunul era făcut din bronz, cu țeava

de Damasc întărită cu benzi de fier nituite, și avea încrustat pe el anul 1739 și niște scrisuri îmbârligate, pe care nimeni nu știa să le descifreze. Foarte curios era tunul acela, fiindcă în mod inexplicabil coclea din abundență, indiferent cât de des îl lustruia stăpânul lui. În parte, forța de titan a lui Velisarios se datora faptului că de atâta timp îl căra după el.

Acum însă și-a coborât privirile din nou spre Pelagia care încă mai aștepta un răspuns la ce-i ceruse ea, să se ducă și să-i ceară iertare preotului, și i-a spus:

— O să mă duc mai târziu, drăguțo, după care și-a ridicat amândouă brațele și a strigat în gura mare: Oameni buni, săteni! Dacă vreți să vedeți tunul, o să trebuiască să-mi dați ce cuie vechi și ruginite aveți, șuruburi tocite, cioburi de oale sau pietre de pe ulițe! Aduceți-mi lucruri de-astea, cât timp încarc eu tunul cu praf de pușcă! A, și să-mi aducă cineva și-o cârpă, una mare și bună!

Băieții s-au apucat să scormonească praful de pe ulițe în căutare de pietre, bătrânii și-au scotocit prin șoproane, femeile s-au repezit să aducă vreo cămașă de-a bărbaților la care se străduiseră să-i facă să renunțe și, în scurt timp, s-au adunat cu toții la loc de unde plecaseră, ca să asiste la marea canonadă. Velisarios a turnat o măsură generoasă de praf de pușcă în magazia de pulbere, a tasat-o bine, cu mișcări ceremonioase, pe deplin conștient de necesitatea de a prelungi momentul dramatic, a îndesat în gaură și o bucată de cârpă, după care le-a dat voie băieților să vâre pe țeava pumni întregi din muniția adunată. Când au terminat, a îndesat și el pe țeavă o bucată de capă zdrențuită, apoi a întrebat:

— În ce vreți să trag?

— În primul-ministru Metaxas! a strigat Kokolios, care nu se rușina să-și afirme convingerile comuniste și care, aproape tot timpul pe care și-l petrecea la kapheneion – la cafenea, nu făcea nimic altceva decât să-i critice pe dictator și pe rege.

Unii au râs, alții s-au uitat urât la el, iar alții și-au spus în sinea lor: „I-ar începe Kokolios!”

— Trage-n Pelagia, până n-apucă să-l muște pe careva

de boase! „a propus Nicos, un tânăr de ale cărui avansuri fata reușise să scape spunându-i tot felul de vorbe usturătoare despre cât de deștept era și, în general, cât de cinstit.

— Vezi să nu trag în tine! i-a întors-o Velisarios. Ai face bine să-ți gura când sunt atâția oameni respectabili de față!

— Am eu o catâroaică bătrână, care are spavan la toate picioarele, a intervenit Stamatis. Nu-mi place să mă despart așa de ea, că suntem prieteni vechi, dar zău că nu mai e bună de nimic. Nu face decât să-nfulece și, dacă-i pun vreo povară-n spate, cade din picioare. Ar fi o țintă numai bună: aș scăpa și eu de ea și ai avea și tu parte de un spectacol pe cînste.

— Să-ți dea Dumnezeu copii numai fete, și-n loc de oi, numai berbeci, dacă poți să gândești măcar așa ceva., a exclamat Velisarios. Da' ce sunt eu, turc?! Nu – o să trag uite-așa, în lungul drumului, dacă n-am altă țintă mai brează. Haideți, toată lumea, dați-vă la o parte! mai înapoi și voi, toți copiii, și acoperiți-vă urechile cu palmele!

Cu un gest iarăși teatral, muntele de om a aprins fitilul tunului care stătea proptit de zidul de piatră, apoi l-a luat în brațe ca și cum n-ar fi fost mai greu decât o carabină și s-a proptit bine pe picioare, unul înaintea și unul înapoi, cu tunul sprijinit de șold. S-a lăsat liniștea. Fitilul sfârâia și scotea scânteii. Toți își țineau respirația. Copiii își țineau bine capetele între palme, se strâmbau, închideau când un ochi, când pe celălalt și țopăiau de pe un picior pe altul. Când flacăra fitilului a ajuns la gaura cu pulbere și a scos un fâsâit prelung, momentul de suspans a devenit insuportabil. Dar dacă praful de pușcă nu lua foc – Și totuși, a izbucnit un muget înfiorător, a țâșnit o flamă lungă de culoare oranj-liliachie, s-a răspândit un nor strașnic de fum cu miros acru, s-a înălțat o trombă sublimă de praf când proiectilele au mușcat din ulița satului și s-a auzit un geamăt prelung de durere.

A urmat o stare de confuzie generală și de șovăieli. Oamenii s-au uitat unii la alții, de jur-împrejur, ca să vadă cine s-ar fi putut pricopsi cu vreun proiectil ricoșat. După al

doilea geamăt, însă, Velisarios a lăsat tunul să cadă și a luat-o la fugă înainte. Parcă zărise o siluetă gheboșită în mijlocul norului de praf care se așeza înapoi.

Mai târziu, Mandras avea să-i mulțumească lui Velisarios că trăsesse cu tunul lui cu înscrisuri turcești exact când el ajunsese la cotul drumului și se pregătea să intre-n sat, chiar dacă pe loc, atunci, nu-i convenise câtuși de puțin să fie dus în brațe de omul cu statură de gigant, în loc să fie lăsat să meargă demn, pe picioarele lui, până la doctor acasă, și-i plăcuse și mai puțin să i se scoată din umăr, fără anestezie, un cui îndoit de la o potcoavă de catâr. Nu-i plăcuse, de fapt, să-l țină strâns gigantul, în timp ce doctorul îi făcea ce-i făcea, fiindcă ar fi putut foarte bine să suporte durerea de unul singur. Nici interdicția de a mai pescui timp de două săptămâni, până nu i se vindeca rana, nu i se păruse potrivită, iar convenabilă, nici atât.

Lucrul pentru care i-a mulțumit lui Megalo Velisarios a fost că acolo, în casa doctorului, a văzut-o pentru prima dată pe fata doctorului, Pelagia. La un moment dat, nu putea spune când anume, devenise conștient de faptul că era bandajat, că treaba asta o făcea o fată al cărei păr lung îi gâdila fața și că părul acela mirosea a rozmarin. Atunci, își deschisese ochii și se trezise uitându-se la o altă pereche de ochi, în care se putea citi îngrijorarea. „În momentul ăla – zicea el mai târziu –, mi-am dat seama care era destinul meu”. E drept că spunea vorbele astea numai când era oarecum abțiguit, dar nu înseamnă că nu le credea.

Sus pe muntele Aenos, pe acoperișul lumii, auzind bubuitul tunului, pastorul Alekos s-a întrebat dacă asta însemna că începuse vreun nou război.

4

L'Omosessuale (1)

Eu, Carlo Piero Guercio, scriu aceste cuvinte în speranța că ele vor fi găsite după moartea mea, când nici

disprețul, nici renumele prost nu se vor mai ține scai de mine, și nici nu mă vor mai apăsa. Date fiind împrejurările vieți, este imposibil ca prezentul testament al firii mele să-și croiască drum în lume înainte ca eu să-mi fi dat duhul – până atunci, sunt condamnat să port masca pe care mi-a rezervat-o soarta nemiloasă.

Am fost redus la o tăcere fără margini și fără sfârșit – nici confesorului meu nu i-am spus la spovedanie. Știu dinainte ce răspuns aș primi de la el: că este o perversiune, o aberație în ochii Domnului, că trebuie să mă lupt cu mine însumi, că trebuie să mă însor și să duc o viață de om normal, că am posibilitatea de a alege.

Nici doctorului nu i-am spus. Știu dinainte: m-ar face pidosnic, mi-ar spune că sunt îndrăgostit, oricât de curios ar părea, de mine însumi, că sunt bolnav și că pot să mă fac bine, că mama e de vină că sunt efeminat – chiar dacă eu sunt zdravăn ca un taur și pot foarte bine să-mi ridic propria greutate deasupra capului –, că trebuie să mă însor și să duc o viață de om normal, că am posibilitatea de a alege.

Ce le-aș putea spune acestor preoți și doctori?! Preotului i-aș spune că Dumnezeu m-a făcut așa cum sunt, că n-am avut posibilitatea de-a alege, că presupun că m-a făcut așa dintr-un motiv anume, că numai El știe motivele pentru care toate lucrurile sunt așa cum sunt și că, prin urmare, trebuie să fie și ceva bun în faptul că eu sunt așa cum sunt, chiar dacă nimeni nu știe, deocamdată, ce și în ce fel e bun. I-aș mai spune preotului că, dacă Dumnezeu e cauza tuturor lucrurilor, atunci Dumnezeu e de vină și că n-ar trebui să fiu eu cel blamat.

Atunci, preotul mi-ar spune: „Treaba asta ține de diavol, nu de Dumnezeu”, iar eu i-aș răspunde: „Dar nu Dumnezeu l-a făcut și pe diavol?! Și nu este el atotștiutor?. De ce să fiu eu cel blamat, când El știa de la începutul vremurilor tot ce avea să se întâmple!” La care, preotul mi-ar da ca exemplu distrugerea Sodomei și a Gomorei și mi-ar spune cât de încurcate sunt căile Domnului și că nu ne este dat nouă să le înțelegem – că noi nu trebuie să știm decât de porunca să fim rodnici și să ne înmulțim.

Doctorului i-aș spune: „Așa sunt de când mă știu, natura m-a făcut ce și cum sunt – cum se poate aștepta cineva de la mine să mă schimb?! Cum aș putea eu să mă hotărâsc să-mi doresc o femeie, de parcă m-aș hotărî uite-așa, deodată, că-mi doresc să mănc anșoa, de care mi-a fost scârbă-ntotdeauna?! Că doar am fost și eu la Casa Rosetta și mi s-a făcut silă și mai târziu mi s-a făcut și rău. M-am simțit murdărit. M-am simțit un trădător. Am făcut treaba asta numai ca să mă prefac normal”.

Iar doctorul mi-ar spune: „Cum poate fi natural așa ceva?! Natura își atinge scopurile determinându-ne să ne reproducem. Treaba asta e-n contra naturii. Natura se-așteaptă de la noi să fim rodnici și să ne-nmulțim”.

Da, este o conspirație a doctorilor și preoților care spun aceleași lucruri cu alte cuvinte. Este un fel de teologie medicală și medicină teologică. Eu sunt ca un spion care a încheiat un legământ de secretoșenie perpetuă, ca și cum aș fi singurul om din lume care știe adevărul și, totuși, nu-mi este îngăduit să-l rostesc. Și, cum acest adevăr cântărește mai mult decât întregul univers, rezultă că sunt la fel ca Atlas, încovoiat pe vecie de o povară, care sfărâmă oasele și pietrifică sângele. Nu există, pe lumea asta, aer pe care să-mi fie merit să-l respir în voie, sunt o plantă sufocată de lipsa de aer și lumină, rădăcinile mi-au fost retezate, iar frunzele – vopsite cu otravă. Mă mistui de focul iubirii și nu știu pe nimeni care să mi-l îngăduie ori să mi-l împărtășească. Sunt un străin în mijlocul propriului meu popor, un nechemat în rândurile alor mei, sunt la fel de detestat precum cancerul, când eu, de fapt, sunt la fel de curat la trup ca orice preot sau doctor.

După Dante, cei ca mine sunt consemnați în a treia bolgie a celui de-al șaptelea Cerc al Infernului, în compania, dacă se poate spune așa, a cămătarilor. Mie-mi rezervă un deșert întreg de spirite goale-pușcă, flagelate de șfichiuri de foc, unde mă pune să alerg în neștire și în zadar în cerc, căutându-i întruna pe cei ale căror trupuri le-am spurcat. Vedeți cum stau lucrurile: sunt împins de la spate să caut peste tot, doar-doar mă voi găsi pomenit pe undeva. Nu sunt

pomenit aproape nicăieri, dar unde mă aflu, totuși, aflu că sunt condamnat. Și vai, ce nemaipomenit este, voi, doctori, și voi, preoți, că lui Dante i s-a făcut milă de-alde noi, iar lui Dumnezeu nu i s-a făcut! zicea Dante: „Mi se frânge inima numai când mă gândesc la unii ca ei”. Avea dreptate – întotdeauna am alergat degeaba, în cerc, tot căutând căldura unor trupuri, disprețuit de Domnul care m-a făcut. Viața mea nu a fost nimic altceva decât un deșert și o ploaie de șfichiuri de foc.

Ba da, am citit tot ce puteam citi, în căutarea vreunei probe care să ateste că exist, că reprezint o posibilitate. Și știți unde m-am descoperit?! Știți unde am descoperit – într-o altă lume dispărută – că eram frumos și adevărat?! În scrierile unui grec am descoperit.

Asta da ironie. Ca soldat italian ce sunt, persecut singurul popor ai cărui strămoși le recunoșteau celor ca mine dreptul de a întruchipa o formă de iubire aproape perfectă...

M-am înrolat în armată, recunosc, pentru că bărbații de aici sunt tineri și frumoși. Și pentru că mi-a venit ideea când l-am citit pe Platon. Probabil că sunt singurul soldat, din întreaga istorie a omenirii, care a apucat-o pe calea armelor datorită unui filosof. Vedeți dumneavoastră, îmi tot căutam o ocupație în care nefericirea mea să se dovedească de folos și nu aveam habar de iubirea dintre Ahile și Patrocle, sau de alte antichități grecești de felul ăsta. Și pe urmă am citit *Banchetul* și am aflat despre Aristofan care susținea că există trei sexe: bărbații și femeile care se iubesc între ei, bărbații care iubesc bărbați și femeile care iubesc femei. Pentru mine, a fost o revelație când am înțeles că eu sunt de un alt sex o idee care mi se părea cât de cât rezonabilă. Am citit și despre Fedru că era de părere că „...de s-ar putea alcătui o cetate, sau o armată, făcută numai și numai din iubitori și din iubiții lor, nu s-ar putea închipui o adunare de oameni mai bine rânduită decât a lor, pentru că, în chip firesc, ei s-ar abține de la orice fapte urâte și s-ar întrece între ei, fiecare încercând să câștige prețuirea celorlalți. Iar, luptând alături, strâns uniți, o mână de asemenea războinici aș zice că ar fi în stare să biruiască omenirea întreagă. Într-

adevăr, un iubitor care, în timpul luptei, ar da înapoi sau ar fugi lepădându-și armele ar îndura mai ușor să-i vadă înjosirea oricine, numai iubitul său nu. Decât această umilință, ar fi mai bucuros să îndure o mie de morți. Cât despre a-și părăsi iubitul în luptă sau a nu-i sări în ajutor când l-ar vedea în primejdie, până și omului celui mai laș Eros îi insufla un curaj care-l așază în rândul vitejilor. Iar când Homer spune că un zeu < îi trimite curaj > către unui erou, el descrie tocmai ceea ce, ca pe un dar al propriei sale naturi, Eros le dă iubitorilor. Aș spune mai mult: numai iubitorii sunt hotărâți să moară pentru iubiții lor...”¹⁵

Știam că în armată aveam să dau de cei pe care să-i pot iubi chiar dacă nu-i atingeam niciodată. Aș fi găsit măcar unul pe care să-l iubesc și m-aș fi simțit înnobilat de iubirea ce i-aș fi purtat-o. Nu l-aș fi părăsit în luptă și datorită lui aș fi devenit și eu un erou inspirat. Aș fi avut pe cine să impresionez, aș fi avut pe cineva a cărui admirație mi-ar fi dat ceea ce eu, unul, nu-mi pot da: stimă și onoare. Aș fi cutezat chiar să mor pentru el și, dacă era să mor, m-aș fi simțit că o drojdie transformată, prin cine știe ce alchimie misterioasă, în aur curat.

Era o idee trăsnită, romantică și neverosimilă, dar și mai curios este că s-a adevărit. Chiar dacă mi-a provocat, în cele din urmă, o durere incalculabilă.

5

Omul care a spus „Nu”.

Primul-Ministru Metaxas a căzut extenuat în fotoliul său preferat din Vila Kifisia și a început să reflecteze cu amărăciune la cele două probleme fără soluție din viața lui: „Ce mă fac cu Mussolini?”. Și „Ce mă fac cu Lulu?”. Ar fi fost greu de spus care dintre ele îi provoca mai multă nedumerire

¹⁵ Platon, Banchetul, traducere de Petru Creția, București, Humanitas, 2006.

și durere, din moment ce amândouă erau, în proporții inegale, și personale, și politice. Metaxas a întins mâna după jurnalul său și a scris: „Azi-dimineață, am încercat să ajung la o înțelegere cu Lulu. Până la un punct, a mers totul foarte bine, după care iar am început să ne certăm. Pur și simplu nu mă-nțelege. Știu exact ce anume o scoate din sărute și o dezamăgește. Am uitat până și de întâlnirea pe care o aveam cu ministrul britanic. Am stat cu ea până după prânz. Îmi pare atât de rău de ea. Și ce fată cu destin tragic este! Lulu, Lulu, fiica mea prea-iubită! Ne-am aruncat unul în brațele celuilalt și am plâns împreună cu gândul la destinul de care avem parte”.

Cu Lulu, nu știa niciodată prea bine care era adevărul; ai fi zis că Atena colcăia de bârfe și mai puțin credibile pe seama ei decât poveștile care se spuneau despre Zeus în vremurile de demult. Era povestea cu polițistul care-și pierduse pantalonii și chipiul, și amândouă fuseseră găsite în vârful unui felinar. Era povestea despre tânărul cu mașina aia, Bugatti, și cu plimbările nebunești până la Pireu, și mai era și raportul despre cum juca Lulu un joc englezesc numit „Sardele”, un fel de hoții-și-vardiștii, numai că vardiștii trebuiau să se înghesuie în același spațiu, cât mai mic, în care se ascundeau și hoții; cică Lulu ar fi fost găsită într-o poziție reciproc îmbârligată cu un tânăr, într-un dulap de bucătărie. Unii spuneau că fuma opiu și că se îmbăta atât de tare, de nici nu mai știa de ea. În schimb, știa toate dansurile-alea iuți americanești, precum tangoul (atât de lipsit de eleganță și vulgar, un așa-zis „dans” de prin bordelurile din Buenos Aires), și stepul, și samba, și altele cu nume stupide, imposibil de tradus, gen *jitterbug*, în care trebuia să biciuiești nebunește din mâini și din picioare. Era un fel de ceva indecent. Mirosea de la o poștă a lipsă de modestie și de moderație. Atât de impresionabili erau tinerii, atât de ispitiți de toate mofturile și modele venite de prin civilizații nematurizate precum cea americană, atât de ostilă față de disciplină și de demnitatea care însoțește sentimentul firesc de *amour propre*. Ce puteai să faci?! De fiecare dată nega totul sau, și mai rău, se amuza de grijile pe care și le

făcea el și le dădea la o parte cu o simplă fluturare din mână. Sigur, Dumnezeu e martor că numai o dată este omul tânăr, dar în cazul ei parcă prea se repeta de multe ori data asta.

Plus că mai și dezaproba și comenta politicile lui în public. Sărut de iudă, nu altceva. Asta-l durea pe el atât de mult, etalarea lipsei de loialitate filială. Îi spunea că-l iubește și-ntradevăr, știa și el că-l iubește. Și-atunci, de ce făcea bășcălie de Organizația Națională a Tineretului, înființată de el?! De ce râdea la glumele despre statura lui de om mărunțel?! De ce naiba era atât de individualistă?! Nu-și dădea seama că, dacă ea se purta așa, ca o flușturatică, toate lucrurile acelea pe care voia el să le facă în Grecia erau puse sub semnul întrebării?! Cum putea el să-l mai arate cu degetul pe bogătași, când propria lui fiică se înhăita și se dădea în stambă cu cei mai răi dintre ei?! Cum să mai pretindă el disciplina și spirit de sacrificiu?!

Slavă Domnului că redusese presa la tăcere, fiindcă nu era gazetar în țară care să nu aibă câte o povestioară preferată cu „alde Lulu”. Slavă Domnului că miniștrii lui erau suficient de discreți și nu pomeneau nimic despre asta, slavă Domnului că încă nu-și pierduseră cu toții respectul față de el prin contagiune. Ceea ce nu-i împiedica pe alții, gen Grazzi, să-i zâmbească în felul lui, onctuos și să-l întrebe: „Și ce mai face scumpa dumneavoastră fiică, Lulu?! Am auzit că este o pramatie de fată. Vai, vai, ce mai avem și noi, tații, de suportat!” Ce, parcă el nu auzea pufniturile de răs și șoaptele?! Că menținea sub control toată Grecia, în schimb propria lui fiică nu și-o putea controla. Parcă și poliția secretă era mult prea stânjenită de poveștile escapadelor ei, ca să-i mai facă rapoarte prea detaliate. Cică oamenii care dădeau petreceri își implorau musafirii: „Să n-o aduceți pe Lulu!” Amărăciunea și rușinea deveniseră greu de suportat.

Afară, liniștea pinilor complota cu strălucirea albă a proiectoarelor, ca să-i agraveze lui sentimentul că devenise prizonier în spatele propriilor porți de fier; îndeplinise cerințele tragediei clasice și crease condițiile pentru ca el însuși să cadă în capcană. Toată Grecia se redusese la această vilă modestă în stil pseudobizantin, cu mobilierul ei

mic-burghez, și asta pentru motivul foarte simplu că el ținea în palmă soarta și onoarea iubitei sale patrii. Și-a coborât privirile către mâini și s-a gândit că erau mici, cum era și el însuși. Pentru o clipă, i-a părut rău că nu optase pentru o pensie de colonel, cu care s-ar fi putut retrage și huzuri liniștit într-un colț oarecare, în anonim, unde ar fi putut trăi și muri fără să-l acuze nimeni de nimic.

Moartea îl preocupa destul de mult în ultima vreme, mai ales de când realizase că trupul nu-l mai asculta. Nu avea nimic special, nu avea nu știu ce pomelnice de simptome secrete, numai atât, că se simțea destul de extenuat, cât să moară. Știa că pe cei aflați în pragul morții îi cuprinde un soi de amărăciune detașată și pasivă, o stare de spirit resemnată, și iată că o asemenea detașare și o asemenea stare de spirit le simțea și el cum îl cuprind exact în momentul în care situația îl obliga să se înarmeze cu o tărie, o determinare și o noblețe a spiritului de care nu mai avusese nevoie niciodată până atunci. Și-ar fi dorit, uneori, să lase în grija altcuiva frâiele statului, dar era conștient că soarta îl alesese pe el să joace rolul protagonistului în această tragedie și că nu avea altă soluție decât să înșface sabia de mâner și s-o scoată din teacă. „Atâtea lucruri sunt, pe care-ar fi trebuit să le fac”, s-a gândit – și deodată i-a trecut prin minte cât de dulce ar fi putut fi viața lui, dacă ar fi știut, în urmă cu treizeci de ani, care aveau să fie rezultatele analizelor pe care i le-ar fi făcut doctorii în acest viitor îndepărtat, care se strecurase încet și perfid înspre el și se transformase în prezentul inevitabil, dificil și insuportabil. „Dacă mi-aș fi trăit viața cu conștiința acestei morți, totul ar fi fost altfel”.

Și-a adus aminte din nou de suferințele și coborâșurile incredibilei sale cariere și s-a întrebat dacă istoria avea să se arate câtuși de puțin miloasă cu el. Parcursese un drum lung de pe vremea când fusese la Academia Militară Prusacă de la Berlin; parcă era într-o altă viață când învățase el să admire simțul teutonic al ordinii, al disciplinei, al seriozității, adică tocmai calitățile pe care încerca și el să le inoculeze în țara lui de baștină. Ba chiar comandase cea dintâi gramatică a

vorbirii demotice și o introdusese în școli ca materie obligatorie, plecând de la teoria care spunea că învățarea gramaticii consolidează gândirea logică, drept care avea să combată individualismul frust și iresponsabil al grecilor.

Și-a amintit și de eșecul răsunător din Războiul cel Mare, când Venizelos¹⁶ voise să li se alăture Aliaților, iar Regele, să rămână neutru. Cum argumentase el că Bulgaria n-ar fi lăsat să-i scape ocazia de a invadeza Grecia, dacă ei, grecii, ar fi intrat în război; cu câtă demnitate își dăduse demisia din funcția de Șef al Marelui Stat-Major și cu câtă noblețe acceptase să plece în exil. De atentatul din 1923 era mai bine să uite. Și acum, iarăși s-ar zice că Bulgaria stă gata să invadeze Grecia, nelăsând să-i scape ocazia oferită de astă dată de Italia, care tot încearcă să umple golul lăsat de turci. Și-a amintit și cum înăbușise el greva de la Salonic a muncitorilor din industria tutunului – doișpe morți. Pe temeiul acelei dezordini îl convinsese pe Rege să suspende constituția, ca să-i poată hăitui pe comuniști; îl convinsese să-l și desemneze pe el Prim-Ministru, cu toate că era șeful celui mai mărunț partid de dreapta din țară. Și de ce, mă rog, făcuse așa ceva? Și-a spus în sinea lui: „Metaxas, istoria o să pretindă că din oportunism, că n-ai fi reușit niciodată prin mijloace democratice. Nimeni n-o să fie alături de mine, ca să spună adevărul în numele meu, și anume că ajunseserăm într-un impas, iar democrația noastră era mult prea efeminată ca să mai scoată țara din el. Ușor de spus ce-ar fi trebuit să fie, era mult mai greu de recunoscut forța copleșitoare a necesității. Eu am fost întruchiparea necesității, atâta tot. Și, dacă nu eram eu, ar fi fost altcineva. Măcar nu i-am lăsat pe nemți să aibă nicio influență, deși Dumnezeu mi-e martor că au pus mâna pe aproape toată economia. Măcar am menținut legăturile cu Marea Britanie, măcar am încercat să topesc tradiția civilizației medievale și a

¹⁶ Clepcktherios Kyriakos Venizelos (1864-1936), om politic, prim-ministru între anii 1928-1932. În 1935, a plecat în exil după o tentativă eșuată de lovitură de stat și a fost condamnat la moarte *in absentia*. Adepții săi au fost ulterior persecutați.

celelalte și să modelez din ea o forță nouă. Nimeni n-o să poată spune că n-am acționat în folosul Greciei. Grecia mi-a fost singura soție adevărată. Poate că istoria își va aminti de mine ca fiind cel care am interzis să mai fie citit discursul de la funeraliile lui Pericle și care mi-am înstrăinat țărâtimea, limitând numărul de capre care ne distrug pădurile. Vai, Doamne, poate că n-am fost nimic altceva decât un omuleț absurd.

Dar am făcut ce-am putut, am făcut totul ca să fim pregătiți pentru acest război pe care încă mă străduiesc să-l evit. Am construit căi ferate și fortificații, i-am mobilizat pe rezerviști, i-am pregătit pe oameni ținându-le discursuri, am întins diplomația până acolo, încât am devenit eu însumi ridicol. Să facă bine istoria și să spună că am fost omul care a făcut tot posibilul ca să-și salveze țara. Totul se termină cu moartea, oricum”.

Dar nu încăpea îndoială că fusese mult prea obsedat de sentimentul istoriei, de ideea că fusese cel ales pentru a îndeplini o misiune de-a dreptul mesianică. Era convins că nu avea cine altcineva, că el fusese singurul care putuse să înșfăce națiunea greacă de ceafă și s-o târască după el, cu șuturi și reproșuri, către țelul rezervat ei de drept. Se simțise în postura doctorului care aplica o durere necesară, știind că, deși pacientul urmează să-l blesteme și să protesteze, va veni și vremea în care-l va potopi cu flori și recunoștință. Întotdeauna făcuse numai ceea ce știa că era corect, dar poate că, în ultimă instanță, vanitatea îl împinsese de la spate, adică un lucru simplu și nerușinat megalomania.

Iar acum spiritul său fusese aruncat în flăcări și-și dădea seama că starea lui de spirit era pusă la încercare în cuptorul destinului. Ce avea să fie: omul care avea să salveze Grecia?. Omul care ar fi putut salva Grecia, dar n-a salvat-o?! Omul care n-ar fi putut salva Grecia, dar care s-a luptat din toate puterile sale pentru a-i salva măcar onoarea?. Aici era cheia: înainte de orice, era o problemă de onoare personală și națională, pentru că singurul lucru important era ca Grecia să treacă de această încercare fără, nici cea mai mică acuzație de infamie. Când o țară este devastată și

distrusă, când îi mor soldații, onoarea este cea care supraviețuiește și îndură. Onoarea este cea care-i însuflă din nou viața cadavrului, după ce vremurile grele au trecut.

Și-atunci, nu era o formă de ironie ca soarta să-și bată joc de el în așa hal?! Nu-și asumase el rolurile de „Primul Țăran”, „Primul Muncitor”, „Părintele Națiunii”?! Nu se împopoțonase el cu toate gătelile unui fascist modern?! Nu declarase „Regimul de la Patru August 1936”?! Sau a Treia Civilizație Elenistă, ca să facă ecou la cel de-al Treilea Reich al lui Hitler?! Nu înființase Organizația Națională a Tineretului, care organiza parăzi și flutura drapele, exact la fel ca Tineretul Hitlerist?! Nu disprețuia și el tot ce însemna liberali, comuniști și parlamentarism, la fel ca Franco, Salazar, Hitler și Mussolini?! Nu semănase discordie printre stângiști, așa cum scria la carte?! Ce putea fi mai simplu, date fiind disensiunile caraghioase dintre facțiunile lor și setea cu care se trădau unii pe alții pe motiv de falsă conștiință și de una sau alta din sumedenia lor de impurități ideologice?. Nu denunțase și el plutocrația?! Nu era poliția secretă la curent cu aroma precisă și compoziția chimică a oricărei bășini subversive din toată Grecia?!

Și-atunci, de ce-l părăsiseră frații lui internaționali?! De ce îi trimitea Ribbentrop niște asigurări fade, pe care nimeni nu le-ar fi crezut? De ce inventa Mussolini tot felul de incidente la frontieră și de blocaje diplomatice?! Zău așa, ce anume se întâmplase rău?! Cum era posibil ca, după ce se ridicase la o asemenea înălțime, prinzând în pânze vântul din pupă al vremurilor, să se trezească, iată, confruntat acum cu cea mai gravă criză a istoriei moderne a patriei, o criză pusă la cale de înșși oamenii pe care și-i luase drept exemple și mentori? Nu era o ironie că astăzi nu se mai putea baza decât pe britanici pe britanicii parlamentariști, liberali, democrați, plutocrați?!

Primul-Ministru Metaxas și-a notat pe o foaie de hârtie diferențele dintre el și ceilalți. Rasist, el nu era. Dar asta nu însemna mare lucru. I-a venit în minte un gând care ar fi trebuit să sară în ochii oricui: ceilalți își doreau imperii și porniseră la construirea lor, în timp ce el nu-și dorea nimic

altceva decât unificarea tuturor populațiilor grecești. Pusese ochii pe Macedonia, pe Cipru, pe Dodecanez și, cu voia lui Dumnezeu, pe Constantinopol. Nu-și dorea Nordul Africii, ca Mussolini, și nici, ca Hitler, lumea întreagă.

Așa încât, poate că se uitaseră și ceilalți la el și li se păruse că-i lipsea ambiția, că-i lipsea tentația măririi, ceea ce indica absența acelei dorințe de putere care este esențială pentru un *Übermensch*¹⁷, că era un fel de cățelandru rătăcit printre lupi. În lumea cea nouă, în care cei mai puternici aveau dreptul să conducă pentru că erau cei mai puternici, în care forța era indicatorul superiorității naturale, în care superioritatea naturală îți dădea dreptul moral să supui alte națiuni și rasele inferioare, el reprezenta o anomalie. El nu-și dorea decât propria lui națiune. Și-atunci, Grecia devenise o țintă firească. Metaxas a scris pe hârtie cuvântul *cățelandru*, apoi l-a tăiat cu o linie. A rămas cu privirile ațintite la alte două cuvinte: *rasism* și *imperiu*. „Ăștia cred că le suntem inferiori”, și-a șoptit el în bărbie. „Vor să ne includă în imperiul lor”. Era ceva dezgustător și scandalos, ceva exasperant. A închis cele două cuvinte între paranteze și a scris cuvântul NU în continuare. Apoi s-a ridicat din fotoliu și s-a apropiat de fereastră, ca să se uite afară, la pinii cei pașnici. S-a rezemat de pervazul ferestrei și s-a gândit la sublima ignoranță a acelor copaci visători, pe care luna îi colorase în argintiu. L-a trecut un fior, și-atunci s-a îndreptat. Luase o hotărâre: avea să fie un nou Termopile. Dacă trei sute de spartani au putut să reziste în fața a cinci milioane de perși dintre cei mai viteji, ce nu putea realiza el cu douăzeci de divizii împotriva italienilor?! Măcar de-ar fi fost atât de simplu să te pregătești pentru singurătatea cumplită și nesfârșită a morții. Măcar de-ar fi fost atât de simplu s-o stăpânească pe Lulu.

¹⁷ Supraom (germ.), termen introdus de Friedrich Nietzsche.

L'Omosessuale (2)

Eu, Carlo Piero Guercio, mărturisesc că în armată mi-am găsit familia. Am un tată și o mamă, patru surori și trei frați, dar familie nu mai am de când am ajuns la pubertate. A trebuit să trăiesc printre rudele mele în secret, ca unul care ar ascunde faptul că e lepros. Nu era vina lor ci eu purtam o mască. A trebuit să dansez cu fetele la petreceri, a trebuit să intru-n vorbă cu fetele în curtea școlii și când ne făceam cu toții *passeggiatta* – plimbarea de seară prin *piazza*. A trebuit să-i răspund bunicii când m-a întrebat cu ce fel de fată mi-ar fi plăcut să mă-nsor și dacă-mi doream băieți sau fete. A trebuit să-i ascult cu plăcere pe prietenii mei cum descriau în detaliu toată complexitatea părților rușinoase femeiești, a trebuit să-nvăț și eu să povestesc tot felul de grozăvii pe care le făcusem cu fetele. M-am învățat să mă simt mai singur decât ar trebui să-i fie cu puțință omului să se simtă.

În armată se vorbește la fel de vulgar, e drept, dar cel puțin este o lume fără femei. Pentru un soldat, femeia este o ființă imaginară. Și se permite să fii stăpânit de sentimente față de mama – și-atât. În rest, nu există decât meseriașele de la bordelurile militare, iubitele fictive sau infidele de acasă și fetele după care fluieră pe stradă. Nu sunt misogin, dar vă rog să mă înțelegeți că pentru mine apropierea de femei e ceva dureros, fiindcă îmi aduc aminte de ceea ce nu sunt și de ceea ce aș fi putut fi, dacă Dumnezeu nu și-ar fi băgat nasul în pânțele mamei mele.

La început, am avut mare noroc. N-am fost trimis în Abisinia sau în Nordul Africii – am fost trimis în Albania. Acolo, nici vorbă de luptă și trăiam cu toții într-o binecuvântată nebăgare de seamă a faptului că Il *Duce* ne-ar fi putut ordona să invadăm Grecia. Ne gândeam că până la urmă avea să ne trimită în Iugoslavia și că ăia de-acolo ar fi fost la fel de neputincioși și de lași cum fuseseră albanezii. Toată lumea știa că iugoslavii se urau între ei mai tare decât ar fi fost în stare vreodată să urască vreun străin care i-ar fi invadat.

Am înțeles de îndată că totul era un imens haos. Nici n-

am apucat bine să mă instalez și să-mi fac prieteni într-o unitate, că am și fost transferat, ca să contribui la completarea efectivelor dintr-altă unitate, pe urmă, iar am fost transferat. Nu aveam aproape niciun mijloc de transport, așa că am fost puși să mășăluim de la frontiera cu Iugoslavia până la cea cu Grecia și înapoi, după ceea ce păreau a fi toanele înaltului Comandament. Cred că am trecut prin vreo șapte unități până când m-am stabilit și eu în Divizia Iulia. Motive pentru care campania pentru Grecia se dovedise un eșec erau cu ghiotura, dar unul dintre ele era acela că efectivele se mutau de colo-colo atât de mult, încât nimeni nu avea destul timp să formeze un *esprit de corps*¹⁸. La început, n-am avut timp să-mi fac și eu rost, precum David, de un Ionatan al meu¹⁹.

Dar la Divizia Iulia m-am bucurat de fiecare clipă. Niciun civil nu poate înțelege bucuria de a fi soldat. Este așa, pur și simplu, un fapt inexplicabil. Un alt fapt este, lăsând la o parte problema sexului, că soldații ajung să se iubească unii pe alții; și tot lăsând la o parte problema sexului, că acest fel de iubire nu-și are pereche în viața civilă. Toți sunt tineri și puternici, dă viața pe dinafară din ei și sunt cu toții laolaltă în același rahat.

Ajungi să cunoști fiecare nuanță a stării de spirit a celorlalți; știi cu precizie ce-o să spună fiecare; știi cu precizie cine o să râdă și cât de mult la cutare tip de glumă; te familiarizezi la modul intim cu mirosul picioarelor și al transpirației fiecăruia dintre cei din jur; poți să pui mâna pe față cuiva pe întuneric și să știi cine este; recunoști efectele altuia care stau atârinate de speteaza unui scaun, chiar dacă sunt la fel cu ale tuturor celorlalți; știi să spui ale cui sunt firele de barbă din ligheanul de spălat; știi cu precizie cine o să-ți dea morcovul lui, ca să-i dai cartoful tău, sau pachetul de țigări pentru perechea ta de ciorapi în plus, sau o carte

¹⁸ Spirit de grup (fran.). Textual: „spirit de corp”.

¹⁹ Aluzie la episodul biblic al iubirii dintre viitorul rege David și Ionatan, fiul cel mare al regelui Saul (I Regi, cap. 18 și următoarele).

poștală, din Siena pentru un creion. Te obișnuiești să te vezi cu toți ceilalți fără perdea – nu trebuie să ascunzi nimic. Asta numai dacă dorințele tale nu sunt aceleași cu ale mele.

Eram cu toții tineri și adunați în același loc. Niciodată nu aveam să fim mai frumos, niciodată nu aveam să mai fim atât de zvelți și de puternici, niciodată nu aveam să mai facem asemenea lupte în apă, niciodată nu aveam să ne simțim atât de invincibili și de nemuritori. Eram în stare să mărșăluim și optzeci de kilometri într-o singură zi, intonând cântece ori de luptă, ori lubrice, legănându-ne în mers sau târându-ne picioarele la unison, fluturându-ne penele de cocoș, negre și lucioase, din vârful coifurilor. Eram în stare să ne pișăm laolaltă pe roțile de la mașina colonelului, beți criță; să ne căcăm fără nicio jenă unii de față cu alți; să ne citim unii altora scrisorile și să rămânem cu sentimentul că mama fiecăruia dintre noi ne scria tuturor. Eram în stare să săpăm câte o tranșee în piatră pe o ploaie torențială și a doua zi să pornim în marș într-altă direcție, fără să ne fi odihnit nicio clipă în tranșeea săpată. La tragerile cu muniție de război, trimiteam câte o lovitură de mortier așa, cu boltă, după iepuri, fără să cerem voie nimănui. Făceam baie goi și frumoși precum Apollo și câte unul arăta înspre puța altuia și zicea: „Bă, cutare, de ce n-ai predat și aia la magazie?!” și toți râdeam și nimeni nu se supăra; sau câte unul zicea: „Bă, fii atent să nu ți se descarce arma din greșeală!”, la care, cel vizat de glumă zicea: „N-am eu norocul ăsta”.

Eram cu toții tineri și frumoși și ne iubeam între noi mai mult decât frații, asta cu siguranță. Singurul lucru care ne strica întotdeauna cheful era că niciunul nu știam de ce ne aflăm în Albania, niciunul nu aveam conștiința clară a poveștii ăleia cu Imperiul Roman care trebuia reconstituit. De câte ori nu ne luaserăm la bătaie cu membrii Legiunii Fasciste! Erau toți plini de ei și, de fapt, nu erau buni de nimic, niște proști, plus că mulți dintre noi eram comuniști. Nimeni nu se da înapoi să moară pentru o cauză nobilă, dar nouă nu ne dădea pace ineptia asta ciudată, că iubeam o viață care n-avea nicio scuză rațională. Ce vreau să spun este că eram ca niște gladiatori: pregătiți să ne facem datoria,

pregătiți să adoptăm o atitudine stoică, dar tot timpul nedumeriți. Conte le Ciano juca golf, Mussolini organiza vendete împotriva pisicilor, iar pe noi ne uitaseră într-o pustietate netrecută pe hartă și ne omoram timpul tot așteptând să ne vină și nouă vremea și să fim azvârliți într-o luptă prost organizată, împotriva unor oameni care se luptau ca zeii.

Nu sunt cinic, dar știu că istoria e propaganda celor victorioși. Știu că, dacă vom câștiga războiul, vom afla istorii șocante despre atrocitățile britanicilor, se vor scrie volume întregi care să demonstreze cât de inevitabili și de justă a fost cauza noastră, se vor aduna stive de dovezi irefutabile, care vor scoate la iveală conspirația plutocrației evreiești, fotografiile ale grămezilor de oase descoperite prin gropile comune din suburbiile Londrei. La fel de bine știu că britanicii vor face și ei exact același lucru, dacă va fi să învingă. Știu că *Il Duce* a declarat sus și tare că toată campania pentru Grecia a fost o victorie răsunătoare a Italiei. Numai că el n-a fost de față, nu știe ce s-a întâmplat. Nu știe că, până la urmă, asta-i adevărul – istoria ar trebui scrisă numai din anecdotele despre oamenii mărunți prinși în vârtejul ei. Ar trebui să știe că noi, de fapt, pierdeam rău de tot, până când au pătruns nemții dinspre Bulgaria. Nu se va recunoaște niciodată așa ceva, pentru că „adevărul” le aparține celor victorioși. Dar eu am fost acolo și știu ce s-a întâmplat în porțiunea mea de război. Pentru mine, războiul acela a fost o experiență care mi-a afectat întregul mod de a gândi, a fost cel mai profund șoc personal pe care-l avusesem vreodată, a fost cea mai rea și mai profundă tragedie a vieții mele. Mi-a distrus patriotismul, mi-a schimbat idealurile, m-a făcut să pun sub semnul întrebării tot ce înseamnă datorie, m-a îngrozit și m-a întristat.

Socrate a spus că geniul tragediei este unul și același cu geniul comediei, dar observația lui a rămas neexplicată în text, pentru că oamenii cărora le-a fost adresată ori adormiseră, ori erau prea beți când a spus-o el. Pare genul de lucru pe care și-l spun aristocrații unii altora pe la petreceri, dar eu pot să ilustrez faptul că este perfect

adevărat, nefăcând nimic altceva decât să povestesc prin ce am trecut în campania din nordul Greciei.

Voi începe prin a spune că eu, Carlo Piero Guercio, de îndată ce am aterizat la Divizia Iulia, m-am și îndrăgostit de un tânăr caporal căsătorit, care m-a acceptat pe post de cel mai bun prieten al său, fără să bănuiască nicio clipă că el singur dădea viața celor mai fierbinți fantezii ale mele. Îl chema Francesco și era de fel din Genova, dovadă și accentul genovez cu care vorbea, și o înțelegere a mării care nu avea la ce să-i folosească în Epir. Fără îndoială că locul lui ar fi trebuit să fie în Marină, dar logica șuie a vremii l-a făcut să se înroleze voluntar optând pentru Marină, să fie distribuit la Carabinieri și să se trezească, până la urmă, la Infanterie. Ajunsese acolo unde era trecând pe la un regiment de vânători de munte, pe la unul de *bersaglieri* – de infanterie ușoară, iar cele două zile petrecute la Artilerie nici nu le mai pun la socoteală.

Era un băiat frumos în întregime. Avea pielea mai închisă la culoare decât a mea, cum o au cei din sud, numai că era mai zvelt și cu trăsături mai fine. Îmi aduc aminte că avea cel mult trei fire de păr în mijlocul pieptului, iar pe brațe și pe picioare, nici măcar unul. I se vedea fiecare tendon al trupului, iar pe mine mă atrăgeau la el mai ales acei mușchi pe care nu-i vezi, de obicei, decât la indivizii foarte bine făcuți: cele două linii paralele de pe spatele antebrățului sau cele de pe laturile abdomenului, care se abat și se pierd înspre vintre. Semăna cu un motan dintr-aceia grațioși și rafinați, care-ți lasă impresia unei forțe uriașe, dar necăutate.

Cel mai mult mă atrăgea chipul lui. Avea o șuviță neagră și rebelă pe frunte, care-i tot cădea peste ochi. Niște ochi foarte închiși la culoare, așezați ca la slavi, deasupra unor pomeți proeminenți. Gura îi era lată și cu un colț mai jos, de parcă arbora în permanență un zâmbet ironic, iar nasul, de forma etruscă, părea nu-știu-cum, puțin încovoiat mai jos de rădăcină. Avea mâinile mari, cu degetele lungi și spatulate, pe care nu puteam să nu mi le închipui zăbovind pe trupul meu. L-am văzut odată reparând un lăntșor de aur

foarte delicat și pot să depun mărturie că degetele sale aveau toată, precizia neprihănită a unui făcător de broderii. Iar unghii mai delicate nu mi-am închipuit să văd vreodată.

Vă rog să înțelegeți că noi, acolo, eram adeseori goi laolaltă, în cutare sau cutare context, iar eu învățasem pe dinafară fiecare detaliu al fiecărei porțiuni din Francesco; dar mă delimitez de pe-acum de acuzațiile de perversiune și obscenitate care ar putea fi aduse memoriei mele, așa că voi păstra pentru mine aceste amintiri. În opinia mea, nu sunt obscene; sunt prețioase, sunt minunate și pure. În tot cazul, nimeni nu le-ar putea pricepe semnificația. Ele sunt menite muzeului personal pe care fiecare dintre noi îl purtăm în propriul cap și la care nu le îngăduim accesul nici măcar specialiștilor sau capetelor încoronate ale Europei.

Francesco era un om al impulsivităților, al gesturilor batjocoritoare și al obrăzniciei absolute. Nu făcea niciun secret din faptul că nu avea respect pentru nimeni și ne distra din când în când maimuțând bufoneriile de cocoșel ale *Ducelui* sau pe cele prusace ale lui Adolf Hitler. Se pricepea să reproducă gesturile și intonațiile lui Visconti Prasca²⁰ și să țină discursuri aberante în stilul aceluiași Prasca, pline de un optimism extravagant, de planuri zărbhite și de trimiteri slugarnice la șefii ierarhici. Toată lumea-l iubea pe Francesco, dar de promovat, nu l-a promovat nimeni, iar lui nici că-i păsa. Adoptase un șoarece de câmp căruia-i spunea Mario; în general, îl ținea în buzunarul de la veston, dar când porneam la câte un m-aș mai lung, îl vedeai pe Mario cum își scotea mustățile de sub capacul raniței și se spăla pe față. Îi dădea să mănânce cojile de la fructe și legume” dar lui îi plăcea enervant de mult pielea. Am și acum o găurică rotundă în bombeul unuia dintre bocanci.

Noi, soldații, nu știam mai nimic din tot ce se petrecea în centrele de putere. Primeam atâtea ordine și contra-

²⁰ Sebastião Visconti Prasca (1883-1961), general-locotenent, comandant al trupelor italiene cantonate în Albania.

ordine, încât uneori nu executam niciunul dintre ele, știind foarte bine că aveau să fie contramandate cu siguranță aproape imediat după ce le primeam. Albania era ca un fel de tabără de vacanță fără niciun fel de distracții și bănuiam că toate ordinele acelea aveau un singur scop: să ne mențină ocupați – așa că nu le dădeam prea mare importanță.

Și totuși, privind în urmă, un lucru pare clar, și anume că scopul final era invadarea Greciei. Semne existau peste tot, numai că nu le vedeam noi pe atunci. În primul rând, toată acea propagandă despre Mediterana care era *Mare Nostrum*²¹; pe urmă, faptul că toate drumurile pe care le construiam noi și care ar fi trebuit să fie, cică, în folosul albanezilor se dovedeau a fi numai și numai șosele ce duceau către frontiera cu Grecia. În al doilea rând, trupele începuseră să fredoneze niște cântece de luptă despre care nimeni nu știa nici de unde apăruseră, nici cine le compusese, dar care spuneau lucruri de genul: „Vom ajunge până la Marea Egee, vom pune stăpânire pe Pireu și, dacă lucrurile merg bine, vom face și Atena tot a noastră”. Îi blestemam pe greci că-l adăposteau pe regele Zog cel devenit legendă, iar ziarele erau pline mereu de așa-zise atacuri ale britanicilor asupra vaselor noastre, dinspre apele grecești. Spun „așa-zise”, pentru că astăzi nu mai cred că atacurile respective ar fi avut loc cu adevărat. Am un prieten la Marină, care mi-a spus că, din câte știa el, niciuna dintre navele noastre nu era dată ca pierdută.

După cum nu mai cred nici povestea aia cu grecii care l-ar fi omorât pe Daut Hoge. Cred că noi l-am omorât și am încercat să dăm vina pe greci. Foarte urât din partea mea că spun așa ceva, pentru că iată, se vede cât de mult mi-am pierdut elanul patriotic, dar adevărul este că acum știu și varianta grecească a acelorași evenimente, pe care am aflat-o de la Dottore Iannis, când m-am dus la el să-mi trateze o

²¹ Marea Noastră (lat.), denumire sub care era desemnată Marea Mediterană pe vremea Imperiului Roman, ale cărui teritorii înconjurau marea de fapt, transformând-o într-o mare interioară.

unghie de la picior, care mă durea. Se dovedise că individul acela, Daut Hoge, nu era deloc un patriot iredentist albanez, ci fusese condamnat la peste douăzeci de ani de închisoare pentru uciderea a cinci musulmani, furt de vite, jaf armat, extorcarea de bani, tentativă de omor, șantaj, deținere de arme fără permis și viol. Și asta era omul pe care ni-l băgaseră nouă pe gât, ca să credem că fusese un martir. Nu ne-a spus nimeni că grecii arestaseră doi albanezi și așteptau cererea de extradare. În tot cazul, stau acum și mă-ntreb cum de-a putut să fie atât de naivă întreaga națiune italiană și mă întreb de ce se aștepta de la noi să ne pese atât de mult de albanezi, după ce le ocupaserăm țara și ne era atât de clar tuturor că nu-i interesa nimic altceva decât să se omoare între ei. Cei doi care-l asasinaseră pe „patriotul” Daut Hoge se pare că-l otrăviseră și pe urmă-i tăiaseră capul, ceea ce, după criteriile albaneze, pare chiar destul de blând.

O mulțime de lucruri au concurat, în cazul meu, la pierderea credinței și vreau să notez aici pe hârtie o relatare cu privire la mine și la Francesco, din care să se vadă clar că noi, italienii, am fost cei care am pornit războiul, și nu grecii. Dacă-l vom câștiga, știu că aceste fapte nu vor mai ieși niciodată la lumină, pentru că rândurile de față vor fi cenzurate. În schimb, dacă-l vom pierde, există o șansă ca lumea să afle de-aici adevărul.

Oricum e destul de greu să trăiești împăcat cu tine însuși, când ești un marginal din punct de vedere sexual, dar este și mai greu când știi că ai comis, în interesul datoriei, cele mai cumplite și mai scârboase fapte. Astăzi, am adeseori intuiția unei morți iminente, așa încât în paginile de mai jos, veți găsi mărturisirea unei vinovății pentru care am primit deja dezlegarea preotului, dar care nu va fi iertată în vecii vecilor nici de greci, nici de familiile soldaților italieni la care se referă.

Remedii extreme

Părintele Arsenios rumega plin de amărăciune în spatele iconostasului: cum era să mai iasă el acum printre oameni, să le aline suferința celor bolnavi și muribunzi, s-o facă pe arbitru la certuri, să răspândească-n sat Cuvântul Domnului, să susțină reunificarea Greciei, când părea atât de evident că nu se mai bucură de niciun fel de respect?! A cântărit, o vreme, posibilitatea romantică de a dispărea: putea să meargă la Pireu și să lucreze acolo ca funcționar; se putea face pescar; putea să plece în America și s-o ia de la capăt acolo. A cochetat puțin cu o imagine trecătoare: el însuși, scăpat de straturile grotești de slănină, cântând *rebetika* – melodii lente, lascive, prin bordelurile din Atena, dând paharele de *kokkinelli* peste cap și vrăjind fetele tinere. Sau invers, și-a închipuit cum ar fi fost să se retragă în pustnicie, undeva prin munții Epirului, să se lase hrănit de corbi și să ajungă, până la urmă, la o sfințenie minunată, S-a gândit la miracolele care s-ar putea înfăptui în numele lui, dar i-a trecut prin minte și ideea neplăcută că ar fi putut deveni patron spiritual pentru cei nerușinat de grași. Sau poate să scrie poezie de valoare și să devină la fel de celebru și de respectat precum Kostis Palamas. Dar de ce s-ar fi oprit aici? Putea să devină un al doilea Homer. De-acolo, din spatele iconostasului, a început să bubuie cu vocea lui de bas, profundă: „Cum oamenii pe zei tot îi defaimă! și închipuie că de la noi vin toate necazurile lor, că dâșii singuri cu-a lor păcate-și hrănesc ursita”.²² Aici a ezitat și s-a oprit, încruntând din sprâncene; pasajul care urma era cel despre Egist sau partea în care Atena stătea de vorbă cu Zeus?! „Dar Zeus furtunosul îi răspunse: < Ce vorbă ți-a scăpat din paza gurii copila mea?”²³

Dar s-a întrerupt, auzind cum cineva își dregea glasul discret în biserică. Repede și-a adunat mințile de pe unde-i

²² Homer, *Odiseea*, Cântul I, traducere de George Murnu, București, Univers, 1979.

²³ Homer, *Odiseea*, Cântul I, ed. cit.

rătăceau, a simțit stânjeneala teribilă care-i colora urechile și grumazul și a încremenit în poziția în care se afla. Fusese prins într-un act semiconștient de visare declamatoare, și-acum sătenii aveau să spună că mai era și dus cu pluta. A auzit fâșâitul unor pași care se îndepărtau și a tras cu ochiul pe după colțul iconostasului: cineva îi lăsase o pâine. S-a trezit plescăind din buze și gândindu-se c-ar fi fost bună și niște brânză. Pe urmă, a auzit alți pași și s-a ascuns repede la loc, de parcă ar fi fost un copil care se juca. Și acești pași s-au îndepărtat, și el a tras iarăși cu ochiul, printr-o găurică de astă dată: uite, altcineva îi lăsase o bucată mare de brânză, moale și succulentă. „Un miracol”, și-a spus în sinea lui. „Slavă Domnului. „Că un păcătos ce era, și-a mai dorit și niște vinete și-o sticlă de untdelemn, dar n-a mai fost răsplătit cu un alt miracol, ci cu o pereche de papuci. „Doamne, Doamne, Dumnezeuule – și-a spus el în gând, ridicându-și ochii către tavan –, da' pervers mai ești!”

Încetul cu încetul, intrarea în biserică s-a umplut cu daruri pe care sătenii le lăsau acolo ca semne ale dorinței lor de împăcare. Părintele Arsenios se uita prin găurica din iconostas, cu o lăcomie naivă, cum se terminase cu peștii, acum veneau legume și batiste brodate. A observat că se adunase o cantitate mare de vin de Robola și s-a declarat scandalizat în sinea lui: „Da' ce, ăștia toți cred c-oi fi vreun bețivan?!”, apoi s-a apucat să-și facă socoteala cam cât i-ar fi ținut cantitatea aceea, dacă bea două sticle *per diem*. Pe urmă, cât i-ar fi ținut dacă bea trei. Așa, ca distracție matematică și exercițiu intelectual, s-a apucat să calculeze cât însemna trei și cinci optimi pe zi, dar până la urmă s-a încurcat în socoteli și a trebuit s-o ia de la capăt.

Pe măsură ce stiva sporea, și-a dat seama, cu un sentiment de îngrijorare, că-i venea rău de tot să urineze. Și-a schimbat poziția cu una și mai incomodă și l-au trecut toate nădușelile.

Dilema era de-a dreptul cumplită: ori ieșea din biserică, în care caz poate că oamenii s-ar fi sfiit să-i mai lase darurile, văzându-l de față, ori, dacă nu, trebuia să stea acolo, într-o stare de disperare crescândă, până când venea momentul în

care să fie sigur că șuvoiul de daruri penitente se oprișe. Acum regreta din tot sufletul sticla pe care-o băuse înainte să plece de-acasă. „Asta-i răsplata Domnului pentru cine bea peste măsură”, s-a gândit. „Niciun strop de-acuma, gata!” – și s-a rugat la Sfântul Gherasim să-l scape.

Nici nu și-a încheiat bine rugăciunea, că s-a și simțit cuprins de inspirație. Dincolo de iconostas, în biserică, se aflau o mulțime de sticle. A ascultat cu atenție dacă nu se apropiau cumva alți pași, n-a auzit nimic, și-atunci a țâșnit afară din ascunzătoare atât de repede cât îi îngăduia burdihanul. S-a repezit spre intrare legănându-se dintr-o parte într-alta, s-a aplecat cu greu să ia o sticlă, apoi s-a retras de unde venise, în ascunzătoarea de după iconostas. A smuls dopul cu dinții și s-a văzut confruntat cu o nouă problemă: sticla trebuia să fie goală, ca să se poată folosi de ea. Și cu vinul ce-i mai rămânea de făcut?! Nu era păcat să-l arunce?! Așa c-a dat sticla peste cap și i-a vărsat conținutul chiar pe gâtul lui în jos. Firișoare de lichid dulce i s-au prelins prin barbă și de-acolo pe sutană. A cercetat sticla cu atenție, a mai găsit un strop sau doi pe fund și i-a sorbit și pe aceia, scuturând-o zdravăn.

Apoi, părintele Arsenios a tras iarăși cu ochiul prin găurica din iconostas, ca să fie sigur că nu-l auzea nimeni, și-a ridicat sutana și a slobozit în sticlă un șuvoi înfricoșător de urină. Ca o izbitură de ciocan s-a auzit în fundul sticlei, după care a pleoscăit și a fâșâit, pe măsură ce sticla se umplea. A observat cu îngrijorare că ajunsese la gâtul din ce în ce mai strâmt și că se umplea de-acum în ritm accelerat. „Ar trebui să facă sticlele de formă strict cilindrică”, s-a gândit el și s-a mirat brusc de ce i se întâmpla. Ce s-a revărsat pe dinafară, peste gâtul sticlei, a frecat cu piciorul în colbul podelei și și-a dat seama că trebuia să aștepte acolo, în biserică, să se usuce petele de udătură de pe poala sutanei. S-a gândit: „Nu se poate să vadă lumea că preotul s-a pișat pe el”. Apoi a pus jos sticla plină de urină și s-a așezat la loc, unde stătuse. Cineva a intrat și i-a lăsat o pereche de ciorapi.

A mai trecut un sfert de oră și a intrat Velisarios, care

venise să-și ceară iertare prin viu grai. S-a uitat în clopotniță, pe urmă înăuntrul bisericii și tocmai dădea să plece, când a auzit o râgâială prelungă și rostogolită, care venea de undeva din spatele iconostasului.

— Patir? a întrebat Velisarios. Părinte, am venit să-mi cer iertare.

— Du-te, s-a auzit răspunsul pe un ton de rățoială, apoi: Încerc să mă rog.

— Bine, *patir*, dar vreau să-mi cer iertare, să-ți sărut mâna.

— Nu pot să ies acum. Din tot felul de motive.

Velisarios s-a scărpinat în cap și a întrebat:

— Ce motive?!

— Religioase. Și, pe urmă, nici nu mă simt bine.

— Vrei să mă duc să-l chem pe doctorul Iannis?!

— Nu.

— Iartă-mă, *patir*, pentru ce-am făcut și uite, ca să-ți arăt că-mi pare rău, ți-am lăsat o sticlă de vin. Mă rog la Dumnezeu să mă ierte.

După ce a ieșit din biserică, s-a întors la doctor acasă. Voia să vadă ce mai făcea Mandras și l-a găsit holbându-se la Pelagia, într-o postură de adorație ca de cățel cu limba scoasă. L-a căutat pe doctor, ca să-i spună că preotul nu se simțea prea bine.

Părintele Arsenios și-a dat seama că soluția găsită de el la problema bășicii umflate era, la rândul ei, cauza unei noi umflături. După ce plecase Velisarios, el golise încă o sticlă și o umpluse la loc cu produsul metamorfozat al celei dinainte. De astă dată, însă, tirul lui, echilibrul și capacitatea de a evalua momentul exact la care să se oprească n-au mai avut nici măcar precizia relativă de la prima întreprindere de acest fel. Și mai multă mizerie a trebuit să-ntindă cu piciorul în colbul podelei, iar sutana i s-a ales și mai stropită. Părintele s-a așezat la loc; avea ochii împăienjeniți și-l apucase greața. S-a prăbușit greoi de pe scăunel, cu o lovitură destul de zdravănă la noadă, și și-a revenit în simțiri abia după vreo douăzeci de minute, din nevoia urgentă de a goli și umple o nouă sticlă. Și-a jurat să se oprească înainte ca îngustimea

gâtului sticlei să creeze un nou efect Venturi, dar, cum era deja mai mult decât apăsător de presiunea ucigătoare, puterea de judecată i-a jucat din nou feste îngrozitoare.

Doctorul Iannis a plecat spre biserică în lumina transparentă a după-amiezii. În timpul săptămânii, purta genul de haine pe care le purtau țăranii în zilele de sărbătoare și de mers la biserică: un costum negru ponosit, cu petice lucioase, o cămașă fără guler, niște pantofi negri acoperiți de praf și de rosături și o pălărie cu borurile largi. Își răsucea mustața în timp ce trăgea meditativ din pipă și-și menținea atenția împărțită în două, ca să se poată gândi simultan la cum jefuiseră cruciații insula și la ce avea să-i spună preotului. Parcă avea deja înaintea ochilor următoarea scenă: „*Patir* – avea să-i spună –, îmi pare nespun de rău de gluma proastă care ți s-a făcut azi-dimineață”, iar preotul îi răspundea. „Mă mir s-aud așa ceva din partea cuiva nedus la biserică”, la care el i-o întorcea: „Dar și eu cred că un preot trebuie să fie tratat cu tot respectul. Satul are nevoie de preot cum are insula nevoie de mare. Rogu-te, vino la noi la masă mâine. Pelagia o să pregătească miel cu cartofi la cuptor. Îl invit și pe învățător. Și apropo de asta-mi pare rău de ce-am auzit – că nu te simți bine. Pot să te ajut cu ceva?!”

Dar, de cum a intrat în biserică, și-a dat seama că era prea puțin probabil ca o asemenea convorbire să aibă loc. Din spatele iconostasului, a auzit gemete și horcăieli.

— *Patir*, a strigat el, nu ți-e bine?! *Patir*?!

Un alt geamăt s-a auzit, prelung și convulsiv, și grohăitul ca de porc al cuiva care vomita din greu. Din experiența lui de doctor care văzuse nenumărați pacienți vomitând, parcă și vedea că în acest caz era vorba de o vomă de culoare predominant gălbuie. A ciocănit cu un deget în iconostas și a întrebat:

— *Patir*, ești acolo, -năuntru?!

— Vai, Doamne! Vai, Doamne! gemea preotul.

Doctorul s-a trezit în fața unei probleme aparent fără soluție. Ideea era că numai cei hirotonisiți puteau trece

dincolo de iconostas. El părăsise de mult religia și adoptase materialismul în varianta lui Mach²⁴, dar tot simțea că nu avea voie să încalce interdicția. Un asemenea tabu nu poate fi ignorat cu ușurință, nici măcar de cineva care nu pune niciun preț pe premisa de la care pleacă taboul. Nu se cuvenea să între acolo, după cum nu se cuvenea să-i facă propuneri de ordin sexual unei călugărițe. A bătut din nou, mai apăsător.

— *Patir*, eu sunt, doctorul Iannis!

— *Iatre*, s-a văitat preotul, doctore, mare suferință m-a lovit. Vai, Doamne, oare de ce-i vei fi făcut pe oameni într-o deșertăciune?! Ajută-mă, pentru numele lui Dumnezeu!

Doctorul a expediat o rugăciune de iertare sus, la Dumnezeu în care nu credea, și a pătruns dincolo de iconostas. Înaintea ochilor i s-a înfățișat preotul răsturnat pe spate, neputincios, zăcând într-o baltă de urină și vomă. Unul dintre ochi și-l ținea închis, iar din celălalt i se revărsau lacrimile. Doctorul a remarcat cu o mirare placidă că voma era mai curând albicioasă decât gălbuie și contrasta din plin cu negrul tern al veșmintelor.

— Trebuie să te ridici în capul oaselor, i-a spus preotului. Poți să te sprijini de umărul meu, dar mă tem că nu pot să te ridic.

A urmat o luptă inegală și imposibilă, în care doctorul cel uscățiv s-a opintit să-l ridice pe clericul obez. Și-a dat foarte repede seama de zădărnicia efortului și s-a înălțat de șale. A remarcat prezența a trei sticle de urină în locul acela sfânt. Din strictă curiozitate profesională, a ridicat una dintre sticle înspre lumină și a cercetat-o cu atenție, ca să vadă: conținea sau nu firișoarele mucoase care indicau infecțiile uretrale? Dar nu, era limpede. A realizat, în schimb, că avea mâinile stropite de vomă și s-a uitat fix la ele câteva clipe; al naibii să fie dacă avea de gând să și le șteargă de pantaloni și nici dacă-l punea naiba nu avea de gând să și le șteargă pe

²⁴ Ernst Mach (1838-1916), fizician și filosof austriac, originar din Boemia.

dosul iconostasului. S-a aplecat și s-a șters pe mâini de sutana preotului. După care, a pornit în căutarea lui Velisarios.

Ei, deci asta a fost penitența lui Velisarios pentru batjocura la care-l supusese pe preot de dimineață: a fost obligat să-i care greutatea colosală până la doctor acasă. A fost probabil cea mai titanică demonstrație de forță și tenacitate pe care-i fusese dat s-o săvârșească de când se știa el. De două ori s-a împiedicat și o dată a fost cât pe-acisă cadă. După aceea, își simțea brațele și spinarea de parcă ar fi săltat pe umeri întregul univers și a înțeles cum se simțise, mai mult ca sigur, Sfântul Cristofor după ce-l trecuse râul pe Domnul nostru Iisus Cristos, cărându-l în spate. S-a așezat la umbră nădușit, gâfâind și cu inima gonindu-i nebunește, în vreme ce Pelagia îl răsfăța cu suc de lămâie îndulcit cu miere, fiind ea însuși răsfățată de zâmbetele lui Mandras, care se răsucise pe o parte, ca s-o poată urmări mai bine cu privirile. Pelagia simțea căutătura lui ca pe o mângâiere fierbinte și i se părea că avea asupra ei un efect surprinzător: o făcea să se împiedice în propriile picioare și parcă-i făcea și șoldurile să se lege mai amplu decât de obicei. Adevărul era altul: încercarea ei de a-și ține șoldurile sub control o făcea să nu mai pună picioarele unul după celălalt așa cum se cuvenea.

Între timp, în casă, doctorul îl obliga pe preot să bea ulcior după ulcior de apă, acesta fiind singurul tratament înțelept pe care-l cunoștea pentru intoxicația cu alcool. Se simțea din ce în ce mai mult stăpânit de o atitudine peste măsură de critică la adresa pacientului, depănând în mintea lui un monolog interior care ar fi sunat cam așa: „Oare nu s-ar cuveni ca un preot să dea un exemplu mai bun decât ce se întâmpla aici?! Oare nu e rușinos din partea lui să se-mbete când mai este atât de mult până diseară?! Cum o fi vrând omul ăsta să-și păstreze un statut oarecare prin părțile astea, când e-atât de lacom și de bețivan?! Nu-mi aduc aminte de vreun preot atât de rău ca ăsta, chiar dac-am avut câțiva răi de tot, numai Dumnezeu știe...” Stătea încruntat și țâțâia din limbă în timp ce freca veșmintele preotului, ca să le

curețe de vomă, și și-a mutat enervarea de la preot la capra Pelagiei, care intrase în cameră și se săltase cu picioarele din față pe masă, Fiară proastă!”, i-a strigat doctorul, iar capra s-a uitat la el fără nicio jenă, cu ochii pe jumătate închiși, parcă i-ar fi spus: „Eu măcar nu-s beată. Sunt numai enervantă”.

Doctorul Iannis și-a lăsat pacientul în coma lui alcoolică și s-a așezat la masa de lucru. A bătut ușor cu tocul în masă și a scris: „În anul 1082, un ticălos de baron normand, pe nume Robert Guiscard, a încercat să cucerească insula, dar s-a lovit de rezistența pe care i-au opus-o cu extremă tenacitate grupările de gherilă. Lumea a scăpat de prezența lui detestabilă în urma unei febre care l-a răpus în 1085 și singura urmă a viețuirii lui pe pământ este faptul că satul Fiskardo și-a luat numele după el – cu toate că istoria nu ne lămurește cum s-a transformat G-ul în F. Un alt normand, Bohemund, în timp ce se bătea cu pumnii în piept pentru pioșenia pe care o căpătase dintr-o recentă cruciadă, a jefuit insula cu cea mai brutală și mai de neiertat cruzime. Cititorul să nu uite că primii care au jefuit Constantinopolul au fost cruciații, nu musulmanii, ceea ce ar fi trebuit să provoace un etern scepticism în privința valorii cauzelor nobile. Se pare, însă, că n-a provocat, fiindcă specia omenească nu este în stare să învețe nimic din propria istorie”. S-a rezemat de speteaza scaunului și a început să-și răsucească mustața, apoi și-a aprins pipa. A văzut-o pe Lemoni cum trecea prin fața ferestrei și a strigat-o să vină înăuntru. Fetița l-a ascultat pe doctor, cu mutrița ei serioasă și cu ochii larg deschiși, cum o ruga să se ducă s-o cheme pe nevasta preotului. A mângâiat-o pe cap, i-a spus *koritsimou* – scumpete mică” și s-a uitat după ea, zâmbind, cum a luat-o în lungul drumului, țopăind haotic. Și Pelagia fusese la fel de dulce când era mică, și-acum pe el îl năpădea nostalgia. A simțit că era gata-gata să i se prelingă o lacrimă din ochi și și-a reprimat-o imediat scriind mai departe la diatriba sa împotriva normanzilor. Dar, după o singură propoziție, a fost întrerupt din nou de intrarea lui Stamatis, care-și ținea pălăria în mâini și-i răsucea borul. S-a rezemat iarăși de

spătarul scaunului și l-a întrebat:

— *Kalispera* – bună seara, *kirie* Stamatis. Cu ce te pot ajuta?!

Stamatis a făcut câțiva pași târșâiți, s-a uitat aprig la preotul întins pe jos ca o movilă rotundă și a zis:

— Știi, aia... treaba aia din urechea mea?!

— Impedimentul auditiv nemaipomenit și papilionaceu?!

— Exact așa. Āla, *Iatre*. Āăă, uite ce-aș vrea eu să știu... Ce vreau să zic este... poți să mi-l bagi înapoi?!

— Să ți-l bag înapoi, *kirie* Stamatis?

— Din cauza nevasti-mii, înțelegi...?!

— Înțeleg, a zis doctorul, slobozind un nor gros de fum din pipă. Ba nu, de fapt nu prea înțeleg. Poate mă lămurești dumneata.

— Păăăi, știi, când eram surd de urechea aia, n-o auzeam. Cum stau eu așa, mă-nțelegi, aveam urechea cea bună în partea cealaltă și pot să spun c-o suportam mai ușor...

— Ce să suporti?!

— Cicăleala. Adică, știi, înainte era cam așa, cam ca vuietul mării – îmi plăcea. Chiar m-ajuta s-ațipesc. Dar acum se-aude atât de tare, nu se mai oprește. O ține așa, -ntruna, întruna... și bătrânul a zvâgnit de câteva ori din umeri, imitând o femeie nervoasă, și a maimuțărit-o pe nevastă-sa: „Nu ești în stare de nimic, de ce nu bagi și tu lemnele-n casă, de ce n-avem și noi niciodată bani, de ce trebuie să le fac eu pe toate pe-aici prin casă, de ce nu m-oi fi măritat și eu cu un bărbat adevărat, cum se face că numai fete mi-ai făcut, ce s-a-ntâmplat cu bărbatul cu care m-am măritat?!” – toate-astea zău că mă-nnebunesc.

— Ai încercat s-o bați?!

— Nu, *Iatre*. Ultima dată când am plesnit-o, mi-a spart o farfurie-n cap. Mai am și-acuma semn de la ea, uite – și bătrânul s-a aplecat înainte și i-a arătat doctorului un semn invizibil de pe fruntea lui.

— Mă rog, nu e cazul s-o bați, a zis doctorul. Găsesc ele, întotdeauna, căi și mai parșive de a se răzbuna. De pildă,

pun prea multă sare-n mâncare. Sfatul meu este să te porți frumos cu ea.

Stamatis a rămas fără grai. Asta era o soluție care nu-i trecuse niciodată prin minte, ba mai mult – nu-i trecuse niciodată prin minte că i-ar fi putut trece prin minte așa ceva.

— *Iatre...* a protestat el, dar mai departe nu și-a mai găsit cuvintele. Bagi și dumneata lemnele-n casa înainte să-ți ceară ea, culege-i câte o floare de fiecare dată când te-ntorci de la câmp. Dacă e rece, pune-i un șal peste umeri, iar dacă-i foarte cald, adu-i un pahar cu apă. E simplu. Femeile nu te cicălesc decât atunci când se simt nebăgate-n seamă. Gândește-te la ea ca la mama dumitale care a căzut la pat și poartă-te cu ea cum s-ar cuveni să te porți atunci.

— Și-adică nu-mi bagi înapoi... asta... întruchiparea nemaipomenită... scandaloasă și belicoasă?!

— Bineînțeles că nu. Ar fi împotriva jurământului lui Hipocrate. N-am voie să fac așa ceva. Apropo, Hipocrate a fost cel care a spus că „remediile extreme sunt cele mai potrivite pentru maladiile extreme”.

Stamatis arăta abătut.

— Așa a zis Hipocrate ă?! Că trebuie să mă port eu frumos cu ea?!

Doctorul a încuviințat părintește din cap, iar Stamatis și-a pus pălăria la locul ei, pe cap, exclamând:

— Doamne, Doamne...!

Doctorul Iannis l-a privit pe bătrân de la fereastră. Stamatis a ieșit în drum și a făcut câțiva pași. S-a oprit și s-a uitat în jos la o floricea roșie din marginea drumului. S-a aplecat s-o culeagă, dar imediat s-a îndreptat la loc. S-a uitat în jur, ca să fie sigur că nu-l vedea nimeni. Și-a tras cureaua în sus, ca și cum ar fi vrut să-și ridice pantalonii mai bine, s-a uitat țintă la floare, după care s-a întors să plece. A făcut câțiva pași, dar s-a oprit. Ca un băiețel care face un furtișag oarecare, s-a repezit înapoi, a smuls floarea de tulpină, și-a ascuns-o sub haină și pe urmă a luat-o din loc agale, cu un aer exagerat de nepăsător și lipsit de orice grijă. Doctorul s-a aplecat pe fereastră și i-a strigat:

— Bravo, Stamatis! numai așa, din plăcerea simplă și răutăcioasă de a-l vedea cât de stânjenit și rușinat a tresărit.

8

Un soi de pisică mai nu-știu-cum

Lemoni a intrat în fugă, în curtea doctorului Iannis, exact în momentul în care el se pregătea să meargă la *kapheneion* să-și ia micul dejun. Își făcuse socoteala că acolo se putea întâlni cu toți clienți obișnuiți, ca să pună la cale situația lumii. În ajun, avusese o dispută vehementă cu Kokolios în privința comunismului și peste noapte își construise o argumentație splendidă, pe care și-o repetase de atâtea ori în minte, încât nici nu mai putuse să adoarmă, și-atunci se ridicase din pat ca să mai scrie puțin la istoria lui – o mică diatribă împotriva familiei Orsini. Discursul pe care și-l pregătise pentru Kokolios suna cam așa: „Auzi, dacă toată lumea este angajată la stat, normal că toată lumea este plătită de stat, nu?! Așa că toate impozitele care se întorc la stat sunt bani care provin tot de la stat, da! Așa că statul nu primește-napoi decât eventual o treime din ce-a plătit săptămâna trecută. Și-atunci, săptămâna asta, singura modalitate de a mai plăti pe toată lumea este să mai tipărească niște bani, nu?! De unde rezultă că, într-un stat comunist, banii ajung foarte repede să nu mai valoreze nimic, fiindcă statul nu mai are niciun fel de acoperire pentru ei”. La care, și-l închipuia pe Kokolios răspunzându-i: „Ba nu, *latre*, banii lipsă vin din profituri”, și-atunci el, cu iuțeală de fulger, i-ar fi întors-o: „Păi bine, Kokolios, dar singurul mod în care statul poate obține profit este să vândă bunuri în străinătate și nu poate face treaba asta decât dacă statele străine sunt capitaliste, ca să aibă un surplus provenit din impozite, cu care să cumpere bunurile-alea. Sau, dacă nu, să le vândă companiilor capitaliste. Așa încât e clar: comunismul nu poate supraviețui fără capitalism, ceea ce-l face să se contrazică de unul singur – pentru că așa se

spune, nu?! Comunismul înseamnă sfârșitul capitalismului și, mai mult decât atât, comunismul cică trebuie să fie internaționalist. Din raționamentul meu reiese că, dacă toată lumea ar deveni comunistă, întreaga economie, de pe tot globul, s-ar bloca în răstimp de o săptămână. Ei, la asta ce mai spui?!”

Doctorul exersa și gestul teatral cu care avea să-și încheie perorația – își băga pipa înapoi în gură, între dinții strânși –, când s-a trezit că Lemoni îl trăgea de mânecă și-i spunea:

— Vă rog, *Iatre*, am găsit un soi de pisică mai nu-știu-cum.

Doctorul Iannis și-a coborât privirile către fetiță, i-a văzut expresia de pe față, plină de seriozitate și a zis:

— A, bună, *koritsimou*. Ce zici c-ai găsit?!

— Un soi de pisică, mai nu-știu-cum.

— Aaa... da. Și ce-i cu pisica asta mai nu-știu-cum?!

Fetița și-a dat ochii peste cap, în semn de exasperare, apoi și-a trecut o mânuță jengoasă peste frunte, lăsându-și o dungă de murdărie.

— Am găsit-o. Am găsit un soi de pisică mai nu-știu-cum.

— Bravo, ce deșteaptă ești! Și de ce nu te duci să-i spui tăticului tău?!

— Fiindcă, e bolnavă.

— Cum adică-i bolnavă?!

— E obosită. Cred că are o durere de cap.

Doctorul nu știa ce să facă. Simțea nevoia să bea o cană de cafea și mai avea și o respingere definitivă a comunismului, pe care voia s-o servească adunării. S-a simțit cuprins de o dezamăgire copilărească la gândul că trebuia să-și pună-n cui pofta de admirație și aplauze. A văzut câtă consternare se citea pe chipul fetei, a zâmbit cu o nobilă resemnare și a luat-o de mânuță.

— Arată-mi unde este, i-a spus. Dar să nu uiți că mie nu-mi plac pisicile. Și că habar n-am cum se tratează durerile de cap la pisici. Mai ales la cele mai nu-știu-cum.

Lemoni l-a tras după ea, nerăbdătoare, afară din casă

și apoi pe drum, îndemnându-l să se grăbească aproape la fiecare pas. L-a pus să se cațere peste un zid nu foarte înalt și să se strecoare pe sub crengile măslinilor.

N-am putea să ocolim copacii?! a întrebat doctorul. Vezi și tu că eu sunt ceva mai înalt decât tine.

— Mergem drept – ajungem mai repede! i-a răspuns ea și l-a băgat printre niște lăstărișuri și pâlcuri de măceși, s-a lăsat în genunchi și s-a strecurat în patru labe printr-un fel de tunel deschis de vreo sălbăticiune oarecare pentru uzul propriu.

— Nu pot trece pe-acolo! a protestat doctorul. E prea strâmt pentru mine! și a început să-și croiască drumul cu bastonul, urmând cum se pricepea mai bine fundulețul care avansa în fața lui. Se gândea cu groază la cât de nemulțumită avea să fie Pelagia când ar fi rugat-o să-i cârpească rupturile din pantaloni și să facă și ea ce-o ști cu firele trase din țesătură și îmbârligate, Simțea și zgârieturile cum începeau să-l usture. Ce, Doamne iartă-mă! ai căutat pe-aici! a întrebat-o pe Lemoni.

— Melci.

— Știi, copilăria este singura vârstă din viața omului când nu numai că ni se pernite, dar se și așteaptă de la noi să fim cam nebuni, a zis doctorul la modul retoric. Eu, dacă m-aș târî așa, în patru labe, în căutare de melci, aș fi luat, dus la Pireu și închis acolo.

— Sunt o mulțime de melci mari pe-aici, a replicat Lemoni.

Tocmai când începuse doctorul să se simtă exasperat și chinuit de căldura toridă, au ajuns la un luminiș mic de tot, care fusese împărțit în două cândva, demult, cu un gard de sârmă ghimpată, care acum arăta jalnic și mai-mai să se prăbușească. Lemoni a sărit brusc în picioare și s-a repezit în fugă spre gard, arătând cu degetul. Doctorul și-a dat seama abia după câteva momente c-ar fi trebuit să se uite nu încotro era îndreptat degetelul ei peste măsură de murdar, adică oarecum oblic spre cer; în direcția brațului ei trebuia să se uite.

— Uitați-o, acolo e, l-a informat Lemoni. Pisica de care

vă spuneam, mai nu-știu-cum, și tot obosită...

— Nu e obosită, *koritsimou*, s-a agățat în sârma ghimpată. Dumnezeu știe de când o fi stând acolo agățată-așa, a zis doctorul Iannis și s-a așezat în genunchi, ca să se uite mai bine la animalul cu pricina. A văzut o pereche de ochi negri, pătrunzători, care i-au întors privirea, apoi au clipit, cu o expresie în care se citea o infinită disperare și epuizare. Doctorul s-a simțit atât de emoționat, încât s-a mirat și el, fiindcă i se părea curios și illogic. Avea capul plat, în formă de triunghi, botul ascuțit, coada stufoasă. Blana era de culoare castaniu-închis, cu excepția gâtului și a pieptului, care se prezentau sub o nuanță ezitantă, neputându-se hotărî dacă să bată spre galben sau spre albul untos. Urechile erau rotunde și late. Doctorul s-a uitat fix în ochii bietului animal suspendat și s-a convins: era evident pe moarte.

— Nu e pisică, i-a explicat micuței Lemoni. E un jder-depin. Probabil că de-o veșnicie stă aici agățat. Cel mai bine ar fi să-l omorâm, eu așa cred, fiindcă oricum o să moară.

Lemoni a rămas fără grai, de scandalizată ce era. Ochii i s-au umplut de lacrimi și a început să țopăie dezordonat – pe scurt, i-a interzis doctorului să omoare animalul. S-a apucat să mângâie jderul pe cap și s-a așezat între el și omul căruia-i ceruse tocmai să-l salveze de la moarte.

— Lemoni! Nu pune mâna pe el. Ține minte că regele Alexandru a murit din cauza unei mușcături de maimuță.

— Nu e maimuță.

— Poate să fie turbat. Poți să te-mbolnăvești de tetanos. Nu pui mâna pe el, și gata.

— L-am mai mângâiat și înainte, și nu m-a mușcat. E obosit.

— Lemoni, i-a intrat un vârf de la sârma ghimpată în pielea burții și cine știe de când stă înfipt în ea – de câteva ore, poate. Sau zile. Nu e obosit, e pe moarte.

— Ba nu, mergea pe sârmă, a zis Lemoni. L-am văzut eu. Merg așa, pe sârmă și se urcă în copacul ăla și mănâncă ouăle din cuiburi. L-am văzut eu.

— Nici nu știam că există așa ceva pe-aici, pe la noi.

Credeam că trăiesc prin copacii de pe munți. Asta nu face decât să confirme.

— Ce să facă, să con... ce?!

— Că voi, copiii, vedeți mai multe lucruri decât noi. Doctorul s-a lăsat din nou în genunchi și s-a uitat mai atent la jder. Era practic un pui, care probabil că nu deschisese ochii de mai mult de câteva zile. Simpatice peste măsură. De dragul lui Lemoni, doctorul s-a hotărât să-l salveze și să-l omoare mai târziu, după ce ajungea înapoi acasă. Nimeni nu i-ar fi mulțumit că salvase un animal care le omorâse oamenii gâinile și găștele, fură ouăle, mănca fructele de prin grădini, ba chiar dădea iama, uneori, și prin stupii de albine; putea să-i spună fetei că jderul murise de moarte bună și, eventual, să-i lăseze ei să-l îngroape. L-a privit dintr-o parte, apoi și din cealaltă și a văzut că nu numai că se înfipsea într-un vârf de la sârma ghimpată, că reușise, cum-necum, să se răsucescă de două ori în jurul sârmei. Probabil că se zbătuse la nesfârșit și că îndurase niște dureri atroce.

Cu multă grijă, doctorul Iannis a apucat jderul de blana de la ceafă și i-a rotit corpul. Răsucindu-și el mâinile de astă dată, a desfășurat animalul de pe sârmă, trăgând cu coada ochiului la fetiță, care aproape că-și lipise capul de al lui, urmărindu-l ce făcea cu toată atenția încordată.

— Aveți grijă, i-a spus Lemoni.

Doctorul a făcut o grimasă, gândindu-se la mușcătura fatală de la care s-ar fi putut pricopsi el cu spume la gură sau ar fi putut rămâne ținut la pat, cu falca înțepenită. Închipuiește-ți dumneata, să-și riște viața pentru o dihanie, acolo! Cum se pricep copiii ăștia să te pună să faci tot felul de lucruri! Trebuie să fi fost ori nebun, ori nerod, ori și una, și alta.

A întors animalul cu burta în sus, ca să-i cerceteze rana. Pielea mai puțin întinsă din zona vintrelor era singura sfâșiată, dar mușchii scăpaseră neatinși. Probabil că singura problemă serioasă era deshidratarea acută. A observat că era femelă și că mirosea dulceag, a mosc. Îi reamintea de o femeie pe care o cunoscuse mai demult, ehe, pe vremea când

umbla pe mări, dar nu reușea să asocieze mirosul cu niciun chip anume. Ca s-o informeze pe Lemoni, i-a arătat jderul și i-a spus:

— E fată, la care ea a răspuns, inevitabil:

— De ce?!

Doctorul Iannis a băgat jderuțul în buzunarul de la haină și a condus-o pe Lemoni până acasă, promițându-i că avea să facă tot ce se putea face. Apoi s-a întors la el acasă, unde l-a găsit pe Mandras în curte, vorbindu-i plin de însuflețire Pelagiei, care încerca să măture. Tânărul pescar și-a ridicat privirile spre el cu un aer stânjenit și i-a spus:

— A, *kalimera*, *latre* a bună-ziuă, dom' doctor. Venisem la dumneavoastră, dar nu v-am găsit, și-atunci am stat și eu de vorbă cu Pelagia, cum se vede. Nu-mi dă pace rana asta.

Doctorul Iannis i-a aruncat o privire neîncrezătoare și s-a simțit mai mult decât plictisit; fără îndoială că suferința animăluțului îi stricase tot cheful.

— N-are nimic rana ta. Presupun că ai de gând să-mi spui c-a început să te mănânce.

— Chiar așa, *latre*, a zis Mandras cu un zâmbet de recunoștință. Sunteți scamator, nu altceva. Cum ați ghicit?!

Doctorul a strâmbat din gură a nerăbdare și s-a prefăcut că oftează din greu.

— Mandras, știi foarte bine că toate rănilile dau mâncărimi când sunt pe cale de a se vindeca. După cum știi foarte bine că și eu știu foarte bine c-ai venit pân-aici numai pentru Pelagia, ca să te ții după ea.

— Să mă țin...?! a repetat Mandras, prefăcându-se și nevinovat, și oripilat.

— Da. Să te ți după ea. Nu știu cum să-i spun altfel. Ieri ne-ai mai adus încă un pește și te-ai ținut după Pelagia timp de o oră și zece minute. Așa că tu ține-ten continuare după ea, fiindcă eu n-am de gând să-mi pierd vremea cu o rană care evoluează foarte bine. Nu mi-am luat micul dejun, și mai am și-o pisică mai nu-știu-cum în buzunarul de la haină, la care trebuie să mă uit înăuntru, -n casă.

Mandras a căutat să nu pară luat prin surprindere și i-a întors vorba cu o îndrăzneală ieșită din comun:

— Atunci înseamnă că-mi dați voie să stau de vorbă cu fiica dumneavoastră?!

— Stați de vorbă până nu mai puteți! a zis doctorul Iannis, făcând cu amândouă mâinile un semn de lehamite, după care s-a răsucit pe călcâie și a intrat în casă.

— Tare curios mai e și tatăl ăsta al tău! a comentat Mandras, întorcându-se către Pelagia.

— Ba e tatăl meu și nu este în niciun fel! a exclamat ea. Și oricine spune că este încasează o mătură peste ochi! – și l-a amenințat în glumă cu coada măturii, dar el i-a apucat arma de ocazie și i-a smuls-o din mâini. Dă-mi-o înapoi, a protestat ea râzând.

— Ți-o dau înapoi... la schimb cu un sărut...

Doctorul Iannis a așezat cu grijă animăluțul muribund pe masa din bucătărie și l-a privit îndelung. Și-a scos o gheată, a apucat-o de bombeu și a ridicat-o deasupra capului. Un cap atât de mic și de delicat trebuia să fie foarte ușor de zdrobit. N-ar fi avut timp să sufere. Era cel mai bun lucru de făcut.

A șovăit, însă. Nu i-l putea înapoia lui Lemoni așa, cu capul zdrobit, ca să-l îngroape. Atunci, poate, să-i fi rupt gâtul. L-a apucat cu mâna dreaptă, ținându-l cu degetele de ceafă și cu degetul mare așezat sub bărbie. Singurul lucru pe care-l avea de făcut era să apese cu degetul mare.

A stat și s-a gândit câteva clipe la faptul în sine, s-a îndemnat în gând să-l facă odată și parcă și-a simțit propriul deget mare cum începe să apese. Jderuțul nu era numai foarte simpatic, era de-a dreptul fermecător și-i stârnea o milă incredibilă. Nici n-apucase și el să trăiască. Doctorul l-a pus înapoi pe masă și s-a dus după o sticlă de alcool. L-a șters rana cu alcool din abundență și i-a făcut o singură copcă. Apoi a chemat-o pe Pelagia.

Ea a intrat, convinsă că tatăl ei o văzuse sărutându-l pe Mandras. Își pregătise deja o apărare tenace, se înroșise toată la față și se aștepta să fie întâmpinată cu o explozie de mânie. A rămas interzisă când a văzut că doctorul nici măcar nu-și ridică privirile spre ea. În schimb, a întrebat-o:

— Ni s-a prins vreun șoarece-n curse astăzi?!

— S-au prins doi, *Papakis*.

— Ei, atunci, du-te și scoate-i de pe unde i-oi fi aruncat și macină-i.

— Ce să fac, să-i macin?

— Da, toacă-i. Și adu-mi și niște paie.

Pelagia a ieșit val-vârtej, deopotrivă mirată și ușurată. I-a spus lui Mandras, care dădea șuturi nervoase în pietrele din jurul măslinului:

— Nu s-a-ntâmpat nimic. Vrea numai să-i toc niște șoareci și să-i duc niște paie.

— Doamne! Ți-am spus eu că e curios tipu'!

— Asta nu-nseamnă decât că are cine știe ce proiect nou, i-a răspuns Pelagia râzând. Nu-nseamnă că-i nebun. Du-te tu și caută paiele, dacă vrei.

— Mulțumesc, a zis el. Îmi place la nebunie să culeg paie.

— S-ar putea să se lase cu o răsplată, i-a zâmbit ea ștregărește.

— Pentru un sărut de-al tău aș curăța și cocina porcilor cu limba.

— Și tu crezi, în mintea ta, că te-aș mai săruta după ce ai lins cocina porcilor?!

— Eu te-aș săruta pe tine și dac-aș ști c-ai lins mâzga de pe fundul bărcii mele.

— Nu mă-ndoiesc. Ești mult mai țacănit decât taică-meu.

În casă, doctorul umpluse o pipetă cu lapte de capră și încerca să toarne laptele, picătură cu picătură, pe gâtul animaluțului. S-a simțit copleșit de o teribilă satisfacție de ordin medical, atunci când jderul, într-un târziu, a urinat pe un genunchi al pantalonilor săi. Însemna că rinichii îi funcționau perfect. „Îl omor după ce mă-ntorc de la *kapheneion*”, și-a făcut el socoteala, în timp ce-i mângâia cu un deget blana cafenie bogată de pe frunte.

După o jumătate de oră, pacientul dormea dus pe un strat de paie, în timp ce Pelagia ciopârțea șoarecii în curte cu un satâr. Mandras, în mod inexplicabil, stătea cocoțat pe o creangă a măslinului. Doctorul Iannis a trecut ca o vijelie pe

lângă ei, îndreptându-se spre *kapheneion*. Își repeta încă o dată în minte critica prin care avea să desființeze economia comunistă și-și închipuia ce expresie uimită avea să se instaleze de îndată pe chipul lui Kokolios. Pelagia a luat-o la fugă după tatăl ei și, când l-a ajuns din urmă, l-a tras de mânecă exact la fel cum îl trăsesese și Lemoni și l-a întrebat:

— Papakis, unde pleci așa din casă, încălțat cu o singură gheață?!

9

15 august 1940

Pe drumul spre *kapheneion*, doctorul Iannis a dat din nou peste Lemoni, care se străduia să scobească în nas, cu un băț, un câine vagabond cu blana tărcată. Javra lătra isteric, țopăind de colo-colo, și încerca să muște bățul. Mintea lui și-așa confuză era chinuită în plus de o dilemă a cărei soluție părea s-o fi găsit în hotărârea de a lătra din ce în ce mai nebunește: era vorba de-o joacă sau de o provocare autentică?! Până la urmă, s-a așezat pe coadă, și-a dat capul pe spate și-a început să urle ca un lup.

— Cântă, cântă! a țipat Lemoni voioasă și a cântat și ea: A-iii-ra, a-iii-ra, a-iii-ra!

Doctorul și-a vârât câte un deget în fiecare ureche și a protestat:

— *Koritsimou*, oprește-te! Oprește-te imediat, și-așa e destul de cald, și mă trec toate apele de la gălăgia asta a ta! Și lasă câinele-ăla-n pace cu bățul, c-o să te muște!

— Ba nu mă mușcă, nu mușcă decât bețe!

Doctorul a întins mâna ca să mângâie câinele pe cap și și-a dat seama că era același câine căruia-i cususe odată, demult, o tăietură adâncă la una dintre labe. A făcut o grimasă când și-a adus aminte cum i-a scos câteva cioburi de sticlă. Era conștient că toată lumea-l credea ciudat din cauza asta, că nu se putea abține să vindece tot ce prindea, ba chiar și lui personal i se părea ciudat, dar mai știa și că

orice om are nevoie de-o obsesie ca să se poată bucura de viață, iar dacă obsesia cu pricina era una constructivă, atunci cu-atât mai bine. Uită-te la Hitler, la Metaxas, la Mussolini – la toți megalomanii ăștia. Uită-te și la Kokolios, cât de preocupat este să redistribuie averea altora, sau la părintele Arsenios, care este sclavul poftelor de mâncare, sau la Mandras, care este atât de îndrăgostit de Pelagia, de-a fost în stare să se cațere-n măslin și s-o facă pe maimuțoiul numai ca s-o distreze pe fata lui. Îl treceau fiorii când își aducea aminte cum văzuse o maimuță legată cu lanțul de-un copac, și maimuța asta se masturbase și dusese la gură produsul obținut. Vai, Doamne, să ți-l închipui numai pe Mandras făcând așa ceva!

— Nu faceți bine că-l mângâiați, a zis Lemoni, bucuroasă că avea prilejul să-i întrerupă doctorului visatul cu ochii deschiși, bașca să-și arate și ea înțelepciunea unui adult. Are purici.

Doctorul Iannis și-a tras mâna brusc înapoi, dându-i răgaz câinelui să se așeze în spatele lui, ca să se ferească de fetița cu bățul.

— Te-ai gândit la un nume – cum vrei să-l cheme pe jderul-de-pin? a întrebat-o pe Lemoni.

— Psipsina, l-a informat ea. Psipsina o cheamă.

— Nu poți să-i spui așa, doar nu e pisică.

— Și ce dacă?! Nici eu nu sunt lămâie, și totuși mă cheamă Lemoni.

— Eram de față când te-ai născut, i-a explicat doctorul. Și cum n-am știut dacă erai copil sau lămâie, era cât pe-acum să te ducem în bucătărie și să te stoarcem bine de tot suc – la care, Lemoni s-a încruntat cu un aer de scepticism, iar câinele a profitat și a tâșnit brusc printre picioarele doctorului, i-a smuls fetiței bățul din mână și a fugit cu el pe un morman de pietriș, unde l-a mușcat până l-a făcut arșice. Deștept câine! a comentat doctorul Iannis și a lăsat-o pe Lemoni să-și contemple uimită mâinile rămase fără armă.

Când a intrat în *kapheneian*, a văzut că toți obișnuiții locului erau prezenți: Kokolios cu mustața lui extraordinară de stufoasă și bărbătoasă; bătrânul Stamatīs, care se refugia

aici de uitătura plină de reproșuri și de limba cicălitoare a nevestei; părintele Arsenios, rotund ca o sferă și transpirat. Doctorul și-a luat cănuța de cafea grunjoasă și carafa de apă și s-a așezat alături de Kokolios, unde stătea de fiecare dată. A luat o înghițitură zdravănă de apă și l-a citat pe Pindar, așa cum făcea de fiecare dată: „Apa-i cea mai bună”.

Kokolios a tras și el cu putere din narghilea, a scos pe nări un norișor de fum albăstrui și l-a întrebat:

— Dumneata ai fost marinar, *latre*, nu-i așa?! Este sau nu este adevărat că apa grecească are gust mai bun decât apa din oricare altă țară?!

— Bineînțeles. Iar apa de-aici, din Cefalonia, are gustul mai bun decât orice altă apă, chiar și din Grecia. După cum avem și cel mai bun vin și cei mai buni marinari.

— Când o veni revoluția, o s-avem și viața cea mai bună, a declarat Kokolios, cu intenția clară de a provoca toată adunarea. Și, arătând către portretul Regelui George atârnat pe perete, a adăugat: Iar mutra prostului ăluia o s-o-nlocuim cu portretul lui Lenin.

— Lichea ce ești! a bombănit Stamatis mai mult pentru el. De când îi fusese extras bobul de mazăre din ureche, se trezise expus nu numai la sâcâielile căsniciei, dar și la antimonarhismul scandalos de nepatriotic al lui Kokolios. Bătrânul și-a plesnit palma cu dosul celeilalte mâini, ca să-i arate lui Kokolios cât era de prost, după care a adăugat: *Putanas yie!*

Kokolios i-a zâmbit parșiv și a zis:

— Fiu de cățea, zău?! Atunci tu poți să mă pupi în cur.

— *Ai gamisou.*

Doctorul s-a simțit lezat de aceste insulte și de invitațiile la tot felul de lucruri și a izbit cu carafa de masă.

— *Paidia, paidia* – ajunge! În fiecare dimineață avem parte de-aceleași neplăceri. Eu sunt dintotdeauna venizelist – nu sunt monarhist, nici comunist. Nu sunt de acord cu voi, nici cu unul, nici cu celălalt, dar ție ți-am vindecat surzenia, Stamatis, și ție ți-am cauterizat negii, Kokolios. Așa se cuvine să ne purtăm. Să ținem mai mult unii la alții decât la niște idei, că altfel o s-ajungem să ne omorâm între noi. Am

dreptate, sau n-am?!

— Nu poți să faci omletă fără să spargi câteva ouă²⁵, a citat Kokolios, uitându-se cu înțeles la Stamatis.

— Mie nu-mi place omleta pe care-o faci tu, a ripostat Stamatis. Fiindc-o faci cu ouă clocite și are gust prost și mă face să mă cac.

O să aibă grijă revoluția de dosul tău, a zis Kokolios, apoi a adăugat: O împărțeală dreaptă a puținului pe care-l avem, mijloacele de producție în mâinile celor care produc, aceeași obligație pentru toți să muncească...

— Nu muncești mai mult decât e nevoie, a intervenit părintele Arsenios, cu vocea lui de bas, profundă.

— Dumneata nu muncești deloc, *Patir*. Nu faci nimic altceva decât să te-ngrași în fiecare zi. Tot ce ai ți se dă pe degeaba. Ești un parazit.

Preotul și-a șters mâinile grăسune de veșmintele negre, iar doctorul a zis:

— Există și paraziți indispensabili, să știți. Există bacterii parazite în stomac, și acelea ajută digestia. Nu sunt un bisericos, sunt materialist, dar până și eu îmi dau seama că preoții sunt un soi de bacterii care-i fac pe oameni să creadă că viața poate fi digerată... Părintele Arsenios a făcut multe lucruri utile pentru cei aflați în căutare de înțelegere. Face parte din orice familie și este el însuși familie pentru cei care n-au o familie a lor.

— Mulțumesc, *latre*, a zis preotul. N-am crezut să aud vreodată asemenea vorbe de prețuire din partea unui om pe care toată lumea-l știe de ateu. Nu te-am văzut niciodată venind la biserică.

— Empedocle a spus că Dumnezeu este un cerc al cărui centru e peste tot, iar circumferința, nicăieri. Dacă e adevărat, atunci n-am nevoie să vin la biserică. Și nu-i nevoie să cred în aceleași lucruri ca dumneata, ca să-mi dau seama că ai un rost pe lume. Zău așa, haideți să fumăm și să ne bem cafeaua-n liniște. Dacă nu putem să nu ne certăm aici,

²⁵ Expresie atribuită de unii lui Robespierre, de alții lui Napoleon.

eu o să-ncep să-mi iau micul dejun acasă.

— Doctorul are de gând să devină un adevărat eretic, deși sunt de acord cu el că preotul nostru se pricepe de minune să le consoleze pe văduve, a zis Kokolios, rânjind. Poți să-mi dai și mie puțin tutun de la dumneata?! Că mie mi se termină.

— Kokolios, i-a răspuns doctorul, dacă tot susții că orice proprietate înseamnă furt, de ce nu ne-mparți tuturor, echitabil, puținul pe care-l mai ai?! Uite, dă-mi mie tabachera și ți-o golesc eu. Ce-i drept e drept. Fii un comunist adevărat. Sau numai alții trebuie să aibă grijă să-și împartă proprietatea în utopia dumitale?!

— Când o veni revoluția, *latre*, or să fie de toate pentru toată lumea. Până atunci, dă-mi și mie din traista dumitale și-o să-ți întorc serviciul altă dată. Doctorul i-a întins punga de tutun și Kokolios și-a umplut narghileaua cu vârf și-ndesat. Ce vești mai aveți despre război? a întrebat apoi.

Doctorul Iannis și-a răsucit vârfurile mustăților și a zis:

— Germania ocupă tot ce poate, italienii o fac pe proștii, franțuzii au fugit, belgienii au fost luați pe sus în timp ce se uitau în altă parte, polonezii au ieșit la atac împotriva tancurilor cu cavaleria, americanii joacă *baseball*, englezii beau ceai și-și așază mai bine monoclurile pe nas, rușii stau cu mâinile vârâte în dos, afară de cazurile în care votează în unanimitate să facă tot ce li se spune... Slavă Domnului că noi nu ne amestecăm. Ce-ar fi să dăm drumul la radio?!

Radioul mare, englezesc, din colțul cafenelei a fost pus în funcțiune, lămpile i s-au luminat încet-încet în spatele plasei de sârmă, șuierăturile, pocniturile și hârâitul au fost reduse la minimum printr-o judicioasă potrivire din butoane și sucind cu grijă întregul aparat înainte și înapoi, după care toți cei de față s-au așezat la locurile lor, ca să asculte știrile transmise de la Atena. Erau convinși că urmau să afle despre ultima defilare pe dinaintea Primului-Ministru Metaxas a Organizației Naționale a Tineretului, poate și ceva despre Rege și, eventual, câte ceva despre cea mai recentă cucerire nazistă.

S-a transmis, în schimb, o știre despre noua alianță

dintre Churchill și Franța Liberă, o alta despre o revoltă a albanezilor împotriva ocupației italiene, o alta despre anexarea Luxemburgului și a Alsaciei și Lorenei – moment în care Pelagia și-a făcut apariția în ușa cafenelei, făcându-i semne disperate din cap tatălui ei, în mod evident conștientă și stânjenită de faptul că prezența unei femei în preajma unui asemenea local era un sacrilegiu mai mare decât dacă ar fi scuipat pe mormântul unui sfânt.

Doctorul Iannis și-a băgat pipa în buzunar, a oftat și s-a îndreptat spre ușă, plictisit.

— Ce este, *kori* – scumpo, ce s-a-ntâmplat?!

— Uite, Mandras ăsta, *Papakis*! A căzut de sus, din măslin, și a nimerit peste o oală, și-acuma are niște cioburi înfipite-n... știi tu... în șezut.

— În fund?! Da' ce făcea-n copac?! Iar se dădea mare?! O făcea pe maimuțoiul?! Băiatul ăsta nu e zdravăn!

Pelagia s-a simțit nu numai dezamăgită, ci și ușurată – curios lucru – de faptul că tatăl ei nu i-a îngăduit să asiste, în bucătărie, la cum extrăgea el cioburile și așchiile de teracotă din părțile moi și cele cărnose ale fundului admiratorului ei. Așa c-a rămas afară, cu spatele rezemat de ușă, înfiorându-se și compătimându-l pe Mandras ori de câte ori îl auzea țipând de durere. Înăuntru, dincolo de ușă, doctorul îi spusese tânărului pescar să se întindă cu fața în jos pe masa de bucătărie și-i trăsese pantalonii în jos până pe la genunchi, meditând la stupizenia generală a iubirii. Cum putea, oare, Pelagia să i se-aprindă călcâiele după un terchea-berchea predispus la accidente, fermecător, ce-i drept, dar atât de necopt ca ăsta?! Își amintea câte mai făcuse și el ca s-o impresioneze pe propria lui nevastă înainte de logodnă: se cățăraseră pe acoperișul casei în care locuia fata, scosese o țigla și-i povestise toate glumele turcești pe care le știa; îi agățase noaptea poezioare „anonime” de tocul ușii, în care-i enumera în detaliu motivele pentru care o iubea. Ca și Mandras, făcuse eforturi supraomenești să intre-n grațiile tatălui ei.

— Mare dobitoc mai ești! i-a spus pacientului.

— Știu, a răspuns Mandras, icnind la extragerea unei

alte aşchii.

— Mai întâi te laşi împuşcat cu tunul din greşală, acum cazii din copac...

— Am văzut un film cu Tarzan când am fost la Atena, i-a explicat Mandras, şi voiam numai să-i arăt şi Pelagiei cam despre ce era vorba-n el. Au! Vă rog frumos, *latre*, fiţi mai atent.

— Rănit în luptă pentru cauza culturii ă?! Tânăr şi prost.

— Aşa este, *latre*.

— Nu mai fi atât de politicoş. Ştiu ce urmăreşti. Te gândeşti să-i propui să se mărite cu tine, da sau ba?! Te previn că n-am de gând să-i dau zestre.

— N-are zestre?!

— Ce, te-ai şi răzgândit?! Ar fi ceva prea greu de înţeles pentru familia ta?! N-o să las pe nimeni să se-nsoare cu fata mea numai pentru că se-aşteaptă să aibă nu ştiu ce avere. Pelagia merită ceva mult mai bun.

— Nu, *latre*, nu-i vorba de avere.

— Ei, atunci e bine. Ai de gând să-mi ceri mie consimţământul?!

— Nu încă, *latre*.

Doctorul Iannis şi-a aşezat ochelarii mai bine.

— Bine că eşti prevăzător. Ai prea mult elan tineresc în tine, prea mult *kefi*, cum se zice, ca să fii un soţ bun.

— Aşa este, *latre*. Toată lumea zice c-o să fie război şi eu nu vreau să las o văduvă-n urma mea, atâta tot. Ştiţi şi dumneavoastră ce zice lumea despre văduve.

— Că pân' la urmă devin curve, a zis doctorul, ceea ce pe Mandras l-a scandalizat:

— Martor mi-e Dumnezeu că Pelagia n-o s-ajungă niciodată aşa ceva!

Doctorul Iannis a şters un firişor de sânge, întrebându-se dacă fesele lui fuseseră vreodată atât de frumoase.

— N-ar trebui să te-ncrezi în Dumnezeu chiar pentru orice. Unele lucruri ni le mai facem şi singuri.

— Aşa este, *latre*.

Mai lasă-mă cu politeţurile. Presupun că ai de gând să

Înlocuiești oala pe care-ai făcut-o una cu trupul tău cu-atâta dărnicie, nu?

Acceptați niște pește-n locul oalei, *Iatre*? O găleată de plevușcă v-aduc.

Trecuse de ora șase când doctorul s-a întors la *kapheneion*, pentru că, lăsând la o parte performanțele sale în materie de chirurgie reparatorie, fusese nevoit s-o liniștească pe fiică-sa că Mandras nu avea nimic grav, numai niște vânătăi și câteva pete de culoarea teracotei care-i rămăseseră pe fund, s-o ajute să-și prindă capra care, cum-necum, reușise să se cațere pe acoperișul șopronului unor vecini, apoi s-o hrănească pe Psipsina cu șoareci tocați și, mai presus de toate, să se adăpostească de căldura insuportabilă de august. Își făcuse siesta de după-masă, din care-l treziseră concertul de seară al greierilor și vrăbiilor și discuțiile sătenilor care se adunau să celebreze Adormirea Maicii Domnului. Ieșise apoi la *peripato* – plimbarea obișnuită de seară, care presupunea un popas inevitabil la *kapheneion* și pe care și-o relua cu drumul înapoi spre casă, așteptându-se ca Pelagia va fi gătit ceva pentru cină până când se întorcea el. Spera să descopere că pregătise o tocăniță *kokoretsi*, chiar dacă nu era vremea potrivită pentru așa ceva, fiindcă zărise el niște ficat și alte mațe pe masă din bucătărie unde-și făcuse operația mai devreme. S-a gândit că vreun strop de sânge de la Mandras ar fi putut ajunge în mâncare și s-a întrebat așa, în virtutea inerției, dacă asta ar fi însemnat oare canibalism. De aici a sărit la alte speculații, de exemplu dacă un musulman putea sau nu să considere Sfânta Împărtășanie o formă de antropofagie.

De cum a intrat în *kapkeneion*, a observat că se întâmplase ceva rău. De la radio se auzea o muzică solemnă, milităroasă, iar băieții stăteau, toți, într-o tăcere abătută și rău-prevestitoare, strângându-și paharele în mâini, cu figuri încruntate. Doctorul Iannis a remarcat cu uimire că atât Stamatis, cât și Kokolios aveau obrajii brăzdați de fire de lacrimi lucitoare. Tot spre mirarea lui, părintele Arsenios a trecut glonț pe lângă el, ținându-și brațele ridicate profetic și barba de patriarh împinsă în față și strigând:

— Blestem, blestem! Tânguiți-vă, corăbii ale Tarsului, căci mă voi ridica împotriva Babilonului și împotriva celor ce trăiesc printre aceia care se ridică împotriva mea voi trimite un vânt nimicitor. Strigați, fiice ale Rabei, și încingeți-vă cu sac, vai...²⁶!

— Ce s-a-ntâmplat?! a întrebat doctorul.

— Nenorociții ăia au scufundat vasul *Elli*, i-a răspuns Kokolios. Și au torpilat cheiul de la Tinos.

— Ce?! Ce tot spui acolo?!

— *Elli*. Crucișătorul. L-au scufundat italienii la Tinos, exact în momentul în care pelerinii se-ndreptau spre biserică să vadă minunile.

— Dar icoana nu era la bord, nu-i așa?! Cum adică?! De ce, vreau să spun?! Și-a pățit ceva icoana?!

— Nu știm. Nu știm, a repetat Stamatis. Îmi pare rău că nu mai sunt cum eram, surd, să nu fi auzit așa ceva. Nimeni nu știe câți au fost omorâți și nu știu dacă icoana a scăpat nevătămată. Ne-au atacat italienii, și cu-asta basta – nu știu de ce. Și-ncă în ziua de Adormirea – mare blestemăție!

— Dar e scandalos, cu toți pelerinii ăia bolnavi! Ce-are de gând să facă Metaxas?! – la care Kokolios a ridicat din umeri:

— Italienii cică nu ei au tras, dar sau și găsit fragmente de torpilă italienească. Ei ce-or crede, că noi n-avem sânge-n noi?! Nenorociții spun că e vina britanicilor, doar că nimeni n-a văzut submarinul. Nimeni nu știe ce-o să fie.

Doctorul și-a acoperit fața cu amândouă mâinile și a simțit cum îl podideau lacrimile. Se simțea cuprins de toată acea furie neputincioasă a omului mărunț care a fost legat, încăluzat și apoi silit să se uite la cum îi este violată și mutilată nevasta. Nu s-a oprit nicio clipă să se întrebe de ce ar trebui să fie și el, și Kokolios atât de oripilați de pângărirea unei icoane și a unei zile sfinte, când unul era liber-

²⁶ În acest pasaj sunt amestecate mai multe fragmente biblice din cărțile lui Isaia (cap. 23) și Ieremia (cap. 49 și 51).

cugetător, celălalt – comunist. Nu s-a oprit nicio clipă nici măcar să se întrebe dacă războiul era sau nu inevitabil. Lucruri ca acestea nu se voiau cercetate. Kokolios și Stamatis s-au ridicat în același timp și au ieșit umăr la umăr, iar el a hotărât:

— Haideți, băieți, mergem cu toți la biserică. De-acuma-i chestie de solidaritate!

10

L'Omosessuale (3)

Un om vinovat își dorește un singur lucru: să fie înțeles, pentru că, dacă este înțeles, i se pare că este și iertat. Poate că în propriii lui ochi nu e vinovat, dar este suficient pentru el că alții îl consideră blamabil, ca să simtă nevoia să se explice. În cazul meu, cu toate că nimeni nu mă știe vinovat, eu tot îmi doresc să fiu înțeles.

Am fost ales pentru misiune pentru că sunt un tip voinic, pentru că-mi câștigasem renumele de individ care îndură multe, pentru că sunt ceea ce se numește „inteligent” (Francesco zicea că, în armată, a fi inteligent înseamnă că „de obicei, n-o dă-n bară”) și pentru că eram „soldațos”, adică-mi țineam oamenii în ordine, îmi lustruiam bocancii atunci când nu-i aveam prea uzi și știam la ce se refereau majoritatea acronimelor care, în mod obișnuit, reduc documentele militare la statutul unui cod de neînțeles.

Am primit ordin, printr-un curier pe motocicletă, să mă prezint la colonelul Rivolta și să iau cu mine încă un om de nădejde. Evident, l-am ales pe Francesco; cred că am lămurit deja că aveam intenția de a mă folosi de viciul meu pentru a deveni un bun soldat. Dacă-l aveam pe Francesco alături de mine, mă simțeam în stare de orice. Cum nu ne aflam în război, nici nu mi-a trecut prin minte că-l puneam în primejdie luându-l cu mine și habar n-aveam că, în foarte scurt timp, urma să mi se ivească ocazia să-i demonstrez de cât eroism eram capabil.

Dar să primești un ordin era una și să-l execuți era alta. Pe vremea aceea, nu aveam decât douăzeci și patru de camioane la zece mii de soldați. Colonelul Rivolta se găsea la treizeci de kilometri distanță. Ca să ajungem până la el, a trebuit să alergăm cinci kilometri, alți cinci să mergem călare pe niște catâri, iar pentru restul drumului să ne cățărăm și noi pe turela unui tanc dus la reparații, căruia nu-i mai funcționa decât marșarierul. Așa încât, am ajuns până acolo mergând cu spatele – un adevărat motto pentru toată campania aceea iminentă.

Rivolta era un bărbat înspăimântător de gras, care se vedea limpede că avansase în grad fiindcă știa pe cine trebuia să știe. Era o mină inepuizabilă de sloganuri de genul: „Cu cartea într-o mână și cu arma-n cealaltă” și dovada vie a eroismului desăvârșit al ofițerului care-și stabilește cartierul general la treizeci de kilometri de propriile trupe, într-o vilă izolată, ca să poată organiza recepții pe peluza din spate. Noi, cei de la vânătorii de munte, știe toată lumea că ne luăm la bătaie cu cămășile-negre, așa că se poate foarte bine ca asta să fi fost motivul pentru care am fost eu cel ales pentru misiune; nu conta prea mult dacă eram omorât, de vreme ce automat nu eram luat în calcul pentru promovare. Cine se întreabă de ce soldații noștri au fost ineficienți în comparație cu tații lor din celălalt război, cel din 1914, nu trebuie să uite că, de astă dată, nu mai aveai cum să devii ofițer superior numai și numai prin meritul propriu; trebuia neapărat să-ți lustruiești limba de dosul cuiva.

Rivolta era scund, gras, plictisit și deținătorul câtorva medalii pentru campania din Abisinia; cu toate că toată lumea știa că el și oamenii lui stătuseră într-un singur loc și nu făcuseră absolut nimic; dar asta nu-l împiedicase deloc să trimită acasă rapoarte senzaționale despre operațiuni încununate de succes. Erau niște povestiri fabuloase, pline de imaginație și soldați vorbeau între ei că medaliile și le căpătase pentru talentele lui literare. În plus, avea limba mereu ocupată și aproape ca sticla de luccioasă.

Când am intrat în biroul lui elegant, cu tavanul înalt, și

am salutat, Rivolta ne-a răspuns cu salutul roman. Și unuia, și celuilalt ne-a trecut prin cap că poate-l maimuțarea pe Il Duce și Francesco a pufnit în râs. Colonelul Rivolta s-a uitat urât la el și probabil că, și-a spus în gând să nu uite să-l mute la curățatul latrinelor.

„Domnilor – ne-a spus Rivolta pe un ton dramatic –, sunt convins că mă pot baza pe curajul vostru și că știți ce înseamnă discreția absolută”.

Francesco a ridicat dintr-o sprânceană și mi-a aruncat o privire piezișă. Eu am răspuns: „Da, domnule colonel, absolut”, iar Francesco a făcut un gest inconfundabil cu limba, care din fericire nu i-a fost observat.

Rivolta ne-a făcut semn să ne apropiem de o masă veche, mare și lăcuită impecabil, pe care stătea desfăcută o hartă, și s-a aplecat deasupra ei. Ne-a arătat cu degetul lui gras un punct situat pe valea de după cea în care ne stabiliserăm noi tabăra și a zis:

„Mâine-noapte, la ora 2, vă deplasați amândoi, sub puterea nopți, până în punctul ăsta de aici și...”

„Dacă-mi permiteți, domnule colonel – l-a întrerupt Francesco –, punctul acesta e teritoriu grecesc”.

„Știu, știu. Doar nu sunt prost. Dar asta nu contează. Nu e niciun grec pe-acolo, așa că n-or să știe”.

Cum Francesco a ridicat iarăși din sprâncene, colonelul a adăugat, sarcastic: „Presupun c-ați auzit de ceea ce se numește necesitate operativă?”

„Asta-nseamnă că suntem în război?!”, a întrebat Francesco, iar colonelul probabil că și-a spus din nou în gând să nu uite să-i dubleze stagiul la curățatul latrinelor. Șoarecele Mario s-a găsit, exact în acest moment, să-și facă apariția din buzunarul de la piept al lui Francesco, care a trebuit să-l împingă înapoi, până nu-l observa Rivolta. Dar incidentul n-a făcut decât să sporească atitudinea irreverențioasă a prietenului meu, care stătea și zâmbea ca un idiot în timp ce colonelul ne dădea detalii:

„Există acolo un turn de veghe, din lemn; turnul ăsta a fost ocupat de un grup local de bandiți, care au omorât santinelele și le-au preluat uniforme. Arată ca soldații

noștri, dar nu sunt”. După ce ne-a lăsat un răgaz să asimilăm aceste informații, a continuat: „Misiunea voastră este să recuceriti turnul. Armele și echipamentul necesare vi le asigură ofițerul cu intențența de aici, care v-a pregătit niște pachete speciale. Aveți întrebări?”

„Avem două companii de *bersaglieri* – de infanterie ușoară chiar în valea aceea, domnule colonel”, am zis eu. „De ce nu îndeplinesc ei această misiune?!” iar Francesco s-a băgat și el în vorbă:

Și dacă sunt numai niște bandiți, atunci e treaba carabinierilor, nu?” Colonelul a început să gâfâie de indignare și a întrebat: „Îmi cereți socoteală pentru ordinele pe care vi le dau?!” la care Francesco i-a replicat:

„Ne-ați întrebat dacă avem întrebări, domnule colonel”.

„Întrebări despre operațiune, nu întrebări de politică! M-am săturat de atitudinea dumitale impertinentă! Te previn: poartă-te respectuos cu cine trebuie să te porți respectuos!”

„Să mă port respectuos!”, a repetat Francesco, încuviințând viguros din cap și punând capăt astfel oricărei dispute.

„Vă urez noroc, băieți – a spus atunci colonelul –, și-mi pare rău că nu pot veni și eu cu voi”, la care Francesco a șoptit, iar eu, cel puțin, am auzit perfect: „Sigur că da, dobitocule!”

Rivolta ne-a trimis să ne facem bagajele cu promisiunea unor medalii în caz de reușită și cu un teanc de ordine, între care se aflau și o hartă, un orar precis și o fotografie a lui Mussolini luată de jos și din profil, ca să-i scoată în evidență bărbia proeminentă. Cred că poza era menită să ne înflăcăreze și să ne facă mai bătoasă coloana vertebrală a moralului.

Am ieșit din vilă, ne-am așezat cu fundurile pe un zid și am început să frunzărim hârtiile.

„Chestia asta pute”, mi-a spus Francesco. „Tu care crezi că-i treaba, de fapt?”

Eu m-am uitat drept în ochii lui negri, minunați, și i-am răspuns:

„Nu-mi pasă care-i treaba. Am primit un ordin și

trebuie să plecăm de la ideea c-o fi știind cineva care-i treaba, nu crezi?”

„Cred că prea te iei după toți”, a zis Francesco. „Nu numai că pute, dar e-mpuțită rău de tot”. Apoi și-a scos animăluțul din buzunar și i-a spus: „Mario, deloc nu-i bine să te bag și pe tine în treaba asta”.

Nu ne-a venit să credem când am văzut că pachetele pe care ni le-a pus în brațe ofițerul de la intenđență conțineau uniforme militare britanice și arme grecești. N-am înțeles ce sens avea toată combinația și nu ni s-au dat instrucțiuni de folosire pentru mitraliera portabilă Hotchkiss. Ne-am descurcat singuri cu ea, dar mai târziu am ajuns la concluzia că poate nici nu era ăsta scopul, să ne descurcăm cu ea.

Vremea ne-a scăpat, pe Francesco și pe mine, în modul cel mai curios cu putință. Ne-am pregătit cu toate dinainte și ne-am fofilat în afara liniilor noastre la ora zece seara. După ce am trecut frontiera, ne-am schimbat în unifourmele britanice, așa cum fuseserăm instruiți, după care ne-am croit drumul peste colină, către valea următoare. Ajunși în punctul respectiv, și eu, și Francesco am fost cuprinși de o furtună de stări de spirit conflictuale.

Cine n-a văzut niciodată ce înseamnă acțiunea cred că nu poate înțelege cu-adevărat ce vâртежuri se-nvâртежesc prin capul soldatului în momentul încleștării, dar voi încerca să mă explic. În cazul de față, amândoi eram foarte mândri că fuseserăm aleși pentru o misiune militară serioasă. Ne simțeam foarte speciali și importanți. Dar niciunul, nici celălalt nu mai făcuserăm nimic de felul acesta până atunci, drept care ne era frică, nu glumă, și nu numai pentru că ne păștea o primejdie concretă, ci și fiindcă aveam o ditamai responsabilitate și se putea foarte bine s-o dăm în bară. Spuneam întruna bancuri prostești, ca să ne mascăm frica. Soldatul se mai teme, întotdeauna, că autoritățile știu mai multe decât el și că el nu știe ce se întâmplă cu adevărat. Știe că uneori înaltul Comandament e gata să-l sacrifice pentru nu știu ce interese superioare și că nu-l informează și pe el despre treaba asta, și-atunci este dominat de dispreț și suspiciune față de autoritățile respective. Și, bineînțeles, îi

este și mai frică.

Incertitudinea rezultatului îl face să fie superstițios și să se închine întruna, să-și sărute amuleta norocoasă de nenumărate ori, sau să-și pună tabachera de metal în buzunarul de la piept, ca să devieze gloanțele. Francesco și cu mine am decretat, tot din superstiție, ca niciunul dintre noi să nu rostească, sub nicio formă, cuvântul *certamente*. Nu l-am mai rostit niciodată nici în timpul misiunii cu pricina și nici în timpul războiului care a urmat. Francesco, în plus, parcă simțea nevoia să i se destăinuie întruna șoricelului Mario, pe care-l ținea în căușul palmelor și-i spunea tot soiul de prostii în timp ce noi, ceilalți, fumam țigară de la țigară, patrulam de colo-colo, ne holbam la fotografiile ponosite ale celor dragi nouă sau dădeam fuga la latrină din cinci în cinci minute.

Am descoperit și că te simți teribil de agitat când scapi de tensiunea așteptării și că agitația respectivă se transformă uneori într-un soi de sadism țicnit, odată începută propriu-zis acțiunea. Soldații nu pot fi blamați întotdeauna pentru atrocitățile pe care le comit, pentru că vă spun eu, din proprie experiență, ca acestea sunt rezultatul firesc al ușurării diabolice pe care ți-o dă faptul că nu mai trebuie să gândești. Atrocitățile nu sunt nimic altceva, uneori, decât răzbunarea celor chinuiți. *Catharsis* – asta e cuvântul pe care-l căutam și este un cuvânt grecesc.

Cum stăteam acolo, în fața aceluia turn de veghe, lungiți printre tufișuri, l-am simțit pe Francesco lângă mine și mi-am dat seama că Fedru avea dreptate când spunea că omul care iubește este mai viteaz atunci când îl are alături pe cel pe care îl iubește. Eu voiam să-l apăr pe Francesco și să-i demonstrez că sunt bărbat. Am realizat că iubirea ce i-o purtam sporea la gândul că uite-acuși putea să vină un glonț care să ne despartă pentru totdeauna.

Mai era puțin până la miezul nopții, bufnițele cârâiau prin copaci, iar de undeva, de departe, am auzit clinchetul blând al clopoțelilor de la gâturile unor capre. Era un frig tăios și bătea un vânt înghețat care se iscase dinspre nord. l-am spus în toate felurile aceluia vânt, dar cred că denumirea

cea mai potrivită rămâne „strânge-coaie”.

La miezul nopții, Francesco s-a uitat la ceasul de la mână și mi-a spus:

„Eu nu mai suport chestia asta. Nu-mi mai simt degetele, picioarele mi-au înghețat și pot să jur c-are de gând să plouă. Pentru Dumnezeu, hai să facem odată ce-om face!”

„Nu putem”, i-am răspuns eu. „Ordinul era clar: nu atacăm până la ora două!”

„Haide, Carlo, zău așa, ce contează?! Hai să-i dăm drumul acum și să mergem acasă! Uite, Mario s-a săturat și eu la fel”.

„Pentru tine, acasă înseamnă la Genova, și-acolo nu poți să te duci. Știi foarte bine că disciplina contează”. Nu eram foarte convingător în cearta asta, pentru că, adevărul este că-i dădeam dreptate lui Francesco și nu voiam să mor de frig în locul acela uitat de Dumnezeu, numai și numai pentru că ajunseserăm prea devreme, din cauza eficienței și entuziasmului nostru de începători.

Ordinul prevedea să tragem cu mitraliera împotriva bandiților, dar acolo, pierduți în noapte cum eram, și la temperatura aia ucigătoare, nu ni se mai părea prea bună ideea. Era atât de frig, încât la simpla atingere a armei ne înghețau degetele, plus că nu mai eram chiar atât de siguri că știam s-o folosim pe întuneric. Ne-am hotărât să facem puțină recunoaștere până mai aproape de turn.

Tipii de sus aveau o lampă și am rămas uimiți când am văzut că erau cel puțin zece inși. Noi ne așteptaserăm să fie cel mult vreo trei. Am văzut și că aveau patru mitraliere cocoțate pe balustrada metalică a turnului.

„De ce ne-au trimis numai pe noi doi?!”, m-a întrebat Francesco în șoaptă. „Dacă tragem în ei, suntem ca și morți. Chestia asta pute, ți-am spus eu. Și de când au niște bandiți mitraliere?!”

De sus, din turn, se auzea ca și cum cineva ar fi cântat și probabil că și băuseră câte ceva. Asta mi-a dat suficientă încredere cât să mă târăsc și mai aproape, ca să fac o recunoaștere în adâncime, încercând să nu bag în seamă conurile de pin care-mi zgâriau mâinile, nici pietrele ascuțite

care parcă-mi pătrundeau până la os. Am descoperit un morman de vreascuri și un butoi metalic plin cu kerosen depozitate chiar sub turn, ca să nu plouă peste ele. Toate turnurile de veghe aveau godine cu lemne pentru încălzire și lămpi cu petrol, deci era normal ca proviziile să fie păstrate chiar sub ele.

Iată de ce Francesco și cu mine nu numai că ne-am declanșat asaltul cu două ceasuri mai devreme, dar ne-am îndeplinit misiunea răsturnând butoiul cu kerosen și dându-i foc. Turnul s-a aprins mai ceva ca o torță, iar noi am tras în plin cu mitraliera, stând aproape sub el. Am tras și iar am tras, până ce s-a consumat o bandă întreagă de cartușe. Dacă or fi fost țipete, noi nu le-am auzit. Nu eram conștienți decât de zdruncinăturile mitralierei, de dinții noștri încleștați și de sălbăticia oribilă a unei acțiuni disperate.

Când s-au terminat cartușele de pe bandă, s-a instalat o tăcere sinistă. Ne-am uitat unul la altul și ne-am zâmbit. Zâmbetul lui Francesco era palid și plin de tristețe și n-am niciun motiv să cred că al meu va fi fost altfel. Era prima noastră atrocitate. Nu ne simțeam deloc triumfători. Ne simțeam epuizați și murdăriți.

Francesco a fost cel care a dat peste trupul căpitanului Roatta de la *bersaglieri*, care căzuse peste balustrada turnului și-și rupsese gâtul. Cadavrul zăcea răscrăcat și frânt, ca și cum n-ar fi avut niciodată viață în el. Francesco a găsit și ordinele prin care căpitanului i se cerea să ia cu el nouă oameni, să-i suie în turn și să aștepte acolo un atac al armatei grecești, despre care existau informații că urma să aibă loc fix la ora 2 noaptea.

Francesco s-a așezat pe jos, lângă mine și lângă trupul căpitanului și și-a ridicat ochii spre cer.

„Astea nu sunt deloc uniforme britanice”, a zis el într-un târziu. „Grecii poartă aceleași uniforme ca și englezii, nu?!”

M-am uitat și eu în sus, către cer.

„Era vorba să fim omorâți. De-asta ni s-a spus să plecăm fără plăcuțele de identificare. Acuma suntem greci care atacă armata italiană, și trebuia să fim omorâți. De-asta

ne-au trimis numai pe noi doi, ca să fie siguri că n-aveam cum să scăpăm vii de-aici”.

Francesco s-a ridicat încet. Și-a înălțat amândouă mâinile, într-un gest simbolic de regret, și pe urmă le-a lăsat să-i cadă pe lângă trup.

„S-ar zice că nu știu ce dobitoc sus-pus vrea să provoace un mic război cu Grecia”.

11

Pelagia și Mandras

PELAGIA (*stând la privată după micul dejun*): Ce bine că la privata asta cine a construit-o a lăsat așa, o deschizătură deasupra ușii! Aș putea să stau aici ore-ntregi uitându-mă la norii care alunecă pe după vârful muntelui. Mă-ntreb de unde vin?! Adică, bine, știu că sunt vapori de apă, dar nu știu, parcă se adună laolaltă așa, de nicăieri și dintr-odată. Ca și cum fiecare strop ar avea un secret pe care vrea să-l împărtășească și fraților lui, așa că se înalță toți din mare, se-nghesuie la un loc, plutesc în derivă duși de briză și norii își tot schimbă forma pe măsură ce stropii se grăbesc să ajungă mereu fiecare lângă altul, confident lângă confident, șoptindu-și câte ceva de genul: „I-am văzut sărutându-se pe Mandras cu Pelagia. Ce-o ieși din asta?! Dac-ar ști ea, s-ar înroși toată la față”. Uite, chiar că mă-nroșesc – ce proastă sunt! Și de ce călătoresc norii mai încet decât vântul care-i mână?! Și de ce uneori vântul suflă-ntr-o direcție, iar norii călătoresc în direcția opusă?! O avea dreptate *Papakis* când spune că vântul suflă pe mai multe paliere sau poate că norii știu ei vreun mijloc prin care să plutească împotriva vântului?! Trebuie să-mi tai din nou niște tampoane, că iar am durerile-alea în burtă și la șale, și-nseamnă că se-apropie. Am văzut luna nouă azi-noapte și, deci, trebuie să-mi vină. Tușica zice că singurul lucru bun, când rămâi gravidă, este că nu mai trebuie să-ți faci griji cu sângerarea. Biata Chrysoula, biata fetiță, vai, ce lucru oribil s-a putut

Întâmpla cu ea! Cum a venit *Papas* în creierii nopți acasă, tremurând tot de furie și neputință, fiindcă fata asta, Chrysoula, făcuse paisprezece ani și nu-i spusese nimeni o vorbă că-ntr-o bună zi o să-nceapă să sângereze și ea a fost atât de-ngrozită, fiindcă-asa a crezut ea că are cine știe ce boală tainică scârboasă, de care nu putea vorbi cu nimeni, așa c-a-nghițit otravă de șobolani. Și *Papakis* a fost atât de furios, c-a luat-o pe mama Chrysoulei de gât și-a-nceput s-o scuture cum scutura câinele un iepure, iar tatăl Chrysoulei n-a făcut nimic, a ieșit cu băieții, ca de-obicei, și s-a-ntors acasă beat, iar dedesubtul patului Chrysoulei s-a găsit un teanc de hârtii gros cât o Biblie – numai rugăciuni ale ei către Sfântul Gherasim, ca s-o vindece, și rugăciunile-alea erau atât de triste și deperate, încât îți venea să plângi citindu-le. În fine, hai, că nu pot să stau aici toată ziua, gândindu-mă la nori și la menstruație, și oricum, uite că se face destul de cald și-o să-nceapă să pută. Deși, o să mai stau puțin, fiindcă *Papas* abia peste vreo zece minute se-ntoarce de la micul dejun și trebuie să am grijă numai să mă găsească ocupată când se-ntoarce el. Mă gândesc eu c-a trebuit să lase deschizătura asta deasupra ușii, că altfel ar fi fost întuneric beznă aici.

MANDRAS (*încărcându-și plasele în barcă*): Sfântul Petru și Sfântul Andrei să-mi ajute să scot năvoadele pline astăzi. Numai că iarăși o să fie o zi de cuptor, știu eu foarte bine, la fel cum știu că toți peștii or să se-ascundă printre stânci și-or să se ducă pe fundul mării. Ar fi trebuit să le dea Dumnezeu ochelari de soare, de dragul nostru, al bieților pescari. Dă, Doamne, s-alunece norii de pe muntele Aenos pe dinaintea soarelui, ca să prind un chefal uite-atâta pentru dom' doctor Iannis și Pelagia, dă să văd, acolo, câțiva delfini sau porci-de-mare, ca să știu unde sunt peștii, dă să văd niște pescăruși, ca să mi-arate unde e plevușca, pe care s-o dea Pelagia prin făină, s-o prăjească-n tigaie și să stoarcă suc de lămâie pe deasupra, c-atunci o să-mi spună să rămân la ei la masă și-o să pot să-i ating piciorul Pelagiei pe sub masă cu piciorul meu. Și-n timpul ăsta, doctorul o să-i dea-nainte cu Euripide și cu ocupația napoleoniană, iar eu o să-i spun:

„Ce interesant, pe-asta n-am știut-o, chiar așa?!” Să-i prind mamei o plătică, și-un biban-de-mare, și-o caracatiță mare și frumoasă pe care s-o taie-n inele și s-o gătească pentru mine s-o mănânc mâine rece, cu cimbru și untdelemn, pe-o felie groasă de pâine albă. N-ar trebui să ies pe mare tocmai astăzi, marți, că marțea n-are nimeni noroc, dar trebuie să trăiesc și poate că s-o găsi și pentru mine vreun zâmbet printre nenumăratele zâmbete-ale valurilor. Asta-i ceva ce-am învățat de la doctor, cică: „Oceanul ce zâmbește cu nenumăratele-i valuri”, un vers din Eschil, care precis n-a ieșit niciodată pe mare iarna. Mai curând nenumăratele udături și infinit de reci. Dar astăzi ziua e frumoasă, frumoasă ca Pelagia și dacă dau drumul la undiți până pe fund, probabil c-o să prind un calcan, ceva, dar dacă mi-ajunge niște apă sărată-n tăieturile-astea de pe fund, o să mă cac pe mine de durere.

PELAGIA (*scoțând apă din fântână*): Zice Papakis că Mandras o să aibă pete de culoarea teracotei pe fund toată viața și-o s-arate ca și cum i-ar fi presărat cineva piper roșu. Mie-mi place fundul lui, Doamne iartă-mă! cu toate că nu i l-am văzut. Da' știu eu așa, că-mi place. Că mi-ar plăcea dacă i l-aș vedea. E foarte mic. Când s-a aplecat, am văzut eu că seamănă cu două jumătăți de pepene. Adică rotunjimea, vreau să zic, mi se pare a fi exact de dimensiunea stabilită de Dumnezeu la-nceputul începuturilor pentru pepene. Când mă sărută, mie-mi vine să-l cuprind cu amândouă mâinile și să-l apuc așa, cu câte-o mână, de fiecare bucă. Da' nu-ndrăznesc. Nu zău, ce-ar zice dacă l-aș apuca așa?! Ce gânduri de târfuliță mai am și eu'. Slavă Domnului că nu știe nimeni ce-mi trece prin minte, că m-ar pune la popreală și toate babele ar da cu pietre-n mine și m-ar face curvă. Când mă gândesc la Mandras, îmi vine-n minte fața lui, zâmbetul lui, după care-mi închipui cum arată când se-ableacă. Uneori, mă-ntreb și eu dacă sunt normală, da' ce ne mai spunem și noi, femeile, când suntem numai între noi și bărbații-s duși la *kapkeneion*! Dac-ar ști ei, bărbații, cât de șocați ar fii. Orice femeie din sat știe că scula lui Kokolios e-ndoită-ntr-o parte, ca o banană, și că popa are o eczemă pe

scrot – și bărbații nu știu treburile-astea. Habar n-au ei despre ce vorbim noi, li se pare că vorbim despre gătit, și copii, și despre cum să cârpim rupturile hainelor. Da' noi, când găsim câte-un cartof care seamănă cu ce-au ei mai bun, ni-l trecem din mână-n mână și râdem de cum se simte la pipăit în palmă. Mi-ar plăcea să poți aduce apa-n casă și altfel decât așa, tot cărând-o pân-acolo. Fiecare ulcior e mai greu decât cel dinainte și de fiecare dată mă stropesc.

Cică normanzii aveau obiceiul de otrăveau fântânile aruncând cadavre-n ele, și-atunci n-aveai de-ales: ori mureai de sete, ori mureai de apă-mputită. E o minune asta – o insulă care n-are nici râuri, nici măcar pâraie, dar e binecuvântată cu apă bună de băut direct din pământ, chiar și-n luna august. O să mă odihnesc puțin după ce intru-n casă; nu-mi place deloc senzația aia de gădilături la ceafă, când încep să transpir. Ce-aș vrea eu să știu este de ce-o fi lăsat Dumnezeu să fie mult prea cald vara și mult prea frig iarna?! Și unde scrie că femeile trebuie să care apă, când bărbați-s mai voinici?. Când o să mă ceară Mandras de nevastă, eu o să-i spun așa: „Numai dacă ești de acord apa s-o aduci tu”. Iar el o să spună: „Bine, da' numai dacă te ocupi tu de pescuit” și-atunci eu ce-i mai spun?! Ce ne-ar trebui este un inventator care să vină și să ne instaleze o pompă care să ne-aducă apa-n casă. Îmi vine să-l omor pe *Papas*. Cum adică, să-i spună lui Mandras că eu n-o să am zestre?! Cine se mărită fără zestre? zice *Papas* că e-un obicei barbar și că nu se mai face așa ceva nicăieri, prin țările civilizate pe unde-a fost el, că trebuie să te măriți din dragoste, cum s-a-nsurat el și că e-o porcărie să faci din asta o tranzacție care presupune că o femeie nu merită să se mărite decât dacă-și cară averea-n spinare. Păi, atunci, dacă el gândește-așa, eu o să trebuiască să mă mărit cu cine știe ce străin. I-am spus: „*Papakis*, dacă stai și te gândești, este-o prostie să porți haine când afară e-atât de cald. Vrei să fii eu singura femeie din toată Grecia care nu poartă haine pe ea vara?”, la care el mă sărută pe frunte și-mi spune: „Ești atât de deșteaptă, că parc-ai fi fata mea” și iese. M-am gândit eu la ceva, m-am gândit c-aș putea să mă dezbrac și să mă găseasc-așa, goală,

când se-ntoarce-acasă – zău c-așa m-am gândit. Nu poți să te-mpotrivești obiceiului, nu poți și gata, chiar dacă ți se pare-aiurea – și ce-o să spună familia lui Mandras?! Cum o să-ndur eu asemenea rușine?! Tot ce am al meu e capra. Ce-o să fac, o să mă duc la tatăl lui acasă cu nimic altceva decât c-o capră și-o legătură de boarfe?! Și de unde știu eu c-or să vrea capra mea?! Ei, bine, dacă nu pot să-mi iau capra cu mine, nu mă mai duc, și cu-asta, basta. Cine-o să-i mai sufle-n nări și-o s-o mai scarpine după urechi – că doar nu *Papakis*! Da, și nu știu cum să-i spun lui *Papas* c-aș vrea să nu mai facă pipi pe ierburi, că-mi vine să vărs când trebuie să le folosesc la gătit. Poate c-ar fi bine să mai cultiv încă un rând în altă parte, și de alea să știu numai eu și să le folosesc numai pe-alea. Nu se poate să le tot cer vecinilor să-mi dea de la ei, când văd și ei foarte bine că avem din belșug și noi și nici nu pot să le spun că pe-ale noastre nu le pot folosi fiindcă mustesc de pipi. Aoleu, Doamne! Vai, Doamne! Trebuia să-mi închipui. Ce rahat! De ce nu mi-oi fi pus un tampon înainte să ridic ulciorul cu apă?! Ce proastă sunt, și-acuma-mi curge sângele! Ahhh, ce cald și lipicios e! Cred c-o să las ulcioru-aici și mă întorc să-l iau mai târziu. Punct și de la capăt – cinci zile de mers legănat, ca rața!

MANDRAS (*ieșind în larg prin gura portului, cântă*):

Veniți, delfini, veniți cu mine.

Mă duceți unde mușcă bine.

Și dacă prind trei pești de soi.

Vii las să-i luați pe primii doi.

Și dacă prind scrumbie-n plasă”.

I-o duc iubitei mele-acasă.

Și dacă prind un șoarec learcă.

Vă-nham atunci pe voi la barcă.

Dar dacă, scot năvodul plin.

Vă fac la toți cămăși de in

Fără zestre. Dumnezeu mi-e martor c-o iubesc, dar ce-o să spună lumea?! Toți or să creadă că nu-s destul de bun pentru doctorul Iannis, asta or să creadă! și tot timpul mă face prost și dobitoc și-mi spune că sunt mult prea necopt ca să fiu un soț bun. Recunosc, sunt prost. Orice bărbat e prost

când vine vorba de femei cine nu știe treaba asta?! Și mai știu că doctorul mă place, că mereu mă-ntreabă când am de gând să vin să-i cer consimțământul ca să mă-nsor cu Pelagia și se face că nu vede când merg pe-acolo să stau de vorbă cu ea. Ce nu-mi place este că nu pot fi eu însumi când sunt cu ea. Nu știu, dar eu sunt altfel om serios. Mă gândesc la tot felul de lucruri. Mă interesez de politică și știu care e diferența dintre un regalist și-un venizelist. Sunt om serios, pentru că nu trăiesc numai pentru mine; vreau să fac lumea mai bună, vreau să-mi joc și eu rolul meu în mersul lucrurilor. Dar, când sunt cu Pelagia, parc-aș avea din nou doișpe ani; acuma țuști în copac și-o fac pe Tarzan, în clipa următoare mă prefac că mă lupt cu capra. Mă dau mare, sigur că mă dau, dar ce altceva să fac?! Nu mă văd mergând pe-acolo și spunându-i: „Bună, Pelagia, hai să vorbim despre politică”. Pe femei nu le interesează lucrurile-astea, ele așteaptă să le distrezi. Nu i-am povestit niciodată cum văd eu situația. Poate că și ea mă crede prost. Bine, știu că nu sunt pe-aceeași treaptă cu ea. Doctorul a învățat-o italienește și puțină engleză și casa lor e mai mare decât a noastră, dar nu-i sunt nici eu mai prejos. Cel puțin așa cred, că nu-i sunt mai prejos. Atâta, că ei sunt o familie cum nu sunt celelalte. O familie de-aia, neconvențională. Doctorul spune tot ce gândește. Zău că de multe ori nici nu știu cum să-l iau. Mi-ar fi fost mult mai ușor să mă-ndrăgostesc de Polixenia sau Despina. Poate dac-aș fi avut și eu o experiență de *exiteia* – de umblat prin lume, aș fi știut mai multe despre lume. Păi, nu? doctorul a navigat prin toată lumea, a fost chiar și-n America. Și eu unde-am fost?! Ce știu eu?! Am fost până-n Itaca, și-n Zante, și-n Levkas. Mare brânză! N-an povești de spus și nici amintiri. N-am gustat niciodată vin franțuzesc. Doctorul zice că-n Irlanda plouă-n fiecare zi și că-n Chile este un deșert în care n-a plouat niciodată. O iubesc eu pe Pelagia, dar știu că n-o să fiu niciodată bărbat pe deplin, dacă nu fac și eu ceva important, ceva măreț, ceva cu care să mă mândresc și pentru care să fiu stimat. De-asta eu, unul, sper să fie război. Nu-mi doresc vărsare de sânge și glorie, vreau ceva prin care să mă justific și eu. Niciun bărbat nu e

bărbat adevărat până nu se face soldat. Atunci, o să mă pot întoarce-n uniformă și nimeni n-o să mai spună: „Mandras ăsta nu-i băiat rău, e drept, da' nu e nimic de capul lui”. Atunci o să merit și eu o zestre. A, uite-i, delfinii. Trag puțin de cârmă și-ntorc trinca de travers. Nu, nu, nu veniți voi la mine, vin eu la voi. Sper că nu vreți numai să vă jucați. A, da, probabil că sunt delfinul Kosmas, delfinul Nionios și delfinița Kristal. *Kalimera*, prietenii mei zâmbăreți. Dați-vă la o parte, că-mi desfășor năvodul, și să nu-mi luați prea mulți pești din plasă de data asta. Ce naiba, prea mi-e cald, mă bag și eu în apă. Jos hainele, jos ancora. Păzea, delfinilor, că sar! Iisuse Cristoase, ce bine e! Nimic nu e mai bun decât apa de mare când te-ncingi la subsuori și-ntre picioare. Sau ce poate fi mai bun decât s-aluneci prin apă ținând un delfin de aripa dorsală?! Înoată, Kristal, înoată. Ah, căcat, ce mă ustură!

PELAGIA (*făcându-și siesta*): Prea e cald! Uite, că se mișcă ușa. Cine-i acolo?! Mandras, tu ești?! Nu, nu fi proastă, nu poți face pe cineva să vină la tine numai gândindu-te tu la el. Deși cică există și o fantomă a celor vii. A, tu ești, Psipsina! Ah, nu! Nu! De ce nu putem și noi s-avem un câine, ca toată lumea?! Sau măcar o pisică?! Nu, noi trebuie s-avem un nebun de jderde-pin, care nu doarme după-masa! Dă-te jos! Cât mai ai de gând să crești?! Nu pot să dorm cu juma de tonă pe piept. Stai liniștit! Mmm, da' de ce miroși tu-ntotdeauna atât de dulce, Psipsina?! Iar ai furat ouă și zmeură?! De ce nu-ți prinzi tu singură șoarecii ă?! M-am săturat de tocat șoareci. De ce nu poți și tu să mergi pe podea, ca toată lumea?! Ce plăcere o fi și-asta să zbori prin cameră, fără s-atingi podeaua?! Mmm, da' ce dulce miroși, mă bucur că te-a găsit la timp Lemoni, zău că, mă bucur. Îmi pare rău că nu ești Mandras. Mi-ar plăcea să stea și Mandras uite-așa, culcat pe pieptul meu. Doamne, ce cald e! Cum poți tu să suporti haina asta de blană, Psipsina?! Îmi pare rău că nu ești Mandras. Mă-ntreb, oare ce-o fi făcând acum?! Presupun că stă pe mare și-l suflă briza. Mă-ntreb ce i-o mai face fundu'. Plin de teracotă, asta e. „Dosul unei statui clasice, un dos minunat” așa a zis. Dacă-mi închid ochii și

desfac brațele, dacă mă rog la Sfântul Gherasim, poate că atunci când îi deschid înapoi îl găsesc pe Mandras pe pieptul meu în locul Psipsinei. N-am eu norocul ăsta. N-am noroc, Psipsina. E-atât de frumos, și-atât de nostim! Până n-a căzut din copac, m-a făcut să mă doară burta de-atâta râs. Atunci mi-am dat seama că-l iubesc, de frica pe care-am simțit-o când l-am văzut căzând peste oală. Uite, o strâng în brațe pe Psipsina cu gândurile la el, și poate-o să simtă, pe unde-o fi. Sper că n-ai purici. Nu vreau să rămân cu puncte roșii pe brațe. Mă mâncau gleznele ieri și m-am gândit să dau vina pe tine, Psipsina, dar pe urmă mi-am adus aminte că mă frecasem de niște ciulini. Oare când m-o cere de nevastă?! Cică mama lui nu-i foarte simpatică. Auzi, să spui așa ceva despre nimeni altcineva decât mama ta. Îmi pare rău că nu mi-o mai aduc aminte pe *Mitera* – pe mămica. Biata *Mitera*. A murit ca un schelet care tușea și scuipa sânge. Arată bine-n fotografii, atât de tânără și de fericită și, după cum ține mâna pe umărul lui, îți dai seama că-l iubea. Dacă ar mai trăi, m-ar învăța și pe mine cum să mă port cu Mandras și l-ar convinge și pe *Papakis* în privința zestrei. Lui Mandras parcă nici nu-i pasă. Nu e serios, băiatul ăsta, nu știu, am eu dubiile mele. E foarte nostim, dar nu pot să stau de vorbă cu el despre nimic. Cu un soț trebuie să poți discuta una și-alta, nu? El, nu și nu, ia totul în glumă. Îl duce mintea, ceea ce dovedește că nu e prost – cel puțin așa sper. Eu zic: „Tu ce crezi, o s-avem parte de război?”, la care el îmi surâde și zice: „Cui îi pasă?! Da' tu ce crezi, o s-avem parte de-un sărut?!” Nu vreau să fie război. Să nu fie război. Să fie Mandras uite-acolo, la intrarea-n curte, cu un pește-n brațe. Să vină Mandras în fiecare zi cu câte-un pește-n brațe. Deși, ca s-o spun p-a dreaptă, m-am cam săturat de pește. Ai observat, Psipsina?! Că de câte ori ne-aduce pește, tu capeți din ce în ce mai mult din pește-ăla.

MANDRAS (*reparându-și năvodul în port*): Ieri, cică Somalia britanică a fost cucerită de italieni. Cât o mai dura până ne-atacă și pe noi din Albania?! Se pare c-au luptat cu tancurile împotriva cămilelor. Mă simt atât de nefolositor și de nesemnificativ aici, pe insula asta! În vremuri dintr-astea,

bărbați trebuie să-și vadă de ce-i privește pe ei. Popa Arsenios mi-a scris o scrisoare ca din partea mea către Rege, în care mă ofeream voluntar și am primit ca răspuns o scrisoare de la cabinetul lui Metaxas însuși, în care-mi spunea că voi primi ordinul de încorporare dacă va fi nevoie de mine. Uite, că-n seara asta o să-l pun să-mi mai scrie una, în care să-i spun lui Metaxas că eu vreau să primesc ordinul ăla imediat. Cum o să-i spun Pelagiei?! Un lucru știu: că, zestrenezestre, o s-o cer de nevastă înainte de-a pleca. O să-i cer consimțământul tatălui ei și pe urmă o să pun un genunchi în pământ și-o să-i cer să se mărite cu mine. Fără glumă. O s-o fac să priceapă că, apărând Grecia, o s-o apăr de fapt pe ea și pe toate femeile ca ea. E vorba de salvarea națională aici. E datoria fiecăruia să dea tot ce poate. Și, dacă e să mor, atunci asta e, măcar o să știu că n-am murit degeaba. O să mor cu numele Pelagiei și cu numele Greciei pe buze-n același timp, pentru că una-nseamnă la fel de mult ca și cealaltă, înseamnă-același lucru sfânt. Iar dac-o fi să rămân în viață, o să pot umbla cu capul sus tot restul vieții și-o să mă întorc la delfinii și la năvoadele mele, și toată lumea o să spună: „Ăsta-i Mandras, care-a luptat în război. Unora ca el le datorăm totul”, și nici Pelagia, nici taică-su n-or să mai poată să se uite la mine și să-mi spună că sunt prost și dobitoc, și-o să fiu și eu cineva, nu un neica-nimeni de pescar cu așchii de teracotă înfipite-n cur.

PELAGIA (*luând kleftico de la cuptorul comunal*): Unde-o fi Mandras?! Pân-acum se-ntorcea, de obicei. Vreau să vină odată. Nici nu pot să respir, atât de mult îl vreau să vină odată. Iar îmi tremură mâinile. Aș face bine să nu mai zâmbesc așa, ca o proastă, c-o să zică lumea că m-am țacănit de tot. Vino, Mandras, te rog, vino, că nu-i mai dau Psipsinei porția mea de pește. Nu-i mai dau decât mațele, coada și capul. Rămâi la cină și mângâie-mi gamba piciorului cu picioarele tale, Mandras. Și Psipsina asta, nu s-o fi făcut destul de mare ca să-și prindă șoarecii și singură?! M-am prostit de tot, fac lucrurile așa, din obișnuință, chiar dacă nu-i nevoie. Rămâi la cină.

Minunile Sfântului câte-au fost

Nimic nu se schimbase pe insulă, nu era niciun semn de război; aici, bunul Dumnezeu rămăsese netulburat de megalomania și distrugerea de care avea parte restul lumii. În ziua de 23 august, crinul sfânt din fața icoanei Maicii Domnului de la Demountsandata se trezise cu punctualitate din starea lui de uscăciune și înflorise pentru a liniști pe toată lumea, reînnoind minunea și confirmând pioșenia credincioșilor. La mijlocul lunii, o hoardă de șerpi neveninoși, dar și necunoscuți științei, împodobiți cu niște cruci negre pe capete și având pielea precum catifeaua, parcă se întrupaseră din neant, gata încolăciți, la Markopoulo. Umpluseră străzile cu șerpuiturile și îmbârligăturile lor, se apropiaseră de icoana de argint a Fecioarei, se instalaseră pe tronul episcopului, iar la sfârșitul slujbei se făcuseră nevăzuți la fel de brusc și de inexplicabil cum și apăruseră. În ruinele cele mari ale fortăreței Kastro, care domina Travliata și Mitakata, spectrele războinice ale unor romani îi opreau pe normanzi și francezi și le cereau să spună parolele, iar umbrele unor tunici roșii britanice jucau zaruri cu cele ale unor turci, catalani și venețieni prin labirintul jilav și impenetrabil al unor bazine, tuneluri și mine subterane. În fostul oraș venețian Fiskardo, acum părăsit, fantoma urlătoare a lui Guiscard bântuia pe parapete, zbierând că voia să le ia sângele și tezaurul grecilor. În vârful de nord al insulei, la Argostoli, marea se revărsa ca întotdeauna în găurile ca niște canale de pe țărm, dispărând inexplicabil în măruntaiele pământului, iar la Paliki, stânca denumită Kounopetra se mișca la nesfârșit în ritmul ei propriu, știut numai de ea. Sătenii din Manzavinata, la fel de previzibili ca și stânca, nu scăpau nicio ocazie de a informa pe oricine stătea să-i asculte că odată, demult, o flotă de nave de război britanice o înconjuraseră pe Kounopetra cu un lanț, și tot nu reușiseră s-o miște din loc; cu alte cuvinte, o singură

stânculiță grecească rezistase în fața puterii și a curiozității științifice a celui mai mare imperiu cunoscut vreodată. Și, poate și mai interesant, ca o expediție de francezi încercase odată – și nu reușise – să dea de fundul lacului Akoli; sau că un zoolog din Wyoming, uimit peste măsură, confirmase cele afirmate de reputatul istoric Iannis Kosti Laverdos, și anume că iepurii sălbatici și unele capre de pe muntele Ayia Dinați aveau dinții de aur și de argint.

Încă de pe vremea când zeița Eos avusese un amestec în victoria lui Ahile asupra lui Memnon și provocase uciderea accidentală a lui Procris de către propriul ei soț care nu știa ce face, insula nu dusese niciodată lipsă de miracole²⁷. Faptul în sine nu era câtuși de puțin miraculos, pentru că insula își avea propriul ei sfânt și era ca și cum puterea lui supranaturală s-ar fi dovedit mult prea mare și prea radioasă și se revărsa în toate părțile.

Sfântul Gherasim, veștejit și înnegrit, ferecat în interiorul raclei sale aurite, în formă de dom, de către maicile de la mănăstirea care-i purta numele, deși murise de cinci sute de ani, se ridica din morți noaptea. Înveșmântat în robe aurii și stacojii, purtând pietre prețioase și medalii străvechi, el își croia drum cu pârieli și trosnituri discrete, prin mijlocul turmei de păcătoși, către bolnavii pe care-i vizita în casele lor; alteori, mergea chiar și în străinătate, în regiunea Corintului, unde se născuse, ca să viziteze acolo rămășițele părinților și să hălăduiască printre colinele și crângurile tinereții. Dar, ca un sfânt cu simțul datoriei ce era, se întorcea mereu chiar înaintea zorilor, obligându-le pe călugărițele guralive care aveau grijă de el să-i curețe noroiul de pe papucii de brocart auriu și să-i așeze la loc mădulele

²⁷ Memnon, regele etiopienilor, era chiar fiul zeiței Eos (Aurora la romani). Când el a ajuns să se lupte cu Ahile, mamele celor doi eroi, zeițele Eos, respectiv Thetis, au pledat fiecare cauza fiului ei pe lângă Zeus. Thetis a câștigat confruntarea, iar Ahile a câștigat lupta și l-a ucis pe Memnon, înfigându-i sabia în piept. Aceeași Eos l-a sedus pe Cephalos, soțul lui Procris, iar acesta mai târziu și-a ucis soția din greșală, în timpul unei vânători.

schiloade și mumificate, într-o poziție de odihnă netulburată.

Era un sfânt adevărat, un autentic om cu har, n-avea nimic în comun cu sfinții închipuiți și îndoielnici ai altor credințe. El nu spurcase lumea, ca Sfântul Dominic, inventând Inchiziția²⁸, nu fusese un gigant înalt de șase metri, cu înclinații spre canibalism, ca Sfântul Cristofor²⁹, și nu-i omorâse prin ricoșeu pe cei veniți să asiste la moartea lui, cum făcuse Sfânta Caterina³⁰. Și nici nu fusese un sfânt incomplet, precum Sfântul Andrei, care nu reușise să-și imprime decât urma piciorului drept în mănăstirea de lângă Travliata. La fel ca Sfântul Spiridon din Corfu, Gherasim dusese o viață exemplară și-și lăsase, în urma lui, întregul înveliș muritor, ca mărturie și sursă de inspirație.

Se călugărise la vârsta de doisprezece ani, petrecuse alți doisprezece în Țara Sfântă, apoi trăise timp de cinci ani pe insula Zakynthos – sau Zante, cum îi spuneau venețienii –, iar în cele din urmă se aciuase într-o peșteră de lângă Spilla, reorganizând de acolo mănăstirea de la Omala, unde tot el sădise platanul și săpase fântâna cu propriile mâini. Era atât de iubit de locuitorii altminteri cinici ai insulei, încât avea două zile de sărbătoare proprii, una în august și cealaltă în octombrie; zeci de fii erau botezați cu numele său, oamenii credeau în el cu mai multă fervoare chiar și decât în Domnul nostru Iisus Cristos, iar de pe tronul lui din cer se obișnuise, vrând-nevrând, și cu jurămintele făcute în numele lui, și cu înjurăturile. În cele două zile dedicate lui peste an, își îndrepta în altă parte privirile tolerante ale sufletului, și-atunci nu mai vedea cum întreaga populație a insulei se îmbăta criță.

²⁸ Aluzie la faptul că Papalitatea le-a atribuit calitatea de inchizitori, în secolul XIII, călugărilor din Ordinul dominican.

²⁹ Sfântul Cristofor era reprezentat, potrivit unor tradiții orientale, ca un gigant cu cap de câine, înainte să fie botezat de Iisus Cristos.

³⁰ Sfânta Caterina din Alexandria (sec. IV) ar fi fost condamnată, potrivit legendei, la moarte prin frângere pe roată; toți romanii convertiți de ea mai înainte, veniți să asiste la martirajul ei, ar fi fost la rândul lor martirizați din ordinul împăratului.

Mai erau opt zile până când Metaxas avea să respingă ultimatumul *DUCE*-lui, și totuși ar fi putut fi oricare dintre zilele de sărbătoare ale sfântului din ultimele câteva sute de ani. Soarele însuși se dovedea mai puțin crud și ziua era caldă și strălucitoare, fără a fi dușmănoasă. O briză ușoară venită dinspre mare bătea încolo și-ncoace printre măslini, răsucind frunzele în așa fel, încât s-ar fi zis că formau, toate, un semafor cu nenumărate alternanțe de argintiu și verde-închis. Macii și margaretele se legăneau printre ierburile încă secate de vlagă ale verii, care începeau totuși să dea semne de revigorare, iar albinele profitau din plin de flori, ca și cum ar fi fost conștiente de apropierea toamnei; din stupurile lor fără număr picura mierea limpede și sumbră despre care insularii spuneau cu convingere că era cea mai bună din lume. Sus, pe muntele Aenos, pajurele se roteau în căutarea stârvurilor unor capre ghinioniste sau neinspirate, iar mai jos, în tufiștile de la câmpie, mierlele mici și negre, siciliene, se foiau și se ciondăneau. O puzderie de arici scormoneau și gâfâiau pe sub ele, aranjându-și prevăzători cuiburile de iarbă și frunze în așteptarea unor zile mai reci, iar plajele erau brăzdate de ceva ce semăna cu urmele unor mărunte naufragii – bărci pe jumătate dezmembrate, scoase din apă ca să fie cercetate și reparate. Plantele tropicale din partea de sud a insulei parcă nu mai erau atât de pline de viață, parcă și-ar fi împruținat seva ori și-ar fi ținut respirația, iar smochinii etalau fructe cărnoase, purpurii, printre altele mai tinere, verzi, care aveau să se coacă în anul următor, când aveau să devină în mod oficial fructele fasciștilor de la Roma.

În zori, Alekos, pastorul, și-a mângâiat patul puștii străvechi și a decis că era mai bine s-o lase acolo; întotdeauna se lăsa cu prea mulți răniți în zilele astea de sărbătoare ale sfântului, ceea ce deturna atenția de la minuni. Și-a înfășurat arma în pături și a ieșit în aburii de ceață de afară, ca să vadă cum le mergea caprelor; se pregătea să le lase de capul lor timp de o zi, dar era convins că sfântul avea să se îngrijească de siguranța lor. Știa prea bine că pe tot drumul cel lung de coborâre de pe muntele Aenos lamentările clopoțelilor de la gâturile lor aveau să-l

urmărească pas cu pas, iar el se și pregătea să se întreacă de unul singur, încercând să recunoască sunetul fiecăruia. De pe-acum resimțea o agitație aproape chinuitoare închipuindu-și dinainte ce spectacol avea să ofere sfântul vindecându-i pe epileptici și pe nebuni. Oare cine avea să fie alesul?!

În sat, părintele Arsenios a dat peste cap o sticlă de vin de Robola și s-a șters la ochii cârpiți de somn, nefiind obișnuit cu privațiuni precum sculatul încă din zori, iar Pelagia și tatăl ei au legat capra de măslin și au închis-o pe Psipsina într-un dulap unde nu avea ce să sfâșie în bucăți. Kokolios s-a luptat așa, pe scurt, cu convingerile lui comuniste despre opiul popoarelor, după care și-a pus, oricum, hainele nevستی-sii. Stamatis și-a confecționat un coif de hârtie, pe care l-a încercat, să vadă cum îi venea, în timp ce nevasta lui tăia calupuri de brânză, împacheta plăcintuțe cu *rozoli* și *mantola* și-și recapitula în minte lucrurile de care mai trebuia să se plângă. Megalo Velisarios și-a legat bine culevrina în cârca unui taur zdravăn pe care-l împrumutase de la un văr al lui de-al treilea, visând să câștige cursa. Își încărcase tunul cu bucățele de poleiala argintie și aurie și abia aștepta să audă strigătele de admirație ale mulțimii când muniția lucitoare ar fi țâșnit înspre cer și pe urmă ar fi căzut înapoi, ca o ploaie de fluturări de metal.

La mănăstire, călugărițele durdulii și-au trezit numeroșii musafiri și pelerini din camerele de oaspeți, cele cochete, au umplut cu apă lighenele și ulcioarele de spălat vopsite în culori vii, au umflat pernele brodate, au înlocuit prosoapele bogat înflorate și au șters praful. Ele, în schimb, locuiau în cămăruțe spartane, în care nu se găsea decât o scoarță jerpelită, un parcărucior de metal care scârțâia și niște icoane înnegrite de fum pe pereți. Plăcerea lor era aceea de a-i găzdui pe alții, de a le asculta cu o curiozitate ieșită din comun, dacă nu bolnăvicioasă, poveștile de suferință și trădare și de a-și forma în minte, ca pe un mozaic, o imagine a lumii exterioare numai din ceea ce auzeau. Mai bine să auzi vorbindu-se de ea, decât să trebuiască să locuiești în ea – de asta erau convinse.

În azilul de nebuni de alături, alte călugărițe i-au îmbrăcat pe bolnavi în cămeșoaie curate, întrebându-se care dintre ei aveau să fie vindecați de aura sfântului. Foarte puține fuseseră ocaziile în care se abținuse de la vindecări și fără îndoială că marea lui bunăvoință – poate și vanitatea – constituia în sine o garanție a revenirii la normalitate a câte unui nefericit. Poate Mina, care zbiera și vorbea fără nicio noimă, nu recunoștea pe nimeni și se despuia în fața necunoscuților? Sau poate Dimitri, care spărgea sticle și geamuri și băga în gură cioburile?! Sau Maria, care se credea regina Americii și-i obliga și pe doctori să se apropie de ea mergând în genunchi?! Ori poate Socrate, a cărui neurastenie făcuse asemenea ravagii, încât simpla ridicare a unei furculițe i se părea o responsabilitate copleșitoare și-l făcea să plângă și să tremure tot?! Călugărițele credeau că faptul în sine de a trăi în apropierea sfântului constituia o formă ușoară de refacere, iar în momentele lor de luciditate, nebunii se întrebau când le venea rândul fiecăruia dintre ei. Sfântul își împărțea vindecările aparent fără nicio logică sau consecvență; unii mureau după ce așteptau și patruzeci de ani, în timp ce alții veneau anul ăsta cu un diagnostic de ateism și comportament reprobabil și plecau acasă în anul următor.

Afară, pe minunatele pajiști ale văii și printre platanii care străjuiau drumul dinspre Kastro, pelerinii și coribanții se adunau deja de două zile, unii dintre ei sosind chiar de departe. Rudele nebunilor sărutaseră deja mâna sfântului și se rugaseră laolaltă în biserică pentru vindecarea celor dragi, în timp ce călugărițele lustruiau ornamentele aurite, umpleau clădirea cu flori și aprindeau lumânările gigantice. Stranele erau pline de cunoștințe vechi și îndepărtate, care-și reînnoiau prietenia prin genul de conversații animate și zgomotoase, pe care negrecii le interpretează greșit ca fiind ireverențioase. Afară, pelerinii își descărcau de pe animale proviziile de brânză feta, pepeni, pui fripți și plăcintă cu carne specific cefaloneză, le împărțeau între ei și compuneau versuri malițioase unii despre ceilalți. Grupuri de fete se plimbau braț la braț, râzând în gura mare, zâmbindu-le în

stânga și-n dreapta unor eventuali viitori soți sau unor posibili admiratori de ocazie; bărbații, în schimb, se făceau că nu le bagă în seamă și formaseră biserițe în care gesticulau cu sticlele în mână, punând la cale problemele presante ale lumii. Preoții roiau și ei laolaltă, ca albinele, discutând aprins chestiuni teologice pe un ton excepțional de grav, bărbile sure sporind efectul patriarhal pe care-l creau luciul pantofilor negri și fluturatul veșmintelor; îndurau și întreruperile politicoase ale credincioșilor, care parcă nu găseau niciodată alt pretext rezonabil de a intra în vorbă, cu ei decât acela de a se interesa dacă era de așteptat să ia parte și cutare sau cutare episcop.

Dar, de fapt, aceste manifestări de veselie pastorală și prestața ecleziastică mascau nerăbdarea din ce în ce mai mare din sufletele tuturor celor adunați acolo, neliniștea generată de așteptare, teama de a asista la lucruri inexplicabile din punct de vedere pragmatic, starea de trepidație care-i cuprinde pe toți cei ce sunt martorii îndepărtării vălului dintre lumea noastră și cealaltă. Era genul de nervozitate care se manifesta printr-o senzație de strânsoare în piept și printr-o iminență a lacrimilor de îndată ce clopotul a început să bată ca să anunțe că venise vremea slujbei.

Cleveteala și forfota s-au transformat încetul cu încetul într-un zumzet generalizat, pe măsură ce oamenii se înghesuiau în biserică, se strângeau unii într-alții mult mai mulți decât încăpeau de fapt și se aglomerau afară, în curtea bisericii. Unii n-au mai avut loc decât în cimitirul preoților. Ici și colo prin public, Alekos, Velisarios, Pelagia, doctorul Iannis, Kokolios și Stamatis își încordau gâturile într-o parte sau alta, ca să audă cântările îndepărtate ale preotului. Când enoriașii dinăuntrul bisericii își făceau cruce, imediat după aceea își făceau și cei de la ușă, apoi cei de după aceștia, apoi cei din spate de tot, drept care un val de închinăciune trecea prin mulțime ca atunci când azvârli o piatră în lac.

Soarele s-a înălțat și mai mult și oamenii aceia înghesuți unii într-alții au început să transpire. Zăpușeala începuse să devină insuportabilă, când slujba a ajuns la un

final glorios și s-a declanșat procesul invers: lumea a început să se îmbrâncească și să se calce pe picioare, iar cei care fuseseră ghinionişti și nu prinseseră un loc în biserică s-au trezit deodată că norocul se schimbă în favoarea lor, fiindcă au fost primii care au ajuns la locul desfășurării minunilor, adică sub platanul sfântului.

În biserică, trupul sfântului a fost ridicat de purtători, în timp ce, sub copac, călugărițele fericite orânduiau și răsorânduiau adunarea imprevizibilă și haotică a nebunilor, dintre care cei mai mulți erau deopotrivă liniștiți și îngroziți, fiindcă se simțeau copleșiți de impresia de haos pe care le-o dădea mulțimea aceea de chipuri necunoscute care-i împresurau. Mâncătorul de sticlă a început să urle. Regina Americii, emoționată de sosirea supușilor ei, a adoptat o ținută de supremă regalitate, în timp ce Socrate se holba tâmp la piciorul său drept, pe care i se părea un chin mult prea mare să-l miște un pas. Adunându-și toate puterile voinței, a reușit – și a rămas el primul și cel mai consternat – să-și miște unul dintre degetele arătătoare. A încercat să facă un efort de voință pentru a-l opri, dar nu i-a reușit efortul de voință de a face un efort de voință. Suspendat într-o infinită regresie a neputinței, el a rămas absolut nemișcat și s-a mulțumit cu caleidoscopul de imagini fără nicio legătură între ele, care se perindau pe după ochii săi. Una dintre călugărițe i-a șters o lacrimă de pe față și a fugit apoi să-l liniștească pe mâncătorul de cioburi. Altele i s-au alăturat, în încercarea de a-i convinge pe pacienți cu binișorul să se așeze în fund sau să se întindă pe iarbă.

Mina s-a așezat chiar sub platanul cel mare și și-a cuprins genunchii cu brațele. În ciuda pădurii de oameni care o înconjurau și în ciuda cortinei de-a dreptul palpabile care despărțea lumea ei de-a lor, simțea un fel de stare de spirit calmă care-și croia drumul printre bolboroselile din gândurile ei. Uitându-se la văruiala albă ca laptele a bisericii, și-a dat seama că avea în fața ochilor o biserică. „Ouă de țestoasă” i-a trecut prin minte, după care i-a revenit pe buze un fragment dintr-o poezioară prostească din copilărie. La un moment dat, s-a ridicat în picioare și a început să-și sumece

cămeșoia, dar o călugăriță a pus-o mai cu blândețe, mai cu forța, să se așeze la locul ei. Mina s-a lăsat, ascultând tumultul de voci surde care-i răsunau în piept. Uneori, vocile strigau și scrâșneau, iar ea nu putea scăpa de ele nici dacă se cuibărea într-un colț sau se dădea cu capul de pereți. Alteori, o puneau să facă diverse lucruri, amenințând-o că n-ar mai fi scăpat de ele, dacă nu le făcea pe plac. Alteori, îi dădeau mâncărimi pe tot corpul, până când ajungea să se scarpine din toate puterile și să-și smulgă nebunește carnea de pe ea cu unghiile, iar alteori îi spuneau, pur și simplu, să nu mai respire: panica o cuprindea ca un vârtej și simțea cum i se blochează plămânii, iar inima îi bătea din ce în ce mai încet, până când nu mai bătea deloc. I se întâmpla ca hăul dintre ea și lume să se caște atât de mult, încât, dacă se uita în jos, vedea un gol nesfârșit sub picioare; în asemenea situații, o lua la fugă orbește, doar-doar avea să ajungă la pământ solid sub picioare, și se izbea de tot felul de obiecte nevăzute, care-i provocau vânătăi și sângerări. Uneori, copleșită de frică, Mina transpira atât de abundent, încât corpul ei devenea alunecos și călugărițele nu mai reușeau s-o rețină, și-atunci se lăsa la pământ, pe podeaua azilului, plângând în hohote și horcăind. Cel mai rău era când le vedea fețele celor din jurul ei, fiindcă știa că se uitau la ea, știa că-și făceau planuri cum s-o omoare și, deci, își sumeca poalele cămeșoiei ca să-și acopere propriul chip, ca și cum, prin acest truc, îi putea împiedica s-o mai vadă. Ori de câte ori recurgea la el, apăreau ca din neant mâini care-i trăgeau poalele înapoi în jos, iar ea se vedea nevoită să se lupte, din toate puterile pe care i le dădea disperarea, ca să și le ridice. Hăituită și rănită, stând în fund pe iarbă, Mina s-a chircit în momentul în care o umbră fără chip s-a apropiat și a alunecat pe deasupra ei.

Doctorul Iannis și Pelagia s-au trezit în primele rânduri ale mulțimii și au privit, din ce în ce mai încântați, cum trupul împodobit al sfântului era purtat pe deasupra nebunilor culcați la pământ. Niciodată nu mai fusese manevrat un mort cu atâta grijă, nici cu atâta respect; nu trebuia zgâlțâit pe catafalcul portabil, ca să nu se deranjeze

osemintele. Purtătorii săi păseau cu atenție printre nebuni și printre membrele acestora, în timp ce familiile îngrijorate își țineau strâns rudele năbădăioase, ca să nu facă mișcări bruște sau necontrolate cu mâinile și picioarele. Mâncătorul de cioburi își dădea ochii peste cap și avea spume în colțurile gurii, ca epilepticii, dar stătea liniștit; el nu avea rude care să-l țină bine, și-atunci își lua de la sfântul însuși puterea de a sta locului. O pereche de papuci brodați i-au trecut prin dreptul nasului.

După ce sfântul s-a îndepărtat, cei de față, într-o stare de așteptare încordată, i-au trecut în revistă din priviri pe pacienți, ca să vadă: era vreo schimbare? Cineva l-a zărit pe Socrate și l-a arătat cu degetul. Își răsucea umerii ca un atlet pregătit să arunce sulița și se uita cu uimire la propriile mâini, mișcându-și degetele unul câte unul. La un moment dat, și-a ridicat privirile, a văzut că toată lumea din jur se uita la el și, rușinat, le-a făcut cu mâna tuturor. Un urlet neomenesc s-a auzit din mulțime: era mama lui Socrate, care a căzut în genunchi și a început să-i sărute mâna fiului ei. Apoi s-a ridicat în picioare, și-a înălțat amândouă mâinile ca și cum ar fi vrut să cuprindă tot cerul și a strigat: „Slăvit fie sfântul, slăvit fie sfântul.”, drept care, în doi timpi și trei mișcări, întreaga adunare a luat-o razna, uimită și înveselită. Doctorul Iannis a tras-o pe fiică-sa Pelagia din calea iminentei călcări în picioare și și-a șters nădușeala de pe față și lacrimile de la ochi. Îl apucase un tremurici din tot corpul și a văzut că același lucru îl pătea și Pelagia. „Un fenomen pur psihologic”, și-a spus el în sinea lui, dar imediat după aceea a fost cuprins de senzația că era un ingrat. Clopotul bisericii a început să bată frenetic, mai mulți preoți și călugărițe luptându-se, chiar dacă politicos, care să apuce să tragă de frânghie.

Așa a început carnavalul, așteptat cu nerăbdare nu numai datorită sentimentului general de ușurare și nevoii de a scăpa de pielea de găină, ci și înclinației specifice locuitorilor insulei pentru orice sărbătoare. Velisarios a lăsat-o pe Lemoni să apropie un chibrit aprins de fitilul tunului său, a urmat o bubuitură strașnică și o ploaie lucitoare de

bucățele de poleială s-a revărsat peste tot locul ca și cum Zeus și-ar fi scuturat perna cu fulgi de aur. Socrate a pornit ca un gură-cască binecuvântat prin pădurea de mâini care-l băteau peste umeri și prin furtuna de pupături care aterizau pe dosurile palmelor sale.

— Unde suntem, la sărbătoarea sfântului?! Întreba el. Știu că sună aiurea, dar nu-mi aduc aminte când și cum am ajuns aici.

Cineva l-a tras de mână la dans și s-a prins și el într-un *syrτος* al tinerilor din Lixouri. O mică orchestră improvizată, care avea drept instrumente niște cimpoaie *askotsobouno*, un n-ai, o chitară și o mandolină, încerca să lege un soi de melodie armonizând între ele câteva puncte diferite de pe busola muzicală, iar o voce curată de bariton, a unui pietrar, înjgheba un cântec prin care să celebreze miracolul. El cânta un vers, pe care-l repetau dansatorii, lăsându-i pietrarului timp să conceapă un altul, până când a ieșit un cântec întreg, având și o melodie proprie:

Într-o bună zi, m-am dus să văd fetele dansând.

M-am dus cum se duc păgânii, să mănânc și să beau vin

Dar sfântul mi-a luat vălul de pe ochi

Și mi-a arătat că Dumnezeu e bun...

Un șir de fete drăguțe făceau pași când la dreapta, când la stânga undeva în spate, ținându-se de mâini, iar în fața lor un rând de băieți își azvârleau câte un picior în spate, cu capetele întoarse peste umăr, ținându-se ușori ca niște greieri. Socrate i-a luat eșarfa roșie dansatorului principal și, spre deliciul spectatorilor, s-a lansat într-o *tsalimia* mai athletică și mai spectaculoasă decât văzuseră oricare dintre ei vreodată. Pe măsură ce picioarele ise-ncruciau și țâșneau în sus până deasupra capului, pe măsură ce i se revărsau pe gură vorbele cântecului, înțelegea și el pentru întâia oară ce însemnau cu adevărat eliberarea și veselia. Trupul său ținându-se fără nici cel mai mic efort de voință, mușchii de a căror existență uitase de mult acum zbârnâiau ca oțelul și mai-mai că simțea soarele însuși oglindindu-se în dinții pe care și-i arăta cu dărnicie, lăbărțându-și fața într-un zâmbet

uriaș, pe care nu și-l putea reține. Tânguiala cimpoiului făcea să-i vibreze capul, iar când și-a ridicat privirile și s-a uitat brusc în sus, la norii de pe muntele Aenos, i-a trăsnit prin minte că precis murise și ajunsese în rai. Așa încât și-a azvârlit picioarele și mai sus, iar inima lui s-a pus pe cântat ca un cor de păsări.

O trupă de dansatori din Argostoli, care avea propria ei formație, a încins un *divaratiko*, atrăgându-și critici negative de la cei din Lixouri și altele, pozitive, de la consătenii lor argostolieni. La cealaltă margine a pajiștii, o ceată de pescari, cunoscuți sub denumirea de *tratoloi*, s-au apucat să desfacă sticle și să cânte plini de chef cântecele pe care le repetau de săptămâni întregi în tavernele din Panagopoula, după ce-și împărțeau profitul din ziua respectivă, după ce se tachinau între ei, după ce se ciondăneau povestind care ce prinsese, după ce mâncau măslina și *pretza* – când ajungeau, adică, în sfârșit, la momentul în care cântatul împreună li se părea nu numai firesc, dar și inevitabil.

Acum interpretau laolaltă o altă cântare:

Grădina-n care-mi stă, nevasta

Nicicând n-a dus lipsă de flori.

Fiindcă ea ține loc de boboci

Și trebuie să fiu prost sau orb

Ca să nu-mi dau seama de asta.

Arpegiile iuți de chitară s-au stins treptat și tenorul a atacat o scurtă arie. Vocea lui și-a dus trilurile în registrul înalt, dominând cleveteala mulțimii, ba chiar și bubuitul culevrinei lui Velisarios, până când amicii săi au intrat și ei în joc și au țesut o armonie complicată, polifonică, plecând de la melodia creată de el și ajungând cu toții la final împreună, pe un ton și o cheie absolut potrivite; în felul acesta, frăția mării și-a demonstrat fără echivoc unitatea metafizică.

Printre toți cântăreții și dansatorii își croiau drum călugărițe mărunte, împărțind cu generozitate, în trecerea lor, mâncare și vin. Cei care se îmbătaseră deja au început să se ia peste picior unii pe alții, apoi bătaia de joc a lăsat locul insultei, iar de aici până la încăierări n-a mai fost decât un

pas. Doctorul Iannis și-a lăsat brânza și pepenii, ca să oblojească nasurile care sângerau și creștăturile de la sticlele sparte. Femeile și bărbați care aveau mai multă minte și-au mutat pledurile mai departe de cei ce amenințau să devină violenți. Pelagia s-a mutat mai aproape de mănăstire și s-a așezat pe o bancă.

Stând acolo, se uita cum alți dansatori contribuiau la sărbătoare cu tradiții de carnaval. Erau niște bărbați care se înfățișau costumați absurd, cu cămăși albe strânse pe corp, fustanele albe, mănuși albe și coifuri de hârtie pe cap, de cele mai bizare forme: erau învelite în panglici roșii de mătase ori aveau arborate pe ele ciorchini de zurgălăi, bijuterii și lanțuri de aur, fotografii ale iubitelor sau ale Regelui; aceștia erau însoțiți de băieței scunzi costumați batjocoritor în fete. Toți purtau măști, fie hilare, fie grotești, iar printre ei se găsea Kokolios, îmbrăcat în hainele cele mai bune ale nevestei lui, care protesta întruna. La marginea drumului, câțiva tineri în costume fantastice și cu fețele vopsite s-au apucat să întruchipeze niște *babaoulia*, scenetele acelea comice în care nici măcar sfântul nu scăpa de împunsături. O vrajște întreagă de polci, tarantele, cadriluri, valsuri și sărituri au aruncat mulțimea într-un haos al căzăturilor, țipetelor și insultelor. Pelagia a zărit-o pe Lemoni într-o postură solemnă, încercând să dea foc bărbii unui preot răsturnat pe spate, și i-a sărit inima din loc văzându-l pe Mandras cum arunca pocnitori printre picioarele unor dansatori de la Fiskardo.

Pentru o clipă, l-a pierdut din vedere, dar apoi a simțit cum îi pune cineva mâna pe umăr. Și-a ridicat privirile și s-a trezit cu Mandras lângă ea, cu brațele larg desfăcute, mimând o îmbrățișare. I-a zâmbit, cu toate că era beat, iar el s-a lăsat brusc în genunchi și a rostit, plin de dramatism:

— *Siora*, vrei să te măriți cu mine?! Mor, dacă nu te măriți cu mine!

— De ce-mi spui *Siora*?! I-a întrebat ea.

— Fiindcă vorbești italienește și mai porți uneori pălărie, a spus el, rânjind prosteste.

— Chiar și așa, nu sunt deloc aristocrată și nu se

cuvine să-mi spui *Siora*, a zis Pelagia și s-a uitat lung la el, dar între ei s-a lăbărțat o tăcere de așa natură, încât s-a simțit nevoită să răspundă la întrebarea lui: Sigur că mă mărit cu tine, l-a anunțat ea calmă.

Mandras a sărit în sus de bucurie, iar Pelagia a observat că avea genunchii nădragilor înnegriți, de la băltoaca de vin în care îngenunchease. El a început să facă piruete și să zburde, ea a vrut să se ridice de pe bancă, râzând. N-a reușit să ajungă în picioare – parcă o ținea lipită de bancă o forță invizibilă. S-a așezat la loc, și-a controlat fusta și a constatat că Mandras i-o prinsese cu pioneze de bancă. Proaspătul logodnic s-a trântit pe spate în iarbă și a chiuuit de fericire, până când, la un moment dat, s-a ridicat în fund, a arborat o expresie de maximă seriozitate pe chip și a zis:

— *Koritsimou*, te iubesc din tot sufletul, dar nu ne putem căsători până nu mă-ntorc din armată.

— Du-te și vorbește cu tata, i-a spus Pelagia și, cum avea senzația că inima i se suise în gâtleej și-i tăia respirația, a pornit să hoinărească stupefiată printre petrecăreți, doar-doar așa reușea să priceapă acest miracol contradictoriu. Pe urmă, tulburată de faptul ciudat că nu se simțea deloc atât de fericită cum ar fi fost normal să se simtă, și-a căutat drumul spre biserică unde voia să rămână singură alături de sfântul.

Dar ziua s-a scurs și Mandras nu a reușit să-l găsească pe doctorul Iannis, în schimb l-a dovedit pe el băutura. A adormit serafic într-o băltoacă de ceva urât mirositor, imposibil de identificat, în timp ce Stamatis, nu departe de el, a scos un cuțit monarhist împotriva lui Kokolios și l-a amenințat că-l lasă fără boășele comuniste, dar după aceea l-a apucat cu amândouă brațele pe după gât și și-au jurat unul altuia frățietate veșnică. În altă parte, un bărbat a fost înjunghiat și a murit, într-o dispută veche de aproape o sută de ani, legată de o proprietate oarecare; iar părintele Arsenios se pricopsise cu o vedere atât de tulbure, încât l-a confundat pe Velisarios cu tatăl lui mort.

Seara a reușit să se adune, cum-necum, după anarhia

parcă bolnăvicioasă a după-amiezii, ceea ce însemna că era momentul să se treacă la cursa care încheia sărbătoarea. Niște băieței călăreau pe țapi dintre cei mai grași, o fetiță era legată bine de un câine de talie mare, câțiva bețivani fericiți se cățăraseră pe catări așezându-se cu spatele înainte, niște cai amărâți și slăbănogi scuturau din capete în timp ce câțiva cârciumari obezi se chinuiau să-i încalece, iar Velisarios își luase locul călare pe taurul placid pe care-l împrumutase.

Nu s-a știut cine a furat startul, dar nici nu s-a putut face nimic pentru a repara greșeala, așa încât s-a pornit o cavalcadă de tot hazul până să apuce să-și ridice eșarfa roșie cel care ar fi trebuit să dea plecarea. Fetița cu câinele de talie mare a cotit-o brusc în altă direcție după o halcă de miel scăpată de cineva, băieții călare pe țapi s-au trezit zdruncinați în sus și-n jos pe loc, fără să înainteze niciun pas, dar și fără să dea înapoi, catarii au pornit la pas oriunde, numai spre linia de finis nu, iar caii au refuzat obstinați să facă fie și un singur pas. Singur taurul, cu călărețul lui herculean, s-a îndreptat greoi, dar hotărât, către celălalt capăt al pajiștii, singurul care l-a depășit fiind un porc agitat, pe care însă nu-l călărea nimeni. Recunoscut de toți drept câștigător, Velisarios a descălecat la linia de finis, apoi, spre uimirea și în aplauzele spectatorilor, a apucat taurul de ambele coarne și, cu o singură zvâcnitură de colos, l-a trântit la pământ. Fiara a rămas culcată, mugind a uimire și neînțelegere, în timp ce Velisarios era purtat pe brațe de mulțime.

Grupuri-grupuri de oameni amețiți de băutură au început să plece, cântând răgușiți în gura mare:

Și-acum plecăm de la festival, băieți.

Vrem să-ncingem o bătaie bună.

Am venit ca pelerini cuminți

Și-napoi ne ducem pe trei cărări.

Fiindc-așa ne cere – un sfânt obicei.

Sfântul ne zâmbește de sus din cer

Și noi după puterile noastre-l cinstim:

Dansăm pentru el și bem de cădem lați.

Pelagia și doctorul Iannis au pornit și ei spre casă,

părintele Arsenios a profitat de ospitalitatea mănăstirii, Alekos a dormit pe munte, la jumătatea drumului spre stână, într-un adăpost de piatră, iar Kokolios și Stamatis s-au rătăcit prin tufărișurile din Troianata, căutându-și, fiecare, nevasta.

Întoarsă la azilul de nebuni, Mina s-a așezat pe marginea patului și s-a întrebat unde se afla. A clipit de câteva ori din ochi, s-a uitat în jos la propriile ei picioare și a remarcat că erau murdare din cale-afară. Unchiul ei a venit să-și ia rămas-bun pentru încă un an, dar, spre uimirea lui, Mina s-a uitat la el cu un zâmbet larg:

— *Theio*, ai venit să mă iei acasă?! la care bărbatul a rămas, în primul moment, fără grai, apoi a scos un strigăt de uimire, s-a răsucit pe călcâie cu pumnii strânși ridicați deasupra capului, a făcut trei pași dintr-un *kalamatianos* așa, ca să-și exprime bucurie, după care a luat-o în brațe și a început s-o legene încioace și-ncolo, exclamând întruna:

— *Efkharisto! Efkharisto!*

— Mulțumesc! Mulțumesc!

Îl recunoscuse, nu mai vorbea în dodii, nu mai simțea nevoia compulsivă de a-și ridica poalele-n cap, era de-acuma sănătoasă și, la cei douăzeci și șase de ani câți avea, încă bună de măritat – cu o zestre, acolo, și-un dram de noroc. Unchiul a trimis bezele către ceruri și i-a făgăduit sfântului că avea să-i facă el rost cumva de zestre Minei, chiar dacă și-ar fi dat și viața pentru asta.

S-ar fi zis că Sfântul Gherasim făcuse două minuni în anul acela și, în modestia lui, pe una dintre ele o făcuse mai puțin senzatională decât pe cealaltă, sau nu chiar imediat. Mâncătorul de cioburi și nefericiții lui colegi de suferință s-au uitat cu amărăciune la Mina, care-i părăsea, și s-au întrebat, chinuiți, în sinea lor, cât mai avea sfântul de gând să-i țină pe ei acolo, în așteptare.

Delir

Mandras nu s-a mai arătat nici a doua, nici a treia zi după sărbătoarea sfântului, lăsând-o pe Pelagia să se frământe, într-o stare de agitație care aducea mai curând a agonie. Nu-și putea imagina ce se întâmplase cu el și inventa, unul după altul, motive ale absenței lui, pe care o simțea din ce în ce mai mult ca pe o lipsă mai concretă decât obligațiile și scopurile vieții de zi cu zi.

Se întorsese pe jos de la sărbătoare cu tatăl ei și purtase cu el o conversație ușoară, despre care trăsese concluzia că se datorase unei combinații de doi factori: că doctorul Iannis băuse și că Mandras nu reușise să dea de el. La fiecare pas, ea ar fi vrut să-i întrerupă șuvoiul de remarci despre natura psihologică a miraculosului și observațiile surprinzător de fruste în legătură cu ce se întâmplase pe la periferia sărbătorii; simțea că explodează din cauza amestecului instabil de nerăbdare și fericire și nu-și dorea nimic mai mult decât să-l pună în temă pe tatăl ei cu propunerea lui Mandras. Pentru ea, informația cu pricina trăgea mai greu la cântar decât lumea întreagă și trebuia neapărat să i-o împărtășească și lui, ca s-o scoată la lumină. Doctorul nu-i remarcase obrajii îmbujorați, atenția rătăcitoare, tendința de a se împiedica de bolovani, gesturile mult prea ample pe care le făcea cu mâinile și vocea oarecum gâtuită; el ajunsese exact la acea stare de ebrietate în care buna-dispoziție șovăie și alunecă spre greață și spre neputința de a-și mai păstra echilibrul – așa încât se hotărâse să se ducă la culcare. Beatitudinea de care fusese cuprins îl făcea de-acum insensibil la oricare va fi fost starea de spirit a fiicei lui, iar ea nu apucase să-i dezvăluie veștile ei până ajunseseră acasă, unde doctorul Iannis o luase în brațe pe înțeleapta Psipsina și valsase puțin prin curte, ținând-o la piept, apoi urinase pe stratul de mentă și se trântise în pat, așa îmbrăcat cum era și mirosind urât.

Pelagia se dusesse și ea la culcare, dar nu reușise să adoarmă. Luna umflată ca o minge strecurase fuioare de lumină spectrală argintie printre șipcile obloanelor, ceea ce, în cârdășie cu știința de ebeniști a greierilor, o ținuse pe ea

Întinsă pe spate în pat, cu ochii larg deschiși. Niciodată nu se simțise mai trează... Mintea i se învârtea în aceleași și aceleași cercuri, tot trecând în revistă evenimentele zilei: miracolul, cântecele și dansurile, bățile, cursa, cererea în căsătorie. La ea revenea tot timpul; de la orice amintire, cât de mică, sărea brusc și revenea la băiatul acela frumos care se pusese în genunchi lângă banca pe care stătea ea; Mandras în genunchi într-o băltoacă de vin; Mandras atât de minunat, de luminos, de tânăr, Mandras la fel de minunat ca Apollo. Îi nădușeau toate membrele numai gândindu-se cum ar fi fost ea strânsă în îmbrățișarea lui, văzându-l ca pe un incubus³¹, mângâindu-i spinarea cu brațele și picioarele ei, trăind chiar și așa, *in absentia*, alunecarea moale a limbii lui pe sânii ei și apăsarea ușoară a trupului său pe al ei.

„Te iubesc”, declarase ea, dar în același timp fusese cuprinsă, ba nu – invadată de dubii ca de niște drăcușori nevăzuți. Căsătoria însemna ceva atât de mare... Însemna să renunțe la o viață, în favoarea alteia, însemna să plece din casa tatălui ei, să dea naștere unor copii și să muncească fără încetare, în locul traiului blând și idilic de-acum, cu necazurile lui de doi bani, cu obișnuințele lui pașnice, cu excentricitățile lui amuzante. Se înfiora la gândul că ar fi trebuit să accepte ordinele și deciziile altcuiva decât ale tatălui ei, ale cărui pretenții, oricât de brutal și de imperios exprimate, erau de fapt niște rugăminți deghizate la modul ironic. Dar Mandras – cu el cum ar fi fost?! Cât de mult îl cunoștea ea de fapt?. Ce dovezi avea că știa să se poarte frumos și răbdător?! Îi aducea daruri, asta cu siguranță, dar aceste daruri nu s-ar fi oprit oare de îndată ce tranzacția era încheiată?. Nu era el prea tânăr și prea impulsiv?! Toate mișcărilor lui, toate replicile lui necugetate aveau în ele ceva decisiv; cum puteai să te încrezi în cineva care-ți dădea replica imediat, fără să se gândească deloc?! În cineva ale cărui gesturi și cuvinte erau mai curând poetice decât atent

³¹ Demon sau spirit malefic văzut în iconografia medievală ca un mascul care posedă cu forța o femeie.

cântărite?. O înspăimânta bănuiala că în sufletul lui ar fi putut exista ceva ca un nucleu dur. „Să fie oare un *romoi* și nici măcar să nu știe?!”, se gândise ea. Și cum știi care e diferența dintre dorință și iubire?! Tot ascultând bâzâitul discret al unui țânțar, încercase să-și compare logodnicul cu tatăl ei. Pe doctor îl adora – asta da, era iubire. Dar ce avea ea în comun cu ceea ce simțea pentru Mandras?! Era cu puțință oare ca devotamentul ei față de el să semene atât de mult cu libertatea?! Să fi fost oare vorba numai de două feluri diferite de a iubi?! Dar, dacă sentimentele ei față de Mandras nu erau iubire, atunci de ce această respirație sacadată, de ce această dorință profundă și continuă care-i dădea mâncărimi pe limbă și palpitații la inimă?! De ce oare, precum Dumnezeu sau nu știu ce dictator, pusese această emoție stăpânire pe ea într-un mod atât de irațional și de irezistibil? De ce oare, precum arbitrajele părintelui Arsenios, părea să acționeze cu forța legii, fără să aibă formalismul legii?! Luna se mutase dincolo de măslin și proiecta pe perete o forfotă neobosită a frunzelor, clopotele caprelor de pe muntele Aenos răsunau melancolic prin răcoarea plăcută a nopții, iar de afară, din curte, se auzea Psipsina scormonind de zor. „Își mai prinde șoarecii și singură”, se gândise Pelagia, stând în pat și ascultând foamea palpabilă a propriului trup. Se gândise la acea *joie de vivre*³² capricioasă a jderului-de-pin, la inocența și concentrarea totală, cu care-și vedea de existența lui și realizase deodată că ea schimbase lipsa de griji a tinereții cu ceva ce semăna rău de tot cu nefericirea. Își închipuise că Mandras ar fi putut muri și, de îndată ce-o podidiseră lacrimile, descoperise cu oroare că se simțea deopotrivă ușurată. Își alungase din minte cu hotărâre o asemenea alăturare și-și spusese în sinea ei că era o ticăloasă.

Dimineata, ieșise în curte și-și inventase tot felul de treburi care i-ar fi permis să-l zărească de îndată ce și-ar fi făcut apariția de după cotul drumului același cot al drumului

³² Bucurie de a trăi (fran.).

unde fusese doborât de tunul lui Velisarios. Controlase de păduchi capra, care în același timp rumega, arse se cu un cui înroșit în foc păduchii găsiți, după care scormonise din nou prin părul aspru. Își ridicase privirile de nenumărate ori, ca să vadă: oare Mandras era cel care se apropia?! Tatăl ei se dusesse la *kapheneion* să-și ia micul dejun, iar Pelagia se gândise că și Psipsina ar fi putut avea păduchi. Întinsese animalul pe peretele de la drum, ca să fie și mai aproape, și se apucase să-și treacă degetele în răspăr prin blana lui. Apoi își înfundase nasul în blana moale de pe burta jderului, iar mirosul dulceag o și întristase, o și liniștise. Psipsina se scuturase toată și chițăise de plăcere când degetele scormonitoare ale Pelagiei dăduseră peste doi purici, pe care-i stropșiseră între unghiile de la degetul mare și cel arătător. Căutând motive ca să nu plece de lângă zid, Pelagia începuse să pieptene viguros animalul și-i smulsese câteva noduri de fire din blană. Apoi și-o așezase pe Psipsina în jurul gâtului și se gândise să aducă niște apă, ceea ce însemna că trebuia să se ducă ea însăși până dincolo de cotul drumului. Psipsina îi adormise la gât, în timpul cât Pelagia se așezase lângă fântână și se pusese pe taclale cu celelalte femei; numai că ea nu reținuse niciunul dintre amănuntele diverselor scandaluri despre care vorbisera ele, pentru că ochii îi tot alunecau într-o parte. Parcă nici nu se simțea prea bine. Scosese mai multă apă decât îi trebuia cu adevărat, și-atunci se hotărâse să-și irige ierburile. Plictisită de atâta așteptare, se așezase la umbra măslinului, cu brațul pe după gâtul jigărit al caprei care îi dădea înaintea cu molfăitul, indiferentă la orice era în jurul ei, de parcă altă lume decât a ei însăși nici n-ar fi existat. Dorința lăsase locul nerăbdării, iar aceasta, nervozității. Ca să-i facă lui Mandras în ciudă, Pelagia se hotărâse să plece la plimbare. Așa-i trebuia, dacă se întâmpla să vină, totuși, iar ea n-ar fi fost acasă. O luase în lungul drumului, în direcția din care ar fi venit el, dacă ar fi venit, se așezase pe un zid până când căldura se făcuse prea apăsătoare, apoi o luase la întâmplare printre tufișuri, unde se întâlneau cu Lemoni, pornită în căutare de greieri.

Pelagia se așezase pe o piatră, uitându-se după fetița

care dădea fuga de la un boschet la altul și-și strângea pumnișorii în toate direcțiile, dar nu reușea să apuce greierii, fiindcă aceștia se dedau la volute de evitare.

— Câți ani ai tu, *koritsimou*? o întrebuse brusc Pelagia.

— Șase, o lămurise Lemoni. Abia i-am împlinit. După sărbătoarea viitoare, o să fac șapte ani.

— Știi să numeri până la zece?

— Știu să număr până la treizeci, îi replicase Lemoni și îndată se apucase să-i demonstreze: Douăzeci și unu, douăzeci și doi, douăzeci și treizeci...

Pelagia oftase. Își făcuse socoteala că mai trebuiau să treacă două sărbători și Lemoni ar fi fost pusă la muncă prin casă, ceea ce avea să însemne sfârșitul vânătorii după tot felul de animăluțe prin tufișuri. Mai însemna și că avea să se coboare la o viață monotonă de făcut toate chefurile bărbaților, în care nu i se permitea să discute nimic important decât cu celelalte femei, și asta când nu le auzeau bărbații, fiindcă se duceau la *kapheneion* și jucau table, în loc să meargă la muncă. Și, deci, pentru Lemoni, adio libertate până când ar fi rămas văduvă, numai că exact în acel moment comunitatea avea să se întoarcă împotriva ei, ca și cum ea n-ar fi avut dreptul să-i supraviețuiască soțului, ca și cum el ar fi murit din cauza neglijenței nevastei. Iată de ce trebuia neapărat să faci copii, și-anume băieți; era singurul mod de a te pune la adăpost de o bătrânețe sinistră și săracă. Și-ar fi dorit, Pelagia, ca Lemoni să aibă parte de o soartă mai bună, ca și cum pentru ea însăși nu mai avea niciun rost să-și dorească să fie mai bine.

Lemoni scosese deodată un țipăt ascuțit, care o speriasse pe Pelagia și-o smulsese din reflecții. Parc-ar fi fost un miorlăit de mătă-n călduri. Lui Lemoni îi tășniseră lacrimile din ochi; își apucase un deget arătător în pumnul celălalt, se aplecase din șale strângându-și mâinile la piept și acum se legăna înainte și înapoi. Pelagia sărise de la locul ei, se repezise la fetiță și se luptase cu ea ca să-i desfacă degetele, întrebând-o:

— Ce s-a-ntâmplat, *koritsimou*?! Unde te-ai lovit?

— M-a mușcat! M-a mușcat! țipase Lemoni.

— Vai de mine! Vai, vai, vai! Da' tu nu știai că mușcă?!
— și-i dusesse degetelul la gura ei și-i suflase peste el scuturându-l energic. Au așa, niște fălci mari cu clești. Hai, că uite-acuși nu te mai doare!

— Mă ustură! îi spusese Lemoni, apucându-și iar degetul în pumn.

— Tu, dac-ai fi greiere, nu i-ai mușca pe oamenii care te-ar lua în mână?! Greierele a crezut că ai de gând să-i faci un rău, și de-aia ți-a făcut el ție un rău. Așa se-ntâmplă! Când o să mai crești puțin, o să-ți dai seama că și oamenii fac aproape la fel.

Pelagia se prefăcuse că-i invocă o vrajă specială pentru vindecăt mușcăturile de greier, pe urmă o condusese pe Lemoni, de-acum împăcată, înapoi în sat. Mandras era tot lipsă și totul era neobișnuit de tăcut: oamenii abia se târau, oblojindu-și vânățiile cu care nu mai știau cum se pricopsiseră, dar și mahmureala. Un catâr care scotea niște răgete caraghioase fusese redus la tăcere, până la urmă, de un cor de *Ai gamisou* răgușite venite de prin casele întunecate din jur. Pelagia se apucase de pregătit masa, bucuroasă că de astă dată nu mai aveau pește la cină. Mai târziu, stând ea de vorbă cu tatăl ei, după ce el își făcuse *peripato*, doctorul îi spusese, fără nicio introducere:

— Presupun că n-a mai venit fiindcă se simte la fel de rău ca toată lumea. La care Pelagia se simțise copleșită de un soi de recunoștință, îi luase mâna și i-o sărutase. Doctorul îi strânsese mâna într-a lui și-i spusese trist: Nu știu ce-o să mă fac după ce pleci.

— *Papakis*, m-a cerut de nevastă... I-am spus să vorbească mai întâi cu tine.

— Eu nu vreau să mă-nsor cu el, îi spusese doctorul Iannis. Ar fi mult mai bună ideea să se-nsoare cu tine, eu așa zic – și-i strânsese din nou mâna într-a lui, apoi continuase: Aveam niște arabi pe una dintre navele mele. Și ăia spuneau de fiecare dată *inshallah* – după fiecare propoziție. „Fac mâine cutare lucru, *inshallah*”. Foarte enervanți erau, pentru că s-ar fi zis că se așteptau ca Dumnezeu să facă toate lucrurile pentru care ei preferau să

nu se deranjeze, dar ceva înțelepciune tot exista în vorba asta. Și anume că tu o să te măriți cu Mandras, dacă așa a hotărât providența.

— Dar tu nu ești de acord cu el, *Papakis*?!

Doctorul s-a întors către ea, a privit-o cu blândețe și i-a spus:

— E prea tânăr. Oricine e prea tânăr când se căsătorește. Și eu eram prea tânăr. Și mai e ceva: nu ți-am făcut un bine. Tu citești poezia lui Cavafis, te-am învățat să vorbești *katharevousa* și italienește. Băiatul ăsta, Mandras, nu este egalul tău și el se așteaptă, probabil, să fie mai bun decât nevasta lui. La urma urmei, e bărbat și el. De multe ori m-am gândit să-ți ofer măcar atâta lucru: să te poți mărita oricând vrei cu un străin – cu vreun dentist norvegian, ceva de genul ăsta.

Pelagia pufnise-n râs la gândul ăsta aiurit, rămăsese tăcută o vreme, apoi zisese:

— Mi-a spus „Siora”.

— Da, mă temeam eu de ceva de genul ăsta! – după care se lăsase o lungă tăcere, în care și unul, și celălalt se uitaseră țintă la stelele de deasupra muntelui, apoi doctorul o întrebă: Te-ai gândit vreodată c-am face bine să emigrăm?! În America, în Canada sau mai știu și eu unde?!

— Mandras... zisese Pelagia, închizându-și ochii și oftând.

— Da, mă rog... Mandras. Și-apoi, aici e casa noastră. Alta n-avem. La Toronto mai mult ca sigur că ninge, la Hollywood nu ne dă nimeni vreun rol...

Pe urmă, doctorul se ridicase, intrase înapoi în casă și ieșise după o vreme din nou, ținând în mână ceva ce lucea metalic în semiobscuritate. Foarte ceremonios, îi întinsese Pelagiei obiectul respectiv. Ea îl luase, văzuse ce era, îi simțise greutatea dătătoare de fiori și-l scăpase din mână în poala fustei, scoțând un țipăt scurt de groază. Doctorul Iannis rămăsese în picioare în fața ei.

— O să fie război, spusese el. Pe timp de război se întâmplă lucruri îngrozitoare. Mai ales cu femeile. Folosește-l ca să te aperi și, dacă va trebui, nu ezita să-l folosești

împotriva ta. Poți să-l folosești și împotriva mea, dacă situația va fi de așa natură, încât să trebuiască să... Sigur că nu e decât un biet Derringer, însă... și doctorul făcuse un gest larg din mână, cuprinzând întregul orizont –, o beznă cumplită s-a lăsat peste lume și fiecare dintre noi trebuie să facă și el ce poate, asta-i tot. Poate că nu-nțelegi, *koritsimou*, dar nu este imposibil ca nunta asta a ta să mai aibă de așteptat. Trebuie să ne asigurăm, înainte de toate, că nu ni se invită și Mussolini singur la ea – și doctorul se răsucise pe călcâie și intrase în casă, lăsându-și fiica să se descurce cu teama care-i creștea în piept și cu un sentiment de solitudine pe care nu și-l dorise deloc.

Pelagia își adusese aminte de povestea celor șaiszeci de femei care se cățăraseră pe unul dintre vârfurile munților din Souli, dansaseră împreună, apoi își aruncaseră copiii și se aruncaseră, și ele în prăpastie, ca nu cumva să cadă roabe la turci. După câteva clipe, se dusese în camera ei, își vârâse pistolul sub pernă și se așezase pe marginea patului, cu gândurile aiurea, mângâind-o pe Psipsina și închipuindu-și din nou că Mandras era mort.

A treia zi după sărbătoare, Pelagia repetase cu încetinitorul același balet, compus din tot felul de treburi inutile, care nu reușeau să contrabalanseze absența iubitului ei, ci deveneau, în schimb, un fel de cadru în care aceasta se desfășura. Totul – copacii, Lemoni cu jocurile ei, capra, bufoneriile Psipsinei, legănatul greoi și plin de importanță al părintelui Arsenios, ciocănitul surd al cărui ecou răzbătea până la ea dinspre locuința lui Stamatis, care-și construia o șa de lemn pentru catâroaica lui, cântatul găjăit al lui Kokolios, care pretindea că interpreta *Internaționala* –, toate nu reușeau decât să-i evoce tocmai lucrul care-i lipsea. Lumea se trăgea înapoi și lăsa în locul ei o atmosferă sumbră, de deznădejde și amărăciune, care parcă ar fi devenit o proprietate a lucrurilor în sine; până și mielul cu usturoi și rozmarin pe care-l pregătise pentru cină nu întruchipa nimic altceva decât lipsa flagrantă a peștelui. În noaptea aceea, se simțise mult prea epuizată și descurajată ca să mai plângă până adormea. În vis, îl acuzase pe

Mandras de cruzime, dar el răsese de ea ca un satir și o zbughise peste valuri dansând.

După aceste două zile, Pelagia s-a hotărât să se ducă până la țărmul mării. S-a așezat pe o stâncă și a urmărit cu privirile un vas de război uriaș, care se îndepărta spre apus, fumegând impunător. Probabil că era un vas britanic. Și-a amintit de război și a simțit o greutate în inimă, gândindu-se: în vremurile de demult, oamenii erau niște jucării în mâinile zeilor, și totuși nu avansaseră decât atât cât să devină jucării în mâinile altor oameni asemenea lor, care se considerau zei. Și-a spus de mai multe ori cuvintele: *Hitler, Attila, Caligula; Hitler, Attila, Caligula*, fiindcă i se părea că au o muzicalitate împreună. Pentru *Mussolini*, însă, nu găsea un cuvânt-pereche. Până la urmă, i-a venit unul în minte: *Metaxas*. *Mussolini-Metaxas*, și-a spus, apoi a mai adăugat unul: *Mandras*.

Ca și cum gândurile ei și-ar fi găsit răspunsul, Pelagia a zărit cu coada ochiului o mișcare. Undeva jos, înspre stânga, un trup sălta pe valuri ca un delfin uman. A urmărit cu privirile pescarul cu trupul bronzat, dintr-o plăcere strict estetică, până când și-a dat seama, oarecum șocată, că înotătorul era gol-goluț. Trebuie să fi fost o depărtare de cel puțin o sută de metri până la el și era clar că-și instala un năvod plutitor, cu o plasă cu ochiuri destul de mici ca să prindă plevușca. Se scufunda în reprize lungi, desfășurându-și năvodul în formă de corn de lună. Jur-împrejurul lui, pescărușii dădeau roată și plonjau din când în când, ca să-și ia porția lor din pradă. Parșivă, dar fără să se simtă deloc vinovată, Pelagia s-a furișat mai aproape, ca să-l admire în voie pe bărbatul acela atât de bine făcut, care parcă era una cu marea, parcă era un pește, un bărbat gol și sălbatic, un Adam de bărbat.

S-a uitat cum se strângea năvodul în jurul bancului de pești și la pescarul cu pielea udă și lucioasă, care stătea bine înfipt pe picioare pe plajă și trăgea aducându-și mâinile una peste alta, cu mușchii încordați și umerii mișcându-se ritmic – și și-a dat seama că era chiar Mandras. A dus repede o mână la gură, ca să-și înghită sperietura și senzația bruscă

de rușine, dar nu s-a retras la fel de tiptil cum venise. Încă mai era uimită de frumusețea lui, de armonia și forța pe care le presupunea munca lui de pescar și s-a gândit că numai Dumnezeu putea să-i fi dat ocazia aceea să evalueze cu propriii ei ochi ceva ce era ca și al ei, înainte de a intra în posesia acelui ceva: șoldurile înguste, umerii lați, abdomenul drept, umbra care-i domina vintrele, ascunzând formele misterioase despre care femeile schimbau atâtea bârfe lubrice la fântână. Mandras era prea tânăr ca să fie un zeu al mării, prea lipsit de rea-intenție. Și-atunci ce era, un nimf al mării?! Exista, oare, ceva ce s-ar fi putut numi nereidă-bărbat, poate nereid³³?! S-ar fi convenit, poate, să-i aducă vreo ofrandă, ceva, acolo, niște miere, untdelemn, lapte, vreo capră?! Sau poate pe ea însăși?! Îi venea greu să-l vadă pe Mandras strecurându-se prin apă, și să nu creadă, cum susținea Plutarh, că o asemenea creatură trăiește chiar și 9.720 de ani. Dar această viziune avându-l în centru pe Mandras avea ceva de eternitate în ea, drept care durata de viață avansată de Plutarh părea mult prea scurtă și arbitrar aleasă. Poate că exact aceeași scenă – s-a gândit Pelagia – avusese loc generație după generație, încă din vremurile miceniene; poate că și pe vremea lui Odiseu fuseseră, tot așa, fete la fel de tinere ca ea, care veniseră la țărmul mării ca să spioneze goliciunea celor pe care-i iubeau. A simțit cum o treceau fiorii la gândul acestui amestec al istoriei în viața ei.

Mandras și-a strâns năvodul și s-a aplecat deasupra lui, ocupat să scoată peștii cei mărunței din ochiurile plasei și să-i arunce în gălețile înșirate una lângă alta pe nisip. Peștișorii argintii străluceau în lumina soarelui ca niște lame noi de cuțit, făcând ca asfixierea lor să se transforme într-o etalare de frumusețe, fiindcă erau minunați cum se zbăteau și se plesneau unii de alții până mureau. Pelagia a observat că pielea de pe umeri i se jupuisese, și nu se copsese la soare, cu toată expunerea de-o vară întreagă. A rămas oarecum

³³ În mitologia greacă, nereidele erau cele cincizeci de fiice ale lui Nereus, divinități benefice ale mării, care-l însoțeau pe zeul Poseidon.

surprinsă, dacă nu chiar dezamăgită, pentru că asta însemna că băiatul acela minunat era totuși făcut din carne, și nu din aur nepieritor.

Mandras s-a înălțat de șale, a vârât două degete în gură și a fluierat. Ea l-a văzut că se uita spre largul mării și făcea semne cu brațele ridicate deasupra capului, ca un semnalizator care nu se grăbea. Degeaba s-a străduit Pelagia să detecteze către ce anume își îndrepta el atenția. Contrariată, și-a înălțat capul puțin mai sus peste pietroiul în spatele căruia se tupilase și a zărit trei forme închise la culoare care tăiau la unison valurile, îndreptându-se către el. L-a auzit pe Mandras țipând de plăcere și l-a urmărit cum arunca înspre cele trei forme trei pești ceva mai mari pe care-i avea în mâini. A aruncat peștii cât a putut de sus în aer și cei trei delfini au țâșnit din valuri ca să-i prindă, răsucindu-se în zbor. Pe urmă l-a văzut pe el cum l-a apucat pe unul dintre delfini de înotătoarea dorsală și dus a fost spre largul mării.

Pelagia a fugit până jos pe țărm, la marginea nisipului, și și-a încordat privirile cât a putut de mult, într-o tentativă disperată de a distinge orișice printre săgețile strălucitoare și mișcătoare de lumină pe care le făcea soarele să țâșnească din apă – dar degeaba, nimic nu vedea. Dar dacă Mandras se înecase?! Și-a adus aminte, dintr-odată, că aveai parte de mare ghinion dacă vedeai vreo nimfă goală; cică ajungeai să delirezi. Doamne, ce se întâmplă?! Și-a frânt mâinile și și-a mușcat buzele. Soarele-i cocea atât de intens brațele, de parcă ar fi vrut să se răzbune pe ea, drept care și le-a strâns la piept. A mai zăbovit pe țărm câteva clipe, apoi s-a întors și a luat-o la fugă spre casă.

Când a ajuns la ea în cameră, a luat-o pe Psipsina la piept și a început să plângă. Mandras era de-acum înecat, plecase cu delfinii, precis că nu se mai întorcea niciodată – gata, se sfârșiseră toate! I s-a plâns jderului-de-pin despre cât de nedreaptă și de inutilă era viața și s-a lăsat în voia limbii aspre cu care acesta s-a apucat să-i lingă lacrimile sărate de pe obraji. La ușă s-a auzit o bătaie discretă.

Era Mandras, care-i zâmbea încurcat, ținând o găleată

de plevușcă într-o mână. Se legăna de pe un picior pe celălalt și a început să-i turuie:

— Iartă-mă că n-am venit mai devreme, da' nu mi-a fost bine a doua zi după sărbătoare, știi și tu, din cauza vinului, așa că nu m-am simțit prea bine și ieri a trebuit să mă duc la Argostoli să-mi ridic ordinu' de ncorporare și poimăine tre' să mă duc pe continent și am vorbit cu tatăl tău la *kapheneion* și el și-a da' consințământu' și-atunci ți-am adus niște pește. Uite-aici, niște plevușcă!

Pelagia s-a lăsat să cadă pe marginea patului, parcă simțindu-se goală pe dinăuntru. Prea multă fericire, prea multă amărăciune. Era logodită oficial cu un bărbat care pleca să se ia de piept cu soarta, cu un bărbat care fusese cât pe aci să se înece în mare, cu un bărbat care băga în aceeași găleată mariajul, plevușca și războiul, cu un bărbat – de fapt, un băiat care se lua la întrecere cu delfinii și care era prea frumos ca să se ducă să moară prin zăpezile Ceamuriei. Parcă uite-așa, deodată, Mandras devenise o creatură de vis, de o infinită și înfricoșătoare fragilitate, ceva mult prea minunat și prea efemer pentru a fi uman. Măinile Pelagiei au fost cuprinse de tremurici.

— Nu pleca! I-a implorat ea. Nu pleca. – dar și-a adus aminte că te păștea mare ghinion dacă vedeai vreo nimfă goală, fiindcă asta însemna delir și uneori chiar moarte.

14

Grazzi

Multe regrete am avut și eu în viață, deși presupun că oricine altcineva poate spune același lucru. Nu e vorba c-aș regreta lucrurile mărunte, lucrurile copilărești, lucruri precum faptul că m-am certat cu tata sau că am intrat în vorbă cu o femeie alta decât nevasta mea. Ceea ce regret este că a trebuit să învăț o lecție mai mult decât amară despre cum ajung ambițiile personale să-l oblige pe om, împotriva voinței lui și împotriva firii lui, să joace un rol într-o serie de

evenimente care vor face ca istoria să-l strivească sub oprobiul și disprețul ei.

Am avut o slujbă foarte plăcută – zău că mi-a plăcut să fiu Ministrul Italiei la Atena, și asta pentru motivul foarte simplu că nici eu, nici colonelul Mondini, până în momentul efectiv în care a izbucnit războiul, habar n-am avut că avea să fie război. Te gândești, nu?! că s-ar fi convenit ca vreunul dintre ei – ori Ciano, ori Badoglio, ori Soddu – să ne fi spus și nouă, te gândești că puteau să ne dea răgaz o lună sau poate două, ca să ne pregătim, dar uite că nu: ne-au lăsat să ne vedem în continuare de politețurile normale într-o diplomație. Îmi vine să urlu, când mi-aduc aminte cum luam parte la recepții, mergeam la teatru, organizam proiecte comune cu Ministrul Educației, îmi asiguram prietenii greci că Il Duce nu avea deloc intenții belicoase, le spuneam celor din comunitatea italiană că nu aveau de ce să-și facă bagajele – ca după aceea să descopăr că nimeni nu-și bătuse capul să-mi spună și mie ce se pregătea, de n-am avut timp nici măcar eu personal să-mi fac bagajele.

Numai de zvonuri și de glume, de atât am avut parte. Cel puțin așa mi s-a părut mie, că erau glume. Snobul ăla dobitoc de Curzio Malaparte, care cică are simțul umorului fiindcă face tot timpul ironii sucite și moare să vadă vreun război pe undeva ca să aibă el despre ce scrie la gazetă, a venit la mine și mi-a spus: „Dragă prietene, contele Ciano mi-a spus să-ți spun că dumneata poți să faci ce vrei pe-aici, pentru că el tot o să pornească război împotriva Greciei, și că-ntr-o bună zi, nu peste mult timp, o să-i trimită pe albanezii lui Jacomoni în teritoriul grecesc”. Vorba este cum a spus treaba asta, cu tot felul de grimase și pe un ton batjocoritor, că de-aia am și crezut că era o glumă, plus că papagalul ăsta e-n stare să spună absolut orice, oricât de caraghios, de mincinos, de lipsit de orice logică, numai să conțină suficiente amănunte din care să rezulte că el și Ciano sunt prieteni la cataramă.

În afară de asta, n-am mai avut decât un singur indiciu, și anume că Mondini a fost chemat la aeroport să stea de vorbă cu un ofițer de la informații, care i-a spus că

războiul avea să fie declanșat în cel mult trei zile și că bulgarii urmau să invadeze și ei Grecia în același timp. I-a mai spus lui Mondini că toate oficialitățile grecești fuseseră deja mituite. Bineînțeles, am telegrafiat la Roma și am vorbit și cu ambasadorul bulgar. Roma nu mi-a răspuns, iar ambasadorul bulgar – pe bună dreptate, după cum a rezultat mai târziu – mi-a spus că Bulgaria nu avea intenția cătuși de puțin de a declara război. M-am liniștit atunci, dar acum îmi dau seama că Il Duce și Ciano încercau, de fapt, să mă bage pe mine-n ceață și să-și păstreze ei toate opțiunile la îndemână, Sau poate că încercau să se bage-n ceață unul pe altul. Colonelul Mondini și cu mine ne-am închis în biroul meu, apăsăți de cele mai teribile gânduri negre cu putință și am discutat despre posibilitatea de a reveni la viața civilă.

După aceea, lucrurile au devenit din ce în ce mai greu de înțeles. De pildă, mi s-a cerut de la Roma să trimit un membru al legației mele pentru „instrucțiuni confidențiale urgente”, dar Ala Littoria³⁴ nu mai asigura niciun fel de zboruri, așa încât nu se putea duce nimeni. Pe urmă, am primit o telegramă de la Palazzo Chigi, în care mi se spunea că urma să vină un curier cu un zbor special, dar cine va fi fost acel curier nu știu, fiindcă n-a mai venit. Toată lumea din comunitatea diplomatică de la Atena venea la mine și-mi cerea să fac orice știam eu, ca să previn izbucnirea unui război, în schimb eu nu puteam face altceva decât să mă înroșesc și să mă bâlbâi, pentru că mă aflam în postura ingrată a unui ambasador care nu avea nici cea mai vagă idee despre ce și cum se întâmpla. Mussolini și Ciano m-au umilit și niciodată n-o să-i iert pentru faptul că m-au lăsat să mă bazez, drept unica sursă de informare, pe propaganda Agenției Stefani. Și ce spun eu „informare”?! Alea nu erau decât minciuni; până și grecii știau mai multe decât mine despre iminența invaziei.

Și s-a întâmplat că Teatrul Național grecesc a pus în scenă un spectacol aparte cu *Madame Butterfly* și i-a invitat

³⁴ Textual: „Aripa Fascistă” (ital.).

și pe fiul și nevasta lui Puccini, ca oaspeți ai guvernului grec. A fost un gest minunat, un gest de o noblețe tipic grecească, și am împărțit și unii și ceilalți invitații la recepția de după miezul nopți, de pe 26 octombrie. Recepțiile astea de după miezul nopți sunt un obicei la greci, deși n-au fost niciodată pe gustul meu, trebuie să recunosc.

Metaxas și Regele n-au luat parte, dar tot a fost o petrecere minunată. Am avut un tort imens, pe care scria cu glazură: „Trăiască Grecia!”, iar pe mese am pus, pe fiecare, stegulețe grecești și italienești încrucișate, ca să simbolizeze prietenia dintre țările noastre. Am avut oaspeți poeți, dramaturgi, profesori, intelectuali, reprezentanți ai societății civile și ai comunității diplomatice. Mondini arăta impecabil în uniforma de gală, cu pieptul acoperit de medalii, dar am observat că, pe măsură ce curgeau telegramele de la Roma, se făcea din ce în ce mai palid și parcă și din ce în ce mai mic în vestonul de la uniformă, de a ajuns, până la urmă, să arate ca și cum și-ar fi dorit să se lepede de el, sau parcă-l împrumutase de la altcineva.

A fost o situație oribilă. Aducătorii telegramelor se dădeau drept invitați, iar eu, de ce le citeam, cum veneau așa, una după alta, de aceea aveam senzația că mi se duce inima și mai adânc în cizme. Trebuia să fac conversație de salon cu lumea, când eu, de fapt, mă simțeam din ce în ce mai mult copleșit de un val de oroare și dezgust. Îmi era rușine de guvernul meu, eram furios pentru modul în care fusesem ținut în neștiință, eram jenat în fața prietenilor mei greci și-mi răsuna în minte aceeași întrebare o dată, și-ncă o dată, și-ncă o dată: „Oare ăștia nu știu ce-i ăla război?!” Un romancier m-a întrebat dacă nu cumva mă simțeam prost, fiindcă pălisem foarte tare și-mi tremurau mâinile. M-am uitat pe chipurile tuturor și am văzut aceeași reacție la toți membrii legației noastre: eram ca niște câini care mușcam tocmai mâna care ne hrănise.

Partea întâi a ultimatumului dat de Il Duce a sosit ultima, așa încât eu abia la cinci dimineța am aflat cu precizie ce anume se pregătea. Eram obosit, nu-mi era bine și nu mai știu dacă m-am simțit ușurat sau enervat când am

citit instrucțiunile de a nu-l aduce la cunoștință decât la ora trei dimineața, în ziua de 28 și de a aștepta răspunsul până în zori, la ora șase. Era ca și cum „dictatorul care nu doarme” despre care, în paranteză fie spus, știu eu din sursele mele că dormea destul de mult – și-ar fi propus nu numai să provoace haos, ci și să nu ne lase nici pe noi să dormim.

Pe 27, șeful Marelui Stat-Major grec l-a convocat pe Mondini și i-a cerut să nege faptul că incidentele de la frontieră și explozia de la Santi Quaranta aveau ceva de-a face cu Grecia. Mondini s-a întors foarte deprimat și mi-a povestit că Papagos îl umilise punându-i o singură întrebare, dar foarte pertinentă: „Prin ce miracol știți că noi am făcut lucrurile-astea, când nimeni altcineva nu știe cine erau cei care le-au făcut și nimeni n-a fost prins?!” El, Mondini, încercase să-l liniștească spunându-i că mai mult ca sigur britanicii erau de vină, la care Papagos izbucnise în râs și-i replicase: „Presupun că știți că fiecare metru de frontieră este apărat de patrioți greci care sunt gata să lupte până la ultima picătură de sânge”. Mondini se simțea și el la fel de rușinat și de neputincios ca și mine. Badoglio nu-l ținuse la curent, deși Badoglio mi-a spus mai târziu că nici el nu fusese informat, cu toate că era șeful Marelui Stat-Major al nostru – o mai fi fost vreodată vreun război în care comandantul-șef să nu fi știut că avea să fie război?! Mondini și cu mine am discutat din nou despre demisie, în timp ce afară atenienii își vedeau, ca de obicei, de treburile lor gălăgioase. Era o zi de toamnă splendidă, frumoasă, caldă, iar Mondini și cu mine știam că, în curând, toată atmosfera aceea de pace avea să fie spulberată de sirene și de bombe; ni se părea o perspectivă peste măsură de revoltătoare, aproape un sacrilegiu. Am început să primim delegați din partea comunității italiene din Atena, oameni cu fețele cenușii, care se temeau să nu fie arestați și persecutați în eventualitatea unui război. Iar eu eram nevoit să-i mint și i-am trimis să-și vadă de-ale lor, cu toate că mă durea inima când îi vedeam. Până la urmă, s-a dovedit că grecii au încercat, într-un mod foarte onorabil, să-i evacueze pe toți, iar la Salonic au fost

bombardați din greșeală de propria noastră aviație.

Întrevederea mea cu Metaxas a fost cea mai penibilă situație în care am fost pus vreodată și după aceea am fost imediat repatriat – dar cu Ciano m-am întâlnit abia pe 8 noiembrie. Vedeți dumneavoastră, campania se dovedise deja un fiasco și Ciano nu voia să-mi dea mie ocazia de a-i servi un „V-am spus eu!”. Adevărul este că nu voia deloc să mă primească, iar când m-a primit, totuși, n-a făcut altceva decât să mă întrerupă și să schimbe subiectul. În prezența mea, i-a telefonat Ducei și i-a spus că eu aș fi spus lucruri pe care nu le spuseseam, după care mi-a spus că, în cel mult două săptămâni, campania albaneză era încheiată. Mai târziu, când am început eu să vântur apele în privința adevărului acestei afirmații, mi-a transmis, prin intermediul lui Anfuso, că mă sfătuia să-mi iau concediu – presupun că acela a fost și sfârșitul carierei mele.

Vreți să știți câte ceva despre întrevederea mea cu Metaxas?! Dar nu e suficient de celebră?! Nu-mi face nicio plăcere să vorbesc prea mult despre acest subiect. Vedeți dumneavoastră „eu îl admiram pe Metaxas; adevărul este că eram prieteni. Nu, nu este adevărat că Metaxas ar fi zis așa, pur și simplu, „Nu”. Bine, bine, hai să vă povestesc.

Aveam un șofer grec, nu mai știu cum îl chema, în orice caz îl trimisesem acasă, așa c-a trebuit să conducă Mondini automobilul până la vila de la Kifisia. De Santo a venit și el cu noi, pe post de interpret, cu toate că, în situația respectivă, nu era nevoie de el. Am plecat la ora două și jumătate; pe deasupra capetelor noastre vedeam stelele care străluceau ca niște diamante și era atât de blândă vremea, că nici n-am simțit nevoia să-mi închei nasturii la haină. Am ajuns la vilă, care era o căsuță modestă într-o suburbie a Atenei, pe la ora trei fără un sfert și comandantul gărzii s-a încurcat – confundase, probabil, tricolorul nostru italian cu cel francez –, în tot cazul, i-a telefonat lui Metaxas și l-a anunțat că ambasadorul Franței voia să stea de vorbă cu el. Treaba asta ar fi fost comică în oricare alte circumstanțe. Așteptând acolo, stăteam și ascultam foșnetul pinilor și încercam să dibuiesc pe unde ar fi putut fi bufnița care urla

Într-unul dintre copaci. Mi s-a făcut rău. Metaxas a coborât personal să deschidă ușa de serviciu. Era foarte bolnav, după cum știți, și arăta mărunț și caraghios ca un burghez oarecare ieșit în prag ori ca să-și culeagă ziarul, ori ca să-și strige pisica. Avea pe el o cămeșoară de noapte cu un model de flori albe. Nu știu de ce, dar te aștepti ca ținuta, chiar și de noapte, a personalităților să arate mai demn. S-a uitat la mine mijindu-și ochii, m-a recunoscut și a exclamat pe un ton foarte jovial: *Ah, monsieur le ministre, comment allez-vous?* – „A, domnule ambasador, ce mai faceți? ” Nu mai țin minte ce i-am răspuns, dar mi-am dat seama că Metaxas bănuia că venisem să-i dau sărutul lui Iuda. Era deja pe moarte la vremea respectivă, după cum presupun că știți, iar povara care-i apăsa sufletul trebuie să fi fost neînchipuit de mare.

M-a condus într-un salonaș plin de mobilă ieftină și de toate acele nimicuri pe care orice grec de condiție medie pare să pună mare preț. Vedeți dumneavoastră, Metaxas era un politician onest. Nimeni nu l-a acuzat vreodată de corupție, nici măcar adversarii lui, nici măcar comuniștii, pentru că se vedea clar, după cum îi arăta casa, că nu se putea vorbi despre fonduri publice care ar fi contribuit la decorarea ei. Nu cred că putea exista un om mai diferit față de Il Duce.

Mi-a făcut semn să mă așez într-un fotoliu de piele. Am auzit, mai târziu, că văduva lui Metaxas n-a mai lăsat pe nimeni să se așeze pe fotoliul respectiv. El s-a așezat pe o canapeluță acoperită cu o cuvertură de creton. Am vorbit numai pe franțuzește. I-am explicat că fusesem împuternicit de guvernul meu să-i înmânez o notă urgentă. A luat-o și a citit-o foarte încet, a citit-o și iar a citit-o, ca și cum ar fi fost ceva efectiv incredibil. A plesnit din limbă, așa cum fac grecii când vor să sugereze refuzul și a început să clatine din cap.

În notă scria că Grecia pactizase în mod fașis cu britanicii, că-și încălcase propriile criterii de neutralitate, că provocase Albania, mă rog, în orice caz se încheia cu aceste cuvinte pe care n-am să le uit niciodată: „Toate acestea Italia nu le mai poate tolera. În consecință, guvernul italian a hotărât să ceară guvernului grec, ca o garanție a neutralității

grecești și a securității italiene, permisiunea de a ocupa anumite zone strategice ale teritoriului grecesc, pe durata prezentului conflict cu Marea Britanie. Guvernul italian cere guvernului grec să nu se opună acestei ocupații și să nu ridice obstacole în calea trecerii libere a trupelor desemnate să îndeplinească misiunea sus-menționată. Trupele respective nu vin ca dușmani ai poporului grec, iar prin ocuparea anumitor puncte strategice, dictată de necesități precise și strict defensive, guvernul italian nu intenționează sub nicio formă să aducă prejudicii suveranității și independenței Greciei. Guvernul italian cere guvernului grec să ia imediat măsurile necesare, care să permită desfășurarea în mod pașnic a ocupației menționate. În cazul în care trupele italiene vor întâmpina rezistență, această rezistență va fi zdrobită prin forța armelor, iar guvernul grec se va face unic răspunzător de consecințele care ar putea urma”.

Lui Metaxas i s-au aburit ochelarii și am observat că-i dăduseră lacrimile. E foarte trist să vezi un om puternic, un dictator, cum este redus la o asemenea condiție. Cred că-i și tremurau mâinile; era el un om puternic, dar și pasional. Stăteam acolo, față-n față cu el, cu coatele pe genunchi, și-mi venea să intru în pământ de rușine când mă gândeam la nebunia și nedreptatea acelei aventuri în care mă trezisem că eram și eu amestecat. Și mie-mi venea să plâng. Și-a ridicat ochii către mine și mi-a spus: *Alors, c'est la guerre*. – „Atunci, suntem în război!” Așa că, vedeți dumneavoastră, n-a zis, pur și simplu, *okhi* – cum cred grecii; n-a zis pur și simplu nu, dar ideea tot asta era. Avea aceeași hotărâre și demnitate, iar finalitatea era identică.

Eu i-am spus: *Mais non!* – „Ba nu!”, cu toate că știam foarte bine că mințeam. „Puteți accepta ultimatumul. Aveți la dispoziție trei ceasuri”.

Metaxas a ridicat dintr-o sprânceană, aproape cu înțelegere, pentru că mă știa că nu sunt făcut pentru lucruri dezonorante, și mi-a replicat: „*Il est impossible*. În trei ceasuri, este imposibil să-l trezesc pe Rege, să-l convoc pe Papagos și să transmit ordinele la toate avanposturile de la

frontiere. Multe dintre ele nici măcar nu au telefon”.

Il est possible, néanmoins – „Ba este posibil, chiar și așa”, am insistat eu, la care el a clătinat din cap și m-a întrebat: „Și ce zone strategice doriți să ocupați?”, accentuând sarcastic pe cuvântul strategice. Eu am ridicat din umeri jenat și i-am spus: *Je ne sais pas. Je suis désolé* – „Nu știu. Îmi pare nespus de rău”. El s-a uitat la mine din nou, de astă dată cu o urmă de amuzament în privire, și mi-a spus: *Alors, vous voyez, c'est la guerre!* – „Atunci, după cum vedeți, suntem în război”.

Mais non!, am repetat eu și i-am spus că așteptam răspunsul lui definitiv până la ora șase în dimineța aceea. M-a condus până la ușă. Știa foarte bine că aveam intenția să ocupăm toată Grecia, indiferent de răspunsul lui, și mai știa că, dacă se lupta cu noi, până la urmă tot ajungea să se lupte cu Germania. Mi-a spus: *Vous êtes les plus forts, mais c'est une question d'honneur* – „Sunteți mai tari, dar aici este o chestiune de onoare”.

Era ultima dată când îl vedeam pe Metaxas. A murit pe 29 ianuarie, din cauza unei tumori a faringelui, care s-a transformat în abces și a condus la septicemie. A murit cu părerea de rău că britanicii nu-i trimiseseră cinci divizii de blindate, cu toate că reușise, chiar și fără ele, să transforme războiul nostru fulger într-o retragere cu coada între picioare. L-am lăsat acolo, în prag, îmbrăcat cu cămeșoia lui înflorată, un omuleț considerat caraghios de cea mai mare parte a lumii, un omuleț bătut de soartă cu o fiică bârfită de toți și neînțelegătoare, un omuleț care, deși nu fusese ales, vorbise în numele întregului popor grec. Acela a fost momentul cel mai glorios al Greciei și cel mai demn de dispreț al propriei mele țări. Metaxas își câștigase locul în istorie printre eliberatori, printre cezari și regi, iar eu plecam de-acolo umilit și rușinat.

Asta este, v-am povestit cum s-a-ntâmplat. Sper că sunteți mulțumiți.

L'Omosessuale (4)

Nu ne-am mai întors la colonelul Rivolta să-i dăm raportul, pentru că nu fuseserăm instruiți să facem așa ceva. Toată lumea se aștepta să fim morți. Dar depeșele erau pline de relatările unor „incidente de frontieră”, la care s-ar fi dedat grecii, „lacheii britanicilor”. Armata era cuprinsă, din ce în ce mai mult, de un sentiment sumbru: toți erau ultragiați și toți, în afară de mine și de Francesco, parcă se zbăteau în lesă. Noi tăceam. Ni se părea o minune că nu ne dăduseră o mitralieră care să se blocheze după câteva cartușe.

Vorbeam, însă, adeseori între noi și complicitatea ne întărea sentimentul de izolare unul față de altul. Ne știam deja teribil de trădați, cu mult înainte ca aceasta să fi devenit emoția dominantă, a tuturor soldaților din munții Epirului, până la ultimul om. Am primit medalii pentru ce făcuserăm și ni s-a ordonat să nu le purtăm. Ni s-a ordonat să nu spunem nimănui că le căpătaserăm. Ne simțeam păcăliți, ca să devenim complici la crimă, așa că oricum nu le-am fi purtat. Francesco și cu mine am făcut un pact ca unul dintre noi, într-o bună zi, să-i tragă un glonț în cap colonelului Rivolta.

Eu aș fi vrut să dezertez, dar n-am vrut să-mi părăsesc iubitul atât de frumos. În tot cazul, mi-ar fi fost imposibil să dezertez, fizic vorbind, pentru că ar fi trebuit să-mi găsesc drumul pe cărări de munte, prin pustiuri unde nu era nici tipenie de om. Ar fi trebuit să traversez marea ca s-ajung în Italia. Și-acolo, ce?! Să fiu arestat?! Singura soluție la care m-am gândit serios a fost să trec frontiera în Grecia. Aș fi fost primul dintr-un lung șir de soldați italieni care s-au alăturat alianței antifasciste.

Planurile mele s-au precipitat însă din cauza evenimentelor. Era clar că reușita noastră neanticipată de nimeni impresionase undeva pe cineva, pentru că Francesco și cu mine am fost retrași temporar din unitatea în care fuseserăm cantonați și am fost trimiși într-o tabără

ultrasecretă de antrenamente, din apropierea Tiranei. Am ajuns acolo în urma unei călătorii întreprinse, tot așa, în mare parte pe jos, așteptându-ne să fim antrenați pentru operațiuni de comandă. Trebuie să recunosc: pe amândoi ne incita foarte mult această perspectivă, așa cum cred că s-ar fi simțit orice alți tineri în situația noastră.

Imaginați-vă cât de consternați am rămas, cum nu ne venea să credem, când am ajuns acolo și s-a dovedit că noi eram, de fapt, instructorii. Imaginați-vă ce aprehensiuni imense ne-au cuprins, când ni s-a cerut să antrenăm noi o sută și vreo cincizeci de albanezi în arta sabotajului. Imaginați-vă ce hilaritate dublată de scepticism ne-a cuprins când ne-am îmbătat și am despicat în patru firul situației în care ne găseam. Cum de ni se întâmpla tocmai nouă așa ceva?! Ni se încredințase și nouă o singură operațiune, și-acum se presupunea că eram experți. Albanezii respectivi erau considerați niște bandiți siniștri, aureolați de legendă, ai Balcanilor, însă niciunul dintre ei nu știa nici boabă de italiană. Noi, care nu vorbeam albaneza, aveam la dispoziție aproximativ o săptămână pentru a-i antrena.

Proiectul se desfășura sub controlul strict al lui Jacomoni însuși, iar noi făceam parte integrantă, de-acum, dintr-o conspirație oficială având ca scop crearea altor incidente „grecești”, care să-i ofere *Ducelui* o scuză rezonabilă pentru a declanșa războiul împotriva Greciei. Fără îndoială că *Il Duce* își imagina că Grecia avea să fie o pradă ușoară, care i-ar fi oferit lui ceva de pus în balanță cu Blitzkrieg-ul lui Hitler.

Așa-ziși membri ai trupelor de comandă albaneze erau toți supraponderali, toți păreau să aibă niște mustăți enorme, toți erau alcoolici, toți erau criminali, fustangii, nesătui și incapabili de orice însemna muncă sau gest de onestitate. În principiu erau musulmani, ceea ce presupunea că se opreau să se roage în cele mai nepotrivite momente, dar Francesco și cu mine am ajuns rapid la concluzia că reușiseră, cum-necum, să nu se lase nici măcar atinși de vreun sentiment religios, sau chiar omenesc, de niciun fel.

I-am luat cu noi la marșuri pe distanțe lungi și

Francesco și cu mine am fost singurii care am ajuns la destinație. I-am învățat să nu tragă decât rafale de mitralieră scurte, iar ei goleau câte o bandă întreagă de cartușe o dată, de ajungea să se deformeze țeava, supra-ncălzită. I-am învățat să lupte fără arme și ne-am pomenit că scoteau cuțitele dacă li se părea că învingeam noi. I-am învățat cum să supraviețuiască în teren și i-am prins, în schimb, că se fofilau și o ștergeau la cârciumi în toiul nopții. I-am învățat cum să distrugă stâlpii de telegraf și instalațiile telefonice; unul dintre ei s-a electrocutat la penis, fiindcă a urinat pe un transformator. I-am învățat cum să demoleze turnurile de veghe; i-am pus să construiască un asemenea turn, după care au refuzat să exerseze modul în care ar fi trebuit distrus, fiindcă-și bătuseră atât de mult capetele mai înainte, ca să-l ridice. I-am învățat cum să încurajeze populația locală să se răzvrătească; populația locală de unde ne aflam noi nu s-a răzvrătit decât împotriva albanezilor noștri. Singurele lucruri pe care am reușit cu adevărat să-i învățăm să le facă au fost să asasineze generălimea și să creeze confuzie deschizând focul în spatele liniilor; ei ne-au demonstrat că astea, cel puțin, le învățaseră, omorându-l pe unul dintre gardienii taberei și ciuruind apoi un bordel, cu intenția de a le fura banii peștilor. La sfârșitul antrenamentului, fiecare dintre membrii acestor trupe de comando a primit câte o sumă importantă de bani și a fost expedit pe teritoriul grecesc cu ordinul de a începe procesul de destabilizare. Fără nicio excepție, toți au dispărut cu banii și nimeni n-a mai auzit vreodată de ei. Francesco și cu mine am primit un alt rând de medalii pentru „extraordinara contribuție” și am fost trimiși înapoi la unitatea noastră.

S-au mai întâlnit și alte câteva ciudățenii. Unul dintre avioanele noastre a lăsat să cadă peste noi manifeste „grecești”, în care albanezii erau încurajați să se răzvrătească împotriva noastră și să se alieze cu britanicii. Am identificat aproape imediat avionul ca fiind al nostru, dar unii dintre soldați mai săraci cu duhul dintre noi nu puteau să priceapă de ce noi, italienii, îi încurajam pe-ai noștri să ne trădeze. Alte câteva posturi ale noastre de la frontiere au fost atacate

de oameni de-ai noștri îmbrăcați în uniforme grecești și unii albanezi s-au pomenit că se trăgea la întâmplare în ei, ca să fie determinați să considere că aveau nevoie de protecția noastră. Ba chiar, unii dintre acei albanezi au ripostat și au tras și ei asupra noastră, iar noi am anunțat că niște greci trăsuseră. Guvernatorul General a aranjat lucrurile în așa fel, încât propriile lui birouri să fie aruncate în aer, ca să poată Il Duce să declare odată, pe bune, războiul ăla de care se tot vorbea. Ceea ce el a și făcut, la scurt timp după ce ordonase o demobilizare, în urma căreia noi am rămas cu prea puține trupe și fără nicio speranță cât de cât rezonabilă de a primi întăriri.

Am relatat aceste lucruri ca și cum ar fi fost vorba de niște anecdote, dar ele erau, de fapt, simptome ale țacănelii. Ni se spusese despre greci că erau demoralizați și corupți, că aveau să dezerteze negreșit și să treacă de partea noastră, că războiul acela avea să fie și el un *Blitzkrieg* și că-n câteva secunde, gata, era și terminat, că prin nordul Greciei colcăiau iredentiștii nemulțumiți, care-și doreau uniunea cu Albania; dar noi nu voiam nimic altceva decât să plecăm acasă.

Eu nu voiam nimic altceva decât să mă iubesc cu Francesco. Dar eram trimiși să murim, fără mijloace de transport, fără echipament, fără tancuri care să fie demne de acest nume, cu o aviație care se afla, aproape toată, în Belgia, cu trupe insuficiente, fără niciun ofițer peste gradul de colonel, care să aibă cea mai vagă idee despre tactică. Comandantul nostru a refuzat întăririle oferite, pentru că ar fi fost mai bine văzut în cazul unei victorii obținute cu o armată mai mică. Alt dobitoc. Și totuși, eu, unul, n-am dezertat. Poate că eram cu toții niște dobitoci.

Mă simt cuprins de o amărăciune și o epuizare fără margini, când vorbesc despre campania cu pricina. Aici, pe insula asta însoțită și izolată, Cefalonia, cu locuitorii ei primitivi și cu straturile ei de busuioc, mi se pare de neconceput că multe dintre lucrurile-astea chiar s-au putut întâmpla. Aici, în Cefalonia, stau tolănit la soare și mă uit cum se întrec în dansuri locuitorii din Lixouri cu cei din

Argostoli. Aici, în Cefalonia, visările mele de peste zi se învârt în jurul căpitanului Corelli, un om plin de viață, care, cu mintea lui în care nu se-nvârt, în schimb, decât mandoline, n-are nici în clin, nici în mână – nicio legătură, vreau să spun – cu Francesco cel dispărut și prea-iubit, dar pe care-l iubesc în egală măsură.

Cât de minunat a fost când a început războiul. Cum mai fluieram și cântam în timp ce făceam pregătiri febrile ca s-o luăm din loc, iar curierii pe motociclete treceau ca glonțul pe lângă noi, când încolo, când înapoi, precum albinele; cu ce pas vioi am trecut frontiera într-o altă țară, fără să ni se împotrivească nimeni! Cât de înălțați ne-am simțit, gândindu-ne că noi eram noii legionari ai noului imperiu care avea să dureze... cât?! – zece mii de ani! Cât de satisfăcuți ne simțeam la gândul că, în curând, aliații noștri geurmani aveau să afle despre victorii oricând comparabile cu ale lor! Ce putere se adunase în sufletele noastre când ne-am bătut cu pumnii-n piept despre rolul nostru în celebrul Pact de Oțel³⁵! Eu mășșăluam alături de Francesco și-l urmăream cu coada ochiului cum își mișca membrele și cum i se prelingeau stropi de sudoare de pe tâmpile. Din când în când, se uita la mine, îmi zâmbea și-mi spunea: „Atena – două săptămâni!”

Noaptea de 28 octombrie. Având muniție pentru cinci zile și cărându-ne singuri materialele, din lipsă de catâri, am fost trimiși către răsărit, să cucerim trecătoarea Metsovon. Nici n-am cuvinte să descriu cât de ușori ne-am simțit seara, când ne-am dat baloții aceia jos din spate. Cum am dormit ca niște prunci în noaptea aceea și ce brațe și picioare țepene aveam a doua zi dis-de-dimineată! Am aflat că nu primeam întăriri pentru că marea era mult prea agitată și britanicii ne scufundau navele. Noi cântam, în schimb, cântece despre victorie în ciuda tuturor sorților potrivnici. Ne mai liniștea gândul că luptăm sub comanda nemijlocită a lui Prasca.

³⁵ Denumire dată Pactului de Prietenie și Alianță încheiat între Germania și Italia la 22 mai 1939.

Sau cât de minunat a fost când a început războiul – până când vremea s-a întors împotriva noastră. Ne-am împotmolit în noroaie. Avioanele noastre n-au mai putut decola din cauza norilor. Eram zece mii de oameni uzi până la piele. Aveam și noi două zeci de tunuri grele și acelea s-au scufundat în terenul mlăștinos, iar bieții noștri catări amărâți și bătui s-au chinuit fără niciun spor să le urnească de-acolo. Ni s-a explicat că Il Duce se hotărâse pentru o campanie de iarnă, ca să evite riscul apariției malariei; ce nu ni s-a explicat a fost când anume ni se dădea echipament de iarnă. Trupele albaneze care ne însoțeau s-au evaporat încetul cu încetul. Era limpede că bulgarii nu aveau de gând să lupte de partea noastră și că grecii primeau întăriri de la granița cu Bulgaria. Liniile noastre de comunicare și aprovizionare au devenit inoperante încă dinainte de a se trage primul foc de armă. Soldații greci nu dezertau. Mie pușca a început să-mi ruginească. Mi se dăduse muniție pentru alt tip de pușcă. Am auzit că nici nu putea fi vorba despre susținere aeriană și că un birocrat oarecare dăduse din greșală ordin ca toate camioanele noastre Fiat 666 să se întoarcă la Torino. Nici măcar nu conta. Camioanele se împotmoleau la fel ca tunurile. Călcâiele cu care altă dată pocneam ca niște cocoși când salutăm, ni se alăturau acum cu un pleoscăit înfundat, așa c-am început să ducem dorul prafului înțepător de pe 25 octombrie. Ne-am târât mai departe, convinși de victoria ușoară care ne aștepta, cântând în continuare despre cum aveam să ajungem la Atena în două săptămâni. N-apucaserăm să tragem nici măcar un foc.

Credeam că nu întâlneam niciun fel de opoziție din partea grecilor fiindcă erau lași, iar forțele lor, slabe, și asta ne dădea o stare de euforie în ciuda tuturor obstacolelor. Niciunuia nu ne trecea prin minte că adversarii prevăzuseră strategia noastră și optaseră pentru o apărare elastică, preferând să-și concentreze forțele. Ajungeam să mergem și în patru labe prin ploaia care nu ne slăbea și prin noroiul clisos, în timp ce muntele Smolikas dinaintea noastră se pierdea în cețurile învălțate, iar grecii așteptau răbdători.

Cum pot să urăsc moletierele! Niciodată n-am înțeles la

ce folosesc. Nu puteam să sufăr că trebuia să mi le înfășor pe picioare așa cum prevedea regulamentul. Acum, nu le puteam suferi și pentru felul în care acumulau sub ele boțuri de pământ lipicios, gălbui, și lăsau, în schimb, apa rece ca gheața să mi se scurgă în bocanci. Pielea de pe tălpile picioarelor mi s-a albit de tot și a început să mi se cojească. Până și copitele catârilor s-au înmuiat și se descuamau, dar catării tot tropăiau și săltau fleoșcăraia care ne înnoroa pe noi din cap până-n picioare. Francesco și cu mine am intrat într-o casă unde erau atârinate pe pereți portretul regelui George și cel al generalului Metaxas. Ne-am însușit de acolo o pelerină de ploaie și niște perechi de ciorapi uscați. Era și niște mâncare, pe jumătate consumată și care mai era caldă când am intrat noi, așa încât am mâncat-o. După aceea, ore întregi ne-am frământat la gândul c-ar fi putut fi otrăvită și lăsată acolo într-adins. Grecii nu erau pe nicăieri, noi învingeam fără să luptăm. Uitaserăm că unii dintre noi aveam obiceiul să strigăm lozinci antirăzboinice către membrii milițiilor fasciste și să-i luăm la bătaie oriunde ne întâlneam cu ei după lăsarea întinericului.

Am ajuns la râul Sarandaporos și am descoperit că nu aveam echipamente pentru construit poduri, iar geniști, nici atât. Râul era, de fapt, un torent umflat, care ducea cu el un talmeș-balmeș de resturi de poduri dinamitate și hoituri de oi de la munte. Francesco mi-a salvat viața sărind după mine atunci când m-a văzut luat de ape în timp ce ne străduiam să trecem un tun de partea cealaltă. Era pentru prima oară când mă strângea în brațe. Am auzit vorbindu-se că nu știu-cine zărise niște militari greci care se făcuseră pierduți în pădure. „Lașii.”, am râs noi. Tot infernul de la râul Sarandaporos s-a repetat la trecerea peste râul Vojussa. Francesco a zis: „Dumnezeu este contra noastră”.

Urăsc moletierele! La altitudinea de o mie de metri, apa din ele a înghețat bocnă. Apa, când îngheață, se umflă. Este o banalitate absolută, fără îndoială, numai că, în cazul moletierelor, efectul este dublu. Gheața cântărește câteva kilograme. Gheața strânge gamba și blochează circulația sângelui către picioare. Nu ți le mai simți. Ni se făcuse dor de

bordeiele mizerabile pe care le lăsaserăm în urmă, în Albania. Am realizat că tunurile noastre grele rămăseseră undeva în urma noastră, la kilometri întregi, și mai mult ca sigur că nu mai aveau cum să recupereze handicapul. „Atena – două luni.”, a zis Francesco, răsucindu-și colțurile gurii într-o grimasă care voia să transmită ironie.

Războiul e minunat, până când cineva este omorât. Vremea s-a mai ameliorat pe 1 noiembrie și un lunetist l-a împușcat pe caporalul nostru. De undeva dintre copaci s-a auzit ca o plesnitură de bici și caporalul a făcut un pas înapoi și și-a desfăcut brațele brusc. A pivotat pe unul dintre călcâie înspre mine și a căzut pe spate în zăpadă, având în mijlocul frunții un punct lucitor, de o culoare deschisă. Camarazii s-au aruncat la pământ în poziția culcat și au ripostat cu foc, în timp ce un pluton a făcut un cerc larg și s-a băgat printre pini, în căutarea unui dușman care dispăruse deja de mult. Pe urmă, s-a auzit o altă plesnitură, de data asta de mortier, urmată de un fâșâit prelung, semn că bomba cădea între noi, apoi de un urlet, semn că șrapnelele îi sfâșiaseră picioarele unui biet înrolat de bunăvoie din Piemont, și de o liniște cumplită. Mi-am dat seama că eram tot acoperit cu fâșii de corp omenesc, pline de sânge, care începuseră deja să înghețe, așa lipite cum erau de uniforma mea. Ne-am adunat în jurul răniților și ne-a fost clar tuturor că nu aveam cum să-i transportăm înapoia liniilor noastre. Francesco mi-a pus o mână pe umăr și mi-a spus: „Să mă-mpuști între ochi dacă mă vezi rănit”.

Grecii, pe care-i subapreciaserăm, ne manevraseră ei pe noi și ne aduseseră în poziții în care puteau să ne înconjoare și să ne taie retragerea, iar noi abia dacă-i zăream. Noi eram prinși ca într-o capcană de drumurile și potecile de pe fundurile văilor, iar ei, grecii, alunecau ca niște spectre pe pantele de deasupra noastră. Nicio clipă n-am știut nici de unde aveau să ne atace, nici în ce moment. Loviturile de mortier păreau să vină acum dinapoi, acum de pe flanc sau dinainte. Ne răsuceam ca niște derviși. Trăgeam în fantome sau în caprele de munte.

Ne uimea eroismul grecilor cei invizibili. Se ridicau din

locurile cele mai sterpe și cădeau în spatele nostru de parcă am fi fost cei care le violaseră mamele. Am rămas șocați. Pe colina 1289, i-au scos din minți pe albanezii noștri în așa hal, încât bieții albanezi au fugit și au tras în carabinierii care au încercat să-i oprească. Nouăzeci la sută din batalionul respectiv, Tomor, au dezertat. Întreaga noastră linie de bătaie s-a răsucit în sensul invers acelor ceasornicului, noi fiind pe post de pivot, despărțiți de ambele flancuri ale frontului nostru. Sprijin aerian – ioc. Soldații greci, în uniforme și cu căștile lor britanice, trăgeau în noi cu mitraliere, cu mortiere și dispăreau imediat. „Atena – doi ani!”, mi-a spus Francesco. Eram singuri, absolut singuri.

Grecii au ocupat satul Samarini și au căzut în spatele nostru. Nu mai mâncăm decât biscuiți uscați, care crăpaseră de parcă ar fi avut cicatrici. Caii au început să ne moară și noi am început să-i mâncăm. Caii mărunți ai grecilor purtau cavaleria lor ușoară pe deasupra noastră, și erau prea duri ca să moară. Ni s-a ordonat să ne întoarcem la Konitsa, așa c-a trebuit să ne luptăm ca să ne croim drum înapoi, printre soldații care ne înconjuraseră. Deveniserăm toți niște anonimi. Ne crescuseră niște bărbii uriașe, ne îngropau furtunile de zloată, ochii injectați ni se înfundaseră adânc în tigve, uniforme nu ni se mai deosebeau de sub crusta de brumă înghețată, mâinile ne erau sfâșiate ca de ghearele unor pisici, iar degetele ne încremeniseră ca niște bețe de plumb încovoiate. Francesco arăta la fel ca mine, iar eu arătam la fel ca toți ceilalți; trăiam la fel ca în neolitic. Într-un răstimp de câteva zile, ajunseserăm niște schelete care scormoneam ca porcii după mâncare.

Într-un târziu, am zărit un bombardier italianesc. L-am făcut semne cu mâinile, s-a rotit pe deasupra noastră și a dat drumul unei bombe care pe noi nu ne-a nimerit, în schimb trei catări ni i-a omorât. Le-am tăiat carnea fâșii-fâșii, cât încă mai era caldă și palpita de viață, și-am mâncat-o așa, crudă. Aparatele de radio mai funcționau din când în când. Ne-am lămurit că grecii își masau trupele tocmai acolo unde noi eram mai slabi. Începuseră să-și aleagă detașamente izolate, pe care le făceau prizoniere. „Ai dracului

norocoși!", a comentat Francesco. „Pun pariu că la Atena e foarte cald”. Noaptea, el și cu mine dormeam vârați unul într-altul, ca să ne încălzim. Eram mult prea epuizat ca să mă mai gândesc la plăceri. Toți dormeam așa. Nu voiam altceva, decât să-l protejez.

Comandantul nostru a fost dat afară și înlocuit cu generalul Soddu, botezat imediat, în mod inevitabil, „generalul Sodomia”. Visconti Prasca și-a pierdut după aceea postul de comandant al Armatei a Unsprezecea. Uite, că și cei mari și tari mai cad! Prasca era un meteorit care s-a dovedit a fi o bășină strălucită. La fel ca toți comandanții noștri care au fost niște bășini strălucite, în frunte cu Mussolini care și-i alegea.

Ne-am retras către Konitsa ca un uriaș rănit și sfâșiat de haitele sălbătice de dulăi furioși. Infernul se compunea din mitraliere și piese de artilerie, din mortiere și gheață. Populația civilă ne vâna cu puști de vânatoare și praștii. O săptămână întreagă am dus-o fără mâncare și fără odihnă. Am avut bătălii aproape corp la corp care au durat și câte opt ore fără întrerupere. Am pierdut sute de camarazi. Munții au devenit adevărate gropi comune. Luptam, luptam, dar sufletele ni le pierduserăm. O beznă uriașă se instalase peste toată regiunea. Francesco vorbea cu șoarecele lui chiar și în timpul ambuscadelor sau al rafalelor bruște trase asupra noastră – toți ne aflam în pragul nebuniei. Am ajuns înapoi la vechea noastră poziție de la podul Perați, după ce sacrificaserăm în zadar o cincime dintre noi. Mă uitam în jur și mă simțeam cuprins de groază aceea palpabilă a lipsei ireversibile a unor oameni pe care ajunsesem să-i iubesc și de al căror curaj neîmblânzit nimeni să nu se îndoiască vreodată și să nu se lege, nici măcar din neatenție. Ce minunat lucru este războiul. În filme și în cărți. Pe cerul de deasupra capetelor noastre au început să-și facă apariția avioane Gladiator, Wellington și Blenheim, cu alte cuvinte britanicii veneau și ei cu forțele lor să se adauge pumnalelor pe care grecii le răsuceau în rănile noastre. Generalul Soddu a venit la noi în inspecție și ne-a comparat cu granitul. Francesco l-a întrebat: „Dar granitul de pe Golgota

Scrisori către Mandras pe front

(I)

Agapeton – Iubitule,

N-am mai auzit nimic despre tine de atât de multă vreme, nu mi-ai scris deloc din ziua aceea tristă în care te-am condus când ai plecat de la Sami. Eu ți-am scris în fiecare zi, dar încep să cred că n-ai primit scrisorile mele sau că răspunsurile tale nu ajung până la mine din cauza războiului. Ieri ți-am scris-o pe cea mai bună, care-ți spunea totul perfect, și să vezi și să nu crezi – mi-a mâncat-o capra! M-am înfuriat și am bătut-o în cap cu vârful pantofului. Îmi dau seama cât de caraghioasă trebuie să fi fost și că tu ai fi râs dacă m-ai fi văzut. Toată ziua văd o mulțime de lucruri și-mi pare rău că nu ești aici, să le vezi și tu, cu ochii tăi. Încerc să le văd eu și pentru tine, să le țin minte și-mi închipui eu așa, că, dacă mă concentrez destul de tare, ți le pot trimite și ție în gând, ca să le vezi și tu în vis. Măcar de s-ar putea întâmpla și în viață așa.

Mă îngrozește gândul că poate nu primesc scrisori de la tine fiindcă ai fost rănit sau luat prizonier și noaptea am coșmaruri în care te văd mort. Te rog, te rog mult, scrie-mi, ca să pot și eu să respir din nou și să-și găsească și inima mea liniștea. În fiecare zi stau și-i aștept pe cei care se întorc de la Argostoli cu poșta pentru satul nostru, și alerg afară când îi văd, și-n fiecare zi același lucru – nimic, iar eu mă simt disperată și neajutorată și simt că-mi plesnește capul de câte griji îmi fac. Acum, că am ajuns în decembrie, zilele s-au făcut foarte reci la noi, nu mai e soare și plouă aproape în fiecare zi, așa că eu îmi închipui că și cerul plânge la fel cum plâng eu. Mă înfior când mă gândesc la cât de frig trebuie să fie în munții Epirului. Ai primit ciorapii pe care ți i-am făcut, și puloverul de pescar, și eșarfa?! Ce crezi, a fost o idee bună

din partea mea să ți le vopsesc în kaki?! Sau a fost o prostie că nu ți le-am făcut albe?! Sper că ai primit cafeaua, și borcanul cu miere, și carnea afumată. Bietul meu iubit, cum trebuie să suferi tu în frigul ăla, în locul ăla atât de îndepărtat și de pustiu că parcă ar fi într-o altă țară! Cât de mult ți-or fi lipsind barca ta și delfinii! Vezi, știam de cei trei delfini ai tăi care nu mai au niciun prieten să le arunce pești până nu te-ntorci tu'.

Pe-aicea toate sunt cam la fel, atâta că încep să ne lipsească diverse lucruri. Ieri n-am reușit să fac rost de gaz pentru lămpi, iar săptămâna trecută n-am avut făină să facem pâine. *Papakis* a făcut mai multe lămpi trecând, așa, câte un fitil printr-un dop și lăsându-l să plutească într-un castronaș cu ulei de măsline, fiindcă zice el că așa făceam și pe vremuri, dar lumina e slabă rău de tot, și iese un fum gros, și miroase foarte urât. Cine și-ar fi închipuit că o s-ajungem să ducem dorul gazului lampant?!

Toată lumea comentează cât de tăcut e totul pe la noi și cât de trist acum, când toți bărbații mai tineri au plecat – și stăm și ne întrebăm câți se vor mai întoarce. Am auzit că Dimos a fost omorât și că logodnicul lui Margo a fost luat prizonier. Ori de câte ori aud așa ceva, îi mulțumesc lui Dumnezeu că nu e vorba despre tine, cu toate că e cumplit așa ceva, să-ți dorești ca nenorocirea să cadă pe capul oricui altcuiva. N-aș putea suporta gândul c-ai fost omorât. Cred c-aș muri și eu. Cred că i-aș propune lui Dumnezeu să mă ia pe mine în locul tău, numai să știu că tu rămâi în viață. Nouă, femeilor, ne e rușine că nu putem face și noi un sacrificiu care să se compare cu al vostru – că fiecare dintre noi ar pune mâna pe câte o pușcă și ar veni să vi se alăture, numai să fie cu putință și să ni se îngăduie. *Papakis* mi-a dat un pistol pe care-l țin sub pernă și noaptea dorm cu el, iar ziua mi-l țin în buzunarul de la șorț. Dacă va fi ocupată și insula noastră, sunt pe-aici femei și bătrâni care ar lupta și ei, până la ultima suflare, numai cu cozile de la mături și cuțitele de bucătărie, că doar ne-am învățat deja să facem treburile pe care le făceau mai demult bărbații. Singurele lucruri pe care nu le facem este să stăm cât e ziua de lungă

la *kapheneion* și să jucăm table. În schimb, mergem foarte mult la biserică, unde părintele Arsenios ține predici foarte frumoase și emoționante. Ne-a spus că o icoană a Sfântului Ioan a apărut așa, din senin, la intrarea într-o peșteră care fusese folosită de Sfântul Gherasim, și că întâmplarea asta a fost recunoscută ca un adevărat *archeiropoietion* un miracol. Până și Dumnezeu, din câte se pare, ne trimite semne prin care ne arată că dreptatea este de partea noastră. Cineva mi-a atras atenția, zilele trecute, că noi suntem singura țară care încă mai luptă, în afară de Imperiul Britanic. Când mă gândesc la treaba asta, mai că-mi vine inima la loc, pentru că este cel mai mare imperiu pe care l-a văzut lumea vreodată și, dacă e vorba pe-așa, cum am putea să pierdem?! Văd adeseori vasele de război britanice, care sunt atât de mari, câte și miri cum de se poate naviga cu ele. Sunt sigură c-o să învingem.

Toate veștile de pe front sunt atât de bune, încât se pare că victoria noastră este ca și asigurată. În fiecare zi aflăm de alte armate italienești respinse ori învinse și jubilăm și noi la fel cum a jubilat David când l-a văzut pe Goliat mort la picioarele lui. Cine ar fi crezut, cu numai două luni în urmă?! Pe-atunci, părea ceva imposibil. V-am trimis pe voi să le țineți piept așa, de dragul onoarei, dar fără mare speranță de victorie, și-acum vă așteptăm să vă întoarceți acasă în chip de eroi cuceritori. Grecia întreagă se umflă în pene de mândrie și recunoștință pentru bărbați ei care sunt mai mari decât Ahile și Agamemnon luați la un loc. Se vorbește c-ați fi recâștigat întregul teritoriu disputat de mai multă vreme și că italienii ar fi fost ca și alungați din Albania. Cât de mari sunteți! Numele voastre se vor afla veșnic în sufletele grecilor și lumea întreagă va afla ce pățește oricine se încumetă să ne rănească. Atât de mândri suntem, iubitul meu Mandras, atât de mândri! Mergem cu capetele sus și ne aducem aminte de trecutul glorios care ne-a fost luat de romani și de turci și pe care tu și camarazii tăi ni l-ați restituit, în cele din urmă. Va veni ea și ziua în care noi și Imperiul Britanic vom sta alături și-i vom spune lumii: „Iată, noi v-am eliberat pe toți”, iar americanii, rușii sau alți Pilați din Pont ca ei vor lăsa capetele

În jos și se vor simți rușinați că toată gloria ne va reveni nouă.

Pe-aici, toată lumea e profund mișcată de spiritul războiului. Tata, care-l ura pe Metaxas atât de mult, și Kokolios, care știi că este comunist, și Stamatis, monarhistul – toți îl aclama la unison pe Metaxas ca fiind cel mai mare dintre toți grecii, de la Pericle și Alexandru încoace, și toți la unison ridică în slăvi succesul militar al lui Papagos. Acum, lucrează împreună la strânsul de pachete pentru soldați, iar tata s-a oferit chiar să meargă pe front ca doctor. L-au refuzat când au aflat că tot ce știe a învățat de pe vasele cu care a călătorit și că nu are o calificare atestată pe hârtie. Ar fi trebuit să-l vezi cât de furios a fost. Mergea tropăit prin casă și niciodată nu l-am auzit spunând cuvântul *heston* – rahat de atâtea ori și cu atâta venin în glas. Eu mă bucur că nu l-au primit, dar nu prea e drept, pentru că și oamenii bogați tot la el vin, în loc să se ducă la doctorii cu diplomă. Are el, așa, un dar al vindecării cum are și sfântul: cum atinge o rană, cum rana aia începe să se vindece.

Mandras, dac-ai vedea cum s-a răspândit ghicitul de când a izbucnit războiul, te-ai prăpădi de răs. Fiecare își cercetează ceașca de cafea pe fund, ca să afle dacă și când i se vor întoarce verii, frați și copiii – o industrie s-a făcut, nu altceva. Sopa lui Kokolios mi-a citit și mie în ceașcă și mi-a spus că o să vină cineva de departe și-o să-mi schimbe viața o dată pentru totdeauna, și mi-a spus treaba asta cu atâta seriozitate, de parcă n-ar fi știut că eu știu că ea știe că eu te aștept pe tine să te întorci de departe.

Familiile de italieni de pe insulă au pățit tot felul de lucruri urâte, de-a trebuit să intervină autoritățile ca să nu li se dea foc la case și să nu se întâmple cine știe ce alte violențe protesti. Niște capete înfierbântate de la Lixouri au bătut măr un bătrân care locuiește aici de patruzeci de ani și care avea drapelul nostru atârnat la fereastră. De ce-or fi oamenii așa niște fiare?!

O să te bucuri dacă-ți spun că Psipsina și capra sunt bine amândouă. Eu mă bucur oricum și, dacă tot e vorba să fim împreună în curând, înseamnă că, trebuie să te bucuri și

tu. Sper să te bucuri dacă te informez că m-am hotărât să-mi fac eu propria mea zestre. Cred că tata nu are simțul rușinii și sunt foarte supărată pe el uneori că refuză până și să discute despre ceva ce este normal pentru oricare altă fată. Nu e drept ce face, fiindcă este mult prea rațional. S-o fi crezând un fel de Socrate, care-și poate permite să ia peste picior un obicei, dar eu mă simt prost ori de câte ori mă întâlnesc cu câte cineva din familia ta, fiindcă nu pot suporta ideea că ești privit cu ochi răi, chiar dacă nu ești. Am început să croșetez o cuvertură mare pentru patul nostru de familie, dar a trebuit s-o desfac, pentru că am greșit rândurile și începuse să arate ca un animal mort. Nu mă pricep la lucruri dintr-astea femeiești, pentru că mama a murit când eu eram prea mică, și-acum trebuie să caut să învăț toate lucrurile pe care ar fi trebuit să le învăț pe măsură ce creșteam. O să încep cu obiectele pentru pat, fiindcă viața noastră în doi de acolo va porni, și după aceea o să fac și alte lucruri pentru casă, pe care să le folosim în zilele de sărbătoare sau când om avea musafiri. Mă plictisește foarte repede croșetatul ăsta, dar mă consolez cu gândul că, la întoarcerea ta, vei găsi toate acele dovezi ale iubirii pe care ți-o port. Mă gândesc eu așa, c-ar fi minunat dacă ți-aș face un pieptar brodat cu fir auriu și înflorat cu feston sau cu firul tras, ca să strălucești în soare la dansuri.

În ziua de Crăciun, italienii au bombardat insula Corfu și până și tata a rămas șocat de cât de păgâni pot să fie. La radio, am auzit că britanicii le-au scufundat o mulțime de nave. Sper să fie așa, dar tot nu-mi place să aud asemenea lucruri, pentru că nu pot suporta pierderea de vieți omenești și mă doare inima când mă gândesc la toți bătrânii căroră le mor copiii înaintea lor. M-am întâlnit cu mama ta în agora și mi-a spus că nici ea n-a primit niciun fel de vești de la tine. Este atât de îngrijorată, că parcă s-a ridat la față și mai mult decât era înainte. Te rog, scrie-i măcar ei, chiar dacă mie nu-mi scrii. Cred că ea suferă mai mult decât mine, dacă e cu puțință așa ceva.

Mandras, să știi că n-am mai mâncat pește de când ai plecat și am început deja să-i simt lipsa. Nu mâncăm decât

fasole, apă, ca milogii. Tata spune că este foarte bună pentru orișicine, dar te umflă la burtă. În ziua de Crăciun, a trebuit să ne descurcăm fără prăjiturile cu alune *kourabiedes*, fără cozonac *christopsomo*, fără gogoși *loukoumades*, așa că ne-a pierit tot cheful, cu toate că am făcut și noi ce-am putut. Părintele Arsenios ne-a surprins pe toți: nu s-a mai îmbătat.

Să ții minte că suntem și noi aici, care vă iubim și ne rugăm pentru voi și că toată Grecia mășăluiește alături de voi, oriunde vă veți fi aflând. Să vă întoarceți la noi după victorie, ca să revină totul la ce-a fost mai demult. Delfinii tăi te așteaptă, la fel și barca ta, și insula ta, și eu te aștept, care te iubesc atât de mult și-ți simt lipsa atât de tare, de parcă ai fi o parte a trupului meu care a fost retezată. Dragul meu, fără tine nimic nu este întreg și, chiar și când mă simt fericită, este o fericire care mă doare. Logodnica ta iubitoare Pelagia, care te sărută cu vorbele acestea.

(II)

De ziua Sfântului Vasile

Agapeton,

Tot n-am primit niciun semn de viață de la tine și curios este c-am început să suport cu stoicism. S-a întors Panayis de pe front cu o mână lipsă și mi-a spus că pe front este atât de frig, de nici nu poți să ții creionul în mână. Zice, că pe tine nu te-a văzut, dar presupun că nu e deloc surprinzător, din moment ce nu sunteți în aceeași unitate. Vrea să facă petiție la Rege, ca să-i dea dreptul să se întoarcă pe front și să lupte mai departe, fiindcă zice că oricine poate trage cu pușca și cu o singură mână. Olarul de pe drumul spre Kastro zice că o să-i facă lui Panayis o mână nouă din lut, care o să arate mai bine decât cea bună, a lui și c-o să fie foarte solidă, iar Panayis i-a cerut să i-o facă rezistentă la ger pentru când i s-o da voie să se-ntoarcă în luptă. De fapt, i-a cerut să-i facă două variante ale mâinii, una cu pumnul strâns, cu care să se lupte, iar cealaltă cu degetele strânse, ca să poată ține cu ea un pahar. Nu m-ar surprinde să-i ceară și o a treia mână, cu sistem de fixare a baionetei atât de pornit este.

Ziua asta de Sfântul Vasile a fost mai bună decât

Crăciunul. Tata mi-a făcut cadou o carte de poezii și scrieri politice ale lui Andreas Laskaratos și mi-a spus că e bine pentru sufletul meu să citesc lucruri scrise de cineva care a fost excomunicat. I-am spus proverbul ăla: *Mega biblion, mega kakon* – Carte mare, necaz mare –, iar el m-a amenințat că mi-o ia înapoi și-mi dă una mai mică. Eu i-am făcut lui cadou un briceag frumos de buzunar. Ne-am apucat să numărăm semințele unei rodii, ca să vedem dacă o să fie un an rodnic. Din câte se pare, n-o să fie rău. Am reușit să fac o *vasilopeta* – o pască, făcând schimb de niște ingrediente cu mama ta, iar de la tata am primit o liră englezească de aur, ca s-o pun în ea. S-a bucurat foarte mult că nu s-a nimerit în felia rezervată lui Cristos sau în cea pentru Sfântul Vasile, fiindcă nu-i place să dea bani la biserică. În felia mea s-a nimerit, așa că eu o să m-aleg anul ăsta cu tot norocul. Nu e minunat?! Sper ca asta să însemne că te întorci tu acasă.

Am început să-ți fac pieptarul, însă a trebuit să desfac din nou cuvertura de pat, pentru că-mi ieșea mică și mai rău decât prima dată. Zău că nu știu ce se întâmplă cu mine.

De pe front, numai vești bune: toată lumea se bucură că băieții noștri l-au pus pe Mussolini cu botul pe labe, că l-au învățat cu forța să-și vadă de treaba lui, nu? Am auzit că grecii noștri le scot italienilor tancurile din zăpadă și din noroi și că acum le folosim noi împotriva lor. Bravo nouă! Și am mai auzit că am cucerit Argirokastro, Koritsa și Aghioi Saranda, în schimb auzim întruna zvonuri triste cum că Metaxas nu se simte bine. Ai văzut noul afiș care a fost lipit peste tot?! În cazul în care nu l-ai văzut, arată un grec de-al nostru mergând înainte ghidat de mâna Fecioarei, care-l ține de cot, iar ea are aceeași expresie întipărită pe chip. Dedesubt scrie așa: „Victorie. Libertate. Sfânta Fecioară este alături de el”. Tuturor ni se pare foarte bun ca idee.

Tata își face mustața mai patriotică, lăsându-și-o să-i crească stufoasă. Mă bucur că nu și-o mai ceruiește, fiindcă mi se părea tare și țepoasă când îl sărutam pe obraji. Acuma mă gâdilă. Îmi închipui că tu ți-ai lăsat barbă, ca să-ți țină cald la față.

Să știi, Mandras, că trebuie neapărat să-i scrii mamei

tale, fiindcă este atât de îngrijorată. Este în egală măsură o chestiune de *philotimo*, ca și aceea de a lupta pentru țară. Onoarea are multe chipuri, și unul dintre ele, zic eu, este să te porți frumos cu mama ta. Nu vreau să te critic, dar mă gândesc, poate, că trebuie să-ți reamintesc. Logodnica ta iubitoare, Pelagia.

(III)

În săptămâna de lăsata-Secului

Agapeton,

Este a suta scrisoare pe care ți-o trimit și tot n-am primit nicio veste de la tine. Tăticul zice că lipsa de vești nu înseamnă nici vești rele, nici vești bune, așa că eu nu mai știu cum să mă simt, amărâtă sau liniștită. Îi mulțumesc lui Dumnezeu că numele tău nu apare pe lista morților, afișată la Argostoli. O să te întristezi aflând că lui Kokolios i-au murit doi dintre băieți – Gherasimos și Ianaros – și că el a primit vestea foarte rău. Îi tremură buza când vorbește, i se umplu ochii de lacrimi și s-a apucat să muncească atât de mult, încât lucrează și după ce se întunecă. Zice că nu-i învinovățește pe italieni, ci pe ruși, care nu și-au făcut datoria și nu i-au oprit pe fasciști, Zice că nu se poate ca Stalin să fie un adevărat comunist și, de când s-a aflat că Imperiul Britanic i-a gonit pe italieni din Somalia și că pe două sute de mii dintre ei i-a făcut prizonieri în Libia, umblă peste tot sărutând o poză de-a lui Winston Churchill, pe care și-a decupat-o dintr-un ziar. Zilele trecute, când a aflat despre ultimatumul pe care ni l-a dat Hitler, ca să nu mai luptăm împotriva italienilor, tata și-a ras mustața de tot, fiindcă până și o mustață mare și stufoasă, patriotică, seamănă prea mult cu mustața lui Hitler. De când a murit Metaxas, tata poartă o banderolă neagră pe braț și jură că nu și-o dă jos până nu se sfârșește războiul. Cu toții suntem acum foarte îndurerați de moartea bătrânului, dar suntem și hotărâți să nu ne lăsăm descurajați din cauza asta. Avem toată încrederea în Papagos, că ne va conduce la victorie.

În fine, anul ăsta n-o să fie cine știe ce carnaval, fiindcă toți bărbații tineri sunt plecați, plus că este ca și cum ne-am afla deja în postul Paștelui. Cu toții postim, fie că ne place,

fie că nu, și nu văd cum ar putea fi mare sărbătoare nici de Paști. N-o să fie deloc la fel fără ouă vopsite, fără turte *tsourekî*, fără tocăniță *kokoretsi*, fără supă *maieritsa* și fără miei fripți la proțap. Presupun că ouă vom avea, dar în afară de ele o să mâncăm, probabil, piele de pantofi cu sos de ouă *avgolemono*. Îmi lasă gura apă numai când mă gândesc la toate lucrurile care ne lipsesc și abia aștept ca lucrurile să revină la normal.

Din decembrie încoace avem niște furtuni îngrozitoare și este foarte frig și bate vântul. Aproape că ți-am terminat pieptarul și, chiar dacă nu este atât de frumos cum mi-aș fi dorit eu, o să fie destul de arătos. Cu vremea proastă de afară, îmi rămâne timp suficient să lucrez la el, cu toate că nu e deloc ușor să lucrezi când ți se învinețesc mâinile de frig. Cuvertura de pat am făcut-o până la jumătate, după care Psipsina a vărsat peste ea și a trebuit s-o spăl. N-a intrat la apă, slavă Domnului, dar, când am întins-o la uscat, mi-a mușcat capra din ea – trei guri a luat, chiar din mijloc. M-am supărat atât de tare, încât am bătut-o, capra, cu o coadă de mătură și tata, când a ieșit din casă, m-a găsit plângând în hohote. L-am pocnit și pe el. Merita să vezi ce mutră a făcut. Oricum, iar am desfăcut-o și am salvat lâna, câtă am putut, dar zău c-am început să cred că destinul așteaptă de la mine să lucrez altceva.

Sper că ești bine și voios și abia aștept să te întorci acasă – ca noi toți, de altfel. Toată iubirea din partea Pelagiei tale, care se topește de dorul tău.

17

L'Omosessuale (5)

Am fost înlocuiți de Divizia Bari, ca să ne putem odihni și regrupa, dar grecii au atacat cu o perdea de foc și i-au prins pe înlocuitorii noștri înainte ca ei să aibă timp să-și aducă artileria. Noi, cei din Divizia Iulia, am fost rechemăți în linia întâi, ca să-i salvăm. Mă simțeam ca și cum o parte a

minții mele ar fi dispărut sau ca și cum sufletul mi s-ar fi concentrat într-un punctuleț de lumină cenușie. Nu mai reușeam să gândesc. Luptam cu obstinație, eram ca un automat fără nicio emoție și nicio speranță și singura grijă pe care poate c-o aveam era ca Francesco să nu se înstrăineze de mine. Era convins că într-o bună zi avea să fie împușcat în inimă și de aceea și-l mutase pe șoarecele Mario din buzunarul de la piept într-unul de pe mâneca de la cămașă. Își făcea griji ca nu cumva să fie împușcat și șoarecele odată cu el și m-a pus să-i promit că voi avea grijă de Mario după ce el avea să fie omorât.

Unitățile noastre ajunseseră un talmeș-balmeș. Porțiuni din alte divizii au fost trimise în divizia noastră. Nimeni nu mai știa cu precizie care era ierarhia locală de comandă. Un batalion proaspăt, de băieți de la țară parțial instruiți, a sosit într-un punct greșit indicat pe hărți și a fost anihilat de greci. Apoi, pe 14 noiembrie, grecii au lansat o ofensivă a cărei furie nemiloasă nici nu ne-am fi putut-o imagina la început.

Eram poziționați în tranșee, având masivul Mrava în spatele nostru. Dar asta nu înseamnă mai nimic, dacă nu știi că era o zonă nelocuită, plină de râpe și prăpăstii, de faleze sinistru de goale, fără niciun drum, o regiune în care proviziile nu aveau cum să ajungă până la noi. Eram pe un pământ pe care grecii îl considerau dintotdeauna ca fiind al lor de drept și pe care de două ori îl cedaseră prin tratate. Acum, și-l voiau înapoi. Noi eram învăluți în ceață, acoperiți de zăpadă și un blestemat de vânt polar se iscase dinspre nord și se năpustise asupra noastră precum pumnul strâns al unui titan.

Grecii au căscat breșe adânci prin liniile noastre, așa că am pierdut legătura cu alte unități. A trebuit să ne retragem. Însă nu aveam unde ne retrage. Mortierele Brandt ale dușmanului secerau câte un pluton întreg la o singură lovitură. Un capelan care plângea în hohote mi-a extras niște schije din braț fără anestezie, pe o masă de bucătărie, într-o cocioabă dărăpănată și fără acoperiș. Îmi era mult prea frig ca să mai simt cuțitul cu care-mi scurma prin carne sau acul

cu care-mi înțepa pielea. Îi mulțumeam lui Dumnezeu că fusesem eu cel lovit, și nu Francesco, și am fost trimis imediat înapoi în luptă. Cei care se ocupau de convoaiele de catâri își abandonaseră animalele, din câte am observat, și luptau alături de noi. Ofițerul nostru fusese omorât și înlocuit cu un maior de la aprovizionare, care a spus: „Nu mai avem niciun fel de provizii, așa c-am venit să-mi fac și eu datoria. Mă bazez pe dumneavoastră să-mi dați sfaturi bune”. Omul acela minunat și plin de onoare, obișnuit să stivuiască pături și să alcătuiască opisuri, s-a ales cu măruntaiele pe-afară într-un atac la baionetă pe care-l conducea eroic, ținând în mână un pistol descărcat. Am fost învinși cu desăvârșire.

Nu detest numai moletierele. Îmi urăsc toată uniforma. Ața cu care era cusută a putrezit și m-am trezit că mi se desface în bucăți. Stofa din care era făcută s-a scorțoșit ca mucavaua și s-a întărit – s-a făcut de nu mai era câtuși de puțin flexibilă. Reținea răceala ca într-un frigider și mi-o îndesa mie în tot corpul. Pe zi ce trecea, uniforma mea devenea din ce în ce mai grea și mai abrazivă. Am împușcat o capră și mi-am pus pe mine pielea ei neargăsită Francesco a jupuit un hoit de catâr și a făcut și el tot așa. Koritsa i-am lăsat-o dușmanului, așa că ajunseserăm acum să stăpânim un teritoriu mai mic decât cel pe care-l aveam la început. Ne-am lăsat în urmă echipamentul greu, Oricum era distrus. Ne-am obișnuit cu ulcerările cumplite și cu duhoarea de rânced a cangrenei. În timp ce era evacuată Koritsa, noi, cei din Divizia Iulia, opuneam rezistență în Epir. N-am fost învinși chiar atât de ușor. Mai târziu ne-am retras pe aceleași drumuri pe care înaintaserăm. Ca să se poată retrage mai rapid, cei din Divizia Centaur și-au lăsat în urmă tancurile care se împotmoliseră în noroaie. Grecii au găsit amărâtele-alea de hârburi mici și ruginite, le-au scos din capcana de noroi, le-au reparat și le-au folosit împotriva noastră. Am primit întăriri un batalion de la Paza Frontierelor. Așa, de scârț! Am stabilit un cap de pod la Perați. Absolut inutil.

Ce miracol: grecii ne-au lăsat un răgaz de câteva zile! Se temeau, fără îndoială, ca noi să nu le fi minat drumurile.

Apoi am aflat că pierduserăm Pogradetul, pentru că dușmanul se infiltrasese în liniile noastre urmând firul unui pârau de munte, pe când apărarea noastră fusese organizată în așa fel, încât să apere cărările. „Ce rost mai are?!”, se întreba Francesco. „Noi dăm tot ce putem, și toți ceilalți o dau în bară”. După aceea, o manevră a altora ne-a lăsat flancul drept descoperit și ne-am trezit separați de Divizia Modena. Generalul nostru, Soddu, care-l înlocuise pe Prasca, a fost și el înlocuit de Cavallero. Se părea că strălucita cucerire a Greciei de către italieni urma să se sfârșească într-un fel demn de tot disprețul, cu o cucerirea Albaniei de către greci. Zăpada cădea fără încetare și am descoperit că ne puteam încălzi capetele scoțând creierele catârilor muribunzi și vârându-le în căștile noastre. Ne-am dat seama că singura modalitate de a preveni atacurile de pe înălțimi era să ocupăm noi înălțimile respective. Dar înălțimile erau biciuite de niște vânturi nenorocite care purtau cu ele, ca avangardă, un scut înțepător de cristale de gheață. Mie mi s-au distrus bocancii și mă mânca tot corpul și mă scărpinam, plin de păduchi. Cred că-n ziua de Crăciun am înțeles și noi, în sfârșit, că eram la fel de distruși cum ne erau și bocancii.

Ne trezim de dimineață – zece grade minus. Prima întrebare: cine a mai murit înghețat?! Cine a adormit și nu s-a mai trezit?! A doua întrebare: peste câte pâraie umflate o să mai trebuiască să trecem și astăzi și să ne simțim testiculele strânse de apa semiînghețată ca-ntr-un clește, până ajungem să urlăm de durere?! Câți kilometri o să mai avem oare de mers și astăzi pe – cică – drumuri, prin zloata care ne-ajunge până la brâu.”! A treia întrebare: cum știu grecii să ne atace numai când afară sunt douăzeci de grade minus și toate piesele puștilor noastre s-au încleștat între ele?! A patra întrebare: de ce oare albanezii, „aliați” noștri, îi călăuzesc, de fapt, pe greci?! Încă o întrebare, a cincea: care dintre unități și-a pierdut în așa hal orice speranță astăzi, de-a preferat să se predea unor forțe inferioare numeric?! Nu, nu Iulia. Nu noi. Nu încă. Francesco nu mai vorbește cu mine deloc. Vorbește numai cu șoarecele-ăla al lui. Iar ne atacă propriile noastre avioane, o escadrilă de SM79 – douăzeci de morți.

Aflăm că ofițerii Diviziei Modena au primit un ordin care zicea că toți ofițerii care nu dau dovadă de suficient spirit de comandanți riscă să fie împușcați. Colonelul meu, Gaetano Tavoni, a fost ucis la Mali Topojanit, în timp ce ne conducea în luptă, după șaizeci de zile fără odihnă. Dumnezeu să-i odihnească sufletul și să-l răsplătească pentru grija pe care ne-a purtat-o. Femeile din Italia au început să ne trimită mănuși tricotate care trag apa, îngheață și se fac una cu mâinile noastre, de nu ni le mai putem scoate. Francesco a primit un cozonac de la mama lui și-l împarte cu șoarecele Mario. Îi mărunțește bucățele din el cu baioneta. Am aflat că ministrul Ciano și liderii fasciști s-au înrolat și ei și au optat, ca niște adevărați patrioți ce sunt, să ia parte la excursii de bombardament pe insula Corfu, unde nu există apărare antiaeriană.

Cum pot să urăsc moletierele! Zilele astea sunt efectiv zile de moarte albă. Tranșee nedesfundate. Gheața se umflă în țesătură, circulația sângelui se gâtuiește. Nu-i detestăm pe greci, ne luptăm cu ei pentru niște motive neclare și fără niciun fel de onoare, dar moartea albă sigur o detestăm.

Cert este un lucru: că la început nu doare. Deasupra moletierelor, gamba se umflă; mai jos de moletiere, labela picioarelor parcă-ți adorm. Picioarele întregi capătă niște culori pale: nuanțe de liliachiu, idei de purpuriu, fond negru ca abanosul. Fiindcă sunt un tip foarte voinic, îmi petrec zile în șir cărându-i dincolo de linii pe camarazii mei suferinzi. Sunt epuizat și îngrozit de urletele lor de durere atroce. Mi-am înlocuit moletierele cu piei de pisică frecate pe dinăuntru cu ulei de uns puștile. Bocancii mi i-am impregnat cu ceară de la lumânări. Tot mai pătrunde apa în ei și trăiesc întruna cu teamă de moartea albă.

Din corturi se aud răcnetele neomenești provocate de amputări. Eu îmi cercetez picioarele din câteva în câteva ore și mi le masez cu grășine de capră, pe care o dezgheț la flacăra câte unui chibrit. Treisprezece mii de victime ne-a făcut moartea albă. Până și grecii au cedat în fața frigului; atacurile lor s-au mai potolit. Francesco a înnebunit, asta-i sigur. Gura i se mișcă întruna, barba i s-a transformat într-o

stalactită mare de gheață” își rotește ochii în cap, dar pe mine nu mă recunoaște. Se cacă pe el într-adins, ca să se bucure de căldura de moment. Toată iubirea mea pentru el se schimbă în milă. Îi croiesc mănuși cu un singur deget dintr-o pereche de iepuri, lăsând grăsimea pe partea dinăuntru a pieilor. Grăsimea cu pricina, el o mănâncă. N-au mai rămas din noi decât o mie de oameni, cu cincisprezece mitraliere și cinci mortiere. Am pierdut patru mii de oameni. N-au mai rămas, în rândurile noastre, decât moartea albă, lipsa amară a camarazilor și pustietatea sălbăticiei.

La Klisura, grecii brutali și furioși ne atacă. Pe noi, care suntem epuizați și plini de regrete. Francesco vorbește cu șoarecele Mario: „Atena în două săptămâni, un loc în istorie pentru șoarecele Albaniei. Șoarecele care a detronat un rege șoarecele Mario. Șoricel, șoricel, șoricel”. Nu mai putem rezista și Iulia mănâncă bătaie, trupele noastre sunt înnebunite și măcinate, iar trupurile ne sunt despărțite de suflete. Ne vine lui ajutor divizia Lupii din Toscana, dar și ea este învinsă; din lupi se transformă, în iepuri și noi le spunem iepurii din Toscana. Dacă veteranii Iuliei nu sunt în stare să învingă, amatorii ce șanse ar putea avea?! Au fost expediați fără hrană în locuri necunoscute, care nu se potriveau cu indicați-le de pe hărți. Au sosit fără niciun ofițer. Au fost atacați imediat. Sacrificii peste sacrificii. Nimic altceva decât calvar după calvar. Au fost trimiși să ne salveze și i-am salvat noi pe ei.

Un contraatac. Alt eșec. Pierderea Klisurei. Mesaj disperat din partea lui Cavallero: „Faceți această ultimă încercare. Vă implor în numele Italiei. S-ar cuveni să fiu cu voi și să mor cu voi”. Mă fut în numele Italiei. Mă fut în generalii care niciodată nu vin să moară cu tine. Mă fut în asigurările voastre și-n promisiunile voastre mincinoase de întăriri. Mă fut în înfrângerile pe care le smulgeți din fălcile victoriei. Mă fut în războiul ăsta de doi bani, pe care noi nu l-am vrut și nu-l pricepem. Grecia să trăiască, dacă ea ne va ajuta să scăpăm de toată nebunia asta: de moartea albă, de zăpada însângerată, de frigul ucigător și dușmănos, de cărările de măruntaie, de oasele zdrobite, de burțile care nu

mai știu ce e hrana, în schimb sunt sfâșiate de mortiere și rupte de baionete, să scăpăm de paralizia degetelor, de puștile model '91 blocate, de epuizarea tinerilor, de nebunia care a cuprins mințile acestea nevinovate.

Trăim într-o nesfârșită stupefacție. Zăpada a făcut ca toți și toate să devină de nerecunoscut, așa încât niciodată nu știm unde ne aflăm. Asta o fi poziția pe care ni s-a spus s-o ocupăm?! Ăla o fi cumva un pârau, pe fundul văii de colo, sub cei doi metri de pătură albă sclipitoare?! Ce munte o fi ăla?! Să despartă cineva norii, pentru Dumnezeu, ca să ne putem orienta. Ăsta, pe care abia ne târâm, o fi drum sau râu?. Nu vă faceți griji, aflăm noi, când om ajunge la izvor. Nu vă faceți griji, dacă mergem în direcția greșită, riscăm să fim luați prizonieri asta cu puțin noroc. Transmiteți prin radio la Comandament că am ocupat obiectivul; habar n-am unde suntem, dar și-aici e la fel de bine. Ce importanță mai are?! „Să trăiți, vă caută Comandamentul prin radio. Vor un punct de referință pe hartă.” „Spune-le să vină c-o hartă care să corespundă cu ceva de pe teren și le dau eu punct de referință. Ba nu, prefă-te că ni s-a blocat radioul.” „Am înțeles!” – „Ce faci aici, caporal?!” – „Mă piș pe cască, dom sergent, ca să nu mai lucească. Pentru camuflaj, dom sergent. Te piși pe ea și-o freci cu noroi”.

Grecii se îndreaptă spre Telepeni și noi, Divizia Iulia, suntem trimiși în sprijinul Armatei a Unsprezecea. Ni se dau nouă mii de rezerviști neinstruiți, care să ne completeze forțele, și două sute de ofițeri fără experiență, plus câțiva ofițeri bătrâni, în retragere, care au uitat tot ce știau despre tactică și nu pricep cum funcționează armamentul. Cai bătrâni de luptă, care gâfâie pe râpe în sus și mor la fel ca toată lumea, care-și dau sufletul tușind, cu fețele afundate în noroi și cu spumă roșie în colțurile gurii. Grecii sunt fanatici, dar cu sânge rece; sunt brutali, dar știu ce fac. Ocupă Golico, Dealul Mănăstirii și muntele Scialesit, dar noi îi oprim înainte să pătrundă în Tepeleni. // *Duce* ne face o vizită și se alege cu aclamațiile care ne-au fost cerute. Se declanșează o ofensivă, al cărei țel precis este să-i ofere un spectacol *Ducelui* nostru, care stă la Komarit și se dă mare”, uitându-

se cum îi sunt expediați soldații, valuri-valuri, către. O moarte sigură. Vanitatea este mama pierzaniei, Signor Il Duce. Francesco scrie o scrisoare către mama lui, pe care mi-o dă mie s-o păstrez pentru cazul în care el s-ar întâmpla să moară, gândindu-se că n-ar putea trece de cenzură, dac-ar trimite-o prin poșta militară:

„Iubită mamă.

Scrisoarea asta ajunge la tine adusă personal de Carlo Guercio, care este un prieten bun al meu și un vechi camarad care a trecut odată cu mine prin chinurile iadului. Nu-ți fie frică de el, când îl vezi atât de mare, fiindcă este un om bun și blând. Glumele lui m-au făcut să râd întotdeauna în momentele grele, mâna lui mi-a dat siguranță în momentele în care mi-a fost frică și brațele lui m-au purtat când am fost epuizat. Aș dori să vezi în el propriul tău fiu, ca să nu fie chiar totul pierdut. Este fidel și atașat, n-am văzut niciodată om mai bun și cred c-o să fie pentru tine un fiu mai bun decât am fost eu.

Dragă mamă, am intrat în acest război ca un nevinovat și-l părăsesc atât de epuizat, încât mă bucur să mor. După viața de aici, nu mai poate urma nicio viață despre care să pot vorbi. Am înțeles, în cele din urmă, că Dumnezeu n-a făcut lumea o grădină, că nu îngerii o conduc și că trupul poate ajunge să nu-ți mai aparțină. Mă simt ca și cum aș fi murit de luni întregi, dar cred că sufletul meu încă nu și-a găsit momentul în care să plece. Vă sărut pe tine și pe fiecare dintre surorile mele scumpe și vă iubesc din toate puterile mele. Spuneți-i soției mele că mă gândesc întruna la ea și c-o port în inimă ca pe o flacără constantă. Nu fiți triste. Francesco”.

Ehei, câte lucruri sunt pe care nu i le spun mamei lui Francesco în ziua deplorabilă de aprilie în care-i înmânez scrisoarea!

Neîntreruptele chinuri literare ale doctorului Iannis

După ce s-a așezat la masa lui de lucru, doctorul Iannis a rămas cu privirile ațintite înspre munte. A bătut de câteva ori cu tocul în tăblia răzuită și cu luciul demult dus al mesei și s-a gândit că era timpul să-și pună ce-i trebuia în tașcă și să-i facă o vizită lui Alekos, păstorul de capre. Și-a spus în gând câteva vorbe dulci. În loc să-și vadă de treaba lui și să scrie despre ocuparea insulei de către venețieni, el ce făcea?! – se gândea la capre. Parcă ar fi avut un demon în el, care complota ca să-l împiedice să-și îndeplinească sarcina literară pe care și-o asumase și-n schimb îi împuia și capul, și viața cu alte preocupări. Demonul îi distrăgea atenția cu întrebări fără niciun rost: de ce refuzau caprele să mănânce dintr-o găleată așezată pe jos, dacă n-aveau probleme să pască plante care creșteau din pământ?! De ce trebuia găleata să fie atârnată de o doagă?! De ce copitele caprelor creșteau mult prea repede primăvara și trebuia să fie tăiate?! De ce-o fi venit natura cu această curioasă eroare de proiectare?! Când n-a fost capra ca oaia și viceversa?! De ce să fi fost caprele niște animale atât de sensibile și totuși, în același timp, atât de fără margini de proaste, la fel ca poeții și artiștii?! Oricum ar fi fost, simpla perspectivă de a se urca pe muntele Aenos ca să-i consulte caprele lui Alekos îl făcea să nu-și mai simtă picioarele de oboseală, chiar dacă nu făcuse nici măcar primul pas.

A pus mâna pe toc și i-a venit în minte un citat, probabil din Homer: „Nimic nu-i mai frumos și bun decât bărbatul și femeia să trăiască-mpreună în casa lor ca o singură minte și un suflet”. Dar de ce un asemenea gând tocmai acum?! Ce legătură avea cu venețienii?! Și-a adus aminte brusc de adorabila soție pe care și-o pierduse atât de tragic, după care s-a trezit că se gândea la Pelagia și la Mandras.

De când băiatul ăsta plecase așa, pe nepusă-masă, el își urmărise fata cum trecuse printr-o serie întreagă de emoții care lui i se păreau, toate, îngrijorătoare și nesănătoase. La început, trecuse printr-o vârtoare de panică și anxietate, apoi prin furii cu plânsete. Locul furtunilor fusese luat de zile rău-

prevestitoare de liniște și nervozitate, în care stătea la zidul de lângă drum, ca și cum s-ar fi așteptat să-l vadă venind de după colțul drumului, de unde-l nimerise Velisarios cu tunul lui. Chiar și atunci când era foarte frig, o vedeai tot acolo, ținând-o pe Psipsina făcută covrig pe genunchi și mângâindu-i urechile moi. O dată stătuse acolo chiar și pe zăpadă. Pe urmă, chiar și când era cu el, cu tatăl ei, în aceeași cameră, ajunsese de nu mai scotea nicio vorbă – își ținea mâinile nemișcate în poală, cu lacrimile prelingându-se una după alta pe obraji. Brusc, era cuprinsă de câte o stare de optimism și activitate compulsivă și începea să croșeteze cu furie la o cuvertură pe care și-o făcea pentru patul nupțial, după care, la fel de brusc, se ridica în picioare, își arunca lucrul de mână pe jos, îl lua în picioare și se apuca să desfacă tot ce croșetase, cu o ferocitate care putea fi interpretată drept violență.

Pe măsură ce se scurgeau zilele una după alta, devenise din ce în ce mai limpede nu numai că Mandras nu-i scrisese, dar că nici nu avea de gând să-i scrie. El, doctorul, urmărise cu atenție chipul fiicei sale și ajunsese la concluzia că era copleșită de amărăciune, ca și cum ar fi dedus, că din ce în ce mai multă certitudine, că Mandras n-o putea iubi. S-a lăsat să cadă în ghearele apatiei, iar el, doctorul, îi pusese diagnosticul: simptomele evidente ale depresiei. Atunci, el renunțase la un obicei vechi de-o viață și-o luase cu el, pe post de însoțitoare, în vizitele medicale pe care le făcea; din câte observase la ea, acum stătea de vorbă și ciripea fericită, iar în clipa următoare se cufunda într-o tăcere profundă. „Nefericirea se face pierdută în somn”, își spusese el în sinea lui și începuse s-o trimită la culcare devreme și s-o lase să doarmă dimineața mai mult. Îi dăduse de făcut o mulțime de comisioane inutile până în locuri ne firesc de îndepărtate, ca să fie sigur că oboseala fizică acționa profilactic împotriva inevitabilei insomnii a celor tineri și dezamăgiți în dragoste; plus că-și asumase misiunea de a-i spune cele mai comice bancuri pe care și le mai amintea din anii lungi în care ascultase tot felul de bărbați guralivi pe la *kapheneion* sau prin popotele navelor. Observase cu perspicacitate că starea

de spirit a Pelagiei era de așa natură, încât i se părea și firesc, și de datoria ei să fie tristă, să stea pasivă și să se izoleze, drept care el avusese grijă nu numai s-o facă să râdă chiar dacă ea nu voia, ci și să-i provoace crize de furie. Își făcuse un obicei din a lua uleiul de măsline din bucătărie pentru a trata diversele cazuri de eczeme și într-adins nu-l mai pune la loc; i se păruse un triumf al științei psihologice faptul că ea, exasperată, sărise la un moment dat și-l bumbăcise cu pumnii în piept, în timp ce el încerca s-o potolească strângând-o de umeri cu ambele mâini.

Curios lucru, până și el rămăsese șocat văzând că tratamentul lui începuse să dea roade și trăsese concluzia că revenirea Pelagiei la starea ei normală de stăpânire-de-sine voioasă era un semn că renunțase cu desăvârșire la pasiunea pentru Mandras. Pe de o parte, s-ar fi convenit să se bucure de treaba asta, fiindcă el, unul, chiar nu credea că Mandras putea fi un soț bun; pe de altă parte, însă, Pelagia era deja logodită și ruptura unei logodne se putea lăsa cu multă rușine și dezaprobare. Îi trecuse prin minte posibilitatea sinistru ca Pelagia să sfârșească prin a se mărita numai din obligație cu un bărbat pe care nu-l mai iubea. Se surprinsese gândindu-se, cu un fel de speranță vinovată, că poate Mandras nu avea să supraviețuiască războiului, ceea ce-l condusese la bănuiala dezagreabilă că nici el însuși nu era un om chiar atât de bun cum se iluzionase întotdeauna că ar fi fost.

După ce că toate astea erau destul de rele în sine, mai provocase și războiul o sumedenie de dificultăți pe care el nu avusese cum să le prevină. Nu era mare lucru dacă i se terminaseră substanțe precum iodul sau loțiunea de calamină, fiindcă existau soluții alternative care se dovedeau la fel de eficiente, în schimb rezervele de acid boric i se terminaseră încă de la izbucnirea ostilităților și nu și le putuse înnoi, pentru că substanța respectivă provenea dintotdeauna din aburii vulcanici ai Toscanei; și era cel mai bun medicament cu care se pricepea el să trateze infecțiile vezicii urinare și mirosul de putred al urinei. Mult mai rele însă erau cazurile de sifilis, care necesitau bismut, mercur și

novarsenobenzol. Acesta din urmă, cel puțin, trebuia injectat o dată pe săptămână, timp de douăsprezece săptămâni, și fără îndoială că toate rezervele fuseseră expediate pe front. Îi blestemase pe nenorocitul ăla pervers care contractase cel dintâi boala regulându-se cu vreo lamă de munte și pe brutele de spanioli care o aduseseră cu ei din Lumea Nouă, după ce lăsaseră în urmă o brazdă întregă de violuri prin toate pământurile pe care le subjugaseră.

Din fericire, toată nebunia războiului mai redusese numărul celor care se văitau de boli imaginare; chiar și așa, el tot simțea nevoia, în repetate rânduri, să dea fuga la enciclopedia lui medicală, ca să afle cum să se descurce fără toate lucrurile acelea pe care știuse întotdeauna că se putea baza. În portul Londrei o găsisse: *Doctorul casei – Comp Let și concis* (două tomuri masive, cu indice tematic, o mie cinci sute de pagini, unde găseai totul, de la intoxicarea cu ptomaină până la sfaturi de frumusețe despre îngrijirea și modelarea sprâncenelor) – și se apucase chiar să învețe englezește ca să poată înțelege tot ce scria acolo. Memorase cartea aia de la prima până la ultima pagină, cu încă și mai mult entuziasm decât un musulman care ar învăța Coranul pe dinafară ca să devină *hafiz*, adică musulman care știe Coranul pe dinafară. Totuși, parcă memoria nu-l mai ajuta chiar atât de mult, mai ales că numai unele lucruri scrise în carte fusesse nevoit să le aplice în mod regulat și ajunsese la concluzia că majoritatea afecțiunilor treceau de la sine, indiferent de ce ar fi făcut el ca să le trateze. În cele mai multe cazuri, problema era ca el să-și facă apariția și să păstreze o postură suficient de solemnă cât timp își făcea ritualurile de consultare. Aproape niciuna dintre maladiile exotice și înfricoșătoare despre care citise cu o curiozitate de-a dreptul morbidă nu se manifestase niciodată în partea lui de insulă, drept care se împăcase cu gândul că, dacă părintele Arsenios, ca preot, se adresa sufletului, el, ca doctor, nu era cu mult mai mult decât un fel de preot al trupului. Cele mai multe maladii cu adevărat interesante apăreau, nu-știu-cum, la animale, așa că-i făcea întotdeauna mare plăcere să pună diagnostice și să rezolve toate

problemele unui cal sau ale unui bou.

Mai observase doctorul și că unul dintre efectele războiului fusese acela că propria lui importanță sporise, la fel cum sporise și cea a părintelui Arsenios. De multă vreme se obișnuise cu statutul lui de izvor de înțelepciune, dar i se puneau adesea întrebări mai curând filosofice – venise odată Lemoni, trimisă de taică-său, ca să-l întrebe pe el de ce pisicile nu vorbesc; astăzi, în schimb, oamenii nu numai că voiau să afle de la el totul despre situația politică și evoluția conflictului, dar simțeau nevoia imperioasă de a-i cere opinia în materie de dimensiunea optimă și așezarea în stive a sacilor cu nisip. Nu se alesese de unul singur conducător al comunității, dar ajunsese în această postură printr-un proces de delegare invizibilă, de parcă un autodidact cum era el trebuia să posede un bun-simț nebun și o cunoaștere dincolo de orice limite. Ajunsese un fel de agă, în locul celor puși de turci să stăpânească insula mai demult – nu pentru mult timp –, atâta că el, spre deosebire de mai-marii otomani, nu simțea nicio plăcere să stea tolănit pe perne toată ziua și să tot umple orificiile unor băieței simpatici și pederasți, care aveau să crească, până, la urmă, cu aceleași preferințe nefirești pentru poponăreală, narcotice și puturoșenie dusă până la un extrem de legendă. Doctorul Iannis a auzit cum cânta Pelagia în bucătărie și a luat în mână tocul. A dus un deget la mustață, vrând să și-o răsucească, dar și-a adus aminte, foarte iritat, că și-o dăduse jos cu totul, așa, ca gest de sfidare la adresa lui Hitler. Apoi, și-a coborât privirile spre banderola neagră pe care o purta pe braț de la moartea lui Metaxas. A oftat adânc și a început să scrie:

„Grecia se află, din punct de vedere și geografic, și cultural, pe o linie de falie care desparte răsăritul de apus; noi, grecii, suntem concomitent un teren de luptă și o zonă de cutremure cataclismice. Dacă insulele Dodecanezului sunt răsăritene, în schimb Cefalonia este fără îndoială apuseană, în timp ce partea continentală este și una, și alta, fără a fi în întregime niciuna, nici alta. Zona Balcanilor a fost dintotdeauna un instrument al politicii externe a Marilor Puteri și nu a reușit niciodată, din cele mai vechi timpuri

până astăzi, nici măcar să semene cu o civilizație avansată, din cauza indolenței, a ostilității și a brutalității naturale a populațiilor trăitoare aici. Se poate spune, totuși” că în Grecia se manifesta mai puține vicii balcanice decât la celelalte națiuni dinspre nord și est și este în egală măsură neîndoios că, dintre toți grecii, cefalonezii au cea mai solidă reputație de isteți și < capete-rotunde >. Cititorii își amintesc că Homer provenea din părțile acestea și că Odiseu era celebru pentru viclenia sa. Homer ne descrie că fiind sălbatici și nedisciplinați, dar niciodată nu am fost acuzați de cruzime. Se mai întâmplă să moară câte cineva și la noi din cauza disputelor legate de proprietate, dar noi nu resimțim nici pe departe setea de sânge care constituie principalul defect al popoarelor slave cu care ne învecinăm.

Motivul pentru care suntem orientați către occident este că insula noastră a fost ocupată de turci timp de numai douăzeci și unu de ani, din 1479 până în 1500, când forțele reunite ale spaniolilor și venețienilor i-au alungat. O singură dată au revenit, în 1538, când au făcut un raid și au plecat luând cu ei treisprezece mii de cefalonezi, pe care i-au vândut ca sclavi. Perioada scurtă în care au rămas aici, plus geniul de care au dat dovadă în materie de lenevie și imobilism au fost factorii care au determinat ca în urma lor să nu rămână niciun fel de moștenire culturală.

În afara acestei scurte perioade, insula s-a aflat sub stăpânirea venețienilor din 1194 până în 1797, când a fost cucerită de Napoleon Bonaparte, celebrul făcător de războaie și megaloman, care a promis că insula avea să se unească din nou cu Grecia, după care, ca un perfid ce era, a anexat-o. Cititorul va observa, de bună seamă, că insula noastră a fost italienească din toate punctele de vedere timp de aproximativ șase sute de ani, ceea ce explică multe lucruri de natură să lase perplex un eventual vizitator străin. Dialectul vorbit pe insulă este înțesat de cuvinte și de întorsături italienești ale frazei, persoanele școlite și cu sânge nobil vorbesc italiana ca pe a doua lor limbă, iar clopotnițele sunt construite solidare cu structura propriu-zisă a bisericilor, spre deosebire de modul obișnuit de așezare grecesc, în care clopotul se află

Într-o construcție separată și mai simplă, în apropierea porții de la intrare. Adevărul este că aproape toată arhitectura de pe insulă este italienească și profund orientată spre asigurarea unei vieți private civilizate și sociabile, datorită balcoanelor umbroase, curților largi și scărilor exterioare.

Ocupația italiană a făcut ca populația să se dezvolte, în mare măsură, după criterii occidentale mai degrabă decât orientale, incluzând aici până și obiceiul de a otrăvi rubedeniile incomode (de pildă, Anna Palaiologos l-a ucis în acest mod pe Ioan II), iar conducătorii noștri au fost, înainte de toate, niște excentrici plini de efervescență și lipsiți de onestitate, după cel mai autentic model italianesc. Primul Orsini s-a folosit de insulă pentru a face piraterie și l-a păcălit în repetate rânduri pe Papa. Sub conducerea lui a fost desființată episcopia ortodoxă, așa încât până în ziua de astăzi persistă aici o mare animozitate față de romano-catolicism, care este alimentată de aroganța istorică a respectivei credințe și de regretabila ei obsesie a păcatului și vinovăției. Alte obiceiuri italienești bine implantate aici au fost impunerea de taxe pentru a obține banii necesari unor mituiri substanțiale, punerea la cale a unor comploturi și mașinațiuni de o complexitate labirintică, aranjarea unor căsătorii de conveniență atât de nepotrivite, încât să rimeze cu nenorocirea, luptele politice nemiloase, dușmăniile de familie sau jonglatul cu insula de la un despot italian la altul (așa se face că o vreme am făcut parte din regatul Neapolelui); în fine, în secolul XVIII au izbucnit niște violențe atât de răsunătoare între familiile protipendadei (Aninos, Metaxas, Karoussos, Antipas, Tipaldos și Laverdos), încât autoritățile i-au deportat la Veneția pe toți agitatorii și i-au spânzurat. Insularii înșiși s-au menținut deasupra tuturor acestor ticăloșii aberante italienești, dar și ei și-au făcut o regulă din a se căsători între ei și au renunțat la obiceiul de a purta veșminte tradiționale, cu mult înainte ca acest lucru să se întâmple în toată Grecia. Italienii ne-au lăsat o concepție despre lume mai curând europeană și mai puțin răsăriteană, femeile noastre au fost mult mai libere decât în oricare altă parte a Greciei și timp de secole ne-au oferit o aristocrație pe

care am putut s-o și luăm în derâdere, s-o și imităm. Extraordinar de bucuroși am fost când au plecat, neținând seama de faptul că ne pândeau alte lucruri, mai rele, dar, dată fiind șederea lor îndelungată pe insula noastră, italienii au reprezentat, alături de britanici, forța cea mai importantă care ne-a modelat istoria și cultura; dominația lor ni s-a părut tolerabilă și, în anumite cazuri, chiar amuzantă; chiar dacă i-am urât uneori, i-am urât cu afecțiune și chiar cu sentimentul recunoștinței în inimi. Înainte de orice, au avut meritul inestimabil de a nu fi fost turci”.

Doctorul și-a pus tocul jos și a recitit ce scrisese. A zâmbit perfid la ultimele câteva remarci și s-a gândit că, în condițiile actuale, recunoștința nu avea șanse prea mari de supraviețuire. Apoi s-a dus în bucătărie și s-a apucat să mute toate cuțitele dintr-un sertar într-altul, pentru că furia Pelagiei să-și găsească un nou motiv de *katkarsis*.

Îi era mai simplu să fie psiholog decât istoric; și-a făcut socoteala că trecuse peste câteva sute de ani în câteva pagini, acolo. Zău că trebuia s-o ia mai încet și să relateze evenimentele într-un ritm rezonabil și scrupulos. S-a întors la masa lui de lucru, a adunat micul teanc de foi, a ieșit în curte, a adulmecat aerul după semne ale iminentei primăveri și apoi, cu stoicism și tenacitate, s-a apucat să-i hrănească Pelagiei capra, dându-i foile una câte una să le mănânce. Era tulburat, doctorul Iannis, de capacitatea filistină a animalului de a-i digera lui literatura. „A dracului rumegătoare”, și-a șoptit el în barbă și a pornit-o hotărât spre *kapheneion*.

19

L'Omosessuale (6)

Mama lui Francesco era o femeie mărunță și cărunță, cu un neg pe un obraz și cu o periută de fire negre deasupra buzei de sus. Era îmbrăcată în negru și, tot timpul cât am stat de vorbă cu ea, și-a frământat în mâini cârpa de șters

praful. Mi-am dat seama că fusese frumoasă odată și că iubitul meu Francesco de la ea își moștenise frumusețea: aceiași ochi slavi, aceeași piele măslinie, aceleași degete de bijutier. Nevasta lui Francesco era și ea de față, dar la ea nici nu m-am putut uita: ea se bucurase de trupul lui într-un fel pe care eu nu-l mai puteam cunoaște. A stat și s-a smiorcăit într-un colț, în timp ce soacră-sa trăgea de cârpa de praf în toate direcțiile și mă interoga pe mine.

— Când a murit, *signor*? Era o zi frumoasă?!

— A murit într-o zi minunată, *signora*, în care strălucea soarele și ciripeau păsărelele.

(A murit într-o zi în care se topea zăpada și în care, de sub carapacea ei, începeau să iasă la iveală o mie de trupuri zdrobite, de ranițe, de puști ruginite, de sticle cu apă, de scrisori neterminate și ilizibile, năclăite de sânge. A murit în ziua în care unul dintre camarazi a constatat că, din cauza degerăturilor, rămăsese fără tot ce însemna organe genitale, și-atunci a luat țeava puștii în gură și și-a zburat partea dinapoi a capului. A murit în ziua în care am descoperit un cadavru cu pantalonii trași în jos, stând pe vine rezemat de un copac, care degerase așa, în plină acțiune de a se screme ca să scape de nemiloasa constipație dată de regimul alimentar cazon. Sub dosul mortului se găseau două gogoloaie de rahat cu urme de sânge pe ele. Cadavrul avea niște bandaje în loc de bocanci. A murit într-o zi în care ulii au început să coboare de pe înălțimi și să le ciugulească ochii celor morți demult. Mortierele grecești tușeau de dincolo de faleze, iar noi ne trezeam îngropați sub o ploaie de noroi. Bașca, ploua.)

— A murit în luptă, *signor*? A murit victorios?

— Da, *signora*. Am luat cu asalt la baionetă o poziție grecească și am alungat dușmanul. (Grecii ne respinseseră pentru a patra oară cu un baraj de foc de mortiere. Aveau patru mitraliere undeva deasupra noastră, unde noi nu le vedeam, și nu ne doborau cu ele – ne tăiau în bucăți. În cele din urmă, am primit o comandă care a contramandat ordinul de a cuceri poziția, care oricum nu avea nicio însemnătate din punct de vedere tactic.)

— A murit fericit, *signor*?

— A murit cu zâmbetul pe buze, spunându-mi cât era de mândru că-și făcuse datoria. Să fiți bucuroasă c-ați avut un asemenea fiu, *signora*.

(Francesco s-a târât până la mine prin tranșee, cu o privire sălbatică în ochi. Mi-a vorbit pentru prima oară după mai multe săptămâni. „Nenorociții! Nenorociții!”, mi-a strigat. „Uite-aici!” și și-a ridicat pantalonii, mi-a arătat ulcerările vinete date de moartea albă. Și-a pipăit carnea putrezită cu un aer de uimire în priviri. Pe urmă, și-a întins pantalonii la loc și mi-a spus: „Mi-ajunge, Carlo. Prea mult. S-a terminat”. M-a luat în brațe și m-a sărutat pe amândoi obraji. A început să plângă. L-am simțit cum tremura tot în brațele mele. L-a scos pe șoarecele Mario din buzunar și mi l-a dat mie. După care, și-a luat pușca și s-a cățarat afară din tranșee. L-am apucat de cot, încercând să-l opresc, dar el m-a lovit cu patul puștii în cap. A înaintat la pas către liniile dușmanului, oprindu-se și trăgând la fiecare cinci pași. Grecii i-au înțeles actul de eroism și nu i-au întors focul. Preferau să-i facă prizonieri pe cei curajoși, în loc să-i împuște. O lovitură de mortier a căzut însă lângă el și Francesco a dispărut într-o ploaie de lut gălbui. A urmat o lungă tăcere. Am văzut ceva mișcând în locul unde se aflase Francesco.)

— A murit repede, nu-i așa, *signor*? N-a suferit, nu?

— A murit imediat, de la un glonț care i-a străpuns inima. Este imposibil să fi simțit ceva.

(Mi-am lăsat pușca jos și m-am cățarat și eu peste muchia tranșeei. Grecii n-au tras în mine. Am ajuns lângă Francesco și am văzut că o parte a capului îi fusese smulsă. Bucățile de craniu arătau cenușii la culoare și erau învelite într-o membrană și în cheaguri de sânge. Unele cheaguri erau de un roșu aprins, altele stacojii. Francesco mai trăia încă. Când l-am văzut acolo, jos, mi s-au umplut ochii de lacrimi. Am îngenuncheat și l-am adunat de pe jos în brațele mele. Era atât de sfrijit, după iarna și după toate greutățile, încât mi s-a părut că era ușor ca o pană. M-am ridicat în picioare cu el cu tot și m-am întors cu fața în direcția

grecilor. M-am oferit: să mă fi împușcat, dacă voiau. A urmat o tăcere, după care am auzit aclamații dinspre liniile lor. Unul mi-a strigat răgușit: „Bravissimo!” M-am întors și am dus trupul inert înapoi către liniile noastre.

Acolo, în tranșee, lui Francesco i-au mai trebuit două ceasuri ca să moară. Sângele lui plin de cheaguri mi-a năclăit mânecile și laturile vestonului. Îi țineam capul zdrobit în brațe ca pe un copilăș, iar gura lui forma cuvinte pe care el singur le auzea. Pe obraji au început să i se scurgă lacrimile. Eu i le adunam cu degetele și mi le duceam la buze. M-am aplecat și i-am șoptit la ureche: „Francesco, întotdeauna te-am iubit”. El și-a ridicat privirile și s-a uitat în ochii mei. „Știu”, mi-a spus. „Este prima oară când îți spun”, am zis eu. El mi-a zâmbit abia perceptibil, cum făcea de obicei, și mi-a spus: „Viața-i o porcărie, Carlo. Mi-a fost bine cu tine”. Am văzut cum i se stinge lumina în ochi și am înțeles că-și începea lungul drum lent către moarte. Nu aveam morfină. Agonia trebuie să fi fost de nedescris în cuvinte. Nu m-a rugat să-l împușc; poate că, la sfârșitul sfârșitului, își iubea totuși viața care se scurgea din el.)

— Care au fost ultimele lui cuvinte, *signor*?

— Și-a îndreptat gândurile spre dumneavoastră, *signora*, și a murit cu numele Sfintei Fecioare pe buze.

(A mai deschis ochii o ultimă dată și mi-a spus: „Nu uita de înțelegerea noastră și omoară-l pe nenorocitul ăla de Rivolta”. Mai târziu, când gheara durerii îl strângea și mai tare decât până atunci, m-a apucat de guler cu amândouă mâinile și mi-a spus: „Mario...”; eu am scos șoricelul din buzunar și i l-am pus între palme. În extazul propriei morți, și-a strâns pumnii atât de tare, încât bietul animăluț a murit odată cu el. Mai precis, i-au tășnit ochii din cap.)

— Unde este înmormântat, *signor*?

— A fost îngropat pe versantul unui munte care primăvara este acoperit de lalele și primește cele dintâi raze ale soarelui. A fost înmormântat cu onoruri militare depline și camarazii au tras salve de pușcă peste mormântul lui.

(L-am îngropat chiar eu, cu mâinile mele. Am săpat o groapă adâncă în fundul tranșeei, care s-a umplut imediat cu

o apă de culoare ocru. Am pus pietre peste el, ca să nu i se ridice trupul la suprafață. L-am îngropat într-un loc unde era plin de șobolani gigantiști și de capre pitice. Am rămas lângă, mormântul lui ca să omor cu o lopată șobolanii care se și înființaseră ca să sape după cadavrul lui. Șoricelul Mario i l-am pus în buzunarul de la piept, deasupra inimii. I-am luat efectele personale. Sunt în sacul ăsta pe care am de gând să vi-l las dumneavoastră. Conține o amuletă de piatră din Epir, o scrisoare de la nevasta lui Francesco, însemnele Regimentului 9 Vânători de Munte, trei medalii obținute pentru bravură și o pană din aripa unui vultur, care-i căzuse în poală în timp ce ne îndreptam spre Metsovon, iar el o păstrase fericit. Mai conține și o poză de-a mea, pe care nici nu știam c-o avea.)

— Măcar să nu fi murit degeaba, *signor*.

— *Signora*, cu ajutorul aliaților noștri germani, suntem acum stăpâniții Greciei.

(Noi, de fapt, am pierdut războiul și am fost salvați numai atunci când germanii au invadat și Grecia dinspre Bulgaria, deschizând un al doilea front, pe care grecii nu mai aveau resurse ca să opună rezistență. Am luptat, am degerat și am murit în numele unui imperiu care nu-și are niciun rost. Când a murit Francesco, eu l-am apucat de capul zdrobit și l-am sărutat pe buze. Am rămas acolo vărsând lacrimi de furie peste rănilor lui cumplite și jurându-mi să trăiesc eu pentru amândoi. N-am luat parte la dezmembrarea Greciei, nici la triumfalismul rușinos al unei cuceriri care numai cu numele a reprezentat o victorie. Oricât de viteji ar fi fost, grecii au fost îngenuncheați de cele o mie și o sută de *Panzer*-e germane, cărora le-au ținut piept cu mai puțin de două sute de tancuri ușoare – multe dintre ele capturate de la noi; iar înaintarea glorioasă a noastră, a italienilor, a constat, în realitate, în faptul că ne-am ținut după ei, care se retrăgeau, într-o tentativă deșartă de a nu se lăsa încercuiți de nemți.

Nu am luat parte la această șaradă ticăloasă: a doua zi după ce l-am îngropat pe Francesco, am pus mâna pe un pistol pe care-l luasem de la un grec rănit și, într-un moment

premeditat cu sânge rece, m-am împușcat de unul singur în coapsă.)

20

Sălbaticul ghețurilor

Pelagia s-a întors de la fântână cu un ulcior pe umăr, pe care l-a așezat pe jos în curte și a intrat pe ușă cântând. Veștile proaste care se răspândiseră urgent prin toată insula nu făcuseră decât s-o îndemne să aprecieze în fiecare moment lucrurile frumoase și iată ea tocmai văzuse primul fluture din anul respectiv. Se simțea puternică și împlinită și se bucura că-i rămăsese toată casa numai ei, cât timp doctorul se afla sus pe munte, ca să-l consulte și pe Alekos, și turmele lui de capre; nu sufereau niciodată de nimic nici pastorul, nici caprele, dar Alekos avea câteva beneficii: mai afla și el ce era nou, se bucura de prezența unei alte ființe umane, mai auzea cuvinte care căzuseră în uitare în monologul său interior. Avantajul doctorului era că se întorcea de acolo încărcat cu o mulțime de carne uscată, care scrâșnea și pârlăia în ranița de pe umerii săi în timp ce mergea. În plus, doctorul era de părere că bucuria revenirii acasă era o recompensă mai mult decât suficientă pentru eforturile pe care le presupunea plecarea și de aceea întotdeauna merita să plece.

Când a intrat în bucătărie, Pelagia s-a oprit brusc din cântat și a rămas consternată. La masa de bucătărie, stătea așezat un necunoscut – unul sălbatic și absolut oribil, care arăta mai urât decât bandiți din poveștile copilăriei. Omul nu făcea nicio mișcare; mâinile erau singurele care-i fluturau și-i tremurau ritmic. Capul îi era cu desăvârșire ascuns de o claie de păr încâlcit, care părea să nu aibă nicio formă și nicio culoare. În unele locuri, ieșea în afară ca niște tirbușoane răsucite, în altele zăcea întins și compactat, ca niște bucăți de fetru – parcă era părul unui nazarinean sau al unui pustnic scos din minți de slava și singurătatea lui

Dumnezeu. Mai jos de claia de păr, Pelagia nu a văzut nimic altceva decât o barbă enormă și dezordonată, iar din ea răzbăteau doi ochi mici, strălucitori, care nu se uitau la ea. Era pe-acolo și un nas, jupuit de piele, înroșit și cojit, erau și niște petice de piele înnegrită, plină de cicatrici și de jeg.

Străinul purta niște rămășițe zdrențuite și de nerecunoscut care fuseseră probabil o cămașă și niște pantaloni și un fel de veston croit din piei de animale, care fuseseră legate între ele cu fâșii de tendoane. Sub masă, Pelagia a remarcat că nu avea bocanci, în schimb avea picioarele învelite în niște bandaje care lăsau să se vadă și niște pete întărite, de sânge vechi coagulat, și altele, de culoarea cărnii proaspăt rănite. Respira scrâșnit și mirosea înspăimântător – putea a carne intrată în putrefacție, a răni supurânde, a balebă și urină, a transpirație străveche și... da, a frică. Pelagia s-a uitat la mâinile lui, care se strângeau una pe cealaltă, în efortul de a-și opri reciproc tremuratul, și s-a simțit cuprinsă atât de teamă, cât și de milă. Ce putea ea să-i facă?!

— Tatăl meu nu-i acasă, i-a spus ea străinului. Abia mâine se întoarce...

— Ești fericită, oricum. Cânti, i-a răspuns omul acela cu o voce spartă și înecată în flegmă, pe care Pelagia a recunoscut-o: era vocea cuiva ai cărui plămâni betegi se umpleau cu mucozități; poate că avea tuberculoză, poate că făcuse pneumonie sau poate că era vocea unui om al cărui gât se umpluse de polipi sau era strâns de gheara cancerului. Gheață, a continuat străinul, ca și cum n-ar fi auzit ce-i spusese ea. Niciodată n-o să-mi mai fie cald. Obscen lucru mai este și gheața, a spus el și vocea i s-a pierdut, iar Pelagia a remarcat că-i săltau umerii. O, Doamne, gheața! a repetat el și și-a ridicat mâinile până la înălțimea ochilor și a început să și le acuze: Ah, nenorocitelor! Nenorocitelor, lăsați-mă-n pace, pentru numele lui Dumnezeu, opriți-vă odată!

Și-a încrucișat degetele între ele și parcă tot corpul său lupta ca să oprească succesiunea de spasme.

— Puteți reveni mâine, a zis Pelagia, uimită de apariția

aceea care vorbea bâiguit și neavând habar ce i-ar fi putut face ea.

— N-aveam crampoane, -nțelegi?! Zăpada o biciuie vântul și gheața formează muchii... mai tăioase decât lama cuțitelor și, dacă ți se-ntâmplă să cazi, te-ai și tăiat. Uite la mâinile mele – și și-a ridicat ambele mâini ca să i le arate, cu palmele îndreptate în sus, într-un gest care în mod normal ar fi fost o insultă, iar ea a văzut o întregă rețea oribilă de cicatrici albe întărite, care desființaseră toate liniile naturale de pe palme și acoperiseră pernițele și bătăturile, lăsând răni deschise acolo unde ar fi trebuit să fie încheieturile. Unghii nu mai avea, nici pielicelele din jurul lor. Și gheața urlă, a continuat el. Scoate țipete ascuțite. Auzi voci care te strigă dinăuntru ei. Te uiți în ea și vezi oameni care se împreunează ca niște câini. Îți fac semne, își bat joc de tine, și tu tragi în gheață, dar ei nu tac, nuuu, și pe urmă gheața geme. Toată noaptea geme... toată noaptea.

— Uitați ce este, nu puteți rămâne aici, a zis Pelagia, apoi a adăugat, pe post de scuză: Sunt singură acasă.

Sălbaticul nici n-a băgat-o în seamă.

— L-am văzut pe tatăl meu, pe tatăl meu care a murit, și era prins în gheață, și ochii lui se uitau fix la mine, și avea gura căscată, și eu am izbit cu baioneta. Ca să-l scot. Și când l-am scos, era de fapt altcineva. Nu știu cine era, m-a păcălit gheața, nu știu dacă-nțelegi. Ce știu sigur este că niciodată n-o să-mi mai fie cald, niciodată – și omul s-a luat în brațe de unul singur și a început să tremure teribil. *Pathemata mathemata*, *pathemata mathemata*; deci suferințele sunt lecții, este?! Nu ieși în frig, nu ieși în frig.

Nedumerirea Pelagiei creștea și se transforma treptat într-o stare de profundă anxietate, pe măsură ce se întreba ce naiba putea face ea de una singură cu un vagabond nebun care bătea câmpii în bucătăria ei. S-a gândit să-l lase acolo și să dea fuga să-l cheme ori pe Stamatis, ori pe Kokolios, dar numai când se gândea la ce ar fi putut face sau fura individul în absența ei, rămânea ținută locului.

— Vă rog să plecați acum, l-a îndemnat ea. Tatăl meu revine mâine și el o să vă poată... dar a făcut o pauză,

neștiind la care dintre nenumăratele proceduri medicale evident necesare să se refere; apoi a zis: ...îngriji picioarele.

Omul a răspuns pentru prima oară la ce-i spusese ea:

— Nu pot să merg. Vin pe jos din Epir. Fără bocanci...

Psipsina a intrat și ea în bucătărie și a adulmecat aerul: mustățile i s-au chircit când a simțit mirosurile acelea zdravene și necunoscute. A traversat podeaua în fuga ei fluidă și eliptică și a țâșnit direct pe masă. S-a apropiat de omul neolitic și a scormonit în rămășițele unui buzunar, din care a scos, triumfătoare, un cubuleț de brânză albă și l-a și devorat, evident satisfăcută. Pe urmă s-a întors la buzunar dar n-a mai găsit decât o țigară ruptă, pe care a lepădat-o.

Omul a zâmbit, arătându-și dinții altfel buni, dar și gingiile însângerate, și a mângâiat animalul pe spatele capului.

Ei, măcar Psipsina își mai aduce aminte de mine, a zis el și lacrimile au început să i se prelingă tăcute pe obraji, iar de acolo în barbă. Tot așa miroase, dulceag.

Pelagia a rămas uimită. Psipsina se temea de străini. Și de unde știa nenorocitul ăsta sinistru cum o chema?! Cine să-i fi spus?! Neavând nici cea mai vagă idee de ce-ar fi putut face sau crede, și-a șters mâinile de șorț și a întrebat:

— Mandras?!

Omul și-a întors fața către ea și i-a spus:

— Nu mă atinge, Pelagia. Am păduchi. Și put. M-am căcat pe mine când a căzut o bombă – chiar lângă mine. N-am știut ce să fac și am venit aici mai întâi. De la bun început am știut că aici trebuia să vin mai întâi, atâta tot, și sunt obosit și put. Ai niște cafea?!

Pelagiei i s-a golit mintea, fiindcă a luat-o cu asalt un vârtej de emoții. Simțea disperare, o bucurie insuportabilă, vinovăție, milă, repulsie. Inima îi galopa în piept și mâinile i-au căzut moi de-o parte și de cealaltă a trupului. Poate mai mult decât orice altceva, se simțea neajutorată. I se părea de neconceput ca spectrul decrepit din fața ei să fi ascuns în el sufletul și trupul bărbatului pe care ea îl iubise, pe care-l dorise, de care-i fusese atât de tare dor și la care, până la urmă, renunțase.

— Nu mi-ai scris nici măcar o dată, a zis ea, agățându-se de primul lucru care i-a trecut prin cap, de reproșul ce dospise în mintea ei încă din momentul în care el plecase, reproș transformat într-un monstru năbădăios și plin de resentimente, care îi înghițise încetul cu încetul toate măruntaiele devotamentului și i-l lăsase un înveliș gol pe dinăuntru.

Mandras și-a ridicat privirile obosite și i-a spus, ca și cum el ar fi fost cel care o compătimea pe ea:

— Nu știu să scriu.

Dintr-un motiv pe care nu-înțelegea, Pelagia s-a simțit mai scârbită de o asemenea destăinuire decât de starea mizeră a lui Mandras. Adică ea se logodise cu un analfabet, și nici măcar nu știa?! Ca să spună ceva, l-a întrebat:

— Și nu putea scrie altcineva în locul tău?. Am crezut c-ai murit. Am crezut căăă... nu mă iubești.

Mandras și-a ridicat din nou privirile, de astă dată cu o infinită epuizare în ochi, și a clătinat din cap. A încercat să-și țină cana drept, ca să bea din ea, n-a putut, și-atunci a pus-o înapoi pe masă.

— Nu puteam să-i dictez unui camarad. Cum să le fi spus, așa, tuturor?! Ce să fac, să-mi discut sentimentele cu toți băieții?! și a scuturat iarăși din cap. A încercat din nou să soarbă din cană, zadarnic însă: cafeaua i s-a scurs în barbă și, de acolo, pe obraz. O dată în plus și-a ridicat privirile, de i-a recunoscut și ea ochii în sfârșit, și a zis: Am primit toate scrisorile tale, Pelagia. N-am știut să le citesc, dar le-am primit – apoi a scotocit cu o mână pe sub zdrențele de pe el și a scos un pachet uriaș, umed, legat strâns cu sârmă de la o mină. Le-am ținut aici, ca să-mi țină și ele mie cald și să știu în orice moment unde sunt. M-am gândit că poate o să mi le citești chiar tu. Citește-mi-le, Pelagia, ca să știu tot ce trebuia să știu – apoi a adăugat, cu un aer de resemnare, mai degrabă decât cu un patos conștient: Chiar dacă e prea târziu.

Pelagia a rămas oripilată. Adică Mandras percepușe fără greșală slăbirea constantă a afecțiunii dintre ei, concentrarea mai mare asupra faptelor pe măsură ce

scrisorile se succedau. Percepuse lucrurile astea mult mai clar decât dacă i-ar fi citit scrisorile treptat, în decursul lunilor.

— Mai târziu, i-a răspuns ea.

Mandras a oftat profund în timp ce mângâia urechile Psipsinei și vorbea ca și cum i s-ar fi adresat jderului de pin, și nu logodnicei sale:

— Te-am păstrat mereu uite-aici, a zis, lovindu-și pieptul cu pumnul strâns. În fiecare zi, tot timpul, numai la tine mă gândeam, cu tine vorbeam. Datorită ție am putut merge mai departe. Datorită ție n-am fost un laș. Bombele, obuzele, gheața, atacurile de noapte, cadavrele, prietenii pe care i-am pierdut. Te-am avut pe tine în locul Sfintei Fecioare, ba chiar m-am rugat la tine. Da, chiar m-am rugat la tine. Te-am purtat în minte, cum cântai prin curte, te-am revăzut la sărbătoare, când ți-am prins fusta de bancă și te-am cerut de nevastă. Aș fi putut muri de o mie de ori, dar te aveam pe tine dinaintea ochilor ca pe o cruce, ca pe o cruce la Paști, ca pe o icoană, și n-am uitat nicio clipă nimic, mi-am adus aminte de fiecare secundă. Mi-ai ars ca o flacără în inimă, o flacără care ardea chiar și în zăpadă, care-mi dădea curaj – pentru tine am luptat mai mult decât am luptat pentru Grecia. Da, da – mai mult decât pentru Grecia. Și când ne-am trezit că ne atacă geurmanii din spate, am trecut printre linii și nu mă gândeam la nimic altceva decât la Pelagia, că trebuia să ajung înapoi acasă la Pelagia, și-acum, uite... și tot trupul i s-a zguduit din nou și l-a podidit un val mare de lacrimi: ...numai animalele mă mai cunosc...

Când l-a văzut cum și-a îngropat fața în mâini și a început să se bââie ca un copil lovit, Pelagia n-a mai știut ce să facă și a fost cuprinsă și ea de deznădejde. S-a apropiat de el pe la spate și i-a pus mâinile pe umeri, masându-l cu degetele. Acolo unde mai demult erau mușchi perfecți, dumnezeiești, numai buni să ți-i dorești, acum nu mai simțea decât oase. Și-ntr-adevăr, avea păduchi...

Primul pacient al Pelagiei

Mama lui Mandras era una dintre acele ființe curioase, urâtă precum soția regelui mitic Antiphates, despre care poetul scria că era „o femeie ca un monstru, atât de pocită, încât fugeau bărbații îngroziți când o vedeau” – și totuși, se măritase cu un bărbat bun, născuse un copil și ajunsese iubită de toată lumea. Unii spuneau că trecuse prin viață cu ajutorul vrăjitoriei, dar ea de fapt era o femeie prietenoasă și cu suflet bun, căreia soarta nu-i dăduse motive, în tinerețe, ca să cadă în păcatul vanității, drept care nici nu se înăcrise pe măsură ce se făcuse din ce în ce mai lăbărtată și mai păroasă. *Kiria Drosoula* provenea dintr-o familie de *ghiaourtovaptismenoi*, adică „botezați în iaurt”, ceea ce însemna că familia ei fusese expulzată de pe teritoriul Turciei, neavând voie să-și ia niciun alt bagaj în afară de niște saci conținând osemintele strămoșilor.

Aranjamentul din anul 1923 de la Lausanne, în urma căruia aproape o jumătate de milion de musulmani fuseseră mutați în Turcia, în schimbul a peste un milion de greci, dând astfel un exemplu de curățenie pe criterii etnice, cu toate că se dovedise necesar pentru prevenirea unor viitoare războaie, adusesse cu el un profund sentiment de amărăciune. *Drosoula* nu învățase să vorbească decât limba turcă; ea și mama ei fuseseră disprețuite din tot sufletul de grecii-greci și nu-și puteau stăpâni plânsul de nostalgie după viața pe care o duseseră în vechea lor patrie. Mama *Drosoulei* îngropase osemintele tatălui și ale soțului ei și, de teamă să nu fie luată peste picior pentru accentul ei pontic, luase hotărârea de a se preface mută, lăsând tot ce însemna responsabilitate pe umerii fiicei de cincisprezece ani care, în răstimp de numai trei ani, învățase să vorbească dialectul grec din Cefalonia și se măritase cu un pescar viclean, care și-a dat seama că fidelitatea era calitatea nevestei lui. La fel ca atâția insulari obsedați de vâsle, și soțul *Drosoulei* își pierduse viața într-o furtună care se iscase brusc dinspre

răsărit, lăsând în urmă un fiu care să-i ducă meseria mai departe și o văduvă de speriat, care mai visa uneori în turcește, dar uitase limba cu desăvârșire.

Cât timp lipsise Mandras, cum-necum, Pelagia își făcuse drum aproape în fiecare zi până la casa *Kiriei* Drosoula, fascinată de povestirile despre cetatea imperială a Bizanțului și despre viața la țărmul Mării Negre, printre necredincioși. În căsuța aceea din apropierea cheiului, care o fi mirosit a pește, dar era de o curățenie fără cusur, se consolaseră una pe cealaltă cu vorbe care, deși erau spuse din adâncul inimii, deveniseră deja niște clișee prin toate casele din Europa. De ce se frământa marea etern-schimbătoare printre stâncile de afară, de aceea plângeau și ele și se strângeau în brațe, repetându-și întruna că Mandras cu siguranță nu pățise nimic rău, fiindcă ar fi aflat și ele dacă i s-ar fi întâmplat ceva. Făcuseră exerciții pentru eventualitatea că ar fi trebuit să izbească vreun italian cu lopata în cap și se prăpădiseră de râs, acoperindu-și gura fiecare cu amândouă mâinile, după câte o glumă înfricoșător de vulgară, pe care o învățase Drosoula în Turcia, de la băieții musulmani.

Către această amazoană admirabilă și hirsută a fugit Pelagia, lăsându-și logodnicul unde stătea, la masa de bucătărie, să se lupte cu oceanul de oboseală, care devenise de-acum lumea lui, și cu amintirile cumplite despre camarazii ajunși delicate și prăzi pentru păsările mâncătoare de stârvuri. Cele două femei s-au întors într-o suflare, ca să-l găsească în aceeași poziție, la fel de absent, mângâind în continuare urechile Psipsinei.

Venită cu intenția de a-și strânge la piept fiul, Drosoula s-a năpustit în bucătărie cu un strigăt de bucurie, după care s-a oprit brusc, a înlemnit într-o postură care în alte condiții ar fi putut părea comică. Și-a rotit privirile prin bucătărie, ca și cum ar mai fi căutat și pe altcineva, în afară de arătarea aceea abominabilă, și s-a uitat la Pelagia cu un aer nedumerit.

— El este, a lămurit-o Pelagia. Ți-am spus că este într-un hal fără de hal.

— Iisuse Cristoase! a exclamat ea și, fără alte vorbe, l-a apucat pe fiu-său de umăr, l-a făcut să se ridice de pe scaun și l-a scos afară, în ciuda protestelor Pelagiei și cu toate că vedea și ea ce picioare nenorocite avea Mandras. Îmi pare rău, a zis Drosoula, dar fiul meu n-o să stea într-o casă respectabilă în halul ăsta. Rușine mare – nu se poate!

Afară, în curte, *Kiria* Drosoula s-a apucat să-l inspecteze pe Mandras, de parcă ar fi fost un animal pe care se gândea să și-l cumpere. I s-a uitat în urechi, i-a ridicat scârbită șuvițele de păr jegos, l-a silit să-și arate dinții, după care a decis:

— Uită-te și tu, Pelagia, în ce hal pot s-ajungă bărbați ăștia, când n-au femei în jurul lor, care să aibă grijă de ei. Nu le este rușine obrazului – și n-au nicio scuză pentru așa ceva, nicio scuză. Parc-ar fi niște copii care nu se pot descurca fără mă-sa, asta e și nu-mi pasă mie c-a fost el în război sau n-a fost. Du-te și pune la fiert o oală mare, fiindcă am de gând să-l spăl din cap până-n picioare, dar mai întâi o să-l scap de toată clăia asta-mpuțită, așa ca să-mi aduci și niște foarfeci, *koritsimou*, și dacă-l prind că are purici și păduchi, îl jupoi de viu cu mâna mea, că mă mănâncă și pe mine numai când mă uit la el, mi-e greu să stau și pe aceeași insulă cu el, și cum pute – pfuuu! mai rău ca porcii!

Nemișcat a stat Mandras cât timp mama lui, plină de zel și scuturând din cap a dezaprobare, îi tăia frânghiile și câlții de pe cap și din barbă. Ori de câte ori zărea câte un parazit, țâțâia din limbă, se strâmba și ducea șuvițele năclăite prinse între lamele foarfecilor ca să le arunce cu tot cu bagajul lor de dihănii printre cărbunii încinși din cuptor, ca să ardă acolo ca niște mizerii ce erau, răsucindu-se, pârlind și emanând un fum gros și urât mirositor, suficient de scârbos ca să alunge demonii și să-i trezească pe morți.

Pelagia se strâmba la fel de mult ca și viitoarea ei soacră, uitându-se cum erau alungați paraziții cu trupurile cenușii, cum ieșeau la iveală excoriațiile infectate și eczemele; pielea capului era brăzdată de zgârieturi inflamate, care luceau de la puroiul acumulat în ele, dar mai grave decât toate erau glandele de la ceafă, umflate și supurânde. I se

făcuse scârbă, cu toate că știa c-ar fi trebuit să simtă compasiune, așa încât a dat fuga în casă după ulei de dafin. Întinzând mâna după el, și-a dat seama pentru întâia oară, puțin mirată, că învățase destule lucruri de la tatăl ei, de-a lungul anilor, ca să devină ea însăși doctor. Presupunând că exista pe lumea asta un doctor care să fie femeie. A cochetat puțin cu ideea asta, după care s-a dus să caute și o pensulă, ca și cum gestul în sine i-ar fi anulat senzația dezagreabilă că se născuse în lumea în care nu trebuia.

Când a ieșit din nou în lumina soarelui de primăvară de afară, cu borcanul de ulei aromatic înțepător, l-a găsit pe Mandras chelit de tot cu foarfecele. l-a întins borcanul Drosoulei, învățând-o:

— Întinde-i-l bine cu pensula, într-un strat gros, și-o să-l vindece și de herpes, dacă are și-așa ceva. Pe urmă, îi acoperi capul cu o pânză și i-o legi strâns cu o sfoară. Mă tem că este iritant și va trebui să-l freci cu ulei de măsline după ce-i dispar păduchii, dar uleiul de parafină durează vreo două săptămâni până-și face efectul, așa că m-am gândit că mai bine-l folosim pe-asta.

Kiria Drosoula s-a uitat la Pelagia cu admirație, a mirosit lichidul din borcan, a exclamat: „Pfuuu!”, după care a început să i-l întindă zdravăn fiului ei pe cap cu pensula.

— Sper că știi ce mă pui să fac aici, a comentat ea, adresându-i-se Pelagiei.

— Mă-nțeapă, a zis Mandras, vorbind pentru prima oară, la care mama lui i-a întors-o:

— A, va să zică ești și tu de față?! și a continuat să dea de zor cu bidineaua.

După ce i-au înfășurat capul în cârpe, cele două femei au făcut câte un pas înapoi, ca să-și admire opera. Mandras era atât de tras la față, de parcă ar fi fost sfântul din raclă, și avea ochii într-atât de înfundați în orbite și arăta atât de palid, încât ai fi zis că murise de curând și apucase deja să se răcească.

— Țsta chiar să fie Mandras?! a întrebat Drosoula bântuită de-adevăratelea de dubii.

Pe urmă, însă, a întrebat de ce zgârieturile de pe frunte

i se infectaseră.

— Pentru că păduchii lasă excremente, care ajung în răni prin frecare, a lămurit-o Pelagia. Nu păduchii în sine sunt cauza infecției.

— Întotdeauna i-am spus să nu se scarpine, a zis Drosoula, numai că, uite, pân-acum nu știam de ce. Îi facem și restul, ce mai trebuie să-i facem?!

Cele două femei au schimbat priviri lungi. Pelagia s-a înroșit toată și a zis:

— Aăă... nu știu dacă aăă... la care Drosoula a clipit din ochi și i-a zâmbit cu gura până la urechi:

— Nu vrei să vezi cu ce te-alegi?! Majoritatea fetelor ar da orice ca să aibă norocul ăsta. Nu spun nimănui, îți promit, iar în ce-l privește pe-ăsta – și a arătat cu capul înspre fiul ei –, e-atât de dus, că nici n-o să știe ce i se întâmplă.

Trei lucruri i-au trecut prin minte Pelagiei în același timp: nu vreau să mă mărit cu el; l-am văzut deja, dar nu pot să recunosc, și pe-atunci era frumos, nu ca acum; și nu pot să recunosc pentru că-mi este atât de dragă Drosoula – dar a spus numai:

— Nu, zău așa, nu pot...

— Bine, atunci mă ajuți cu toate celelalte și pe urmă-mi spui de după ușa cum să fac tot ce mai trebuie să fac. A fiert apa?! Ca să-ți spun drept, abia aștept să văd și eu ce bărbat am născut. Ce zici, ți se pare că sunt oribilă?!

— Toată lumea crede că ești oribilă, i-a zâmbit Pelagia, dar nu-nseamnă că-ți poartă și pică pentru asta. Zic toți: „Ei, asta-i *Kiria* Drosoula, ce să-i faci?!”

Rămas fără zdrențele cu care fusese îmbrăcat, Mandras nu a tremurat de frig mai mult decât atunci când le avea pe el. Era în așa hal de stors, încât Pelagiei nu i-a fost rușine să rămână de față chiar și acum, când era despuiat și a renunțat să-și mai comunice instrucțiunile de după ușa închisă. Mușchi nu mai avea, iar pielea îi atârna pe oase în pliuri flasce. Avea abdomenul umflat, ori fiindcă era nemâncat, ori fiindcă avea paraziți intestinali, și coastele i se vedeau la fel de bine ca și oasele de pe șira spinării. Umerii și

spinarea parcă i se coșcoviseră; coapsele și gambele i se subțiaseră atât de mult, încât genunchii păreau colosal de mari, disproporționat de umflați. Dar lucrul cel mai rău a ieșit la iveală când femeile i-au cojit bandajele pline de cruste de pe picioare. Pelagia s-a dus cu gândul la povestea lui Filoctet, fostul argonaut și pețitor al Elenei din Troia, care fusese părăsit de Odiseu pe insula Lemnos, lăsându-i numai arcul cel mare și săgețile lui Heracle să-i țină de urât, și asta de ce?! – tocmai fiindcă i se infectase un picior și rana putea insuportabil. Mai târziu, Pelagia și-a adus aminte și de continuarea poveștii, și anume că Filoctet fusese vindecat de Asclepios și ajutase și el la înfrângerea troienilor, drept care a meditat puțin pe tema asta: și ea vindecase pe cineva care luptase împotriva italienilor care ținuseră, logic vorbind, locul propriilor strămoși, troienii.

Când a văzut, însă, picioarele acelea, parcă nu s-a mai simțit așa de vindecătoare – nici măcar nu le-a recunoscut ca fiind niște picioare. Erau o masă amorfă, necrozată, colorată în toate nuanțele. Straturile dinăuntru ale bandajelor date jos erau căptușite cu o platoșă de puroi și rapăn, iar prin carnea ca și moartă colcăiau și se contorsionau o droaie de viermi galbeni.

— Sfinte Gherasime! a exclamat Drosoula, apucându-se cu amândouă mâinile de umerii scheletici ai fiului ei, ca să nu cadă din picioare, doborâtă de duhoarea pe care n-ar fi bănuț-o cu puțință.

Pelagia s-a simțit, în fine, cuprinsă de sentimentul acela de sacră compasiune, a cărui lipsă i se păruse de neînțeleș mai devreme.

— Spală-l tu peste tot, i-a spus ea Drosoulei, și eu o să mă ocup de picioare. Apoi și-a ridicat ochii înlăcrimați către Mandras și i-a spus: *Agapeton*, o să te doară ce trebuie să-ți fac. Îmi pare atât de rău...

El s-a uitat în ochii ei și a vorbit pentru a doua oară:

— Războiul ăsta... I-am bătut de i-am năucit, i-am pus pe fugă. I-am bătut pe macaronari. Nu-mi pasă c-o să mă doară, da' cu nemții nu ne-am putut lupta. Aveau tancurile-alea, și-asta a fost...

Pelagia și-a întors atenția către picioarele pe care, făcând eforturi în mintea ei, trebuia să le vadă ca pe o problemă de rezolvat, nu ca pe o suferință atroce care-i provoca sila. Unul câte unul, a cules viermii din carne și i-a aruncat peste zid, în drum, după care și-a concentrat cunoștințele, toate câte le avea, ca să ia o decizie: infecția ajunsese ori nu ajunsese până la os?! Dacă ajunsese, era caz de amputare, ceea ce știa prea bine că nu putea face ea și trebuia să lase în grija altora; probabil că nici măcar tatăl ei nu s-ar fi băgat. Există ceva mai rău ce i-ar putea face un doctor unui semen de-al lui?! Au trecut-o fiorii numai gândindu-se la așa ceva, și-a șters mâinile de șorț, a închis ochii și l-a apucat pe Mandras de piciorul drept. I l-a răsucit în toate direcțiile, l-a pipăit în mai multe locuri și a tras o concluzie care pe ea a mirat-o prima, și anume că nu simțea nicio granulație și că niciun os nu era mort și nu se desprinsese de la locul lui.

— N-are desprinderi, a comentat ea, spunându-și mai departe, în sinea ei: „N-am mai făcut asta decât o singură dată, și-atunci era vorba de-un câine”.

— În schimb, are mizerie cât cuprinde, i-a întors-o Drosoula.

Carnea propriu-zisă a piciorului Pelagia a descoperit că era uscată și a oftat ca și cum i s-ar fi luat o povară de pe suflet; cangrena umedă – aia era cea mai rea. A văzut că nu exista o linie de separație roșiatică între părțile sănătoase și cele infectate, și asta însemna, a tras ea concluzia, că nici nu avea cangrenă. I-a cercetat și celălalt picior și rezultatul a fost același. S-a dus după un vas cu apă curată, a turnat sare în ea cu pumnul și s-a apucat să curețe toată mizeria aceea cât mai ușor cu putință. Mandras a gemut, fiindcă-l ustura, dar n-a scos o vorbă. Pelagia a descoperit că porțiunile cele mai dezgustătoare se desprindeau pe măsură ce le spăla și că, sub ele, carnea era încă vie.

Stând apoi în bucătărie și zdrobind în puiă cinci căței zdraveni de usturoi, se simțea bucuroasă și triumfătoare. Mirosul acela puternic și familiar îi dădea un sentiment de liniște, iar vocea Drosoulei, care ajungea până la ea din

curte, o făcea să zâmbescă. Mama își certa fiul, de parcă n-ar fi știut că el își petrecuse luni de zile din viață în zăpezi, de parcă n-ar fi fost un erou care, la fel ca toți camarazii lui de arme, suportase toate privațiunile cu mult peste ce putea fi de datoria lor să suporte și care învinsese o forță superioară, înfrântă, până la urmă, de aceleași condiții vitrege. Cu un cuțit, a întins usturoiul zdrobit pe două feșe lungi, cu care a ieșit apoi în curte.

— *Agapeton*, asta o să te usture și mai rău decât sarea, i-a spus lui Mandras, care a icnit când i-a înfășurat cataplasma pe fiecare picior, și-a ținut respirația, s-a încordat tot, dar nu s-a plâns. Nu mă mir c-am învins, a comentat Pelagia, văzându-l atât de tenace.

— Păi, da' n-am învins noi! Ce, am învins noi?! a sărit Drosoula. Macaronarii n-au fost în stare, așa c-a venit Attila și ne-a învins el.

— Hitler, da. Da' nu contează, pentru că Imperiul Britanic e de partea noastră.

— Englezii s-au dus la ei acasă. De-acum, numai Dumnezeu ne mai scapă.

— Eu nu cred așa ceva, s-a îndârjit Pelagia. Gândește-te la lordul Napier³⁶, la lordul Byron³⁷. Or să se-ntoarcă...

— Astea toate ce sunt?! a schimbat vorba Drosoula, arătând spre sumedenia de cicatrici, pustule inflamate și pete stacojii de pe trupul fiului ei.

Pelagia s-a uitat cu atenție la trupul nenorocit din fața ei, proaspăt spălat, și a descoperit pe el toți paraziții cu care făcuse cunoștință vreodată, când îl însoțise pe tatăl ei.

— Asta de pe umeri e favus, a explicat ea. Vezi, miroase a șoareci. Aici îți trebuie sulf și acid salicilic. E un fel de vierme rotund cu model de fagure. Noroc că nu i-a intrat în păr, că-și pierde tot părul. Astea, înțepăturile-astea roșii sunt păduchi de piele. Trebuie să-i ardem toate hainele și

³⁶ *Sir Charles James Napier* (1782-1853), guvernator al Cefaloniei în anii 1820.

³⁷ *Lordul Byron* (1788-1824) a luptat de partea grecilor în revolta lor din 1821 împotriva stăpânirii otomane.

mai trebuie să-l radem peste tot – adică tu să faci treaba asta –, ca să scape de ouăle din păr. Sau putem să-l spălăm în oțet. Și pe urmă-l înfășurăm în ulei de eucalipt și-n emulsie de parafină. Iritațiile astea roșii de pe brațe și picioare se cheamă *betes rouges* – fiare roșii adică, și de ele-l scăpăm dacă-l ungem cu soluție de amoniac și zinc. Oricum, până la urmă dispar singure. Pata asta de aici e pitiriazis, vezi cum e?! – de culoarea cafelei. Substanțele pe care le folosim pentru celelalte or să i-o vindece și pe-asta. Dacă-l razi și acolo... știi tu., în partea de jos, scapă și de ceilalți păduchi, cei lați. Eu n-o să mă uit, dacă nu te superi. Și văd că mai are niște eczeme oribile și pe brațe, și pe gambe. O să trebuiască să-i ungem toate crăpăturile cu iod, numai să reușesc să găsesc pe undeva, și-atunci or să i se vindece, după care-l învelim în loțiune de calamină, dac-om găsi și de-aia, și-l ținem așa, împachetat cu ea până se vindecă pe de-a-ntregul. O să dureze câteva săptămâni. Presupun c-am putea folosi și ulei de măsline, dar nu la vintre. Nu se pune nimic gras la vintre. Iar înțepăturile-astea castanii sunt mușcături de purici...

Și Pelagia s-a oprit, văzând că Drosoula îi zâmbea cu un aer de uimire.

— *Koritsimou*, i-a spus mama cea monstuoasă, zău că mă, uimești. N-am mai văzut pân-acum femeie care să știe câte ceva, așa, ca tine. Vino să te-mbrățișez!

Pelagia s-a înroșit toată de plăcere, a îmbrățișat-o pe Drosoula și apoi, ca să îndrepte atenția către altceva decât ea însăși, a zis:

— Știu că te-ntrebi ce sunt umflăturile-alea hidoase de pe burtă și de pe... ce-are și el acolo... Are și între degete, dar nu-ți face griji, e numai râie. Celelalte tratamente or să-l scape și de râie, mai ales zincul și sulful. Cel puțin, așa cred eu, dar poate c-ar fi mai bine să-l întrebăm și pe tata, a încheiat ea cu modestie.

Drosoula a făcut un gest înspre fiul ei ajuns o umbră a ceea ce fusese și a zis:

— Nu mai e cine știe ce de capul lui, nu-i așa?!

Pelagia s-a gândit c-ar fi trebuit să-și muște limba, dar

a zis:

— Te-ndrăgostești de-un om, nu de corpul lui...

— Bleotocăreli romantice! a exclamat Drosoula. Iubirea îți intră prin ochi și tot prin ochi își ia zborul; și-n cazul în care te întrebi de ce s-o fi însurat bărbatu-meu cu mine, așa urâtă cum sunt, află tu de la mine, că așa avea el, gusturi de neînțeles, slavă Domnului și sfântului! Că dacă n-avea, mai eram și-acum fată mare.

— Nu cred așa ceva, oricât mi-ai spune, i-a răspuns Pelagia care, la fel ca toată lumea, se întrebese întotdeauna cum de reușise Drosoula să-și găsească un soț.

A doua zi dimineață, doctorul Iannis a coborât de pe munte, a trecut mai întâi pe la *kapheneion* și pe urmă a ajuns înapoi acasă frânt de oboseală. Și nu numai că în patul fiicei lui a găsit dormind un bărbat cu aspect de cadavru, dar pe fiică a găsit-o dormind în propriul lui pat, alături de o femeie respingătoare, cu aspect de movilă. Toată casa putea a usturoi, săpun, amoniac, iod, sulf, mădulare bolnave, oțet, păr ars – pe scurt, mirosea ca un cabinet medical în care se muncise de zor. A trezit-o pe Pelagia scuturând-o zdravăn și a întrebat-o:

— Fata mea, cine e bătrânul ăla din patul tău?!

— Mandras e, *Papakis*, și-aceasta de-aici e mama lui, *Kiria* Drosoula. O știi, ai mai văzut-o...

— Nu în patul meu, i-a replicat doctorul. Și ăla nu este Mandras, este un boșorog oribil, plin de râie și cu picioarele bandajate. M-am uitat la el.

În aceeași dimineață, ceva mai târziu, doctorul Iannis a primit un raport complet din partea Pelagiei, cu tot ce-i făcuse pacientului; la fiecare încercare de diagnostic și de pronostic, el pufnea pe nas și pufăia din pipă. Când a terminat, Pelagia se înroșise toată la față, luând atitudinea tatălui ei ca pe un semn de profund reproș față de aroganța de care dăduse dovadă. După care, doctorul s-a ridicat și s-a dus să-l examineze pe pacient în amănunt, îndreptându-și atenția mai ales asupra picioarelor.

N-a spus nicio vorbă până când nu și-a luat pălăria jerpelită din cui, pregătindu-se de plecare. Pelagia era toată

un pachet de nervi și-și răsucea cârpa de șters praful în mâini, așteptându-l să izbucnească.

— Dacă eu aș ști să gătesc, a zis doctorul, spre mirarea ei, aș face schimb de meserii cu tine. Dacă stau să mă gândesc, m-aș putea pensiona. Ai lucrat minunat, *koritsimou*. Niciodată nu m-am simțit atât de mândru de tine – și, după ce a sărutat-o pe frunte, și-a făcut o ieșire dramatică din scenă, uitându-se cu atenție pe tot cerul după invazia prevăzută a urma. Trebuia să ia parte la o întrunire a Comisiei de Apărare, care se ținea la *kapkeneion*.

Drosoula i-a zâmbit Pelagiei, care era într-atât de coplesită de ușurare și mulțumire, încât îi tremurau mâinile.

— Întotdeauna mi-am dorit o fiică, i-a spus Drosoula. Știi cum sunt bărbați, numai băieți îmi doresc. Dar tu ești norocoasă, cu un tată ca ăsta al tău. Taică-meu era o jigodie nenorocită, din câte mi-l amintesc eu – tot timpul era beat de cât rachiu băga în el. Mă rog la sfântul să se facă bine Mandras, și după aia o să te am pe tine fiica pe care n-am avut-o eu.

— Cât mai curând cu putință, i-a răspuns Pelagia luând-o de braț, trebuie să-l scoatem la soare și să-l coborâm la țărmul mării. În cazuri dintr-astea, mintea este cea care te face bine.

Drosoula a remarcat că Pelagia ocolise cu eleganță vorbele ei, dar a iertat-o. Îi ajungea și atât, că o vedea ce tânără era și cum înflorise toată de la frumusețea aceea cu totul specială pe care ți-o dă sentimentul brusc al misiunii de îndeplinit.

22

Mandras din spatele vălului

Vorbesc despre mine – Pelagia, doctorul, mama – ca și cum n-aș fi de față. Vorbesc despre mine ca și cum aș fi ramolit sau inconștient, ca și cum aș fi un trup fără minte. Sunt mult prea obosit și prea amărât ca să mă mai opun și la

umilința asta. Pelagia m-a văzut gol și mama mă spăla prin locurile rușinoase, de parc-aș fi un bebeluș, mă acoperă cu unguente și loțiuni care înțeapă, vindecă, put, iar eu mă simt ca o mobilă tratată cu ulei și ceară, căreia i se umplu găurile de care și i se umflă pernele sau i se cârlesc. Mama mea îmi verifică scaunele și comentează cu logodnica mea pe marginea lor și amândouă mă hrănesc cu lingura, pentru că n-au răbdare să mă vadă cum mă lupt cu tremuratul mâinilor. Stau și mă-ntreb dacă se mai poate spune despre mine – și, dacă da, în ce sens – că exist.

Presupun că răspunsul este nu. Totul a devenit un vis. Între mine și ele există un vâl care le face pe ele umbre și pe mine mort, un val – mai degrabă un giulgiu – care întunecă lumina și atenuează vederea. Am fost în război și uite că s-a creat un abis între mine și cei care n-au fost; ce știu ei despre orișice?! Fiindcă am făcut cunoștință cu moartea, m-am întâlnit cu moartea pe fiecare potecă de munte, am stat de vorbă cu moartea în somn, m-am luptat cu moartea în zăpadă, am jucat zaruri cu moartea, am ajuns la concluzia că moartea nu e dușman, e frate. Îngerul morții este un bărbat frumos și gol, care seamănă cu Apollo și nu se mulțumește cu cei pe care bătrânețea îi ofilește. Îngerul morții este un perfecționist, îi plac cei tineri și frumoși, vrea să ne mângâie părul și să ne pipăie tendoanele care ne leagă mușchii de oase. Face tot posibilul să ne cunoască, vederea chipurilor noastre îi bucură sufletul și ne aține calea ca să ne provoace, fiindcă-i place lupta dreaptă și curată. După ce se termină lupta, el se împrietenește cu noi, ne bate pe umeri și ne face să râdem de toată micimea și nebunia vieții. La sfârșitul unei bătălii, se fâțâie printre cei căzuți, îi scoală din morți, le pune cununi de lauri pe frunți celor mai merituoși, după care îi adună în jurul lui ca pe propriii copii și-i duce cu el să bea vinul acela cu gust de miere și le oferă un simț al perspectivei pe care nu l-au avut deloc în viață.

Dar pe mine nu m-a luat și nu știu de ce. Am fost suficient de viteaz, cu siguranță. Nu m-am ferit nicio clipă de primejdie și am mers mai departe chiar și atunci când trupul meu fusese deja făcut zob. Cred că am supraviețuit fiindcă am

avut comandanți foarte deștepți; cred c-am supraviețuit fiindcă moartea i-a iubit pe italieni. Moartea i-a îndemnat să avanseze în linie, pieptiș, contra pozițiilor noastre cele mai solide – așa am reușit noi să-i secerăm ca pe grâu. Generalii noștri ne-au pus să-i lovim din flancuri, să le facem manevre evazive, ambuscade, să dispărem și să reapărem. Generalii noștri i-au făcut misiunea dificilă Îngerului Morții, așa că el, în loc să trimită gloanțele să mă ciuruiască, mi-a făcut trupul să decadă în numai câteva luni tot atâta cât li se întâmplă altora în șaizeci de ani. De vină au fost frigul, noroiul, paraziții, foametea, amărăciunea, frica, viscoalele cu cristale de gheață mai tăioase decât sticla, ploaia atât de abundentă, încât ar fi putut și peștii să înoate în ea – dar despre toate acestea n-are niciun rost să le povestești civililor, fiindcă nici nu și le pot închipui.

Știți ce m-a ținut în putere acolo?! Pelagia m-a ținut și un anumit sentiment al frumuseții. Pentru mine, Pelagia însemna acasă. Vedeți dumneavoastră, eu nu luptam acolo pentru Grecia, luptam pentru acasă. Făceam tot ce puteam ca să se termine odată și să pot pleca înapoi acasă. Din nefericire, Pelagia din visul meu era mai bună decât Pelagia cea adevărată. Văd și eu și aud că eroul ei care s-a întors îi provoacă scârbă și știam încă dinainte de a pleca la război că nu eram destul de bun pentru ea. Asta înseamnă că, dacă mă iubește, se coboară până la nivelul meu, se sacrifică, iar eu nu pot suporta așa ceva, fiindcă aş ajunge s-o detest pe ea și să mă disprețuiesc pe mine. Am de gând să plec din nou când m-oi face bine, ca să-mi pot regăsi visul cu Pelagia și s-o pot iubi fără niciun resentiment, cum o iubeam prin munții ăia, când mă luptam pentru ea și pentru ideea de acasă; iar când o să mă-ntorc din nou, o să fiu refăcut și reînnoit, fiindcă data viitoare o să am grijă să fac niște lucruri atât de mărețe, încât și o regină să mă implore s-o iau de nevastă. Nu știu acum care or să fie lucrurile-alea, dar știu c-or să fie spre slava și minunea lumii, c-or să mă înveșmânteze din cap până-n picioare, la fel de bogate și de splendide ca giuvaierurile sfântului.

Mai trebuie să plec și fiindcă de la bun început n-ar fi

trebuit să vin acasă. M-am întors pentru că s-a putut și pentru că întoarcerea acasă este ca un pahar cu apă rece ca gheața după o zi pe mare în luna august, după ce n-a bătut nici fir de vânt. Aveam nevoie să mă curăț în foșnetul frunzelor de măsline, în clinchetul clopotelor purtate de capre la gât, în țârâitul greierilor, să-mi reamintesc de gustul vinului de Robola și de mirosul sării. Aveam nevoie să prind putere, să umblu desculț pe pământul din care am țâșnit – atâta tot.

Adevărul este că unitatea mea a fost decimată de germani în apropiere de muntele Olimp. Eu am fost singurul supraviețuitor și, cum stăteam acolo, printre cadavrele camarazilor mei, am avut o viziune – mi-a apărut Pelagia înaintea ochilor. Cică treburile astea se întâmplă din cauza înfometării și a tensiunii prea mari. Dacă nu mi-ar fi apărut în față, m-aș fi alăturat unei alte unități și-aș fi luptat împotriva germanilor până la Termopile, dar așa, mi-am dat seama deodată că trebuia să ajung acasă, cu toate că nu știam drumul. Am căutat pe la toate cadavrele până am găsit bocancii în starea cea mai bună, adică și alora li se desfăceau tălpile, dar erau mai buni decât ai mei, oricum. M-am încălțat cu ei și am luat-o pe jos înspre sud-vest.

În fiecare noapte îmi notam unde apunea soarele, iar dimineța, unde răsărea. Împărțeam acel semicerc, îmi alegeam un reper și porneam la drum. La prânz, verificam dacă într-adevăr mersesem având soarele pe mâna dreaptă. Drumurile erau toate înțesate de haosul retragerii: catări morți, vehicule abandonate, ranițe, armament, victimele avioanelor Stuka, așa că eu mergeam peste câmp, prin sălbăticia aia fără sfârșit, care știu de-acum că formează cea mai mare parte a Greciei. La început, a fost o sălbăticie de spini și de copaci pitici cărora tocmai le explodau mugurii, dar mai încolo, după ce-am trecut de Elason, terenul s-a făcut mai accidentat și s-a transformat într-o pustietate fără țiipenie de om, numai pini, defileuri, căderi de apă, râpe – o țară, a uliilor și liliiecilor. Am trecut prin mlaștini cu ape împruțite și pline de flori sălbatice, peste versanți de munți acoperiți cu argile și grohotișuri, pe care alunecam, peste

poteci de capre care se sfârșeau brusc, fără nicio noimă, la marginea câte unei prăpăstii. Noii mei bocanci au cedat și-atunci mi-am înfășurat picioarele în bandaje. Noaptea, Pelagia dormea lângă mine care înghețam prin peșteri, iar dimineața mergea înaintea mea înspre sud. Vedeam cum îi unduia fusta pe șolduri, o vedeam cum se apleca să culeagă flori și-mi zâmbea și mă aștepta când mă-mpiedicam.

Prin locurile-alea sunt urși, sunt câini sălbatici care poate c-or fi lupi de fapt, sunt cerbi și râși. De câteva ori, am smuls cu dinții carnea crudă a câte unei prăzi abandonate și, la un moment dat, un vultur a scăpat din gheare un porumbel care a căzut chiar la picioarele mele; s-a năpustit în picaș să și-l recupereze, eu m-am aplecat să-l iau și de-aia am și-acum pe mâini zgârieturile ghearelor lui. Sunt și oameni care trăiesc prin locurile alea izolate, oameni care aduc mai curând a animale. Unii sunt blonzi și e cu neputință să-i înțelegi, atât de ciudat vorbesc. Trăiesc în bordeie de piatră sau de lemn și se îmbracă în zdrențe, hrănindu-se cu niște fierturi scârboase făcute din carne și rădăcini, pe care le pregătesc în oale străvechi, cu crăpături acoperite cu noroi. Oamenii ăștia au aruncat cu pietre în mine, dar după ce eu am îngenuncheat și-am făcut semne cu degetele înspre gură, m-au primit în casa lor și m-au hrănit cu blândețea cu care și-ar fi hrănit copiii. Unul dintre ei mi-a dat vestonul croit din piei de animale.

De ce mergeam mai departe, eram din ce în ce mai convins că trupul mă lăsa baltă și că înnebuneam. Nu mai știam exact ce se întâmpla. Pe lângă Pelagia, mai vedeam și niște monștri ciudați care mă amenințau arătându-mi gâtleurile lor fără fund, acoperite de șiruri peste șiruri de dinți. Într-un loc, am trecut pe lângă o cascadă, o cascadă atât de înaltă, încât apa se prăvălea cu un muget cum numai marea scoate în timpul furtunilor sălbatice, într-un iaz ale cărui ape se răsuceau și se-nvârteau, înghițind orice ar fi căzut în mijlocul lor. Nu aveam nicio altă posibilitate de a merge mai departe spre sud-vest, decât să trec apa aceea înot. Pe stânga, era o faleză care țâșnea în afară atât de mult, încât nimeni și nimic nu s-ar fi putut cățăra pe ea, nici

măcar o capră de munte, dar mie tot mi se părea că pe stânca aia se afla o ființă, cu trei capete, care abia aștepta să mă-nghită. Am înlemnit acolo și nu mai reușeam să mă gândesc la nimic altceva, decât la bălălia care se dădea înăuntrul meu, între nevoia disperată de a merge spre casă și frica de vârtoarea de apă și de monstrul de pe stâncă... Am văzut cum Pelagia își continua drumul călcând peste apă, la fel ca Domnul nostru Iisus Cristos, și-atunci mi-am dat seama că era un prag la baza falezei, chiar pe sub suprafața apei, așa c-am putut să trec la fel de ușor ca prin apele mici din golful Assos, când îmi scot barca-n larg.

Când am realizat că eram pe cale să-nnebunesc, mi-am dat seama că trebuia să mă opresc, fie și numai pentru o zi. Am ajuns la un bordei de piatră așezat printre copaci, într-un loc unde terenul devenea mai abrupt, la poalele unui munte, unde acele de pin erau atât de multe pe jos, încât formau o pătură groasă și moale. Înăuntru, în bordei, nu era nimeni și n-am știut dacă era locuit de cineva sau nu; în orice caz, am intrat, m-am așezat pe jos rezemat de perete, am adormit și am visat, numai că de data asta nimerisem într-un bombardament.

M-am trezit brusc, simțind că-mi dădea cineva cu piciorul. Când am deschis ochii și am văzut cine era, o hoască bătrână, m-am întrebat în mintea mea dacă nu mi se schimbase visul, așa, pur și simplu. Dar nu, nu era alt vis. Hoasca era mărunță și ofilită și avea cele câteva șuvițe de păr strânse la ceafă... Era adusă de spate și cocârjată, cu o rochie zdrențuită pe ea, și avea obrajii găunoși, bărbia ascuțită și nici măcar un singur dinte în gură. Într-o bună zi, când oi avea putere să vorbesc, o să le spun povestea asta și băieților de la *kapheneion*, ca să-i fac să râdă, fiindcă adevărul este că sperietoarei ăleea bătrâne i-a plăcut de mine. Am uitat să vă spun că n-avea decât un singur ochi; celălalt era închis și veștejit.

Un singur cuvânt știa, și-anume „Circe”, care presupun că era numele ei – tot arăta cu degetul către ea însăși, spunând „Circe”, așa c-am spus și eu Mandras, arătând cu degetul către mine însumi –, iar, când îl spunea, vocea ei

parcă era un croncănit de corb. Singurul ochi pe care-l avea se lumina tot de fiecare dată când mă vedea. De mâncat mi-a dat carne de porc din turma pe care o ținea lângă un pâlț de stejari, ca să i se poată hrăni animalele cu ghindă. Simțeam repulsie și groază când o vedeam, dar am înțeles că era și ea o biată ființă, acolo, căreia Dumnezeu îi dăduse o inimă bună.

În cea de-a treia noapte de când mă aflam acolo, am dormit mai liniștit decât reușisem în ultimele câteva luni și, cum trupul meu începuse să se refacă datorită cărnii de porc, n-am mai visat bombe și cadavre, am visat-o pe Pelagia. În visul meu, ea se încrunta și se vedea că era nerăbdătoare fiindcă eu întârziaseam atât de mult și, pentru prima oară de când aveam viziuni legate de ea, dădeam fuga și-o sărutam. Ea se topea toată în brațele mele și-mi răspundea la fel de pasional, drept care foarte repede ajungeam să ne rostogolim îmbrățișați pe covorul de frunze al pădurii. Pelagia mă strângea în brațe și-și plimba mâinile pe tot trupul meu, de eu mă înflăcăram și-i sărutam buzele care ardeau ca focul. Ea îmi mușca buza și se încolăcea în jurul meu și mai tare, iar eu îi smulgeam hainele de pe ea și-mi plimbam și eu mâinile peste sânii și coapsele ei și pe urmă o pătrundeam, fremătând tot sub adierea vânturilor dionisiace. Nici n-apucam bine să-mi dau seama, că și simțeam cum din ventrele mele suia ceva și, când să zvâcnesc în momentul suprem așteptat, m-am trezit.

Dedesubtul meu, hoașca bătrână se zvârcolea, gemea, croncănea, ținându-și singurul ochi dement pe jumătate închis de extaz. În prima clipă, am rămas înlemnit deasupra ei, mirat și zăpăcit, după care am sărit în picioare, urlând de groază și de furie, pentru că-mi era clar că se strecurase între pieile de pe mine și mă sedusese luând chipul Pelagiei.

— Vrăjitoare! i-am strigat. Vrăjitoare! – și-am lovit-o cu piciorul, iar ea s-a ridicat în fund și s-a apărat cu mâinile, arătându-mi țâțele care-i atârnavă până la brâu și trupul plin de bube supurânde, la fel ca ale mele.

A început să dea din mâini și să cârâie ca o pasăre prinsă între colții pisicii, și-atunci mi-am dat seama de

nebunia care ne lovise pe amândoi și întreaga structura a lumii. Mi-am lăsat capul pe spate și-am început să râd. Îmi pierdusem fecioria cu o baborniță veche de când lumea, singură și neiubită de nimeni și de fapt asta era numai unul dintre semnele care spuneau că Dumnezeu își întorsese fața în altă parte și ne lăsase pe toți în seama răutății și a capriciilor întunericii. Lumea arăta la fel, dar numai la suprafață; dedesubt, se umpluse de furuncule. M-am întins înapoi lângă femeia aceea și am dormit amândoi până dimineată. Îmi dădeam seama că noi, oamenii, nu aveam nicio vină.

A încercat să mă împiedice să plec: s-a lăsat în genunchi la picioarele mele, a început să plângă, să urle, ținându-mă strâns de genunchi. Era o scenă demnă de toată mila, dar mi-aduc aminte că m-am gândit că, din moment ce nimic nu mai conta, nu mai conta nici că avea și ea parte de suferința asta care a luat pe sus omenirea întreagă și a pustiit-o.

Am ajuns la Trikkala și am reușit să-mi aranjez să mă ia și pe mine un camion care se întorcea de pe front cu o încărcătură de răniți, șoferul s-a uitat la picioarele mele însângerate și la uniforma mea zdrențuită și a fost de acord cu mine că puteam fi și eu considerat rănit, așa încât i-am luat locul unuia care murise. De la Lipson m-a dus un alt camion, prin Agios Nikolaos, până la Arta și Preveza, iar de acolo mi-a fost ușor să ajung la Levkas cu ajutorul unui pescar ca și mine, care ducea corespondența pe insulă. Un alt pescar m-a luat în barca lui până-n Itaca și de-acolo un altul până acasă. Până la casa Pelagiei am mers pe jos tocmai de la Sami.

Când am ajuns, ce mi-a fost dat să văd?! Aceeași groază pe care o avusesem și eu față de bătrâna din pădure și singura ființă care m-a recunoscut a fost un biet animal prost, Psipsina. După atâtea vise și după atâtea lupte și rătăcirii având în Pelagia singura lumină călăuzitoare, dezamăgirea a gătit orice flacără dinăuntrul meu și epuizarea m-a cuprins ca o ceață care-ți înconjoară barca în octombrie în strâmtoarea Zante. Am închis ochii și m-am

lăsat să alunec în beznă, precum spiritele morților.

Am spus că Pelagia și un anumit sentiment al frumuseții m-au ținut în putere până acasă, dar până acum n-am spus în ce consta sentimentul frumuseții. Odată „să fi fost în decembrie, lângă trecătoarea Metsovon, când afară erau minus douăzeci de grade, fiindcă nu era nici un singur nor, italienii au lansat un obuz luminescent, care a explodat sub forma unei cascade uriașe de lumini albastre strălucitoare, acoperind până și fața lunii pline, după care au coborât spre pământ cu încetinitorul, parc-ar fi fost sufletele unor îngeri căzuți. În momentele acelea, cât a plutit și strălucit pe deasupra pădurii micul soare de magneziu, pinii cei negri și-au dezbrăcat umbrele, ca și cum înainte de asta ar fi fost niște fecioare modeste acoperite cu valuri, în schimb acum se hotărâseră să-și arate chipul pe care-l arborau în cer. Valurile de zăpadă au lucit cu incandescența castității absolute a gheți, un mortier a tușit undeva neconsolat și o bufnița a țipat altundeva. Pentru prima dată în viață, m-au trecut fiori despre care mi-am dat seama că nu erau provocați de frig; lumea se dezbăraseră de piele și mi se arătase în toată puritatea ei de energie și lumină.

Ce-mi doresc este să mă fac bine, ca să mă pot întoarce pe front și să mai trăiesc o dată, poate pentru ultima dată, acel moment imaculat în care am văzut chipul Îngerului Gabriel într-un instrument de război.

23

30 aprilie 1941

Povestea zice că în Palatul Regal, care era atât de mare și de pustiu, încât familia regală se plimba cu bicicletele prin interiorul său, și atât de dărăpănat, încât de la robinete, în loc de apă, se revărsau gândaci, apare din când în când o Doamnă Albă, care prevestește nenorocirile. Pașii ei nu fac niciun fel de zgomot, chipul ei te înfioară cu câtă răutate se citește pe el și cică odată, când doi aghiotanți au încercat s-o

aresteze pentru că o agresase pe bunica prințului Cristofor, ea s-ar fi evaporat din fața celor doi. În ziua aceasta, însă, presupunând că ar mai fi bântuit prin palat, l-ar fi găsit ocupat nu de regele George, ci de militari germani. Dacă s-ar fi plimbat prin oraș, ar fi găsit zvastica arborată pe Acropole și s-ar fi văzut nevoită să călătorească până în Creta ca să dea de Rege.

Cefalonienii nu aveau nevoie de fantome răuvoitoare, pentru a fi avertizați. Cu două zile mai devreme, italienii ocupaseră insula Corfu în condiții de-a dreptul caraghioase, care aveau să se repete astăzi la fel și aici; nu era suflet, pe toată insula, care să nu se aștepte la tot ce putea fi mai rău.

Așteptarea era cea mai chinuitoare. O mare nostalgie plutea prin aer, ca o ceață groasă, palpabilă; era ca atunci când faci dragoste pentru ultima oară cu o persoană pe care o adori, dar despre care știi bine că pleacă pentru totdeauna, Fiecare ultimă clipă de libertate și siguranță era rostogolită pe limba, gustată și ținută minte. Kokolios și Stamatis, comunistul și monarhistul, stăteau unul lângă altul la o masă și curățau părțile componente ale unei puști de vânătoare pe care se adunaseră cincizeci de ani de praf pe peretele de care stătuse atârnată. Muniție nu aveau, dar și pentru ei, la fel ca pentru toți cei de pe insulă, era important să-și ocupe timpul cu ceva ce aducea a rezistență. Degetele lor febrile căutau să potolească anxietatea și speculațiile furtunoase din mintea fiecăruia; vorbeau între ei în șoaptă, arătându-și reciproc o afecțiune care contrazicea anii de vehemente controverse ideologice. Niciunul, nici celălalt nu știa cât avea să-i mai dureze viața, drept care își deveniseră prețioși unul altuia într-un târziu.

Membrii familiilor se îmbrățișau mai mult decât le stătuse până atunci în obicei. Tații care se așteptau să fie omorâți în bătaie mângâiau buclele fiicelor drăguțe, care se așteptau să fie violate. Fiii stăteau cu mamele pe pragurile ușilor și-și depănau cu blândețe amintirile. Țăranii își luau butoaiele cu vin, care luceau în lumina soarelui, și le îngropau în pământ, ca să nu se bucure niciun italian de plăcerea de a le bea. Bunicile își ascuțeau cuțitele de

bucătărie, în timp ce bunicii își aminteau de faptele lor de vitejie de demult, spunându-și cu convingere că vârsta nu-i împiedică să le repete; la adăpostul hambarelor, exersau „arma la umăr” cu lopeți sau cozi de mătură. Multă lume își mai vizita o dată, pentru ultima dată, locurile preferate și ajungea la concluzia că pietrele, colbul, marea străvezie și stâncile străvechi aveau, așa, un aer de tristețe, cum se întâmplă când intri într-o cameră în care un copil frumos trage să moară.

Părintele Arsenios îngenunchease la el în biserică și-și căuta cuvintele pentru o rugăciune, mirat peste măsură de senzația inedită pentru el că Dumnezeu îl părăsise. Într-atât se obișnuise cu ideea că era blestemat pe vecie ca el să fie cel care-l părăsise pe Dumnezeu, încât uite că nu-i venea în minte nicio formulă care să nu fie plină de reproșuri, dacă nu chiar de insulte. Pe moment, s-a mulțumit cu vechiul „Doamne, Iisuse Cristoase, Fiul lui Dumnezeu, aibă milă de mine, păcătosul”, gândindu-se că nici după atâția ani de când repeta formula asta, cum-necum nu-i intrase în suflet. În tinerețe, își făcuse socoteala că, într-o bună zi, rugăciunea avea să-i dezvăluie o viziune a Luminii Dumnezeiești și Necreate, dar acum era conștient că rămăsese pentru el o simplă formulă, o barieră așezată între el și Dumnezeul mut și alunecos. „Doamne, Iisuse Cristoase, Fiul lui Dumnezeu – s-a rugat el în cele din urmă –, ce dracului ai de gând cu alde noi, ăștia?! Ce rost a mai avut Golgota, dacă Diavolul tot n-a fost înfrânt?! N-ai zis tu c-ai alungat păcatul! Ce-nseamnă asta, c-ai murit degeaba?! Și ce, ai de gând să ne lași pe toți să murim degeaba? De ce nu faci nimic? Știu că ești prezent, deși nevăzut, la împărțășanie, dar, dacă ești nevăzut, de unde știu eu că ești de față?!” Fălcile groase ale preotului s-au cutremurat de emoție; se simțea ca un băiat ajuns la maturitate, care descoperă că tatăl nu i-a lăsat moștenire nimic. „Doamne, Iisuse Cristoase, Fiul lui Dumnezeu – s-a rugat el din nou –, dacă tu n-ai de gând să faci nimic, las că fac eu!”

Așezat la masa lui de lucru, doctorul Iannis a recitit celebra scrisoare deschisă a lui Vlakhos către Hitler,

publicată în *Kathimerini*. Emoționat de noblețea și grandilocvența cu care expunea dreptul la independență națională, a decupat articolul din ziar, s-a ridicat de pe scaun și l-a fixat cu o pioneză de perete, fără să știe că orice grec alfabetizat făcuse același lucru; avea să rămână în același loc până în 1953, cu hârtia uscată și îngălbenită, coșcovită la colțuri, dar cu sentimentele cuprinse în ea înmprospătate și aprofundate cu fiecare an care trecea.

Apoi, doctorul a dat-o pe Psipsina jos de pe biroul său și a început să scrie: „Ne-am făcut un obicei din a compara între ele multele națiuni care le-au uzurpat această insulă a noastră turcilor. De pildă, romanii și normanzii au fost mai răi decât turcii, catolicii au fost și mai răi, turcii înșiși n-au fost, probabil, chiar atât de răi cum ne-ar plăcea nouă să credem, de unde și paradoxul că n-au fost chiar atât de răi ca ei înșiși. Rușii au fost infinit mai buni, iar francezii numai întâmplător mai buni. Acestora din urmă le-a plăcut să construiască drumuri, dar nu se putea pune baza pe ei – turcii, în schimb, nu ne-au promis niciodată nimic, drept care, prin definiție, s-au dovedit incapabili de perfidie; cât despre britanici, ei au fost mai răi decât turcii un timp și mai buni decât toți ceilalți tot restul timpului. Ostilitatea grecilor în general împotriva britanicilor a apărut din cauză că i-au vândut Parga lui Ali-Pașa fără nicio rușine, dar la noi pe insulă a fost provocată la început de guvernatorul britanic, Sir Thomas Maitland, care a fost, fără doar și poate, un tiran. Totuși, un elvețian pe nume Charles de Bosset, care servea în armata britanică, ne-a construit podul acela neprețuit de peste golful Argostoli. Lordul Napier a construit magnificul tribunal de la Lixouri, cu piața de sub el (*Markato*), cu arcade, și a fost atât de iubit, încât populația a făcut subscripție ca să-i ridice o statuie de aducere-aminte când a plecat. Lordul Nugent a fost și el atât de apreciat, încât parlamentul nostru a adoptat o rezoluție prin care i se aduceau mulțumiri. Frederic Adam, Stewart McKenzie și John Seaton se pare că au fost mai filoelenici decât suntem până și noi, în schimb generalul Howard Douglas s-a comportat despotice la modul scandalos și strigător la cer. Și-

așa mai departe. Ce învățăm noi din toate acestea?!

Învățăm că, dacă te asociezi cu britanicii, este ca și cum ți s-ar da posibilitatea să alegi unul dintre cei doi saci pe care ți i-au agățat ei de gât cu sfoara. Unul conține o viperă, celălalt este plin cu aur. Dacă ești norocos, alegi aurul, dar atunci afli că britanicii și-au rezervat dreptul de a-ți înlocui sacul cu aur, în orice moment, cu cel în care se află vipera, fără să te anunțe. Invers, dacă ai suficient ghinion cât să alegi sacul cu vipera, britanicii așteaptă până după ce șarpele te mușcă, după care îți spun: «Ne pare foarte rău; uite, ia sacul celălalt.»

Nu știm ce să credem despre acești britanici. Cu turcii era mai simplu: știam că ne luau fiii ca să-i facă ieniceri și fiicele, ca să le bage în harem. Știam că urma să fim exceptați de la serviciul militar, că ni se interzicea să mergem călare pe cai și că ne supuneam unor sultani demenți, iubitori de plăceri. Cu britanicii, nu poți fi sigur de nimic, decât că te tratează disprețuitor și după aceea te recompensează însutit. Într-o vreme, îi iubeam atât de mult, încât i-am cerut Prințului Alfred³⁸ să fie regele nostru – și mai este și lordul Byron pentru care avem un cult –, dar în alte momente ne-au dat pumni în gură. Mă doare inima că trebuie să menționez aici faptul că ne-au lăsat în voia sorții, și asta pentru că, în opinia lor, acest război nu se va decide în Grecia.

Aștept cu deznădejde; știind foarte bine că insula Corfu a căzut și că este posibil ca rândurile acestea să fie ultimele pe care le voi mai scrie vreodată. Sper ca posteritatea să-și aducă aminte de mine și de iubita mea fiică Pelagia și rog pe oricine va găsi aceste hârtii și istoria mea neterminată să le păstreze așa cum sunt. Mă rog în speranța că britanicii nu ne-au părăsit pentru totdeauna și mă rog pentru ca ei să învingă până la victoria finală, chiar dacă eu nu voi mai fi.

³⁸ Alfred, duce de Saxa-Coburg-Gotha, duce de Edinburgh (1844-1900), al doilea fiu al Reginei Victoria a Marii Britanii. În 1862, când regele Otto al Greciei a abdicat, prințul Alfred a fost propus pentru succesiunea la tron, dar proiectul a fost abandonat din motive politice.

Cred că am dus o viață bună și folositoare și, dacă n-ar fi Pelagia, fiica mea, care ar putea muri, și nepoții pe care s-ar putea să nu apuc să-i văd, mă bucur să mor, sperând, vorba lui Platon, ca moartea să fie „...o schimbare, o migrație a sufletului dintr-un loc într-altul”. Niciodată n-am crezut c-ar fi așa, dar iminența invaziei m-a convins că viața poate fi ceva trist și obositor și că moartea ar putea fi un prilej pentru mine să mă odihnesc din nou alături de soția mea, indiferent unde se va fi dus ea de lângă mine. Solon a spus că despre niciun om nu trebuie să se spună că este fericit, decât atunci când moare, fiindcă până atunci este, în cel mai bun caz, norocos. Dar eu am fost și fericit, și norocos; fericit în căsnicia mea și norocos cu fiica pe care o am. Asta așa, ca să nu fi fost chiar totul în zadar”.

Doctorul Iannis a întins mâna spre raftul cel mai de sus și a luat de acolo o cutie neagră de tablă. În ea și-a pus teancul de foi al istoriei lui și partea aceasta finală, cu toate că și ea, ca de obicei, pornise de la un subiect și se terminase cu altul – după care a răsucit cheia în broasca tot de tablă a cutiei. Și-a luat cutia la subsuoară, după care a dat la o parte carpeta de sub masă și a ridicat chepengul aflat sub ea, scoțând la lumină o groapă mare făcută în 1849, pentru a-i ascunde pe radicalii persecutați de britanici, care tot de ei au fost puși mai târziu să facă parte din guvern. În groapa aceea în care se ascunseseră odinioară fugarii Iosif Momferatos și Gherasimos Livadas, doctorul Iannis și-a așezat acum rămășițele literare. Apoi s-a așezat din nou la masa de lucru, și-a luat cele două, volume zdravene ale *Doctorului casei – Complet și concis* și a început să revadă secțiunile în care se vorbea despre „sângerări; bandajări; șocuri; garouri; plăgi împușcate; arsuri; tăieturi; înjunghieri; asepsie; drenarea și spălarea plăgilor; tetanos; puroi; trepanarea pentru eliberarea presiunii în cazul fracturilor craniului”.

Acasă la Drosoula, unde fusese transferat Mandras, fiica doctorului se zvârcolea – în sinea ei – de rușine; de la o vreme, îl suspecta pe Mandras că o tortura într-adins.

Suferințele lui fizice dăduseră înapoi considerabil.

Nodulii roșii, eczemele, pielea de pe picioare – toate începuseră să i se vindece. Se mai împlinise puțin și la față, coastele parcă i se ascunseseră sub ceva carne, părul începuse să-i crească la loc, iar lucirea dementă din ochi i se atenuase până la nivelul unui licăr slab, în care doctorul nu vedea cătuși de puțin o ameliorare. „Păcat că n-a fost propriu-zis rănit”, comentase tatăl ei. „Ar fi avut și el ceva concret care să-l preocupe”. Pelagia tresărise și se înfuriase auzindu-l spunând așa ceva, dar acum, cel puțin, nu-și dorea nimic altceva decât să scoată pistolul Derringer din buzunarul șortului și să-și împuște logodnicul drept în cap. Problema era că Mandras involuase până la un nivel la care te puteai înțelege cu el mult mai greu decât dacă ar fi fost copil mic, iar ea era convinsă că făcea într-adins – așa, ca să se răzbune pe ea sau ca s-o pedepsească. Credea că el voia s-o vadă îngrijorată până la disperare, și ea chiar așa era.

Doctorul diagnosticase comportamentul lui Mandras, în diferite momente, ca fiind letargie anergică, letargie melancolică, letargie rezistivă și letargie catatonică. Modul ciudat în care se prezenta sub fiecare dintre aceste ipostaze în diferite momente îi demonstra doctorului Iannis că niciuna dintre ele nu era explicația corectă, dar alta mai bună chiar că nu-i venea în minte. Nici „șoc provocat de război” nu acoperea chiar toate simptomele, așa că și doctorul, ca și Pelagia, se simțea tentat, de la o vreme, să pună condiția lui pe seama unei nevoi patologice de a și-i face robi pe cei din jur, menținându-și propria persoană într-o stare de absolută dependență de ei. „Crede că nimeni nu-l vrea – zisese doctorul –, și-atunci face treaba asta ca să ne forțeze să recunoaștem că-l vrem”.

„Eu chiar nu-l vreau”, se gândise Pelagia de nenumărate ori, în timp ce ședea pe un scaun alături de patul lui și croșeta la cuvertura pentru patul nupțial, care, cum-necum, nu reușea să depășească dimensiunile unui prosop de față.

Mandras își începuse autoexilul în necomunicativitate dramatizând ideea de moarte. Ca și cum ar fi fost lovit deja de *rigor mortis*, zăcea acolo în pat, absolut țeapăn, cu brațele

ridicate în aer, într-o poziție chinuită în care niciun om normal nu ar fi putut sta nici măcar un minut. Saliva i se scurgea din gură pe bărbie, de acolo peste umărul drept și-i uda patul. Drosoula îi pusese un prosop ca să-l ude pe acela, dar mai târziu, când revenise să vadă ce mai făcea, descoperise că fiul ei își lăsase capul în partea cealaltă și că acum saliva i se scurgea peste umărul stâng. Din cauza poziției în care-și ținea brațele, avusese dificultăți aproape insurmontabile în a-l îmbrăca și dezbrăca. Doctorul îi testase catatonia înfigându-i ace în diverse puncte ale corpului; nu avusese nicio reacție, nici nu închisese ochiul când se făcuse că-l înțepă și-n ochi. Fusesse hrănit cu supă turnată printr-un tub direct în esofag, dar nu făcuse nici treaba mică, nici treaba mare de zile întregi, până când Drosoula renunțase să-l mai determine să facă orice, numai să facă; atunci, porcărise așternuturile atât de abundent, încât ea dăduse fuga afară din casă și-și vărsase și sufletul în uliță.

Pe 25 martie, Mandras se dăduse jos din pat ca să participe la sărbătorirea zilei naționale, se îmbrăcase și ieșise în sat, ca să se întoarcă beat și cu chef la ora trei dimineața. Drosoula și Pelagia își dăduseră mâinile și dansaseră așa, numai ele două, răsucindu-se în cercuri și hohotind de plăcere și de ușurare.

În ziua următoare, însă, Mandras era iarăși în pat, pasiv și mut. Nu mai era atât de rigid, dar stătea într-o atitudine în care s-ar fi zis că-și părăsise trupul. Doctorul îi ridicase brațul, care căzuse înapoi ca un ciorap lung umplut cu cârpe. Îi scăzuse și temperatura, buzele i se umflaseră și învinețiseră, avea pulsul ridicat și respira atât de rar și de slab, de parcă ar fi disprețuit aerul.

A treia zi, adoptase aceeași postură ca și în ziua dinainte, numai că acum se opunea cu îndârjire, dar și cu pricepere oricărei tentative de a-l mișca sau hrăni. Drosoula îi convocase pe Kokolios, Stamatis și Velisarios, dar nici măcar cei doi bătrâni vânjoși, nici muntele acela de om nu-l putuseră face să deschidă gura, ca să mănânce. Ai fi zis că era hotărât să se lase să moară de foame. Kokolios propusese remediul tradițional rezervat nebunilor, să fie biciuit, și, ca să

demonstreze cât era de eficient, îi cârpipe pacientului o palmă zdravănă peste față, la care Mandras, brusc, se ridicase în fund, îl apucase cu o mână de falcă și-i spusese: „Căcat! Te omor, nenorocitul!” și se prăbușise înapoi în așternuturi. Toți cei de față deveniseră atât de furioși pe el și de frustrați, încât ideea de a-l biciui nu li se mai părea deloc nepotrivită.

Mandras își continuase politica de rezistență și autoînfometare până în seara zilei de 19 aprilie, când își revenise în mod miraculos, tocmai la timp pentru marile sărbători ale Paștilor. În Joia Mare, fuseseră sacrificați mieii și atârnați ca să li se scurgă sângele, fuseseră vopsite ouăle cu roșu, apoi lustruite cu ulei de măsline, iar el mai-mai să cedeze în fața supei tradiționale de linte. În Vinerea Mare, peste toată insula se răspândise aroma pâinii de Paști pe care o coceau femeile, iar sâmbătă bărbații puseseră mieii la frigare, înfipti în țepușe, se cinstiseră între ei și reușiseră să se îmbete ca niște nesimțiți, în timp ce femeile roboteau, pregătind supa și cârnații. În timpul tuturor acestor pregătiri, Mandras zăcuse nemișcat în pat și nu făcuse nimic altceva decât să se cace și pișe pe el îndată ce maică-sa Drosoula îi schimba așternuturile.

Dar iată că sâmbătă seara se ridicase din pat și apoi, îmbrăcat în negru, purtând o lumânare neagră neaprinsă încă, se alăturase și el procesiunii întunecate a icoanelor către mănăstirea de la Sissia. Părea absolut normal; când Stamatis îi urase bună însănătoșire, el îi răspunsese: „De pe buzele tale până la urechea Domnului”, iar când Kokolios îl bătuse pe umăr și-l felicitase pentru că, iată, își făcuse brusc apariția printre cei vii, Mandras îi rânjise la fel cum rânjea el pe vremuri și răspunsese cu vorbele acelea proverbiale: „Sunt grec și noi, grecii, nu ne supunem legilor naturii”.

În biserică, unde era întuneric-beznă și liniște absolută, Mandras așteptase cu o nerăbdare din ce în ce mai mare. Tensiunea era de nesuportat; și-așa războiul care bătea la ușă făcea ca Paștile acelea să fie destul de incerte: oare Cristos mai învia dacă atâția greci mureau?! Erau mulți acolo care se întrebau dacă nu cumva acelea aveau să fie

ultimele Patimi pe care, le apucau pe lumea asta, drept care își strângeau copiii de mâini cu mai multă forță și cu o emoție mai adâncă decât de obicei. Cei care aveau ceasuri observau că minutele păreau mai lungi decât fuseseră altă dată și toată lumea își întindea gâturile, ca să vadă mai bine iconostasul.

În cele din urmă, preotul își făcuse apariția cu lumânarea aprinsă și vocea lui tunase: „*Christos anesti, Christos anesti* – Cristos a-nviat! Cristos a-nviat!”

Un strigăt uriaș de bucurie se înălțase din masa cea mare a pelerinilor, care-i răspunseseră: „*Alithos anesti, alithos anesti* – Adevărat a-nviat! Adevărat a-nviat!” și se apucaseră să-și aprindă unii altora lumânările. „Cristos a-nviat!”, exclamase Drosoula, îmbrățișându-și fiul. „Adevărat a-nviat.”, îi strigase el și o sărutase pe Pelagia pe obraz. Protejându-și flacăra lumânării cu palrna, Pelagia se întrebase, în sinea ei: „*Mandras anesti?*”

— Oare Mandras a-nviat!” Privirile ei se întâlneau cu cele ale Drosoulei; în clipa aceea, realizase că și cealaltă femeie se gândise la exact același lucru. Clopotele începuseră să răsună de-a lungul și de-a latul insulei, oamenii să strige și să țopăie de bucurie, câinii să urle, catării să ragă și pisicile să miaune; un val de veselie și credință ușurase inimile tuturor și oamenii își făcuseră unii altora urări de *Christos anesti*, fără să se plictisească să audă același și același răspuns: *Alithos anesti*. Postul din Săptămâna Mare se încheiase (post care ar fi trebuit, de fapt, să dureze cu lunile) și tocmai se pregătea un nou miracol al hrănirii celor cinci mii de oameni, pe măsură ce oamenii scoteau pe mese bunătați pregătite și păstrate ori improvizate – bunătați care trebuiau interpretate ca o împunsătură în ochiul *Ducelui*, ca un act de provocare și rezistență.

Cât timp durase ospățul de la miezul nopții, cât timp se mâncaseră mieii la masa de duminică, Mandras păruse același pe care-l știau cu toți de mai demult. Supa *maieritsa*, cu sosul ei de oua *avgolemono*, le dăduse pe gât în jos ca și cum atunci s-ar fi întors de la pescuit, iar mielul, condimentat cu busuioc și împănat din belșug cu căței de

usturoi, și-l îndesa în gură cu o poftă de căpcăun, demnă mai degrabă de un turc. În schimb, durninică seara se dezbrăcase și, inevitabil, se băgase iar în pat.

De astă dată, reușise nu numai să mimeze moartea, ci s-o mimeze în așa fel, încât să pară că trecea prin cea mai cruntă suferință spirituală. Nici nu mișca, nici nu vorbea, pulsul i se rărise, de respirat mai respira atât cât să se mai poată spune că trăiește, iar pe chip arborase o expresie care evoca o durere acută și cu totul ieșită din comun. Doctorul Iannis îi explicase Drosoulei că Mandras își pierduse, probabil, orice putere a voinței – la care Mandras îl contrazisese brusc, ridicându-se în fund și cerând să i se aducă un preot.

Cum părintelui Arsenios îi fusese cu neputință să se strecoare pe ușa prea strâmtă a casei, fusese cărat Mandras afară de către mama lui pe care nimic n-o putea opri – și lăsat chiar acolo, pe chei, să stea de vorbă cu fața bisericească.

„Am făcut lucruri oribile – îi spusese Mandras preotului –, lucruri atât de cumplite, că nici nu le pot rosti”. Vorbea cu un efort supraomenesc, luptându-se din greu să pronunțe vorbele, cu o voce care abia se auzea. „Tu spune-le, oricum”, îl îndemnase preotul, care încă mai nădușea din cauza drumului prea lung din sat până acolo și căruia situațiile de genul acesta i se păruseră întotdeauna peste măsură de iritante. „Am comis adulter”, îi spusese Mandras. „Am futut-o pe regină”. – „Aha”, comentase Arsenios, după care se lăsase între ei o tăcere prelungă. „Am futut-o pe regina Circe, pentru c-am crezut că era altcineva”. – „Pe regină n-o cheamă Circe, așa că nu e nicio problemă”, i-o tăiasă preotul, regretând că venise până acolo. „Dumnezeu să m-ajute, că nu merit să mai trăiesc”, zisese mai departe Mandras, cu vocea ajunsă o șoaptă hârâită și tainică. „Și mai am și pedeapsa asta...” – „Ce pedeapsă?!” – „Uite, vezi?!” și Mandras își pusese mâna pe genunchi: „Nu mai pot să-mi mișc picioarele, și știi de ce?!” – „Eu te-am văzut chiar acuma că-ți mișcai picioarele”. Dar Mandras își întorsese capul dintr-o parte într-alta, cu o mișcare lentă și mecanică,

asemănătoare cu mișcarea unei roți dințate: „Sunt făcute din sticlă”.

Părintele Arsenios se ridicase și se apropiase de Pelagia și Drosoula care stătuseră la o distanță suficient de mare, cât să arate discreție. „Știu ce are”, le spusese el celor două femei. „Ce are, *Patir?!*”, îl întrebase Drosoula, cu vocea găuită de neliniștea și speranța unei mame. „E nebun de legat. Ar trebui să-l trimiteți la balamucul de la mănăstirea sfântului și să așteptați să facă el vreo minune” după care preotul cel gras o pornise înapoi la deal, încet, legănându-se, iar pe cele două femei le lăsase acolo să scuture din cap una către cealaltă. Spre uimirea lor, Mandras se ridicase și venise către ele, dar mergând cu șoldurile țepene, ca de lemn, mișcându-și picioarele numai din genunchi. Se oprise chiar în fața lor, frângându-și mâinile a remușcări, apoi desfăcuse o bucățică de piele de pe eczemele pe care le mai avea pe picioare, le-o fluturase prin fața ochilor în timp ce cu mâna cealaltă își răsucea nasturii de la cămașa de noapte și cârâise către ele: „Din sticlă...”

După care se întorsese în pat, iar după alte două zile intrase într-o fază de furie isterică. La început, urlase; pe urmă trecuse la ceva cu adevărat curios, un episod al nebuniei în care încerca să-și amputeze piciorul cu o lingură, și continuase cu etapa în care se răstise la Drosoula și Pelagia; în fine, azi, pe 30 aprilie, cu o mânie înfricoșător de lucidă și părând a se fi însănătoșit cu desăvârșire, insista ca Pelagia să-i citească scrisorile pe care i le trimisese. Din acest motiv ajunsese ea într-o stare încordată și disperată, de aceea se simțea jenată și rușinată.

Începuse cu primele scrisori, cele în care iubirea și sentimentul greu al despărțirii se revărsaseră din sufletul ei pe foile de hârtie, sub forma unor partituri lirice demne de un poet romantic: „*Agapeton, agapeton*, te iubesc, și-mi lipsești, și sunt îngrijorată pentru tine, abia aștept să mi te-ntorci înapoi, Îmi doresc să-ți iau chipul drag între mâini și să te sărut până când viața din mine ar ajunge să zboare alături de îngeri, îmi doresc să te iau în brațe și să te iubesc atât de mult, încât timpul să se oprească-n loc și stelele să se

stingă pe cer. În fiecare clipă a fiecărui minut te visez, în fiecare clipă știu și mai limpede că tu ești viața însăși, că-mi ești mai drag decât viața, că ești tot ce poate însemna viață...”

Pelagia simțea cum se înroșea în obraji de nervi, era oripilată de toate acele gheizere de emoții care păreau să fie ale unui alt eu al ei, mai nătâng. Se făcea pielea de găină pe ea, la fel ca atunci când mătușa îi reamintea cine știe ce drăgălășenie pe care o făcuse când era mică. Acum, cuvintele acelea iubitoare i se poticneau în gât și-i lăsau pe limbă un gust de amărăciune, dar, de fiecare dată când se oprea, Mandras imediat se uita urât la ea, cu ochii sticlindu-i, și-i cerea să citească mai departe.

Simțindu-se ușurată, dar și vag scârbită, a ajuns și la scrisorile în care începeau, treptat, să prevaleze veștile. Vocea i s-a mai limpezit și a început și ea să se liniștească. Dar Mandras a zbierat brusc, izbindu-și coapsele cu pumnii:

— Nu le vreau pe-astea! Nu vreau toate nimicurile-alea, nu vreau s-aud cât de supărată e toată lumea că nu scriu! Pe celelalte le vreau!

Vocea lui arțăgoasă, ca de copil răsfățat, o irita, dar se și temea de forța și de nebunia lui răzbunătoare, așa încât a continuat să-i citească scrisorile, sărind peste toate paragrafele care vorbeau despre altceva decât afecțiunea ei pentru el cât de variată și de bogată era.

— Scrisorile tale se fac din ce în ce mai scurte! a răcnit el. Sunt prea scurte! Ce crezi, că nu știu ce înseamnă asta?! – și a smuls ultima scrisoare, de la fundul teancului și i-a fluturat-o prin fața ochilor. Uită-te la asta! a strigat el. Patru rânduri – atâta tot! Crezi că nu știu ce-nseamnă?! Citește-o!

Pelagia a luat scrisoarea din mâna lui și a citit-o mai întâi în sinea ei, știind prea bine ce scria în ea: „Nu mi-ai scris nici măcar o dată și la început am fost tristă și îngrijorată. Acum îmi dau seama că nu poți să mă iubești și din cauza asta nici iubirea mea nu mai e ce-a fost. Vreau să te anunț că m-am hotărât: te dezleg de orice promisiune. Îmi pare rău”.

— Citește-o, i-a cerut Mandras.

Pelagia era încolțită. Și-a trecut foaia de hârtie dintr-o mână într-alta și a încercat să zâmbească împăciuitor.

— Uite ce scris oribil am aici. Nici eu nu mai înțeleg ce-am scris...

— Citește-o.

Atunci, și-a dres glasul și, cu o voce tremurătoare, s-a apucat să improvizeze:

— „Iubitul meu, te rog, întoarce-te la mine cât mai repede. Îți simt lipsa și mi-e dor de tine atât de tare, cum nici nu-ți poți închipui. Ferește-te de gloanțe și...” – și s-a oprit, scârbită de rolul dublicitar pe care trebuia să-l joace în toată parada aceea. Își închipuia că probabil tot așa te simțezi și când erai violată de un străin oarecare.

— Și ce? a insistat Mandras”.

—...și nu știu cum să-ți spun cât de mult te iubesc”, a încheiat Pelagia închizând ochii disperată, măcar să nu-l mai vadă.

Citește și scrisoarea dinaintea ăsteia.

Acea era o scrisoare care începea cu „Ieri mi s-a părut c-am văzut o rândunică, și asta înseamnă că primăvara stă pe aproape. Tata...”, dar s-a răzgândit și iarăși a improvisat:

— „Iubitul meu, cred că și tu, ca o rândunică, ai plecat în zbor, dar într-o bună zi te vei întoarce la cuibul pe care ți l-am pregătit în sufletul meu...”

Și tot așa – Mandras a pus-o să-i citească toate scrisorile, întinzându-i-le una câte una, de biata Pelagia, cu lacrimi în ochi, cu vocea găuită, a îndurat un ceas întreg de purgatoriu, de panică viscerală, de sudoare care-i brăzda fața și i se scurgea în ochi, fiecare scrisoare dovedindu-se pentru ea un chin de Sisif. L-a rugat să se oprească, dar el nici n-a vrut să audă. Se simțea din ce în ce mai amăgită pe dinăuntru, pe măsură ce căuta cu disperare să inventeze vorbe afectuoase pentru bărbatul acela care-i provocase mai întâi milă, iar acuma silă.

Salvarea i-a venit din altă parte, de la huruitul ritmic al avioanelor. Drosoula a năvălit în casă, urlând:

— Italienii! Italienii – a-nceput invazia!

„Slavă Domnului! – s-a gândit Pelagia – Slavă

Domnului!” Dar și-a dat seama îndată ce absurditate îi trecuse prin minte, cât de nelalocul ei era ușurarea pe care o simțea. A șters-o și ea afară, împreună cu Drosoula, și au rămas amândouă braț la braț, cu privirile ațintite la Marsupialele burtoase care parcă se rostogoleau pe deasupra capetelor tuturor, revărsând în urma lor șiruri lungi de păpușele mici și negre, care țâșneau înapoi în sus în momentul în care li se deschideau parașutele – parașute care păreau curate și simpatice ca niște ciuperci proaspăt răsărite pe un câmp stropit de roua toamnei.

Nimic n-a fost cum prevăzuseră toți în sinea lor. Cei care crezuseră că aveau să dea pe dinafară de furie au fost cuprinși, dimpotrivă, de senzați de mirare, curiozitate sau apatie. Cei care știau dinainte că aveau să fie îngroziți au dovedit un calm ca de gheață, ba chiar și o pornire de aspră hotărâre. Cei care de mult se luptau cu o teribilă anxietate acum s-au liniștit – și a fost și o femeie străbătută de o bănuială aproape scuzabilă că pe toți îi aștepta mântuirea.

Așa încât Pelagia a luat-o la fugă pe deal în sus, ca să fie cu tatăl ei, urmându-și instinctul străvechi care spune că oamenii, dacă se iubesc, trebuie să se afle alături când mor. L-a găsit stând în cadrul ușii, la fel ca toți ceilalți, cu mâna streășină la ochi, ca să nu-l orbească soarele în timp ce se uita cum coborau parașutiștii. Gâfâind, s-a aruncat în brațele lui, dar l-a simțit cum tremura. Oare chiar îi era frică?! Și-a ridicat privirile către el, care-i mângâia părul, și-a văzut, oarecum șocată, că tatăl ei își mișca buzele și avea o strălucire în ochi, dar nu de frică – de emoție. El și-a coborât privirile către ea, s-a îndreptat de spate și a făcut un gest larg cu mâna către cer:

— Istorie... a comentat el. De-atâta timp stau și scriu istorie, și-uite că istoria se-ntâmplă chiar acum, sub ochii mei. Pelagia, fiica mea iubită, întotdeauna mi-am dorit să trăiesc în istorie – și i-a dat drumul din brațe, a intrat în casă, apoi s-a întors cu un carnetel și un creion ascuțit.

Avioanele s-au făcut nevăzute și a urmat o liniște prelungită. După toate aparențele, nu se mai întâmpla nimic.

Jos, în port, trupele Diviziei Acqui debarcau de pe

vasele de desant, cu aerul unor oameni care-și cereau scuze, făcându-le semne cu mâna, veseli, dar și sfioși, celor care-i întâmpinau din pragurile ușilor. Unii le răspundeau agitându-și pumnii strânși, alți le făceau și ei cu mâna, dar mulți le făceau gestul acela apăsător, cu degetul mijlociu ridicat stingher în sus, care simboliza o asemenea insultă, încât mai târziu repetarea lui avea să fie socotită demnă de pedeapsa cu închisoarea.

În sat, Pelagia și tatăl ei se uitau la plutoanele de parașutiști care treceau pe dinaintea lor, comandanți consultându-și hărțile cu frunțile încrețite și buzele țuguiate. Unii dintre acei italieni păreau atât de scunzi, că parcă aveau puști mai lungi decât ei.

— Ce adunătură sunt și-ăștia! a remarcat doctorul Iannis.

La capătul unui șir de soldați, un bărbat parcă și mai scund decât toți ceilalți, având pe cap un coif cu pene de cocoș, pe care și-l înclina când înainte, când înapoi, mergea legănându-se ca o rață și ținând un deget sub nas, ca să sugereze la modul satiric o mustăcioară. Când a trecut prin fața Pelagiei, a deschis ochii mari și a explicat:

— *Signor Hitler!* ca nu cumva ea să nu priceapă gluma și să nu se amuze de ea.

Kokolios, postat în fața casei lui, a făcut un salut comunist sfidător, cu brațul întins înainte și în sus, cu pumnul strâns, dar a rămas interzis când a văzut că o grupă de militari neînsoțiți de niciun ofițer l-au aclamat, când au trecut pe dinaintea lui, și i-au întors salutul *con brio* și cu exagerări. Kokolios a lăsat brațul în jos și falca la fel, în semn de mirare. Ția-și băteau joc de el, ori existau și în armata fascistă tovarăși?!

Un ofițer care-și căuta subordonații s-a oprit și l-a întrebat nerăbdător pe doctorul Iannis, fluturându-i harta pe sub nas:

— *Ecco una carta della Cephallonia* – Uite-aici harta Cefaloniei, a zis el. *Dov e Argostoli?*

— Unde-i Argostoli?!

Doctorul s-a uitat drept în ochii lui negri așezați pe un

chip arătos, l-a diagnosticat drept un caz incurabil de extremă civilitate și i-a răspuns în italienește:

— Nu vorbesc italiana și Argostoli este, mai mult sau mai puțin, față-n față cu Lixouri.

— Vorbiți foarte fluent pentru cineva care nu vorbește, i-a răspuns ofițerul zâmbind. Și-atunci, Lixouri unde este?

— Vizavi de Argostoli. Dacă-l găsiți pe unul, îl găsiți și pe celălalt. Atâta doar, că trebuie să înotați între ele.

Pelagia i-a tras tatălui ei un cot, de teamă să nu pățească te miri ce. Dar italianul a oftat, și-a dat casca înapoi spre ceafă, s-a scărpinat pe frunte și s-a uitat pieziș la ei doi.

— O să mă iau după ceilalți, a zis el și a pornit în pas alert.

După câteva clipe, s-a întors și i-a oferit Pelagiei o floare galbenă, după care s-a pierdut din nou printre ceilalți.

„Extraordinar!” și-a spus doctorul în sinea lui, notându-și ceva în carnețel.

O coloană de soldați, mult mai arătoși decât majoritatea celorlalți, au trecut mășșăluind în cadență. În fruntea lor nădușea căpitanul Antonio Corelli din Regimentul 33 Artilerie, care avea atârnată pe spate o cutie în care-și ținea mandolina botezată Antonia, pentru că era jumătatea lui mai bună. Căpitanul a fost primul care a zărit-o pe Pelagia și a răcnit:

— *Bella bambina* — Fată frumoasă 'nainte, jumate stânga. Privirea la stâân... GA!

Capetele soldaților s-au întors brusc înspre ea la unison și, timp de un întreg minut incredibil, Pelagia a trebuit să îndure trecerea în revistă a celor mai comice și mai grotești giumbușlucuri și grimase pe care și le poate închipui omul. Un soldat și-a încrucișat ochii și și-a băgat în gură buza de jos, altul și-a țuguia buzele și i-a trimis un sărut, altul și-a schimbat pasul de marș într-un mers ca de Charlie Chaplin, un altul se prefăcea, la fiecare pas, că se împiedică de propriile picioare, iar altul și-a răsucit casca de-a latul, și-a umflat nările și și-a dat ochii peste cap în așa hal, încât pupilele i-au dispărut undeva sub pleoapele de sus. Pelagia și-a dus o mână la gură.

— Nu râde, i-a interzis doctorul sotto voce³⁹. Suntem datori să-i urâm!

24

O predare mai mult decât neonorabilă

Am ajuns în Cefalonia abia la mijlocul lunii mai și am fost transferat acolo, la Regimentul 33 Artilerie, Divizia Acqui, din cauză că rana de la musculatura coapsei mă făcuse temporar indisponibil pentru orice altceva în afara îndatoririlor de garnizoană. La vremea respectivă, lehamitea față de armată îmi era atât de mare, încât m-aș fi lăsat trimis oriunde, numai să duc o viață liniștită, în care să-mi pot pritoci amintirile și să-mi zgârmân rănilile. Trăiam acel sentiment de abjectă depresie, atât de obișnuit printre soldații care-și dau seama c-au luptat pentru un scop greșit, c-au făcut o risipă nepermisă de efort și că și-au secătuit resursele de curaj și sănătate în așa măsură, încât parcă nu le-a mai rămas nimic pe dinăuntru; adevărul este că îmi simțeam capul găunos și cavitatea pieptului pustie. Încă mai eram copleșit de tristețea morții lui Francesco și năucit de propria mea prostie – că nu reușisem, adică, să prevăd că degeaba visam eu să trag foloase de pe urma viciului meu, dacă plecam de la o prezumție incompletă; era drept că iubirea pe care i-o purtasem lui Francesco îmi fusese inspirație pentru fapte mărețe, dar trecusem cu vederea posibilitatea ca el să fie ucis. Intrasem în război cu o viziune romantică și ieșisem din el dezamăgit, deprimat și părăsit. Îmi vine în minte expresia „cu inima zdrobită”, dar mi se pare insuficientă pentru a descrie senzația pe care o aveam, și anume că eram zdrobit și la trup, și la suflet. Știam un lucru: că voiam să scap cu viață, îi invidiam pe soldații noștri din Iugoslavia, care trecuseră de partea cealaltă și se alăturaseră, Diviziei Garibaldi –, numai că, până la urmă,

³⁹ În șoaptă (ital.).

descoperi că este imposibil să scapi de monștrii care te devorează dinăuntru și că singurele moduri de a scăpa sunt fie să te lupți cu ei, precum Iacov cu îngerul sau Hercule cu șerpii, fie să nu-i bagi în seamă, așteptând să renunțe chiar ei și să te lase în pace. Eu am ales a doua variantă, și sarcina mi-a fost ușurată de un miracol pe nume căpitanul Antonio Corelli. El a devenit sursa mea de optimism, un izvor limpede, un soi de sfânt care nu avea nici urmă de repulsie pioasă, care considera că era mai bine să jonglezi cu ispita decât să i te opui, și totuși rămânea un om de onoare, fiindcă nu știa să fie altfel.

Prima dată l-am întâlnit în tabăra de la marginea satului Argostoli, în perioada aceea în care ofițerii de intendență nu stabiliseră încă diversele încartiruri cu grecii locali. Era pe la jumătatea primăverii, când insula se bucura de vremea cea mai senină și mai frumoasă. Înainte de asta pot apărea furtuni, iar mai târziu se face insuportabil de cald; primăvara, însă, vremea e blândă, bate câte o briză ușoară, mai cade câte o ploaie scurtă în timpul nopții și pe unde vrei și unde nu vrei e plin de flori sălbătice. După toate chinurile războiului, mi se părea că debarcasem de pe o corabie direct în Arcadia; impresia de liniște și pace era atât de copleșitoare, încât simțeam că eram gata-gata să-mi dea lacrimile de recunoștință și parcă nu-mi venea să cred. Ajunsesem pe o insulă unde era cu neputință să fii morocănos, unde emoțiile negative nu puteau exista. Până când am ajuns eu pe insulă, Divizia Acqui se supusese deja farmecelor ei, se făcuse deja comodă în fotoliile ei, închisese ochii și se lăsase să alunece într-o blândă visare. Uitaserăm să mai fim soldați.

Primul lucru care m-a izbit a fost limpezimea dureroasă a luminii. Presupun c-aș fi caraghios dacă aș susține că aerul Cefaloniei nu are densitate, dar lumina este atât de străvezie, atât de pură, încât la început te orbește și te descurajează, chiar dacă nu simți niciun fel de durere. Am umblat vreo două-trei zile cu ochii strânși, ca să mi-i apăr de lumina aceea. Am mai descoperit că, în Cefalonia, înserarea cade brusc, fără să fie precedată de amurg și că, înainte să

plouă, lumina capătă o culoare sidefie. După ce se oprește ploaia, toată insula miroase a pini, a pământ cald și a mare de culoare sumbră.

Al doilea lucru care m-a uimit, oricât de curios ar părea, a fost dimensiunea incredibilă și vechimea măslinilor. Erau înnegriți și noduroși, zdraveni, deși contorsionați, și mă făceau să mă simt nu-știu-cum, trecător, ca și cum erau niște copaci care ar fi văzutoarneni ca noi de-o mie de ori și ne văzuseră și dispărând. Aveau, așa, un fel de atotcunoaștere plină de răbdare. Noi, în Italia, ne tăiem arborii vechi și plantăm alți noi, dar aici puteai să pui mâna pe o coajă dintr-aceea străveche, să te uiți în sus la fragmentele de cer care se zăreau prin breșele coroanei și să te simți mărunț la gândul că și alții făcuseră poate același lucru cu o mie de ani înaintea ta. Grecii își mențin arborii în viață curățindu-i judicios de uscături, generație după generație, și poate că, în acest fel, copacii se obișnuiesc cu câte o familie la fel cum se obișnuiesc și cu o casă ori cu o turmă de oi. Al treilea lucru care m-a impresionat a fost demnitatea cefalonezilor – tăcută, dar hotărâtă – și aveam să descopăr că și pe ceilalți soldați ai noștri îi impresionase același lucru. Mulți dintre băieții noștri erau genul de certăreți și neciopliți pe care îi găsești în orice armată, genul de infractori care-și găsiseră, întâmplător, un mod perfect legitim în care să poată fi ticăloși în voie, plus că unii mai erau și beți și suficient de josnici, încât să se comporte ca și cum ocupația le-ar fi dat anumite drepturi asupra populației, cu toate că locuitorii insulei ne dăduseră de înțelese, de la bun început, că nu aveau de gând să accepte orice idioțenie numai fiindcă noi eram cei înarmați. Din fericire, ofițerii diviziei noastre erau niște oameni de onoare, fiindcă, în caz contrar, sunt absolut convins că insularii s-ar fi revoltat în foarte scurt timp, așa cum de altfel au și făcut, și încă foarte repede, în zonele ocupate de germani.

Mândria populației de pe insulă o voi ilustra povestind ce s-a întâmplat când le-am cerut localnicilor să se predea. Eu de la căpitanul Corelli am aflat. Când spunea o poveste, căpitanul avea tendința să exagereze dramatic, pentru că tot

ce era legat de el trebuia să fie original, așa că întotdeauna se prezenta mai grozav decât circumstanțele în care se afla și spunea diverse lucruri numai pentru calitatea lor de a fi amuzante, ignorând adevărul de dragul ironiei. În general, căpitanul observa viața cu sprâncenele ridicate și nu avea câtuși de puțin acea mândrie de sine fragilă, care-i împiedică pe oameni să spună câte o glumă despre ei înșiși. Unii îl considerau vag nebun, dar eu vedeam în el un om care iubea viața atât de mult, încât nu-i păsa de impresia pe care-o făcea. Adora copiii și l-am văzut cum a sărutat pe frunte o fetiță, cum a aruncat-o în sus și pe urmă a prins-o înapoi în brațe – asta în timp ce toată bateria stătea în poziție de drepti, așteptându-l, ca să-i dea raportul. Tot așa, îi plăcea să le facă să râdă pe femeile drăguțe, pocnind din călcâie în fața lor cu o precizie cazonă atât de desuetă, încât era primită ca o bătaie de joc față de orice ținea de militarie. Când îl saluta pe generalul Gandin, gestul era atât de afectat, încât aducea mai curând a insolență – așa că vedeți și dumneavoastră ce fel de om era.

M-am întâlnit cu el pentru prima oară în sectorul de latrine al taberei. Bateria lui avea o latrină botezată *La Scala*, pentru că acolo se căcau, în fiecare dimineață, așezați la rând pe blana de lemn, cu nădragii la nivelul gleznelor, membrii micului său club de amatori de operă. Avea doi baritoni, trei tenori, un bas și un altist pe seama căruia se făceau multe glume, pentru că lui îi reveneau toate rolurile feminine; ideea era ca fiecare cântăreț să scoată pe dinapoi ori un rahat, ori o bășină când ajungeau la pasajele crescendo, pentru ca atunci zgomotul ar fi fost acoperit de cântat. În felul acesta, căcarea în comun devenea mult mai puțin nedemnă și întreaga tabără își putea începe ziua fredonând câte o partitură înălțătoare pe care toată lumea o auzise purtată de vânt pe deasupra capetelor. Prima mea experiență legată de *La Scala* a fost atunci când am auzit „Corul nicovalei” la ora șapte și jumătate dimineața, cu un acompaniament foarte viguros și răsunător de percuție. Evident, nu m-am putut abține să cercetez despre ce era vorba și așa se face că m-am apropiat de un loc îngrădit cu

foaie de cort, pe care cineva scrisese *La Scala* cu stropituri de vopsea albă pentru echipamente. Am observat că mirosea înspăimântător de puturos, dar tot am intrat și ce-am văzut?! – un șir de soldați care se căcau fiecare în câte o gaură, roșii la față, cântând cât îi ținea gura și bătând în căștile de oțel cu lingurile. Am rămas interzis și n-am știut ce să fac, mai ales când am văzut că era și un ofițer printre toți acei militari, care dirija concertul, fără nicio jenă, cu o pană pe care o ținea în mâna dreaptă pe post de baghetă. În general, un ofițer în uniformă trebuie salutat, și cu atât mai mult dacă își poartă boneta pe cap. Eu am salutat în grabă, fără să-mi duc gestul până la capăt, și am ieșit val-vârtej – habar n-aveam ce spunea regulamentul, cum trebuia salutat un ofițer în uniformă, care stătea cu nădragii în vine în timpul unui exercițiu de eliminare corală în teritoriul ocupat.

Drept urmare, am fost cooptat și eu în clubul amatorilor de operă, fiind declarat „voluntar” de căpitanul însuși, care mă auzise cântând în timp ce-mi lustruiam bocancii – și hotărâse că mai avea nevoie de încă un bariton. Mi-a dat o foaie de hârtie șterpelită din rezerva specială pentru ordine a generalului Gandin însuși, pe care scria:

„ULTRASECRET

Din ordinul înaltului Comandament al Regiunii Supergreccia, artileristul Carlo Piero Guercio se va prezenta pentru îndeplinirea unor misiuni de operă ori de câte ori și oricând va avea chef căpitanul Antonio Corelli, Regimentul 33 Artilerie, Divizia Acqui.

Reguli de conduită:

1. Toți cei chemați la corvezi muzicale regulate vor fi obligați să cânte la un instrument (linguri, căști metalice, pieptene și hârtie ș.a.m.d.).

2. Oricine nu va reuși în mod repetat să atingă note acute va fi jugănit, iar boașele lui vor fi donate în scopuri caritabile.

3. Oricine pretinde că Donizetti e mai bun decât Verdi va fi îmbrăcat în femeie, batjocorit la scenă deschisă în fața bateriei și a tunurilor sale, va fi obligat să poarte câte o cratiță pe cap, iar în cazuri extreme va fi pus să cânte

*Funiculi funicula*⁴⁰ sau orice alt cântec despre căile ferate, pe care căpitanul Antonio Corelli va considera necesar, din când în când, să-l impună.

4. Toți adepții lui Wagner vor fi împușcați de la prima abatere, fără proces și fără posibilitatea de a face recurs.

5. Starea de ebrietate este obligatorie numai în situațiile în care nu căpitanul Antonio Corelli plătește băutura.

Semnat:

General Vecchiarelli, Comandant Suprem al Regiunii Supergreccia, în numele Majestății Sale Regele Vittorio Emanuele”.

Povestea pe care o spunea căpitanul Corelli despre capitularea Cefaloniei suna cam așa: îndată după debarcare, comandanții se duseseră la primăria din Argostoli, ca să le dea ocazia autorităților să se predea.

Se postaseră acolo, în față, însoțiți de un pluton de soldați înarmați, și trimiseseră înăuntru un mesaj prin care cereau să le fie predate clădirea și autoritatea. Când colo, mesajul de răspuns nu zicea decât: *Va fanculo*. Consternare și uimire printre ofițerii noștri. Nu acesta este limbajul diplomației și nicidecum răspunsul unora despre care se presupune că fac pe ei de frică sub călcâiul ocupației. Urmase un alt mesaj, prin care se amenința cu un atac masiv asupra clădirii. Răspunsul?! Un bilețel în care se spunea că orice italian care pretindea capitularea urma să fie împușcat fără somație. Și mai mare consternare, alimentată de speculații: or fi avut sau n-or fi avut arme cei dinăuntru?! Ofițerii – foarte plictisiți de ideea c-ar fi putut fi obligați să organizeze un asediu. Așa că trimiseseră în primărie un alt mesaj, în care cereau clarificări, iar de acolo ieșise următorul răspuns: „Dacă nu pricepeți ce înseamnă să vă „cărați dracului”, atunci veniți înăuntru și vă arătăm noi”. – „Ei, căcat.”,

⁴⁰ Cântec ale cărui versuri au fost compuse de ziaristul italian Peppino Turco, iar muzica, de compozitorul Luigi Denza în 1880, cu ocazia inaugurării celui dintâi funicular pe muntele Vezuviu.

ziseseră ofițerii, stând acolo, în plin soare. Pe urmă, vreo jumătate de oră, nu se mai întâmplase nimic, ceea ce alimentase confuzia generală, până când primiseră un alt bilet de la cei dinăuntru, în care scria: „Refuzăm categoric să ne predăm unei națiuni pe care noi am snopit-o în bătaie și ne invocăm dreptul de a ne preda unui ofițer german de rang semnificativ”. Până la urmă, fusese adus cu avionul un ofițer german de pe insula Zante, din Corfu sau naiba știe de unde, iar autoritățile grecești ieșiseră triumfătoare din primărie, după ce ne umiliseră și ne înngenuncheaseră din chiar prima noastră zi de ocupație.

Asta mi-a spus căpitanul Gorelli, deși eu, unul, sunt convins că înflorise unele dintre amănuntele poveștii. Dar este adevărat că autoritățile grecești refuzaseră fără drept de apel să ni se predea nouă, italienilor, și că, în cele din urmă, fuseserăm nevoiți să aducem un neamț cu avionul. Lui Corelli, povestea i se părea atât de amuzantă, încât se strica de râs când o spunea, și-i plăcea s-o spună și s-o răsspună, exagerând numărul mesajelor și al insultelor, în timp ce noi, toți ceilalți, stăteam și-l ascultam cu urechile încinse.

Cred că lui Corelli povestea cu pricina îi plăcea atât de mult, pentru că muzica era singurul lucru serios pentru el – asta până a făcut cunoștință, cu Pelagia. În ceea ce mă privește pe mine, am ajuns să-l iubesc la fel de mult cât îl iubisem și pe Francesco, dar într-un mod cu totul diferit. Era, pentru mine, ca orhideele acelea saprofite, care-ți dau senzația de armonie și te fac să te minunezi chiar și atunci când le vezi crescând și înflorind pe o grămadă de rahat sau de oase și tigve. Își lăsa pușca să-i ruginească și o dată sau de două ori chiar și-a pierdut-o, în schimb câștiga bătăliile înarmat numai și numai cu o mandolină.

inscripții care profitau la modul comic sau răutăcios de faptul că italienii nu știau să descifreze alfabetul grecesc. Luau R-urile drept P-uri, nu știau că G-urile pot să arate ca Y sau ca niște L-uri întoarse, habar n-aveau ce însemnau triumphiurile, credeau că E-ul e de fapt H, confundau pe theta cu un fel de O, nu-și dădeau seama că litera în formă de cort era aceeași cu cea care arăta ca un Y întors, se mirau de cele trei linii orizontale care puteau fi scrise și sub forma unui viermișor, știau de la matematică despre π că era egal cu 22 împărțit la 7, nu aveau de unde ști că un E scris în oglindă putea însemna S, că Y-ul se putea scrie și ca un V și că avea, de fapt, valoarea unui E, erau încurcați de existența unui o cu o bară verticală, care era totuna cu F, nu pricepeau de ce X era, de fapt, K, nu reușeau cu niciun chip să-și închipuie ce anume voia să spună tridentul ăla zvelt și, când vedeau un omega, se duceau cu gândul la un cercel. *Ergo*, existau condiții ideale pentru ca toate zidurile disponibile să fie mâzgălite, noaptea, cu litere uriașe făcute cu vopsea albă, cu atât mai mult cu cât ezitățile scrisului unora putea face literele și mai greu, dacă nu imposibil, de descifrat. Cuvintele ENOSIS ȘI CLEPHTHERIA⁴¹ își disputau orice spații libere, „Trăiască Regele!” coabita cel puțin nefiresc cu „Muncitori din toate țările, uniți-vă.”, „Macaronari, cărați-vă!” era urmat de „*Duce*, mănânci căcat”. Un admirator al lordului Byron scrisese, cu litere latine tremurate, „Visat-am Grecia, -n fine, liberata” ⁴².

Iar generalul Tsolakoglu, noul lider-marionetă al poporului grec, apărea te-miri-unde, reprezentat, la modul caricatural, cum îi făcea *Ducelui* diverse lucruri obscene și dezagreabile.

Prin cafenele și pe câmpuri, oamenii spuneau bancuri cu italieni: câte viteze are un tanc italianesc?! Răspuns: una înainte și patru înapoi. Sau: care este cea mai scurtă carte din lume?! Răspuns: Cartea eroilor de război italieni. Sau:

⁴¹ Libertate (gr.).

⁴² Vers din poemul byronian *The Isles of Greece (Insulele Greciei)*.

câți italieni sunt necesari ca să schimbe un bec?! Răspuns: unul care să țină becul și două sute care să rotească odaia. Sau: cum se numește câinele lui Hitler?! Răspuns: Benito Mussolini. Sau: de ce poartă italienii mustăți? Răspuns: Ca să-și aducă aminte de mamele lor. În taberele italienilor, în schimb, se puneau întrebări de genul: cum știi că o fată grecoaică e la ciclu?! – iar răspunsul era: că poartă o singură șosetă. A existat o lungă perioadă-tampon, în care cele două populații s-au menținut, una de alta, la o distanță precaută, dezamorsând prin glume suspiciunea vinovată a uneia dintre părți și resentimentele viscereale ale celeilalte. Grecii vorbeau mânioși, în taină, despre partizani, despre constituirea unei rezistențe, iar italienii se baricadaseră în tabere, singurele semne de activitate fiind instalarea de baterii, câte o tură de recunoaștere făcută zilnic de un hidroavion și o patrulare cu cai la asfințit, al cărei scop era să verifice cum se respectă interdicția de circulație nocturnă, numai că soldații din patrulă erau mai preocupați să-și exercite farmecele asupra fetelor, decât să aplice, propriu-zis, restricțiile. La un moment dat, s-a luat decizia de a-i încartirui pe ofițeri în casele corespunzătoare ale membrilor comunități locale.

Prima care a aflat despre această decizie a fost Pelagia, care s-a întors de la fântână și a găsit un ofițer italian mic și îndesat, însoțit de un sergent și un soldat, care stătea în bucătăria ei și se uita de jur-împrejur cu un aer de evaluator, notându-și ceva cu un creion atât de bont, încât nu reușea să-și citească, propriile însemnări decât dacă ridica foaia în dreptul luminii.

Pelagia nu se mai temea de-acum că ar fi putut fi violată; se obișnuise să răspundă cu priviri ostile celor libidinoase și să plesnească mâinile care se aventurau s-o ciupească de fund. Italienii se dovedeau a fi genul de Romeo care se resemnează când e respins, dar nu renunța și spera în continuare. Chiar și așa, tot i-a sărit inima de frică, văzându-i pe cei trei soldați și, dacă n-ar fi ezitat în primul moment, cu siguranță că s-ar fi răsucit pe călcâie și-ar fi rupt-o la fugă. Ofițerul cel rotofei a zâmbit larg și și-a ridicat brațele într-un gest care voia să spună: „Ți-aș explica, dac-aș

putea, numai că nu vorbesc grecește”, în schimb a zis:

— A! pe un ton care se traducea prin: „Ce bine-mi pare că te văd, fiindcă ești atât de drăguță, și-mi pare rău că mă găsești aici, în bucătăria ta, dar ce să fac?!”

— *Aspettami, vengo* – Așteaptă-mă, că mă-ntorc! – a zis Pelagia și a dat fuga să-l cheme de la *kapheneian* pe doctorul Iannis.

Soldații au așteptat-o, așa cum îi rugase; Pelagia s-a întors după o vreme, însoțită de tatăl ei, care se gândise la întâlnirea aceea cu o anumită neliniște. Undeva, adânc în inima lui, stătea ascunsă o umbră de teamă, care aștepta momentul prielnic să iasă la iveală și să-i slăbească voința; dar exista și o doză de curaj rece și detașat, care-i cuprinde pe cei hotărâți să reziste cu demnitate în fața oprimării. Și-a amintit de ce-i sfătuisese chiar el pe băieții de la *kapheneion*: „Să ne folosim mânia cu înțelepciune” drept care, și-a tras umerii pe spate. Îi părea rău că nu-și păstrase mustața cu vârfurile ceruite, pe care și le-ar fi putut răsuci acum, ca să pară amenințător și critic.

— *Buon giorno* – Bună ziua, i-a spus ofițerul, întinzându-i mâna plin de bune intenții.

Doctorul și-a dat seama de sensul conciliant al gestului și de lipsa oricărei atitudini de cuceritor din partea celuilalt și mare i-a fost mirarea și lui însuși, când s-a trezit că întindea mâna ca s-o strângă pe cea întinsă către el.

— *Buon giorno*, a răspuns el. Sper să vă fie cât mai plăcut sejurul din păcate scurt pe insula noastră.

— De ce scurt?! s-a mirat ofițerul, înălțându-și sprâncenele.

— Ați fost alungați din Libia, din Etiopia... a zis doctorul, lăsându-l pe italian să extrapoleze ce voia să spună.

— Vorbiți italienește foarte bine, i-a spus ofițerul. Sunteți prima persoană pe care am întâlnit-o până acum care vorbește atât de bine. Avem foarte mare nevoie de interpreți, ca să ne putem înțelege cu populația. Ar exista anumite privilegii, desigur. Se pare că nimeni de pe-aici nu vorbește italienește.

— Credeam c-o să spuneți că niciunul dintre

dumneavoastră nu vorbește grecește.

— Mă rog, și-așa cum spuneți. Era numai atât, o idee...

— Sunteți foarte amabil, a zis doctorul Iannis malițios, dar mă tem că veți constata că și puținii dintre noi care vorbesc italienește își vor pierde dintr-odată memoria când li se va cere într-adevăr să vorbească.

— Este de înțeles, în condițiile date, a zis ofițerul râzând. Sper să nu vă supărați.

— De pildă, Pasquale Lacerba, fotograful. Este un italian care locuiește în Argostoli, numai că s-ar putea ca nici măcar el să nu fie cooperant. Cu toate că e suficient de tânăr ca să nu aibă minte. Eu, în orice caz, sunt doctor și am și-așa destule de făcut, ca să mai devin și colaboraționist.

— Am încercat și eu, a zis intendentul. În cea mai mare parte a timpului, nu înțelegem nimic.

— Așa vă trebuie! i-a întors-o doctorul. Poate-mi spuneți ce căutați aici?!

— A, da... a zis celălalt, mutându-se jenat de pe un picior pe altul, conștient de postura dezagreabilă în care se afla. Adevărul este, îmi pare rău să vă spun că... adică regret nespus că vom fi obligați să... încartiruiim un ofițer în această locuință...

— Nu avem decât două camere, a fiicei mele și a mea. Este cu neputință, după cum sper că vă dați seama că este și un abuz. Sunt obligat să refuz – și doctorul s-a burzului tot, ca un motan furios.

Ofițerul s-a scărpinat în cap cu creionul cel bont. Era foarte penibilă situația, cu atât mai mult cu cât doctorul vorbea italienește. În alte case, evitase genul ăsta de situații și lăsase în grija nefericiților de musafiri să le explice gazdelor situația, prin gesturi și mormăieli, când își făceau apariția neanunțați, cu șoferii lângă ei și ranițele în spate. Cei doi bărbați au rămas așa, uitându-se unul la altul, doctorul înălțându-și bărbia într-o poziție mândră, iar italianul căutând niște cuvinte care să fie deopotrivă ferme și împăciuitoare. La un moment dat, expresia de pe chipul doctorului s-a schimbat.

— De unde spuneți că sunteți, de la intendență?! a

Întrebat el.

— Nu, *signor Dottore*, n-am spus, cred c-ați dedus dumneavoastră. Dar sunt, într-adevăr, de la intendență. De ce?!

— Înseamnă c-aveți acces la rezervele medicale.

— Desigur, i-a răspuns ofițerul. Am acces la tot ce trebuie.

Cei doi au schimbat priviri semnificative, fiecare ghicind cu precizie încotro bătea celălalt. Doctorul Iannis a vorbit primul:

— Mie-mi lipsesc multe lucruri și războiul n-a făcut decât să agraveze lipsurile.

— Iar mie-mi lipsesc locurile de ncartiruire. Deci?!

— Deci ne-am înțeles, a zis doctorul.

— Ne-am înțeles, a repetat intendentul. Tot ce doriți, îmi comunicați prin căpitanul Corelli. Sunt convins c-o să vi se pară fermecător. Apropo, vă pricepeți cumva la bătături?! Doctorii noștri habar n-au.

— Pentru bătăturile dumneavoastră, o să am nevoie, probabil, de morfină, de seringi hipodermice, de unguent cu sulf, de iod, de neosalvarsan, de bandaje și vată, de alcool sanitar, de acid salicilic, de bisturie și de colodiu, a explicat doctorul. Dar o să am nevoie de cantități mari, dacă mă-nțelegeți... Până atunci, faceți-vă rost de o pereche de bocanci care să vi se potrivească.

După ce-a plecat intendentul, ducând cu el o listă cu medicamentele și materialele cerute de doctor, Pelagia l-a apucat pe tatăl ei de cot și l-a întrebat, vizibil nerăbdătoare:

— Bine, *Papas*, dar unde are să doarmă?! Și eu trebuie să gătesc și pentru el?! Ce să-i gătesc?! Nu mai avem aproape nimic de mâncare.

— O să doarmă-n patul meu, a zis doctorul, știind prea bine că Pelagia urma să protesteze.

— Ba nu, *Papas*, o să doarmă la mine. Iar eu o să dorm în bucătărie.

— Ei, dacă insiști, *koritsimou*... Gândește-te la câte medicamente și materiale putem obține în felul ăsta – și doctorul și-a frecat mâinile și a adăugat: Când ești exploatat,

secretul este să știi să-i exploatezi pe exploatatori. Mai trebuie să știi și cum să rezisti. Mă tem c-o să ne purtăm oribil cu căpitanul ăsta.

Pe înserate, a sosit și căpitanul Corelli, adus cu mașina de noul său bariton, artileristul Carlo Piero Guercio. Jeepul militar s-a oprit în față cu scrâșnet de roți, ridicând nori de praf și iscând multă agitație gălăgioasă printre găinile care ciuguleau în drum. Cei doi bărbați au intrat în curte pe poartă. Carlo s-a uitat la măslinul din curte, mirându-se de cât era de mare, iar căpitanul și-a rotit privirile de jur-împrejur, plăcut impresionat de semnele de viață liniștită, de casă, pe care le vedea: o capră legată de copac, niște rufe atârinate la uscat pe o sârmă care mergea de la casă până la copac, o rochița-a-rândunicii în culori vii și o iederă agățătoare, o masă veche pe care se găsea o grămăjoară de ceapă tocată. Mai era și o tânără cu ochii negri, cu o basma legată în jurul capului, care ținea în mână un cuțit zdravăn de bucătărie. Căpitanul a căzut în genunchi înaintea ei și a exclamat, plin de dramatism:

— Rogu-te, nu mă omorî – sunt nevinovat!

— Nu vă faceți griji, a zis Carlo. Întotdeauna se proteste. Nu se poate abține.

Pelagia a zâmbit, cu toate că nu voia și că, luase hotărârea să nu zâmbească. Privirile ei s-au întâlnit cu cele ale lui Carlo. Era uriaș – la fel de mare ca Velisarios. Doi oameni normali ar fi încăput foarte bine într-un singur crac al pantalonilor săi și din cămașa pe care o purta, ea ar fi putut să-i facă tatălui ei două. Căpitanul s-a ridicat în picioare:

— Sunt căpitanul Antonio Corelli, dar puteți să-mi spuneți *maestro*, dacă doriți. Iar acesta – l-a apucat pe Carlo de braț – este unul dintre eroii noștri. O sută de medalii a primit pentru vieți pe care le-a salvat și niciuna pentru c-ar fi luat viața cuiva.

— Nu contează... a zis Carlo, zâmbind încurcat.

Pelagia s-a uitat în sus, la soldatul acela cât un turn, și a înțeles intuitiv că în ciuda staturii lui, în ciuda mâinilor atât de mari, încât ar fi putut cuprinde cu ele gâtul unui bou,

era de fapt un bărbat slab și întristat.

— Un italian neînfricat este o ciudățenie a naturii, a comentat ea acră, aducându-și aminte că fusese instruită de tatăl ei să se poarte cât mai neprietenos cu putință.

— Și-a salvat un camarad căzut în plin câmp de luptă, sub focul inamicului, a protestat căpitanul Corelli. E celebru în toată armata – și a mai și refuzat avansarea. Este un om-ambulanță. Uitați-vă ce bărbat este. Are și-un glonț grecesc în picior, ca dovadă. Iar asta – a continuat el bătând ușor cu palma peste cutia pe care o ducea în mână – este Antonia. Poate că vom face mai târziu prezentările cuvenite. Este și ea, ca și mine, foarte nerăbdătoare să vă cunoască. Sub ce nume vă strigă lumea, dacă-mi permiteți să vă-ntreb?!

Pelagia s-a uitat drept în ochii lui pentru prima oară și a tresărit când a constatat că era unul și același ofițer care le ordonase trupei lui de caraghioși să mășăluiască prin fața ei cu onorul spre stânga – drept care, s-a înroșit la față. În același moment, a recunoscut-o și Corelli și și-a mușcat buza de jos, făcând haz de el însuși.

— Ah! a exclamat el și și-a tras o palmă peste cealaltă încheietură, apoi s-a lăsat din nou în genunchi, a înclinat capul în semn de penitență perfidă și a zis în șoaptă: Iartă-mă, părinte, c-am păcătuit. *Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa*⁴³ – și s-a izbit cu pumnii în piept și și-a șters de pe obraz o lacrimă închipuită.

Carlo și Pelagia și-au încrucișat privirile. Soldatul a ridicat din umeri și a spus:

— Așa face tot timpul.

Doctorul Iannis a ieșit din casă, l-a văzut pe căpitan în genunchi în fața fiicei lui, a observat expresia de amuzament de pe fața ei și a zis:

— Căpitanul Corelli?! Am o vorbă cu dumneavoastră – acum. Speriat de tonul autoritar din vocea bărbatului mai în vârstă decât el, căpitanul Corelli s-a ridicat în picioare, oarecum încurcat, și i-a întins mâna. Doctorul și-a ținut-o

⁴³ Vina mea, vina mea, numai vina mea! (lat.).

Într-adins acasă pe-a lui și i-a spus sec: Vreau o explicație.

— Despre ce anume?! Vă rog să mă scuzați, dar n-am făcut decât să glumesc puțin cu fiica dumneavoastră – și a început să-și mute greutatea de pe un picior pe celălalt, conștient și nefericit de posibilitatea să-și fi ratat intrarea.

— Vreau să știu de ce ați profanat monumentul.

— Ce monument?! Iertați-mă, dar...

— Monumentul... cel din mijlocul podului pe care l-a construit de Bosset. A fost profanat.

Căpitanul a încruntat din sprâncene a perplexitate, după care s-a luminat la față:

— A, vă referiți la cel de dincolo de golf, de la Argostoli. De ce, s-a întâmplat ceva cu el?!

— S-a întâmplat că avea scris pe obelisc „Pentru gloria poporului britanic”. Și-am auzit că unii dintre soldații dumneavoastră au distrus literele acelea. Credeți că puteți să ne ștergeți istoria cu atâta ușurință?! Sunteți atât de neghiobi, încât să credeți că vom uita ce scria acolo?! Așa vă purtați războaiele, distrugând înscrisurile?! Ce fel de eroism e și-asta?! – și doctorul și-a ridicat vocea la un ton de înaltă vehemență: Spuneți-mi, domnule căpitan: v-ar plăcea dacă noi ne-am apuca să profanăm inscripțiile de pe mormintele din cimitirul italianesc?!

— Eu n-am avut nicio legătură cu treaba asta, *Signor*. Dați vina pe cine nu trebuie. Îmi cer scuze pentru blasfemie, dar... – și a ridicat din umeri... nu eu am dat ordin, și nici n-au fost soldații mei.

Doctorul s-a încruntat și a ridicat o mână, străpungând aerul cu degetul:

— N-ar mai fi pe lume tiranie, domnule căpitan, și nici războaie, dacă oamenii mărunți nu și-ar mai neglija conștiințele!

Căpitanul s-a uitat la Pelagia, ca și cum ar fi așteptat sprijin de la ea, și a rămas cu senzația nesuferită că fusese trimis înapoi pe băncile școlii.

— Va trebui să protestez... a spus el cu jumătate de glas.

— Degeaba protestați, pentru că nu aveți nicio scuză.

Și de ce, mă rog, poate puteți să-mi spuneți, a fost interzisă la predare istoria Greciei în școlile noastre?! De ce suntem obligați cu toți să-nvățăm italienește, aud?!

Pelagia și-a zâmbit în sinea ei; nici nu mai știa de câte ori îl auzise pe tatăl ei glosând pe terna învățării obligatorii a limbii italiene în școli – că era un lucru imperios necesar și perfect rezonabil, și-așa mai departe.

Căpitanului îi venea să se bââie ca un băiețel care tocmai fusese prins șterpelind dulciuri din cutia păstrată pentru masa de duminică.

— În imperiul italian, a zis el, deși cuvintele îi lăsau un gust amar pe limbă, este normal ca fiecare să învețe italienește... Cred că acesta e motivul. Dar, vă repet, nu sunt cu răspunzător de lucrurile-astea.

Îl treceau deja toate apele. Doctorul i-a aruncat o privire care se voia – și chiar era – profund disprețuitoare.

— Rușine! a zis el, s-a răsucit pe călcâie și-a intrat în casă. Foarte mulțumit de sine, s-a așezat la masa lui de lucru. S-a aplecat deasupra mesei, a început s-o sâcâie pe Psipsina trăgând-o de mustață și i-a șoptit la ureche: L-am și pus pe jar!

Afară, în curte, căpitanul Corelli rămăsese interzis; Pelagiei i s-a făcut milă de el.

— Tatăl dumneavoastră este... a început el, dar nu și-a găsit cuvintele.

— Într-adevăr, este, a încuviințat Pelagia.

— Și, deci, unde era vorba să dorm?! a întrebat italianul, secătuit de tot ce însemna bună dispoziție, agățându-se de orice putea fi o schimbare de subiect.

— O să dormiți în patul meu, a zis Pelagia.

În condiții normale, Antonio Corelli ar fi întrebat, zâmbind cu gura până la urechi: „A, vasăzică-l împărțim?! Câtă ospitalitate!”, dar acum, după ce-i spusese doctorul, vestea primită l-a îngrozit:

— Nici vorbă de așa ceva! a exclamat el. În seara asta o să dorm în curte, iar mâine o să cer să fiu încartiruit la altă adresă.

Pelagia s-a și speriat de teama pe care a simțit-o brusc

zvâcnind în pieptul ei. Era cu putință ca-n adâncul sufletului să-și fi dorit ca străinul acela, impostorul acela, să rămână la ei?! A intrat și ea în casă și l-a anunțat pe tatăl ei de hotărârea pe care-o luase italianul.

— Dar nu se poate să plece., a zis doctorul. Eu cum pot să mă uit urât la el, dacă nu-i de față?! Și, pe urmă, pare un băiat simpatic.

— *Papakis*, l-ai făcut să se simtă ca un purice. Aproape că mi-a fost milă de el.

— Chiar ți-a fost milă de el, *koritsimou*. Se vedea pe chipul tău – și doctorul și-a luat fiica de braț și au ieșit împreună înapoi în curte. Tinere, i-a spus el căpitanului, o să rămâi aici, indiferent dacă-ți place sau nu. Se poate foarte bine ca intendentul dumitale să-mi bage pe gât pe cineva și mai rău.

— Dar în patul fiicei dumneavoastră, *Dottore*? Nu se poate să... Nu se poate așa ceva.

— Ea o să doarmă foarte bine în bucătărie, căpitane. Și nu-mi pasă cât de prost te simți dumneata, nu e problema mea. Nu sunt eu agresorul, dacă mă-nțelegi.

— Înțeleg, a zis căpitanul, supus și fără să priceapă întru totul ce i se întâmpla.

— *Kiria* Pelagia o s-aducă apă, cafea și niște *mezedakia* – aperitive, adică, de mâncare. O să vezi că știm ce este aceea ospitalitatea. Face parte din tradiția noastră, căpitane, să fim ospitalieri chiar și cu cei care nu merită. Este o chestiune de onoare, chiar dacă o asemenea motivație dumitale ți s-ar putea părea oarecum străină și necunoscută. Și prietenul dumitale cel voinic este și el bine-venit.

Carlo și căpitanul Corelli s-au servit jenați din plăcintuțele cu spanac, din puii de calmar prăjiți și din sarmăluțele în foi de viță umplute cu orez. Doctorul se uita la ei încruntat, dar în sinea lui încântat de cât de bine evolua, chiar de la început, noul său proiect în materie de rezistență; cei doi militari făceau tot posibilul să nu se uite în ochii lui și comentau politicos, ca să spună și ei ceva, despre seara aceea minunată, despre măslinul de proporții nemaivăzute – despre orice le venea în minte, care să nu fi avut nicio

importanță.

Pe urmă, Carlo s-a urcat în mașină și-a plecat răsuflând ușurat, iar căpitanul s-a așezat pe marginea patului Pelagiei, mai amărât ca niciodată. Era deja vremea cinei și, în ciuda tuturor aperitivelor pe care le mâncase, lui îi ghiorăia stomacul așa, din obișnuință. Numai gândul la un supliment din mâncarea aceea minunată îi seca sufletul. La un moment dat, doctorul Iannis a intrat în cameră și i-a spus:

— Soluția la problema dumatăle este să mănânci o mulțime de ceapă, roșii, pătrunjel, busuioc, șovârv și usturoi. Usturoiul acționează ca antiseptic pentru fisuri, iar celelalte, luate la un loc, îți înmoaie scaunele. Este foarte important să nu te scremi absolut deloc. Iar dacă mănânci carne, trebuie să fie însoțită de cât mai mult din orice lichid și de o garnitură de legume – apoi a ieșit la fel cum intrase.

Căpitanul Corelli a rămas cu ochii ațintiți înspre el. Se simțea mai umilit decât își închipuise vreodată că s-ar putea simți cineva. De unde putea să știe bătrânul acela că el suferea de hemoroizi?!

În bucătărie, doctorul a întrebat-o pe Pelagia dacă observase cumva mersul căpitanului – că pășea cu mare grijă și cu câte un geamăt din când în când.

Tatăl și fiica s-au așezat la masă, zdroncănindu-și amândoi tacâmurile și farfuriile o vreme, până când au fost siguri că italianul era chinuit de foame și că se simțea ca o biată haimana de băiat trimis la o școală cu internat, și abia atunci l-au invitat să mănânce împreună cu ei. Căpitanul s-a așezat și el la masă și a mâncat fără să scoată o vorbă.

— Aceasta este plăcintă cefaloneză cu carne, a zis doctorul pe un ton sec, strict informativ. Atâta că, datorită conaționalilor dumatăle, carnea lipsește din ea.

Mai târziu, după ce trecuse deja patrula care veghea la respectarea interdicțiilor de circulație, doctorul a anunțat că avea de gând să-și facă plimbarea de seară. Căpitanul Corelli a protestat:

— Bine, dar interdicția... – la care doctorul i-a tăiat vorba:

— Aici m-am născut, este insula mea – și și-a luat pălăria și pipa și a ieșit.

— Mă văd nevoit să insist... a strigat în zadar italianul după doctor, care a dat ocol casei călcând cu grijă, s-a așezat pe zidul de la drum și a rămas acolo un sfert de oră „trăgând cu urechea la ce vorbeau înăuntru cei doi tineri.

Pelagia s-a uitat la Corelli, care rămăsese așezat la masă, și a simțit nevoia să-l consoleze.

— Cine este Antonia? a întrebat ea.

— Mandolina mea, a zis el, ocolindu-i privirile. Sunt muzician.

— Muzician?! În armată?!

— Când m-am înrolat eu, *Kiria* Pelagia, viața în armată nu însemna, practic, decât să stai toată ziua fără să faci nimic și să mai fi și plătit pentru asta. Adică să ai o mulțime de timp de exersat. Îmi făcusem planuri să devin cel mai bun cântăreț la mandolină din toată Italia și după aceea să părăsesc armata și să-mi câștig existența cântând. Nu voiam să mă fac solist prin cafenele, ci să cânt Hummel, Conforto, Giuliani... Nu există o cerere prea mare, așa că trebuie să fii foarte bun.

— Vreți să spuneți că v-ați făcut soldat din greșeală?! a întrebat Pelagia, care nu auzise de niciunul dintre compozitorii aceia.

— Am avut un plan care a căzut baltă. I-au venit *Ducelui* idei grozave, a zis el, privind-o cu subînțeles.

— Poate după război, a zis ea.

— Poate după război, a zâmbit el și a încuviințat din cap. Eu vreau să mă fac doctor, a zis Pelagia, care nici măcar tatălui ei nu-i pomenise de așa ceva.

Mai târziu, noaptea, tocmai când era pe punctul de a ațipi, învelită cu pledurile, a auzit un țipăt înfundat și imediat după aceea căpitanul a venit în bucătărie, cu ochii oarecum cășcați și cu un prosop răsucit în jurul mijlocului. Pelagia s-a ridicat în capul oaselor ținându-și pledul strâns peste sâni.

— Iertați-mă, a zis el, văzând îngrijorarea de pe chipul ei, dar mă tem că este o nevăstuică uriașă-n patul meu.

— Nu e nevăstuică, a zis Pelagia râzând. E Psipsina, animăluțul nostru. Întotdeauna doarme la mine-n pat.

— Bine, dar ce fel de animal este?! Pelagia nu s-a putut abține să încerce și ea modul de a face rezistență al tatălui ei:

— N-ați auzit de pisicile grecești?! Căpitanul s-a uitat la ea suspicios, a ridicat din umeri și s-a întors în camera lui. S-a apropiat de jderul-de-pin și l-a mângâiat pe frunte cu un singur deget, și acela ezitant. I s-a părut foarte moale și liniștitor.

— *Micino, micino* – Pisicuțo, pisicuțo, a gândurit el pe un ton care trăda lipsa de obișnuință și i-a netezit urechile Psipsinei, care a adulmecat degetul mișcător, nu l-a recunoscut, a presupus că era comestibil și l-a mușcat.

Căpitanul Antonio Corelli și-a smucit mâna, s-a uitat cum îi izvorau din deget stropii de sânge și cu mari eforturi și-a înghițit lacrimile rușinos de copilărești, care se pregăteau, nechemate, să-i înece ochii. Prin simpla forță a voinței și-a reprimat usturimea din ce în ce mai aprigă, pe care o simțea la locul mușcăturii, și și-a dat seama că fusese mușcat, fără niciun dubiu, până la os. Niciodată, în toată viața lui de până atunci, nu se simțise atât de neiubit. Grecii ăștia! Când ziceau ne voiau să spună. „Da”; când încuviințau din cap, însemna „nu”, și de ce erau mai supărați, de-aia zâmbeau mai tare. Până și pisicile lor erau de pe altă planetă, și asta ca asta, dar nu aveau nici cel mai mic motiv pentru o asemenea răutate.

S-a întins amărât nevoie-mare pe podeaua rece și tare, neputând să doarmă, până când Psipsinei i s-a făcut dor de Pelagia și a zbughit-o în căutarea ei. Atunci, el s-a băgat înapoi în pat și s-a afundat, plin de recunoștință, în saltea. „Mmm”, și-a spus în sinea lui, savurând pentru prima oară vagile reminiscențe ale mirosului de femeie tânără. S-a gândit o vreme la Pelagia, revăzând în fața ochilor adâncitura netedă de piele albă de la baza gâtului, care se continua într-o parte cu umărul, iar în cealaltă, cu sânul – și-ntr-un târziu a adormit.

S-a trezit în toiul nopții, cu senzația că avea gâtul înfiorător de fierbinte și că era ceva care-i gâdila bărbia.

Când a redevenit conștient, a constatat cu groază că mâța grecească se făcuse colac peste gâtul lui și dormea dusă. Oripilat și temător, a încercat să se miște puțin. Animalul a mormăit prin somn.

Căpitanul a rămas așa, înlemnit, parcă ore în șir, nădușind, suportând mâncărimea și căldura nefirească, ascultând bufnițele și toate celelalte zgomote drăcești ale nopții. La un moment dat, ca o vagă consolare, a remarcat că blănoșenia de pe gâtul lui măcar mirosea dulceag – emana un iz care se amesteca plăcut cu mirosul de Pelagia. În cele din urmă, a ațipit și, dintr-un motiv sau altul, a visat lucruri fără nicio legătură: elefanți, bachelită și cai.

26

Muchii ascuțiți

Chiar înainte să se lumineze de ziuă, căpitanul Antonio Corelli stătea la intrarea în curte și-l aștepta în zadar pe Carlo, să vină să-l ia. Dar șoferului i se rupsesse un bolț de la suspensia jeepului și la ora aceea era ocupat să dea cu piciorul în cauciucuri și să blesteme drumul ciuruit de gropi, care-i stricase lui ziua încă dinainte să înceapă. Se simțea cuprins de o groază profundă la gândul că l-ar fi putut dezamăgi pe căpitan, aceeași groază pe care o împărtășeau, de altfel, toți subordonații ofițerului, și supărarea asta pe care abia și-o mai stăpânea a dat în clocot când a încercat să-și aprindă o țigară și s-a trezit că tutunul uscat și sfărâmicios i s-a scurs ca un nesimțit din cilindrul de hârtie în praful drumului, lăsându-l pe el cu o foiță încinsă, carbonizată, care i se lipise cu încăpățănare de buza de jos. A smuls bucățica de hârtie, care a tras după ea și o fărâmă de piele. Și-a lins rana usturătoare, și-a pipăit-o cu un deget și i-a blestemat pe germanii care, cum-necum, reușiseră să monopolizeze toate rezervele de tutun de calitate. Un țăran bătrân și uscățiv, așezat pe o parte în cârca unui catâr, a trecut pe lângă el, a văzut mașina militară stricată, proptită

Într-o rână, a zâmbit satisfăcut și a ridicat o mână, ca și cum și-ar fi salutat un prieten. Carlo a scrâșnit din dinți, i-a zâmbit și a zis:

— Mama lui de război! fiindcă nu conta, orice salut era la fel de bun pentru un grec. Din câte se părea, în dimineața aceea nu se mai ținea *La Scala*, decât dacă ei, ceilalți amatori de operă membri ai clubului, nu se descurcau singuri cu Corul Soldaților. Deocamdată, a lăsat jeepul unde i se opri se și a luat-o la pas, greoi, către sat.

Pe drum s-a încrucișat cu Velisarios. Cei doi bărbați s-au privit unul pe altul cu un aer de reciprocă recunoaștere. Oricât de slab și de vai-de-mamalui ar fi ajuns de când fusese pe front, Velisarios încă mai era omul cel mai voinic pe care-l văzuse cineva vreodată, iar Carlo, cu toate experiențele lui echivalente, dar de pe cealaltă parte a frontului, era și el bărbatul cel mai voinic pe care-l văzuse cineva vreodată. Amândoi acești titani se obișnuiseră de-acum cu bănuiala de care se întristau în sinea lor, anume că erau niște ciudățenii de oameni; să fii așa, ca ei, supraom, era o povară cu neputință de împărtășit altora și cu neputință de explicat oamenilor obișnuiți, cărora nu le-ar fi venit să-i creadă.

Amândoi s-au mirat și pentru câteva clipe au și uitat că erau dușmani.

— Ei! a exclamat Velisarios, ridicându-și amândouă mâinile într-un gest de plăcere.

Carlo, căruia nu i-a venit în minte o exclamație pe înțelesul grecului, a bâiguit ceva ca un fel de compromis nereușit, care a sunat ca un „hâc!” I-a oferit celuilalt o țigară, îngrozitoare de-a lui. Velisarios a luat țigara și au început amândoi să gesticuleze, să se strâmbe trăgând pe nas fumul înțepător ca niște ace.

— Mama lui de război! a zis Carlo în loc de rămas-bun și amândoi și-au văzut de drum, unul într-o direcție, celălalt în direcția opusă.

Așa mai mergea. Carlo începuse să se simtă foarte mulțumit. Velisarios, în schimb, după un kilometru de mers, a dat peste jeepul stricat, s-a oprit puțin să se gândească și a luat o hotărâre: a plecat să-și cheme un prieten. S-a întors

Împreună cu el, a ridicat mașina de fiecare colț pe rând, iar amicul a desfăcut roțile una câte una. Pe urmă, Velisarios a scos apa din radiator și a turnat în locul ei motorină din canistra prinsă în chingi la spatele jeepului.

Căpitanul Corelli aștepta în continuare. Doctorul a trecut pe lângă el, îndreptându-se spre *kapheneion*, unde știa de pe-acum că avea să se simtă scârbit de faptul că, de la o vreme, cafeaua servită avea gust de nămol și gudron și se mai și scumpea văzând cu ochii.

— *Buon giorno*, i-a spus căpitanul, la care doctorul s-a întors:

— Sunt convins c-ai dormit prost, a zis el.

— Nu știu de ce, a zis căpitanul zâmbind resemnat, dar am visat animale făcute din bachelită. Erau ca niște delfini cu muchii ascuțite și țopăiau de colo-colo. Nu mi-au plăcut deloc. A, da, și pisica dumneavoastră m-a mușcat, a mai zis el și și-a întins degetul rănit.

Doctorul s-a uitat cu atenție și i-a spus:

— E foarte umflat. Probabil c-o să se infecteze. Mușcătura de jder-de-pin poate să fie foarte neplăcută. Dacăș fi în locul dumitale, aș consulta un doctor și, spunând vorbele astea, și-a văzut de drum, lăsându-l pe căpitan să se mire cu voce tare:

— Jder-de-pin?!

Și-a dat seama că fiica doctorului făcuse o glumă pe seama lui, dar el, curios lucru, se simțea dezamăgit și foarte credul.

Când a ieșit din casă, Pelagia l-a găsit pe uzurpatorul patului ei aruncând-o pe Lemoni în sus și prinzând-o apoi de subsuori. Fetița hohotea de râs și țipa în gura mare. În esență, se pare că era vorba de o lecție de limba italiană.

— *Bella fanciulla* – Fetișcană frumoasă, îi spunea căpitanul și o îndemna pe Lemoni să repete.

— *Bla fanșla*, chicotea copila, iar căpitanul o arunca din nou în aer, exclamând:

— *No, no, bella fanciulla!* zicea el, apăsând învăluitor pe l-ul dublu, apoi aștepta ca Lemoni să coboare și înălța dintr-o sprânceană, așteptând următoarea ei încercare.

— *Bla flanșla*, zicea ea triumfătoare, numai și numai ca să fie azvârlită iarăși în aer.

Pelagia a stat o vreme să se uite la ei zâmbind, până când Lemoni a văzut-o. Căpitanul a urmărit privirea fetei și și-a recompus ținuta, oarecum stânjenit.

— *Buon giorno, Kiria Pelagia*. Se pare că șoferul meu întârzie.

— Ce-nseamnă, ce-nseamnă?! a vrut să știe Lenoni, care avea o asemenea încredere în capacitatea adulților de-a le ști pe toate, încât era convinsă că Pelagia știa s-o lămurească.

Fiica doctorului a mângâiat-o pe obraz, i-a dat șuvițele de păr la o parte de pe ochi și i-a spus:

— Înseamnă „fetiță drăguță”, *koritsimou*. Hai, acum du-te, că sigur se-ntreabă cineva pe unde ești.

Fetița a șters-o în felul ei obișnuit, capricios și dezordonat, scuturându-și brațele și strigând în gura mare:

— Bla, bla, bla și bla, bla, bla!

— De ce-ați gonit-o?! i-a reproșat Corelli Pelagiei. Ne distram de minune.

— Fraternizare cu inamicul, i-a răspuns Pelagia. Nu se cuvine, nici măcar la un copil.

Lui Corelli i-a căzut fața. A început să scormonească în țărână cu vârful bocancului. Și-a ridicat ochii spre cer, apoi a lăsat capul în jos și-a oftat. Fără să se uite la Pelagia, a spus, cu o sinceritate venită din inimă:

— *Signorina*, în vremuri de-acestea, pe timp de război, cu toți trebuie să profităm cât mai mult de orice plăcere nevinovată care ni se mai oferă.

Pelagia s-a uitat la el, i-a văzut resemnarea și oboseala de pe față și s-a simțit rușinată de ce făcuse. În tăcerea care a urmat, fiecare dintre ei a reflectat la propriul caracter nedemn. Apoi căpitanul a zis:

— Într-o bună zi, mi-ar plăcea să am și eu o fetiță drăguță ca asta, care să fie a mea – și, fără să mai aștepte un răspuns, a pornit în direcția din care-l aștepta pe Carlo să vină.

Pelagia s-a uitat după el cum se îndepărta, pierdută în

propriile-i gânduri. Felul în care el se retrăsese în sine avea un aer pătrunzător de singurătate. Apoi a intrat în casă, a luat de pe raft cele două volume ale *Doctorului casei – Complet și concis*, le-a deschis pe amândouă pe masă și s-a pus pe citit, cu un sentiment de vinovăție, secțiunile despre reproducere, boli venerice, naștere și scrot. De-acolo a sărit la întâmplare și a citit despre coaja de croton, limba încărcată, anusul și afecțiunile sale și despre anxietate.

Cum se temea să nu se întoarcă tatăl ei de la *kapkeneion*, într-un târziu a pus cărțile la locul lor pe raft și a început să se gândească la vreun motiv pentru a-și amâna drumul obligatoriu până la fântână. A tocat câteva cepe, neștiind foarte clar la care anume rețetă avea de gând să le folosească, numai așa, ca s-o găsească tatăl ei, dacă venea, prinsă într-o activitate concretă, după care a ieșit în curte ca să-și țeșale capra cea meditativă. I-a găsit doi păduchi și o mică umflătură pe pielea netedă a piciorului din spate și s-a întrebat îngrijorată dacă era cazul sau nu să se îngrijoreze din pricina asta. Apoi a început să se gândească la căpitan. Mandras a prins-o în plină visare.

Se dăduse jos din pat, înjurând și complet vindecat, chiar în ziua invaziei. Era ca și cum sosirea italienilor ar fi fost ceva atât de important, atât de plin de consecințe, încât ar fi prevalat în fața luxului de a se complăcea în starea lui bolnăvicioasă. Doctorul se prefăcuse a nu fi deloc surprins, dar Drosoula și Pelagia fuseseră de acord că era ceva dubios cu o maladie care se putea stinge așa, dintr-odată, cu o trezire la viață ca de magician. Mandras coborâse la țărmul mării și se pusese pe înotat cu delfinii lui, de parcă n-ar fi fost plecat nicio clipă, și se întorsese revigorat, cu apa sărată uscându-i-se! părul răvășit, cu zâmbetul pe față, cu mușchii pieptului relaxați – și urcase dealul cu un chefal, ca să i-l ofere Pelagiei. Îi smotocise urechile Psipsinei, se legănase puținel de creanga măslinului și-i dăduse Pelagiei impresia că era și mai zărghit acum, în noua lui stare de sănătate, decât fusese când nu era zdravăn la cap. Ea se simțea vinovată ori de câte ori îl vedea și profund stânjenită. S-a speriat când a bătut-o pe umăr și, cu tot efortul ei de a-i oferi

un zâmbet radios, lui Mandras nu i-a scăpat scânteia de neliniște din ochii logodnicei sale.

— Bună, a zis el. E-acasă tatăl tău?! Că mai am încă niște locuri pe braț unde mă doare. Bucuroasă că avea ocazia să-și concentreze atenția la ceva concret, Pelagia i-a spus:

— Dă-mi să văd – la care el a zis vesel:

— Eu speram să-l aud pe flașnetar, nu pe maimuțică.

Metafora asta, Mandras o auzise pe front, îi plăcuse și aștepta de mult să i se ivească ocazia s-o plaseze și el. I se păruse ceva spiritual și se gândise el așa, că un lucru spiritual are toate șansele să fie și fermecător. Nimic nu-și dorea mai mult decât s-o farmece pe Pelagia, să-i readucă afecțiunea pentru el, pe care se temea foarte tare – și era foarte nefericit – că și-o pierduse.

Dar ochii Pelagiei au luat foc și lui Mandras i-a stat inima în loc.

— N-am vrut să sune chiar așa, a zis el. A fost o glumă.

Cei doi tineri s-au uitat unul la celălalt, ca și cum ar fi cântărit împreună tot ce pierduseră, apoi Mandras a zis:

— Mă duc să mă-nscriu la partizani.

— Aha, a zis ea.

— N-am altă soluție, a zis el, ridicând din umeri. Mâine plec. Îmi iau barca și-ncerc s-ajung până la Manolas.

Pelagia s-a îngrozit.

— Bine, și submarinele?! Și navele de război?. E o nebunie!

— Merită să risc, dacă plec pe noapte. Mă ghidez după stele. M-am gândit să plec mâine-noapte.

A urmat o lungă tăcere. Apoi, Pelagia a spus:

— N-o să-ți mai pot scrie.

— Știu.

Ea a intrat apoi în casă și a ieșit după câteva momente cu pieptarul pe care i-l confecționase și brodase cu atâta devotament logodnicului ei, câtă vreme el fusese plecat pe front. I l-a arătat cu modestie, spunând:

— Uite ce ți-am făcut, ca să dansezi la sărbători. Nu vrei să-l iei acum cu tine?

Mandras l-a luat și l-a ridicat în fața ochilor. Și-a lăsat

capul într-o parte și a zis:

— Nu prea se potrivește, nu, ce zici? Adică modelul nu-i chiar același pe amândouă părțile.

Pelagia s-a simțit trecută de un fior de dezamăgire, care i-a lăsat gustul amar al trădării.

— M-am chinuit atât de mult! a exclamat ea pe un ton de compătimire, copleșită de emoție. Văd că nimic din ce fac nu-ți place.

Mandras și-a tras o palmă zdravănă peste frunte și a făcut o grimasă autocritică, zicând:

— Ah, Doamne-mi pare rău. N-am vrut să sune chiar așa – apoi a oftat și a scuturat din cap: De când am plecat, gura mea, și inima mea, și creierul meu parcă nu mai fac legăturile atât de bine între ele. Sunt întoarse pe dos toate.

Pelagia și-a luat pieptarul înapoi și i-a spus:

— O să-ncerc să-l fac la loc mai bine. Mama ta ce zice?

— Speram că poate-i spui tu, a zis el, uitându-se la ea rugător. N-aș putea suporta s-o aud plângând și milogindu-se, dacă îi spun eu.

— Deci atât de laș ești, da?! a zis Pelagia râzând în silă.

— Cu mama sunt, a recunoscut el. Te rog să-i spui tu.

— Foarte bine. Foarte bine, o să-i spun. Și-a pierdut soțul, acum își pierde și fiul.

— O să mă-ntorc, a zis el.

Ea a clătinat ușor din cap și i-a spus:

— Promite-mi ceva – la care el a dat din cap că da, iar ea a continuat: Că ori de câte ori o să te pregătești să faci un lucru cumplit, o să te gândești la mine și n-o să-l mai faci.

— Sunt grec, a zis el cu blândețe, nu fascist. Și-o să mă gândesc la tine tot timpul.

Ea a simțit tonul de sinceritate din vocea lui și a fost pe punctul de a izbucni în plâns. Deodată, spontan, s-au îmbrățișat, ca și cum ar fi fost frate și soră, mai degrabă decât logodnici, și s-au uitat o vreme fix unul în ochii celuilalt.

— Domnul fie cu tine, a zis Pelagia, la care el a zâmbit trist:

— Și cu tine la fel.

— N-am să uit niciodată cum te legănai de copac.

— Nici eu cum am căzut peste oală.

Au râs amândoi o vreme, pe urmă el s-a uitat la ea cu nostalgie pentru ultima oară și s-a îndepărtat. După câțiva pași, s-a oprit, s-a întors și i-a spus blând, cu o voce tremurată:

O și te iubesc mereu.

Depart de-acolo, pe drum, Carlo și căpitanul Corelli, prăfuiți amândoi din cap până-n picioare, își inspectau vehiculul tare amărâți. Nu mai avea roți, în schimb avea înăuntru o grămadă înaltă de bălegar fumegând.

În seara aceea, căpitanul a remarcat un pieptar splendid brodat, pus pe spătarul unui scaun din bucătărie. L-a luat de acolo și l-a ridicat în dreptul luminii. Catifeaua era de un roșu aprins, iar căptușeala de satin era cusută cu ochiuri mici, conștiincioase, pe care s-ar fi zis că numai degetele unui silf pitic le-ar fi putut face. Croite din fir galben și auriu, a văzut înaintea ochilor flori cu corolele plecate, vulturi luându-și zborul și pești care țâșneau din apă. Și-a trecut degetele peste broderii, a pipăit densitatea modelelor. A închis ochii și a realizat că fiecare model recapitula în relief curbele ființei pe care o înfățișa.

Atunci a intrat Pelagia și l-a surprins. S-a simțit brusc stânjenită, poate pentru că nu voia să afle el pentru cine făcuse ea pieptarul acela, poate pentru că se lăsase convinsă că trebuia să se rușineze de imperfecțiunile sale. Corelli și-a deschis ochii și i-a întins pieptarul.

— Este atât de frumos, i-a spus el. N-am văzut niciodată ceva de calitatea asta, care să nu fie expus într-un muzeu. De unde îl aveți?

— Eu l-am făcut. Dar nu-i cine știe ce.

— Nu-i cine știe ce?! a repetat el, crezând că nu auzise bine. E-o capodoperă!

— Nu se potrivește cum trebuie o parte cu cealaltă, a zis Pelagia clătinând din cap. Ideea este să fie imagini în oglindă, două câte două, și, dacă vă uitați, vulturul ăsta a ieșit sub alt unghi decât celălalt, iar floarea asta ar trebui să fie la fel de mare ca asta, numai că e mai mare.

Căpitanul a țățâit din limbă a dezaprobare.

— Simetria nu este o calitate decât la lucrurile moarte. Ați văzut vreodată vreun copac, vreun munte, care să fie simetric?! La clădiri merge, dar, dacă vedeți vreodată o față omenească simetrică, rămâneți cu impresia c-ar trebui să vi se pară frumoasă, numai că vi se pare, de fapt, rece. Inima omului își dorește puțină dezordine în geometrie, *Kiria Pelagia*. Uitați-vă la chipul dumneavoastră în oglindă, *Signorina*, și veți vedea că o sprânceană este un pic mai sus decât cealaltă, că pleopa stângă vă face ochiul să pară cu o fracțiune mai deschis decât cel drept. Lucrurile-astea sunt cele care vă fac să arătați și atrăgătoare, și frumoasă, pe când altfel... ați fi ca o statuie. Simetria-i pentru Dumnezeu, nu pentru noi.

Pelagia a făcut o mutră sceptică și a dat să-i respingă din scurt pretenția că ea ar fi fost frumoasă, dar în același moment a observat că nici nasul căpitanului nu era propriu-zis drept.

— Ce-i ăsta?! a întrebat el, arătând un vultur. Adică, vreau să spun, din ce e făcut?!

— ăsta e fir tras, i-a arătat Pelagia cu degetul, iar ăsta e feston.

El, însă, i-a admirat încheieturile degetului și parfumul de rozmarin al părului și a clătinat din cap:

— Nu m-ați deșteptat cu nimic. Nu vreți să mi-l vindeți mie? Spuneți-mi cât vreți pe el.

— Nu-i de vânzare, i-a spus ea.

— Ah, vă rog, *Kiria Pelagia*, vă plătesc în ce vreți dumneavoastră – drahme, lire, cutii de șuncă, borcane de măsline, tutun. Spuneți-mi un preț. Am și câteva lire de aur englezești.

Pelagia a scuturat din cap. Nu-i vorba, că nu prea mai avea motive acum să nu i-l vândă căpitanului, dar tot din cauza lui avea de ce să se mândrească destul de mult cu pieptarul, ca să-și dorească să-l păstreze. Și-apoi, din motive greu de definit, ar fi fost foarte greșit să i-l vândă.

— A, și-mi pare foarte rău, a mai zis căpitanul, dar să nu uit: ce chirie doriți să vă plătesc?

— Ce chirie?! I-a îngânat Pelagia, rămasă aproape interzisă.

— Credeți că am de gând să locuiesc aici pe degeaba?! – și a băgat mâna în buzunar, de unde a scos o bucată mare de salam și i-a întins-o: M-am gândit că v-ar plăcea să împrumutați asta de la popota ofițerilor. I-am dat deja o felie așa-zisei pisici și cred că ne-am împrietenit.

— Le-ați transformat pe Psipsina și Lemoni în colaboraționiste, a remarcat Pelagia pe un ton ironic. Cât despre chirie, mai bine vorbiți cu tata. O săptămână mai târziu, după ce fusese recuperat și i se puseseră alte roți, noi, jeepului i-a explodat motorul cu o flamă spectaculoasă, în timp ce urca serpentinele în ac-de-păr ale drumului spre Kastro. La volan era un foarte tânăr fruntaș de la bombardieri, care fusese tenor în clubul de operă al lui Corelli și care abia aștepta să se termine războiul, ca să se poată căsători cu iubirea lui din copilărie, de la Palermo.

În aceeași perioadă, Mandras ajunsese în inima Peloponezului, lăsând femeii văduve și reconstituindu-și visurile centrate în jurul Pelagiei.

27

Un discurs despre mandoline și un concert

Doctorul s-a trezit la ora obișnuită și a plecat la *kapheneion* fără să-și trezească fiica. Se uitase la ea, cum stătea încovrigată sub pături pe podeaua din bucătărie, și nu-l lăsase inima s-o trezească. Sigur că simțul său de cum se cuvenea în mod firesc să te trezești la oră fixă era lezat, dar, pe de altă parte, biata de ea muncise atât de mult pentru el și deja o epuizaseră privațiunile războiului, cu care trebuia să se descurce. Și-apoi, arăta fermecător cu părul răvășit pe toată perna, cu pătura trasă peste nas și numai cu urechiușa lăsată, la vedere. Se opriase lângă ea în picioare, cântărindu-și toate emoțiile paterne care-i răvășeau inima, după care nu se putuse abține să se aplece și să arunce o

privire pe ureche în jos, ca să se asigure că totul era în perfectă stare: avea, ce-i drept o fărâmbă de tegument minusculă, suspendată de vârful unui fir de păr ca de borangic, unde se despărțea urechea externă de meatul auricular extern, dar i-a lăsat impresia generală de condiție perfectă de sănătate. Doctorul Iannis a zâmbit așa, aplecat deasupra fiicei sale, după care și-a provocat singur amărăciune gândindu-se că, într-o bună zi, avea s-ajungă bătrână, cocârjată și scofâlcită, că frumusețea ei fermecătoare avea să se topească și să dispară precum frunzele uscate, și nimeni n-ar mai fi știut că existase vreodată. Devenit conștient brusc de cât de prețios era momentul efemer, îngenunchease lângă ea și-o sărutase pe obraz. Apoi plecase spre *kapheneion* cu o stare de spirit tragică, în profund contrast cu seninătatea dimineții lipsite de orice nor.

Căpitanul, trezit de o durere ascuțită, pe care i-o provocaseră hemoroizii, a venit în bucătărie, a văzut-o pe Pelagia dormind buștean și n-a știut ce să facă. Ar fi vrut să-și pregătească o cafea și să mănânce un fruct, dar era mult prea captivat de imaginea pașnic-incitantă a fetei adormite și i s-a părut c-ar fi fost păcat s-o trezească troncănind vasele. În plus, nu voia să-i provoace vreo stânjeneală, pe care ar fi putut-o resimți dacă se trezea de față cu el în ținuta de noapte, și se mai simțea și cumplit de rușinat de faptul că o dăduse la o parte din patul ce i se cuvenea de drept. S-a uitat la ea de sus în jos și și-a dorit din tot sufletul să se strecoare sub pături lângă ea – nimic nu i s-ar fi părut mai firesc –, dar, în loc de asta, s-a întors în camera lui și și-a scos-o pe Antonia din cutie. A început să exerseze digitația cu mâna stângă, notele cântându-le cât mai în surdină cu putință: bătea corzile și le ciupea cu vârfurile degetelor, în loc să se folosească de pană. Când a obosit să procedeze astfel, și-a luat o pană și și-a pus mâna dreaptă pe jumătate peste căluș, ca să atenueze vibrația corzilor și să poată cânta *sordo*. Sunetul rezultat semăna foarte mult cu cel al unei viori care ar fi cântat *pizzicato*; cu mare concentrare, s-a apucat să cânte o piesă foarte rapidă și dificilă a lui Paganini,

care consta în întregime din acest efect. Pe la jumătatea drumului dintre somn și trezie, visarea de-acum lucidă a Pelagiei a preluat ritmul îndepărtat al piesei. Și-a adus aminte că în ajun căpitanul venise acasă călare pe un cal sur, pe care-l împrumutase de la unul dintre soldații care patrulau în fiecare noapte, după ce intrau în vigoare interdicțiile de circulație. Animalul capricios fusese dresat să facă piruete, iar stăpânul lui își făcuse un obicei din a le impresiona pe fete, punându-și-l să execute câte-un mic număr simpatic ori de câte ori vedea câte una. Calului începuse, în scurtă vreme, să-i placă ideea, și-acum făcea pirueta de îndată, chiar și nepus de nimeni, ori de câte ori zărea vreo ființă umană cu fustă, păr lung și ochi larg deschiși. Toți ceilalți soldați erau foarte invidioși pe calul cu pricina și pe călărețul lui, care era oricând gata să li-l împrumute ofițerilor, cu condiția să-și aranjeze rândul la corvezi în feluri avantajoase pentru el. În ziua în care i-l împrumută căpitanului Corelli, stăpânul calului era scutit să mai facă sectoarele la latrină.

Când a sosit căpitanul călare la intrarea în curte, iar Pelagia a ridicat ochii de la țesălatul caprei, calul și-a înălțat urechile și-a făcut o piruetă. Corelli și-a luat chipiul de pe cap, cu un zâmbet larg, iar Pelagia a simțit o săgeată de plăcere în inimă, cum nu mai simțise niciodată. Era genul de plăcere pe care o resimți când un dansator, care și-a pocnit călcâiele sărind până la o înălțime imposibilă, execută brusc un dublu salt înapoi, sau când un măr se rostogolește de pe raftul unde-i era locul și lovește o lingură, care lingură se rotește prin aer și aterizează într-o cană, cu cupa în jos, apoi zăngăne și se liniștește, rezemată de cană, ca și cum ar fi fost așezată acolo într-adins. Pelagia îl privise pe căpitan și calul lui dansator, le zâmbise și-i aplaudase spontan, iar chipul lui Corelli se lățise într-un rânjet uriaș, de la o ureche până la cealaltă, precum un băiețel care-și capătă, până la urmă, mingea de fotbal, după ani și ani de scânceli și milogeli.

În visarea ei, calul făcea piruete pe ritmul piesei lui Paganini, iar călărețul avea într-un moment chipul lui Mandras, într-alt moment pe cel al căpitanului, ceea ce i s-a

părut enervant, și-atunci a făcut un efort mental să reducă fețele acelea două la una singură. La început, a fost fața lui Mandras, dar Pelagia n-a fost mulțumită de ea, și a schimbat-o cu fața lui Corelli. Dacă ar fi fost cineva în cameră, acel cineva ar fi văzut-o zâmbind în somn; retrăia zornăitul alămurilor, scârțâitul curelelor de piele, mirosul dulce-tăios al nădușelii calului, felul isteț în care-și ciulise urechile, tropăitul mărunț, într-o parte și-ntr-alta, al copitelor care tocau țărâna și pietrele drumului, felul cum i se încordau și relaxau mușchii crupei, gestul măreț al soldatului care-o salutase luându-și cascheta de pe cap.

Așezat pe marginea patului, Antonio Corelli devenise atât de absorbit de exersatul lui, încât uitase de fata care dormea și a început să-și încerce mâna cu un tremolo din ce în ce mai rapid; nu-i convenea deloc faptul că în fiecare zi trebuia să cânte cel puțin un sfert de ceas ca să și-l execute egal și fără întreruperi, așa ca acum și-a pornit exercițiul ciupind cu pana mecanic, înapoi și-nainte, la jumătate din viteză, prima pereche de corzi înalte.

Pelagia s-a trezit după vreo zece minute. A deschis ochii și a rămas o clipă nemișcată, întrebându-se dacă nu cumva mai dormea încă. De undeva din casă ajungeau până la ea niște sunete minunate, de parcă o mierlă și-ar fi adaptat cântecul după gustul omului și-acum își dădea frâu liber inimii de pe o creangă de lângă pervaz. O rază de soare pătrundea pe fereastră, îi era mult prea cald, așa că și-a dat seama că dormise prea mult. S-a ridicat în fund, și-a luat genunchii în brațe și s-a pus pe ascultat. Pe urmă, și-a cules hainele de unde se aflau, lângă rogojina pe care dormise, și s-a dus să se îmbrace în camera tatălui ei, ascultând în continuare trilurile mandolinei. Corelli a auzit și el zdroncănitul metalic al unei linguri într-o cratiță, și-a dat seama că Pelagia se trezise, în sfârșit, și a venit și el în bucătărie, cu mandolina în brațe.

— Niște zoaie? I-a întrebat ea, oferindu-i o cană dintr-un lichid amar care trecea, în zilele respective, drept cafea. El a zâmbit și a luat cana, realizând că încă-l mai dureau toate încheieturile de la călăritul calului și că era și-acum ușurat

că nu căzuse de pe cal pe nepusă-masă; fusese la un pas de căzături, când animalul se apucase de dansat. Îl dureau coapsele și mersul în sine se arăta dureros, așa încât s-a așezat pe scaun. A fost foarte frumos, a comentat Pelagia.

Căpitanul s-a uitat la mandolină ca și cum ar fi vrut să-i găsească vreo vină.

— N-am făcut decât să exersezi niște game în tremolando.

— Nu-mi pasă, a răspuns ea. Mie tot mi-a plăcut – mi-a fost mult mai ușor să mă trezesc.

— Îmi pare rău că v-am trezit, a zis el cu o mutră nefericită. N-am vrut.

— E foarte frumoasă, a zis ea, arătând spre instrument cu o lingură. Minunate decorațiuni are. Toate astea fac sunetul mai bun?!

— Mă-ndoiesc, a zis căpitanul, întorcând mandolina pe toate fețele în mâini. El, unul, și uitase cât de splendidă era. Avea marginile cutiei de rezonanță împodobite cu o linie șerpuită din sidef lucitor, o placă neagră de prindere a corzilor în formă de floare de clematită, intarsiată cu boboci multicolori care erau, pur și simplu, rezultatul imaginației exuberante a meșterului lutier. Registrul de abanos era însemnat, la pragurile al cincilea, al șaptelea și al doisprezecelea, cu câte un model de puncte de fildeș, iar cutia de rezonanță avea dungi fusiforme din furnir de arțar cu textura densă, despărțite cu măiestrie de dungi subțiri de furnir de trandafir. Cheile de acordare se terminau la capete cu bumbi în formă de lire antice și, după cum a observat Pelagia, corzile în sine erau decorate, la capătul de sus, cu niște pufuri mici, viu colorate.

— Presupun că n-am voie s-o ating, a zis ea, la care el și-a strâns-o la piept.

— Mama mea a scăpat-o pe jos odată, și-n prima clipă mi-a venit s-o omor. Și pe urmă, oamenii au degetele unsuroase.

— Eu n-am degetele unsuroase, a zis Pelagia ofensată.

Căpitanul a observat cum i se lungise fața și s-a explicat.

— Orice om are degetele unsuroase. Trebuie să te speli mai întâi pe mâini, să te ștergi, și abia dup-aceea să-i atingi corzile.

— Îmi plac biluțele de puf, a zis Pelagia.

— Sunt niște prostii, a zis Corelli râzând. Nici nu știu de ce se pun. E un fel de tradiție.

Ea s-a așezat față în față cu el, pe băncuță, și l-a întrebat:

— De ce cântați la ea?!

— Ce-ntrebare ciudată! De ce face omul ce face?! Adică, vreți să spuneți: Ce m-a făcut să m-apuc?! – la care ea a ridicat din umeri, și-atunci el a continuat: Mai demult cântam la vioară. O mulțime de violoniști cântă pe de-astea, pentru că au același gen de sonoritate, dacă mă-nțelegeți – și și-a trecut o unghie peste toate corzile, contemplativ, ca să-și illustreze afirmația, pe care Pelagia, ca să nu mai complice lucrurile, s-a prefăcut a o înțelege. Se poate cânta muzică de vioară pe un instrument de-acesta, numai că trebuie să introduc tremolouri, în timp ce la vioară aș avea una și-aceeași notă – și a executat un tremolo scurt ca să-și illustreze și cea de-a doua afirmație. Dar am renunțat la vioară pentru că, oricât de mult m-aș fi străduit, nu-mi ieșea nimic altceva decât niște sunete ca de pisică. Când ridicam ochii, vedeam curtea plină de pisici, toate mieunând. Nu, serios, parcă era un trib întreg de pisici, sau chiar mai rău. Se plâneau vecinii. Într-o bună zi, unchiul meu mi-a dat-o pe Antonia, care-i aparținuse unchiului lui. Atunci am descoperit că, dacă aveam praguri pe gâtul instrumentului, puteam s-ajung un bun muzician. Așa că, iată-mă.

— Aha, deci pisicilor le place mandolina, a zâmbit Pelagia.

— Este un fapt prea puțin cunoscut, a zis el pe un ton confidențial, dar pisicilor le place tot ce este în registrul soprano. Nu le place nimic ce este în registrul alto, deci nu i se poate cânta la chitară sau la violă unei pisici. Pur și simplu își întorc spatele și ies cu cozile ridicate drept în sus. Dar mandolina le place.

— Deci și pisicile, și vecinii s-au bucurat de schimbare,

nu?!

El a încuviințat din cap fericit și a continuat:

— Și mai e ceva: oamenii nu-și dau seama câți mari maestri au scris muzică pentru mandolină. Nu doar Vivaldi și Hummel, chiar și Beethoven.

— Chiar și Beethoven, l-a îngânat Pelagia, pentru care era unul dintre numele acelea mitice, venerabile, misterioase, care sugerează posibilitățile supreme ale realizării omenești, un nume care de fapt nu-i sugera nimic concret ei, de vreme ce niciodată nu auzise cu bună știință nici măcar o singură piesă de-a lui. Atâta știa, că era numele unui geniu atotputernic.

— După ce se termină războiul, am de gând să mă fac interpret profesionist în concerte, și-ntr-o bună zi, am să scriu un concert propriu-zis în trei mișcări, pentru mandolină și orchestră restrânsă.

— Și-atunci o să fiți bogat și celebru?! l-a întrebat Pelagia, ca să-l tachineze.

— Sărac, dar fericit. Va trebui să-mi iau și o altă slujbă. Dumneavoastră la ce visați? Să vă faceți doctor, mi-ați spus. Pelagia a ridicat din umeri, lăsându-și colțurile gurii în jos și arborând o expresie de resemnare și scepticism.

— Nu știu, a zis ea într-un târziu. Știu că vreau să fac ceva, dar nu știu ce anume. Femeile nu sunt lăsate să se facă doctori, nu?!

— Puteți avea bambinos. Oricine ar trebui să aibă copii. Eu vreau să am treizeci sau patruzeci.

— Biată soția dumneavoastră! a zis Pelagia pe un ton dezaprobator.

— N-am soție, așa că s-ar putea să trebuiască să adopt bambinos.

— V-ați putea face profesor. Așa, ați putea sta cu copiii ziua și ați avea timp de muzică seara. Ce-ar fi să-mi cântați ceva?!

— Ah, Doamne, ori de câte ori sunt rugat de cineva să-i cânt ceva, uit toate piesele pe care le știu. Și-ntotdeauna simt nevoia să am în față partitura. Foarte prost. Știu, o să vă cânt o polcă. De Persichini – și și-a așezat mandolina și a

cântat două note. Apoi s-a oprit și i-a explicat: Îmi alunecă. Țsta-i necazul cu astea de Napoli, cu fundul rotund. M-am gândit de atâtea ori să-mi fac rost de una de-aia portugheză, cu fundul drept, dar de unde să faci rost de așa ceva pe timp de război?! – și și-a punctat întrebarea retorică reluând aceleași două note mai lent, *ritardando*, a cântat patru acorduri de optimi, apoi o măsură care-ți surprindea așteptările introducând o pauză și o pereche de șaisprezecimi și îndată după aceea s-a lansat într-o cascadă de șaisprezecimi în acorduri sau în afara acordurilor, care au lăsat-o pe Pelagia cu gura căscată. Niciodată nu-i mai fusese dat să audă o asemenea virtuozitate complexă și niciodată nu dăduse peste atâtea surprize într-o piesă muzicală. Erau *tremolouri* bruște, de-o clipă, la începutul măsurilor și locuri unde muzica ezita fără să-și piardă ritmul sau își păstra același tempo, chiar dacă aparent și-l înjumătățea sau dubla. Sau, și mai bine, erau locuri unde câte o notă atât de înaltă, ca tonalitate, că parcă nici nu mai suna, cobora într-un ritm amețitor pe scara gamelor și se prăbușea până la un bas reverberant, care nici nu apuca bine să răsune, că era urmat de o dulce alternanță între bas și *soprano*. Pelagiei parcă-i venea să danseze sau să facă vreo prostie oarecare.

Se uita plină de uimire la degetele mâinii lui stângi, cum se plimbau ca un păianjen puternic și amenințător în susul și-n josul registrului. Vedea cum i se mișcau și se-ncordau tendoanele, pe sub piele, apoi cum pe chipul lui se succeda o întreagă simfonie de expresii ale feței: acum era senin, acum se-nfuria brusc, uneori zâmbea, din când în când își lua câte o mutră severă și dictatorială, apoi alta mângâietoare și blândă. Siderată și ea de ce vedea la el, și-a dat seama deodată că muzica avea un ce al ei de care nu fusese niciodată conștientă: nu era vorba numai să producă niște sunete frumoase; pentru cine o înțelegea, era ca un fel de odisee intelectuală și emoțională. I-a urmărit chipul și a uitat să mai fie atentă la muzică – voia să participe și ea la călătorie. S-a aplecat în față și și-a alăturat palmele ca și cum s-ar fi aflat la rugăciune.

Căpitanul a repetat prima parte și a încheiat-o brusc pe

un acord amplu, pe care l-a atenuat imediat, lăsându-și ascultătoarea cu sentimentul privațiunii.

— Cam asta ar fi, a zis el, ștergându-și fruntea cu mâneca.

Pelagia se simțea emoționată, ar fi vrut să sară-n sus și să execute o piruetă. În loc de asta, a spus:

— Eu nu înțeleg un lucru: de ce un artist ca dumneavoastră se coboară să se facă soldat.

— Nu vă faceți idei greșite despre soldați, a zis el încruntându-se. Soldații au și ei mame, știți – și cei mai mulți dintre noi ajung până la urmă agricultori sau pescari, ca toată lumea.

— Vreau să spun că pentru dumneavoastră probabil că este o pierdere de vreme, atâta tot.

— Sigur că e pierdere de vreme – și s-a ridicat în picioare și s-a uitat la ceas. Carlo trebuia să fie aici până-acum. S-o pun pe Antonia la locul ei. După care, s-a uitat la ea cu o sprânceană înălțată: Fiindcă-a venit vorba, *Signorina*, n-am putut să nu observ că aveți un Derringer în buzunarul șorțului – la care Pelagia și-a simțit inima stându-i în loc și a început să tremure. Căpitanul a continuat: Înțeleg de ce țineți neapărat să-l aveți, și adevărul este că nici măcar nu l-am văzut. Dar trebuie să fiți conștientă de ce s-ar întâmpla dacă l-ar vedea altcineva. Mai ales vreun german. Fiți mai discretă, atât.

Ea și-a ridicat ochii spre el cu o privire rugătoare; el i-a zâmbit, i-a pus o mână pe umăr, și-a bătut ușor nasul cu degetul arătător și i-a făcut cu ochiul.

După ce Corelli a plecat, Pelagia s-a gândit că l-ar fi putut otrăvi pe căpitan de o sută de ori, dacă-și punea în minte. Putea să extragă aconit din ornag, putea să culeagă mătrăgună, sau să-i provoace stop cardiac cu degetel roșu, și autoritățile n-ar fi știut niciodată de ce murise. Și-a strecurat mâna în buzunarul șorțului și degetul în jurul trăgaciului, cu mișcarea aceea devenită obișnuință, pe care o exersase de o sută de ori. I-a simțit greutatea în mână. Frumos din partea căpitanului s-o înștiințeze că-i respectă nevoia de siguranță și pe aceea de a sfida, care mergea mână-n mână cu posesia

unei aurme. Și-apoi nu otrăvești un muzician, nici măcar unul italian – ar fi fost ceva la fel de oribil ca mânjitul cu excremente al mormântului unui preot.

În seara aceea, și doctorul a solicitat un concert, drept care el și Pelagia s-au instalat afară, în curte, iar căpitanul și-a pus în față, pe masă, o foaie de partitură pe care cei doi ascultători i-au ținut-o sub lumină și au împiedicat-o să fie luată de vânt punându-i peste marginea de sus un felinar. Corelli s-a așezat cu un aer de solemnitate și a început prin a bate cu pana în placă sub care erau fixate corzile.

Doctorul a înălțat din sprâncene în semn de perplexitate. Bătutul părea să nu se mai sfârșească. Poate că încerca să stabilească un ritm. Poate că era vreo piesă dintr-alea minimaliste, despre care auzise vorbindu-se, care erau numai croncăneli și chițăeli, fără nicio melodie, sau poate că asta era doar introducerea. S-a uitat la Pelagia, care i-a întors privirea și și-a ridicat mâinile, vrând să spună că nu înțelegea nimic. Bătutul s-a prelungit. Doctorul s-a uitat la fața căpitanului, care era pierdută într-o profundă concentrare. Constatase că de fiecare dată când se afla într-o situație artistică neinteligibilă, cum era cea de față, îl apuca inevitabil o mâncărime pe spinare. Și-a schimbat poziția pe scaun, după care și-a pierdut răbdarea:

— Iartă-mă, tinere, dar ce dracului faci? Nu este câtuși de puțin ce mi-a dat de înțeles fiica mea.

— Fir-ar al naibii! a exclamat căpitanul, căruia concentrarea i se spulberase definitiv. Tocmai când trebuia să intru eu!

Păi, era și timpul, nu?! eu așa zic. Ce dracului făceai acolo?! Ce era asta – vreo nerozie de-aia modernă sinistră zisă „Două cutii de tinichea, un morcov și-o boarfă moartă”?!

Corelli s-a simțit ofensat și i-a răspuns pe un ton evident depreciativ și prețios:

— Cântam unul dintre concertele pentru mandolină ale lui Hummel. Primele patruzeci și cinci de măsuri și jumătate sunt pentru orchestră, *allegro modeato e grazioso*. Trebuia să vă imaginați orchestra. Acuma trebuie s-o iau de la capăt.

— Să fiu al naibii dacă am de gând să stau să mă uit

cum bați în chestia aia, a spus doctorul, uitându-se urât la el. Și să fiu al naibii dacă pot să-mi imaginez o orchestră. Dumneata cântă-ți acolo partea dumitale.

Căpitanul i-a întors privirea urâtă, care voia să spună limpede cât de convins era el de filistinismul absolut al doctorului.

— Dacă fac așa ceva, a zis el, o să mă-ncurc în privința momentului când trebuie să intru eu, iar asta, într-o sală de concert, ar fi un dezastru.

Doctorul s-a ridicat în picioare și a făcut un gest larg din mână, care voia să cuprindă măslinul, capra, casa, cerul de noapte de deasupra.

— Doamnelor și domnilor, s-a rățoit el, îmi cer scuze de întreruperea concertului – apoi s-a întors spre Corelli: Asta-i sală de concert?! Și oare mă-nșală pe mine ochii, sau chiar nu avem de față nicio orchestră?! Văd eu, oare, în fața ochilor măcar un singur trombon?! O vioară, acolo, cât de mică și de amărâtă?! Unde să fie „mă rog frumos, „dirijorul și unde să fie capetele-ncoronate, doldora de bijuterii?! – la care căpitanul a oftat a resemnare, Pelagia s-a uitat la el cu milă, iar doctorul a adăugat: Și mai e ceva. Cât timp stai și bați acolo și-ți imaginezi orchestra, nu faci decât să treci de la o mutră stupidă la alta. Noi cum vrei să ne concentrăm în fața unei asemenea galerii?

28

Eliberarea maselor (1)

Când s-au retras din nordul Africii, trupele germane și-au stabilit centrul de operațiuni pentru regiunea aceea în Peloponez, așa încât Mandras și micul lui grup de *andartes* – luptători din Rezistență au fost obligați să treacă dincolo de Canalul Corint, în Rumelia.

În Peloponez, Mandras nu făcuse mare lucru. El și încă un bărbat formaseră o primă echipă și lor li se alăturaseră alți doi, dar nu-și concepuseră niciun fel de plan și nici nu

aveau vreun scop oarecare. Tot ce știau era că-i mâna ceva ce ieșea la suprafață din străfundurile sufletului fiecăruia, ceva ce-i împingea să-și scape țara de străini – sau măcar să moară încercând să și-o scape. Au dat foc la câteva camioane, iar unul dintre ei a strâns de gât cu lațul un soldat inamic, după care s-a așezat pe jos, tremurând tot de frică și repulsie, la gândul a ce făcuse, în timp ce camarazii îl consolau și-l laudau de zor pentru același lucru. S-au adăpostit într-o peșteră de la liziera unei păduri, hrănindu-se cu alimentele pe care le primeau de la preotul din satul cel mai apropiat: popa le aducea pâine, cartofi și măsline și le lua hainele, ca să le dea la spălat unei femei din sat. Într-o zi, au tăiat picioarele unei podiști de lemn, pe care trecea drumul spre una dintre garnizoanele mai retrase din zonă. Ca represalii pentru că s-a văzut obligat să-și ude picioarele trecând pârâul de-a dreptul prin apă, inamicul a dat foc la patru case din sat, la care preotul și învățătorul i-au rugat pe Mandras și ai lui să plece, până nu se întâmpla cine știe ce și mai rău. Cei patru capi de familie, care de-acum rămăseseră fără case, li s-au alăturat.

În Rumelia, au dat peste o echipă de britanici plini de entuziasm, niște amatori care făcuseră un antrenament de o zi și pe urmă, cu toate că nu vorbeau nici boabă grecește, fuseseră parașutați în teritoriul inamic, folosindu-se de un tip nou și avansat de parașute, cu provizii și aparate de radio atârinate în partea superioară a corzilor, care-i loveau pe soldați în cap la aterizare, de-i năuceau. Britanicii respectivi se ocupau cu coordonarea grupărilor de gherilă și aveau intenția să arunce în aer viaductele căi ferate care ducea, pe un singur fir de mers, de la Pireu până-n Creta, și de acolo mai departe, la Tobruk⁴⁴ – și pe care se făcea toată aprovizionarea. Presupuneau că toate grupările autonome aveau să fie în mod firesc încântate să se pună sub comanda unor ofițeri britanici, iar grecii fuseseră atât de impresionați de această presupunere care le acorda lor atâta încredere,

⁴⁴ Oraș în nordul Libiei, la Marea Mediterană, în dreptul Cretei.

Încât se apucaseră imediat să joace cum li se cânta.

Exista, însă, o grupare numită ELAS⁴⁵, care era aripa militară a unei organizații numite EAM⁴⁶, care, la rândul ei, se afla sub controlul unui comitet de la Atena, ai cărui membri făceau parte din KKE⁴⁷. Oamenii cât de cât inteligenți își dădeau seama de îndată că orice grupare cu o asemenea afiliere nu avea cum să nu fie comunistă și că scopul pentru care filierele de influență erau atât de bine camuflate era acela că simplii cetățeni să nu-și dea seama că lucrau pentru o organizație comunistă. Inițial, cei recrutați de aceste grupări proveneau din toate straturile societății și erau inclusiv republicani venizeliști și regaliști, dar și socialiști moderați, liberali și comuniști – toți în egală măsură prostiți și lăsați să creadă că, se înrolaseră în lupta de eliberare națională, și nu că luptau pentru nu știu ce planuri îmbârligate și ascunse, care aveau mai mult de-a face cu acapararea puterii după război, decât cu înfrângerea puterilor Axei. Au fost și ei înarmați, pentru că nimeni nu credea ce susțineau ofițerii britanici, că treaba asta nu făcea decât să pregătească necazurile de mai târziu, și oricum nimeni nu credea că niște străini tuciurii la față le puteau produce nu știu ce mari necazuri britanicilor. Locotenent-colonelul Myers și ofițerii lui au ridicat din umeri și și-au văzut în continuare de treburile lor, în schimb membrii grupării ELAS nu le dădeau o mână de ajutor și nu le ascultau ordinele decât dacă aveau chef. Misiunea lui Myers și a ofițerilor săi erau una imposibilă, dar ei duceau până la capăt tot ce-și propuneau să facă, printr-o combinație de perseverență, răbdare și elan. Au ajuns chiar să recruteze doi arabi palestinieni care, dintr-un motiv sau altul, fuseseră lăsați în urmă în zăpăceala generală din 1941.

⁴⁵ Inițialele cuvintelor *Ethnikón Laïkós Apeleftherotikós Stratos* – Armata Populară de Eliberare Națională.

⁴⁶ Inițialele cuvintelor *Ethnikón Apeleftherotikón Metopon* – Frontul de Eliberare Națională...

⁴⁷ Inițialele cuvintelor *Kommunistiko Komma Elladas* – Partidul Comunist din Grecia.

Mandras putea să se înscrie la EKKA⁴⁸, sau la EDES⁴⁹, sau la COEA⁵⁰, dar întâmplarea a făcut ca primii *andartes* peste care a dat în Rumelia să fie membri ai ELAS-ului, iar comandantul care l-a primit cel dintâi în gruparea lui să fie comunist pe față, și încă mândru de asta. După cum a fost și suficient de isteț ca să vadă că Mandras era un suflet pierdut, oarecum încrâncenat, dar fără să știe de ce, destul de tânăr ca să fie impresionat și încântat de numele răsunătoare atribuite unor concepte mărețe și destul de însingurat și de trist ca să fie în căutare de prieteni.

Mandras detesta munții. Sigur că și la el acasă erau munți, dar munții aceia erau strânși ca într-un inel cosmic de vastele deschideri înspumate ale mării. Și nu era vorba numai de faptul că munții de acolo, din Rumelia, desființau noțiunea de orizont și-l țineau pe el strâns, îl îmbrățișau ca o mătușă gigantică, urâtă și afectuoasă, dar îi mai și aminteau de războiul de la granița cu Albania, pentru care plătise cu vârf și îndesat – cu echilibrul lui mintal, cu camarazii lui, cu sănătatea lui. Munții aceia îl apăsau și-l pedepseau, chiar dacă el știa la ce să se aștepte din partea lor încă dinainte de a-i fi văzut. Știa deja cum este să-ți prăjești coapsele și abdomenul în jurul focului, în timp ce spinarea și coastele îți îngheață bocnă, știa cum este să te dezbraci și să te vâri iarna gol-pușcă, ținându-și hainele deasupra capului, în torentele care-ți înlemnesc răsuflarea în gâtlee și te izbesc de nu-ți mai simți carnea pe tine. Știa dinainte: pentru a-i învinge pe italieni, trebuie să ai oameni cam jumătate la număr din câți sunt ei; și se pricepea să încarce o pușcă Mannlicher și să tragă cu ea cu o singură mână, fiindcă mâna cealaltă îi fusese rănită și și-o ținea în dreptul unei alte

⁴⁸ Inițialele cuvintelor *Ethniki Kai Koinoniki Apeleftherosis* – (Mișcarea de) Eliberare Socială și Națională.

⁴⁹ Inițialele cuvintelor *Ellinikos Dimokratikos Ethnikós Stratos* – Armata Națională Democrată Greacă.

⁵⁰ Inițialele cuvintelor grecești care înseamnă „Grupările Naționale de Gherilă ale Grecilor”, organizație fondată în iulie 1942 de Napoleon Zervas.

răni, ca să oprească sângele. Știa dinainte cum era să-ți duci viața visând la Pelagia și înfrățindu-te la un pahar cu niște camarazi pe care-i iubeai și care poate că nu mai apucau ziua următoare.

Mandras a intrat în ELAS, la început, pentru că n-a avut de ales. El și oamenii lui se aciuaseră într-un mic adăpost de tufișuri, unde-și făcuseră culcușuri de frunze, când s-au trezit înconjurați de zece bărbați, toți având pe ei niște zdrențe de uniforme, toți înfășurați în cartușiere, cu niște cuțitoaie înfipite la centuri și atât de bărboși, încât ai fi zis că erau toți aproape unul și același. Șeful lor se distingea printr-un fes roșu, care l-ar fi dat de gol în cazul unui camuflaj, dacă n-ar fi fost atât de jegos și decolorat.

Mandras și amicii lui s-au uitat în sus, la gurile pistoalelor mitralieră așezate în semicerc în fața lor. Omul cu fes roșu a zis: leșiți afară! la care s-au ridicat cu toții – fără nicio tragere de inimă, fiindcă se temeau pentru viețile lor – și au ieșit dintre tufișuri cu mâinile împreunate la ceafă. Unul sau doi dintre acei *andartes* au pătruns în adăpostul lor și le-au aruncat afară armele, care au căzut la pământ una peste alta, cu acel zdroncănit curios de metal peste metal, atenuat de părțile de lemn și de uleiul cu care și le unseseră.

— De la cine sunteți? a vrut să știe cel cu fesul.

— De la nimeni, i-a răspuns Mandras încurcat.

— Sunteți de la EDES?!

— Nu, suntem pe cont propriu. N-avem niciun nume.

— Nu contează a zis cel cu fesul. Haideți, plecați înapoi în satele voastre!

— Eu nu mai am sat, a zis unul dintre prizonieri. Mi l-au ars italienii.

— Uite cum stă treaba: ori plecați înapoi în satele voastre și ne lăsați nouă, aici, armele astea, ori vă luptați cu noi pentru ele și noi vă omorâm, ori vă alăturați grupului nostru acum, sub comanda mea. Ăsta de-aici e teritoriul nostru și nu vine nimeni să se bage cu forța peste noi, mai ales nu de-ăia de la EDES, așa că ia ziceți: cum rămâne?

— Noi am venit aici ca să luptăm, i-a explicat Mandras. Voi cine sunteți?

— Eu sunt Hector – nu c-așa m-ar chema, că nu știe nimeni cum mă cheamă de fapt, iar asta... a zis el, făcând un semn cu mâna care-i îngloba toată echipa... este ramura locală a ELAS-ului.

Bărboșii au rânjit către el cu un aer foarte prietenos, care nu se potrivea câtuși de puțin cu aspectul dictatorial al fesului. Mandras i-a privit, pe rând, pe oamenii săi. Ce facem, rămânem?! i-a întrebat el din priviri, iar ei au încuviințat cu toți din cap. Prea stăteau de mult timp pe teren, ca să renunțe acum, și le părea bine că-și găsiseră un conducător care poate că știa ce era de făcut. Și-așa se simțeau demoralizați de felul în care, până atunci, rătăciseră de colo-colo, ca Odiseu, departe de casele lor, improvizând o rezistență care parcă nu avea niciun efect, orice ar fi făcut ei.

— Foarte bine, a zis Hector. Veniți cu noi, să vedem de ce sunteți în stare.

Tot dezarmat, micul grup al lui Mandras a fost pus să mărșăluiască în coloană până într-un cătun aflat la trei kilometri depărtare, unde nu erau decât niște câini costelivi și câteva case dărăpănate, făcute din pietre fără mortar, pe care numai forța gravitației și a obișnuinței le ținea una peste alta, de-o parte și de cealaltă a unei cărări care se lărgise, de la o vreme, suficient cât să poată fi considerată, cu multă generozitate, o uliță prăfoasă. Una dintre case era păzită de un *andarte* căruia Hector i-a făcut un semn cu mâna și i-a spus:

— Scoate-l afară!

Partizanul a intrat în casă și a scos de-acolo, cu șuturi și îmbrânceli, un bătrân despuiat până la brâu, care, când s-a trezit în plină lumină a soarelui, a rămas în mijlocul drumului, tremurând tot și clipind de zor din ochi. Hector i-a întins lui Mandras o bucată de frânghie cu noduri, i-a făcut semn cu ea către bătrânul dezbrăcat și i-a spus:

— Ia și bate-l! care Mandras i-a întors o privire mirată, semn că nu-i venea să creadă, așa că Hector l-a străpuns cu o privire de fiară: Dacă vreți să fiți cu noi, trebuie să-nvățați cum se aplică dreptatea. Omul ăsta – și a făcut un semn cu mâna către bătrân – a fost găsit vinovat. Așa că pune mâna

și bate-l.

Era ceva oribil, dar nu imposibil să bați un colaboraționist. Mandras l-a lovit pe bătrân cu frânghia o dată, ușor, mai degrabă respectuos față de vârsta lui, la care Hector a exclamat, nerăbdător:

— Mai tare, mai tare! Ce, ești muiere?! – așa încât Mandras l-a mai lovit o dată pe bătrân, ceva mai tare. Încă o dată! a ordonat Hector.

Era din ce în ce mai ușor, cu fiecare lovitură. Ba chiar devenea distractiv. Era ca și cum toată furia din anii precedenți, ai copilăriei, răzbătea din el, îl purifica, îl făcea să se simtă reînnoit și lămurit. Bătrânul, care zbierase de durere și țopăise în dreapta și-n stânga la fiecare lovitură, care se răsucise și se ghemuise, în cele din urmă s-a aruncat la pământ și a început să geamă, demn de tot disprețul – iar Mandras și-a dat seama brusc: da, putea fi chiar și zeu. O femeie tânără, să fi avut cel mult nouăsprezece ani, s-a smuls din strânsoarea unui *andarte*, a dat fuga și s-a aruncat la picioarele lui Hector, gâfâind de frică și de disperare.

— Tata-al meu, tata-al meu! a exclamat ea. Fie-vă milă de el, fie-vă milă, că e om bătrân, aoleu, bietul tata!

Hector i-a proptit călcâiul bocancului în umăr și a împins-o la o parte cu piciorul.

— Mai taci, tovarășă, nu te mai smiorcăi, că altfel nu răspund de ce-o să se-ntâmple! Luați-o careva de-aici! Femeia, care se tot milogea și plângea, a fost luată de-acolo – mai curând târâtă –, iar Hector i-a luat frânghia din mână lui Mandras.

— Uite cum se face, a zis el, ca și cum ar fi lămurit cutare problemă complicată de ordin științific. Începi de sus... și i-a tras bătrânului o lovitură zdravănă peste umeri... după care faci la fel peste dos... și i-a tras o nouă plesnitură sângeroasă peste șale... și la urmă completezi ce rămâne cu linii paralele, până când îi iei toată pielea de pe el... Vezi tu, asta vreau să văd, când te pun să-l bați.

Mandras nici n-a observat că bărbatul bătut nu se mai mișca și se opriase din urlat și din gemut. Țuguindu-și buzele

a fermă hotărâre, s-a apucat să umple golurile dintre dungi, revenind la locurile care ar fi putut justifica o bănuială de piele rozalie. Și pe el îl dureau mușchii umerilor, de icnea la fiecare lovitură, și până la urmă a renunțat să-și mai șteargă nădușeala de pe frunte cu mâneca. O muscă s-a așezat pe carnea vie de pe spinarea bătrânului și Mandras a terciuit-o cu o ultimă lovitură. Hector s-a apropiat de el, i-a luat frânghia din mână și i-a întins, în locul ei, un pistol.

— Acuma omoară-l, i-a spus el și și-a dus un deget arătător la propria tâmplă, iar cu degetul mare a mimat un cocoș imaginar de revolver.

Mandras a pus genunchiul în pământ și a lipit vârful țevii de capul bătrânului. Dar a ezitat, îngrozit de el însuși undeva în străfundurile sufletului. Nu putea să facă așa ceva. Ca să pară că nu stătea degeaba, a tras cocoșul pistolului și a scăpat de primul nivel de presiune. Nu putea să facă așa ceva. Și-a închis ochii strâns. Nu putea nici să-și pună singur piedica. Era vorba să se dovedească bărbat în fața altor bărbați, era o chestie de onoare. Și oricum, Hector era, de fapt, călăul – el, doar brațul călăului. Bătrânul ăsta bătut fusese condamnat la moarte și avea să moară oricum. Plus că mai și aducea puțin cu doctorul Iannis, cu părul rărit și albit și cu osul occipital atât de proeminent. Doctorul Iannis care avea impresia că el, Mandras, nu merită să capete zestre. Ce mai contează un boșorog inutil?! Mandras și-a încleștat mușchii feței și a apăsă pe trăgaci.

După ce a făcut gestul, nu s-a uitat la talmeș-balmeșul însângerat de oase și creier, ci, ca și cum nu-i venea a crede, la țeava fumegândă a pistolului. Hector i l-a luat din mână și i-a dat înapoi carabina. L-a bătut pe Mandras pe umăr și i-a spus:

— Ești bun... – apoi, văzând ca Mandras încerca din răspuț să se ridice în picioare, dar nu era în stare, și-a băgat un braț la subsuoara lui și l-a ajutat. Justiție revoluționară... a mai zis el, după care a adăugat: ...necesitate istorică.

În timp ce ieșeau cu toții din sat pe ulița plină de praf și pietre ascuțite, care se îngustase la loc la nivelul unei

cărări, Mandras nu se simțea în stare să se uite în ochii celorlalți, așa că-și ținea privirile pironite în colbul drumului. Până la urmă, și-a luat inima în dinți și a întrebat:

— Ce-a făcut omul ăla?

— Era un hoț bătrân și nenorocit.

— Ce-a furat?

— Mă rog... n-a furat propriu-zis, i-a explicat Hector, luându-și fesul de pe cap și scărpinându-se pe frunte, numai că britanicii parașutează provizii pentru noi și pentru EDES. Noi le-am dat instrucțiuni clare oamenilor de pe-aici să ne raporteze nouă toate parașutările, ca să putem ajunge primii la provizii. De-nțeles, nu?! – în condițiile date. Individul ăla s-a dus și-a anunțat o parașutare la EDES și, după ce c-a făcut treaba asta, a mai și deschis unul dintre containere și a luat din el o sticlă de whisky. L-am găsit zăcând cu parașuta desfăcută peste el, beat ca un turc. Adică furt și nesupunere – și Hector și-a pus fesul înapoi pe cap. Trebuie să fii ferm cu oamenii ăștia, că pe urmă se-apucă și fac numai ce vor ei. Au conștiința falsă rău de tot, și pe-aia trebuie să le-o scoatem noi din cap în interesul lor, bineînțeles. N-o să-ți vină să crezi, dar jumătate din țăranii ăștia de pe-aici sunt regaliști. Închipuie-ți numai! Să te identifici cu exploatatorii!

Lui Mandras nici nu-i trecuse vreodată prin cap că ar fi putut fi și altceva decât regalist, dar s-a mulțumit să încuviințeze din cap, după care a întrebat:

— Și parașutarea aia fusese pentru EDES?

— A... da.

În satul pe care-l lăsaseră în urmă, un bocet sfâșietor a rupt liniștea munților. S-a înălțat și a coborât de mai multe ori, ca o sirenă, a ricoșat de faleza pe sub care treceau ei și s-a rostogolit către stâncile de pe partea opusă a văii, apoi a revenit și s-a amestecat cu propriile reverberații ulterioare. Mandras a încercat să-și scoată din minte imaginea limpede ca lumina zilei a ceea ce precis că se întâmpla acolo – fata care plângea și bocea, brunetă și tânără, la fel ca Pelagia, care gemea și se apleca peste trupul mutilat și căsăpit al tatălui ei – și să se concentreze asupra bocetului propriu-zis. Dacă reușeai cumva să nu te gândești la ce era de fapt, suna

Etichetă

Într-o frumoasă dimineată de la începutul ocupației, căpitanul Antonio Corelli s-a trezit, ca de obicei, cu sentimentul vinovăției, același care-l copleșea în fiecare zi, de cum deschidea ochii, și-i lăsa în gură un gust ca de unt rânced. Conștiința că dormea în patul altcuiva îl făcea să se simtă vinovat. Stima de sine i se prăbușea din ce în ce mai jos pe zi ce trecea, fiindcă nu reușea să scape de obsesia că-l luase locul Pelagiei, că ea dormea pe jos acum, înfofolită în pături, pe dalele de piatră din bucătărie. E drept că Psipsina venea și se strecura lângă ea în noptile mai reci și la fel de drept că el îi adusese două rogojini militare, pe care să și le pună una peste alta, ca să-i țină loc de saltea, dar tot se simțea ultimul dintre oameni și se întreba dacă Pelagia avea să-și considere patul pe veci contaminat. Iarăși se simțea foarte prost când se gândea că Pelagia trebuia să se scoale foarte devreme, ca să apuce să fie îmbrăcată și cu patul strâns când venea el din cameră în bucătărie. O găsea căscând, urmărind cu degetul cuvintele englezești dificile din enciclopedia medicală sau, alteori, croșetând cu înverșunare la o cuvertură care parcă refuza să crească. În fiecare dimineată, își scotea chipiul și spunea: „*Buon giorno, Kiria Pelagia*” și în fiecare dimineată își dădea seama cât de caraghioasă era situația lui: știa să spună „domnișoară” pe grecește, dar „bună dimineată” nu știa să spună. Nimic nu-l bucura mai tare decât s-o vadă zâmbind, drept care s-a hotărât să învețe cum se spunea „bună dimineată” pe grecește, ca să-i poată spune Pelagiei așa, ca pe ceva firesc, trecând pe lângă ea și îndreptându-se spre jeepul în care-l aștepta Carlo, ca să-l ducă la unitate. Așa că i-a cerut doctorului Iannis să-l ajute.

Acesta era însă într-o stare de spirit țăfnoasă, pentru

simplul motiv că în dimineața cu pricina i se năzărise, uite-așa, să fie într-o stare de spirit țâfnoasă. Cunoștința pe care o legase cu intendentul cel gras îl ajutase în practica lui medicală: îi venea mult mai ușor să fie doctor acum, decât în timp de pace, și, cum respectivul era ipohondru, fără îndoială, îl consultase atât de des, încât aprovizionarea cu cele necesare devenise un flux practic neîntrerupt. Și totuși, curios lucru, exact în momentul în care ar fi putut și el să spună că avea tot ce-i trebuia, locuitorii insulei nu s-au mai îmbolnăvit. Auzise despre acest fenomen de suspendare a maladiei la nivel de comunitate în vremuri de restriște, dar până atunci nu-l văzuse niciodată manifestându-se și, ori de câte ori primea vestea unei noi victorii a Aliagor, în loc să se bucure, el își făcea din ce în ce mai multe griji legate de inevitabilul șuvoi de îmbolnăviri, care avea să se reverse după eliberare. Începuse să le poarte pică italienilor, fiindcă din cauza lor nu prea mai avea el de lucru și poate că din acest motiv l-a informat pe căpitanul Corelli că, pe grecește, „bună dimineața” se spunea *ai gamisou*.

— *Ai gamisou...* a repetat Corelli de trei sau de patru ori, după care a adăugat: Acuma pot să mă duc s-o salut pe *Kiria Pelagia*.

Doctorul s-a îngrozit și a căutat o explicație rapidă:

— A, nu, nu! a zis el. Nu poți s-o saluți pe *Kiria Pelagia* cu vorbele-astea. Unei femei cu care locuiești în aceeași casă îi spui *kalimera*. E o regulă așa, curioasă, cum sunt printr-unele limbi.

— *Kalimera*, a repetat căpitanul.

— Și, dacă te salută cineva, i-a mai explicat doctorul, dumneata răspunzi așa: spui *putanas yie*.

— *Putanas yie*, a exersat căpitanul, apoi s-a întors și s-a îndreptat spre ușă, spunând mândru: *Kalimera, Kiria Pelagia*.

— *Kalimera*, i-a răspuns Pelagia, trăgând de ochiurile cuverturii la care croșeta în zadar.

Corelli s-a uitat la ea, așteptându-se s-o vadă surprinsă ori măcar zâmbindu-i, dar ea n-a reacționat în niciun fel. Căpitanul a plecat dezamăgit, iar Pelagia, văzându-l cum se

îndepărta, a zâmbit.

Odată ajuns afară, Corelli a descoperit că șoferul lui, Carlo, încă nu-și făcuse apariția, așa că s-a apucat să-și exerseze pe săteni salaturile proaspăt învățate.

— *Ai gamisou*, i-a spus el vesel lui Kokolios, care l-a străpuns cu privirile, s-a încruntat și a scuipat în colbul drumului.

— *Ai gamisou*, i-a spus și lui Velisarios, care s-a răsucit pe călcâie cu fața către el și l-a potopit cu un torent de invective pe care căpitanul, din fericire, nu avea cum să le înțeleagă. Singurul motiv pentru care zdrahonul înfuriat nu l-a izbit a fost acela că italianul i-a oferit o țigară. Poate că nu fac bine că vorbesc așa de mult cu grecii, s-a gândit Corelli.

— *Ai gamisou*, i-a spus și lui Stamatis, care în ultima vreme își suporta căsnicia prefăcându-se că surzenia îi revenise.

— *Putanas yie*, a bombănit bătrânul, când a trecut prin dreptul lui.

În seara aceea, plin de el, căpitanul și-a încercat noua salutare la Argostoli, cu Pasquale Lacerba, fotografii italian ciufut, asupra căruia se făcuseră presiuni ca să lucreze ca interpret, și a aflat cu groază, după lămurirea câtorva neînțelegeri, că doctorul Iannis îl indusese în eroare. S-a așezat la o masă, la o cafenea de lângă primărie, mai degrabă amărât decât furios. De ce făcuse doctorul așa ceva?! El, unul, crezuse că se stabilise între ei un fel de respect reciproc, dar uite că doctorul îl învățase să spună „pizda mă-tii” și „fiu de curvă”, iar el se făcuse de răs toată ziua cu toată lumea, ridicându-și chipiul zâmbitor și spunând toate măscările-alea. Pentru numele lui Dumnezeu! – le spusese chiar și unui preot, unui câine prietenos și unei fete cu o mutriță adorabil de nevinovată, chiar dacă murdară.

Una dintre multele curiozități ale reprezentanților vechii administrații britanice era faptul că erau perfect conștienți de ce anume nu mergea bine la ei acasă, dar nu făceau absolut nimic pentru a corecta greșelile. În schimb, în posesiunile britanice din străinătate, aplicau toate lecțiile învățate. De pildă, în *Tratatul său cu privire la guvernarea civilă*, din 1781, filosoful Josiah Tucker sublinia că Londra era scandalos de suprareprezentată în Parlament și nedrept de dăruită cu avantaje de care toată lumea ar fi trebuit să beneficieze. Mai mult decât atât, el scria:

„REPET: Toate orașele crescute peste măsură sunt înfricoșătoare dintr-un alt punct de vedere și de aceea n-ar trebui încurajate prin alte și alte privilegii să devină și mai primejdioase; fiindcă sunt, așa cum au fost întotdeauna, locuri ale disensiunii și rebeliunii, focare de anarhie și confuzie. Un conducător îndrăzneț și disperat, dintr-o mare metropolă, pus în fruntea unei gloate numeroase, este o amenințare pentru liniștea societăți, chiar și sub cele mai despotice guvernări...

Iarăși spun, dacă un om are cât de cât simțul corectitudinii și al bunelor moravuri, dacă i-a rămas vreo fărâmbă de bunătate și de omenie, acela nu-și va permite să-i momească pe locuitorii marilor orașe cu noi fascinați. Locuri ca acelea aduc și așa pierzania omenirii! orice sens al cuvântului – al stării ei de sănătate, al destinului ei, al moralei, al credinței etc. etc. etc. Și ceea ce se poate observa mai ales în cazul Londrei este că, dacă n-ar fi nou-veniții de prin toate provinciile, bărbați și femei, care să suplinească respectivele nenorociri pe care le provoacă întruna viciul, lipsa de măsură, casele de toleranță și pușcăriile, întreaga specie omenească din acest mare oraș ar ajunge, până la urmă, să dispară; pentru că numărul morților depășește pe cel al nașterilor cu cel puțin șapte mii în fiecare an”.

Filosofii care au o singură idee și pe aceea o întorc pe toate părțile, sub forma unor neologisme barbare, în serii de volume care se numără cu zecile, au viitorul asigurat în bibliografiile universităților, în schimb nefericitul de Josiah Tucker, atât de influent la vremea lui, a fost uitat de

facultățile moderne de filosofie, pentru că nu era suficient de abscons, nu venea cu teorii destul de trăsnite și-și întemeia gândirile pe exemplificări concrete. În Marea Britanie, în loc să fie mutată capitala, așa cum ar fi fost înțelept, la York, i s-a permis Londrei să se umfle atât de mult, încât să devină cea mai odioasă ladă de gunoaie umane din istoria omenirii. În schimb, în Cefalonia, autoritățile britanice și-au dat seama că Argostoli crescuse prea mult, și atunci au urmat sfatul lui Tucker și s-au apucat să construiască minunatul orașel Lixouri.

Lixouri avea o agoră vastă, mărginită de copaci, și un splendid tribunal construit deasupra unei piețe, ceea ce avea darul să adune laolaltă beneficiile înrudite ale comerțului, justiției și refugierii sociabile din calea agresiunii fie a soarelui, fie a ploii. Până în ziua de astăzi, orașele Argostoli și Lixouri se consideră unul pe celălalt nelalocul lor și excentrice și se află într-o competiție pe viață și pe moarte în materie de dans” muzică, negustorie și mândrie civică „dar în 1941 le-a fost impusă amândurora o nouă și sinistrală formă de rivalitate, de către noile puteri străine care le-au parazitat: italienii și-au stabilit garnizoana la Argostoli, iar germanii și-au stabilit-o pe-a lor la Lixouri.

Detașamentul german era unul mic și fără pretenții și fusese postat acolo, fără niciun dubiu, pentru că națiștii erau perfect conștienți de faptul că nu se puteau încrede în italieni și voiau să-i țină sub o strictă observație. E drept că Hitler îl numise pe Mussolini „Marele Om de dincolo de Alpi”, dar spusese acest lucru știind foarte bine că Il Duce și camarila lui rămăseseră singurii fasciști adevărați din Italia. Știa că generalii italieni erau de modă veche și neinspirati, văzuse cu ochii lui că soldații erau nedisciplinați, refractari și-și executau ordinele după capul lor – de aceea în Africa de Nord avusese grijă ca italienii să fie ținuti departe de linia frontului în toate confruntările cu adevărat importante. La fel ca Dumnezeu care-și întinsese curcubeul de-a latul cerului, ca să le reamintească israeliților cine era șeful, Hitler trimisese la Lixouri, sub comanda colonelului Barge, trei mii de grenadieri din Regimentul 996.

Nimeni nu se bucura de prezența lor, chiar dacă, aparent, geurmanii și italienii erau prietenoși și cooperanți unii cu alții. Germanii îi considerau negrozii pe italieni, deci inferiori din punct de vedere rasial, în timp ce italienii rămâneau perplecși în fața cultului german al morților. Centurile și uniformele lor împodobite sinistru cu tigve și oase li se păreau patologice, ca și disciplina lor de fier, ca și uniformitatea irațională și iritantă a opiniilor pe care le emiteau și a discuțiilor pe care le purtau, ca și pasiunea lor de neînțeles pentru hegemonie. Italienii, care aveau obiceiul irezistibil de a se apuca unul pe altul cu brațul pe după umeri, nu simțeau aceeași pornire și în prezența unui neamț, de parcă s-ar fi temut să nu se electrocuteze, și nu cumva să li se transforme brațul în stană de piatră și nici să nu și-l piardă cu totul în vid. Seara, se auzeau Lili Marlene cântat în gura mare pe la popote, palavre amicale, hohote de râs, chiote răsunătoare – dar aceea era o lume particulară. Ziua, germanii erau serioși, nu pricepeau ironiile, se simțeau ofensați la modul politicos și demonstau o eficiență rece și brutală în pertractările lor cu populația locală. Căpitanul Corelli se împrietenise cu unul dintre ei, un june care o rupea pe italienește, și descoperise că neamțul chiar era un om normal de îndată ce-și dădea jos uniforma, își trăgea pe el costumul de baie și plonja în apa mării.

Günter Weber își dorea cu disperare să fie blond, motiv pentru care era nelipsit de pe plajele însorite, în toate momentele în care nu era de serviciu, sperând că soarele avea să-i decoloreze părul. Dar nu putea face absolut nimic pentru a-și transforma ochii căprui în ochi albaștri de indiscutabil arian. Pe plaja golfului Lepăda l-a cunoscut pe viitorul său prieten, pe care era sortit să-l trădeze cu un sărut de ludă, care avea să se manifeste sub forma unui potop de gloanțe care aveau să caște hăuri purpurii însângerate în trupurile camarazilor pe care ajunsese să-i iubească.

Golful Lepăda se găsește lângă Lixouri, chiar sub mănăstirea unde Anthimos Kouroulis stătea de vorbă cu Dumnezeu, la umbra ruinelor fostului oraș Pale, construit în

stil corintic pe coasta dealului, unde, în perioada clasică, înflorea cultul nevinovat al Persefonei. Plaja are o formă curbă elegantă, având, la unul dintre capete, o stâncă striată care seamănă foarte bine cu un galion eșuat, înclinat pe o rână. Piatra cu pricina pare perfect cioplită de natură pentru a se putea face baie de soare pe ea sau pentru a urmări cu privirile peste muchia ei, în marea străvezie, sutele de peștișori care țâșnesc dintre alge ca niște săgeți.

Günter Weber stătea tolănit pe castelul de la pupa al acestei corăbii pietrificate, când a auzit apropiindu-se, de dincolo de stratul de ierburi țepoase, un camion italianesc din care s-a revărsat o hoardă veselă de cântăreți și curve.

Despre curvele acelea s-ar fi putut spune că erau proaspăt sosite din Africa de Nord, dacă termenul proaspăt nu s-ar fi dovedit un neadevăr atât de flagrant. Ciuruite de insectele înțepătoare, desfigurate de canicula insuportabil de uscată a deșertului cenușiu, stolul acela de păsărici pleoștite, dar prietenoase, erau de curând sosite în noul lor paradis insular și tot nu le venea să creadă ce noroc dăduse peste ele. Îmbrăcate în rochii sărăcăcioase, cu fețele tencuite cu pudră și ruj de buze, cu buzele desenate la modul caricatural în formă de arc al lui Cupidon, păreau încântate să vadă cum li se lungeau fețele țăranilor bătrâni, când treceau ele fâțâindu-și umbreluțele de soare. Se dădeau în vânt după gustul revigorant al apei, după senzația de catifelare pe care le-o dădea apa de mare, când înotau fără nerușinare de goale, după modul miraculos în care lumina soarelui vindeca leziunile pielii și după letargia cordială a momentelor de respiro din casa de toleranță militară, când nu făceau nimic altceva decât să zacă într-o rână, făcându-și unghiile cu lac și plângându-se de bărbați și în general, și în particular. Cel mai mult le plăcea când se trezeau cu nu știu ce boală și medicii militari erau obligați să le recomande stagii de refacere, ceea ce însemna, pentru ele, că-și luau liber de la program chiar și câteva săptămâni la rând. Adică mai făceau și altceva decât să se trezească dis-de-dimineată, să se lase transportate ca vitele de la o tabără militară la alta și să aibă parte, când se întorceau acasă, pe seară, de alte câteva

partide zdravene de gimnastică în doi, cu același, invariabil, repertoriu de gemete. Pentru ele, existența nu însemna nimic altceva decât fricțiune de aceea și aveau pielea atât de netedă – și nesfârșite priviri în gol spre tavan.

La fel ca tânărul grenadier german, toate curvele își doreau să fie blonde, numai că ele își atingeau prin oxigenare brutală scopul pe care el își propunea să-l atingă prin băi de soare. Rădăcinile negre, late de un deget, pe care le aveau de-o parte și de alta a cărării trase prin părul aspru, țepos, le dădea un aer dezamăgit și dezamăgitor, ca și cum le-ar fi lipsit și lor, la fel ca unui pictor talentat, dar nemotivat, impulsul hotărâtor prin care s-ar fi manifestat o iluzie creatoare.

Frumusețea acelor flori ofilite, dar care continuau să se rotească după soare, era într-un totuț autogenerată și întreținută. Strălucirea lor sidefie de tinerețe și drăgălășenie le dădea un fel de aură incertă, ca după un gest de începător într-ale magiei; în realitate, însă, era produsul eforturilor făcute chiar de ele, eforturi conștiente, care sugerau mai curând perseverență decât speranță. Dădeau impresia unei vanități în care până și ele se străduiau din răspuțeri să creadă. Profesia pe care și-o îndeplineau cu conștiinciozitate le păstra corpurile zvelte și flexibile, dar pe la colțurile ochilor aveau riduri de care n-ar mai fi scăpat niciodată și sânii parcă-parcă începuseră să li se lase și să semene cu niște săculeți. Aveau dinții albi și curați, dar zâmbetele mecanice, chiar și atunci când erau sincere. Aveau subsuorile și picioarele rase, miroseau ca într-o seră burdușită cu zambile și-și tundeau și fasonau părul pubian cu atâta religiozitate, încât soldați cărora le-ar fi plăcut să se cufunde, să se ascundă într-un tufiș zdravăn, bogat, cinstit, își dădeau drumul simțindu-se folosiți și păcăliți, ca și cum nici n-ar fi apucat să le străpungă. Femeile erau curate și aranjate, iar căpitanul Corelli și membrii clubului de amatori de operă le scoteau din când în când cu camionul pe plajă, gândindu-se că în felul acesta le creau buna dispoziție. Femeile, în schimb, versate în privința idiosincraziilor masculine, veneau cu ei pentru că viața trecuse dintotdeauna pe deasupra

capetelor lor și le purtase de colo până colo ca pe niște alge purtate de valuri, iar bărbații erau bancurile de pești care se hrăneau cu ele.

Günter Weber privea de pe stânca lui grupul de soldați italieni cum își desfăceau sticlele de vin, cum fluturau din brațe și cântau. Se uita la nimfele dezbrăcate care fugeau unele de altele și toate în apa mării, chițăind și stropindu-se între ele fără niciun spor, și-și zâmbea în sinea lui cu superioritate, reflectând la faptul că toți italienii erau nebuni. Se căzuse de acord la popotă, întreaga națiune reunită a popoarelor germanice gândea la fel, și anume că italienii erau ca niște copii care, până la urmă, la sfârșitul petrecerii, aveau să fie trimiși acasă, eventual cu un balon și o acadea strânse bine între degetele lipicioase. Probabil că li s-ar fi dat Albania și tot ce ar mai fi socotit Führerul că nu era de niciun folos.

Weber avea douăzeci și doi de ani și nu mai văzuse niciodată până atunci o femeie goală. El nu era un violator înverșunat, dintr-ăia care simțeau nevoia să sfâșie, cum se spunea despre croați și despre cehii de origine germană care se înrolaseră în armată și, în tot cazul, violul militar nu presupunea ca femeii să i se dea jos toate hainele de pe ea, brutalitatea lui era una de rutină, care se încheia cu un omor. Weber, însă, era încă virgin – tatăl lui era pastor luteran, iar el însuși crescuse în munții Austriei și era în stare să-i urască pe evrei și pe ȣigani numai fiindcă nu întâlnise niciodată vreun evreu ori vreun ȣigan. S-a ridicat și s-a apropiat de grupul de italieni, împins de dorința irezistibilă, chiar dacă mima nepăsarea, de a vedea și el o femeie dezbrăcată.

Căpitanul Corelli și-a ridicat privirile către chipul lui tânăr și onest și i-a plăcut ce-a văzut. Părea candid și prietenos.

— *Heil Hitler!* a zis Weber, întinzându-i mâna.

— *Heil Puccini!* i-a replicat Corelli, întinzând și el mâna.

— Locotenent Günter Weber, de la grenadierii din Lixouri. V-am văzut sosind în grup și m-am gândit să vin să

mă prezint.

— Ei, a zis Carlo, făcând cu ochiul, te-ai gândit să vii să te uiți la femei.

— Nici vorbă, a zis Weber, mințind bățos. Este clar că s-au mai văzut asemenea lucruri până acum.

— Eu sunt Antonio Corelli, s-a prezentat căpitanul, și este clar că niciodată nu se văd suficiente asemenea lucruri, mai ales dacă ești bărbat.

— Chiar așa, a mințit Carlo, căruia prezența femeilor îi provoca, spiritual vorbind, o stare de profundă neplăcere și perplexitate. Încă-l mai ținea minte pe Francesco și-și construisese o nouă loialitate față de căpitan, dar era convins că, de astă dată, singura răsplată avea să fie loialitatea însăși. Cu Francesco nu ar fi băgat niciodată mâna în foc în această privință, chiar dacă Francesco era căsătorit și-și declarase aversiunea vehementă față de homosexuali. Oricum, lui Carlo îi părea bine că noul lui comandant, căpitanul Corelli, nu era un client fidel al bordelului și nici nu făcea presiuni asupra lui, cum făcuseră alții, ca să meargă și el la femei. Carlo știa de pasiunea lui Corelli pentru Pelagia încă dinainte să știe însuși căpitanul și asta, plus pasiunea lui pentru muzică și adorația față de copii și de mandolină i se păreau suficientă promiscuitate pentru un singur om.

— Nu cumva te tragi din marele compozitor?! a întrebat Corelli, la care germanul i-a răspuns:

— Weber am zis, nu Wagner.

— Wagner nu este un mare compozitor, a pufnit căpitanul. Prea multă percuție, prea multe suflători, prea pompos, prea trufaș. Nu, la Carl Maria von Weber mă gândeam, la cel care a scris *Der Freischütz*⁵¹ și cele două concerte pentru clarinet, și *Simfonia în do major*.

⁵¹ Textual: „trăgător liber” sau francțiror – după legendă, era un trăgător care, în urma unui pact cu diavolul, primea din partea acestuia asigurarea că un număr de focuri, de obicei șase, aveau să-și nimerească ținta oricare ar fi fost ea; al șaptelea foc, însă, urma să nimerească orice țintă își alegea diavolul.

— Îmi pare rău, *Signor*, a ridicat din umeri Weber, dar n-am auzit de el.

— Iar dumneata normal ar fi să mă-ntrebi pe mine dacă mă trag din marele compozitor, a mai zis Corelli, zâmbind cu subînțeles. Cum Weber a ridicat iarăși din umeri, a continuat tot el: Arcangelo Corelli⁵²?! *Concerti grossi*?! Nu-ți place muzica.”!

— Nu, mie-mi place... a început locotenentul, dar s-a oprit, neștiind ce să spună că-i plăcea. Nu mi-ați spus ce grade aveți.

Eu sunt doime, Carlo, aici de față, este doime scurtă, el e pătrime, celălalt e optime, băiatul de colo, care face baie în mare e semioptime, iar micuțul Piero de lângă noi e demisemi-optime. Noi, cei din clubul amatorilor de operă avem propriul nostru sistem de grade. Altfel, eu sunt căpitan – Regimentul 33 Artilerie. Te rugăm să stai lângă noi, avem destul vin, dar fetele sunt în ziua lor liberă și sunt convins că le-aveți și voi pe-ale voastre. Apropo de asta, vorbești minunat italienește.

Günter Weber s-a așezat direct pe nisip, iritat de prezența tuturor acelor străini joviali și tuciurii.

— Sunt originar din Tirol. Mulți dintre noi vorbesc italienește.

— Păi, atunci înseamnă că nu ești german, nu?!

— Ba da, bineînțeles că sunt german.

— Credeam că Tirolul e-n Austria, a zis căpitanul Corelli cu un aer mirat.

Weber a simțit cum începe să-i fiarbă sângele în vine; mai trebuia s-asculte și cum era ponegriță reputația lui Wagner, unul dintre cei mai mari proto-fasciști.

— Führerul nostru s-a născut în Austria și nimeni nu spune că n-ar fi german. Sunt german.

S-a lăsat o tăcere stânjenitoare, pe care Corelli a rupt-o întinzându-i neamțului o sticlă de vin roșu.

— Ia și bea, i-a spus el. Și fii fericit.

⁵² Violonist italian și compozitor de muzică barocă (1653-1713).

Günter Weber a băut și chiar a fost fericit. Vinul, căldura soarelui orbitor și briza ca un balsam reconfortant, mirosul de aloe, corurile din ce în ce mai zgomotoase, goliciunea incredibilă a femeilor, strălucirea ca un cod Morse a luminii virgine pe apa în eternă mișcare a valurilor – toate conspirau în cârdășie pentru a pompa viața la loc în inima lui cuprinsă de uscăciune.

I-a dat voie Adrianei să tragă un foc cu Lugerul lui, a adormit, s-a lăsat aruncat de pe stâncă direct în mare, mângâiat de privirile admirative ale fetelor goale, cărora le plăcea bronzul lui auriu și părul blond. În seara aceea, a fost dus cu camionul la unitatea lui, cu uniforma plină de nisip și răvășită. Devenise membru cu drepturi depline al clubului de admiratori ai operei, după ce se îmbătase bine și se declarase de acord că, dacă și-ar fi exprimat vreodată admirația față de Wagner, să fie împușcat fără proces și fără drept de apel. Era singurul care nu putea cânta nici măcar o singură notă și primise gradul de demi-semioptime aspirantă.

31

Probleme cu ochii

Pelagia se purta cât de urât putea cu căpitanul Corelli. Dacă-l servea la cină, îi punea farfuria în față trântind-o atât de tare de masă, încât conținutul vasului sărea în toate părțile și dădea pe dinafară, și dacă se întâmpla să-i păteze uniforma, venea cu o cârpă udă, pe care, pasămite, uita s-o stoarcă de apă și-i întindea pata de supă sau de tocană într-un cerc larg, pe tot pieptul vestonului. De fiecare dată se scuza pe un ton de-a dreptul cinic pentru mizeria pe care o făcuse.

— Vai, nu, *Kiria* Pelagia, nu-i nevoie! o asigura el fără niciun spor, dar, până la urmă, și-a dat și ea seama că italianul își făcuse obiceiul de a nu-și trage scaunul lângă masă decât după ce și ea își făcea numărul cu vărsatul mâncării.

Neputința lui de a-i face reproșuri și refuzul obstinat de a profera genul de amenințări de la care te-ai fi așteptat să le auzi din partea unui ofițer al unei forțe de ocupație aveau darul s-o irite și mai tare. Pelagiei i-ar fi plăcut să-l audă urlând” ordonându-i să înceteze cu obrăznicile, pentru că se simțea măcinată de o furie atât de profundă și de înrăită, încât numai o confruntare i se părea soluția pentru a ș-o da pe față. Voia să și-o facă publică, să dea din mâini în toate direcțiile, ca un predicator protestant – dar el nu și nu: pare-se că era chitit să-i alimenteze frustrările. Corelli rămânea mereu supus și politicos, iar Pelagia s-a trezit că-și exersa de una singură toate încruntările din sprâncene și țuguierile de buze, care ar fi însoțit, în mod normal, ipoteticul potop de reproșuri și invective pe care în fiecare zi se pregătea sufletește să i-l reverse în cap. După două luni în care și-a petrecut nopțile neputând să doarmă de nervi, înfofolită în păturile ei, pe podeaua din bucătărie, Pelagia își compusese mai multe variante ale discursului spontan și vitriolic cu care avea de gând să-l ia în primire. Dar când avea să se ivească, oare, ocazia de a-i ține discursul cu pricina?! Cum faci să dai drumul unei crize de mânie justițiară, când ținta pe care ți-o propui se menține pe o poziție de circumspecție și reținere?!

Căpitanul nu i se părea deloc un italian tipic. Ce-i drept, uneori se întorcea acasă oarecum abțiguit și, din când în când, îl apucau crize de o bună dispoziție incorrigibilă; erau dați când dădea buzna pe ușă, se lăsa în genunchi și-i oferea câte o floare pe care ea o primea și, imediat după aceea, într-adins și cu un gest apăsător, i-o întindea caprei s-o pască; alte dați, se pomenea brusc apucată de el pe după talie cu mâna dreaptă, în timp ce, cu stânga îi apuca ei mâna dreaptă și o răsucea de-i dădea amețeli, ca și cum ar fi luat-o la vals – dar asta nu se întâmpla decât atunci când bateria din care făcea el parte câștiga vreun meci de fotbal. Așa încât era impulsiv ca un italian tipic și părea să nu aibă nicio grijă pe lume, deși, cu alte ocazii, părea să fie genul de om foarte meditativ, lucru pe care se pricepea foarte bine să-l mascheze. De multe ori se întâmpla să-l vadă stând în curte, lângă zidul de la drum, cu mâinile împreunate la spate, cum stăteau germanii,

cu picioarele depărtate, pierdut în contemplarea fie a munților, fie a cine știe ce alte lucruri pentru care munții nu erau decât un fundal plin de liniște și pace, pe care-și plimba el privirile. Pelagia se gândea că avea el vreo tristețe anume, care semăna mult cu nostalgia, chiar dacă de fapt nu era. Își spunea în sinea ei: Măcar dac-ar fi și el ca toți ceilalți italieni care fluieră când trec pe lângă ei sau încearcă să mă ciupească de fund. C-atunci aș putea să-l înjur și eu, să-l plesnesc și să-i spun *testa d'asino* – cap de măgar și m-aș simți mult mai bine.

Într-o zi, căpitanul Corelli și-a lăsat revolverul pe masă. Pelagia s-a gândit cât de ușor i-ar fi fost să-l dosească și pe urmă, eventual, să dea vina pe cine știe ce hoț iute de mână. Ba chiar că-l putea – da, chiar putea – să-l împuște când ar fi intrat pe ușă, după care să fugă de-acasă și să se alătore și ea bandelor de *andartes* cu pistol cu tot. Necazul era că nu mai era vorba de un italian oarecare, ci de căpitanul Antonio Corelli, care cânta la mandolină și se purta curtenitor și respectuos. Dacă era pe-așa, l-ar fi putut împușca demult cu pistoletul Der-ringer pe care-l purta în buzunarul șorțului, i-ar fi putut crăpa țeasta cu vreo tigaie – numai că nu simțise nicio asemenea pornire. Ba chiar i se făcea rău numai când se gândea la treaba asta și, în tot cazul, s-ar fi dovedit un gest fără noimă și contraproductiv: ar fi atras după el niște represalii îngrozitoare și nu ar fi condus cătuși de puțin la câștigarea războiului. Așa că s-a hotărât să scufunde pistolul în apă pentru câteva minute, ca să-i ruginească butoiușul pe dinăuntru și să i se gripeze mecanismul. Căpitanul a intrat și a prins-o în flagrant delict, exact în momentul în care scotea revolverul din apă. Îl apucase cu degetul arătător de apărătoarea trăgaciului și acum îl mișca în sus și-n jos, deși era al naibii de greu, ca să-l scuture de stropii de apă. Când i-a auzit vocea în spatele ei, s-a speriat atât de tare, încât a scăpat arma înapoi în oala cu apă.

— Ce faci?!

— Aoleu, Doamne! a exclamat ea. M-ai speriat!

Căpitanul s-a apropiat de oală și s-a uitat de sus în jos, ca și cum ar fi făcut o observație științifică, la revolverul său

scufundat în apă, a ridicat din sprâncene și a zis:

— Văd că ești ocupată cu o mică ticăloșie.

Nu era, propriu-zis, ce aștepta Pelagia de la el, dar inima ei a început, chiar și așa, să bată nebunește, de frică și nerăbdare. Senzația de groază absolută a lăsat-o, pe moment, fără cuvinte.

— Îl spălam, a zis ea, cu jumătate de glas, într-un târziu. Era îngrozitor de clisos și năclăit.

— Nu-mi vine să cred că poți fi atât de fermecător de ignorantă, a zis căpitanul pe un ton neutru.

Pelagia s-a înroșit la față dintr-un sentiment mai mult decât curios, un sentiment pe care i-l dădea sarcasmul căpitanului, reproșul ironic pe care i-l făcea, pasămite c-ar fi fost o fată drăguță și prostuță, care făcea nerozii pentru că era prea drăguță și prostuță ca să-și dea seama de ce prostii făcea. Se prefăcea c-o trata condescendent, ceea ce era la fel de enervant cum ar fi fost dacă ar fi tratat-o cu adevărat condescendent. Îi era și frică, nu știa la ce să se aștepte din partea lui și totuși, în sinea ei, îi era ciudă că nu reușea să-l provoace.

— Nu ești destul de fățarnică, deci nu poți fi o mincinoasă bună, a continuat Corelli.

— La ce te-aștepți?! s-a rățoit Pelagia, întrebându-se și ea, imediat, ce-o fi fost în mintea ei.

Dar căpitanul părea să știe răspunsul:

— Trebuie să vă fie greu tuturor să ne suportați.

— N-aveți dreptul să... a început ea să-și reverse discursul repetat și răsrepetat, numai că l-a și uitat, după primele câteva cuvinte.

Căpitanul și-a pescuit revolverul din oală, a oftat și a zis:

— Dacă stau și mă gândesc bine, mi-ai făcut un serviciu, de mult trebuia să-l dau la desfăcut, ca să fie curățat și uns. Nu știu cum se face, dar întotdeauna uiți sau amâni lucrurile-astea.

— Deci nu ești furios?! A, de ce nu ești furios?!

El și-a coborât privirile spre ea, cu o mină comică:

— Ce-are de-a face furia cu cadențele?! Chiar crezi că

n-am lucruri mai importante la care să mă gândesc?. Hai să ne gândim fiecare la lucrurile importante și să ne lăsăm reciproc în pace. Eu te las pe dumneata în pace, și-atunci poți și dumneata să mă lași în pace pe mine.

La această idee Pelagia nu se gândise, dar tot nu putea s-o accepte. Nu voia să-l lase în pace – voia să țipe la el și să-l lovească. Nemaiputând să se stăpânească, i-a cârpit o palmă usturătoare, din toate puterile ei, peste obrazul stâng.

Căpitanul a încercat să se ferească, să facă un pas înapoi, dar n-a mai avut timp. Oarecum amețit și ezitant, după ce s-a dezmeticit, și-a pipăit fața cu mâna, ca și cum s-ar fi consolât singur. I-a întins Pelagiei revolverul:

— Pune-l înapoi în apă, i-a spus. Poate c-așa o să mi se pară mai puțin dureros.

Pelagia a simțit că dă în clocot la această nouă stratagemă, parcă special concepută ca să anuleze pe loc manifestarea ei furioasă. Frustrată până dincolo de capacitatea unui om normal de a suporta, și-a înălțat privirile către cer, și-a strâns pumnii, a scrâșnit din dinți și a ieșit pe ușă afară. Odată ajunsă în curte, i-a tras un șut zdravăn unei oale de fontă, rezultatul fiind acela că s-a lovit rău de tot la degetul mare de la picior. A început să țopăie de colo-colo în celălalt picior, până când a scăpat de durere, după care a apucat oala netrebnică și a azvârlit-o peste zid, în drum. A mai făcut câțiva pași în sus și-n jos, târându-și piciorul după ea, foarte agitată și supărată și a cules din pom o măslină verde, necoaptă. Asta parcă i-a oferit puțină satisfacție și consolare, așa c-a mai smuls câteva. După ce a strâns o mână plină de măline verzi și necoapte, s-a întors în bucătărie și le-a azvârlit cu toată puterea în căpitanul care se întorsese cu fața către ea. Corelli s-a ferit, dar degeaba, fructele tari l-au izbit în plin și au ricoșat fără să-i facă niciun rău, iar Pelagia s-a făcut iarăși nevăzută, la fel de brusc. Italianul a clătinat din cap a stupefacție: fetele astea grecoalice – atâta spirit, atâta foc interior. Mare mirare că nu se găsisse nimeni care să plaseze subiectul vreunei opere în Grecia modernă. De fapt, dacă stăteai și te gândeai, poate că s-o fi găsit. Poate c-ar fi trebuit să scrie chiar el o asemenea

operă. Deja îi umbla prin minte o melodie, dar de câte ori și-o fredona, ajungea, cum-necum, să sune ca *Marseieza*. Și-a dat una cu podul palmei în tâmplă, ca să alunge musafirul nepoftit, și melodia s-a transformat, curată perversitate, în *Marșul lui Radetzky. Carogna!*

— Canalie! a zbierat el, enervat la culrne. Pelagia l-a auzit de afară, s-a temut de cineștie-ce reacție întârziată și a luat-o la pas grăbit pe drum în jos, căutându-și scăparea acasă la Drosoula, până se linișteau apele.

Pe măsură ce lunile treceau, Pelagia era din ce în ce mai conștientă că furia ei se disipa, ceea ce era pentru ea un motiv de mirare și de supărare. Adevărul era că italianul devenise nu-știu-cum, de-al casei, la fel de mult ca tatăl ei sau capra. Se obișnuise să-l vadă așezat la masă, mâzgăind nervos la scriptogăraia lui sau, dimpotrivă, profund concentrat, strângând câte un creion între dinți. Dis-de-dimineată, parcă-l aștepta, cu un sentiment plăcut de familiaritate casnică, să-și facă apariția din camera lui și să spună:

— *Kalimera, Kiria Pelagia*. Carlo a sosit? iar seara se simțea vag îngrijorată, când lui Corelli i se întâmpla să întârzie, răsufla ușurată când îl vedea intrând pe ușă, ba chiar zâmbea – deși n-ar fi vrut.

Căpitanul Corelli avea câteva obiceiuri simpatice. De pildă, lega un dop de plută cu o sfoară și alerga de colo-colo prin casă, fugărit nebunește de Psipsina, iar seara, când venea ora de culcare, ieșea în curte și-o striga, fiindcă de obicei jderul-de-pin, în mod echitabil și imparțial, își începea noaptea alături de el și și-o termina alături de Pelagia. De multe ori, se așeza în genunchi și-o gâdila pe burtă pe Psipsina, care se răsucea într-o parte și într-alta, cu spinarea pe dalele de piatră din bucătărie și cu labelle în sus, prefăcându-se că-l mușcă și-l zgârie; iar dacă se întâmpla s-o găsească șezând pe vreuna dintre partiturile lui, prefera să-și ia o altă foaie, decât s-o deranjeze.

Mai mult decât atât, căpitanul suferea de o profundă curiozitate: putea să stea, cu o răbdare neclintită, și să-i urmărească Pelagiei degetele care executau dansul ca de

salon al croșetatului, până când ei i se părea că privirile lui radiau cine știe ce forță bizară și neînduplecată, care o făcea să simtă crampe în degete și să rateze câte un ochi din când în când.

— Stau și mă-ntreb, a zis el într-o zi, cum ar suna o piesă muzicală care și-ar propune să reproducă felul cum arată degetele dumitale.

Pelagia a rămas mai mult decât mirată de vorbele astea, care i se păreau fără niciun sens, iar mai târziu, când el a spus că nu-i plăcea cutare melodie fiindcă avea o nuanță grețoasă de căcăniu, ea a presupus că italianul avea ori un simț în plus, ori niște conexiuni făcute aiurea în creier. Ideea că s-ar fi putut să fie oarecum nebun o făcea să aibă niște sentimente protectoare față de el, ceea ce probabil că explica erodarea scrupulelor ei de principiu. Adevărul era altul, din păcate: invadator sau neinvadator, italianul îi făcea viața mai variată, mai bogată, mai curioasă.

O nouă iritare i-o înlocuia pe cea veche, de la o vreme, numai că, de data asta, era vorba de o iritare legată de ea însăși. Zău, parcă nu era în stare să se abțină de a se uita la Corelli – iar el o prindea, de fiecare dată.

Avea ceva, așa, căpitanul, cum stătea la masă și răscolea mormanele de hârtoage pe care birocrăția militară italiană, altminteri bizantină, se aștepta de la el s-o pună în ordine, ceva ce o făcea să-și ridice privirile către el în mod regulat, de parcă ar fi avut cine știe-ce reflex condiționat. Fără îndoială că mintea lui era preocupată de problemele de familie ale soldaților săi; fără îndoială că-i sugera, plin de tact, vreunei neveste de artilerist să se ducă la o clinică să-și facă niște analize; fără îndoială că semna formularele de rechiziționare în câte patru exemplare; fără îndoială că se străduia să clarifice modul în care un transport de obuze pentru artileria antiaeriană fusese livrat, cum-necum la Parma, iar el primise, în schimb, o ladă întreagă de combinezoane de tip militar. Le făcea pe toate, fără îndoială; și totuși, ori de câte ori ea își ridica ochii spre el, și-i ridica și el din hârtii și-i azvârlea una dintre privirile lui penetrante și persiflante, pe care ea o simțea la fel de concret cum i-ar fi

simțit mâna, dacă ar fi apucat-o de mână.

Timp de câteva secunde, se uitau unul la celălalt, după care ea se rușina, se înroșea puțin la față și-și întorcea din nou atenția către lucrul de mână, știind că nu era politicos față de el să-și mute privirile atât de brusc, dar și că ea însăși ar fi fost nerușinată să-i mai întoarcă privirea fie și o clipă în plus. După alte câteva secunde, îi arunca din nou o privire fugară și constata că exact în același moment și el îi arunca ei o privire. Era de necrezut. Era enervant. Era atât de stânjenitor, încât devenea curată umilință.

Trebuie să încetez cu chestia asta, își spunea în sinea ei Pelagia și aștepta până când era convinsă, că el n-avea cum să nu fie cufundat în treburile lui, și-atunci își ridica privirile – și iarăși o prindea. Apoi încerca să se controleze la modul fizic, spunându-și: Nu mă mai uit la el jumătate de oră de-acum înainte. Degeaba: cum se aventura cu o simplă otheadă, hop și el cu ochii pe ea, și iarăși se trezea prizonieră a unui zâmbet amuzat și a unei sprâncene ridicate.

Era conștientă de jocul lui Corelli, de cum o tachina și o provoca, într-un mod atât de amabil, încât ei să-i fie cu neputință de a protesta sau de a da cărțile pe față, ca să-i poată face scandal. La urma urmei, niciodată nu-l prindea ea pe el urmărind-o cu privirile, drept care vina era a ei, desigur. Chiar și așa, Corelli era stăpânul absolut al jocului și Pelagia, în acest sens, era victima lui. Drept care, s-a hotărât să schimbe tactica în acest război al ochilor. A hotărât să nu mai fie ea cea care întrerupea confruntarea, să aștepte până când ceda el, până-și muta el privirile în altă parte. Și-a compus o figură serioasă, și-a adunat toate forțele caracterului și a ridicat ochii.

Parcă ore întregi au stat și s-au uitat unul la celălalt, încât Pelagia și-a pus, în sinea ei, o întrebare absurdă: dacă din punct de vedere tehnic era considerat corect să clipești. Fața lui a început să-și piardă contururile, așa că ea s-a concentrat pe șaua nasului, dar, cum și aceea i se părea din ce în ce mai tulbure, și-a mutat privirile din nou spre ochii

lui. Dar spre care ochi?! Parc-ar fi fost paradoxul ăla cu asinul lui Buridan⁵³: ai de ales între două lucruri egale și nu poți să te hotărăști pe care să-l alegi. S-a concentrat asupra ochiului stâng, dar acesta se căsca până ajungea un gol imens și neclar, așa că și-a mutat concentrarea la ochiul drept, a cărui pupilă o fixa larg deschisă, cum privește bufnița. Curios că un ochi putea fi ca un abis fără fund, iar celălalt ca o armă ascuțită, ca o sulită. Pelagia se simțea îngrozitor de amețită.

În tot cazul, Corelli nu s-a uitat în altă parte. Exact în momentul în care ea, năucită, era gata să se dea bătută, el s-a apucat să se strâmbe, fixând-o în continuare cu privirile. A început să-și umfle nările, când una, când cealaltă, apoi să dea din urechi. Și-a dezgolit dinții cum fac caii, după care a dat din vârful nasului în stânga și-n dreapta. A rânjit oribil, ca un satir, apoi și-a pocit fața.

Pelagia a simțit cum un zâmbet îi trăgea de colțurile gurii în sus, la început ușor, apoi din ce în ce mai tare. Până la urmă, i-a tras atât de tare colțurile gurii în sus, încât nu s-a mai putut abține, a izbucnit în râs brusc și, în sfârșit, a clipit. Corelli a sărit direct în picioare dansând, țopăind caraghios de colo-colo și strigând:

— Am câștigat! Am câștigat! la care doctorul și-a ridicat și el ochii din cartea pe care o citea și a exclamat:

— Ce este?! Ce e?! Ce...?!

— Ai trișat, a protestat Pelagia, râzând și ea. Apoi s-a întors către tatăl ei: *Papas*, uite cum trișează! Nu e cinstit...

Doctorul s-a uitat, rând pe rând, la căpitanul-coribant și la fiica lui care mustăcea înțepată, și-a potrivit ochelarii pe nas și a oftat profund.

— Ce mai urmează?! a întrebat el retoric, știind foarte bine ce urma și punându-și deja problema cum avea să facă el față la ceea ce urma, ca să fie bine.

⁵³ Paradox formulat de preotul și filosoful francez *Jean Buridan* (1300-1358), potrivit căruia un asin perfect rațional, care s-ar afla între două grămezi de fân identice, ar muri de foame, pentru că nu s-ar putea hotărî, în mod rațional, pe care s-o mănânce mai întâi.

Eliberarea maselor (2)

— Ei! Tu de colo! Ce faci?! Ia pleacă de-aici! Lasă-mi oile în pace!

Dar Hector nu și-a dat jos de pe umeri oița pe care și-o pusese ca pe un guler. Lui Mandras i se părea că șeful lui arăta exact ca în pozele alea cu Bunul Păstor, din cărțile de propagandă religioasă pe care le împigeau misionarii catolici prin satele ortodoxe, și că în poza din Biblie – cea cu Iisus. Hector avea, așa, un dar să te inspire și dădea niște explicații foarte clare. Era genul de om care le înțelegea pe toate. Avea o carte intitulată *Ce este de făcut?* și știa exact unde să caute în ea, ca să afle ce și cum despre orișice. Era o carte veche, uzată rău de tot, de-abia i se mai țineau foile la un loc, dar era scrisă de un anume Lenin – mai important chiar și decât Iisus Cristos. Mandras era impresionat până-n măduva oaselor de felul în care omul acela, Hector, era în stare să se uite numai o clipă la toți viermișorii ăia negri și răsuciți, imprimați pe hârtie, și să-i transforme în vorbe. Îi promisese și lui, Hector, să-l învețe să citească, după cum le promisese și altor câțiva neștiutori de carte, și că ei toți aveau să formeze o celulă de autoeducație muncitorească. Mandras învățase deja alfabetul și le ținuse celorlalți o prelegere despre arta pescuitului pe mare. Toată lumea îl aplaudase. De la Hector afluase că el nu era pescar, ci muncitor, și mai afluase și că un lucru aveau în comun el, Mandras, și un tâmplar, și un lucrător dintr-o fabrică, și anume că tot profitul muncii lor și-l însușeau capitaliștii. Atâta doar, că profitul se numea plusvaloare. Mandras nu pricepea foarte bine cum venea treaba asta, că plusvaloarea lui mergea la altcineva, dar tot ce avea de făcut era să aștepte și precis că, mai devreme sau mai târziu, ar fi ajuns și el să priceapă. Tare-l mai ura pe rege că făcuse ca lucrurile să meargă în felul ăsta și învățase să se încrunte sau să râdă plin de

dispreț ori de câte ori auzea vorbindu-se de britanici sau de americani. La fel se purtau și toți ceilalți. Le stârnea râsul făcându-și pușca „burgheză” când nu funcționa ca lumea. Funcționarii și proprietarii de bărci, la fel și țăranii care foloseau mâna de lucru, erau burghezi – da și doctorii. Când se gândea la cât pește îi dăduse doctorului Iannis ca plată pentru că-l tratase, îi rămânea un gust amar în gură. Doctorul Iannis era mai bogat decât el și, dacă lumea ar fi fost mai dreaptă, s-ar fi convenit ca plusvaloarea doctorului să ajungă la el, la Mandras. Ce-ar fi trebuit să facă el era să se alieze cu ceilalți pescari și să refuze să-și mai vândă peștele până nu tocmeau un preț bun. De-acum, vedea foarte limpede ce și cum.

Mandras începea să se simtă luminat și lămurit și-l diviniza pe Hector, bărbatul mai puternic și mai bătrân decât el, care fusese în miezul luptelor la Guadalajara și-i pusese pe fugă pe fasciștii italieni. Unde-i asta... Guadalajara?! În Spania. Bine, bine, da' Spania unde este?! Om face și vreo lecție de geografie odată – n-ai tu grijă. Bătaie pe umăr. Mulțumesc, tovarășe. Lumea în care trăia de-acum era o lume a oamenilor mari, nu mai era nimeni domn și doamnei, toți erau tovarăși. Soldățește, liniștitor, camaraderesc, bărbătesc. Tovarășe. Un cuvânt cald” care mustea de solidaritate. Hector i-a zâmbit arendașului mânios și a zis:

— Îți luăm oaia asta din ordinul înaltului Comandament Aliat de la Cairo.

Țăranul a oftat profund, a ușurare, și a zis:

— Și eu care credeam că mă jefuiți...

Hector a râs și Mandras a râs și el. Omul a întins mâna. Hector s-a uitat la palma bătătorită, murdară, și s-a încruntat.

— O liră de aur englezească, a zis stăpânul oii, ca să fie limpede ce voia.

— Hai, nu zău? a exclamat Hector. N-oi fi și tu vreun fascist, cumva Ă?!

— Atâta plătesc britanicii de obicei pe oaie: o liră de aur, a repetat celălalt. Ăsta-i prețul care se practică. Doar sunteți de la EDES, nu'?! Ce, nu știți atâta lucru?!

— Suntem de la ELAS și nu ni se pare că pierderea unei singure oi este chiar așa o mare belea, dacă stai și te gândești ce încercăm să facem și pentru voi ăștia. Îți plătim mai târziu. Acuma fă ce-ți spun și du-te-nvârtindu-te. Noile ordine de la britanici sună așa: luăm oaia acum și-ți plătim mai târziu.

Dar țăranul și-a coborât privirile înspre vârfurile bocancilor.

— Cei de la EDES mi-au plătit chiar astăzi, de dimineață, o liră de aur pentru oaia pe care le-am dat-o.

— Dacă aflu că le-ai furnizat provizii ăloră de la EDES, ești un om mort, i-a întors-o Hector. Așa că fă bine și ține-ți gura. Ția colaborează cu fasciștii – nu știai?!

— Numa ieri au aruncat în aer un pod, s-a înverșunat bietul om păgubit.

— Pentru numele lui Dumnezeu! a izbucnit Hector. Chiar atât de neghiob ești, de nu te prinzi când vezi o operațiune sub acoperire?! În timp ce ei se îndepărtau cu oaia rechiziționată behăind în neștire de pe umerii neînduplecatului andarte, iar țăranul rămânea în urmă scărpinându-se în cap de uimire, Mandras a început să-și râdă în barbă și a zis:

— Să se-nvețe minte, după care s-a oprit, i-a părut rău de tăcerea care se instalase între ei, oricât ar fi fost de tovărășească, și a adăugat, cu jumătate de gură, dar cu disprețul cuvenit: Slugoi fascist!

33

Probleme cu mâinile

Era o noapte ca în Infern. Afară, cădeau perdele de ploaie și vântul bătea în rafale dinspre răsărit, rostogolind cu zgomot niște obiecte necunoscute pe drum în jos și provocându-i doctorului temeri cu privire la sănătatea acoperișului, ale cărui țigle se auzeau frecându-se și lovindu-se una de alta, după cum erau ridicate, trântite sau împinse.

Cei trei se aflau în bucătărie: Pelagia își destrăma din nou cuvertura care se încăpățâna să se îngusteze, doctorul citea dintr-un volum de versuri, iar Corelli compunea o sonată în stilul lui Scarlatti. Era fascinată Pelagia de modul în care căpitanul parcă auzea muzica în mintea lui și, din când în când, se ridica și se ducea lângă el, ca să verifice dacă și cum avansaseră șerpișorii mângăliți de el pe hârtie. La un moment dat, și-a pus o mână pe umărul lui, fiindcă i s-a părut postura cea mai firească și inevitabilă, și i-au trebuit câteva minute bune până să-și dea seama de ce făcea cu mâinile.

S-a uitat surprinsă la propria ei mână, cum se odihnea pe trupul bărbatului, și mai-mai că i-a venit să și-o muștruluiască pentru că îndrăznise să se poarte așa, cu de la sine putere, în absența unei cuvenite și mature supravegheri. S-a întrebat în sinea ei cum să procedeze. Dacă și-o retrăgea brusc, poate că gestul ei ar fi părut prea frust. Poate c-ar fi trădat faptul că-și pusese mâna inconștient în locul cu pricina, de unde el ar fi tras concluzia că gestul trăda anumite sentimente pe care ea le-ar fi putut avea și pe care poate că prefera să nu și le mărturisească nici ei înșiși, iar lui – nici atât. Sau, eventual, să-și fi lăsat mâna exact unde era, ca și cum ar fi fost a altcuiva, și-atunci ar fi putut să se eschiveze de răspunderea față de gesturile mâinii respective, Dacă-și dădea seama brusc unde-și ținea ea mâna?! Dacă și-ar fi mișcat-o, el ar fi realizat într-o clipă și că era vorba de o mână, și că mâna aceea fusese pusă chiar pe umărul lui; iar dacă nu și-ar fi mișcat-o, atunci el ar fi realizat că avea o mână pusă pe umăr și cine știe ce concluzie ar mai fi tras din faptul că ea nu și-o retrăsese la timp?! S-a uitat încruntată la propria ei mână și a simțit că temerile care o asaltau îi și obstrucționau capacitatea de a pricepe ceva din monologul lui explicativ pe marginea frazării și a armoniei. Trăgând linie și adunând, a decis că singurul lucru pe care-l putea face era să-și lase mâna unde era și să se poarte ca și cum nu era mâna ei, ci a altcuiva. S-a aplecat înainte și a arborat pe chip o expresie menită să sugereze cea mai desăvârșită seriozitate intelectuală, care nu avea în ea nici urmă de afecțiune umană sau de atracție fizică. A și

comentat:

— Mmm, ce interesant...!

Psipsina a început să zgârie ușa chițâind pe un ton plângăcios, la care Pelagia, răsuflând ușurată, s-a repezit să-i dea drumul înăuntru; în același moment, căpitanul și-a dat seama că o mână ușoară i se odihniise câteva minute bune pe umăr. Absența acelei greutăți i se părea absolut palpabilă acum, iar fosta ei prezență – plăcută și reconfortantă, chiar și la modul retrospectiv. A zâmbit, ca de o plăcere discretă și, dacă ar fi avut vreun motiv să vorbească, în vocea lui ar fi răsunat un timbru triumfător.

Satisfacția reflecțiilor i-a fost întreruptă în modul cel mai sinistru cu putință de Psipsina, a cărei greutate plouată, ajunsă la el în poală, i-a izgonit pe de-a întregul orice sentiment de plăcere sau de triumf pe care-l încerca, eventual, în clipa aceea. Politica Psipsinei în timpul furtunilor era întotdeauna aceeași: să se ude cât mai mult cu putință și apoi să facă un salt în poala cea mai apropiată și mai călduroasă, ca să se usuce în modul cel mai eficient cu putință iar de data asta îi căzuse victimă căpitanul, din moment ce doctorul, înțelept și preventiv, se ridicase în picioare tocmai ca să evite să i se întâmple lui. Corelli și-a coborât privirile oripilat la gogoloiul de blană mustind de apă și a simțit cum apa respectivă îi inunda lui zonele intime.

— Aaah! a strigat el, ridicându-și mâinile în aer.

Pelagia a izbucnit într-un râs ironic și răutăcios și i-a făcut vânt animalului năclăit din poala căpitanului. El i-a simțit degetele cum îi ștergeau coapsele și a rămas surprins de fiorul de moment care i-a trecut pe șira spinării și care s-a multiplicat aproape la infinit după aceea, când ea s-a apucat să-i șteargă pantalonii cu palmele, zicând:

— Vai, ce mizerie, bietul de el, uite ce noroi și ce mîzgă...!

Corelli a rămas nemișcat, uitându-se cu uimire la mâinile ei care frecau de zor, apoi a realizat că și ea devenise conștientă de expresia de pe chipul lui. Pelagia s-a îndreptat brusc de spate, i-a aruncat o privire acuzatoare ca un pumnal și s-a întors mândră la destrămatul ei, drept care

Psipsina cea tenace a sărit încă o dată în poala căpitanului. Pe măsură ce apa care-i inundase vintrele se încălzea sub greutatea jderului-de-pin, a simțit aceeași satisfacție luminoasă și curioasă pe care o mai trăise odată, în copilărie, când făcuse din greșeală pipi în somn, închipuindu-și că făcea la un perete oarecare. Era același gen de căldură liniștitoare, pe care o resimți în somn, cu o clipă înainte de a te trezi brusc, îngrozit și rușinat. A uitat de Scarlatti și s-a gândit la mâinile Pelagiei. Ce degete subțiri, ce unghii rozulii! Și-a imaginat mâinile acelea ocupate cu treburi nocturne și amoroase, dar și-a dat seama c-o deranja pe Psipsina. S-a străduit să-și reprime imaginația lubrică mutându-și gândurile la Vivaldi.

Mare greșeală, fiindcă în același moment și-a adus aminte că Vivaldi le predase muzica, la o mănăstire, unor fete tinere. Mintea lui obstinată i-a creat în fața ochilor imaginea virtuală a unei clase întregi de mici Pelagii fermecătoare, toate sugând capetele neascuțite ale creioanelor într-un mod foarte sugestiv și ademenindu-l pe el cu ochii lor negri și aprigi. Ce imagine splendidă! Și le-a închipuit pe toate adunate în jurul catedrei, aplecându-se peste el în timp ce le explica nu știi ce: degetul lui urmărea măsurile dintr-un text muzical, în timp ce părul lor negru îi gâdila obrajii, îi umplea nările cu parfum de rozmarin. Una dintre ele și-a băgat mâna pe sub cămașa lui, alta a început să-i mângâie părul și ceafa și tot așa, până când s-au făcut zeci de mâini identice, lungi și subțiri, și mintea lui a creat o altă imagine în care el, gol-puşcă, stătea întins pe o masă mare și toate acele multe Pelagii, dezbrăcate ca prin miracol, se târau peste el, asaltându-l cu un deliciu de sâni, brațe și buze fierbinți, umede și scormonitoare. Căpitanul a început să respire sacadat și să nădușească.

Psipsina, probabil pentru că nu mai putea suporta apăsarea aceea care o deranja de jos în sus, a sărit din poala căpitanului. Reveria lui minunată s-a transformat în panică. Dacă se întâmpla cumva ca Pelagia să-și ridice privirile, i-ar fi fost limpede ca bună ziua că el avea o protuberanță în formă de piramidă într-un anumit loc al pantalonilor, pentru

care nu exista decât o singură explicație potrivită sau convingătoare.

Disperat, a făcut toate eforturile posibile să se gândească la ceva profund dezagreabil, în același timp sucindu-se pe scaun în așa fel, încât să nu stea chiar cu fața la ea. Și-a pus hârtiile în poală și s-a prefăcut că le studia în poziția respectivă. Fiind acum în siguranță, gândurile i s-au întors la toate acele Pelagii de pe masă, la multele lor mâini care i se plimbau în sus și-n jos pe trup, la mulții lor sâni proaspeți care se înghesuiau la gura lui ca niște fructe bine coapte și succulente.

Pelagia reală a oftat, ajungând la concluzia că se săturase de lucrul de mână. La picioarele ei, se formase o grămadă îmbârligată de fir de lână desfăcut din cuvertură, care se răsucise și se întrepătrunsese cu el însuși în încercarea de a reveni la configurația de ochiuri dinainte. Pelagia nu pricepea de ce lână se arăta nostalgică în felul acesta – în orice caz, era enervantă. A început s-o adune, dar încăpățânarea firului a lăsat-o neputincioasă.

— Căpitane, a zis ea, poți să mă ajuți o clipă? Am nevoie de o pereche de mâini ca să înfășor lână asta.

A urmat un moment de criză supremă: căpitanul se pierduse de-a binelea în lumea lui cu zâne și tocmai se pregătea să facă amor, pe rând, cu fiecare dintre Pelagiile dezbrăcate. Vocea ei a străpuns visul lui ferice ca un cuțit care taie un pepene. Aproape c-a auzit, la modul fizic, fâșâitul cuțitului care tăia și pocnetul sec al lamei care se lovea de tocătorul de lemn de dedesubt, pe urmă pepenele s-a răsturnat în două jumătăți.

— Ce?! a întrebat el.

— Ajută-mă puțin, a zis ea. M-am încurcat în toată lână asta.

— Nu pot. Adică... tocmai am ajuns la un punct de răscruce. În sonată. Poți să mai aștepți un minut?

Situația era disperată. Nu se putea ridica de pe scaun fără să-și trădeze condiția tumescentă. Și-a impus puțină disciplină mentală: să se gândească la bunica lui, la o partidă de înot în apa ca de gheață a mării, la un cal mort, pe

care colcăiau muștele în șanțul drumului, după o bătălie. Ce-i drept, erecția lui a lăsat capul ceva mai jos, dar nu suficient.

N-avea ce face; marele lui noroc era că Pelagia se obișnuise de-acum cu el, că se purta ca un tâmpit din când în când. Drept care, s-a lăsat în genunchi și s-a dus către ea în patru labe. A și dat din fund în stânga și-n dreapta ca un cățel, și-a lăsat limba să-i atârne și a ridicat ochii către ea cu o mână de infinită loialitate de câine. Cu puțin noroc, mai câștiga puțin timp cu mascarada asta, până când se putea ridica în picioare. Pelagia s-a uitat la el de sus în jos și și-a luat o mutră acră.

— Mare prost mai ești! i-a spus.

— Ham-ham! i-a răspuns el și a dat iarăși din fund.

Și-a ridicat mâinile în fața ei într-un gest de implorare, iar Pelagia i le-a îndreptat cu un gest autoritar, i le-a despărțit una de alta la câțiva centimetri depărtare, ca să-și înfășoare lâna în jurul lor. Cu disperare se străduia să nu zâmbească. Căpitanul și-a scos limba din gură și mai mult, exagerat de mult, și s-a uitat în ochii ei cu o asemenea adorație de cățel, încât ea s-a oprit de la înfășuratul lânii și i-a spus:

— Ia ascultă, cum vrei să termin treaba asta ca lumea, dacă mă faci întruna să râd?! Zăpăcitul!

— Ham-ham! a repetat el, atât de ambalat în comicăria lui, încât uitase deja motivul pentru care o pusese la cale – motiv care și dispăruse, de altfel.

A schelălăit, ca și cum ar fi cerut să fie lăsat afară, apoi a început să latre zgomotos către firul de lână, parcă pe deplin convins că era un dușman primejdios și nemaivăzut.

— Câine tont ce ești! a zis Pelagia și i-a tras o palmuță peste nas.

— Voi aveți idee măcar de cum arătați amândoi ca niște proști?! a încercat să raționeze doctorul Iannis. Pentru numele lui Dumnezeu, e jenant. Dacă v-ați putea vedea!

— N-am ce face, a zis Pelagia pe ton de reproș, regretând această întrerupere care le strica joaca mai mult decât copilărească. E nebun, și se mai și ia.

Căpitanul și-a dat capul pe spate și s-a pus pe urlat după *Sola, pierdută*, abandonată⁵⁴. Doctorul a icnit și-a scuturat din cap, iar Psipsina s-a dus să zgârie ușa, preferând să i se dea drumul afară unde ploua cu găleata, decât să rămână acolo și să îndure acea lamentație înfricoșătoare; îi ajungeau câinii adevărați. Pelagia s-a ridicat, a luat o piersică de pe masă și, exact în momentul în care căpitanul și-a lăsat iarăși capul pe spate, ca să scoată un urlet și mai sfâșietor, i-a îndesat piersica în gură. Expresia lui de uimire, cu ochii ieșiți din orbite, disproporționat de mari, era ceva ce merita văzut.

— Oare știi cât de stupid arăți?! s-a interesat ea. Stând așa, în genunchi, cu mâinile înfășurate-n lână și cu piersica-n gură?!

— Invadatorii ar trebui să se comporte cu mai multă demnitate, a comentat doctorul, vag lezat în concepția lui despre ce se cuvine și ce nu istoricește.

— Mârrr! a zis căpitanul.

Atenția Pelagiei fusese oarecum distrată, lucru de înțeles, iar când a terminat de înfășurat sculul, s-a dovedit că trăsese de fir din ce în ce mai tare. Căpitanul s-a ridicat în picioare și a constatat că i se înfundase nasul, tocmai fiindcă nu mai putea respira pe gură. A mușcat zdravăn din piersică, iar bucata rămasă a lăsat-o să cadă pe jos, unde a și sărit pe ea Psipsina, care a cercetat-o puțin, destul de interesată, apoi a fugit cu ea. Corelli s-a străduit să-și scoată mâinile din sculul de lână, dar n-a reușit.

— Complot! a strigat el. Complot al trădătorilor greci împotriva eliberatorilor italieni!

— Nici nu mă gândesc să-l desfac din nou, a zis Pelagia. Și-așa mi-a luat prea mult să-l fac.

— Legat pe viață, a zis căpitanul, și privirile lor s-au întâlnit.

Ea a zâmbit complice și, fără niciun motiv anume, și-a

⁵⁴ Singură, pierdută, părăsită (ital.), arie din opera *Manon Lescaut* de Puccini.

coborât ochii și a zis:

— Cățel rău!

34

Eliberarea maselor (3)

Era o rușine și o umilință să fii beștelit de locotenent-colonelul Myers, dar lui Hector și comandantului său, Aris, li se întâmplase de atâtea ori, încât devenise pentru ei aproape un fel de joacă. Tot ce trebuia să faci era să te declari neștiutor, sau indignat, sau oripilat până la penitență ori de câte ori grupul tău de *andartes* le era pârât britanicilor pentru jafuri și atrocități, iar după aceea să spui că nu puteai semna înțelegeri fără acordul comitetului de la Atena și că pentru așa ceva trebuia să expediezi un curier care putea foarte bine să se întoarcă și după două săptămâni. La fel, puteai să spui și că respectivul curier fusese prins și omorât de italieni, de nemți, de vreunul dintre celelalte grupuri din Rezistență, sau puteai, pur și simplu, să dai vina pe britanicii înșiși, spunând că-i favorizau mai mult decât vizibil pe-ăia de la EDES. Puteai să dai vina și pe țăranii greci, pe care-i înarmaseră nemții, ca să-și poată apăra găinile de șirul nesfârșit de rechiziții la care se dedau gherilele patriotice ELAS – ceea ce prezenta avantajul că era, din când în când, adevărat și aproape fără excepție imposibil de verificat.

Hector și-a aranjat fesul roșu pe cap și s-a prezentat în fața locotenent-colonelului Myers cu atitudinea școlarului nedisciplinat. Îl lăsase afară pe Mandras, ca să nu mai asiste și altcineva la săpuneala care-l aștepta pe el. Mandras îi urmărea din priviri pe ofițerii de legătură britanici, cum veneau și plecau, și constata o dată în plus, plin de uimire, cât de înalți erau, cum li se cojeau nasurile roșii sau cu câtă plăcere bleotocăreau între ei. Unii erau neo-zeelandezi și Mandras își închipuia că era vorba de un loc aparte în Marea Britanie, unde soldații erau antrenați în mod special pentru a

sări cu parașutele din avioane *Liberator* și a dinamita viaductele. Erau tot timpul răciți, dar și capabili să îndure dificultăți incredibile, și făceau glume de neînțeles, ale căror poante se pierdeau cu totul dacă le erau traduse grecilor. Făceau eforturi sincere să învețe greaca modernă, în schimb se delectau cu pronunțiile lor stâlcite: dacă pe-o femeie o chema Antigona, ei o strigau: „Auntie Gonie” – tușa Gonie. Lui Hector îi spuneau „Sectorul meu”. Mandras n-avea de unde să știe că porecla asta i se trăgea mentorului său de la replica devenită obsesie, „Ăsta-i sectorul meu”, pe care o trântea ori de câte ori i se reproșau escrocheriile, necinstea și brutalitatea.

— Ăsta-i sectorul meu! i-a spus Hector lui Myers. Și ordinele mi le primesc de la Atena, nu de la tine. Ce, tu ești grec, să ne dai nouă-ntruna ordine?!

Myers a oftat profund, plin de răbdare. Nu avea experiență în materie de diplomație, nu i se spusese că nouăzeci la sută dintre obligațiile sale aveau să se refere la prevenirea luptelor intestinale dintre facțiunile grecești și tânjea după o viață simplă, în care n-ar fi avut nimic altceva de făcut decât să lupte contra nemților. Fusesse cât pe-acți să moară de pneumonie și încă mai era foarte slăbit și obosit, dar se bucura, totuși, de autoritatea morală a celui care, în numele unui ideal, nu acceptă să compromită un principiu etic. Toți liderii ELAS îl detestau, pentru că-i făcea să se simtă ca ultimii dintre oameni, dar niciodată nu îndrăzneau să-l sfideze până la capăt, pentru că de la el își primeau toate armele și lirele englezești de aur pe care le puneau bine, ca să poată porni revoluția după ce s-ar fi retras germanii. Ca să-i închidă gura, mai acceptau anumite planuri ale lui, mai făceau, din când în când, mărunte gesturi războinice împotriva trupelor Axei și suportau stoic discursurile moralizatoare pe care Myers li le ținea cu priviri aprige și cu o certitudine inatacabilă.

— S-a căzut de acord, de la bun început, ca toate grupările de *andartes* se află sub ordinele comandamentului de la Cairo. Fii amabil și nu mă obliga să-ți repet aceleași lucruri de fiecare dată când ne întâlnim. Dacă dumneata nu

renunți la comportamentul contraproductiv pe care-l ai în acest moment, eu nu voi ezita să fac demersurile necesare pentru ca gruparea dumată să nu mai fie aprovizionată cu nimic. M-ai înțeles?!

— Oricum nu ne dați nimic. Toate proviziile ajung la EDES. N-ați fost cinstiți cu noi.

— Aceleași aberații, a replicat colonelul. De câte ori să-ți spun ceea ce știi deja?! Am lucrat întotdeauna strict echitabil – și Myers și-a îndreptat umerii. De câte ori să-ți aduc aminte că în acest război avem un dușman comun?. Dumata îți pasă că germanii sunt cei cu care ne luptăm?! Crezi că e suficient c-a fost aruncat în aer viaductul din Gorgopotamos?! Pentru că ăla a fost ultimul lucru cu adevărat util pe care l-a făcut ELAS și atunci ați cooperat pentru ultima oară cu EDES.

— Cu Aris trebuie să vorbești, a zis Hector, înroșindu-se tot la față. Eu de la el îmi primesc ordinele, iar el și le primește de la Atena. Degeaba te dai la mine, Am vorbit cu Aris. Am vorbit și am răspuns cu el. Acum vorbesc cu dumneata. Pentru că Aris mi-a spus să vorbesc cu dumneata; zice că dumata îți revine responsabilitatea pentru toate ticăloșiile din ultima vreme.

— Ticăloșii?! Ce ticăloșii?

Colonelului i s-a făcut silă, i-a venit să-l pocnească pe fățarnicul de *andarte*; s-a stăpânit, însă, și a început să-i enumere pe degete;

— În primul rând, vinerea trecută s-a făcut o parașutare pentru EDES care, dă-mi voie să-ți reamintesc, este singura grupare majoră care chiar luptă împotriva inamicului. Dumneata și oamenii dumata i-ați atacat pe cei de la EDES, i-ați alungat și ați furat tot ce se parașutase.

— N-am furat nimic, i-a întors-o Hector. Și, oricum, n-ar fi trebuit să facem nimic de felul ăsta, dacă ne-ați fi aprovizionat echitabil. N-a fost omorât nimeni.

— Ați omorât cinci oameni din gruparea lui Zervas, inclusiv un ofițer de legătură, britanic. În al doilea rând, ai primit de la noi o mulțime de bani, și totuși dumneata nu plătești niciodată pentru ce le iei țăranilor. Ești atât de prost,

cât să nu-ți dai seama că-i împingi cu bună știință în brațele dușmanului?! Am primit un șir nesfârșit de plângeri – m-am trezit cu țărani care au venit și de la optzeci de kilometri pe jos, numai ca să ceară să fie despăgubiți. Ai dat foc la trei sate, sub pretextul că sătenii de acolo erau colaboraționiști, numai pentru că s-au opus furturilor duminale. Ai omorât doisprezece bărbați și cinci femei. Le-am văzut cadavrele, Hector, și nu sunt orb. Care poate fi scopul pentru care au fost castrați, li s-au scos ochii și li s-a tăiat gura, de-au murit cu zâmbetul pe față?!

— Dacă nu vor să ne furnizeze ce ne trebuie, e clar, nu? sunt colaboraționiști, iar dacă voi nu vreți să ne aprovizionăm, ce altceva putem face?! Dacă-s colaboraționiști, nu pot să-mi acuz oamenii că se dedau la brutalități, nu? Și-n tot cazul, cine zice că noi am fost?!

Myers a simțit că mai avea puțin și-i sărea muștarul. A dat să spună: „Sătenii”, dar și-a dat seama că n-ar fi făcut decât să provoace alte represalii din partea comuniștilor. Atunci, a spus:

— A văzut unul dintre ofițerii noștri.

— Minciuni, a ridicat din umeri Hector.

— Ofițerii britanici nu mint, a replicat Myers pe un ton sec, regretând imediat ipocrizia necesară, apoi l-a străpuns pe șeful grupului de *andartes* cu o privire plină de un dispreț de patrician; toți acești fasciști roșii nu știau să fie niște domni – asta era cusurul lor. Nu aveau niciun simț al onoarei personale. În al treilea rând, a continuat colonelul, i-ai împiedicat pe țărani care locuiesc sus, în munți, să coboare în zonele controlate de EDES ca să-și cumpere grâu, deși știai că fără el riscă să moară de foame. Și asta e un gest patriotic?! Nu le dai voie să treacă decât dacă se înscriu mai întâi în ELAS, după care te-apuci să împarți dumneata pedeapsa cu moartea pentru „dezertori”, deși nimeni nu te-a autorizat să faci așa ceva. În al patrulea rând, ai provocat represalii împotriva unui sat luând cartofi care fuseseră deja rechiziționați de italieni. În al cincilea rând, l-ai trimis personal într-o direcție greșită pe unul dintre ofițerii noștri de legătură, care-l căuta pe Aris tocmai ca să se plângă de

abuzurile dimitale. În al șaselea rând, ai aplicat o politică de dezarmare a celorlalte grupuri de *andartes* și le-ai omorât ofițerii.

Hector se pricepea însă la diversiuni și l-a contraacuzat:

— Las că știm noi care e politica voastră, a britanicilor. Ce, crezi că suntem proști?. Aveți de gând să ni-l aduceți înapoi pe rege, fără să consultați poporul.

Myers a izbit cu pumnul în tăblia mesei, ceea ce a făcut ca un pahar de sticlă să se răstoarne pe jos.

— Șapte., a urlat el. Ai răpit și omorât un șef al jandarmeriei care era pe punctul de a organiza o trecere în masă a oamenilor săi la EDES și i-ai obligat pe toți, sub amenințarea cu moartea, să treacă la ELAS. Opt – ai proclamat sus și tare că oricine nu se înscrie în ELAS trădează Grecia și va fi împușcat. Nouă – fondurile pe care ți le dăm noi dumneata le dai mai departe EAM-ului, care le dă centralei KKE de la Atena, iar dumneata le dai țăranilor, în loc de bani, niște hârtii fără nicio valoare, cu promisiuni de plată. Zece – câțiva oameni ai dimitale au atacat ca niște ticăloși, din flanc, o unitate EDES angajată într-o luptă strânsă cu niște trupe SS. Asta-i o pată pe bunul renume al Greciei, o infamie care nu trebuie să se mai repete niciodată. Ai înțeles? – și colonelul s-a oprit și a luat o foaie de hârtie pe care o avea pe birou. Am aici o înțelegere semnată de EDES, de EKKA și de CECA, care au fost de acord s-o adopte ca pe un cod de conduită. Am de gând să-l pun și pe Aris s-o semneze, iar pe dumneata te rog s-o citești și să-mi dai cuvântul dimitale, ca om de onoare, că o vei și respecta. Dacă nu, să știi că vom fi nevoiți să-ți tăiem aprovizionarea.

Hector s-a uitat la el sfidător. Colonelul mai încercase de o sută de ori aceeași tactică.

— Nu pot, și Aris n-o să semneze nimic dacă nu primește dispoziție din partea comitetului de la Atena. O să trebuiască să trimitem un curier. Cine știe cât i-o lua să se-ntoarcă.

— Ăștia sunt termenii, i-a spus Myers, întinzându-i foaia de hârtie.

Hector a luat-o, l-a salutat cu o lipsă de respect plină de lehamite și a ieșit.

— Pân' la urmă, despre ce a fost vorba? l-a întrebat Mandras în timp ce coborau amândoi pe cărarea de capre, abruptă și alunecoasă, care pleca, șerpuiind pe versantul muntelui către vale, de la peștera unde-și stabilise Myers cartierul general.

— Ei, o mulțime de căcaturi, i-a răspuns Hector. Ce trebuie să-nțelegi tu e că britanicii ăștia sunt fasciști și vor să pună mâna pe Grecia pentru imperiul lor și oameni ca Zervas și lacheii lui din EDES îi ajută să pună mâna pe ea. De-aia toate proviziile merg la ei, și nu la noi.

— Dar avem tone întregi de materiale, a zis Mandras. Avem tot ce ne trebuie ca să-i aruncăm în aer pe toți naziștii din Grecia.

Hector nu l-a băgat în seamă: era tânăr, mai avea de învățat. l-a spus:

— Aia din satele-alea ne-au turnat lui Myers. Eu așa cred, c-ar trebui să ne ducem și să le ținem o lecție – scârbele de colaboraționiști!

— Aveau câteva femei drăguțe, a zâmbit Mandras.

— O să le-arătăm noi și lor câte ceva, i-a răspuns Hector și amândoi au izbucnit într-un râs conspirativ.

Sătenii cu pricina erau toți niște simpatizanți ai mic-burghejilor, sau regaliști, sau republicani și se prefăceau numai că erau împotriva regelui, despre care toată lumea vorbea cu dispreț, numindu-l „Glücksburg”⁵⁵. Toți erau tovarăși de parcurs ai fasciștilor și toți își făceau nevoile pe socialismul științific. Era bine să le faci pe femeile alea trădătoare să țipe și să se zvârcolească sub tine, și nu era nevoie să-ți faci probleme de conștiință din acest motiv, pentru că era cel mai blând ce puteau păți. O Grece nouă și mai bună era pe cale de a fi construită și-ți puteai face mendrele cu elementele inferioare, care și așa urmau să fie

⁵⁵ Ramură a Casei princiare de Schleswig-Holstein-Sonderburg-Glücksburg, din care făcea parte regele George II al Greciei.

anihilate. La fel cum aruncaii cojile de ouă după ce făceai omleta.

Sus pe munte, în peșteră, Myers se gândea, o dată în plus, la cererea lui de a fi evacuat. Cei de la Cairo ignorau tot ce le spunea el despre ELAS și păreau a nu înțelege că, mai devreme sau mai târziu, cel mai probabil în curând, comuniștii aveau să pornească un război civil. Își pierdea vremea. Și-a șters fruntea cu batista și și-a trecut degetele peste începutul de barbă care îi dădea mângărımı și cu care nu se putea obișnui. Chiar atunci a intrat Tom Barnes, care făcuse cinci zile până acolo rătăcind pe coclauri, după ce distrusese un pod cu ajutorul oamenilor lui Zervas. Tom s-a trântit pe unul dintre scaunele vechi de lemn, și-a scos bocancii și s-a apucat să-și cerceteze bătăturile umflate de pe tălpile picioarelor și de pe degete. Myers l-a luat la întrebări cu o sprânceană ridicată; Barnes i-a întors privirea de pe scaun și a zâmbit:

— Explozie clasa-ntâi, a zis, cu accentul lui neo-zeelandez lălăit. N-a rămas absolut nimic. Arșice s-a făcut. Au de lucru macaronarii și nemțălăii săptămâni întregi de-acum încolo.

— Splendid, a zis Myers. Vrei un ceai?! Tocmai a plecat individul ăla, Hector. Este aproape la fel de scârbos ca și Aris, un porc absolut nenorocit, de sus și până jos.

— Asta-i problema cu pălăriile proaste, a zis Barnes. Că fac ele ce fac și-ntotdeauna ți se urcă la cap.

35

Un pamflet distribuit pe insulă, având ca titlu sloganul fascist

„Crede, luptă și ascultă”.

ITALIENI! Să celebrăm împreună viața și marile realizări ale lui Benito Andrea Amilcare Mussolini, cel care ne-a condus, de la începuturile Sale nepromițătoare, la pierzanie.

În copilărie, s-a crezut despre El că era mut, dar mai târziu s-a văzut că era incorigibil de guraliv și mai plin de aere decât toate turmele de vaci care pasc pe toate pajiștile Alpilor. Când era mic, le scotea ochii păsărilor din colivii cu bolduri, smulgea penele găinilor, era considerat imposibil de stăpânit și ciupea fetițele de la școală, ca să le facă să plângă. Constituia bande, pornea bătăi, căuta ceartă fără să fi fost provocat și refuza să plătească pariurile pe care le pierduse. La vârsta de zece ani, și-a înjunghiat un coleg în timpul cinei și, la scurt timp după aceea, a mai înjunghiat pe cineva. Se lăuda că EL Însuși era cel mai bun elev din clasă, deși nu era, iar când a ajuns la vârsta pubertății, și-a făcut un obicei din a merge duminica la bordelul din Farti. Iată, deci, sub ce auspicii glorioase și-a început viața!

A comis un viol asupra unei virgine pe treptele unei scări și, când fata a început să-și plângă fecioria pierdută, El i-a reproșat că nu-l opusese destulă rezistență. Mizantrop și cu apucături de pustnic, era răpănos, prost-crescut și incapabil să-și păstreze o slujbă. Cu câtă măiestrie a continuat să-și cultive talentele!

Când era învățător, l se spunea „Tiranul”, chiar dacă nu-și putea controla elevii. S-a apucat de băutură și de jocuri de cărți S-a implicat într-o relație adulterină cu soția unui soldat plecat în misiune, a înjunghiat-o și S-a ales cu cătușe la mâini. Ca să scape de creditorii, de scandalurile Sale amoroase, dar și de serviciul militar, a fugit în Elveția, unde a refuzat să muncească.

În schimb, S-a apucat de cerșetorie cu amenințări; când a fost arestat pentru vagabondaj, le-a spus polițiștilor că-i detestă pe ceilalți paraziți ca și El, concluzia fiind că nu se putea număra printre ei. În felul acesta, și-a etalat darul oratoriei raționale, datorită căruia, de atunci, ne-a devenit atât de bine cunoscut.

S-a angajat la un negustor de vinuri, dar a fost dat afară pentru că băuse întregul stoc de marfă. Versiunea Lui oficială asupra acestui episod este că, la vremea respectivă, Se întâlnea cu Lenin, care-L admira profund pentru calitățile Sale. În 1904” a început să-i încurajeze pe italieni să

dezerteze din Armată, cerere întru totul compatibilă cu pretenția Sa de mai târziu – cu care toți suntem familiarizați în momentul de față – ca dezertorii să fie împușcați.

S-a mutat la Paris, unde și-a câștigat existența făcându-l pe ghicitorul. S-a prefăcut interesat de filosofie și, mai nou, a dezvăluit că și-a făcut studiile la universitățile din Geneva și Zürich. Acest lucru este adevărat, bineînțeles, chiar dacă nu există nicio consemnare a participării Sale la cursuri și nici măcar vreo dovadă că S-ar fi înscris. Este la fel de adevărat că nu și-a abandonat mama și n-a lăsat-o să moară în sărăcie, nici pe tatăl Său în închisoare. Știm cu toții: Il Duce crede propaganda pe care tot El o face, prin urmare o credem și noi.

Și-a găsit un alt post în învățământ, dar a fost dat afară după numai un an, pentru petrecerile orgiastice pe care le dădea prin cimitire. În plus, a contractat sifilis în cursul unei legături amoroase adulterine. Acest lucru, totuși, nu poate fi invocat ca motiv al nebuniei Sale actuale, din moment ce era deja nebun când a contractat boala. În aceeași perioadă, și-a scris admirabila istorie a filosofiei, despre care pretinde că l-a fost ruptă de o amantă geloasă și toți profesorii din țara noastră știu că era o lucrare de geniu, chiar dacă n-au văzut-o niciodată. A fost demis dintr-un nou post în învățământ și a descoperit o nouă ideologie politică, axată pe ideea că mai întâi trebuie să acționezi și abia după aceea să te gândești la motivațiile acțiunii tale, acesta fiind singurul aspect în care doctrina Sa intră în conflict cu cea a lui Stalin, care întotdeauna știe dinainte ce și cum are de gând să facă.

Il Duce și-a luat obiceiul de a-și coborî pălăria mult peste ochi, ca să nu fie nevoit să se mai salute și să stea de vorbă cu nimeni, de a-și purta hainele într-adins șifonate și de a folosi un limbaj murdar; a scris un excelent roman în maniera lui Edgar Allan Poe, dar toate editurile la care l-a trimis au refuzat în mod inexplicabil să i-l publice. Și acesta era o lucrare de geniu, poate prea sofisticat pentru gusturile editorilor. La scurt timp după aceea, S-a angajat redactor-șef

adjunct la ziarul Il Popolo⁵⁶ și a descoperit că putea face economii la cheltuielile cu jurnaliștii, dacă EL Însuși inventa știrile. Zece numere au fost confiscate pentru defăimare, iar El a fost arestat pentru neplata unei amenzi. Iată că originalitatea l-a fost dintotdeauna persecutată.

Il Duce și-a câștigat o mare notorietate acuzându-l pe Iisus Cristos că se împreunase cu Maria Magdalena și compunând un pamflet intitulat „Dumnezeu nu există”; la scurt timp, a fost iarăși arestat, de astă dată pentru încurajarea revoltei în rândurile Armatei. S-a căsătorit cu propria-i soră vitregă, fiica nelegitimă a tatălui Său, adăugând astfel și incestul pe lunga listă a realizărilor Sale – după care, a devenit și El tatăl unui copil nelegitim la Trento. Fiii conștiincioși trebuie să se dovedească întotdeauna emulii taților lor; numai așa se va putea dovedi fiecare generație o lumină călăuzitoare pentru toate celelalte. La vremea respectivă, se spunea despre El că nu era în stare să-i privească în ochi pe cei cu care stătea de vorbă, că nu avea deloc simțul umorului, că era un delincvent paranoic și toată lumea îl cunoștea drept „Țicnitul”. Așa ceva nu este adevărat, bineînțeles, chiar dacă toți cei care-L știu de pe atunci își amintesc la perfecție. În 1911, S-a opus războiului dus împotriva Libiei; mai târziu, când a ajuns la putere, a impus o politică de opresiune bestială în țara cu pricina, dezvăluindu-și astfel extraordinara putere de adaptare în cazul unei situații neschimbate.

Pe când funcționa ca redactor-șef al ziarului Avanti⁵⁷, a început o relație amoroasă cu Ida Dalser, care l-a făcut un copil și l-a îngăduit să trăiască din banii ei. A părăsit-o, însă, iar mai târziu a închis-o într-un azil de boli mintale, etalându-și astfel capacitatea extraordinară de a fi loial. Într-un mod asemănător, și-a luat-o drept amantă pe Margherita Sarfatti, iar mai târziu a băgat-o la închisoare pe baza legislației antievreiești. Trebuie spus că fiecare dintre

⁵⁶ Poporul (ital.).

⁵⁷ Înainte (ital.).

numeroasele Lui amante, fără excepție, s-a dovedit a fi din cale-afară de hidoasă și nu încapă îndoială că Il Duce, făcând pereche cu femeile respective, și-a satisfăcut, de fapt, impulsurile caritabile. Frumusețea se află în ochii privitorului și este posibil ca Il Duce să sufere de astigmatism. Ajunși aici, trebuie să menționăm că Leda Rafanelli a refuzat statutul de una dintre multele Lui femei, făcându-L țicnit și mincinos; pentru această calomnie, a devenit mai târziu victima hărțuirii polițienești, care era perfect justificată și nu avea nicidecum o motivație mărunță și meschină, legată de răzbunare.

Il Duce și-a cizelat ideologia, în sensul de a se declara întru totul de acord cu ultima persoană cu care stătea de vorbă, iar în 1915 a încercat să evite înrolarea într-un război pe care, în diferite momente, îl și combătuse, îl și susținuse. În mod nejustificat, l-a fost refuzat gradul de ofițer; ulterior, a pretins că austriecii bombardaseră cu bună știință spitalul de campanie în care El era tratat de răni provocate de schije, unicul scop fiind acela de a-L elimina pe cel mai important om din Italia. La vremea aceea, ziarul *Ducelui* era finanțat exclusiv de reclamele producătorilor de armament, ceea ce nu avea nimic de-a face cu convertirea Sa bruscă la cauza Aliatilor.

Il Duce a deturnat fonduri destinate aventurii de la Fiume⁵⁸ și le-a folosit în propria Sa campanie electorală. A fost arestat pentru posesie ilegală de arme, le-a trimis Arhiepiscopului de Milano și primarului aceleiași oraș pachete-capcană conținând bombe, iar după alegeri, cum bine se știe, S-a făcut răspunzător de asasinarea lui Di Vagno⁵⁹ și Matteotti⁶⁰. De atunci înapoi s-a făcut

⁵⁸ Aluzie la controversa de după Primul Război Mondial, dintre Italia și Iugoslavia, legată de controlul asupra portului Fiume (Rijeka în limba croată) de la Marea Adriatică.

⁵⁹ *Giuseppe di Vagno* (1889-1921), deputat socialist italian.

⁶⁰ *Giacomo Matteotti* (1885-1924), deputat, secretar general al Partidului Socialist Italian.

răspunzător de asasinarea lui Don Mizzoni Amendola⁶¹, a fraților Roselli⁶² și a jurnalistului Piero Gobetti⁶³, ca să nu mai vorbim de sutele de persoane care le-au căzut victime bandelor Sale de *squadriști* la Ravenna, Ferrara și Trieste, nici de miile de italieni căzuți pe câmpul de luptă în diferite părți ale lumii a căror cucerire s-a dovedit și inutilă, și irațională. Noi, italienii, îi rămânem etern recunoscători și considerăm că toate aceste mostre de violență au făcut din noi o specie superioară, la fel cum introducerea pistoalelor în Parlament și anihilarea democrației constituționale ne-au ridicat instituțiile pe cele mai înalte piscuri ale civilizației.

De la confiscarea ilegală a puterii, în Italia s-au înregistrat, în medie, cinci acte de violență politică *per diem*; Il Duce a decretat că 1922 este noul *Annus Domini* și S-a dat drept catolic pentru a-l păcăli pe Sfântul Părinte Papa să-L sprijine în lupta împotriva comuniștilor, deși, în realitate, EL Însuși e comunist. Și-a subordonat presa într-un tot, distrugând sediile ziarelor și ale revistelor opozante. În 1923, fără niciun motiv concret, a invadat insula Corfu și a fost obligat de Liga Națiunilor să se retragă. În 1924, a măsluit alegerile și a oprimat minoritățile din Tirol și din partea de nord-est a țării. Ne-a trimis soldații să calce în picioare Somalia și Libia, obligându-i să-și mânjească mâinile cu sângele unor nevinovați, a dublat numărul funcționarilor ca să îmblânzească burghezia, a abolit administrația locală, s-a amestecat în treburile justiției și a pretins că EL Însuși, printr-un simplu act de voință, de inspirație divină, a oprit revărsarea lavei pe versanții vulcanului Etna. A început să

⁶¹ Aici, autorul pamfletului anti-Mussolini face o confuzie, probabil datorată prenumelui identic. E vorba de două persoane diferite: *Giovanni Minzoni* (1885-1923), preot și activist antifascist, omorât în bătaie de un comando de *squadriști* fasciști, și *Giovanni Amendola* (1882-1926), profesor de filosofie și politician, de asemenea bătut atât de brutal, încât a murit, după o îndelungată agonie, în exil în Franța.

⁶² *Carlo* și *Nello Roselli*, militanți antifasciști italieni, aflați în exil în Franța, asasinați în 1937.

⁶³ *Piero Gobetti* (1901-1926), jurnalist de orientare radical-liberală.

arboreze atitudini napoleoniene, în același timp în care se lăsa folosit ca reclamă la bomboanele de ciocolată Perugia; S-a ras pe cap, ca să nu suporte rușinea de a-și vedea chelia înaintând; Și-a angajat un profesor care să-L învețe cum să se poarte elegant la masă; a introdus salutul roman ca alternativă mai igienică la strânsul mâinii; Se preface că n-are nevoie de ochelari; posedă un repertoriu de numai două expresii faciale; Se urcă pe un podium ascuns când își ține discursurile, ca să mascheze faptul că este atât de scund; pretinde c-a studiat economia cu Pareto⁶⁴; S-a autodeclarat infailibil și i-a îndemnat pe italieni să-i poarte imaginea în fruntea marșurilor, ca pe icoana unui sfânt. Asta și este, bineînțeles: un sfânt.

S-a autodeclarat, de asemenea – și cine suntem noi să-L contrazicem? –, mai mare decât Aristotel, Kant, Toma d'Aquino, Dante, Michelangelo, Washington, Lincoln și Bonaparte; Și-a numit miniștri care să-L servească, toți niște sicofanți, renegați, escroci, oameni de casă – și toți mai scunzi decât el. Se teme de deochi și a interzis persoana a doua singular ca formă de adresare. A ordonat ca Toscanini să fie bătut fiindcă a refuzat să cânte *La Giovinezza*⁶⁵ și a numit academicieni care să demonstreze că toate marile invenții au fost, la origine, italienești, iar Shakespeare era pseudonimul unui poet italian. A construit o șosea prin situl istoric al Forului roman și a comandat o statuie a lui Hercule de optzeci de metri înălțime, care să aibă chipul Lui și care nu poate fi terminată, fiindcă la porțiunile făcute până acum – o parte a feței și un picior gigantic – s-au consumat deja o sută de tone de metal.

Tot ce spune în discursurile Sale este contrazis, la un moment dat, într-un alt discurs, de vreme ce tot El a observat cu multă perspicacitate că noi, italienii, nu reținem

⁶⁴ Vilfredo Federico Damaso Pareto (1848-1923), sociolog, economist și filosof franco-italian, care a formulat „principiul lui Pareto”, potrivit căruia 20% din populație depune 80% din avuție (zis și „regula 20/80”).

⁶⁵ Tinerețe (ital), titlul imnului oficial al Partidului Național Fascist Italian, care a fost imnul național neoficial al Italiei între 1924 și 1943.

decât punctele cu care noi înșine suntem de acord; în acest fel, li se prezintă tuturor sub toate fețele. A ordonat să fie arse cărți, iar textele studiate în școli să fie ciuntite; l-a persecutat pe Benedetto Croce, filosoful; a înființat tribunale revoluționare pe care le-a împuternicit să aplice pedeapsa cu moartea și a transformat insule cu peisaje idilice în închisori unde oponenții Săi pot fi torturați în voie. Ne-a obligat pe toți să jurăm supunere la vârsta de optsprezece ani, în așa fel, încât numai ipocriții nesinceri și nătărăii absoluți mai pot avansa; a încercat să ne transforme pe toți în puritani, învățându-ne că este un semn de virilitate să nu zâmbești niciodată, afară de cazurile când te exprimi cu un teribil sarcasm.

A călcat în picioare insulele Dodecanezului, mergând până acolo încât a pus să fie obliterate pietrele de mormânt grecești; a deschis la Parma o școală în care croații și macedonenii să fie învățați terorismul; a subminat Liga Națiunilor, infiltrându-și oamenii în administrația ei; a blocat negocierile de pace dintre Albania și Iugoslavia; a reînarmat Germania, Belgia și Austria, lăsându-și propria armată să poarte fără armament niște războaie scandalos de nejustificate; și totuși, a semnat pactul Kellogg, care a scos în afara legii folosirea forței ca instrument al politicii externe.

Acest Sifilitic Promiscuu a transformat răspândirea sifilisului într-un delict care se pedepsește cu închisoarea; acest Tată a Nenumărați Bastarzi Retardați a declarat ilegală contracepția; acest Țărănoi cu Gură Spurcată a interzis înjuratul, a reglementat dansul și consumul de alcool, în încercarea de a ne face mai serioși. A introdus o legislație care transformă femeile italiene în găini ouătoare; a suprimat orice libertate religioasă; a cerut ca toate pronumele referitoare la El Însuși să fie scrise cu inițială majusculă, iar apelativul Il Duce să fie tipărit în ziare numai cu litere mari; a instalat lagăre de concentrare în Libia și în diverse momente a luat hotărâri de a invada Franța, Iugoslavia, Somalia Franceză, Etiopia, Tunisia, Corsica, Spania și Grecia. Il Duce a zis: „Mai bine să trăiești o zi ca un leu, decât o sută de ani ca o oaie” drept care, El a devenit un leu

de mucava, iar noi, italienii, am devenit oile care-L urmează pe drumul spre abator și ne spunem unul altuia că și noi suntem lei. Il Duce a spus: „Cu cât sunt mai mulți dușmanii, cu atât este mai mare gloria”, drept care ne-am inventat noi dușmani din pământ, din piatră seacă și am pornit la război cu ei desculți, cu blindate având blindajul făcut din lemn.

Acest Bufon Caraghios, posesorul a o mie de uniforme împopoțonate, pline de baretele unor medalii contrafăcute, pentru acte de vitejie pe care nu le-a săvârșit niciodată, ne-a îndemnat să ne fotografiem copiii îmbrăcați în cămăși negre, ne-a obligat să repetăm aplauzele la discursurile Sale cu ajutorul unor semnale făcute cu cartoane sau clopote și a inaugurat o „mișcare de promovare a tineretului”, în virtutea căreia niște bătauși dezastruoși de nepricepuți au fost numiți în poziții de decizie. Împotriva doctrinei catolice a Sfintei Biserici, Il Duce a decretat sterilizarea persoanelor „inferioare din punct de vedere rasial”; a încheiat pacte de neagresiune cu Uniunea Sovietică și Marea Britanie, iar acum ne aflăm în război și cu una, și cu cealaltă fără niciun motiv concret; a introdus obligativitatea pregătirii militare de la vârsta de opt ani, transformându-ne copiii în soldați de jucărie. A declarat despre Hitler că este „un clovn tragic”, „un sinistru degenerat sexual”, că „nu știe ce este loialitatea și nu te poți baza pe el” și totuși, EL Însuși ascultă de ordinele unui asemenea om. A răspândit ideea că numele Lui trebuie folosit pe post de sedativ în spitale, înaintea operațiilor; apoi, ca și cum propriul Său intelect ar fi fost sedat, a declarat proteste că britanicii sunt mult prea decadenți ca să ni se opună. De atunci, așa decadenți cum sunt, britanicii ne-au scufundat jumătate din flotă, motiv pentru care suntem lăsați să murim de foame pe toate câmpurile de luptă, și tot ei ne-au înfrânt în Africa de Nord, unde trupele noastre de colorați au trecut cu arme și bagaje de partea inamicului. Am invadat Etiopia cu prețul vieții a cinci mii de italieni, al venitului național pe un an întreg și cu echivalentul armamentului a 75 de divizii, ceea ce înseamnă că i-am ajutat nemijlocit pe decadenții de britanici să se reînarmeze tocmai cu armamentul folosit acum împotriva noastră.

Acest Pigmeu Moral și Intelectual a pretins ca rugăciunea *Felix Mater*⁶⁶ să fie rostită, la înmormântarea propriei Sale mame; ne-a făcut să pierdem șase mii de soldați în războiul civil din Spania, fără să câștigăm absolut nimic. Pentru că am fost niște lei conduși de un asin, am fost înfrânți de o armată de amatori la Guadalajara și, lucru mult mai rău, ne-a pângărit numele pe vecie ordonând masacrarea prizonierilor spanioli de pe insula Majorca. Dacă nu era suficient de rușinos și atâta, a ordonat torpilarea unor vase din țări neutre și a refuzat să permită recuperarea supraviețuitorilor. A încheiat o alianță cu Japonia și le-a ordonat ziarelor să-i numească pe japonezi „arieni”; ne-a adus în postura de lachei ai germanilor, obligându-ne să mărșăluim în pasul găștei; a reușit performanța imposibilă semantică să numi Primul Mareșal și pe EL Însuși, precum Regele; i-a persecutat pe evreii italieni ca să-i facă pe plac lui Hitler și a declarat că nu putem pierde războiul împotriva britanicilor, care poartă umbrele ca niște efeminați.

Soldați! Nu avem uniforme pe noi, pentru că Il Duce a ordonat ca ele să fie purtate de toți profesorii și toți funcționarii din administrația de stat; din lipsă de mijloace de transport, am fost abandonați în Africa de Nord și obligați să mărșăluim șase sute de kilometri prin deșert în plină vară. Am pierdut o treime din flota noastră comercială, pentru că El a uitat să recheme navele acasă mai întâi și abia după aceea să declare război; am fost învățați că, dacă diviziile sunt înjumătățite ca dimensiuni, înseamnă că avem de două ori mai multe divizii; am fost puși să invadăm Grecia dinspre nord în toiul anotimpului ploios, fără echipament de iarnă și după ce am fost demobilizați, prin porturi la Marea Adriatică prin care debarcarea era, de fapt, imposibilă – și asta fără știrea Șefului Marelui Stat-Major, care a aflat despre ea de la radio. Toți soldații noștri albanezi au dezertat imediat, iar de aflat ce se întâmplă cu noi, aflăm numai dacă ascultam postul de radio BBC. Lipsită de sprijin aerian și de

⁶⁶ *Fericită Maică* (lat.)

portavioane, marina italiană a fost anihilată la Taranto și la Capul Matapan, britanicii pierzând un singur avion; iar în Africa de Nord, cei 300.000 de soldați ai noștri au fost înfrânți de numai 35.000, pentru că nu avem o aviație militară, blindatele noastre ușoare sunt făcute din mucava și unităților noastre motorizate le lipsesc motoarele. În timp ce noi murim degeaba, Il Duce și-a instalat cartierul general în vecinătatea Vaticanului, ca să nu riște să fie bombardat.

Soldați! Am fost obligați să invadăm o țară fără nicio vină, o țară de oameni viteji, știind foarte bine că, în eventualitatea unei victorii, nu i-am fi putut hrăni, așa încât foametea care-i pândește pe ei este mai gravă decât cea de care suferim noi. Împotriva oricărei reguli a războiului și buneicuvinițe, Il Duce ne-a ordonat să ucidem douăzeci dintre ei pentru fiecare soldat de-al nostru căzut în luptă; spre gloria noastră eternă, cei mai mulți dintre noi nu L-au băgat în seamă.

Soldați! Să plângem pentru ceea ce s-a întâmplat acasă, unde 350.000 dintre noi au fost transferați în Germania la muncă silnică, unde Il Duce a reușit să creeze situația imposibilă de a avea șomaj pe timp de război, unde inflația a scăpat de sub orice control și unde trei sferturi din alimente nu pot fi obținute decât de pe piața neagră, aflată în mâinile funcționarilor Lui, unde cartelele de rații sunt falsificate fără nicio reținere și unde există patruzeci de agenții de distribuție ale căror funcții se suprapun, asigurându-se astfel că nimic nu se mișcă în nicio direcție.

Să plângem pentru țara noastră, unde se distribuie medalii pentru scufundarea imaginară a unor vase britanice inexistente, unde suntem obligați să stăm în poziție de dreptți și să salutăm în timp ce ascultăm buletinele de știri de la radio, unde cuvântările unui țicnit sunt tratate ca și cum ar fi texte sacre și publicate în câte un milion de exemplare fiecare, unde Țicnitul cu pricina se poartă precum un dirijor care ar încerca EL Însuși să cânte simultan la toate instrumentele orchestrei, precum un generator electric conectat la un singur bec ars, care S-a dorit filmat în timp ce câștiga împotriva unor profesioniști meciuri de tenis măsluite

de Ministerul Propagandei, care este Cel Mai Neascultat Conducător din Istorie, pentru că toată lumea știe că ordinele Sale vor fi contramandate în cel mai scurt timp.

Soldați! Acesta este Omul care ne-a ordonat să folosim gaze de luptă otrăvitoare împotriva unor sălbatici înarmați cu sulite. Acesta este Marele Ridicol ai cărui bandiți și piromani ticăloși în cămăși negre dau bir cu fugiții în luptă, în schimb ne omoară tații, mamele și unchii silindu-i să bea ulei de ricin aseasonat cu motorină. Acesta este Omul care ne-a distrus economia și ne-a făcut de rușine pentru totdeauna.

Soldați! Adevărat a spus cine a spus că fiecare națiune are acei conducători pe care și-i merită. VIVA IL BUFFONE! VIVA IL BALORDO! VIVA L'ASSASSINO! VIVA IL DUCE!⁶⁷

36

Educație

Băieții făcuseră *kokoretsi* din mațele și celelalte organe ale caprei pe care o luaseră de la mai-marele satului și acum stăteau și se uitau cum sfârâia în cenușa focului. Pofta de mâncare le dădea ghes și, ca să treacă timpul mai repede până era gata Hector s-a gândit să le mai împărtășească tuturor câte ceva din înțelepciunea lui. Unii dintre *andartes* căscau, fără să-și ascundă mai deloc plictiseala. Alții, care se alăturaseră grupului cu forța fiindcă nu li se oferise, de fapt, nicio soluție alternativă, stăteau morocănoși, plini de resentimente, gândindu-se ce bine ar fi fost să-i umple gura, nenorocitului ăstuia, cu rahați de capră. Doi dintre ei aveau de gând să-și ia înapoi armele, în timpul nopții, și să plece în căutarea unei formațiuni care lupta cu germanii, nu cu frații lor greci. Știau foarte bine că-i păștea moartea dacă erau prinși, dar și asta li se părea preferabil, decât să rămână aici. Un regalist scrisese *ERKHETAI* în glodul de pe jos, după care

⁶⁷ Trăiască Bufonul! Trăiască, Neghiobul! Trăiască Asasinul! Trăiască Il Duce!

imediat acoperise cuvântul cu ace de pin, ca să nu-l vadă Hector; era o speranță febrilă (că „Se va întoarce”), dar trebuia neapărat să rămână și secretă. Patru republicani venizeliști îl ascultau pe Hector și se întrebau amărâți cum de toate grupurile se pricopsiseră cu câte un comitet de trei lideri care erau comuniști, împotriva Marii Britanii, singura țară care-i ajutase cât de cât pe ei, pe greci, de la începutul războiului încoace. Ori de câte ori le spunea Hector câte ceva, lor li se părea firesc să presupună, că tocmai contrariul acele spunea el era adevărat; chiar așa procedau, ca să afle ce mai era nou: îl ascultau pe Hector și întorceau totul pe dos. Numai Mandras și ceilalți doi desemnați șefi îl ascultau pe Hector mai atenți, în timp ce el se fâțâia de colo-colo ținându-și la subsuoară mult-veneratul exemplar din *Ce este de făcut?* O bufniță a tipat în depărtare, ca o batjocură la adresa discursului ținut de Hector. Noaptea se făcea din ce în ce mai rece, pe măsură ce vântul care se stârnise dinspre nord mătura crengile pinilor. În spatele lor, vârful muntelui parcă și susținea două stele strălucitoare care pulsau, și domina, copleșind, pădurea fără margini, cu populațiile ei surprinzător de amestecate de eroi, jderi-de-pin, mistreți, briganzi și hoți.

Deci, tovarăși, vreau să vorbesc cu voi, pentru că eu așa cred, că mulți dintre voi n-ați priceput încă un lucru, și anume că fără o teorie revoluționară nu poate exista o mișcare revoluționară și că rolul luptătorului de avangardă nu-i poate reveni decât unui partid care se ghidează după cea mai înaintată dintre teorii. Problema este că mulți dintre voi nu v-ați făcut încă o idee clară despre cum trebuie înțeleasă experiența noastră istorică, ceea ce conduce la un ameliorism îngust, la economism, concesioonism și democratism. Mă rog, e drept că felul acesta socialism burghez, care este reformism social burghez și socialism oportunist, reprezintă, conștiința într-o formă embrionară, dar eșuează atunci când vine vorba să țină cont de antagonismele necesare și ireconciliabile dintre interesele proletariatului și interesele obscurantismului reacționar. Nu reușește să priceapă dialectica contradicției sociale. Vedeți

voi, interesele proletariatului sunt diametral opuse față de interesele burgheziei. Acest lucru îl dezvăluie nu numai teoria, ci și practica – și este atât de evident, încât nici nu mai trebuie să mă străduiesc să vi-l demonstrez. Ceea ce trebuie să păstrăm, însă, mereu în fața ochiului minții noastre, din perspectiva istoriei universale, este că semnificația luptei necesită intervenția directă a proletariatului în viața socială, nu numai vreo formă oarecare de republicanism parlamentar sau de semiabsolutism de sorginte militară. Ce vreau să spun cu asta: comunismul le-o ia tuturor înainte ori de câte ori vine vorba să producă evaluarea cea mai revoluționară a oricărui eveniment și este cel mai necruțător în lupta împotriva oricărei mențineri a înapoierii. Și nici să nu vă gândiți că-i putem demasca și condamna pe ideologii revizionști și eclecticico-istorici ai claselor dominante numai organizând greve și constituindu-ne în sindicate, pentru că politica sindicalistă a clasei muncitoare nu este nimic altceva, tocmai, decât o politică mic-burgheză a clasei muncitoare. Noi țintim cu mult, mult mai departe.

Este absolut cert din punct de vedere științific: ne interesează emanciparea politică și economică a maselor, dar știm prea bine că proletariatul trebuie condus de o intelighenție care să se bucure de suficientă educație și bunăstare pentru a putea formula teorii. Marx, Engels, Plehanov, Lenin – toți erau intelectuali burgheji care și-au sacrificat propriile interese pentru a modela conștiința proletariatului internațional, fiindcă acesta n-a înțeles încă pe deplin de ce natură sunt structurile ce urmează a fi edificate. Ceea ce urmărim noi este ștergerea tuturor diferențelor dintre muncitori și intelectuali, așa că avem nevoie de conducători destul de bine pregătiți, evoluți și experimentați, ca să ghideze masele ridicate în mod spontan, și anume în așa fel, încât acestea să se îndepărteze de teoriile greșite care deviază de la percepția necesității și a inevitabilității concepției materialiste asupra istoriei.

Avem nevoie de conducători care să nu poată fi bănușiți de servilism, care să nu cedeze în fața aspirațiilor clasei

muncitoare, ci s-o ajute pe aceasta să-și formeze aspirațiile corecte. Având conducătorii potriviți, nu mai e nevoie să-i ridicăm pe muncitori la nivelul intelectualilor, pentru că este suficient ca ei să-și pună toată încrederea și toată nădejdea în conducătorii care le vor oferi acea organizare stabilă care va menține continuitatea și vor ajunge la o înțelegere științifică a condițiilor concrete predominante.

Știu că unii dintre voi v-ați plâns în legătură cu faptul că nu supunem deciziile unui vot democratic, dar ceea ce trebuie să înțelegeți este că avem de luptat cu atâtea forțe revanșiste, recidiviste, șovine, reacționare, ce se coalizează împotriva noastră” Încât este vital să păstrăm o conducere secretă. Iar dacă trebuie să fie secretă, cum ar putea fi democratică?! Democratismul presupune o deschidere care s-ar dovedi sinucigașă – evident, nu-i așa?! Deci, s-o mai lăsăm cu tot votismul ăsta. Este o joacă inutilă și primejdioasă.

Și mai este ceva. Pentru oricine, are cât de cât creier, e clar: conducerea este o specializare funcțională, de aceea presupune în mod inevitabil centralizarea. Așa că nu vă mai văitați atâta că nu luptăm destul cu nemții și nu vă mai văitați că trebuie să luptăm cu EDES și cu EKKA. Știe foarte bine ce face conducerea centrală. Ea vede imaginea de ansamblu, în timp ce noi nu vedem decât un colțișor al imaginii, drept care sub nicio formă nu trebuie să ne apucăm să acționăm din proprie inițiativă; s-ar putea să existe un plan mai cuprinzător, pe care să-l împiedicăm să se desfășoare, dacă începem și ne purtăm ca niște oportuniști. Oportunismul înseamnă o lipsă de principii ferme și bine definite. Între noi, revoluționarii, trebuie să existe o încredere totală, tovarășească, reciprocă, trebuie să putem sta umăr la umăr în lupta decisivă nicio deviație nu poate fi acceptată. Iar dacă aveți de gând să vă plângeți din nou că ne opunem așa-ziselor gherile de la EDES, reacționare și fasciste, v-aduc aminte că o pace proastă nu-i cu nimic mai bună decât un conflict sănătos. Zic ei că luptă împotriva aceluiași dușman ca și noi, dar ne slăbesc rândurile recrutând oameni care s-ar fi convenit să vină la noi și le induc o falsă conștiință

asupra adevăratei esențe a luptei în istoria omenirii. E de datoria noastră istorică de căpătâi să-i dăm la o parte, fiindcă un partid devine puternic numai curățindu-se pe el însuși.

Asta înseamnă că trebuie să ne păstrăm în orice moment solidaritatea și disciplina de fier, așa încât de aceea concordă perfect cu cele mai stricte cerințe ale dreptății decizia conducerii ca oricine se arată deviaționist să fie pe drept cuvânt condamnat la moarte. Din moment ce eu sunt reprezentantul conducerii centrale în acest sector, totul se reduce la o singură cerință, și anume ca toată lumea să mă asculte, fără să-și pună întrebări. În această etapă istorică, nu-și au locul niciun fel de îndoieli, de parazitisme, de false umanitarisme. Trebuie să ne concentrăm asupra unicului nostru scop; a proceda în orice alt fel înseamnă a trăda nu numai Grecia și clasa muncitoare, ci Istoria însăși. Aveți întrebări?

Mandras a ridicat mâna respectuos:

— N-am înțeles eu chiar totul, tovarășe Hector, însă vreau să vă asigur că puteți conta pe mine.

Într-o bună zi, poate că va putea să citească și el cartea aia a lui Hector. S-o țină între mâinile lui de parcă ar fi tipărită pe coli de diamant să-i sărute copertile noaptea și să doarmă cu ea sub cap, de parcă înțelepciunea ei de nepătruns ar putea să i se inoculeze în creier printr-un transfer capilar. Într-o bună zi, poate că va deveni și el intelectual și nici doctorul, nici Pelagia nu-l vor mai putea privi de sus. Și-a închipuit cum ar fi dacă ar ajunge el învățător și toată lumea de la *kapheneion* i-ar spune *daskăle* și i-ar asculta cu atenție opiniile. Și-a închipuit cum ar fi dacă ar ajunge primar la Lixouri.

Mandras n-a citit niciodată cartea cu pricina, drept care a fost scutit de dezamăgirea de a afla că era, de fapt, o tiradă îngrozitor de plictisitoare și irațională împotriva unei gazete comuniste rivale. În schimb, avea să vină o vreme când el va fi înțeles fiecare vorbă rostită de Hector și-i va fi împărtășit acestuia viziunile paroxistice despre dictatura proletariatului, ca și cum ar fi fost vorba de revelațiile unui sfânt.

Deocamdată, în seara cu pricina, unul dintre venizeliști, care avea să-și riște viața trecând în tabăra cealaltă, la EDES adică, s-a apropiat de el ceva mai târziu, pe întuneric, i-a oferit prietenește o țigară și i-a explicat:

— Auzi, nu-i nevoie să pricepi tot jargonul ăsta cu vorbe lungi al amicului nostru, pentru că până la urmă se reduce la un singur lucru: că trebuie să faci exact ce-ți spune el, că altfel îți ia gâtul. Nimic altceva nu-nseamnă – după care individul, avocat în viața de zi cu zi, l-a bătut pe umăr și i-a mai spus, întorcându-se să plece: Îmi pare rău pentru tine.

— De ce?! a strigat Mandras după el, dar n-a primit niciun răspuns.

37

Un episod care-i confirma Pelagiei bănuiala că bărbații nu fac diferența între bravură și lipsa bunului-simț

O voce puternică a început să tune și să fulgere în spatele căpitanului Corelli care, fiind cufundat în lectura pamfletului, mai-mai să moară de sperietură:

— Cei ce caută sufletul meu să-l distrugă vor ajunge în străfundurile pământului, vor cădea răpuși de sabie, vor fi dați de hrană vulpilor. Domnul își va îndrepta săgeata către ei și iată, răniți se vor afla!

Corelli a sărit cât colo și s-a trezit față în față cu barba ca de patriarh și cu ochii aruncători de flăcări ai părintelui Arsenios, care-l străpungea cu privirile-i aprige de după zidul de incintă și-și făcuse un obicei, în ultima vreme, din a-i speria pe soldații italieni neatenți cu improvizațiile sale tunătoare pe marginea unor texte biblice grecești. Cei doi s-au măsurat din priviri, Corelli cu mâna dusă la inimă, Arsenios amenințând cu cârja ecleziastică făcută de el în casă.

— *Kalispera, Patir*, a zis căpitanul, a cărui știință, într-ale manierelor grecești era din ce în ce mai cuprinzătoare dar

preotul a scuipat în colbul drumului și a declarat:

— Te vei transforma într-un cuptor încins la vremea furiei tale, îi vei înghiți pe toți la vremea mâniei tale și focul îi va mistui. Roadele lor le vei șterge de pe fața pământului și sămânța lor de printre fiii oamenilor, căci au închipuit o făcătură ticăloasă pe care nu vor fi în stare s-o împlinească.

Preotul și-a dat ochii peste cap după modelul profeților, iar Corelli i-a spus împăciuitoare:

— Așa este, așa este – cu toate că nu pricepuse nimic, la care Părintele Arsenios a scuipat din nou, a frecat scuipatul în țărână cu talpa piciorului și a făcut semn cu mâna înspre căpitan, dându-i de înțeles că și el avea să fie făcut una cu pământul în același fel. Așa este, a repetat Corelli, zâmbindu-i politicoasă, după care preotul a plecat legănându-se într-un mod care voia să sugereze deopotrivă dezgust și o absolută certitudine.

Căpitanul s-a întors la lectura lui, dar a fost deranjat din nou de doctor și de Pelagia, care se întorceau dintr-o expediție medicală, și de Carlo Guercio, care a sosit cu jeepul. Și-a băgat repede hârtiile în veston, dar nu suficient de repede pentru ca doctorul să nu-și dea seama despre ce era vorba.

— Aha, văd c-ai primit și dumneata un exemplar, a zis el. Amuzant, nu-i așa?!

— Mama lui de război! a zis Carlo vesel, intrând pe poartă cu salutul său obișnuit, apoi s-a izbit cu fruntea de una dintre crengile mai joase ale măslinului, cea pe care se legănase Mandras, și pentru moment a rămas năucit. Apoi a zâmbit jenat: Mereu fac treaba asta. S-ar zice c-ar trebui să știu, de-acuma, unde este creanga.

— Nu, n-ar trebui să fii atât de înalt, a zis doctorul. Dovadă că-ți lipsesc și capacitatea de previziune, și judecată sănătoasă. A fost un rege al Franței care a murit de ce faci dumneata cu creanga asta.

— Ei, deocamdată eu n-am murit, a zis Carlo, ducându-și un deget arătător la cucuiul care tocmai se forma. Ați văzut pamfletul?

Căpitanul Corelli s-a uitat la el mânios, dar Pelagia a

zis:

— Pare-se că de-azi-noapte a apărut peste tot pe insulă. Cert este că domnul căpitan chiar acum, când vorbim, ascunde un exemplar, a zis doctorul jubilând.

— Propagandă britanică, a zis căpitanul, prefăcându-se dezinteresat.

— Azi-noapte n-au fost avioane, a zis Carlo. Când trec pe deasupra, totul zdrăngăne și se cutremură. Azi-noapte n-a fost nimic de felul ăsta.

— Așa că nu pot fi britanice, a conchis doctorul bucuros. Mă tem c-aveți pe cineva pe-aici cu acces la o tiparniță și cu un excelent serviciu de distribuție – dar, când l-a văzut pe Carlo îmbujorându-se la față și încruntându-se, a înțeles că era mai bine să vorbească despre altceva. Poate c-o fi și propagandă britanică, a adăugat el cu jumătate de gură și ridicând din umeri.

— Trebuie să fi fost cineva care știe o mulțime de lucruri, a intervenit Pelagia, pentru că tot ce scrie acolo este adevărat.

Corelli s-a înroșit tot de furie și s-a ridicat brusc în picioare. Pelagia s-a temut, în prima clipă, că avea de gând s-o pălmuiască, dar căpitanul a scos pamfletul de sub veston și l-a rupt dramatic în două, aruncându-i caprei bucățile de hârtie.

— Nu e nimic altceva decât un rahat și jumătate, a declarat el și a intrat cu pași hotărâți în casă.

Cei trei rămași afară au schimbat priviri între ei. Carlo a făcut o grimasă prin care voia să sugereze, în bătaie de joc, că se temea și tremura tot. După aceea, a redevenit foarte serios și i-a spus Pelagiei:

— Te rog, scuza-l pe căpitan și nu-i spune că ți-am spus, dar trebuie să-nțelegi că el, în poziția lui... Doar e ofițer, la urma urmei, nu?!

— Înțeleg foarte bine, Carlo. Nici dacă-l scria el, cu mâna lui, nu recunoștea că este adevărat ce scrie acolo. Crezi c-ar fi putut fi scris de un grec?!

— Ce idee prostească! a exclamat doctorul.

— Mă gândeam că...

— Zău?! Câți greci ar putea ști toate lucrurile astea, câți greci de-aici sunt în stare să scrie italienește și câți greci posedă mijloace de transport, ca să le poată lăsa peste tot pe insulă în același timp?! Nu fi naivă.

Dar Pelagia a început să cocheteze cu ipoteza ei. Multe dintre R-uri erau scrise ca P-uri și grecii făceau în mod obișnuit greșeala asta, așa că vreun italian probabil că-i spusese toate informațiile unui grec, împreună culeseseră textul și-l tipăriseră, după care italianul probabil că-l răspândise peste tot cu vreo motocicletă sau cu cine știe ce. Și Pelagia s-a luminat la față, triumfătoare, și a ridicat amândouă mâinile, semn că uite ce simplu era! Și, oricum, toată lumea știa că oamenii ascultau BBC-ul. În prezența lui Carlo, totuși, i s-a părut imprudent să pomenească faptul că bărbații din sat ascultau postul de radio, fumând nervoși în timp ce stăteau înghesuiți claie peste grămadă într-un dulap ceva mai mare de la *kapheneion*, de unde ieșeau tușind și horcăind și se duceau să le spună veștile și femeilor de-acasă, care apoi și le treceau una alteia, la rândul lor, la fântână sau prin bucătării. Pelagia n-avea cum să știe că soldații italieni făceau mai mult sau mai puțin același lucru în cazărmile și dormitoarele lor, ceea ce ar fi explicat faptul că toată lumea de pe insulă știa cam aceleași glume despre Mussolini.

Doctorul și Carlo s-au uitat unul la altul cu teamă: dacă Pelagia fusese capabilă să reconstituie ce și cum, puteau să se prindă și alții.

— Nu te face prea deșteaptă, a zis doctorul, că riști să-ți iasă creierul pe urechi – o vorbă pe care i-o spunea de când era mică.

Pelagia și-a dat seama de stânjeneala tatălui ei și-a lui Carlo, apoi și-a adus aminte și de tiparnița mică, de mână, primită de Kokolios înainte de război de la Partidul Comunist, ca să răspândească propaganda de partid, și de jeepul lui Carlo. A dat din cap, ca și cum ar fi vrut să-și alunge din minte asemenea speculații, în schimb s-a trezit întrebându-se de unde or fi făcut rost de litere latine. Sentimentul ei momentan de ușurare s-a spulberat brusc: și-

a adus aminte că tatăl ei încheiase niște aranjamente *quid pro quo* cu ofițerul cel gras și ipohondru de la intendență, cel cu bătăturile chinuitoare. Pelagia s-a uitat de la Carlo la tatăl ei și înapoi și a simțit cum i se puneă un nod în gât de furie: dacă ei doi fuseseră vinovații, dacă puseseră de-o conspirație, cât de proști și de iresponsabili puteau să fie?! Chiar nu erau conștienți de primejdie?!

— Problema cu bărbații... a început ea să spună, dar s-a răzgândit și l-a urmat pe căpitan în casă, lăsându-și propoziția neterminată.

A smuls-o pe Psipsina de pe masa din bucătărie, ca și cum și-ar fi potolit senzația de primejdie mângâindu-și animaluțul.

Carlo și doctorul Iannis și-au ridicat mâinile fiecare, apoi și le-au lăsat să cadă, stând unul în fața celuilalt într-un moment de tăcere elocventă și de autoconștientizare.

— Ar fi trebuit s-o cresc mai toantă, a zis doctorul într-un târziu. Când femeile capătă putere de deducție, nimeni nu știe ce neazuri îți pot aduce.

38

Originile marșului Pelagiei

Într-o zi, căpitanul Antonio Corelli n-a putut merge la lucru, din cauză că-i vibra un fel de cutremur în cap. A rămas întins în patul Pelagiei, încercând să nu-și deschidă ochii și să nu se miște; cea mai subțire geană de lumină îi străpungea creierul ca un pumnal înfipt prin ochi, iar dacă făcea orice mișcare, avea o certitudine clară: cerebelul i se desfăcuse de la locul lui și-i hălăduia prin interiorul craniului. Gâtul și-l simțea uscat și țeapăn ca pielea tăbăcită și nu se îndoia câtuși de puțin că-i îndesase cineva în el niște lame de ras. Din când în când, i se ridica în gâtlee câte un acces de greață, cu ecouri deopotrivă către stomac și către buze, și-atunci trebuia să se lupte în silă pentru a-și stăpâni torențele amare de bilă care păreau hotărâte să-și găsească o

cale de ieșire pentru a-i decora lui pieptul.

— Ah, Doamne... horcăia bietul de el. Ah, Doamne, fie-ți milă de mine!

A deschis ochii și-a trebuit să și-i țină deschiși cu degetele. Foarte încet, ca și cum n-ar fi vrut să-și deranjeze creierul prea mult, și-a rotit privirile prin cameră și a căzut pradă unei halucinații înspăimântătoare. A clipit; da, chiar așa era, uniforma lui zăcea pe podea și se mișca de una singură. S-a uitat mai atent, ca să se asigure, așa amețit cum era, că mișcarea uniformei era independentă de mișcarea circulară a camerei, apoi și-a închis ochii din nou. Psipsina și-a făcut apariția din interiorul vestonului și a făcut un salt pe masă, cu intenția să se instaleze făcută covrig în chipiul lui, care-i devenise locul de odihnă preferat de când descoperise plăcerile contorsionismului; reușea să umple întregul chipiu și să se reverse și pe dinafară într-un asemenea talmeș-balmeș de mustăți, urechi, coadă și lăbuțe, încât nimeni n-ar fi putut spune despre fiecare porțiune în parte unde anume venea pe trupul ei – și dormea în chipiu pentru că-i reamintea darurile sub formă de bucăți de salam și piei de pui. Căpitanul a deschis ochii din nou și a constatat că uniforma boțită se rotea într-o perfectă armonie cu tot restul lumii, de astă dată, așa că s-a simțit ușurat la gândul că se făcea mai bine, până când un percuționist metafizic țicnit s-a apucat să bată tobele în capul lui. Corelli s-a strâmbat de durere, și-a dus anbele mâini la cap și a început să-și strângă tâmpilele între palme. A realizat că simțea nevoia urgentă să-și golească vezica, dar s-a și văzut obligat să recunoască, resemnat, că era una dintre acele situații în care nu se putea descurca fără sprijin, fiindcă s-ar fi bălăbănit înainte și înapoi, i-ar fi fost imposibil să elimine voluntar și, până la urmă, s-ar fi trezit în mod inexplicabil pișându-se pe propriul picior și căzând într-o parte. Se simțea copleșit peste măsură de ideea de mortalitate, drept care s-a gândit dacă nu cumva era mai bine să moară decât să sufere.

— Vreau să mor, a bombănit el, ca și cum, dacă-și articula gândul, îi dădea mai multă precizie și forță

dramatică.

Pelagia a intrat pe ușă, aducând un ulcior de apă, pe care l-a așezat lângă piciorul patului împreună cu un pahar.

— Trebuie să bei toată apa asta, i-a spus ea cu fermitate. Este singurul remediu pentru mahmureală.

— Nu sunt mahmur, i-a răspuns căpitanul pe un ton patetic. Sunt foarte bolnav, atâta tot.

Pelagia i-a umplut paharul și i l-a lipit de buze, ordonându-i:

— la și bea – la care el, suspicios, a sorbit puțin câte puțin din apă, mirându-se de efectul curativ pe care-l avea asupra stării sale fizice și fiziologice. Apoi, Pelagia a umplut paharul din nou și i-a spus pe un ton de reproș: N-am văzut niciodată un om atât de beat nici măcar la sărbătoarea sfântului.

— Aoleu, Doamne, ce-am făcut?!

— Ai ajuns înapoi la două noaptea, dus pe sus de Carlo. Mai precis, a ciocnit jeepul de zidul de-afară, te-a cărat până în casă ca pe un prunc, s-a împiedicat, s-a lovit la genunchi și a trezit pe oricine nu se trezise până atunci, de tare ce zbiera și înjura. Pe urmă, s-a trântit pe masa din curte și s-a culcat. Și-acum e tot acolo, și peste noapte a făcut pe el.

— Zău?!

— Da. Și pe urmă te-ai trezit și te-ai pus în genunchi în fața mea, ȝ-ai desfăcut brațele și mi-ai cântat *lo sono ricco e tu sei bella*⁶⁸ în gura mare, ca un afon desăvârșit – da, la un moment dat, ai uitat cuvintele. Pe urmă ai vrut să-mi săruți picioarele.

Căpitanul s-a îngrozit de-a binelea:

— Ca un afon?! Eu nu uit niciodată cuvintele de la niciun cântec. Sunt muzician. Și tu ce-ai făcut?!

— Ți-am dat un picior și te-ai răsturnat pe spate, după care mi-ai declarat eternă iubire și ȝi-ai vărsat și sufletul.

Căpitanul Corelli și-a închis ochii disperat și rușinat.

⁶⁸ Eu sunt bogat și tu ești frumoasă (ital.).

— Eram beat. Bateria mea a câștigat meciul de fotbal, mă înțelegi. Nu se-ntâmplă în fiecare zi.

— Locotenentul Weber a trecut pe-aici dis-de-dimineată. A zis că echipa voastră a trișat și că meciul s-a întrerupt pe la mijloc, timp de jumătate de oră, fiindcă doi băieți au furat mingea șutată peste gard.

— A fost un sabotaj, a explicat căpitanul.

— Nu-mi place locotenentul Weber. Se uită la mine ca și cum aș fi vreun animal.

— Doar e nazist. Și despre mine crede că sunt un animal. Nu se poate abține. Mie-mi place. Este și el un băiețel, acolo – o să-i treacă.

— Iar tu ești un bețivan. Mie așa mi se pare: că voiăștia, italienii, ori vă-mbățați, ori furați, ori fugiți după fetele de pe aici, ori jucați fotbal.

— Mai și înotăm în mare și cântăm. Și nu-i poți acuza pe băieți că fug după fete, pentru că la noi acasă nu pot face așa ceva și, pe urmă, unele dintre fete se descurcă foarte bine de când cu situația asta. Mai dă-mi niște apă.

Pelagia s-a încruntat. Remarcile căpitanului aveau ceva ofensator, dacă nu de-a dreptul crud. Pe lângă asta, ea însăși era tocmai în starea de spirit potrivită pentru o ceartă. S-a ridicat în picioare, i-a golit apa din ulcior peste față și i-a spus pe un ton vehement:

— Știi foarte bine că sunt silite să facă tot ce fac și că nevoia le împinge la așa ceva. Și toți suntem rușinați că vă țineți curvele aici. Cum îți închipui că ne simțim?!

Pe căpitan îl durea capul atât de tare, încât nu putea să se certe cu ea; atât de tare, încât nu putea nici să reacționeze la baia bruscă la care-l supusese o fetișcană mânioasă. Și totuși, s-a simțit cuprins deodată de un sentiment acut al nedreptății. S-a ridicat în fund și i-a spus:

— Tot ce spui și ce faci este legat de faptul că te-aștepți de la mine să-mi cer scuze; în fiecare privire nu văd nimic altceva decât reproșuri. Același și-același lucru de când am venit aici. Dar tu cum îți închipui că mă simt eu?! Întrebarea asta nu ți-o pui?! Crezi că eu sunt mândru?! Crezi că am, așa, o vocație de a-i oprima pe greci?! Crezi cumva că eu sunt

Il Duce și mi-am ordonat singur să vin aici?! Este o porcărie, o imensă porcărie, dar n-am nicio putere în privința asta. Bine, foarte bine, uite, îmi cer scuze. Acum ești mulțumită?! – și s-a prăbușit înapoi cu capul în pernă.

Pelagia și-a pus mâinile în șolduri, profitând de superioritatea implicită pe care i-o dădea faptul că ea stătea în picioare, iar el zăcea în pat. Și-a compus o față acră și a zis:

— Vorbești serios când spui că ești o victimă, la fel de mult ca și noi?! Bietul băiat, vai, vai! bietul de el! – și s-a apropiat de masă, a remarcat prezența somnoroasă a Psipsinei în chipiul ofițerului și și-a zâmbit în sinea ei, cu privirile ațintite afară, pe fereastră. Caută să obțină într-adins un efect frustrant pentru orice eventual răspuns din partea căpitanului, având grijă ca el să n-o poată privi în ochi când i-ar fi dat acel răspuns. Îi părea rău de el, nu putea rămâne ostilă față de un om care-i îngăduia unui jder-de-pin să doarmă în chipiul lui, dar nici nu avea de gând să-și arate afecțiunea când la mijloc erau niște principii.

N-a primit însă niciun răspuns. Corelli se uita la silueta ei care se profila peste dreptunghiul de lumină al ferestrei și în mintea lui s-a născut o melodie.

Parcă și vedea în fața ochilor mișcarea ordonată a degetelor sale pe corzile mandolinei, parcă și auzea notele disciplinate răsunând în registrul înalt, aducându-i un elogiu Pelagiei, dar înfățișându-i, în același timp, și mânia, și cerbicia.

Era un marș, marșul unei femei mândre care ponegrea războiul cu vorbe aspre și cu gesturi blânde. Auzea trei acorduri simple și o melodie marțială, care presupuneau o lume de har. Auzea melodia cum se înălța, se amplifică, rupându-se într-un torent de tremolouri mai limpezi chiar și decât trilurile privighetorii, mai translucide chiar și decât cerul. Vag iritat, și-a dat seama că i-ar fi trebuit două instrumente.

Arsenios

Părintele Arsenios a fost salvat de război, ca și cum întregul ciclu al vieții lui de până atunci nu fusese nimic altceva decât o vastă raită prin Purgatoriu, care străpunsese, până la urmă, o carapace invizibilă și-i dezvăluise înaintea ochilor misiunea ce-i revenea. Scăpase de agonia pe care i-o provoca sila față de el însuși; lăcomia și indolența lui, excesele bahice rînd pe rînd se pierduseră în trecutul ca un cimitir, iar acum se simțea de parcă se mai înălțase cu un cot. Teologia lui se răsucise vicleană în jurul ei însăși, ca un șarpe, și-i transformase de așa manieră sufletul, încât, dacă mai demult fusese conștient că-și dezamăgise Dumnezeu, acum era conștient că Dumnezeu dezamăgise sfântul pămînt al Greciei. Îi trecuse prin minte, ca unui bărbat ce era, că i-ar fi putut-o lua înaintea Dumnezeului care-l făcuse, făcând el însuși pentru Grecia lui tot ce nu făcuse Dumnezeu. Descoperise că avea darul profeției.

Ajungând la concluzia că trebuia să-și facă rost de un câine de talie mare și să-l dreseze ca să-i muște pe italieni, cumpărase de la Stamatis un câine garantat ca patriot, de vreme ce chiar tatăl câinelui cu pricina stabilise deja un lung și onorabil record la mușcatul soldaților de gambe. Dar acest câine, înțelegându-i greșit comenzile, în sensul că i s-ar fi cerut să muște cauciucurile vehiculelor militare aflate în trecere, trecuse și el prematur pe lumea cealaltă, iar părintele Arsenios adoptase un alt câine, mai puțin influențabil. Apoi plecase pe jos, purtând cu el strict o bocceluță și o cruce din lemn de măsline, pe care o folosea drept cârjă ecleziastică.

Arsenios umbla și predica. Pulpele lui umflate se frecau una de alta, provocându-i iritații și excoriații în regiunea vintrelor; în toiuul verii, nădușeala i se scurgea de pe frunte și de la subsuori, așa că pe sutana neagră îi înfloreau cercuri de transpirație închise la culoare, din ce în ce mai largi, ale căror circumferințe erau schițate de linii neregulate de sare albă fină, iar din barba lucitoare îi picura mai ceva ca din

izvorul nimfei Arethusa. Tălpile de piele ale ghetelor sale negre s-au ros încet-încet, găurile s-au unit între ele și Arsenios a ajuns să umble practic cu picioarele desculțe, acoperite numai de cărâmbi și târând după el fire lungi de ață de cizmărie, care lăsau în urma lui, în praful albicios, niște urme asemănătoare cu cele ale unor șerpi subțiri ca firul de păr. Iarna, descoperise că omul nu se poate încălzi decât dacă se menține întruna în mișcare, așa că și el se opintea cu toată greutatea în contra vântului nemilos și ploii nestăpânite, în timp ce nenorocitul de câine se ținea după el, ud până la piele, cu coada între picioare și capul atârându-i trist – imaginea însăși a unei loialități indubitabil-iraționale. De la arbuștii de lentiscus și de la chiparoșii din nord, până la plajele cu pietriș de la Kala, în sud, de la iazurile subterane de la Sami, din est, până la falezele abrupte de la Petani, din vest, Arsenios rătăcea și predica. În timp ce mergea, cu capul tot așa, lăsat în jos, cum mergea și câinele lui, își construia fraze pline de o mânie justițiară, care aveau să erupă sub forma unor tirade nemiloase la marginea taberelor ocupate de italieni. La garnizoanele germane, ori nu era băgat în seamă, ori era gonit cu brutalitate și cu paturile puștilor, dar nu fiindcă nemții ar fi fost cruzi, ci fiindcă nu împărtășeau dragostea pentru dramatism a aliaților lor italieni. Pe teutoni îi enerva în loc să-i distreze, dar pentru italieni era o variație bine-venită față de interminabilele jocuri de cărți sau de pânzile după bombardierele britanice. Ajunseseră să-i aștepte vizitele aproape cu tot atât de multă nerăbdare cum așteptau camioanele care le aduceau pe curve, Arsenios fiind cu atât mai interesant, cu cât venirile și plecările lui erau absolut imprevizibile.

Când își făcea apariția, soldații se adunau în jurul lui, mesmerizați de gesticulația ca de operă a preotului bătut de vânturi și ploi și de rostogolirea tunătoare a vorbirii lui biblice grecești, din care nu pricepeau o iotă. Arsenios își muta privirile de la un chip zâmbitor și încântat la altul, știind că niciunul nu pricepea absolut nimic din ce spunea el, dar tot spunea, pentru că i se părea că nu avea altă soluție. Vorbele se îngrămădeau în sinea lui, vorbe de o forță

mai presus de natură, și avea senzația că mâna Fecioarei însăși îl purta înainte, că suferința lui Cristos o resimțea și el, ca din preaplinul sufletului său trebuia s-o răspândească peste tot pământul din jur:

— Schismatici ai Romei, frați ai noștri pierduții, fii ai lui Cristos care plânge pentru voi, miei de sacrificiu, pioni ai tiranilor, voi care sunteți nedrepti, voi care sunteți necredincioși, voi care preacurviți ca niște câini, voi, vrăjitori și închinători la idoli, voi ale căror inimi nu cunosc lumina soarelui, voi care nu aveți temple în sufletele voastre, voi cei dintr-o națiune care nu va fi mântuită, voi care aduceți urăciuni, voi care o mânjiți pe Fecioara, voi cei însetați de adevăr, care nu vă puteți adăpa din el, voi sunteți corupți și n-ați săvârșit nicio faptă bună, numai nedreptăți, voi mi-ați mâncat poporul așa cum poporul mănâncă pâinea, voi n-ați mai chemat numele Domnului, voi v-ați făcut tabere la marginea orașelor noastre, voi ați fost făcuți de rușine și Dumnezeu vă disprețuiește și v-a risipit oasele. Iată, Domnul Își va pleca urechea la vorbele spuse prin gura mea, pentru că El este toiagul meu, El este alături de cei ce dau putere sufletului meu, El va revărsa plăgi peste dușmanii mei, îi va izgoni de la adevărul Lui, căci s-au ridicat străinii în contra poporului meu, cotropitorii caută arborii noștri de măslina și fetele noastre și răutatea sălășluiește în mijlocul lor. Sufletul meu stă printre lei, și eu mă număr cu cei ce stau în mijlocul focului, ba chiar printre fiii oamenilor, ai căror dinți sunt ca sulile și săgețile, iar limbile, ca săbiile ascuțite.

Da, căci în inimile voastre purtați răutatea, răspândiți violența brațelor voastre pe pământ, v-ați înstrăinat de pântec, o luați razna de îndată ce veniți pe lume, vorbiți minciuni, otrăvurile voastre sunt precum veninul șarpelui, sunteți ca vipera surdă care-și astupă urechile. Dar noi suntem ca măslina cea verde din Casa Domnului și ne punem credința în mare mila lui Dumnezeu în vecii vecilor, căci Dumnezeu și-a întins mâna și Dumnezeu a vorbit cu cuvintele Lui, iată, L-am auzit vorbind în vântul cel tare și-n ochiul furtunii, în stâncile de la Assos și în grotele munților. El și-a presărat sarea în lacul de la Melissani, El și-a stivuit

fierul pe cerurile de la Lixouri.

Schismatici ai Romei, Domnul v-a pregătit un puț, peste el a întins o plasă ca să pășiți pe ea, și nenorocirile se vor abate pe capetele voastre, căci Satana va fi descătușat din închisoarea lui, și Gog și Magog vor ieși să înșele popoarele care sunt în cele patru colțuri ale pământului și să le aducă într-o mare bătălie iar numărul lor este cât firele de nisip de pe fundul mării. Și focul va ieși din cer deasupra orașului preaiubit și vă va mistui și voi veți fi azvârliți, da, chiar și cei nevinovați și cei la fel de curați ca bebelușii, în lacul de petrol și pucioasă în care sălășluiesc fiara și falsul profet, și carnea voastră va fi smulsă de pe oasele voastre, căci voi n-ați mai fost găsiți trecuți în cartea vieții și veți fi aruncați în focul cel veșnic.

Și Domnul va șterge toate lacrimile din ochii poporului meu, și nu vor mai fi lacrimi, nici plâns, și nici durere nu va mai fi, căci lucrurile dinainte vor fi trecut, iar Cel Ce stă pe Tron va face totul și toate din nou și-i va da poporului meu însetat să bea pe săturate din apa izvorului vieții. Căci El va lua fiara și pe falsul profet și toate armile cele adunate la un loc în contra noastră care am săvârșit minuni înaintea lor și le va spulbera, și păsările care zboară prin aer se vor ospăta din carnea lor, și ei vor fi azvârliți în lacul de foc aprins de la pucioasă, iar cei ce vor rămâne vor fi străpunși cu sabia...

Soldații îi hrăneau pe Arsenios și pe câinele lui cu pâine și măline, cu ce le rămânea de mâncare, le dădeau să bea apă, iar la mănăstirile îndepărtate, cum erau cele de la Agrilion și Kipoureon, maicile și călugării se îngrijeau de amândoi. Dar nopțile grele petrecute prin peșteri, hrana modestă, cei doi ani de rătăcirii neobosite își luaseră în așa măsură obolurile de la trupul pâtecios al părintelui Arsenios, încât sutana lui neagră uriașă acum flutura de jur-împrejurul unui trup ajuns un schelet acoperit cu o piele arsă de iritații. Ochii lui pătrunzători priveau în depărtare de deasupra unor obraji supti, pergamentul de pe mâini și de pe obraz i se făcuse cornos ca tecul. Pentru prima oară în viață își găsisse liniștea în sinea sa și era fericit. E drept că-și neglijase propria parohie cu desăvârșire, dar probabil că,

dacă ar fi trăit, Arsenios ar fi devenit și el un sfânt.

40

Probleme cu buzele

Au trecut unul pe lângă altul în dreptul ușii – ea voia să iasă în curte, el se întorcea de la lucru. Fără să-și dea seama ce făcea, ea a pus o mână pe obrazul lui stâng și așa, în trecere, l-a sărutat pe celălalt obraz.

El a rămas uimit, iar ea, când a ajuns la intrarea în curte, era la fel de uimită ca și el, pentru că abia atunci și-a dat seama ce făcuse. S-a oprit brusc, de parcă ar fi fost pe punctul de a se ciocni de un perete metafizic, dar altfel palpabil. A simțit cum i se ridică sângele până la rădăcinile firelor de păr, dar era conștientă că nu avea destul curaj cât să se întoarcă și să se uite la el. Cu siguranță că și el încremenise pe loc. Parcă-i și simțea privirile cum se plimbau pe spatele ei, din vârful capului până la tălpi și i se opreau, până la urmă, pe ceafă, așteptând-o să se întoarcă. El a strigat-o, așa cum era convinsă că va face:

— *Kiria* Pelagia...

— Ce?! a întrebat ea sec, de parc-ar fi crezut că o reacție tăioasă putea șterge cu buretele modul hidos de simplu în care își dezvăluise afecțiunea față de el, fără să se gândească măcar la ce făcea.

— Ce-avem de mâncare la cină?

— Nu mă fierbe.

— Cum adică să te fierb?!

— Nu face caz de asta. Am crezut că erai tata. Întotdeauna îl pup așa pe tata când intră.

— Perfect de înțeleș. Amândoi suntem bătrâni și scunzi.

— Dacă ai de gând să-ți râzi de mine, nu mai vorbesc niciodată cu tine.

El s-a apropiat de ea pe la spate, i-a dat ocol și s-a prăbușit în genunchi în fața ei.

Ah, nu! a strigat. Orice, numai asta nu! apoi s-a aplecat cu capul până aproape de pământ și a gemut disperat: Ai milă. Împușcă-mă biciuiește-mă, numai atât nu spune, că n-ai să mai vorbești cu mine! – și-a apucat-o de genunchi cu amândouă mâinile, prefăcându-se că plângea.

— Tot satul se uită la noi, a protestat ea. Potolește-te imediat! Mă faci să mă simt prost, dă-mi drumul!

— Mi-ai zdrobit inima! s-a văitat el, i-a apucat mâna și-a început să i-o acopere cu sărutări.

— Țap tont ce ești, zău că nu ești zdravăn!

— Sunt chinuit, sunt mistuit, sunt făcut țândări, îmi tâșnesc lacrimile din ochi – și s-a aplecat pe spate, făcând cu degetele gesturi poetice care voiau să schițeze cascada invizibilă de lacrimi pe care ea ar fi trebuit să și-o închipuie. Nu râde de mine, a continuat el, schimbând tactica. O, tu, lumină a ochilor mei, nu-l batjocori pe bietul Antonio cel prea-chinuit!

— Iar te-ai îmbătat?!

— De amărăciune sunt beat, de suferință. Vorbește cu mine!

— Iar a câștigat bateria ta vreun meci de fotbal?!

La vorbele acestea, căpitanul Corelli s-a ridicat brusc în picioare și și-a desfăcut brațele fericit:

— Da. I-am bătut pe Günter și compania lui cu patru la unu, și i-am cotonogit pe trei dintre ei, și pe urmă am venit aici, și am intrat, și tu m-ai sărutat. O zi de glorie pentru Italia!

— Am greșit. O greșeală care-nseamnă mult.

— O greșeală care nu-nseamnă nimic. Îmi pare foarte rău.

— Vinonăuntru, i-a spus el. Am să-ți arăt ceva interesant.

Simțindu-se ușurată la această schimbare bruscă de subiect, ea l-a urmat pe ușă în casă, dar, când să intre, s-a trezit că el trece din nou pe lângă ea. Cu ambele mâini a prins-o de tâmpile și a sărutat-o apăsător și înflăcărat pe frunte, apoi a exclamat:

— *Mi scusi*, am crezut că era doctorul, nu-ți face nu

știu ce idei din cauza asta! – apoi a luat-o la fugă, a traversat curtea și s-a oprit tocmai pe drum.

Ea și-a pus mâinile în șolduri și a rămas uitându-se după el, clătinând uimită din cap și făcând mari eforturi ca să nu râdă ori să nu zâmbească.

41

Melci

Doctorul se uita pe fereastră și l-a văzut pe căpitanul Corelli cum se strecura pe la spatele lui Lemoni, ca s-o sperie. În același timp, și Psipsina a sărit pe masă, aterizând cu toate cele patru picioare pe pagina la care tocmai scria el – despre ocupația franceză –, iar această combinație de circumstanțe i-a inspirat doctorului Iannis o idee minunată. Și-a pus jos pipa și tocul și a ieșit în lumina orbitoare a soarelui de după-prânz.

— Bau! a exclamat căpitanul, iar Lemoni a țipat.

— Mă iertați, copii! s-a scuzat doctorul.

— A! – și Corelli s-a îndreptat de spate, încurcat.

Kalispera, latre. Voiam să...

— ...Te joci?! a zis doctorul, apoi s-a uitat către fetiță: *Koritsimou*, ți-aduci aminte când ai găsit-o pe Psipsina, când era ea foarte mică și stătea agățată de gardul ăla de sârmă?! Și m-ai pus pe mine să vin după tine ca s-o salvez?! Cum Lemoni dădea din cap cu un aer serios, doctorul a întrebat-o: Melcii mai sunt acolo?

— Da, a zis ea. O mulțime. Mari de tot – și a făcut un gest înspre Corelli: Mai mari chiar și decât el.

— Când e vremea cea mai bună ca să-i găsești?

— Devreme și târziu.

— Am înțeles. Poți să treci mai pe seară și să-mi arăți încă o dată cum se ajunge la ei?

— După ce se-nserează e cel mai bine.

— Nu putem ieși din casă după ce se-ntuneacă – avem interdicție de circulație.

— Atunci, înainte să se-ntunece, a lăsat de la ea fetița.

— Despre ce-a fost vorba? a întrebat căpitanul după ce a plecat Lemoni.

Doctorul i-a răspuns bătos:

— De când cu voi, ăștia, nu mai avem aproape nimic de mâncare. În seara asta, ieșim la cules de melci.

Căpitanul s-a arătat lezat:

— Blocada o fac britanicii. Așa cred ei că vă ajută cel mai bine, lăsându-vă să muriți de foame. Eu, după cum foarte bine știți, am făcut tot ce-am putut ca s-ajut.

— Și sunt foarte bine primite împrumuturile duminale din rezervele Armatei, dar situația asta n-ar fi trebuit nici măcar să apară. Avem nevoie de proteine. Vezi și dumneata în ce hal am ajuns.

— La noi, melcii sunt o delicată scumpă.

— Iar aici sunt o regretabilă necesitate.

Căpitanul și-a șters fruntea de sudoare și a zis:

— Îngăduiți-mi să vin să v-ajut.

Așa se face că spre seară, cu un ceas înainte de apusul soarelui și după ce căldura zilei se mai risipise, Pelagia și tatăl ei, Lemoni și căpitanul Corelli, după ce escaladaseră zidul prăbușit, puteau fi văzuți târându-se prin încrengătura de nepătruns, pe poteci de animale, pe sub tufișurile înțepătoare, croindu-și drumul pe sub crengile unor măslini străvechi și neîngrijiiți.

Doctorul se târa în urma lui Lemoni, care la un moment dat s-a oprit și s-a întors către el:

— Parcă așa mi-ai spus, i-a reproșat ea, că, dacă te-ai apuca de căutat melci, te-ar lua și te-ar duce nu știu-unde și te-ar închide.

— La Pireu, a zis doctorul. Am zis că m-ar duce la Pireu. Oricum, în ziua de astăzi, suntem cu toții închiși.

Atâta cât se vedea în lumina aceea palidă, pe părțile de dedesubt ale frunzelor mai joase erau adevărate legiuni de melci, care se luau la întrecere în privința diversității de modele. Erau melci cafenii cu desene aproape invizibile, erau melci deschiși la culoare cu linii spiralate, erau melci de culoarea ocrului sau a lămâii proaspete, erau melci cu pete

roșii ori cu puncte negre. Pe crengile de mai sus, mierlele siciliene își țineau capetele înălțate și fluturau din aripi, ascultând pocnetele și pleoscăiturile melcilor culeși de pe frunze și aruncați în găleți.

Copila și cei trei adulți erau atât de absorbiți de ce făceau, încât nici nu și-au dat seama când s-au despărțit unii de alții. Doctorul și Lemoni s-au rătăcit pe un tunel, Pelagia și căpitanul, pe un altul. La un moment dat, Corelli s-a trezit de unul singur și s-a oprit o clipă, reflectând la faptul ciudat că nu-și mai amintea când se simțise ultima dată la fel de mulțumit. A deplâns, cu un sentiment de milă neglijentă, starea în care se găseau, probabil, genunchii pantalonilor lui, pe urmă s-a uitat în sus, mijindu-și ochii, la soarele de-acum roșu care încă-și mai trimitea lumina stacojie să mângâie crengile și frunzele. A tras aer adânc în piept și a oftat, lăsându-se pe spate, cu fundul așezat pe călcâie. Cu degetul arătător, a zădărnicit tentativa unui melc de a se târî în sus către muchia găleții.

— Melc rău ce ești! i-a spus și s-a uitat în jur, cu sentimentul de ușurare că nu era nimeni pe-aproape, să-l audă spunând asemenea stupizenie.

Undeva, hăt-departe, s-a auzit tușind un tun de baterie antiaeriană, dar el a ridicat din umeri. Probabil că nu era nimic serios. De altundeva, de-aproape, s-a auzit însă o voce care era, fără îndoială, a Pelagiei:

— Au! Aoleu, nu! Au! Nu, pentru Dumnezeu!

Îngrozit la gândul oribil că poate fusese lovită de vreo schijă rătăcită, căpitanul s-a pus din nou în patru labe și s-a repezit înapoi de-a lungul tunelului pe care venise, către locul de unde auzise exclamațiile Pelagiei.

A găsit-o, la prima vedere paralizată într-o poziție răsucită, care o adusese, cum-necum, cu gâtul arcuit spre ceafă. Stătea și ea în patru labe, cu un fir de sânge prelingându-i-se oblic pe obraz, și era evident peste măsură de nervoasă.

— *Che succede?!* a întrebat-o, strecurându-se pe lângă ea. Ce s-a-ntâmplat?!

— Mi-am prins părul, i-a răspuns ea furioasă. M-a

zgâriat pe obraz un ghimpe, eu mi-am tras capul brusc într-o parte și mi-am prins părul în boschetul ăsta plin de țepi și nu-l pot descurca. Și să nu râzi.

— Nu râd, a zis el râzând. Mă temeam să nu te fi rănit.

— Păi, m-am rănit. Mi-am zgâriat obrazul.

Corelli a băgat mâna în buzunar după o batistă și i-a șters cu ea zgârietura. Pe urmă, i-a arătat sângele și i-a spus fericit:

— Am s-o păstrez toată viața.

— Dacă nu mă descurci de-aici, te omor, să știi. Și ncetează cu râsul!

— Dacă nu te descurc, n-ai să mă poți prinde să mă omori, nu?! Stai într-un loc.

Ca să-i descurce părul, a trebuit să-și întindă mâna peste umerii ei și să se uite dincolo de urechea ei, altfel nu vedea ce făcea. Pelagia s-a trezit cu nasul înfundat în pieptul lui și a avut tot timpul să-și dea seama de țesătura aspră și de mirosul stătut al uniformei căpitanului.

Mi-ai turtit nasul, a protestat ea.

Corelli a mirosit-o cu plăcere: Pelagia mirosea mereu a rozmarin. Răspândea un parfum tineresc, proaspăt, care-i amintea de mesele festive de acasă.

— S-ar putea să trebuiască să tai astea, a zis el, trăgând inutil de şuvițele negre care se răsuciseră în jurul spinilor.

— Au, au'. Nu mă mai trage de păr, fii mai atent. Și nu-mi tai nimic.

— Ești într-o poziție foarte vulnerabilă – ai putea încerca să te-arăți mai îngăduitoare, a remarcat Corelli și s-a apucat să-i descâlcească părul şuviță cu şuviță, având grijă să nu i se încurce lui printre degete, ca să nu-i mai provoace și el dureri. Apoi au început să-l doară brațele pe care și le ținuse întinse atât de mult în poziție orizontală și s-a sprijinit cu coatele de umerii Pelagiei. Gata, am terminat! a adăugat el mulțumit de sine și s-a tras înapoi.

Pelagia și-a scuturat capul, răsuflând ușurată; când a ajuns cu buzele în dreptul obrazului ei, căpitanul a sărutat-o ușor alături de ureche, unde avea un pufușor moale, aproape

invizibil. Ea și-a dus vârfurile degetelor la locul unde o sărutase și i-a reproșat:

— Nu trebuia să faci așa ceva.

El s-a lăsat pe călcâie și s-a uitat drept în ochii ei:

— Nu m-am putut abține.

— Ai profitat de mine.

— Îmi pare rău.

Au rămas așa un timp, uitându-se unul la altul, până când Pelagia a izbucnit în plâns, din motive pe care nici măcar ea nu le putea înțelege.

— Ce s-a-ntâmplat?! Ce s-a mai întâmplat?! a exclamat iar Corelli, cu gura căscată de consternare, în timp ce Pelagiei i se rostogoleau lacrimile pe obraji, iar de acolo direct în găleată, printre melci. Uite ce faci, îi îneci! a adăugat el, arătând cu degetul. Ce s-a-ntâmplat?!

Ea a zâmbit amărâtă și s-a pus din nou pe plâns. El a luat-o în brațe și a început s-o bată ușor cu palma peste spate. Pelagia a simțit cum începea să-i curgă nasul și s-a temut să nu-i lase vreun muc pe epoletul de la uniformă. Și-a tras nasul cu putere, ca să evite o asemenea eventualitate. Deodată, a izbucnit:

— Eu nu mai suport așa, zău că nu mai suport! Îmi pare rău!

— Totu-i o mare porcărie, a încuviințat căpitanul, întrebându-se în sinea lui dacă să se lase și el în voia tentației de a plânge.

I-a luat capul cu blândețe între mâini și și-a lipit buzele de lacrimile de pe obrazul ei. Pelagia s-a uitat la el mirată și brusc s-au trezit amândoi acolo, sub tufișurile pline de țepi, în lumina de amurg, flancați de două găleți din care melcii căutau să scape, cu genunchii murdari și anchilozați, dar strâns încleștați în cel dintâi sărut al lor secret și lipsit de patriotism. Înfometăți unul de altul și disperați, scăldați în lumina soarelui, nu s-au putut desprinde unul de celălalt, iar când au ajuns în fine acasă, pe la asfințit, prada lor combinată s-a dovedit rușinos și condamabil de redusă față de cota pe care Lemoni reușise s-o adune de una singură.

Cât de mult asemenea unei femei este o mandolină

Cât de mult asemenea unei femei este o mandolină, cât de grațioasă și de minunată. Seara, când urlă câinii și cârâie greierii, când luna uriașă se înalță peste dealuri, iar în Argostoli reflectoarele verifică alarmele false, eu mi-o iau pe scumpa de Antonia, îi mângâi corzile duios și-i spun: „Cum poți fi făcută din lemn?!”, așa cum o văd pe Pelagia și-ntreb fără să vorbesc: „Oare chiar ești făcută din carne?! Nu este niciun foc pe-aici, pe undeva?! Nicio urmă a trecerii îngerilor?! Nimic străin cu desăvârșire oaselor și sângelui?!” Îi prind în trecere privirea, căutătura ei atât de francă și curioasă către privirea mea. Întoarce capul, zâmbește – zâmbet isteț și conștient – și dispare. O văd cum se duce după apă, cum se-ntoarce mai târziu ținând ulciorul pe umăr, cariatidă vie, și, când trece pe lângă mine, cum-necum, niște apă sare și-mi stropește epoletul. Ea se scuza râzând, eu spun: „Se mai întâmplă”, ea știe că nu fusese deloc o întâmplare. Face așa pentru că sunt soldat și italian, pentru că-i sunt dușman, pentru că-i simpatică, pentru că-i place să mă tachineze, pentru că este un gest de rezistență, pentru că mă place, pentru că este o formă de contact, pentru că suntem frate și soră înainte ca ea să fie grecoaică, iar eu – invadator. Am remarcat că încheieturile mâinilor ei îmi amintesc de gâturile zvelte ale mandolinelor, iar palmele se lătesc de la încheietură la fel ca și capătul grifului pe care sunt prinse cheile corzilor, iar curbura gâtului, unde se fixează de cutia de rezonanță, îmi sugerează linia bărbiei și-a gâtului ei și lucește la fel ca lustrul neted al tinereții și-al pinului.

Noaptea, visez cum Pelagia vine, se dezbracă și sânii ei mi se par două mandoline de Napoli, întoarse cu spatele. Îmi pun pe ei mâinile făcute cupă și mi se par la fel de reci ca lemnul și la fel de calzi ca sânii unei mame care alăptează. Pe urmă, ea se întoarce cu spatele și fiecare fesă de-a ei îmi

apare ca o mandolină rotundă, cântătoare, în formă de pară, care se umflă treptat, împodobită cu sîdef și cu inserții de abanos. Nu știu ce să fac, pentru că ezit între căutatul corzilor și dorința chinuitoare a vintrelor mele, și mă trezesc năclăit de propriile mele poftă, strângînd-o în brațe pe Antonia, zgâriat de capetele ascuțite ale corzilor, nădușit. O pun jos pe Antonia și-mi spun în sinea mea: „Ah, Pelagia!”, apoi rămân așa, culcat pe spate o vreme, treaz, cu gândurile la ea și făcînd eforturi să adorm, fiindcă atunci se face dimineată mai curînd și pot s-o văd pe Pelagia.

Mă gândesc la Pelagia în termeni legați de acorduri. Antonia are trei corzi care se-ntîlnesc la primele trei praguri de re și sol – și toate au nevoie de câte două degete pentru a le amuți. Cînt pe sol, apoi trec la următoarea și cînt pe do și ele sună una în continuarea celeilalte precum *soprano* și *alto* în aceeași cheie într-un cântec toscan. Cînt pe re, îmi răsucesc mîna, ca s-acopăr spațiul dublu și cade perfect alături de celelalte două, dar este ceva trist și incomplet, este ca o fecioară neîmplinită. Mă imploră: „Du-mă înapoi, undeva unde-mi găsesc liniștea”, și-atunci revin la sol și totul e-implinit, iar eu mă simt ca însuși Bunul Dumnezeu, care a făcut-o pe femeie și a găsit că lumea făcută de El era, de-acum, desăvârșită printr-o ultimă, supremă adăugire.

Pelagia este și ea precum corzile acestea simple și vioaie. Se joacă rîzînd cu o pisică – și e ca sol. Înaltă o sprînceană cînd își dă seama că mă uit la ea și se preface că-mi reproșează, că mă găsește vinovat de păcatul admirației – și e ca do, îmi pune o întrebare: „N-ai nimic mai bun de făcut?” și e ca re, necesită o încheiere. Eu îi spun: „// *duce* și cu mine cucerim azi Serbia”, și ea rîde, și totul revine la normal, totul devine clar. Își dă capul pe spate și rîde, dinții albi îi lucesc în soare și știe că e frumoasă și-așa o găsesc și eu. Îmi aduce aminte de casele vopsite într-un alb orbitor, de pe o colină depărtată din Candia. Este bucuroasă, și mîndră, și reținută, și totul revine ca-ntr-un cerc de unde plecase. Pelagia s-a întors la sol. Îmi vine și mie să rîd; octave întregi ne despart rîdem amîndoi în octave, mandolă și mandolină, și undeva, departe, un tun bubuie după niște

avioane britanice închipuite; urmează niște rafale seci de mitralieră și, ce să vezi?! avem și timpanele.

Pelagia aude tunurile și se-ncruntă. Eram fericiți împreună, cum stăteam aici, pe balconul acesta umbrat de flori de *bougainvillea* vizitate de albine, dar acum e războiul. Războiul a revenit și Pelagia își încruntă fruntea și sprâncenele. Aș vrea să-i spun: „Regret nespus, Pelagia, n-a fost ideea mea. Nu eu v-am furat Ionia. Nu eu am avut inspirația să vă iau caprele și să vă tai măslinii pentru lemn de foc. Nu sunt un dăunător natural”. Dar nu pot spune așa ceva, iar Pelagia știe. Și înțelege foarte bine de ce nu pot spune, dar tot mă face vinovat de lipsă de voință. M-a auzit vorbind despre noua Pax Romana, de reconstituirea dominației străvechi care le-a adus tuturor pace și ordine, cea mai îndelungată civilizație pe care a cunoscut-o omenirea – și se încruntă.

Când Pelagiase-ncruntă auzind tunurile aflate în depărtare, este ca un acord mi minor șapte cu un cinci în surdină, un acord pentru gherile și partizani. Dar dacă-l ciupești ușor, este ca un acord de o infinită și tânjitoare tristețe. Pelagia e tristă, și-atunci eu o iau pe Antonia și cânt un re minor. Ea își ridică privirile și zice: „Exact așa mă simțeam. Cum ai știut?!”, iar mie mi-ar plăcea să-i spun: „Pelagia, te iubesc, așa am știut”, dar, în loc de asta, îi spun: „Pentru că ești melancolică și-aștepți”.

„Ce-aștept?!”, mă-ntreabă ea și eu îi spun: „Spune-mi tu ce aștepți, Pelagia”, dar știu că n-o să-mi spună în vecii vecilor că așteaptă o lume nouă, în care o grecoaică să poată iubi un italian și asta să nu conteze.

„Compun un marș pentru tine – îi spun eu –, ia ascultă”, și cânt re minor, unu, doi, și-apoi de major, și unu, și doi, și... înapoi la re minor, și unu, doi... și-i spun: „Necazul este că mai am nevoie de un alt interpret care să vină cu o melodie grecească pe deasupra, eventual vreun *rebetiko*, așa ceva. Poate c-o să găsesc pe cineva din batalion care să aibă o mandolină, iar eu o să cânt acordurile cu o octavă mai jos, pe-o mandolă. Cred c-ar suna foarte bine”.

„O fi având careva vreo chitară”, îmi sugerează Pelagia,

dar eu îi spun: „Un acord sau o melodie care sună într-un fel pe o mandolină sună cu totul altfel pe-o chitară; este unul dintre faptele imposibil de explicat ale vieții muzicale. Acordurile astea două ar suna incredibil de banal pe o chitară, fără pic de dramatism – afară de cazul în care le-ar cânta un spaniol”.

Pelagia zâmbeste, iar eu știu că nu pricepe o iotă din tot ce i-am spus, dar nu contează. Îmi vine în minte o melodie în *tremolo*, care să dănțuiască pe deasupra acordurilor. Pelagiei îi place când îi cânt ceva în *tremolo* – cică are o sonoritate minunată și foarte emoționantă.

Dar se consideră lezată de faptul c-o emoționează un ocupant, un individ care vine să rechiziționeze brânza și vinul de Robola, și-atunci se ridică brusc, iar eu văd că-n sufletul ei s-a aprins o flacără. Îndreaptă un deget acuzator către mine și-ncepe să strige, scrâșnind din dinți; „Cum poți face așa ceva?! Ce-i în mintea ta?! Cum poți tu, muzician, om cu carte, să vii aici cu mandolina ta și să-i cânți unei grecoalice cântece minunate, în timp ce toată insula, de jur-împrejur, este jefuită și spoliată?! Și să nu te-aud cu toate rahaturile-alea despre Imperiul Roman care se pune din nou pe picioare! Dacă vrei să știi cu-adevărat, Grecia este cea care a educat Roma, și n-a trebuit s-o cucerim, ca s-o școlim. Ce-i în capul tău?! Cum poți să suporti să te afli aici?! Ordine?! Ordine de la cine?! De la un megaloman vanitos care-a primit Cefalonia pe tavă de la o brută dementă deși mai mare megaloman brunet, care pretinde ca toți să fie blonzi, numai el nu?! Tu ești cel nebun – nu realizezi treaba asta?! Nu realizezi că se folosește de tine?! Ce crezi, că Hitler o să te lase să-ți păstrezi noul Imperiu Roman, după ce-i lichidează pe toți ceilalți?! Cum poți să stai cu fundu' pe-o bombă, cântând aici la mandolină?! De ce nu-ți iei tunurile și nu pleci?. Nu-ți dai seama cine este adevăratul dușman?!”

Și Pelagia o ia la fugă-n jos pe scările venețiene și iese la soare. Se oprește și se întoarce cu privirile-n sus, către mine, cu ochii plini de lacrimi de furie și amărăciune, iar eu știu că mă urăște pentru că mă iubește – mă iubește chiar dacă sunt un bărbat căruia-i lipsește curajul s-apuce răul de

beregată și să-l sugrume. Ce rușinat mă simt. Când un acord minor, pentru că mă simt mărunț. Faptul că i-am făcut curte și-am căutat s-o farmec m-a dat de gol. Sunt un bărbat lipsit de onoare.

Burta rotunjită ca un sân a mandolinei îmi alunecă de la locul ei, de deasupra curelei, așa cum face întotdeauna, și ca întotdeauna eu mă gândesc: „Poate-ar trebui să-mi iau o mandolină de-aia portugheză, cu spatele drept, care nu alunecă”, dar tot eu îmi reprim asemenea gânduri prostești; de unde să faci rost de-o mandolină portugheză cu spatele drept pe timp de război?! În loc de asta, mă gândesc din nou: „Cât de mult asemenea unei femei este o mandolină, cât de mult asemenea Pelagiei este o mandolină, atât de grațioasă, atât de minunată!”, și de-aici gândul mi se duce și mai departe, la un paradox demn de însuși Xenon, și anume că războiul a fost acela care ne-a adus împreună și tot el, războiul, ne ține la depărtare unul de altul. Cum zic britanicii: „Dai cu o mână și iei cu cealaltă”. Dar ce treaba am eu cu Britanicii, de-a trebuit să vin în Grecia?! Are dreptate Pelagia, dar cine va spune primul?! Pân-acum, nu a spus decât Antonia, răsunând de „Marșul Pelagiei”, cântând sub degetele mele.

43

Biloiul mare-mare și ruginit, cu țepi

Pelagia nu s-a arătat deloc încântată de pregătirea melcilor. Mai întâi, că primise o mulțime de sfaturi contradictorii în privința metodei celei mai potrivite de a-i face comestibili, iar ea detesta sentimentul de nesiguranță pe care i-l crea propria-i stare de confuzie: i se făcea silă numai la gândul că ar fi putut pune pe masă ceva atât de lipicios și grețos, și-apoi se temea că, dac-ar fi gătit ceva rău la gust, căpitanul n-ar mai fi avut aceeași părere bună despre ea. Senzația caldă și jubilantă care o încerca de când își dezvăluiseră dragostea ce-și purtau unul altuia era

amenințată acum nu numai de vinovăția secretă care mergea mână-n mână cu ea, ci și de gândul înfricoșător că, dacă melcii nu ieșeau cum trebuia, în cel mai bun caz el ar fi fost cuprins de lehamite, iar în cel mai rău caz ea s-ar fi făcut vinovată de a-l fi otrăvit.

Drosoula a învățat-o, plină de importanță, că trebuia să procedeze așa: să lase melcii peste noapte într-o oală plină cu apă, cu capacul deasupra, ca să nu scape, iar dimineața să-i spele cu nădejde. Pe urmă, să-i pună vii în apă la încălzit și să aștepte să iasă la suprafață spuma și clisoșenia. Exact în acel moment, să arunce sare în apă și să înceapă să-i învârtă în sensul acelor de ceasornic („Dacă-i învârți în sens invers, or să aibă un gust înfiorător”). După cincisprezece minute, să dea câte o gaură în fiecare cochilie, „ca să ias-afară diavolul și să intre zeama”, pe urmă să-i curețe bine în apa în care fierseseră. Ce nu i-a explicat Pelagiei a fost cum Dumnezeu era cu puțință, când ajungea la operația respectivă, să-și bage degetele într-o apă care încă mai fierbea. Plus că-i mai spusese tot Drosoula că nu se puteau mânca decât melcii care se hrăniseră cu cimbru, iar ea, Pelagia, cu toate că nu credea câtuși de puțin o vorbă ca asta, tot intrase la idei.

Nevasta lui Kokolios îi spusese la fântână că toate astea erau niște prostii, pentru că ea își amintea cum procedase mama ei: „N-ai de ce s-o asculți pe femeia asta, Drosoula, care-i aproape turcoaică”. Nu, ceea ce trebuia să facă era să ciupească fiecare melc în parte, iar dacă mișca, însemna că era viu. „Dar cum pot să-l ciupesc dacă intră în cochilie?!”, „Îl aștepti să ias-afară”, îi răspunsese nevasta lui Kokolios. „Bine, dar, dacă iese afară, atunci e limpede că e viu, deci nu mai e nevoie să-l ciupesc”. – „Tu-l ciupești oricum. Cel mai bine este să te-asiguri. Pe urmă, iei un cuțit cu vârful ascuțit și cureți cu el gura cochiliei și pe urmă iei apă curată și speli fiecare melc de două ș-una de ori. Nu mai mult, pentru că atunci li se duce gustul, nici mai puțin, ca să nu rămână murdari, și pe urmă-i lași să se scurgă o jumătate de oră, pe urmă pui sare la gura cochiliei și toată clisoșenia aia scârboasă, gălbuie, începe să ias-afară, și-așa știi că sunt gata, După care, îi prăjești unul câte unul în ulei, cu gura în

jos, și pe urmă adaugi vin și-i fierbi timp de două minute, nici mai mult, nici mai puțin. Ei, și pe urmă-i mănânci...” – „Dar Drosoula mi-a spus că trebuie să...” – „Tu să n-o ascuți pe zgripturoaica aia bătrână. Întreabă și tu pe oricine se pricepe, și-o să-ți spună exact așa cum ți-am spus eu; iar dacă-ți spune cineva orice altceva, înseamnă că cine-ți spune ce-ți spune habar n-are ce vorbește”.

Pelagia a întrebat-o pe nevasta lui Arsenios și a întrebat-o și pe nevasta lui Stamatis. Ba chiar a căutat melci în enciclopedia medicală, dar n-a găsit. Îi venea să-i răstoarne pe jos în curte și să-i calce în picioare. De fapt, se simțea atât de neputincioasă, că-i venea să plângă sau să strige în gura mare. Aflase cinci moduri diferite de a pregăti moluștele pentru gătit și patru rețete diferite în care le putea găti: melci fierți, melci prăjiți, tocană de melci cretană și pilaf de melci. Cum nu se găsea orez, pilaful ieșea din discuție. Numai când se gândea la orez îi lăsa gura apă și-și dorea din nou să se termine odată războiul.

Dar de unde știi câți melci să folosești?! Drosoula îi spusese să pună un kil pentru patru inși. Dar asta cum – cu cochilii cu tot sau fără ele?! Și pe urmă, cum naiba trebuia să procedezi ca să-i scoți din cochilii, dacă-i vorba pe-așa?! Și cum să-i cântărești fără să umpli tot cântarul cu clisoșenie?! Că doar era genul de clisoșenie care nu se ia nici cu apă caldă și săpun, ci numai se transferă de colo-colo pe orice vine în contact cu ea, ca și cum ar fi avut nu știu ce capacitate mistică de a se înmulți la nesfârșit.

Pelagia și-a coborât privirile spre populația aia de creaturi mucilaginoase și le-a dat câte un bobârnac celor care încercau să se târască afară din oală. Tot privindu-le, a început să-i pară foarte rău de ele. Nu numai că erau absolut grotești, cu carnele lor în erecție și cu felul neputincios și lent în care-și unduiau trupurile când le țineai cu fundu-n sus, dar erau de-a dreptul caraghioase cu încrederea lor vană și demnă de toată mila în siguranța pe care le-o dădea carapacea. Îi aminteau de ea însăși, când era mică și credea cu tărie că, dacă-și ținea ochii închiși, atunci tatăl ei n-o vedea făcând nu știu ce prostie. Tot împungând melcii cu un

băţ, se gândea cu tristeţe la cruzimea unei lumi în care cei vii nu pot să trăiască decât prăduind vietăţi mai slabe decât ei înşişi; i se părea un mod prea puţin demn de a pune ordine în ditamai universul.

Meditaţiile ei de ordin practic şi etic au fost întrerupte de un ţipăt disperat: „Barba c'relli, Barba c'relli!”, la care Pelagia a zâmbit, fiindcă îi recunoscuse vocea lui Lemoni aflată într-o stare de profundă surexcitare şi bucurie. Fetiţa îşi luase obiceiul de a-i spune căpitanului „Bătrânul” şi venea în fiecare seară să-i povestească pe nerăsuflăte, într-o greacă pe înţelesul copiilor, tot ce i se întâmplase ei peste zi. „Barba” Corelli o asculta răbdător, nu înţelegea nimic din tot ce-i spunea ea, după care o mângâia pe căpşor, îi spunea şi el ei *koritsimou* şi începea s-o azvârle în aer şi s-o prindă înapoi în braţe. Pelagia nu pricepea ce plăcere puteau să-şi găsească şi unul, şi altul în toată povestea asta, dar unele lucruri sunt de neexplicat, iar ţipetele asurzitoare de bucurie ale lui Lemoni depuneau o mărturie concludentă în favoarea unui asemenea lucru puţin probabil. Bucuroasă şi ea de întrerupere, Pelagia a ieşit în curte.

— Am văzut un biloi mare-mare şi ruginit, cu ţepi, l-a informat Lemoni pe căpitan. Şi m-am căţărat pe el.

— Zice c-a văzut un un biloi mare-mare şi ruginit, cu ţepi, şi s-a căţărat pe el, a tălmăcit Pelagia.

Carlo şi Corelli au schimbat priviri între ei şi s-au albit.

— A găsit o mină, a zis Carlo.

— Întreab-o dac-a găsit-o pe plajă, a zis căpitanul Corelli, adresându-i-se Pelagiei.

— Unde era, pe plajă? a întrebat Pelagia.

— Da, da, da! a zis Lemoni toată numai un zâmbet, apoi a repetat: Şi m-am căţărat pe ea.

Căpitanul ştia greceşte suficient pentru a recunoaşte cuvântul *da*, şi-atunci s-a ridicat brusc în picioare şi la fel de brusc s-a așezat la loc.

— *Putana!* a exclamat el şi-a luat-o pe fetiţă în braţe şi-a strâns-o la piept. Putea s-o omoare!

Carlo a pus problema într-un mod mai realist:

— *Trebuia* s-o omoare. Mare minune! Pe urmă, şi-a dat

ochii peste cap și a zis: *Porco dio!*

— Porcăria dracului!

— *Putana, putana, putana!* a repetat Lemoni fără noimă, cu glasul înfundat în pieptul căpitanului, la care Pelagia s-a strâmbat și a zis:

— Antonio, de câte ori trebuie să-ți spun să nu mai folosești cuvinte vulgare în fața copilului ăstuia?! Ce crezi c-o să spună taică-su când o să se-ntoarcă la ea acasă vorbind în halul ăsta?!

Corelli s-a uitat la ea cu o mutră rușinată, după care a făcut și el o grimasă:

— Probabil c-o să spună: „*Ce figlio di puteana*⁶⁹ mi-a învățat mie fetița să zică *putana*?!”

Nimeni din tot satul nu s-a putut abține să se alăture șirului nesfârșit și dezordonat de curioși care-și croiau drum pe lângă stânci în jos, către plajă. Când o vedeau, toți arătau cu degetele înspre ea și strigau: „Uite-o colo, uite mina!” și, într-adevăr, acolo și era, unde arătau ei, proțăpită chiar la malul mării de culoarea păunului, cu aerul înșelător că stătea inocentă la pândă.

Era o sferă înaltă cât de-un stat de om, o sferă de fapt puținel mai lată decât înaltă, și din ea ieșeau niște țapoale boante care o făceau să arate ca o castană în coajă, dar crescută nefiresc, până la dimensiuni gigantice, sau ca un arici de mare gigantic, ai cărui țepi avuseseră de-a face recent cu un frizer militar.

Toată lumea s-a adunat la o distanță respectabilă de ea; căpitanul și Carlo s-au apropiat mai mult, vrând s-o cerceteze mai îndeaproape.

— Cât explozibil crezi că are? a întrebat Carlo.

— Dumnezeu știe, a răspuns căpitanul. Destul cât să facă praf o navă de război. O să trebuiască s-o remorcăm de-aici și s-o detonăm. Nu știu cum s-o dezamorsez.

— Minunat! a exclamat Carlo, fiindcă lui, cu toate ororile din Albania, îi plăceau exploziile din tot sufletul; nu-și

⁶⁹ Fecior de curvă (ital.).

pierduse niciodată bucuria băiețelului în fața distrugerilor nevinovate.

— Du-te înapoi la bază și fă rost de niște dinamită, de cablu de legătură și de un detonator de-ăla electric. Eu rămân aici să-i organizez pe săteni.

— E turcească, a mai zis Carlo arătând cu degetul înspre caracterele îmbârligate care abia se mai vedeau de sub petele mari și găurile făcute de rugină. Probabil că plutește de vreo douăzeci de ani, sau chiar mai mulți, de la Războiul cel Mare.

— *Merda*, de necrezut, a zis Corelli. Chiar că-i ciudat. Mă gândesc că tot explozibilul din ea s-o fi degradat de-atunci.

— Adică n-o s-avem și noi parte de un bum-bum zdravăn?! a întrebat Carlo dezamăgit.

— O s-avem dac-aduci tu suficientă dinamită, *testa d'asino* ce ești!

— Am priceput aluzia, a zis Carlo și-a pornit înapoi pe drum în sus, către sat.

Corelli s-a întors către Pelagia, rămași cu ochii pironiți de mirare la arma aceea străveche și uriașă.

— Spune-i lui Lemoni că, dacă mai găsește vreodată ceva, orice, ori-și-ce, care-i făcut din metal, și ea nu știe ce este, niciodată, dar niciodată să nu-l atingă, să vină repede să-mi spună mie. Și spune-i să le spună ea mai departe același lucru tuturor copiilor.

Pe urmă, Corelli a rugat-o pe Pelagia s-o facă pe interpretul pentru el și le-a făcut semne sătenilor să se adune în jurul lui.

— Mai întâi de toate, le-a spus el, va trebui să explodăm mașinăria asta. S-ar putea să fie o explozie foarte puternică, așa că, la momentul respectiv, o să vă rog să mergeți cu toții înapoi în vârful dealului și să priviți de acolo, pentru că altfel riscăm să facem din greșeală un adevărat măcel. Cât timp așteptăm aici să ne vină dinamita, am nevoie de câțiva bărbați voinici, cu lopeți, care să-mi sape o tranșee la vreo cincizeci de metri de drăcia asta, cam pe-acolo, ca să pot să mă pun la adăpost când o fi să detonez bomba.

Trebuie să fie cam de dimensiunile unui mormânt. Cine se oferă voluntar? a întrebat el, uitându-se pe rând la toate fețele, dar fețele acelea își mutau privirile în altă parte. Nu era bine să ajuți un italian și, cu toate că fiecare voia să asiste la marele bum, să te oferi tu, primul, voluntar era ceva de rușine. Văzând fețele acelea ostile, căpitanul s-a înroșit când a adăugat: Cei care se oferă primesc un pui să-l împartă între ei.

— Doi pui, a zis Kokolios, ridicând două degete.

Corelli a încuviințat din cap, la care Kokolios a zis:

— Facem eu și cu Stamatis și vrem câte doi pui fiecare.

Pelagia i-a tradus căpitanului, care s-a încruntat:

— Fiecare?! – pe urmă și-a dat ochii peste cap exasperat și a bombănit cu jumătate de glas: *Rompiscatole* – Nesătulule!

Și uite-așa, Kokolios și Stamatis, comunistul și monarhistul, care totuși erau buni și vechi prieteni, uniți acum de foame și de spiritul antreprenorial, s-au întors fiecare la casa lui, după lopeți. În locul indicat de căpitan, s-au apucat să sape o groapă dreptunghiulară, stivuiind nisipul pe latura dinspre bombă, ca să formeze ceva ca un val de pământ de protecție. Când au ajuns la o adâncime de numai un metru și ceva, groapa a început să se umple cu apă; căpitanul s-a uitat la malul gălbui cu un aer de nemulțumire și descurajare.

— Uite, că se umple cu apă de jos în sus, a remarcat el adresându-i-se Pelagiei, deși nu era nevoie, fiindcă și ea stătea, ca toată lumea, și se uita cum lucrau cei doi bătrâni.

Pelagia s-a uitat la el râzând:

Păi, nu se știe că, dacă sapi o groapă într-o plajă, până la urmă se umple de jos în sus cu apă?!

Corelli s-a încruntat; începea să aibă rezerve față de toată povestea, ceea ce avea darul să-i confirme hotărârea de-a o duce până la capăt.

Carlo s-a întors nu numai cu dinamita și cu celelalte instrumente, ci și cu un camion întreg de soldați, toți înarmați până în dinți și evident nerăbdători să asiste la spectacolul care se anunța.

— De ce nu l-ai anunțat și pe Hitler, c-atunci puteai să inviți și toată armata germană! a comentat Corelli enervat, însă Carlo s-a arătat nevinovat, ba chiar lezat:

M-au obligat să-i car după mine pe toți ăștia, fiindc-așa zice regulamentul, că n-ai voie să transporti explozivi fără escortă. Cică din cauza partizanilor, așa că n-ai de ce să dai vina pe mine.

— Partizani?! Care partizani?! Adică bandiții ăia de jefuiesc satele când ne uităm noi în altă parte?! Hai, că mă faci să râd!

— Gaura asta nu e bine amplasată, a intervenit un individ mărunț de statură, în uniformă de genist.

— Gaura asta e bine amplasată unde-am amplasat-o eu! a strigat căpitanul, din ce în ce mai enervat de perspectiva de a-și vedea mica escapadă recreativă cum să scapi de sub control.

— E prea aproape, a insistat genistul. Unda de șoc o să treacă bine-mersi peste gaura dumitale și-o să-ți smulgă ochii și creierii din cap, și după aia o să trebuiască să ne-apucăm de săpat ca să te scoatem afară – dacă nu cumva chiar asta vrei, să te-odihnești în pace aici, pe plaja asta!

— Uite ce este, caporale, dă-mi voie să-ți spun că eu sunt căpitan, iar dumneata, caporal. Eu sunt șef aici.

Dar militarul nu s-a lăsat intimidat:

— Iar mie dă-mi voie să-ți spun că eu sunt genist, iar dumneata ești un dobitoc și jumătate!

Corelli a căscat ochii mari, la început mirat, apoi și mai mari, de-a dreptul furios:

— Insubordonare! a răcnit el. Îți fac reclamație! – la care genistul a ridicat din umeri și i-a zâmbit:

— Fă ce vrei, pentru că un mort nu poate face reclamație. Dacă, vrei să mori, dă-i drumul. Eu stau și mă uit.

— *Carogna* – Canalie! s-a mai stropșit Corelli, la care militarul a repetat:

— Un dobitoc și jumătate! apoi s-a întors și-a plecat. Spălându-se pe mâini de toată procedura, s-a îndreptat către vârful dealului, unde, odată ajuns, și-a aprins o țigară și s-a

așezat pe jos, uitându-se cu ochii mijiți, din cauza soarelui care scăpăta, la preparativele în desfășurare mai jos. Era minunat. Marea îi oferea o mulțime de nuanțe, între albastrul ultramarin și *lapis lazuli*, plus că se vedeau sub nivelul apei aglomerările de stânci, mai sumbre, și valurile unduitoare de alge. Abia aștepta să vadă ce urma să i se întâmple dobitocului ăluia de ofițer.

Corelli a plasat încărcătura de dinamită chiar sub mină și a desfășurat cablul de legătură, care era exact atât de lung, cât să ajungă până la tranșeea lui în care băltea apa. După aceea, de teamă că genistul ar fi putut avea, totuși, dreptate, dar hotărât să-și atingă scopul cu orice chip, el și toată trupa de soldați nerăbdători au înălțat un perete mare de nisip jur-împrejurul minei, pentru ca șocul cel mai mare al exploziei să fie îndreptat în sus. Totul ajunsese ca un fel de inversul unei gogoși, adică un inel mare din care nisipul fusese excavat, în centrul căruia se găsea nisipul respectiv sub forma unei coloane având în vârf, ca niște peri, câteva țăpoaie retezate și ruginite, care păreau de mult părăsite. Nu numai Drosoula, ci și alte femei au remarcat că semăna foarte mult cu o puță megalitică în stare de repaus.

— *Avanti!* a strigat căpitanul în cele din urmă și atât soldații, cât și spectatorii au pornit înapoi spre vârful falezei, nădușind și gâfâind, cu toate că soarele după-amiezii târzii își pierduse de-acum fierbințeala. Jos de tot, pe plajă, Corelli părea ceva mai mare decât un șoricel. Soldații s-au așezat care – cum și au început să discute între ei dacă plaja aceea ar fi fost bună de jucat fotbal. Caporalul genist a dezvoltat, pe un ton vehement și acid, chestiunea ofițerului tăcănit și s-a oferit să țină pariurile pe tema dacă supraviețuia sau nu. Pelagia, care se simțea profund alarmată, a observat cum îl treceau pe Carlo toate apele îngrijorării. L-a văzut făcându-și cruce de mai multe ori și bolborosind rugăciuni. Carlo s-a întors către ea și i-a aruncat o privire cu care parcă o implora: „Tu ești singura care-l poate opri”.

Jos, din tranșeea lui, căpitanul Corelli a tras cu ochiul peste marginea adăpostului și a rămas uimit de vecinătatea neașteptată a minei. De ce se uita mai mult la ea, de aceea

parcă mina se apropia și se mărea, până când i s-a părut, fără glumă, că avea douăzeci de metri înălțime și că stătea la el în poală, ca o curvă nechemată, enormă și grotescă, dintr-un bordel pe care l-ar fi confundat, ca un naiv ce era, cu un bar obișnuit. A luat decizia de a nu se mai uita la ea. Mațele i se răzvrăteau în modul cel mai deconcertant cu putință, plus că abia acum realiza că era learcă până la genunchi, iar cizmele i se umpluseră cu o apă enervant de nisipoasă și de udă. Și-a pus amândouă mâinile pe mânerul în formă de T al detonatorului și l-a mișcat de câteva ori în sus și-n jos, ca să se obișnuiască și el cu ideea de a produce o detonare. Abia după aceea a legat firele la borne.

Preocupat de perspectiva mai mult decât verosimilă de a se trezi cu ochii și creierul smulși din cap, a pus în practică de câteva ori, în minte, o manevră foarte rapidă: apăsa mânerul detonatorului, după care-și muta mâinile imediat de-o parte și cealaltă a capului și-n același timp închidea ochii strâns de tot. Deocamdată, a ridicat ochii spre cer, și-a făcut cruce, a adoptat o atitudine demnă și a apăsât brusc mânerul detonatorului.

S-a auzit un pocnet scurt, apoi o pauză aproape infinitezimală, după care un muget *basso profundo*. Toți cei de pe faleză au văzut o imensă coloană de materiale amestecate ridicându-se cu o certitudine și o grație magnifice cu mult peste nivelul de la care priveau ei, către înaltul cerului. Cu fețele înlemnite de uimire, au admirat cum se roteau încet prin aer bucăți întunecate de metal, stropi de apă care luceau în soare și proiectau curcubeie de-o clipă, gogoloaie moi și amorfe de nisip îmbibat cu apă, perdele străvezii de nisip uscat și inflorescențe din ce în ce mai mari de fum, unele negre, altele portocalii.

Ali-raa! au strigat grecii, iar soldații italieni: *Figlio di putana di stronzo d'un cane d'un culo d'un porco d'un pezzo di merda!*⁷⁰

⁷⁰ Înjurătură aglutinantă, de bună seamă intraductibilă, care conține cuvintele: fiu, curvă, căcat, câine, cur, porc, bucată, rahat.

Deodată, fără niciun avertisment, unda de șoc i-a măturat pe toți și i-a trântit pe spate ca pe muritorii neputincioși din vremuri de demult, șterși cu un dos de palmă de Zeus-stăpânul norilor. *Putanas yie!* și-au spus în barbă grecii stupefiați, iar soldații: *Porco cane!* Nici n-au apucat bine, cu mari eforturi, să se ridice în picioare, că s-au uitat în sus și au văzut că ascensiunea parcă nesfârșită a produselor exploziei se oprișe, totuși. Nu numai că se oprișe, dar se lăbărta în toate direcțiile, ca o floare imposibil de oprit, și descria niște arcuri colosale, atotcuprinzătoare. Îngroziți și înlemniți, oamenii de pe faleză se uitau și-și lăsau capetele pe spate într-un unghi din ce în ce greu de imaginat, pe măsură ce norul sumbru, amenințător, dar altminteri frumos, se desfășura pe deasupra capetelor tuturor. Pelagia, precum Carlo și atâția alții, fusese cuprinsă de o liniște de gheață, paralizantă, de o uimire cumplită și dezarmantă, după care, la fel ca toată lumea, s-a aruncat și ea pe burtă peste ierburile țepoase dintre stânci și și-a îngropat fața între brațe.

O turtă dușmănoasă de nisip ud i s-a prăbușit ca o palmă uriașă dată peste spinare, tăindu-i respirația, și o așchie de metal care se albise de cât de încinsă era s-a înfipt în sol chiar lângă capul ei, pârjolind totul în jur, până la stânca de dedesubt, cu un fâșait ascuțit. O altă schijă i s-a înfipt în talpa ghetei, despărțindu-i-o efectiv de călcâi. Fragmente minuscule de rugină încinsă i-au căzut în ploaie pe haine, ciuruindu-le cu găurici pârlite, chinuindu-i carnea și făcând-o să se zbată de durere, ca și cum ar fi fost niște săgeți care o înțepau, pătrundeau adânc și o ardeau ca veninul de viespe. Din mintea ei s-a scurs orice altceva, lăsând golul imens al resemnării care-i cuprinde pe cei neputincioși în fața iminenței morții.

Totul s-a sfârșit, după o veșnicie, cu o ploaie blândă și vag reconfortantă de nisip uscat, care cădea din cer și se așternea în liniște pe oameni și pe orice altceva din jurul lor, se aduna în mici dune simetrice pe cefeile tuturor, se lipea ca o glazură de zahăr de turtele neregulate și de dărele de nisip ud” strecurându-se cu o dexteritate insidioasă pe sub haine

și în pantofi. Era cald și crea o senzație de plăcere aproape metafizică.

Cuprinși de tremur și de slăbiciune ca niște pisoi, oamenii au început să se ridice, care cum putea, în picioare. Unii au căzut înapoi de îndată ce au reușit să se îndrepte, alții au căzut la loc pentru ca altcineva întinsese o mână și se sprijinise de ei. A urmat o adevărată comedie de ridicări în picioare și căderi înapoi, o feerie de tatonări și bombăneli, un carnaval întreg de genunchi înmuiați fără nicio explicație și de chipuri spectrale, înălbite de pleoastele de nisip care se lipiseră de ele și-acum se scurgeau în jos. Era o fojgăială solemnă și impunătoare de pieptănături modificate atât de curios, încât nu păreau cu puțință, de îmbrăcăminte sfâșiată atât de rău, încât devenise de nerecunoscut, o *celebrazione* de pe lumea cealaltă, infernală, de trupuri care se bălăbăneau, de ochi care priveau într-un gol virgin, atârnați parcă din greșeală de niște fețe de menestreli negrotei.

Burnița liniștitoare de nisip era de neoprit: îi pudra pe toți, li se așeza ca un roi de musculițe gălbui pe gene și sprâncene, se agăța cu o tenacitate electrostatică de perii din nasuri, se amesteca oribil în saliva din gură, se strecura obscen în lenjeria de pe corpuri și le îngrozea pe femei, se lipea ca un balsam de nădușeală de la subțiori și, măcar atâta lucru, îi întinerea pe bătrâni umplându-le ridurile.

Oamenii se țineau unii de alții fără să scoată o vorbă, năuciți de uimire, uitându-se la norul spectaculos, chiar dacă negru, de fum dens, care se umfla din el însuși, se răspândea în toate direcțiile, acoperindu-le soarele și cerul și ascunzându-le lumina. Și-au șters nisipul de pe fețe cu mânecile, nefăcând altceva decât să înlocuiască o dâră cu alta. Unul sau doi au început să verifice cât de răniți erau, urmărindu-și fascinați sângele care parcă izvora de sub nisipul prăfos, înnegrit și lipit, colorându-l în stacojiu. Nimeni nu mai recunoștea pe nimeni: italieni și greci se uitau lung unii la alții, deznaționalizați de tuse, de mângă și de stupefacția reciprocă. La un moment dat, o voce înecată a scos un strigăt.

Parcă atrași de un magnet, toți cei de față s-au strâns

În jurul a ce mai rămăsese din genistul mulțumit-de-sine, al cărui cap retezat zâmbea serafic, privind în sus de sub pudrajul de nisip. Corpul îi zăcea alături, cu pieptul în jos, ghilotinat de un disc de oțel zimțat și ruginit, care încă mai fumega, înfipt în pământ până la jumătate.

— A murit fericit, s-a auzit o voce pe care Pelagia a recunoscut-o ca fiind a lui Carlo. Nu poți pretinde mai mult. Numai că n-o să mai țină el pariurile.

— *Putana*, s-a auzit o altă voce subțire, ezitantă și tremurată, care trebuie să fi fost a lui Lemoni.

Cineva a început să horcăie, iar alți cinci sau șase inși s-au contaminat și ei, adăugând zgomotul unor icneli dureroase la tortura generalizată a tușitului.

Cuprinsă brusc de cele mai negre temeri, Pelagia a dat fuga până la marginea falezei și a încercat să vadă prin ploaia de nisip, cu inima bătându-i panicată. Ce se întâmplase cu căpitanul?!

A văzut un crater cu diametrul de treizeci de metri, care fusese deja umplut de marea curioasă. A văzut panglici de metal contorsionate, care se răspândiseră la depărtări de sute de metri, a văzut alte cratere și movile de diverse forme, ca niște sateliți, dar de căpitan și de tranșeea lui nu era nici urmă.

— Carlo! a răcnit ea, ducându-și amândouă mâinile la piept.

Năucită de durere, a căzut în genunchi și-a izbucnit în plâns.

Carlo a luat-o la fugă pe cărarea care cobora către plajă, la fel de stăpânit de groază ca și Pelagia, dar ceva mai obișnuit decât ea cu datoria de-a și-o stăpâni. În mintea lui era proaspătă memoria plângerii lui Francesco, cu capul său zdrobit, care-i murise în brațe în Albania și nimic altceva decât alergarea n-ar fi putut amâna bocetul ca o furtună care stătea să se dezlănțuie în inima lui.

Ajungând în locul în care bănuia că fusese tranșeea, s-a oprit brusc. Nu se vedea nimic. Totul era tăvălit și de nerecunoscut. Carlo și-a înălțat brațele, ca și cum i-ar fi reproșat lui Dumnezeu, și era gata-gata să înceapă să-și

izbească tâmpilele cu pumnii, când a zărit ceva mișcare cu coada ochiului.

Căpitanul Corelli nu se distingea în nisipul ud, fiindcă fusese acoperit perfect. Explozia îl lipise de pământ, apoi mișcarea pe verticală îl smulsese de unde era, îl ridicase în aer și-i dăduse drumul să cadă înapoi pe spate. Acum zăcea cu fața în sus, făcut perfect una cu plaja de trombele de nisip care se prăbușiseră peste el și-l acoperiseră de tot. Mormăind și nereușind să se ridice în capul oaselor, aducea cu un monstru de prin filme. Carlo a izbucnit în râs, dar veselia lui bruscă era în același timp amestecată cu teama că se putea foarte bine ca omul acela pe care Pelagia-l iubea atât de mult să fi fost grav rănit. Neștiind ce altceva putea face, l-a ridicat în brațe și l-a dus în apa mării; și-a adus aminte din nou de felul în care-l dusesese în brațe pe Francesco de unde căzuse, între linii, și o dată în plus i-a auzit pe greci aclamându-l binevoitori.

În valuri, Carlo și-a spălat căpitanul de nisip și a descoperit că era mai mult decât dezorientat, dar nu părea să fi fost rănit.

— Cum a fost, bine? l-a întrebat Corelli. Eu am ratat-o.

— O adevărată *sporcaccione* – o scârboșenie de explozie, a zis Carlo. De departe mai bună decât oricare alta pe care-am văzut-o vreodată.

Corelli i-a văzut buzele mișcându-se, dar n-a auzit niciun sunet. Adevărul este că nu auzea nimic altceva decât dangătul prelungit al celui mai mare clopot din lume.

— Vorbește mai tare! i-a spus el lui Carlo.

Despre urmările acestui episod sunt multe de spus. Căpitanul Corelli a rămas așa, surd, vreo două zile, în acest răstimp suferind în sinea lui ca un câine la gândul c-ar fi putut rămâne pentru totdeauna fără muzică. Tot restul vieții, de altfel, avea să sufere accese periodice de vâjâieli în urechi, ca un suvenir durabil din sejurul său grecesc. Generalul Gandin l-a acuzat de moartea genistului și de a fi provocat o mobilizare imediată a tuturor trupelor Axei staționate în Cefalonia, care, din cauza exploziei formidabile și a uriașului nor-ciupercă, deduseseră că avea loc o invazie neașteptată

din partea Aliatilor. A fost la un pas de a fi retrogradat, dar, până la urmă, tot generalul Gandin a conchis că, de vreme ce nemții plăteau salariile întregii garnizoane italiene, n-ar fi rezultat niciun beneficiu material pentru Italia. Și așa era motiv de fricțiune faptul că germanii nu le îngăduiau italienilor să facă nicio promovare, pe motiv de cheltuieli suplimentare ale cancelariei, drept care generalul nu avea de gând să le dea ocazia să facă nici cea mai mărunță economie. L-a acuzat pe Corelli că acționase din proprie inițiativă și fără să ceară permisiunea, că nu adusese problema la cunoștința autorităților competente, pentru punerea în pericol a altor persoane fără să se gândească la consecințe și pentru conduită nepotrivită cu statutul său de ofițer. A fost condamnat la o severă mustrare, ce avea să-i rămână la dosar pe toată durata carierei sale militare. Corelli s-a dus plin de ingeniozitate și de pasiune cu un trandafir roșu și o cutie de bomboane de ciocolată elvețiene de contrabandă la secretara cea apetisantă a generalului și, ca prin minune, mustrarea i-a dispărut de la dosar, după ce a zăcut acolo ca o piază rea timp de trei zile mari și late.

Căpitanul s-a bucurat de un tratament de lux, fiind îndopat și giugiulit ca niciodată de Pelagia, care-și exprima sentimentul de ușurare sub forma bombardamentelor cu pupături, cu vorbe dulci și cu promisiuni, mult mai numeroase decât firele de nisip care plouaseră din cer. Günter Weber și-a adus gramofonul cu pâlnie la căpătâiul lui Corelli și s-a așezat lângă patul lui, ca să-l învețe cuvintele de la *Mein Blondes Baby*⁷¹ și *Leben Ohne Liebe*⁷²; Carlo, în schimb, făcea naveta și-i raporta despre inexorabila și trista erodare a craterului de la malul mării. Lemoni, devenită expert de primă mână în descoperirea de bucăți de metal ruginite, îi făcea vizite și-l obliga să se dea jos din pat, ca să vină cu ea și să identifice câte-un cuțit vechi de plug, vârful în formă de con al câte unui obuz consumat de baterie

⁷¹ Iubita mea blondă (germ.).

⁷² Viața fără iubire (germ.).

antiaeriană, sau chiar câte o cutie de conserve turtită. Dezamăgirea fetei, când înțelegea că niciunul dintre acele obiecte nu putea fi detonat, depășea puterea de înțelegere a adultului într-o măsură care poate fi descrisă, fără teama de a greși, drept nemăsurată.

Dar toate astea mai târziu, în seara minunatului eveniment, doctorul Iannis a ieșit val-vârtej din bucătărie, cuprins de furie și hotărât să-i spună Pelagiei ceva s-o usture, când nu numai fiica lui, ci o gloată întreagă de persoane înspăimântător de jezoase, sleite și zdrențăroase și-au făcut apariția în fața porții lui.

Un ins de nerecunoscut, cât Carlo de mare și care mai târziu s-a dovedit a fi însuși Carlo, purta în brațe trupul inconstient al cuiva care tot mai târziu s-a dovedit a fi căpitanul. O femeiușcă despre care ai fi zis că era cea mai nebună și mai deznădăjduită boarfă din cea mai săracă și amărâtă mahala din Cairo s-a dovedit a fi Pelagia. O ființă mărunță, care putea fi ori un băiețel, ori o fetiță dezgropată dintr-un mormânt recent s-a dovedit a fi Lemoni. Avea să-i ia toată noaptea să curețe rănile, ceea ce urma să-i aducă un profit spectaculos în vinete, al căror sezon tocmai începuse la vremea respectivă.

Dar în primul moment, când s-a trezit față în față cu gloata ca vai de lume de soldați și de greci dezorientați și jerpeliți, nu se putea gândi la nimic altceva decât la spectacolul grețos și de neimaginat peste care dăduse mai devreme în bucătărie.

— Cine anume, a răcnit el la modul retoric, a avut îndrăzneala să-mi umple bucătăria cu melci?!

Într-adevăr. Erau melci peste tot: pe ferestre, sub tablile meselor, perpendicular și de-a curmezișul pe pereți, în castronul Psipsinei, în ulciorul cu apă, lipiți imprudent de rogojini, îndreptându-se hotărâți spre coșul cu legume, și cocoțându-se cu un elan donquijotesco pe țeava pipei doctorului Iannis și pe lentilele ochelarilor săi, lăsați, din nebagare de seamă, pe pervazul ferestrei.

Pelagia și-a dus mâna la gură, oripilată și vinovată; Lemoni, când a văzut cărăruile sidefii, lucioase, îmbârligate,

încrucișate și amplasarea sublim-dezordonată a spurcăciunilor evadate, a bătut din palme de bucurie și a exclamat:

— *Porca putana!* la care un bărbat, care trebuie să fi fost taică-său, i-a și cârpit o palmă după ceafă.

44

Jaf

Kokolios a fost trezit în toiul nopții de zarva unei suferințe păsărești. În primul moment, s-a gândit că jderul ăla de pin al doctorului se strecurase printre orătăniile lui; de la bun început el fusese de părere că era un gest antisocial să ții pe post de animal de casă un asemenea hoț de păsări notoriu și-l prinsese deja de două ori furându-i din ouă. Acum, a tras o înjurătură și s-a dat jos din pat. Era hotărât să-i tragă hoțomanului o scatoalcă zdravănă după cap cu un par și să tranșeze disputa cu doctorul, vrând-nevrând, o dată pentru totdeauna.

Și-a pus ghetele și a întins mâna după bâta pe care-o ținea deasupra tocului ușii încă de la izbucnirea războiului. Era o bucată groasă și noduroasă de lemn de dafin culeasă de prin mărăcinișuri, iar la capătul mai subțire îi dăduse o gaură, prin care băgase un laț din șnur de piele. Și-a băgat mâna prin laț și a deschis ușa casei, târând-o scrâșnit, într-un arc de cerc, peste dalele de piatră. De zece ani își tot propunea să-i repare balamalele. Norocul lui că zgomotul ușii era acoperit de cotcodăcelile și țipetele frenetice ale găinilor; Kokolios a ieșit hotărât în noapte.

Era foarte întunecat afară, un nor gros interpunându-se între Pământ și Lună, iar zgomotul era cumplit: greierii se molipsiseră și ei de la hărmălaia găinilor și cârâiau din toate puterile. Kokolios a încercat să vadă ceva prin beznă, în schimb a auzit limpede niște înjurături șoptite. Neștiind ce să creadă, s-a forțat să vadă, totuși, ceva. A zărit doi soldați italieni mărunței fugind de colo-colo prin coteț și încercând

cu disperare să apuce și ei vreuna dintre orătanii. Cuprins de furie, Kokolios a trecut la acțiune, fără să mai stea pe gânduri. În ciuda puștilor pe care cei doi soldați le purtau pe spinări, a scos un strigăt războinic înfricoșător și s-a aruncat în luptă.

Soldați înduraseră campania albaneză și se dovediseră bravi, dar n-aveau cum să se pună în beznă cu o creatură sălbatică, diavolească, despuiată, care le căra lovituri peste capete și spinări, le trăgea șuturi la picioare și scotea zbierete nepământești. Au strigat amândoi: *Putana!* și și-au protejat capetele cu mâinile, dar s-au trezit cu încheieturile mâinilor și coatele zdrobite de alte serii de lovituri ucigătoare. Au căzut în genunchi și și-au întins mâinile în față cu strigăte disperate, implorându-l pe nebun să se oprească.

Deși nu rupea nici boabă de italiană, Kokolios era în stare să recunoască un dușman învins, când îl avea înaintea ochilor. Și-a aruncat pe jos bâta, i-a apucat de gulere pe cei doi găinari și i-a obligat să se ridice în picioare. Trăgându-le șuturi în dos la fiecare pas, mai mult i-a târât după el până la locuința doctorului. La fiecare câțiva pași, îi izbea cap în cap, de parc-ar fi fost un director de școală care-și ieșise din minți.

Când au ajuns în fața casei doctorului, Kokolios încă-i mai scutura și le trăgea șuturi.

— *Iatre! Iatre!* s-a apucat să strige.

Doctorul Iannis a ieșit în scurt timp, numai în cămașă de noapte, la fel cum au ieșit și căpitanul, și Pelagia. La lumina lunii de-acum ivite de după nori, l-au văzut pe Kokolios, care n-avea nimic de îmbrăcat pe el în afară de ghetele butucănoase, tremurând de furie, cu câte un soldat învins în fiecare mână. Și, lucrul cel mai curios, ambii soldați aveau în continuare puștile de-a curmezișul spatelui.

— Treci imediat în casă! i-a spus doctorul Iannis fiicei sale, îngrijorat să nu-și piardă inocența dacă-l vedea pe bărbatul înrăit și despuiat, cu picioarele lui crăcănate și pieptul găunos.

Ascultătoare, Pelagia s-a retras în bucătărie, ca să se poată bucura de spectacol de la adăpostul ferestrei.

Kokolios a făcut semn cu mâna înspre Corelli, dar a țipat la doctor:

— Spune-i nenorocitului ăsta de macaronar că oamenii lui sunt niște găinari, niște găinari și nimic altceva, ai înțeles?

Doctorul Iannis i-a trecut mesajul mai departe căpitanului Corelli, care a rămas nemișcat în prima clipă, ca și cum s-ar fi gândit cum să procedeze. Pe urmă, a intrat înapoi în casă, iar doctorul i-a spus lui Kokolios:

— Cred că n-ar strica dacă te-ai mai liniști puțin, după care, dacă ofițerul tot se afla înăuntru, a profitat de ocazie ca să-și mai tachineze puțin vecinul: Parcă știam că ești comunist, a remarcat el.

— Păi da, sigur că sunt comunist, i-a întors-o dintr-o suflare Kokolios.

— Iartă-mă, a continuat doctorul Iannis, dar, dacă-mi aduc eu bine aminte, orice proprietate este furt. Așa că tu, dacă ești proprietarul găinilor, înseamnă că și tu le-ai furat.

Kokolios a tras o flegmă în țărână.

— Proprietatea bogaților e furt, nu proprietatea săracilor!

Această filosofică dezbatere s-a oprit brusc în momentul în care căpitanul și-a făcut apariția din nou, ținând în mână revolverul. Într-o primă clipă de coșmar, atât doctorul, cât și fiica lui s-au temut că avea de gând să-l împuște pe Kokolios. Pelagia s-a întrebat disperată dacă era cazul să se ducă și ea să-și caute pistolul Derringer, însă n-a fost în stare să se miște din loc. Kokolios l-a privit pe căpitan cu o față pe care se amestecau groaza, provocarea și mânia convinsă de dreptatea ei. Și-a scos în afară pieptul mândru, de parc-ar fi fost gata să moară pentru dreptul găinilor grecești de a trăi nestingherite chiar și în teritoriile ocupate.

Spre surprinderea tuturor, căpitanul și-a îndreptat revolverul spre fața unuia dintre găinari și i-a ordonat să se culce în țărână. Hoțul i-a zâmbit complice, dar Corelli a tras înapoi cocoșul aurmei. Soldatul s-a trântit la pământ cu o promptitudine caraghioasă și a început să-și ceară iertare

scâncind. Corelli nu l-a băgat în seamă, ci i-a făcut semn și celuilalt să se culce la fel.

Pe urmă, căpitanul l-a luat de braț pe Kokolios și l-a tras mai la o parte cu un metru și ceva. Pe cei doi soldați culcați la pământ i-a îndemnat cu piciorul să se miște și le-a ordonat:

— Și-acum, târâș! – dar soldații s-au uitat unul la altul ca și cum n-ar fi înțeles ce voia de la ei. Am zis: Târâș! a răcnit căpitanul, trecând de la o mânie calmă la o furie dezgustată. Cum unul dintre soldați s-a ridicat în mâini și-n genunchi, i-a pus un picior în ceafă și l-a trântit cu forța înapoi la pământ. Pe burtă, feciori de curve ce sunteți!

Cei doi s-au târât înainte cu mișcări ca de melci, până când au ajuns în dreptul ghetelor lui Kokolios.

— Lingeți-le! a ordonat Corelli.

Degeaba au protestat. Căpitanul l-a lovit cu cravașa pe unul dintre ei peste cap, iar doctorul a închis ochii, înfiorându-se numai la gândul suferințelor fizice de care se temea că urmau. Pelagia și-a dus mâna la gură, șocată, iar inima ei a tresărit pentru cei doi găinari umiliți; nu-i venea să creadă că iubitul ei căpitanul știa să fie atât de crud, atât de lipsit de remușcări. Poate că, totuși, un muzician putea fi și soldat.

Cei doi hoți au lins ghetele lui Kokolios. Acesta s-a uitat la ei de sus în jos mut de uimire și abia când și-a văzut protuberanțele flasce ale părților ascunse ceva mai albicioase decât restul trupului la lumina lunii și-a adus aminte că nu avea nimic pe el. A căscat gura deși mai mare uimire, și-a dus amândouă mâinile brusc peste ce avea el mai valoros și-a luat-o repede la picior spre casă.

Înăuntru, în bucătărie, Pelagia nu s-a putut abține să râdă, însă căpitanul nu avea câtuși de puțin chef de veselie când a intrat înapoi.

— Voi, cu sudul vostru! a strigat el. Camorra, mafioți! Renegaților!

Hoții stăteau la masă, iar căpitanul îi plesnea după ceafă la fiecare epitet. Arătau și mai mărunți și demni de milă. Doctorul a ridicat mâna ca să-l oprească pe căpitan să-i

mai lovească. Corelli i-a ridicat de gulere, cum făcuse și Kokolios mai devreme, i-a târât până la ușa, le-a dat brânci amândurora în noaptea de afară. Cei doi au căzut grămadă pe dalele de pavaj, apoi s-au ridicat în grabă și-au fugit.

Ofițerul a intrat înapoi în casă, cu ochii injectați de furie. I-a străpuns cu privirile pe doctorul Iannis și Pelagia, ca și cum ar fi fost și vina lor, și-a strigat:

— Tuturor ne e foame! – și și-a ridicat ambele mâini în sus, luându-și-l parcă martor pe Dumnezeu, a scuturat din cap și s-a izbit cu pumnul în piept. Ce dezonoare! a mai exclamat el, apoi a intrat cu pași mari în camera lui și a trântit ușa după el.

După alte două zile, Pelagia a ieșit în curte și s-a mirat: lipsea ceva cu care se obișnuise. S-a uitat de jur-împrejur, dar nu și-a dat seama ce anume. Apoi, brusc, a realizat. Căpitanul a ieșit din casă și-a găsit-o plângându-și în pumni.

— Mi-au luat capra, s-a căinat ea. Capra mea frumoasă.

Parcă o și vedea căsăpită, măcelărită pentru carne – și era pentru ea o viziune mult prea cumplită.

Căpitanul și-a pus o mână pe umărul fetei care se scutura de plâns; dar Pelagia i-a dat mâna la o parte și și-a văzut de hohotitul ei.

— Sunteți cu toții niște ticăloși, voi aștia toți, niște hoți și ticăloși!

Căpitanul s-a îndreptat cât era de înalt.

— *Tesoro mio* – Comoara mea, îți jur pe viața mamei mele c-o să-ți găsesc o altă capră!

— Ba nu! i-a strigat Pelagia, întorcându-și către el chipul brăzdat de lacrimi. Nu vreau să primesc nimic de la tine!

Corelli s-a întors și-a plecat. Amărăciunea provocată de rușine îl rodea ca un vierme pe dinăuntrul inimii.

Vremea inocenței

Au devenit iubiți în sensul tradițional și au făcut dragoste la fel, în sensul tradițional. Pentru ei, a face dragoste însemna să se sărute pe întuneric sub măslin, după ce intra în vigoare interdicția de circulație, ori să stea pe o stâncă și să privească delfinii prin binoclul lui. El o iubea mult prea mult ca să-i periclitizeze fericirea, iar ea, la rândul ei, avea prea multă minte ca să-și arunce precauția pe fereastră. De câte ori nu văzuse ea și răsvăzuse nenorocirea fetelor rămase cu câte un copil nerecunoscut de nimeni, de câte ori nu văzuse și răsvăzuse cazuri de septicemie, de moarte prin otrăvire prelungită, la fetele care se supuneau la chiuretaje cu croșete sau cu sârme. Le îngrijea împreună cu tatăl ei, după care se îngrijea de ele împreună cu preoții și știa foarte bine, iar căpitanul înțelegea: dacă nu se culcau unul cu celălalt, nu era din cauză că nu-și doreau, ci că, de fapt, lucrurile nu aveau cum să stea altfel.

Timpul furat și-l exploatau la maximum, ceea ce le-a venit și mai ușor să facă după ce Günter Weber i-a făcut rost lui Corelli de o motocicletă „împrumutată” de la Wehrmacht⁷³ la schimb cu șuncă de Parma, vin de Chianti și brânză mozzarella. Oficial, motocicleta fusese casată în urma unui accident nefericit; în realitate, Weber o dăduse, pur și simplu, la reparat, după care i-o dăruise prietenului său.

Despre această motocicletă a aflat și Pelagia într-o zi când s-au auzit, de dincolo de zidul curții, un păcănit de eșapament, un hureit de motor, un rateu toate urmate de liniște. Psipsina a intrat în casă fugind și s-a ascuns sub masă. Pelagia a ieșit în curte și l-a recunoscut pe Corelli, deși era echipat cu bonetă cu urechi și ochelari groși de protecție, era murdar pe față și tușea de cât praf inhalase pe șaua unui motor negru. El a văzut-o venind și și-a ridicat ochelarii de protecție. Pelagia a izbucnit în râs când l-a văzut, pentru că avea în jurul ochilor două inele mai deschise la culoare față

⁷³ Denumire dată Armatei germane în perioada celui de-al Treilea Reich. Textual: „Puterea de apărare”.

de restul feței cenușii, acoperite de zgură, iar buzele îi păreau nefiresc de rozulii, ca și cum și-ar fi dat pe ele cu vreun produs cosmetic. Căpitanul i-a zâmbit larg, având impresia că era pur și simplu bucuroasă că-l vedea, și a întrebat-o:

— *Vuole fare un giro* – Vrei să faci un tur?

Pelagia și-a încrucișat brațele și a scuturat din cap:

— Nu m-am urcat niciodată pe-o motocicletă. De fapt, nici într-o mașină nu m-am urcat niciodată – și n-o să-ncep acum.

— Nici eu nu m-am urcat pe motocicletă până-acum, a zis el, dar e foarte ușor. Și nu-i așa că-i frumoasă mașinăria?

— N-are decât două roți, nu se poate să nu se răstoarne. E și normal. Trebuie să fii nebun să te plimbi cu așa ceva.

— Sunt de acord cu tine c-ar trebui să cadă, a zis Corelli înălțându-și privirile spre ea. Dar să știi că nu cade. Atâta doar, că nu merge chiar întotdeauna în linie dreaptă. Dar am început să mă-nvăț cu ea. Și-ascultă aici – și căpitanul s-a ridicat în șa, s-a lăsat cu toată greutatea pe pedala demarorului, a ambalat motorul, după care s-a jucat puțin cu maneta accelerației, până când l-a făcut să ticăie fericit. Ascultă-l numai! a exclamat el. Parcă-i un metronom. Poți să cânti o melodie după el. Ritmul ăsta, zău, e perfect, nicio bătaie nu sare, nu ezită deloc. Este o mașinărie muzicală, blum-blum, blumblum și eșapamentul, și el cântă. Uite, e un BMW cu tracțiune pe-un singur cilindru vertical. Fără lanțuri care să ți se rupă, să-ți sară, și trage-n sus pe munții ăștia de parcă nici n-ar exista. Hai, vino la o plimbare. Nu există sentiment mai plăcut să simți vântul prin păr!

— Și mizeria de pe față, a comentat Pelagia sceptică. Arăți ca o maimuță. Și pe lângă asta, poate ne vede cineva.

Căpitanul a stat puțin să se gândească la această obiecție.

— Bine, uite, mâine-ți aduc o cască, o pereche de ochelari de protecție și-o jachetă mare de piele, și nu te mai recunoaște nimeni. Ne-am înțeles?!

— Nu.

Dar a doua zi s-au întâlnit dincolo de cotul drumului și

Pelagia s-a deghizat cât a putut de repede. Motorul i s-a părut căpitanului aproape imposibil de controlat cu greutatea suplimentară, așa c-au început prin a se răsuci când într-o parte, când în cealaltă și au intrat în șanțul mărginit de pietre printre care creșteau ierburi. Au și căzut de două ori; nu s-au rănit, dar au stabilit că ea nu trebuia să se miște când stătea în spatele lui. Pelagia s-a cramponat de pieptul lui Corelli, cu degetele albite de cum îl strângea, îngrozită, cu fața înfundată între omoplații lui, în timp ce motorul îi duduia între picioare, dându-i o senzație care era deopotrivă mai mult decât plăcută și profund tulburătoare. Când au ajuns la Fiskardo, Pelagia s-a dat jos: tremura toată și era conștientă că abia aștepta să încalece la loc. Avea dreptate căpitanul când spunea că era splendid să călărești o motocicletă. Iar el nu-și mai încăpea în piele de bucurie.

Au ajuns în locuri unde n-avea cine s-o recunoască pe fiica doctorului, și în locuri pustii. Ea își strecura brațul pe sub brațul lui și mergea alături de el, sprijinindu-și greutatea pe umărul lui și râzând întruna. Cu el, avea să-și amintească întotdeauna că râdea. Uneori, mai lua câte o sticlă de vin de Robola, care pe ea o făcea să râdă și mai mult, deși întoarcerea acasă devenea o aventură de-a dreptul periculoasă: Corelli nu conducea foarte drept nici când era treaz și nu o dată li s-a întâmplat s-o ia printre crengi, fiindcă el nu încetinise la timp ca să ia curba. Așa s-a făcut c-au descoperit o colibă de păstor căzută în ruină.

Era atât de veche, încât podeaua se înfundase în pământ și înăuntru nu era nimic altceva decât o cratiță ruginită și două sticle verzi, șipicile acoperișului plesniseră sau alunecaseră mai jos, iar țiglele stăteau într-un echilibru instabil. Mirosea a mușchi, a caprifoi, a bulendre bătrânești și lumina se strecura printre pietre prin locurile de unde mortarul căzuse de mult. Îi spuneau *Casa Nostra* și câteodată se apucau să măture pe jos cu mănunchiuri de nuiele, dispuși să-și împartă ascunzătoarea cu câțiva lilieci discreți și cu trei perechi de rândunele. În această casă de taină, așterneau pe jos o rogojină, se întindeau pe ea și stăteau de vorbă îmbrățișați, se sărutau, iar el câteodată mai

cânta la mandolină.

Cânta pentru ea cântece sentimentale, din vremuri uitate, de obicei într-un stil melodramatic și ironic; era conștient că nu avea o voce puternică și nu-și dorea decât s-o facă pe ea să râdă:

Alma del core, spirito dell'alma.

Sempre costante, t'adorero.

Saro contento nel mi-o tormento.

Se quel bel labro baciare potro...⁷⁴

Când ea se simțea frivolă și spiritul îi sălta din cauza vinului, el cânta:

Danza, danza, fanciulla, al mi-o cantar;

Danza, danza, fanciulla gentile, al mi-o cantar.

Gira leggera, sotle al suono, al suono del onde del mar...⁷⁵

Și, într-adevăr, din depărtare ajungea până la ei ecoul mării, iar Pelagia valsa în glumă prin jurul colibeii, făcea piruete și chicotea, își țuguia buzele către el, maimuțărindu-le pe curvele de la bordelul militar, pe care le văzuse de-atâtea ori făcând grimase și aruncându-le bezele din camioane bărbaților, în timp ce treceau printre ei.

Uneori, Corelli devenea deprimat și sentimental, meditănd asupra eternei imposibilități a devoțiunii pe care și-o arătau unul altuia, și vocea lui de tenor, limpede, căpăta sonorități tragice, care-i smulgeau lui însuși lacrimi, dacă nu Pelagiei. Erau și vremuri de lamentări, și atunci cânta: „Așa femeie n-am mai văzut”, dar nu pentru că era un cântec trist – nici nu era, ci pentru că se cânta *andante lento* și se preta cu prisosință la o interpretare *con anima* profund expresivă, mai ales în refrenul „Mă numesc Manon Lescaut”.

Toate discuțiile lor ca-ntre iubiți începeau cu „După

⁷⁴ „Sufletul meu, inima mea, / La fel de mult te voi iubi mereu. / Mulțumit voi fi în chinul meu / De voi putea săruta buzele atât de frumoase...” (ital.).

⁷⁵ „Dansează, dansează, copilă, după cântecul meu, / Dansează, dansează, copilă dulce, după cântecul meu. / Învârte-te ușoară, agilă, la auzul sunetului, al sunetului valurilor mării...” (ital.).

război...”

După, război, când o să ne căsătorim, mergem să locuim în Italia?! Sunt câteva locuri frumoase. Tata crede că n-o să-mi placă, dar eu știu că da. Atâta timp cât sunt cu tine. După război, dac-o să avem o fetiță, vrei să-i spunem Lemoni?! După război, dac-o să avem un băiețel, trebuie neapărat să-i spunem Iannis. După război, eu o să le vorbesc copiilor grecește, iar tu poți să le vorbești italienește, și-n felul ăsta or să crească bilingvi. După război, am de gând să scriu un concert și-o să ți-l dedic ție. După război, o să-nvăț și-o să mă fac doctoriță și nu-mi pasă dacă nu se primesc femei, eu asta vreau să mă fac. După război, o să-mi găsesc o slujbă la o mănăstire, ca Vivaldi, să predau muzica, și toate fetițele or să se-ndrăgostească de mine, și tu o să fii geloasă. După război, ce-ar fi să mergem în America, la neamurile mele de la Chicago?! După război, n-o să ne creștem copiii în nicio religie, îi lăsăm să se hotărască ei singuri ce vor, când or fi mari. După război, ne luăm o motocicletă ca asta, care să fie a noastră, să mergem cu ea prin toată. Europa, și tu o să poți da concerte prin hoteluri, din asta o să trăim, și eu o să m-apuc să scriu poezii. După război, o să-mi fac rost de-o mandolă, ca să pot cânta și muzică de violă. După război, o să te iubesc, ba eu o să te iubesc după război, pentru totdeauna o să te iubesc după război...

46

Bunnios

În vârful muntelui Aenos, păstorul Alekos s-a ridicat din culcușul său de piei în zorii zilei și și-a adus aminte că era cazul să mulgă alea câteva oi dădace, dacă voia să aibă cu ce să facă brânză. Dar mai întâi se cuvenea să-și ia pușca și să verifice dacă toate capcanele puse de el erau la locul lor. Apăruseră de curând, nici nu știa de unde – din pământ, din piatră seacă, niște oameni care-și spuneau *andartes* și care încercaseră să-i fure caprele. Împușcase deja doi dintre ei și

le lăsase hoiturile în grija vulturilor.

El nu pricepea cum venea asta. Lucruri de felul ăsta nu se mai petrecuseră de pe vremea străbunicului lui, de pe vremea când acestor *andartes* li se spunea *kleftes*. Mă rog, dă-i încolo, făcuse și el rost de două puști noi și de o mulțime de cartușe datorită hoților de capre și se îndoia foarte tare că mai aveau de gând să se întoarcă. Ca să sui pe muntele Aenos, trebuia să dai dovadă de o tenacitate și o rezistență extraordinare, și probabil că el îi împușcase pe singurii doi care se dovediseră destul de tari în picioare și-n plămâni.

Poate că era ceva legat de războiul ăsta. Observase el de mai demult că era, probabil, război, pentru că uneori, noaptea, tot cerul se lumina de la reflectoarele din depărtări și de multe ori i se întâmpla să vadă fulgerături de tun, urmate de bubuituri înfundate. Era ceva minunat și distractiv să stea în pragul colibeii, noaptea, uitându-se la luminile-alea ca niște artificii și mâncând brânză muiată în ulei de măsline, aseasonată cu busuioc. Îl făceau să se simtă mult mai puțin singur și spera din tot sufletul lui ca războiul să nu se termine înainte de sărbătoarea sfântului. Când urcase muntele până la el, acolo sus, doctorul îi confirmase: într-adevăr, era război, și-i spusese că unii oameni sufereau de foame în așa hal, încât copiii mici ajunseseră să semene cu niște bătrânei cu bărbi țepoase și spinări încovoiate. Pare-se că burțile lor le spusese că n-are niciun rost să-ți mai bați capul să fii tânăr și, tot așa, se pare că nu mai era mult și Mama-Natură avea ea grijă ca bebelușii să iasă afară dintre coapsele mamelor direct închiși fiecare în câte-o ladă.

Când avionul *Liberator* a huruit pe deasupra lui, Alekos nu i-a dat prea mare atenție, fiindcă treceau frecvent, și câte două, și câte trei, făcându-se apoi nevăzute, ca niște lilieci mari și zgomotoși, în general către Grecia continentală.

Dar de astă dată și-a ridicat privirile, poate că din instinct, și înaintea ochilor i s-a înfățișat ceva ce merită văzut. Un fel de ciupercă albă cobora în derivă, cu un omuleț atârnat sub ea, și ce era într-adevăr minunat în legătură cu ea era că soarele care tocmai răsărea se răsfrângea deja în mătase, până să fi avut răgaz parașuta să devină ceva mai

mult decât o bănuială a unei licăriri deasupra orizontului. Alekos s-a ridicat în picioare și s-a uitat după ea fascinat. O fi fost vreun înger – în tot cazul, era înveșmântat în alb. Și-a făcut cruce și s-a chinuit să-și amintească vreo rugăciune. N-auzise niciodată de vreun înger care să plutească așa, în derivă, atârnat de-o ciupercă, dar mai știi?! Și s-ar fi zis că îngerul ăsta avea un pietroi mare, poate că era vreun colet, care-i atârna de picioare la capătul unei frânghii.

Îngerul a smucit de frânghiile dintr-o parte, care-l țineau legat de ciupercă, după care, într-o clipă, a părut să coboare atât de repede, că era clar că se prăbușea. Alekos a simțit un fel de mulțumire că avusese dreptate: ce-i drept, îngerul s-a prăbușit cu o bufnitură, a căzut într-o rână, și-a izbit capul de o piatră și a fost târât pe pământ de mătasea umflată de o pală de vânt. Alekos și-a luat una dintre puști și a pornit în fugă spre înger. Așa era cel mai bine, să fie sigur poate că și îngerii ajunseseră atât de înfometăți în ziua de astăzi, că se apucaseră de furat capre.

Îngerul ăsta era roșu-roșu la față și se încurcase rău de tot în sforile și țesătura ciupercii diafane. Alekos și-a armat pușca și-a îndreptat-o direct spre fața îngerului. Acesta a deschis ochii, s-a uitat la el politicoș, i-a spus „Ei-hei!” și-a adormit brusc.

Lui Alekos i-a luat ceva timp să-l descurce pe înger dintre mătăsuri și sfori și a ajuns la concluzia că pânza nemaivăzută a ciupercii era numai bună să-și facă el un așternut de mare lux. Avea și o gaură foarte ingenios plasată chiar în mijloc, prin care-și putea vârî capul, ceea ce însemna că putea să poarte ciuperca pe post de cămeșoale. A luat hotărârea s-o poarte la sărbătoarea sfântului – asta cu condiția ca îngerul să i-o dea lui și să-i dea și voie să taie toată sforăria.

L-a cărat pe vizitatorul din cer până la coliba lui, l-a așezat înăuntru, după care s-a întors după coletul cel mare care căzuse odată cu îngerul. Conținea o cutie grea de metal cu cadrane și un motorăș. Alekos, cum nu era nicidecum prost, a conchis că îngerul își adusese, probabil, motorul ca să-și poată construi cine știe ce fel de vehicul.

Timp de două zile, i-a dat să mănânce miere și iaurt, plus alte bunătăți care i s-au părut lui potrivite pentru o asemenea ființă dintr-altă lume, iar când aceasta a fost în stare să se ridice în fund, să se frece la cap și să vorbească, el s-a simțit nu bucuros, ci încântat.

Necazul era că nu reușea să pună cap la cap nimic din ce-i spunea. Unele cuvinte le recunoștea, dar ritmul în care i se vorbea pe îngerește lui Alekos îi era cu totul străin, vorbele parcă nu se potriveau laolaltă – și mai și vorbea de parc-ar fi avut prune în gură sau vreo albină intrată-n nas. Îngerul se vedea limpede că nu se supăra, nici nu se enerva că nu se putea face înțeleș, în schimb l-a făcut să se teamă, pe Alekos, să se simtă vinovat, chiar dacă nu era vina lui. N-au avut ce face: au recurs la comunicarea prin semne și expresii faciale.

Cel mai curios lucru, în privința îngerului, era că atunci când voia să vorbească ori cu Dumnezeu, ori cu vreun alt sfânt, se apuca de zgârmănat cutia de metal, care scotea o mulțime de gemete, și fâșâituri, și pocnete foarte interesante. Și uneori Dumnezeu îi răspundea tot pe îngerește, dar se auzea atât de îndepărtat și de pocit, încât Alekos a realizat pentru prima oară cât de greu trebuia să-i fie lui Dumnezeu să se facă auzit de oricine de pe lumea asta. A început să recunoască unele vorbe care se repetau des, de pildă *Charlie*, *Bravo*, *Wilco* sau *Recepție*. Un alt lucru ciudat la ființa din coliba lui era că purta pistol, de fapt un pistol automat, și mai multe conuri de pin de culoare kaki, din fier, foarte grele, care aveau niște mânere de metal și pe care el, Alekos, n-avea voie să pună mâna. Toți îngerii pe care-i văzuse el, la viața lui, pe icoane, purtau săbii sau sulite și i se părea nu-știu-cum, ciudat, că Dumnezeu găsisese de cuviință să se modernizeze.

După ce au trecut patru zile, îngerul a dat semne clare că voia să meargă într-un loc, iar Alekos, învingându-și propriile rețineri față de perspectiva de a-și lăsa caprele la cheremul hoților ăloră de *andartes*, s-a lovit peste piept zâmbind, vrând să-i arate îngerului că trebuia să-l urmeze pe el. Acesta i-a primit recunoscător oferta și i-a dat ciocolată, pe care el a mâncat-o pe toată o dată, drept care s-a simțit

destul de prost mai târziu. Și totuși, îngerul nu voia să meargă pe lumină, așa că Alekos a trebuit să aștepte până s-a întunecat. A vrut să-și schimbe, însă, grămada de pânză și sfori pe o piele mare de capră. Din punctul de vedere al păstorului, era cel mai bun târg pe care-l făcuse vreodată și l-a acceptat în mare grabă, în ciuda unui vag sentiment de vinovăție dat de faptul că păcălea un înger, chiar dacă involuntar și liber-consimțit de acesta, care și-a învelit cutia de metal și motorașul în pielea de capră, a legat-o strâns cu frânghie și și-a aruncat-o peste umăr.

Alekos știa că singura persoană care ar fi putut, eventual, pricepe îngereasca era doctorul Iannis, prin urmare la doctor acasă l-a condus pe înger. Patru zile de mers pe timp de noapte le-au trebuit, cu precauții pe care Alekos le considera absolut inutile, plus trei zile de stat ascunși printre tufișuri, în căldura sufocantă, lăsându-se pișcați de țânțari fără număr și căutând să vorbească numai în șoaptă. Mai-mai că-ți venea să crezi că Dumnezeu îl gonise din cer pe îngerul aici de față, pe motiv de țăcăneală. Dar Alekos nu avea de gând să protesteze: uite ce păr blond avea, ce înălțime nemaivăzută, ce putere de rezistență neobosită – și mai avea și toți dinții în gură, de reușea să zâmbească atât de convingător. Și mai era ceva teribil, se încrunta ori de câte ori se aflau prin preajma unor soldați germani sau italieni, de unde Alekos deducea că Dumnezeu precis luptă de partea grecilor.

Doctorul Iannis a fost trezit la ora trei dimineața de o bătaie ușoară în geam. O vreme a rămas nemișcat, întrebându-se vag iritat cum se făcea că-i lovea o creangă în geam, când afară nu era niciun copac. În cele din urmă, s-a dat jos din pat și a tras zăvorul de la storuri. L-a văzut pe Alekos, lucru destul de surprinzător în sine, dar l-a mai văzut și cu un bărbat blond, foarte înalt, îmbrăcat cu o fustanelă cum aveau pușcașii ziși evzones. Alekos a remarcat perplexitatea de pe chipul doctorului, a ridicat mâinile, apoi din umeri și a zis:

— Am adus un înger, după care s-a întors și-a plecat, ca să nu dea ocazia unor discuții pe tema responsabilității de

a-l fi adus.

Îngerul a zâmbit și a întins mâna:

— Bunnios îmi zice, s-a recomandat el. Doctorul i-a strâns mâna prin fereastra deschisă și a zis și el:

— Doctor Iannis.

— Domnia-voastră, de vă este aceasta voia, cu îngăduința domniei-voastre glăsui-voi într-ascuns de fapte de taină.

— Ce?! a încruntat doctorul din sprâncene, uimit.

Străinul a făcut semn că voia să intre în casă, iar doctorul a oftat a nerăbdare, gândindu-se cum să-i spună să ocolească pe la ușă. De îndată ce a încuviințat din cap, însă, bărbatul a pus o mână pe rama ferestrei și și-a făcut vânt înăuntru. Și-a trântit pe jos pielea de capră burdușită cu echipamente și iar i-a strâns mâna doctorului. Pelagia a intrat și ea, cu ochii cârpiți de somn, fiindcă auzise zgomot, și s-a trezit față în față cu un bărbat care purta bonetă franjurită, fustanelă albă și nădragi, pieptar brodat și papuci cu pompoane – adică ținuta de sărbătoare a unora dintre locuitorii Greciei continentale. Arăta oribil, dar în orice caz era ceva nou. Pelagia și-a înălțat privirile către el și și-a dus mâna la gură. Căscând ochii mari, a vrut să știe de la tatăl ei:

— Țsta cine mai e?!

— Țsta cine mai e?! a repetat doctorul. De unde să știi eu?! Alekos l-a adus, a zis că-i un înger și-a șters-o imediat. Zice că-l cheamă Bunnios și vorbește grecește ca o vacă din Spania.

Omul de prin alte locuri s-a înclinat politicos și i-a strâns mâna Pelagiei, care și-a lăsat-o moale în mâna lui și nu-și putea ascunde mirarea. El a zâmbit șarmant și i-a spus:

— Prețuiesc tânăra-ți frumusețe și vârsta-ți fragedă, precum cred.

— Eu sunt Pelagia, a zis ea, după care l-a întrebat pe

tatăl ei: Ce limbă vorbește?! Nu e katharevousa⁷⁶.

— Sigur că nu e. Și cu siguranță nu e nici greaca romaică.

— Ce zici, o fi turcă, sau bulgară, ceva de genul ăsta?!

— Greaca străvechilor vremuri, a lămurit bărbatul, întărind: Pericle, Demostene, Homer!

— Greacă veche?! a exclamat Pelagia, căreia nu-i venea să creadă, și a făcut un pas înapoi, de teamă să nu fi avut în față o fantomă.

Auzise vorbindu-se încă din copilărie despre Împăratul de Marmură, care fusese răpit de un înger și dus într-o peșteră, de unde avea să se întoarcă, într-o bună zi, ca să-i gonească pe asupritori. Dar omul acesta părea făcut mai degrabă din carne și oase decât din marmură, și-apoi aia nu era decât o legendă caraghioasă. Mai circulă și-o altă poveste, despre niște străini blonzi din nord, care aveau să aducă eliberarea. Cine știe?!

Doctorul și-a dus degetul arătător la frunte și a înălțat capul triumfător, apoi a întrebat:

— Engleză?!

— Anglică, s-a arătat de acord musafirul. Rogu-te iară, căci adevăr grăiesc...

— Sigur că nu spunem nimănui. Dar, fii amabil, nu vrei să vorbim englezește?! Pronunția dumitale zău că este oribilă. Mă și doare capul. Pelagia, du-te și adu-ne niște apă și o lingură de șerbet.

Englezul a etalat un zâmbet care-i trăda inconfundabilul sentiment de ușurare: îngrozitoare povară fusese pentru el să vorbească în cea mai curată limbă greacă de la școala publică și să nu fie înțeleș. I se spusese că nimeni nu aducea mai bine decât el cu un adevărat grecofon, atâta cât se putea în condițiile date, iar el știa prea bine că limba greacă modernă nu era chiar același lucru cu greaca

⁷⁶ Formă a limbii grecești introdusă la începutul secolului XIX de intelectualul și revoluționarul Adamantios Korais (1748-1833), o combinație între greaca veche și cea modernă, care evita influențele bizantine asupra limbii.

de la Eton, dar nici nu-i trecuse prin minte că urma să-i fie atât de greu să se facă înțeleș. După cum era clar că vreun funcționar de la Informații își făcuse o idee absolut aberantă despre ce se purta în Cefalonia.

— Avem ofițer italian încartiruit într-o cameră, a zis doctorul, a cărui engleză nu era chiar atât de bună cum credea el. Așa deci facem foarte liniște, da?!

Englezul și-a desfăcut pielea de capră și a scos din ea un revolver. Pelagia a sărit ca arsă. După cum vedea ea lucrurile, nimeni nu i-l împușca pe Antonio. Bărbatul i-a înțeleș consternarea și a zis:

— Din precauție. Nu vreau să provoc represalii decât dacă sunt nevoit.

— Spion?! a întrebat doctorul. Spionaj?!

Omul a dat din cap că da și a zis:

— Foarte șșșșt! Aveți niște haine pentru mine? V-aș rămâne formidabil de îndatorat.

— Țsta nu-i portul nostru din Cefalonia, a zis doctorul, făcându-i semn spre fustanelă, apoi i-a arătat o poză încadrată de pe perete, în care un tânăr purta brăcinari până la genunchi, un chimir alb în jurul taliei, o cușmă albă pe cap și un pieptar cu două rânduri de nasturi mari de argint. Țsta portul nostru, a explicat el, dar numai la sărbători. Altfel îmbrăcăm la fel ca voi. Eu aduc ție haine, tu dai mie fustanela, OK?!

Doctorul își dorise dintotdeauna un set fustanelă și nădragi, dar niciodată nu avusese destui bani să-și cumpere. În timp ce scotocea după niște haine obișnuite, și-a spus: „Mulțumescu-ți, Wiston Țorțil!”, înălțându-și ochii către cer ca și cum Churchill ar fi fost acolo pe post de divinitate. Clefăia din limbă de plăcere cu anticipație. Toți *mangas* de la *kapheneion* or să creadă că renunțase să se mai poarte înțolit ca un *alafranga* – un papițoi europeanizat, și se număra și el acum printre *fustanellophoroi*-i tradiționaliști. Se întreba, însă, de unde ar fi putut face rost de o pipă dintr-aia tradițională, complicată, așa-numitul ciubuc, ca să fie tabloul complet.

N-a fost cătuși de puțin ușor să-l vâre pe spion în

veșmintele unuia mai mic de statură, dar s-au consolat amândoi, dacă le folosea la ceva, că purtau aceeași măsură la pălărie. Englezul astfel costumat a plecat înspre Argostoli în zori: manșetele pantalonilor îi veneau pe la jumătatea gambelor atât de rozulii și haina îi fusese cu neputință să și-o încheie, iar echipamentul și-l căra, de astă dată, într-un sac de cânepă furnizat și el de doctorul Iannis, care nu i-a dat drumul să plece înainte de a-i da câteva sfaturi utile:

— Auzi, OK?. Accentul la tine rău-rău de tot. Nu vorbește, ai înțeles?! Taci până înveți. Și altceva: te ferești *andartes*. Sunt hoți, nu soldați; zic ei comuniști, dar hoți. Nu interesează la ei lupta, ai înțeles?! Italienii – OK, germanii – nu buni, pricepi?!

Și după aceea, cum-necum, locotenentul „Bunny” Warren, detașat de la Regimentul Regal de Gardă-Drăgoni la Serviciul Operațiuni Speciale, om cu un spirit de inițiativă ieșit din comun și cu o mutră ieșită din toate canoanele, și-a stabilit reședința într-o casă mare în care fuseseră deja încartiruiți patru ofițeri italieni. Pe cei patru i-a lăsat perplecși, cu gurile căscate, încercând să comunice cu ei în latinește; în fiecare săptămână, făcea câte o excursie până la coliba părăsită în care-și instalase stația de radio și motorul de reîncărcare. De acolo dădea rapoarte detaliate, informând comandamentul de la Cairo despre situația și mișcarea trupelor, așa, că să le aibă Aliații în cazul în care s-ar fi hotărât să invadeze Grecia, și nu Sicilia.

Ducea o viață însingurată și risca mult dându-se drept nebun, dar poate că nebunia era, totuși, cea mai bună deghizare. Cu chimirul lui dolidora de lire de aur englezești, parcurgea toată Cefalonia pe jos, memorând tot ce vedea în jur, și o dată sau de două ori a urcat pe muntele Aenos ca să-și prezinte omagiile primei lui gazde, care nu s-a convins niciodată pe de-a întregul că nu fusese vorba de un înger. Uneori i se alătura părintelui Arsenios, care bătea ca și el drumurile insulei, așa că trecea drept un alt fanatic religios cu aere de profet.

Radioul nu i-a jucat niciodată nicio festă. Era un Brown B2, cu numai două lămpi Loctal și o antenă care

semăna perfect cu o sârmă de întins rufe; se alimenta de la rețeaua de curent sau de la o baterie de șase volți și, cum nu cântărea decât vreo cincisprezece kilograme, chiar că era de-o miniaturizare de-a dreptul miraculoasă.

47

Doctorul Iannis o sfătuiește pe fiica sa

Doctorul Iannis și-a umplut pipa cu melanjul ăla ca moartea de amar care trecea drept tutun în zilele ocupației, a îndesat-o bine, și-a aprins-o și a tras din ea profund, chiar dacă nu era înțelept să facă așa ceva. Fumul iute i-a ars fundul gâtlejului atât de tare, încât i-au ieșit ochii din orbite. A scos un șuierat, s-a apucat cu o mână de ceafă și a tușit violent. Și-a azvârlit pipa cât colo, bombănind: „Fecale, nimic altceva decât fecale. Cât de rău a ajuns lumea de astăzi, de sunt silit să fumez rahat pisat?! Mă rog, asta e, mă las de fumat pentru totdeauna”.

În ultima vreme, pipa îi produsese mai multă durere decât consolare. Mai întâi, că-i era imposibil să facă rost de unelte de curățat pipa și fusese obligat să scormoneasca prin grădină după pene din aripile păsărilor. Ba chiar o mituise pe Lemoni să coboare pe plajă, ca să caute și pe-acolo pene, ceea ce presupunea s-o determine pe fiică-sa Pelagia să facă prăjiturile cu miere, după care Lemoni se dădea în vânt. Așa ceva risca să devină o infinită și imposibil de controlat degringoladă a corupției. Atunci, încercase să reteze nodul gordian renunțând să-și mai curețe pipa, drept care ajunsese să inhaleze foloștinele de tutun ars răcit, indescriptibil de grețoase, sălbatic de amare și îngrozitor de scârboase. Îl făceau să se simtă la fel de îngrețoșat ca un câine inadaptabil, care ar fi mâncat ardei iuți înmuiați în benzină – și toate astea numai ca să poată fuma un tutun care îi dădea o senzație perfect echivalentă cu o operație de scoatere de amigdale făcută de un amator. Se simțea irascibil și trădat. Pipa lui era marca St. Claude, și-o cumpărase de la Marsilia

și se aștepta de la ea să-i fie un prieten bun. De acord, i se calcinase jur-împrejurul muchiei și tija îngălbenită era plină de mușcături, dar niciodată nu-l atacase cu atâta reavoință ca acum.

Doctorul și-a lăsat pipa unde căzuse și a revenit la scrisul lui:

„Fiindcă insula e un giuvaier, încă de pe vremea lui Odiseu a reprezentat obiectul de joacă al celor mari – al puternicilor, al plutocraților și odioșilor. Romanii, prea puțin filosofici, neluminați în niciuna dintre arte, în afară de cele ale manevrării sclavilor și cuceririi militare, au adus în ruină orașul Sami și i-au măcelărit populația după o rezistență eroică întinsă pe patru luni. Atunci și-a început insula noastră o lungă și lamentabilă istorie de trecere din mână în mână ca dar, fiind în același timp obligată să suporte repetatele raiduri ale corsarilor proveniți din toate multele colțuri ale Mării Mediterane atât de corupte. Așa se face că a fost o insulă jefuită fără încetare, o insulă al cărei neprețuit muzician Melampus a câștigat premiul pentru citeră la Jocurile Olimpice tocmai în anul 582 î.Hr. De pe vremea romanilor încoace, singurul nostru premiu l-a reprezentat supraviețuirea”.

Ajuns aici, doctorul s-a oprit și și-a cules pipa de pe jos, uitând că numai cu câteva clipe în urmă renunțase la ea pentru totdeauna. Aceeași problemă dintotdeauna: era nu atât o istorie, cât o lamentație. O tiradă. O filipică. I-a trecut prin minte, brusc, ideea că poate nu lui, doctorului Iannis, îi era imposibil să scrie o istorie ca lumea, ci că Istoria însăși Era Ceva Imposibil. Satisfăcut de profunzimile implicațiilor acestui gând, s-a răsplătit de unul singur cu o gură zdravănă trasă din pipă, care o dată în plus l-a lăsat pradă unor crize paroxistice agonizante de tuse și strănut.

Înfuriat peste măsură, s-a ridicat în picioare și s-a gândit să-și rupă în două pipa. Era gata-gata să treacă la gesturi, când s-a simțit cuprins de un acces de panică preventivă. Faptul că Se lăsa de Fumat era la fel ca și Istoria, De Neconceput. Era clar că trebuia să se stabilească un mod de comunicare între el și pipa lui. A chemat-o la el pe Pelagia,

care tocmai colecta cu atenție din câni zațul de la cafeaua de dimineață, ca să-l poată refolosi. Situația cafelei era la fel de tristă ca și criza tutunului.

— Fata mea, i-a spus doctorul, aș vrea să topești puțină miere într-un pic de vinars și după aceea să amesteci tutunul ăsta cu ce-ți rezultă. Așa cum e acum este efectiv insuportabil. Provoacă un strănut puțin spus dezagreabil.

Pelagia s-a uitat pieziș la el și a luat cutia pe care i-o întindea. A dat să iasă, dar tatăl ei a adăugat:

— Încă nu pleca, mai am ceva ce vreau să-ți spun.

Dar tot el a rămas surprins. „Ce mai am să-i spun?!”, s-a întrebat în sinea lui. Era ca și cum și-ar fi adunat câteva impresii – câteva impresii despre care trebuia neapărat să discute, dar care nu se conturaseră încă sub forma unor idei.

Pelagia s-a așezat față în față cu el, și-a dat la o parte câteva șuvițe de păr care-i căzuseră peste obraz în virtutea obișnuinței și a întrebat:

— Ce s-a-ntâmpat, *Papakis*?!

Doctorul s-a uitat la ea cum stătea în fața lui, cu o privire expectativă în ochi și un surâs de modestie pe buze. Aerul ei drăguț și inocent îi reamintea ce avea să-i spună. Oricine, și mai ales o fată, care știa să pară atât de nevinovată și dulce era mai mult ca sigur amestecată în tot felul de belele și buclucuri.

— Nu mi-a rămas neobservat, Pelagia, faptul că te-ai îndrăgostit de căpitan.

Ea s-a înroșit brusc, a părut absolut oripilată și a început să se bâlbâie.

— De căpitan?! a repetat prosteste.

— Da, de căpitan, de musafirul nostru nepoftit, dar altfel șarmant. Cel care cântă la mandolină la lumina lunii și-ți aduce zaharicale italienești pe care tu nu simți nevoia chiar întotdeauna să le împarți cu tatăl tău. Acesta din urmă fiind cel despre care presupui că este și orb și neghiob.

— *Papakis*! a protestat ea, mult prea descumpănită ca să mai vină cu ceva coerent după acest strigăt.

— Până și gâtul și urechile ți s-au înroșit, a remarcat doctorul, satisfăcut de confuzia în care o adusese și

adăugând cu bună știință și alți cărbuni pe foc.

— Dar *Papakis*...

Doctorul însă și-a scuturat pipa cu suficiență:

— Zău așa, problema asta nici nu mai merită dezicere sau discuție, fiindcă este mai mult decât evidentă. Diagnosticul a fost pus și confirmat. Implicațiile sunt cele despre care ar trebui să discutăm. Apropo de asta, mie, unuia, mi-e clar că și el este îndrăgostit de tine.

— Nu mi-a spus nimic de felul ăsta, *Papas*. De ce încerci să mă ataci?! Nu-mi place deloc treaba asta. Cum poți să-mi spui asemenea lucruri?!

— Așa te vreau, a zis doctorul și mai satisfăcut. Așa o știam pe fata mea.

— Să știi că-ți trag una, zău că-ți trag!

El s-a aplecat înainte și i-a luat o mână între mâinile lui. Ea s-a uitat în altă parte și s-a înroșit încă și mai mult. Atât era de tipic pentru el s-o înfurie peste măsură și pe urmă s-o dezumfle cu un gest blând. Era un tată pe care nici nu știai cum să-l iei: o mitralieră de ordine imperioase acum, alunecos și insinuant după un minut, distant și detașat la modul aristocratic după un alt minut.

— Sunt doctor, dar sunt și un om care a trăit o viață lungă și am stat și observat viața, i-a spus el. Dragostea este o formă de demență cu simptome clinice foarte precise și repetitive. Vă înroșiți unul în prezența celuilalt, vă ațineți și unul, și altul prin locuri pe unde vă așteptați să-l vedeți pe celălalt trecând, sunteți amândoi oarecum împleticiți la limbă, râdeți amândoi fără niciun motiv și prea mult, tu te porți plictisitor de ca o fetișcană, el se poartă caraghios de galant. V-ați și prostit puțin. El ți-a oferit un trandafir zilele trecute, iar tu l-ai presat în cartea mea cu simptome. Dacă nu erai înamorată și mai aveai puțină minte, îl presai într-o altă carte, pe care n-o folosesc în fiecare zi. Mi s-a părut foarte elocvent faptul că trandafirul se găsește presat la secțiunea în care este vorba despre erotomanie.

Pelagia s-a temut de iminentul colaps a o mie și unu de visuri frumoase. Și-a adus aminte de sfatul confidențial pe care i-l dăduse mătușa ei: „Pentru ca o femeie să reușească

În ce-și propune, trebuie neapărat să plângă, să cicălească sau să se arate îmbufnată. Trebuie să fie pregătită să facă lucrurile-astea ani de zile, pentru că este ca o proprietate, la cheremul bărbaților din familie și cu bărbații, ca și cu stâncile, trebuie să treacă mult timp ca să se netezească". Pelagia a încercat să plângă, dar a fost împiedicată fizic de un sentiment din ce în ce mai acut de panică. S-a ridicat brusc și pe urmă la fel de brusc s-a așezat înapoi. A prevăzut că un abis avea să se caște la picioarele ei și o armată de turci, înfățișați sub chipul tatălui ei, se pregăteau să-i dea brânci în prăpastie. Felul sec în care el îi disecase inima parcă și alungase orice magie din imaginația ei.

Dar doctorul Iannis i-a strâns mâna între mâinile lui, căindu-se deja pentru umorul lui grosolan și simțindu-se ispitit spre înțelegere de simplul fapt că afară era, indubitabil, încă o zi frumoasă. Și-a răsucit vârful uneia dintre mustăți pe vârful degetului arătător și a remarcat cu detașare tentativa fiicei sale de a-și storce o lacrimă. Acest lucru l-a făcut să se lanseze într-un monolog prelungit:

— Este o realitate a vieții faptul că onoarea unei familii se bazează pe comportamentul femeilor din familie. Nu știu de ce este așa și poate că prin alte părți lucrurile stau altfel. Dar noi trăim aici și constat faptul ăsta în mod științific, la fel cum observ că pe muntele Aenos e zăpadă în ianuarie și că pe insulă nu sunt râuri. Nu-i vorba că nu-mi place căpitanul. Sigur că e puțin nebun, lucru perfect explicabil, dat fiind că este italian, dar nu e complet nebun, ca să fie de râsul lumii. Adevărul este că-mi place foarte mult, și faptul că știe să cânte la mandolină ca un înger îl absolvă în mare măsură de vina de a fi străin.

Ajuns aici, doctorul s-a întrebat în sinea lui dacă era constructiv să-și mărturisească bănuiala că ofițerul italian suferea de hemoroizi; dezvăluirea unor imperfecțiuni și diformități fizice se dovedea frecvent un puternic antidot pentru iubire. Din respect față de Pelagia, s-a hotărât să nu spună nimic. La urma urmei, nu e cazul să pui scârnă de câine în patul Afroditei. Așa c-a optat pentru altă cale:

— Nu trebuie să uiți că ești logodită cu Mandras. Mai

ții minte, nu-i așa?! Tehnic vorbind, căpitanul este un dușman. Îți poți imagina cum te vor chinui ceilalți, când vor ajunge la concluzia c-ai renunțat la iubirea unui patriot grec în favoarea unui invadator, a unui cotropitor?! O să ți se spună colaboraționistă, curva unui fascist, plus o mie altele. Oamenii or să arunce cu pietre în tine și-or să te scuipe – doar știi treaba asta, nu?! Va trebui să te muți în Italia dacă o să vrei să rămâi cu el, pentru că aici n-ai mai putea trăi în siguranță. Ești pregătită să părăsești insula asta și oamenii de-aici? Ce știi tu despre viața de-acolo? Crezi că italienii știu să gătească plăcintă cu carne și au biserici dedicate Sfântului Gherasim?! Ei bine, nu nu au.

Și mai e ceva. Dragostea este o nebunie vremelnică: erupe ca vulcanul, după aceea se potolește. Iar când se potolește, ai de luat o decizie. Trebuie să cântărești dacă rădăcinile voastre, ale amândurora, s-au îmbârligat în așa măsură unele cu altele, încât nici nu poți concepe că v-ați mai putea despărți vreodată. Pentru că, să știi, așa stau lucrurile cu dragostea. Dragostea nu înseamnă să nu poți să respiri, nu înseamnă, să fii plin de viață, nu înseamnă să emiți întruna promisiuni de pasiune fără sfârșit, nu înseamnă dorința de a te împerechea la fiecare două minute în fiecare zi, nu înseamnă să stai treaz noaptea închipuindu-ți că el îți sărută fiecare locșor de pe trup. Nu, nu te roși, îți spun câteva lucruri adevărate. Toate astea nu-nseamnă decât să fii „îndrăgostit”, și asta poate să facă orice nătărău. Dragostea în sine înseamnă ce rămâne după ce se consumă starea asta de a fi îndrăgostit – și este deopotrivă o artă și un accident fericit. Mama ta și cu mine am cunoscut-o, aveam rădăcini care crescuseră unele către celelalte pe sub pământ și, când toate florile minunate s-au scuturat de pe crengi, am descoperit că eram un singur copac, nu doi. Dar uneori petalele se risipesc și rădăcinile nu s-au amestecat. Închipuiește-ți că renunți la casă și la poporul tău, ca să descoperi după șase luni, după un an, după trei ani, că ai niște copaci care nu avuseseră niciun fel de rădăcini și s-au răsturnat. Închipuiește-ți singurătatea. Închipuiește-ți prizonieratul.

Ascultă-mă ce-ți spun, că nu ai cum să te măriți cu căpitanul înainte ca țara noastră să fie eliberată. Păcatul nu poate fi iertat decât după ce păcătosul a încetat să-l mai comită – nu-l putem îngădui atâta timp cât el se află în plină desfășurare. Admit posibilitatea asta, ba chiar m-aș bucura să se întâmple. Poate că nu-l mai iubești pe Mandras. Poate că există o ecuație în care trebuie ajuns la egalitate, având dragostea într-o parte și dezonoarea în partea cealaltă. Mandras nu știe nimeni unde se află. Poate că nici nu mai trăiește.

Dar asta înseamnă că ai o dragoste care se va amâna la infinit. Pelagia, știi și tu la fel de bine ca și mine, că dragostea amânată înseamnă poftă sporită. Nu, nu te uita la mine așa. Nu sunt nici ignorant, nici prost și nu m-am născut ieri. Plus că sunt doctor și mă ocup nu de comandamente morale imposibile, ci de fapte demonstrabile. Să nu-mi spună nimeni că niște oameni care sunt tineri, arătoși, bine-crescuți și raționali nu pot fi și înflăcărați. Crezi că nu știu că fetele tinere pot fi mistuite de dorință?! M-am resemnat chiar și cu posibilitatea ca fetița mea dragă să se afle într-o asemenea stare. Nu lăsa capul în jos; n-ai de ce să-ți fie rușine. Nu sunt popă, sunt doctor, am concepții antropologice, și-n afară de asta, când eram și eu tânăr... mă rog, ajunge cu asta. Ajunge să spun că nu sunt pregătit să mă arăt ipocrit sau să pretind c-aș suferi de-o amnezie bruscă și controlabilă.

Dar asta ne creează și mai multe probleme, nu-i așa?! Când înnebunim, ne pierdem autocontrolul. Ajungem să fim mânați. De-aceea strămoșii noștri au decis să controleze nebunia naturală a tinerilor mânjind-o cu sentimentul rușinii. De-aceea în unele locuri încă se mai agață de uși cearșaful pătat din noaptea nunții. Am văzut și eu unul săptămâna trecută la Assos, unde m-au chemat pentru brațul acela rupt – mai ții minte? Dacă nu ne-am rușina de un lucru atât de frumos, păi atunci n-am mai face nimic altceva! N-am mai lucra, am fi sufocați de-atâția bebeluși, drept care n-ar mai exista niciun fel de civilizație. Pe scurt, am trăi și astăzi în caverne, împreunându-ne la nesfârșit și

fără nicio discriminare. Dacă nu i-am rezerva un loc și un timp acestui lucru, dacă nu l-am interzice în alte locuri și timpuri, am trăi precum câinii și viața n-ar mai avea nimic frumos, nimic pașnic.

Pelagia, eu nu-ți spun să te rușinezi. Sunt doctor, nu un făcător de civilizații, care vrea să-i împiedice pe oameni să se mai distreze, ca să mai construiască încă un sat. Dar închipuiește-ți numai că, rămâi însărcinată! Nu te mai prefăce atât de șocată – cine știe de ce sunt oamenii în stare într-un moment de pasiune?! Lucruri dintr-astea nu sunt imposibile, sunt consecințele naturale ale unor lucruri naturale. Ce crezi că s-ar întâmpla? Eu nu te-aș ajuta să avortezi copilul, Pelagia, chiar dacă știu cum se face. Îți spun sincer că nu vreau să fiu implicat în uciderea unui nevinovat. Ce te-ai face atunci?! Te-ai duce la vreo moașă de-aia, la un știu ce vrăjitoare, care-și omoară jumătate dintre cliente și pe celelalte le lasă sterile?! Ai naște copilul, ca să descoperi după aceea că niciun bărbat nu mai vrea să se-nsoare cu tine?! Multe femei de-astea ajung prostituate până la urmă, ascultă-mă pe mine, pentru că ajung brusc la concluzia că nu mai au nimic de pierdut și nicio metodă de a-și câștiga existența. Crede-mă, Pelagia, că nu te-aș părăsi pentru nimic în lume – nici măcar în asemenea condiții. Dar închipuiește-ți că eu aș muri. Nu te strâmba, toți îi datorăm naturii o moarte, n-aven ce face. Dar dacă iubitul tău, căpitanul, nu se poate însura cu tine, pentru că nu-i dă voie Armata?! Ce-ai fi atunci?!

Și ești conștientă că există boli neplăcute care merg mână în mână cu gesturile imprudente în acest domeniu, da?! Ești tu întru totul sigură că prietenul nostru, căpitanul, nu s-a dus niciodată la bordelul ăla al lor?! Bărbații tineri sunt infinit coruptibili în privința asta, oricât de onorabil s-ar prezenta din orice alt punct de vedere, și Armata i-a scutit de orice efort, punându-le la dispoziție un bordel. Tu știi ce poate să facă sifilisul?! Face trupul să se dezintegreze și creierul s-o ia razna. Provoacă orbire. Copiii sifiliticilor se nasc surzi și cretini. Ce te faci dacă se duce și căpitanul tău acolo, închide ochii și-și închipuie că pe tine te strânge în

brațe?! Este foarte posibil să se întâmple așa ceva, chiar dacă mă doare s-o spun, dar așa sunt construiți bărbații tineri.

Pelagia plângea de-acum cu lacrimi adevărate. Niciodată nu se simțise atât de zdrobită și de umilită. Doctorul, tatăl ei, redusese toate reveriile ei trandafirii la lucruri de bun-simț și la altele sordide, medicale. Și-a ridicat ochii către el, l-a privit printre lacrimi și l-a văzut uitându-se la ea cu o enormă înțelegere.

— Ești într-o situație fără ieșire, i-a spus el sec. Ne-ai adus pe amândoi într-o situație fără ieșire.

— Iar tu faci ca totul să pară scârbos, i-a reproșat ea plină de amărăciune. Nu știi cum e.

— Am trecut și eu prin multe lucruri de-astea cu mama ta, i-a răspuns el. Și ea era logodită cu altcineva. Așa că știi cum e. De asta îți spun ca de la om la om și de-asta nu mă vezi umblând de colo-colo și țipând la tine și interzicându-ți tot și toate, așa cum ar trebui să procedeze un tată.

— Adică nu-mi interzici totul?! a întrebat ea plină de speranță.

— Nu, nu-ți interzic totul. Îți spun doar atât: că trebuie să ai mare grijă de ce faci și că trebuie să te porți onorabil în privința lui Mandras. Atâta tot. Privește partea bună a lucrurilor. Cu cât o să-l cunoști pe căpitan mai mult timp, cu atât mai ușor îți va fi să te hotărăști dacă aveți împreună rădăcini care ar putea crește împreună sub pământ. Nu-i ceda cu totul. Refuză-ți acest lucru. Pentru că atunci nu vei avea ochii împăienjeniți de o nebunie pe care n-o vei putea controla, ci vei putea să înveți să-l vezi așa cum este. Înțelegi ce-ți spun?!

— *Papakis*, a zis Pelagia cu o voce stinsă, căpitanul Corelli n-a încercat niciodată să mă necinstească.

— Este un om bun. Știe că se află într-o postură vitregă. Roagă-te pentru eliberarea insulei, Pelagia, pentru că atunci totul devine cu puțință.

Pelagia s-a ridicat și a luat cutia de tutun.

— Miere și vinars? a întrebat ea calmă, iar tatăl ei a dat din cap că da, apoi a spus:

— Nu te simți prost după tot ce ți-am spus. N-am avut

de gând să te supăr. Și eu am fost tânăr.

— Ei, deci nu erau toate chiar atât de diferite pe vremea ta, i-a trântit-o ea în timp ce ieșea din cameră.

Doctorul Iannis a zâmbit satisfăcut la această săgeată partă⁷⁷ și a tras ezitant din pipă; din răspunsul ei tăios, înțelegea că fiica lui nu se simțea prost. Probabil că era mai ușor să fii tată decât istoric. A revenit la teancul lui de foi și a scris: „Insula a căzut în mâinile Imperiului Bizantin, care avea meritul de a fi grecesc și cusurul de a fi bizantin”.

48

La Scala

— E-adevărat, Antonio, unii oameni de-ai tăi se ocupă c-o escrocherie, și-n opinia mea și-a colegilor mei ofițeri, asta aruncă o lumină foarte proastă asupra voastră. Nu asupra ta personal, ci asupra Armatei italiene. E la fel de scandaloasă ca pamfletul ăla despre Il Duce pe care-l citește toată lumea. Ține de-aceeași boală.

— E-adevărat ce zice Günter?! I-a întrebat Corelli pe Carlo.

— Nu mă-ntreba pe mine. Întreabă un grec.

— *Iatre*, a strigat Corelli, e-adevărat?!

Doctorul a ieșit din bucătărie, unde-și ascuțea cu mare grijă lamele bistunelor pe o tocilă, și a întrebat:

— Ce să fie adevărat?!

— Că unii soldați de-ai noștri cumpără bunuri de la cei înfometați, contra cartele de rații, și pe urmă vin alte persoane și le confiscă acele cartele, fiindcă-au fost obținute pe căi ilegale.

— Nu-i vorba de „alte persoane”, i-a răspuns doctorul. Este pur și simplu cealaltă jumătate a aceleiași bande. Totul se învâрте într-un cerc perfect. Stamatis a fost păcălit așa

⁷⁷ Aluzie la obiceiul călăreților pași de a trage cu arcul către dușman în timp ce se retrăgeau ori mimau retragerea.

săptămâna trecută. A pierdut un ceas de valoare și două sfeșnice de argint și s-a ales și fără cartelele de rații, și cu burta încă și mai goală decât înainte. Foarte ingenios – și doctorul s-a întors să plece, dar s-a oprit și a mai spus: Și mai e ceva. Soldații voștri fură din răsadurile de legume ale oamenilor. Parcă n-am fi cu toții înfometați.

— Noi, germanii, nu facem așa ceva, a zis Günter Weber satisfăcut de sine, bucurându-se de puțină Schadentreude⁷⁸ pe socoteala lui Corelli.

— Germanii nu știu să cânte, a ripostat Corelli fără nicio legătură. Și-o să cer să se facă o anchetă, oricum, și-o să pun capăt la toată chestia. Îmi pare rău.

— Ești foarte celebru, ce-i drept, a zâmbit Weber, pentru faptul că aperi drepturile grecilor. Mă-ntreb uneori dacă tu știi de ce ești aici.

— Nu sunt aici ca să fiu o lichea, a zis Corelli. Și-ți spun foarte sincer că nu mă simt deloc bine că sunt aici. Încerc să iau toată treaba ca pe-o vacanță. Eu n-am avantajele tale, Günter.

— Avantaje?! Ce avantaje?!

— Păi, da. Eu n-am avantajul tău de a considera că toate celelalte neamuri îmi sunt inferioare. Nu mă simt îndreptățit – atâta tot.

— E vorba de știință, a zis Weber. Nu poți să negi un fapt științific.

— Știință?! s-a mirat Corelli. Și marxiștii cred că sunt oameni de știință – și gândesc exact pe dos decât tine. Mie nu-mi pasă de știință. N-are nicio relevanță. Un principiu moral este cel pe care nu-l poți nega, nu un fapt științific.

— Suntem în dezacord, a zis Weber pe un ton cordial. Mi se pare evident că etica se schimbă odată cu vremurile, la fel ca știința. Etica s-a modificat din cauza teoriilor lui Darwin.

— Ai dreptate, Günter, a intervenit Carlo, dar nu ești obligat să-ți și placă. Mie nu-mi place, nici lui Antonio nu-i

⁷⁸ Haz de necaz (germ.).

place, și cu asta, basta. Iar știința se ocupă de fapte și morala se ocupă de valori. Nu sunt același lucru și nu evoluează laolaltă. Nimeni n-o să găsească o valoare sub lentila unui microscop. O fi adevărat, de pildă, că evreii sunt răi sau inferiori, dar de unde să știu eu?! Și cum se ajunge de-aici la concluzia că trebuie maltratați?! Nu-nțeleg raționamentul.

— Ți-aduci aminte, a zis Weber, așezându-se mai comod pe scaun, când ai scos pistolul la mine fiindcă voiam să-i pun pielea pe băț jderului ăluia de pin?! Nu-l omorâsem. În tot cazul, nu știam că era animalul de casă al cuiva. Dar nu mă puteam tocmi cu un pistol. Asta e noua moralitate. Forța n-are nevoie de scuze și n-are nevoie să ofere motive. Este darwinism curat, după cum am spus.

— Trebuie să lase în urma ei niște motive, a zis Corelli. Altfel, e condamnată în fața istoriei. Mai este și problema să te simți bine în propria-ți piele. Ți-aduci aminte când a încercat tunarul ăla s-o violeze pe fata aia care pasămite fusese vindecată de o minune? Mina parc-o chema. Știi de ce-am făcut ce am făcut?

— Adică de ce l-ai pus să stea în poziție de drepti în plin soare, fără nimic altceva pe el decât casca de fier și un sac de cânepă?!

— Un sac de cânepă plin cu pietre, da. Pentru că mi-am închipuit că femeia aia era sora mea, de-aia l-am pus să stea așa. L-am pus să stea așa pentru că m-am simțit mult mai bine când l-am văzut prăjit bine. Asta e moralitatea mea. Mă forțez de unul singur să iau lucrurile ca pe ceva personal.

— Ești un om bun, recunosc, a zis Günter.

— Apropo, și pe tine te-am oprit când ai vrut s-o ciomăgești pe Psipsina ca să-ți salvez viața, a zis Corelli. Nu te opream eu, te omora Pelagia.

Aaa-aah! a icnit Weber, prefăcându-se că se sugrumă de unul singur. Unde-i Pelagia?! Credeam că-i place să ne-audă cum vorbim.

— Îi place, dar se simte stingheră să fie singura fată în mijlocul atâtor băieți. Presupun că ne-ascultă ce vorbim din bucătărie.

— Ba nu v-ascult! a strigat Pelagia.

— Aha, i-auziți-o! a zis Weber. Antonio zicea c-ar trebui s-aducem câteva dintre fetele de la Casa Rosetta, ca să echilibrăm balanța. Ce părere-ți faci de asta?

— C-atunci tata v-ar da afară cu toată Scala voastră și v-ați duce din nou să cântați în latrină.

— Am veni cu două blindate, și-atunci sigur ne-ar lăsa, a zis Weber. Dar când s-a uitat la fețele celor din jur, care nu zâmbeau deloc la ce spusese el, a adăugat: Glumeam și eu.

— Blindatele noastre n-ar fi în stare să urce dealul, a zis unul dintre baritoni. Am fi obligați să-mprumutăm măcar unul de la voi.

— Minciuni și calomnii, a replicat unul dintre tenori. Merg foarte bine, dacă le scoți blindajul. Haideți să cântăm ceva.

— *La Giowinezza*, a propus Weber plin de entuziasm, dar toți ceilalți au mârâit. Bine, bine, stați să-mi aduc gramofonul din mașină și cântăm toți după Marlene.

— Și pe urmă putem să cântăm niște cântece de dragoste, a zis Corelli, pentru că astăzi avem o seară minunată, și totul este liniștit, și-ar trebui să facem un efort să fim romantici.

Weber s-a dus la jeepul lui, de unde s-a întors, mândru și cu un aer de proprietar, cu gramofonul, pe care l-a depus pe masă, apoi i-a răsucit acul în jos. Sunetul care s-a auzit aducea cu un vuiet de mare undeva, în depărtare, dar apoi au răsunat primele măsuri de marș din Lili Marlene. Marlene Dietrich a început să cânte, cu vocea ei plină de o melancolie apatică, de știință a lumii, de tristețe a cunoașterii, de dorință de iubire.

— Ah! a exclamat Weber. Este întruchiparea sexului ei. Când o aud, mă topesc.

Câteva dintre băieți au început și ei să cânte, iar Corelli și-a luat mandolina și a prins melodia pe corzile ei, zicând:

— Și Antoniei îi place. Antonia vrea să cânte și ea, și s-a apucat să introducă note de coloratură, apoi mici secțiuni de digitație rapidă care umpleau intervalele dintre note. La ultimul vers, s-a lansat într-un *tremolo* care s-a înălțat

deasupra muzicii ca o variațiune, a înfrumusețat-o cu câte un *glissando*, câte-o pauză și câte-un *ritardando* plasate abil, s-a repezit ambițios către cel mai înalt și cel mai jos registru ale instrumentului, apoi a revenit cuminte la registrul mediu al corzilor a treia și-a doua. Prin sat, oamenii s-au oprit din treburile lor și l-au ascultat pe Corelli cum făcea să răsună înserarea. Când muzica lui s-a stins, cu toții au oftat, iar Kokolios i-a spus nevastei lui:

— Individu-i nebun, și mai e și macaronar, dar în degetele alea parcă are privighetori.

— Și e mai bine decât să te-ascult pe tine cum sforăi și te beși toată noaptea, i-a spus ea.

— O bășină proletară sună mai frumos decât orice muzică din orice cântec burghez, a zis el, la care ea s-a strâmbat:

— Ai vrea tu.

Pelagia a ieșit în pragul ușii, silueta ei zveltă profilându-se fantomatic în lumina palidă a lumânării din bucătărie.

— Te rog, mai cântă o dată partea asta, i-a cerut ea. A fost așa de frumos.

Pe urmă s-a apropiat și a mângâiat lemnul lustruit al gramofonului lui Weber. Altă mașinărie minunată a lumii moderne, ca și motocicletă la Corelli, care ocolise lumea Cefaloniei până acum, în anii războiului. Părea ceva frumos și grațios într-o lume a ruinei și diviziunii, a lipsurilor și fricii.

— Ți place? a întrebat-o Weber, iar ea a dat din cap convinsă. Foarte bine, a continuat el. După ce se termină războiul și plec la mine-acasă, ți-l las ție. Să fie al tău. Mi-ar face mare plăcere, și-așa ți-ai aminti întotdeauna de Günter. Eu pot să-mi găsesc altul fără probleme la Viena, iar tu poți să-l primești ca scuze pentru Psipsina.

Pelagia s-a emoționat, aproape că nu mai putea de bucurie. S-a uitat la tinerelul acela, în uniformă elegantă, cu părul lui blond tuns scurt și ochii căprui, și s-a simțit copleșită de plăcere și recunoștință.

— Ești un scump, a zis ea și l-a sărutat foarte firesc pe

obraz.

Toți componenții Scalei au ovaționat, iar Weber s-a înroșit tot și s-a ascuns punându-și o mână peste ochi.

49

Doctorul îl sfătuiește pe căpitan.

Doctorul și căpitanul ședeau înăuntru, la masa din bucătărie, cel din urmă desfăcând o coardă ruptă a mandolinei și lamentându-se pe motiv că era imposibil de găsit corzi noi.

— Cu ață chirurgicală nu merge?! s-a interesat doctorul, aplecându-se în față și cercetând, cu ochelarii pe nas, coarda ieșită din uz. Cred că mai am ceva de aceeași grosime.

— Trebuie să aibă exact grosimea corectă, i-a răspuns Corelli. Dacă e prea groasă, trebuie întinsă până dincolo de capacitatea instrumentului și riști să se rupă în două. Dacă e prea subțire, e și prea slabă ca să dea tonuri ca lumea și zbârnâie pe pragurile de fildes.

Doctorul s-a rezemat de spătarul scaunului și a oftat. Apoi a întrebat brusc:

— Aveți de gând să vă căsătoriți, dumneata și Pelagia?! Fiindu-i tată, cred că am dreptul să știu.

Căpitanul a rămas atât de interzis de franchețea întrebării, încât efectiv n-a avut replică. Lucrurile evoluaseră pe temeiul convenției că nimeni nu scotea problema vreodată la lumină; și nu puteau continua decât pornind de la premisa că era un secret profund, cunoscut de toată lumea. Căpitanul s-a uitat la doctor consternat: gura lui se deschidea și se închidea la fel de mută, ca și cum ar fi fost un pește imprudent pe care un val iscat brusc l-ar fi aruncat pe neașteptate pe o limbă de nisip.

— Nu puteți locui aici, a zis doctorul. Apoi, făcându-i semn spre mandolină: Dacă vrei să fii muzician, asta de-aici e ultimul loc în care să te afli. Ar trebui să te întorci acasă la

dumneata, sau să te duci în America. Și nu cred că Pelagia va putea trăi în Italia. E grecoaică... S-ar ofili ca o floare privată de lumină.

— A! a zis căpitanul, în lipsa vreunei remarci inteligente care să-i fi venit în minte pe loc.

— E-adevărat, a zis doctorul, știu că nu te-ai gândit la asta. Italienii întotdeauna acționează fără să gândească – aici este și măreția, și cusurul civilizației voastre. Un german își planifică dinainte, chiar și cu luni de zile, cum or să-i funcționeze maștele de Paști; britanicii își planifică totul retrospectiv, drept care întotdeauna lucrurile par să se petreacă după cum intenționau ei. Francezii își planifică totul în același timp în care s-ar zice că benchetuiesc, spaniolii... mă rog, Dumnezeu știe. Oricum, ce vreau să spun este că Pelagia e grecoaică. Deci: crezi că poate să meargă?. Presupunând că rezolvați evidentele dificultăți de ordin practic?!

Căpitanul a descurcat amestecătura de capete de corzi de la cheile de acordare și a zis:

Nu asta-i problema, cu tot respectul. Problema este de ordin mai personal. Să vă mărturisesc ceva, *Dottore*. Pelagia mi-a spus că dumneavoastră și cu mine semănăm foarte mult. Eu sunt obsedat de muzica mea, dumneavoastră sunteți obsedat de medicina dumneavoastră. Amândoi suntem niște oameni care ne-am stabilit câte un scop în viață și niciunui nu ne pasă foarte tare de ce-ar putea crede cei din jur despre noi. Pelagia n-a ajuns să mă iubească pe mine decât pentru că la început s-a învățat să iubească un alt bărbat care este ca mine. Și acela sunteți dumneavoastră. Așa încât faptul de a fi grec sau italian este numai accidental.

Doctorul a fost atât de mișcat de o asemenea ipoteză, încât i s-a ridicat un nod în gât. Și l-a înghițit repede și a zis:

— Dumneata nu ne înțelegeți pe noi.

— Ba da, cum să nu vă înțeleg?!

Doctorul Iannis s-a simțit iritat, așa că a reacționat oarecum vehement:

— Ba nu, nu ne înțelegeți. Crezi c-o să te alegi cu o fată

drăguță și supusă și că toate cărările or să fie presărate cu petale?! Ți-aduci aminte că m-ai întrebat odată de ce grecii zâmbesc atunci când le e foame?! Uite, să-ți spun ceva, tinere. Oricare grec – bărbat, femeie sau copil – are înăuntrul său doi greci. Avem chiar și termeni tehnici prin care-i desemnăm. Fac parte integrantă din noi într-un mod la fel de inevitabil ca și faptul că toți scriem poezii și că fiecare dintre noi credem că știm tot ce merită știut. Suntem toți ospitalieri cu străinii, suntem toți nostalgici după câte ceva, toate mamele noastre își tratează fiii ajunși bărbați în toată firea ca pe niște bebeluși, toți bărbații noștri își tratează mamele cu sfințenie și-și bat nevestele, toți urăm singurătatea, toți încercăm să aflăm de la câte un străin dacă nu cumva suntem înrudiți, toți folosim cuvântul cel mai lung pe care-l cunoaștem ori de câte ori putem, toți ieșim la plimbări lungi seara, ca să ne putem uita peste gardurile celorlalți, toți credem că nu suntem cu nimic mai prejos față de cei mai buni. Nu știu dacă mă-nțelegi.

Căpitanul a rămas perplex. Apoi a zis:

— Nu mi-ați vorbit despre cei doi greci dinăuntrul fiecărui grec.

— Nu ți-am vorbit?! Mă rog, probabil c-am deviat puțin de la subiect – și doctorul s-a ridicat de pe scaun și s-a pornit să umble prin cameră, gesticulând elocvent cu mâna dreaptă, în timp ce cu stânga își ținea strâns pipa. Uite ce este: eu am văzut lumea toată. Am fost și la Santiago de Chile, și la Shanghai, și la Addis Abeba, și la Sydney – peste tot. Și-n tot timpul ăsta, am învățat să fiu doctor și pot să-ți spun că niciun om nu este mai aproape de cum este el de fapt decât atunci când e bolnav sau rănit. Atunci ies la iveală toate calitățile lui. Și aproape fără excepție am călătorit pe vase ale căror echipaje erau formate mai mult din greci. Mă înțelegi?! Suntem un neam de exilați și de marinari. Vreau să spun că știu mai bine decât cei mai mulți cum este cu adevărat un grec.

Să-ți vorbesc mai întâi despre elin. Elinul are o calitate care se numește *sophrosune*. Grecul acesta evită excesul, își cunoaște limitele, își reprimă violența inerentă, caută

armonia și cultivă un simț al proporțiilor. Crede în rațiune, îi moștenește spiritual pe Platon și Pitagora. Acești greci își privesc suspicioși propria lor impulsivitate și dorința de schimbare de dragul schimbării; își afirmă autodisciplina, ca să nu riște să scape telegarii în mod spontan. Iubesc educația de dragul educației, nu se gândesc la putere și la bani când evaluează valoarea cuiva, respectă legea cu scrupulozitate, își bănuiesc propria capitală, Atena, că e singurul loc realmente important din lume, detestă compromisul lipsit de onoare și se consideră pe ei înșiși ca fiind o chintesență a europenismului. Toate astea ni se trag din sângele celor mai vechi strămoși ai noștri, care încă ne mai curge prin vine – și doctorul a făcut o pauză, a tras din pipă, apoi a continuat:

Dar, cot la cot cu elinul, suntem nevoiți să trăim cu ceea ce se numește *romoi*. Dă-mi voie să subliniez, căpitane, că termenul acesta însemna inițial „roman” și că acestea sunt calitățile pe care le-am moștenit de la strămoșii dumitale, care n-au avansat cu nimic, tehnologic vorbind, timp de sute de ani de dominație și care au adus în stare de sclavie neamuri întregi, fără să le pese câtuși de puțin de morală. *Romoi*-i sunt oameni foarte asemănători cu fasciștii, așa c-ar trebui să te simți ca acasă printre ei, chiar dacă am impresia că dumneata, personal, nu posezi niciunul dintre viciile lor. *Romoi*ilor le place să improvizeze, umblă după putere și după bani, sunt lipsiți de rațiune pentru că acționează intuitiv și instinctiv, drept care transformă totul într-o brambureală. Nu-și plătesc impozitele, nu respectă legea decât atunci când n-au nicio soluție alternativă, privesc educația ca pe o modalitate de parvenire, sunt oricând gata să compromită un ideal pentru propriul lor interes și le place să se-mbete, să danseze și să cânte, da, și să-și crape capetele cu sticlele. Și au în ei o răutate și o brutalitate pe care nu ți le pot descrie altfel, decât spunându-ți că sunt oricând comparabile, din păcate, cu felul în care i-ați gazat voi, ăștia, pe băștinașii din Etiopia și ați bombardat spitalele de campanie ale Crucii Roșii. Singurul punct în care cele două ipostaze ale unui grec vin în contact este cel etichetat

cu termenul patriotism. *Romoi-i*, ca și elinii, sunt gata să moară pentru Grecia; atâta doar, că elinii luptă cu înțelepciune și omenie, în timp ce *romoi-i* recurg la orice subterfugiu și orice barbarie, irosesc fericiți viețile propriilor oameni, cam ca Mussolini al dumitale. Adevărul este că-și socotesc gloria după numărul celor trimiși la moarte sigură și că o victorie fără vărsare de sânge îi dezamăgește.

Căpitanul s-a arătat foarte sceptic:

— Bine, și ce vreți să spuneți?! Că Pelagia are o latură pe care eu n-o cunosc și care mi s-ar părea șocantă dac-aș cunoaște-o?!

Doctorul s-a aplecat în față și a împuns aerul cu degetul.

— Exact asta vreau să spun. Și mai e ceva: și eu am latura cu pricina. N-ai văzut-o dumneata pân-acum, dar o am.

— Cu tot respectul, *Dottore*, nu vă cred.

— Mă bucur foarte tare că nu mă crezi. Numai că, în momentele mele bune, știu care este adevărul.

Între cei doi bărbați s-a instalat tăcerea. Doctorul s-a așezat înapoi la masă, ca să-și aprindă iarăși pipa necooperantă, cu amestecul ei respingător de podbal, petale de trandafir și alte ierburi, care nici măcar cu aproximație nu avea gust de tutun. A tușit și a expectorat brutal.

— O iubesc, a zis Corelli într-un târziu, de parcă acesta ar fi fost răspunsul la problemă – pentru el chiar și era. Dar i-a trecut prin minte o bănuială: Nu cumva căutați să evitați de a o pierde?! Încercați cumva să mă descurajați?!

— Ar trebui să vă stabiliți aici, asta-i tot. Dacă merge ea în Italia, o să moară de dor de casă. Îmi cunosc fata. S-ar putea să ai de ales între a o iubi pe ea și a te face muzician.

Și doctorul a părăsit camera, mai degrabă pentru efectul retoric al ieșirii decât pentru orice alt motiv, după care a revenit.

— Și mai e ceva. Pământul acesta e foarte vechi și de două mii de ani nu avem parte decât de măceluri. Sacrificii, războaie, crime – toate, niște morți brutale. Avem atâtea locuri pline de fantome înrăite, încât oricine trece pe lângă

ele sau trăiește în ele ajunge ori lipsit de inimă, ori nebun. Nu cred în Dumnezeu, căpitane, și nu sunt superstițios, dar în fantome cred. Pe insula asta am avut masacre la Sami, și la Fiskardo, și Dumnezeu mai știe pe unde. Or să mai fie. Nu e decât o chestiune de timp. Așa că nu vă faceți planuri.

50

Un timp lacunar

Aliații au invadat Sicilia din rațiuni strategice, trădându-și, în felul acesta, aliatul cel mai consecvent și mai fidel – Grecia. Le-au lăsat comuniștilor un an pentru a pregăti o lovitură de stat și încă unul pentru un război civil. ELAS a distrus EKKA și a înghesuit EDES-ul într-un colț atât de îndepărtat de centrele de putere, încât Zervas, conducătorul acestei din urmă organizații, avea să se simtă abandonat de britanici pentru tot restul vieții. Aliați s-au repezit la o venă jugulară în Italia și au lăsat deoparte o națiune mărunță de la care Europa își trage cultura, avântul și sufletul. Grecii mândriși au aflat de la BBC tot ce era de aflat despre distrugerea fascismului în Italia și au vrut să știe de ce ei fuseseră lăsați baltă. Ofițerii de legătură britanici, frustrați și neputincioși, își frâneau mâinile și asistau la prăbușirea țării. Comuniștii din armata greacă staționată în Siria au stârnit o revoltă care a mai amânat și ea puțin victoria din Italia; concomitent a izbucnit Războiul Rece, iar Cortina de Fier a început să coboare. În Occident, admirația și respectul pentru eroismul Sovietelor au început să dea semne de erodare și s-a văzut cu o limpezime exasperantă că un tip de fascism era pe punctul de a fi înlocuit cu un altul. În Marea Britanie și în Statele Unite, nimeni n-a crezut, inițial, că în Grecia comuniștii comiteau pe scară largă atrocități de neimaginat; gazetarii le-au pus pe seama propagandei de extremă-dreapta, iar grecii înșiși, nevenindu-le să creadă, le puneau pe seama transfugilor bulgari.

Dar pe unele mări, cel puțin, dacă nu pe cea Ionică, s-a

Întors vremea miracolelor și-a ciudățeniilor. În cadrul operațiunii „Arca lui Noe”, britanicii au hărțuit retragerea trupelor Axei cu avioane *Beaufighter* și cu canoe, transformând Inelul de Fier al încercuirii într-o Colivie de Fier. În Lesbos, comuniștii au preluat puterea și au proclamat o republică independentă. În Khios, a fost descoperită o casă a Gestapoului în care niște oameni fuseseră siliți să petreacă o noapte într-un beci în care se afla un cadavru. Comandantul german fusese mitraliat chiar în timp ce făcea sex cu amanta lui. Pe insula Inousia, britanicii au descoperit că fiecare persoană, fără excepție, vorbea englezește cursiv și toată lumea se numea fie Lemmos, fie Pateras. Autorii raidurilor i-au ucis pe comandanții de pe insulele Nisiro, Simi și Piscopi, iar Patrick Leigh-Fermor și Billy Moss l-au răpit pe comandantul din Creta. Pe insula Thira, autorii raidului au omorât două treimi din garnizoană pentru că ei pierduseră doi dintre ei. Tot în Creta, au distrus nouă sute de mii de litri de combustibil. În Micene și Amorgos, stațiile radio au fost distruse și cinci oameni au luat șapte prizonieri. Iarăși în Khios, câțiva pușcași marini din trupele regale au distrus două distrugătoare, cu toate că grupul de *andartes* de acolo nu s-a mai prezentat așa cum rămăsese convenit, pentru că-și „pierduseră interesul”. Nu le plăcea deloc să se alăture unor atacuri planuite de oricine altcineva decât de ei și refuzau să ia parte la ele chiar dacă vreunul dintre ei avusese ideea. În Samos, o mie de italieni li s-au predat lui Maurice Gardiff și celor douăzeci și trei de oameni ai săi, după care s-au așezat să-și ia micul dejun; Gardiff a descoperit că, dintr-un motiv inexplicabil, absolut toți doctorii locali vorbeau franțuzește. Pe insula Naxos, comandantul german s-a predat din greșală: se urcase într-o barcă și ieșise în larg să întâmpine o altă ambarcațiune, despre care i se păruse lui că arbora drapelul roșu cu zvastica, dar era de fapt pavilionul roșu al Marinei Comerciale britanice. Tipul a fost cuprins de o stare de depresie atât de profundă și plângea atât de amarnic, încât echipajul a trebuit să-l consoleze, înălțându-l să joace „Nu te supăra, frate”. În momentul acela, o liră sterlină valora două

mii de milioane de drahme, iar o țigară costa șapte milioane și jumătate. Locuitorii din Lesbos s-au dovedit întreprinzători și au propus o rată de schimb avantajoasă; rezultatul a fost că tot ce însemna monedă sau bancnotă s-a scurs într-acolo parcă din proprie inițiativă, lăsând efectiv fără niciun ban toată regiunea. Pe insula Siros, câțiva germani au fost văzuți fugind fără pantaloni. Comuniștii și-au făcut un obicei din a pretinde douăzeci și cinci la sută din orice cu titlu de impozit, și prin multe părți oamenii au demisionat din partid; mai târziu, în Creta și Samos, s-au întors împotriva comuniștilor și i-au înfrânt. Circula o poveste: că locuitorii Cretei ar fi cerut administrație britanică, dar fuseseră refuzați pe motiv că era și-așa destul de greu de guvernat Ciprul. Trăgând linie și adunând, cu prețul a nouăsprezece morți, patru sute de oameni din forțele speciale au blocat patruzeci de mii de militari din trupele Axei, făcând trei sute optzeci și una de incursiuni pe șaptezeci de insule diferite. Simțul tipic german al felului în care se cuveneau făcute lucrurile a fost atât de dat peste cap de toate aceste plăgi dezordonate cu gâturi tăiate și explozii fără nicio explicație, încât au rămas complet neajutorați, iar italienii, care oricum nu pricepuseră niciodată ce sens avea lupta, s-au predat politicoși, ba chiar cu plăcere.

În Cefalonia, soldații italieni își ascultau aparatele de radio și țineau socoteala înaintării Aliaților de-a lungul coloanei vertebrale a țării lor, în timp ce garnizoana germană dădea pe dinafară de scârbă. Corelli și colegii săi ofițeri simțeau gheața care plutea în aer, așa încât vizitele de fraternizare între cele două baze aflate de aceeași parte a baricadei s-au rărit. Când își făcea apariția la întâlnirile clubului de operă, Weber părea foarte distant și tăcut, iar privirile sale treceau drept pline de reproșuri.

Într-o zi, în toiul acestor evenimente, Pelagia l-a găsit pe Corelli stând pe zidul de piatră și mângâind-o pe Psipsina, în timp ce gândurile îi erau duse prin alte părți. Când s-a întors cu fața către ea, avea chipul tulburat.

— Ce se întâmplă, a întrebat-o el, dacă noi va trebui să ne predăm înaintea nemților?!

— Ne căsătorim.

Dar el a clătinat din cap cu tristețe.

— O să fie o nebulie-ntreagă. Nicio șansă n-avem să vină britanicii. Se duc țintă către Roma. N-o să ne salveze nimeni, dacă nu ne salvăm singuri. Toți băieții cred c-ar trebui să-i dezarmăm pe nemți acum, câtă vreme garnizoana lor este încă mică. Am trimis delegații la Gandin, dar nu face nimic. Cică trebuie s-avem încredere în ei.

— Tu n-ai încredere în ei?!

— Nu sunt prost. Iar Gandin este genul de ofițer care s-a cocoțat în vârf executând ordinele. Nu se pricepe să le și dea. Este și el unul dintre generalii noștri tipici, tolomaci, care n-au nici minte, nici curaj.

— Vinonăuntru, i-a spus Pelagia. Tata e plecat și putem să ne ținem în brațe un pic. Are o mulțime de cazuri de tuberculoză de care trebuie să se ocupe zilele-astea.

— *Koritsimou*, ținutul în brațe nu m-ar face decât să mă întristez și mai tare. Mintea mea e ca un burete îmbibat cu griji.

În acel moment a trecut pe-acolo părintele Arsenios, însoțit de Bunny Warren. Amândoi arătau obosiți, zdrențuiți și prăfuiți, iar Pelagia a zis brusc:

— Antonio, trebuie să-i întreb ceva! Mă-ntorc imediat.

Arsenios stătea lângă fântână și-și scutura cârja. Amărâtul lui de cățel stătea prăbușit la umbră pe dalele de piatră și era ocupat să se lingă. Pe tălpile lăbuțelor avea sânge.

— Cum s-a mai dus luciul aurului! Cum s-a mai schimbat aurul cel mai strălucitor! Copilului sugaci limba i se despică în două, de sete până în cerul gurii. Copiii cer pâine și n-are cine să le-o pună dinainte. Cei ce s-au hrănit din belșug sunt părăsiți pe străzi, iar cei ce-au fost crescuți în puf zac pe mormanele de bălegar... s-a pornit Arsenios, dar Pelagia l-a luat pe Warren de cot și la tras deoparte: Bunnio, când sosesc britanicii?! Trebuie neapărat să știu. Ce-o să se-ntâmpale cu italienii după ce se predau?! Te rog, spune-mi.

— Asta nu știu spune, i-a răspuns el. Căci eu însumi

nu știu, și nici vreun altul nu știe.

— Acuma vorbești grecește incomparabil mai bine, i-a spus ea uimită. Dar tot mai ai un accent... straniu. Te rog, spune-mi. Sunt îngrijorată. Și-au mai adus germanii alți soldați?! Este important.

— Nooo, cred că nu.

Pelagia s-a îndepărtat de el și l-a auzit strigând „Amin!” din când în când. Poate că britanicii erau, într-adevăr, o nație de actori și impostori. S-a întors la Corelli și i-a spus:

— N-ai grijă, o să fie totul foarte bine.

— Tu vorbești serios?! Te duci și-i ceri părerea unui fanatic religios și te-ai aștepta să cred și eu ce-ți spune ăla?!

— Vai ție, cel ce nu crezi! Haide, vino înăuntru. Psipsina a prins un șoarece și i-a dat drumul sub masă. Cred că ție-ți revine sarcina să mi-l prinzi. Ultima dată a fost văzut fugind în spatele dulapului.

— După război, când o să fim căsătoriți, o să poți să prinzi șoarecii și singură. Eu n-o să mai fiu cavaler după ce trec de treizeci de ani.

În timp ce căpitanul Corelli scormonea în spatele dulapului din bucătărie cu coada măturii, vocea profetică a popii Arsenios și *amin*-urile răstite ale lui Bunny Warren răsunau cu o anumită muzicalitate pe ferestrele deschise:

—...Moștenirea noastră e lăsată pe mâinile străinilor, casele noastre dușmanilor. Suntem orfani și fără tată, mamele noastre sunt ca și văduve... Grumajii noastre stau plecate sub jug, trudim și nu cunoaștem odihna... Slugile au pus stăpânire pe noi și nimeni nu este care să ne scape din ghearele lor... pielea noastră era neagră ca tuciul de răul unei foamete groaznice... De ce ne-ai uitat pentru totdeauna și ne-ai părăsit o vreme atât de îndelungată?!

— Preotul ăsta are o voce de bas minunată, a remarcat Corelli, dând drumul pe fereastră șoarecelui pe care-l prinsese de coadă. A, da, mi-am adus aminte. Am coborât în port ca să-i ascult pe pescari. Aveau niște instrumente chiar ciudate, n-am mai văzut pân-acum așa ceva, iar cum cântau cu ele – era fantastic. Mi-am notat câteva dintre melodii.

— Să știi că le născocesc pe măsură ce le cântă.

Niciodată de două ori la fel.

— Incredibil. Era, totuși, o melodie pe care au cântat-o de mai multe ori. I-am convins până la urmă și m-au învățat și pe mine s-o cânt... – și s-a pus pe fredonat o cântare solemnă, marțială, mișcându-și degetele ca și cum ar fi dirijat, dar, când a văzut-o pe Pelagia râzând, s-a oprit. Ce este așa de amuzant?!

— Ăsta-i imnul național! i-a spus ea.

51

Paralizie

Să ne-nchipuim umbra lui Homer scriind: „Ca să fie zdrobit un om puternic, chiar și cel mai puternic, nimic nu-i mai cumplit ca marea. Dar nici risipa neînchipuită de apă sărată, nici aroganța frustră a valurilor ce mișcă munții, nici rătăcirea înaripată a vântului n-ar fi putut avea niște urmări atât de devastatoare precum paralizia generalului Gandin. Acesta s-a găsit împins la inacțiune de povara suferințelor sale, iar în privința eficienței metodelor, s-a dovedit mai puțin înzestrat chiar și decât o pustietate ori un lac de sare. Era cel mai fără vlagă, cel mai lipsit de voință dintre toți oamenii datori cu o moarte, era un om care se făcea brusc nevăzut într-o tăcere oarbă. Purta cu el o suferință de necurmat, obligația de a lua decizii, și era, în năuceala lui, tot atât de neajutorat precum aceia din vremurile mele, care priveau mulțimile de păsări zburând înapoi și-ncolo în lumina soarelui și nu știau care dintre ele erau purtătoarele unor mesaje din ceruri.

Dacă va fi avut vreun impuls care să-i facă să încolțească semințele inactivității, atunci acela era o nădăjduire prostească și o nevoie disperată de a cruța sângele nefericiților pe care-i iubea. Așa se face că-a luat-o pe un drum înfundat și-n scurtă vreme i-a condamnat la o soartă cumplită. N-a văzut că dincolo de promisiunile naziștilor se găsea o mască de perfidie atât de groasă, încât,

crezându-le aceloră, și-a condamnat propriii tineri minunați să-și lase oasele fie în seama câinilor și-a păsărilor de pradă, fie acoperite de nisipul neobositului ocean, după ce peștii mării le-ar fi golit de carne. Îngălbenit de frică, ascunzându-și firea nehotărâtă în spatele unor tocmeli smintite și al unui suvoi de ordine de o vădită absurditate, el a stabilit un plan bine pus la punct, pentru ca războinicii lui să părăsească nu numai insula aceea minunată, ci însăși viața”. Cam așa ar fi scris bardul cel nevăzător, pentru că generalului Gandin sigur îi lipseau ochii știutori ai șiretului Odiseu, și nici Atena, zeița cu priviri pătrunzătoare, nu-l îndruma. De la Roma veneau ordine contradictorii, iar de la Atena, Vecchiarelli emitea ordine ilegale. Lui Gandin nu i se lăsa niciun punct de sprijin, așa că nu avea cum să miște munții din loc.

Dar lucrurile s-au întâmplat lent. Totul a început la radio. Avioanele anglo-americane care zburau pe deasupra caselor făceau să zăngăne geamurile, iar Carlo se chinuia zadarnic să răsucescă butoanele unui aparat care de mult nu mai transmitea nimic de-acasă, în afară de niște șuierături și chițăituri ca de lilieci de-a dreptul frustrante. În Sicilia, soldații italieni se predaseră bucuroși că scăpau de-o grijă și se răspândise peste tot secretul că Badoglio avea de gând să pună capăt războiului. Pe 19 iulie, Statele Unite lansaseră o mie de tone de bombe asupra Romei, distrugând căi ferate, aerodromuri, fabrici, clădiri guvernamentale, făcând sute de victime, dar lăsând neatinsă relicvele antice și Vaticanul. Papa sfătuisese populația revoltată să aibă răbdare. Pe 25 iulie, regele Victor-Emmanuel îl arestase pe cocoșelul său îndoielnic de prim-ministru și-l numise în locul lui pe venerabilul mareșal Badoglio, același care se opusese tuturor planurilor de invadare a Greciei și care, deși era șeful Marelui Stat-Major, nu fusese informat despre ea nici măcar după ce avusese loc efectiv. Pe 26 iulie, Badoglio decretase starea de urgență, pentru a evita războiul civil. Pe 27, îi întrebasese pe Aliții bănuitori care erau termenii lor, în timp ce afară populația se revărsase pe străzi, într-un delir de bucurie, ca să celebreze căderea miraculoasă și uimitor de bruscă a lui Benito Mussolini. Pe 28, Badoglio abolise Partidul Fascist, iar

pe 29 îi eliberase pe deținuții politici care zăceau prin pușcării fără să fi fost acuzați de nimic, unii dintre ei chiar și de zece ani; însă războiul se târa mai departe. Germanii își aduseseră întăriri serioase și dădeau dovadă de o bravură surprinzătoare în lupta cu britanicii și cu americanii, pe când aliații lor italieni renunțau la luptă. Soldații britanici își aduc aminte că unitățile italiene își făcuseră un obicei de a trece dintr-o parte în cealaltă, în funcție de cine percepeau ele că urma să fie învingător și că populațiile locale aruncau flori înspre oricine avansa prin zona lor, pentru ca după aceea să adune florile cu pricina ca să le folosească din nou în zonele în care bătăliile pendulau când într-o direcție, când în cealaltă.

Pe 3 septembrie, Badoglio a semnat un armistițiu secret cu Aliații; germanii, care bănuiseră dinainte, își debarcaseră deja trupele într-un teatru de operațiuni uitat, și anume pe insula Cefalonia, locul pe care călătorii îl descriu ca pe un cuirasat fără catarge, iar punctul exact în care debarcaseră era orașul Lixouri. Sosiseră pe 1 august, îngăduindu-și o lună întreagă de pregătiri, iar italienii, o lună întreagă de stat și uitat la ei cum se pregăteau, în timp ce Gandin nu le ordona lor niciun fel de contrapregătiri.

De partea cealaltă a golfului, la Argostoli, trupele italiene amuțiseră încă de la invazia în Sicilia. Clubul de operă La Scala nu se mai reunea în curtea doctorului Iannis, iar în piața centrală a orașului, muzica fanfarei militare devenise sporadică și bocitoare. Poliția militară încă mai dirija circulația mai mult încurcând-o cu fluierele ei stridente, dar puțini mai erau ofițerii germani care să se plimbe pe-acolo și să stea la mesele cafenelelor cu vechii lor prieteni italieni. Günter Weber stătea la el în cazarmă, vituperând de furie la auzul știrilor zilnice privind alte și alte trădări din partea italienilor. Niciodată nu se simțise atât de trădat, chiar dacă trupele staționate acolo, pe insulă, nu făcuseră nimic dezonorant. Se gândea la prietenul lui Corelli și încet-încet începuse să-l disprețuiască. În zilele acelea, ajunsese să le disprețuiască până și pe meseriașele de la bordelul italian, pe fetele triste și toante, cu trupuri frumoase

și chipuri artificiale, care și-acum se mai zbenguiau goale în valuri, de parcă nimic nu s-ar fi schimbat. Era atât de furios, încât nu mai era ca înainte, când voia să le cumpere – de-acum, își dorea numai să le violeze. Foarte tare s-a bucurat când a văzut venind dinspre Lixouri cavalcada de motociclete și camioane: trebuia să le arate cineva italienilor cum se luptă, cum nu se șovăie, cum se întâmpină moartea mai degrabă decât dezonoarea.

Corelli venea mai rar acasă la doctorul Iannis, pentru că zi și noapte făcea exerciții cu bateria lui: cărau rastelele cu obuze, încărcau, trânteau închizătorile, ținteau, trăgeau, făceau corecțiile, schimbau țintele, puneau la adăpost rastelele în cazul unor atacuri aeriene, ca să nu riște ca propriile lor obuze să le distrugă tunurile în cazul în care erau nimerite din aer. Oamenii lui Corelli trăgeau din greu în căldura apocaliptică de august, nădușind zdravăn, iar nădușeala trasa linii contorsionate prin jegul de pe fețele și brațele lor. Pielea de pe umeri li se umfla și se crăpa, scoțând la iveală arsurile ca niște pete care se coceau și-i usturau pentru că nu le mai acoperea nimic și nici nu aveau cum să se vindece dar nu se plâneau. Știa că avea dreptate căpitanul: exercițiile trebuiau făcute. El însuși renunțase să mai cânte la mandolină. Avea atât de puțin timp de așa ceva, încât instrumentul i se părea mai străin acum, când mai puneă mâna pe el, în comparație cu pistolul. Trebuia să cânte multe game până când degetele lui prindeau viteză, iar tremolourile îi deveniseră când răpăite, când țârâite. Mai venea din când în când cu motocicleta s-o vadă pe Pelagia, când bănuia că tatăl ei lipsea de-acasă, și-i aducea pâine, miere, sticle de vin și o fotografie de-a lui semnată pe spate, pe care i-o dedicase cu scrisul lui elegant, de străin: „După război...”; și-i mai aducea și fața lui obosită, cenușie, ochii lui întristați și fataliști, aerul lui de demnitate liniștită și bucurie stinsă. „Bietul meu *carino* – îi spunea ea, luându-l cu amândouă brațele pe după gât –, nu-ți face griji, nu-ți face griji, nu-ți face griji...”, iar el își dădea capul pe spate cât putea de mult și-i spunea: „*Koritsimou*, lasă-mă să te privesc”.

Ei, deci ăsta era momentul când s-a găsit Carlo să asculte la radio, doar-doar descoperirea vreun semnal. Era 8 septembrie și serile deveniseră substanțial mai răcoroase decât fuseseră până atunci. Acum era cu puțință să dormi noaptea fără să te mai înfierbânți chiar așa de tare și uneori briza mării se simțea mai revigorantă. Carlo se gândise mult la Francesco și la ororile din Albania, în ultima vreme, și-acum știa mai bine ca niciodată că totul nu fusese nimic altceva decât o pierdere de timp și că șederea lui în Cefalonia fusese numai un scurt interludiu, o permisie luată dintr-un război care dădea târcoale, ca leul, și acum se pregătea să dea năvală din nou. Și-ar fi dorit să existe o lege oarecare a naturii, care să nu îngăduie posibilitatea ca unul și același om să străbată Hadesul mai mult de o singură dată. A reușit să dea peste o voce și repede a răsucit butonul ca s-o găsească din nou: „...toate actele de agresiune ale Forțelor Armate italiene împotriva forțelor britanice și americane vor înceta imediat și peste tot. Acestea vor fi pregătite să respingă orice posibil atac venind din orice altă direcție”.

Afară, clopotele de pe insulă au început să bată, campanilele venețiene răspândind speranța demult pierdută a păcii, la fel cum în Italia răspândiseră odinioară jubilara înălțătoare a războiului. Ecourile s-au înmulțit înspre Argostoli, Lixouri, Soular, Dorizata, Assos, Fiskardo. Dincolo de strâmtoare, pe insula Itaca, alte clopote au răsunit la Vathi și la Frikes, la fel cum au răsunit și pe alte insule: Zante, Levkas, Corfu... Sus pe muntele Aenos, păstorul Alekos stătea și asculta. O fi fost vreo zi de sărbătoare, sau poate că se sfârșise războiul. Și-a pus mâna streășină la ochi și s-a uitat în zare, peste văi: probabil că așa se auzea și în cer, când Dumnezeu își aducea toate oile înapoi în țarc, să înnopteze.

Carlo a stat să asculte anunțul mareșalului Badoglio, după care a urmat un mesaj de la însuși Eisenhower: „...Toți italienii care vor ajuta, de-acum înainte, la alungarea agresorilor naziști de pe teritoriul Italiei vor primi ajutorul și sprijinul Aliatilor...” A fugit afară și a dat peste Corelli care tocmai puneă frână, lăsând în urma lui un nor gros de fum

albăstrui.

— Antonio, s-a terminat! Aliații au promis c-or să ne ajute. S-a terminat! și l-a apucat în brațele lui de uriaș pe omul pe care-l iubea, l-a ridicat în aer și-a început să danseze pe loc.

— Carlo, i-a spus căpitanul pe un ton de reproș, lasă-mă jos. Și nu te mai aprinde așa. Aliaților nu le pasă de noi. Suntem în Grecia, da?! n-ai uitat?! *Merda*, Carlo, tu nu-ți cunoști propria forță. Mai aveai puțin și mă omorai.

— Or să ne ajute, a repetat Carlo, deși Corelli clătina din cap. Dacă nu facem ceva chiar acum, suntem futuți. Trebuie să-i dezarmăm pe nemți.

În noaptea aceea, navele de război italiene din porturile Cefaloniei au ridicat pe furiș ancorele și-au șters-o înspre casă. Erau câteva dragoare de mine, câteva torpiloare și un cuirasat. N-au spus nimănui că plecau și nici măcar un picior de italian n-au evacuat – niciun soldat, nicio amărâtă de curvă militară. Și-au luat cu ele propria putere de foc și au lăsat în urmă numai duhoarea grea, ca de pucioasă, a lașității și-a cărbunelui ars. Soldați germani și-au zâmbit în barbă, iar Corelli și oamenii lui au mirosit trădarea. Căpitanul, după, ce a stat lângă telefon ca să primească ordine care nu mai veneau, a adormit pe scaun, fiindcă făcuse o gardă dublă la baterie. A visat-o pe Pelagia și l-a visat pe preotul țicnit care propovăduia că toți aveau să fie azvârliți în foc. Când a dormit el așa, la radio au fost difuzate, din partea Aliaților, apeluri la luptă împotriva germanilor. Când a sunat, în fine, telefonul, cineva de la biroul generalului i-a spus căpitanului să nu atace și să stea liniștit.

— Dumneata ești nebun?! a răcnit el în receptor, deși conexiunea era deja moartă.

Și locotenentul Weber stătea și moțăia pe scaunul lui, așteptându-și ordinele. Se simțea înspăimântător de obosit și sleit de orice urmă de încredere. Îi era dor de prietenii lui, dar, mai mult decât atât, îi era dor de certitudinile care izvorâseră din noianul de succese din trecut. Rasa stăpânitoare pierdea teren în Italia și-n Iugoslavia, frontul

din Rusia stătea să cadă, Hamburgul era distrus. Weber nu se mai simțea chiar atât de invincibil și de mândru; se simțea inferior și umilit – atât de oribil exploatat și trădat, încât, dac-ar fi fost femeie, zău c-ar fi plâns. S-a gândit la deviza regimentului său: „Domnul Cu Noi” și s-a întrebat dacă nu cumva îi mai trădase și altcineva în afară de Italia. În tot cazul, socoteala nu ieșea: o întreagă divizie de italieni contra a numai trei mii de oameni ai Batalionului 996 Grenadieri – nici măcar cu ajutorul lui Dumnezeu nu avea nicio șansă. A încercat să se roage, dar cuvintele rugăciunii luterane îi lăsau un gust amar.

Dimineața, colonelul Barge, comandantul trupelor germane, a mutat câteva blindate de la Argostoli la Lixouri, iar generalul Gandin zadarnic a încercat să ia legătura și cu guvernul de la Brindisi și cu fostul înalt Comandament din Grecia. Nu dormise toată noaptea și era mult prea bine instruit ca să știe ce să facă.

Pelagia și tatăl ei și-au organizat proviziile medicale și au sfâșiat niște cearșafuri vechi în fâșii pe care să le poată fierbe și apoi folosi ca bandaje. Ceva le spunea că unii dintre greci ar fi putut nimeri la mijloc în schimbul de focuri, plus că trebuia să-și ocupe timpul cu ceva, ca să se mai disipeze tensiunea. Corelli a venit și el cu motocicleta, implorându-i să-i spună cum putea să ia legătura cu partizanii. Dar ei pur și simplu nu știau cum trebuia procedat, drept care căpitanul a plecat dezamăgit, îndreptându-se în mare viteză către Sami. Poate că partizanii se trezeau și ei din lunga și scuzabila lor moțăială, ca să dea o mână de ajutor la ținerea la respect a germanilor.

La Sami, n-a știut nici măcar unde să-ntrebe, iar grecii de acolo nu-l cunoșteau. A fost un drum inutil. La întoarcere, și-a oprit motocicleta și s-a așezat pe marginea drumului, pe un zid în ruină, la umbra unui măslin. S-a gândit la întoarcerea în Italia, la supraviețuire, la Pelagia. Adevărul era că el nu avea casă, de aceea nu vorbise niciodată despre ea. Il Duce îi transferase familia în Libia, în cadrul procesului de colonizare, și acolo toți ai lui fuseseră uciși de rebeli în timp ce el se afla internat în spital cu dizenterie. Dintre toate

casele rudelor pe la care locuise, care putea spune că era pentru el „acasă”?! Nu avea alte neamuri decât soldații din compania lui și mandolina, iar inima și-o avea în Grecia. Oare să fi îndurat atâta durere, atâta singurătate, oare să-și fi găsit și el, în fine, un loc al lui, pentru ca acum să i se ia totul din nou?! A încercat să-și aducă aminte de părinții lui, dar le vedea chipurile străvezii și fără, contur, tremurate, ca pe niște fantome. Și-a adus aminte de un băiețel arab, unul prietenos, cu care părinții îi interzisese să se joace. Aruncau amândoi cu pietre în șiruri de sticle, dar el, cum-necum, reușea întotdeauna să vină acasă bătut în cap de soare și bolnav de diaree. I se interzisese să mănânce rodii, de teamă să nu se îmbolnăvească de gălbinaie. Era dureros să-ți amintești atât de multe, și totuși atât de puțin, și pentru prima oară a început să se gândească la Pelagia lui cu sentimentul nostalgiei, de parcă ea ar fi fost deja de domeniul trecutului. Și-a adus aminte de povestea doctorului cu mâncătorii de lotus, oameni care rățăceau de colo-colo, care mâncaseră mai demult lotus și-și pierduseră noțiunea dorului de casă. Așa era și el. S-a gândit cum ar fi fost dacă murea – cât de mult l-ar fi plâns Pelagia. I se părea o blasfemie să-i mânjești obrazul minunat cu lacrimi; i se făcea milă de ea numai când se gândea. Ar fi vrut să-ntindă o mână de dincolo de mormânt și s-o consoleze, chiar dacă deocamdată nu murise.

Într-un târziu, când s-a întors la bateria lui, și-a găsit soldații în plină revoltă. Se primise din partea Comandamentului *Supergreccia* ordinul de predare către naziști a doua zi dimineața.

52

Evoluții

(1)

Sunt atât de furios, că nici nu pot să vorbesc. Antonio îmi spune: „Carlo, fă bine și te calmează, trebuie să fim

deștepți, fiindcă n-are niciun rost să ne-nfuriem, bine?!” Dar eu, unul, m-am săturat să tot fiu jucăria unor țăcăniți, unor incompetenți și proști, care au impresia că sunt și-acum în Războiul cel Mare, când totul se făcea după linii bine stabilite și mai exista încă onoare între dușmani.

De necrezut. Germanii își parașutează întăriri fără încetare, cerul este acoperit de avioane *Junker* și colonelul Barge s-a dus la Gandin și i-a cerut să se predea, în concordanță cu ordinele venite de la *Supergreccia*, iar Gandin nu face absolut nimic în afară de a se consulta cu capelanii și ofițerii superiori. Nu este el generalul?! Nu el trebuie să decidă și să acționeze rapid?! Cine-i dă lui dreptul să-mi decidă mie soarta?! Mie, care am trăit luni întregi având în jurul meu numai gheață și agonie, care am ținut în brațe trupul bărbatului pe care-l iubeam și m-am uitat la el cum murea în brațele mele, într-un șanț plin de șobolani și de mocirlă înghețată. Oare generalul Gandin nu ascultă radioul?! O fi el singurul care nu știe că nemții jefuiesc și măcelăresc în Italia?! N-o fi auzit că numai ieri sau alaltăieri au înghesuit o sută de inși într-o cameră și i-au aruncat în aer cu mine terestre? N-a auzit că pentru un singur german mort au împușcat optzeci de polițiști și douăzeci de civili la Aversa?! Nu știe că soldații dezarmați sunt duși către naiba-știe-unde în camioane de vite?!

Îmi vine să-nnebunesc de mânie. Toți comandanții, cu două excepții, au căzut de acord să ne predăm. Noi suntem zece mii, iar ei – numai trei. Ce nebunie mai e și asta?. Nu ne-a ordonat guvernul să-i luăm prizonieri pe nemți și să-i dezarmăm?! Care-i problema?! De ce ascultă de fasciști, al căror partid a fost abolit și nu bagă în seamă voința Primului-Ministru și a Regelui?!

(2)

— Domnul Colonel Barge?! Am retras Batalionul numărul 3 din Regimentul 317 Infanterie de la Kardakata, în semn de bunăvoință. Așa cum știți, insula este imposibil de apărat fără poziția respectivă, așa încât sper să fiți de acord că nu avem intenții ostile și să nu insistați în privința dezarmării trupelor noastre.

— Dragă domnule General, mă văd nevoit să insist. M-am angajat că trupele vor fi trimise direct acasă, în Italia, și nu am de gând să-mi iau cuvântul înapoi. Totuși, trebuie dezarmate, altfel pot foarte bine să-și întoarcă armele împotriva noastră după ce ajung acasă. Trebuie să recunoașteți că, din punctul nostru de vedere, este o chestiune de bun-simț. Fac apel la dumneavoastră ca la un vechi prieten.

— Domnule Colonel, eu încă mai aștept clarificarea ordinelor. Sper să-mi înțelegeți poziția. Foarte dificilă.

— Domnule General, ați primit deja ordine de la Comandamentul *Supergreccia* și oricare alte ordine pe care le primiți din Italia sunt nule, din moment ce guvernul de-acolo este nelegitim. Suntem soldați, domnule General, și trebuie să executăm ordinele.

— Domnule Colonel, vă dau de știre imediat ce sunt în măsură.

Colonelul Barge a pus telefonul jos și s-a întors către unul dintre maiorii săi:

— Vreau să luați imediat o companie de militari și să ocupați Kardakata. Idioții de italieni tocmai au părăsit poziția, așa încât n-ar trebui să fie nicio problemă.

(3)

Am fost să-i văd pe Pelagia și pe doctor. I-am rugat să aibă grijă de Antonia mea și Pelagia a învelit-o într-o pătură și mi-a băgat-o într-o groapă de sub podeaua casei, unde se ascundeau refugiații politici pe vremea ocupației britanice. Mi-au spus că tocmai trecuse și Carlo și le lăsase un toptan gros de foi scrise, care nu trebuia să fie citite de nimeni, decât dacă el murea. Mă întreb: ce-o fi scribălit el pe-acolo?! Nu știam că avea înclinații scriitoricești. Nu te-aștepți la așa ceva de la un asemenea zdrahon de bărbat. Pelagia arată foarte slăbită, dacă nu chiar bolnavă, și am ajuns la concluzia că nu puteam să mergem la locșorul nostru de taină, fiindcă bateria mea poate primi ordine în orice moment. M-a mângâiat pe obraz cu atâta drag, încât cu greu am reușit să-mi rețin lacrimile. Zice c-a încercat să ia contact cu partizanii prin intermediul unui anume Bunnios, dar n-a

reușit.

(4)

Locotenentul Weber și-a desfăcut și uns pistolul. Se simțea oarecum temător în lipsa *Panzer*-elor care-i însoțiseră odiseea prin toată Europa. Era o ușurare faptul că la Lixouri se revărsaseră asemenea cantități de muniții, dar îngrijorător că deocamdată nu sosiseră cine știe ce întăriri. Se știa foarte bine: colonelul îi dăduse un ultimatum ferm generalului Gandin și-i pusese câteva întrebări stânjenitoare despre loialitatea și intențiile sale. Mai rămăseseră opt ore. S-a gândit la Corelli și s-a întrebat oare ce făcea, apoi și-a scos cruciulița de argint pe care o purta la gât și a rămas așa, uitându-se la ea. Generalul Gandin refuzase predarea integrală, cerând libertate de mișcare pentru soldații săi, și mai ceruse și garanții scrise în privința siguranței oamenilor săi. Weber a zâmbit și a clătinat din cap. Trebuie să le dea cineva o lecție indivizilor ăștora.

(5)

— Domnilor, ce ziceți să fac? a întrebat generalul Gandin, iar capelanii au schimbat priviri între ei, bucurându-se de noua importanță care li se dădea și gustând această rară ocazie de a trece drept strategii consultați de un general. Era cu mult mai incitant decât să ascuți confesiunile unor oameni care, în ultimă instanță, nu-i luau foarte tare în serios; unde mai pui că se simțeau aproape ca niște sfinți în situația asta de a-și exprima ideile de pacifiere cu o teribilă gravitate și autoritate morală.

— Punem jos armele, dar cu anumite garanții scrise, a zis unul. După aceea, cu voia lui Dumnezeu, plecăm cu toții acasă...

— Nu sunt câtuși de puțin de acord, a declarat altul. După mine, ar fi o mare greșeală.

— I-am putea dezarma noi pe ei, a zis generalul, dar nu vom putea ține piept *Luftwaffe*⁷⁹-i după aceea. Să nu uităm

⁷⁹ Denumire dată Aviației germane în perioada celui de-al Doilea Război Mondial. Textual: „Arma aerului”.

de avioanele Stuka. Ar însemna să fim fără, sprijin aerian sau naval și ne-ar extermina, fără niciun dubiu.

Generalul Gandin era obsedat de avioanele *Stuka*. Numai când se gândea la păsările-alea de pradă urlătoare, cu aripile lor încovoiate, i se și chircea stomacul de groază. Poate că nu știa că, din punct de vedere militar, erau unele dintre cele mai ineficiente arme de luptă proiectate vreodată; înfricoșătoare, ce-i drept, dar obuzele lor erau cele care provocau pierderile. El avea cu mult mai multe puști față de germani și i-ar fi putut călca în picioare în câteva ceasuri.

— Ei, da, avioanele *Stuka*... s-au arătat de acord capelanii, care nici ei nu aveau habar despre ce se vorbea, dar le plăcea să încuviințeze din capete cu aere de oameni de lume înțelepți.

(6)

— Și-adică renunțăm la arme și mergem acasă?! a întrebat unul dintre băieți.

— Da, fiule, da, i-a răspuns capelanul subunității. Slăvit fie numele Domnului!

Carlo a intrat în fugă.

— Auziți, băieți, garnizoana de pe Sfânta Maura s-a predat și nemții i-au luat prizonieri și l-au împușcat pe colonelul Ottalevi.

— Putana! a exclamat Corelli, scoțându-și pistolul din toc și izbindu-l de masă. Gata, asta e. Să trecem la vot.

— Probabil că este numai un zvon, a propus capelanul.

— Ar trebui să supunem la vot în toată divizia, a fost de părere Carlo, ignorându-l pe cleric, fiindcă el nuse-ncurca niciodată cu Biserica și reprezentanții ei, mai ales de când realizase că-l condamnaseră în lipsă la focurile Gheenei, pentru simplul fapt că se născuse așa cum se născuse.

— Corect, băieți, a zis Corelli. O să mă duc să stau de vorbă cu fiecare comandant de baterie pe care-l voi putea găsi, ca să organizăm votarea. De acord?!

— Cu Gandin cum rămâne? a întrebat un tinereț napolitan.

Ceilalți s-au uitat unii la alții și toți s-au gândit la același lucru.

— Dac-o să trebuiască, a zis Corelli, o să-l arestăm.

(7)

Dimineața, generalul Gandin a stat cu mâinile vârate-n dos. N-a dat niciun ordin, cu toate că primise de la Brindisi ordinul de a-i face prizonieri pe germani. Și-a petrecut ziua revizuindu-și hârțogăraia și privind pe fereastră cu mâinile încrucișate la spate. Mintea lui rătăcea și singurul lucru care-i trecea prin ea era ce s-ar fi putut el face dacă nu se făcea soldat. S-a gândit hăt, în urmă, la zilele idilice ale tinereții lui și și-a dat seama că nici măcar acelea nu reprezentaseră cine știe ce. Se simțea ca un octogenar care privește retrospectiv înspre viața lui goală și se întreabă dacă vreo parte a ei a meritat trăită.

Colonelul Barge, pe de altă parte, fusese cuprins de o pasă mentală de primă calitate. Știa că italienii nu aveau încredere în el, așa încât s-a apucat să-i dezbine, el însuși afectând un comportament exemplar. Pe înserat, a trimis un Oberleutnant⁸⁰ cu o companie de grenadieri să înconjoare în secret o baterie italiană. Căpitanul Aldo Puglisi n-a avut nimic altceva de făcut, doar să se predea pașnic, de îndată ce a realizat ce se întâmpla.

Oamenii săi au fost dezarmați și trimiși la plimbare fără să se tragă nici un singur foc de armă. Pe drum, au trecut prin fața bordelului militar, dar n-au avut curajul să intre. Un val de optimism și ușurare, de discuții despre mersul acasă și despre pace s-a rostogolit peste rândurile Diviziei Acqui, exact așa cum plănuise colonelul. Reușise o păcăleală, o capcană de încredere de proporții mărețe.

A doua zi dimineață, un sergent italian își împușcase căpitanul, care voia să se predea, și tancuri Tigru apăruseră din pământ, din piatră seacă și se postaseră ca niște monștri rău prevestitori la întretaierile de drumuri, masivitatea lor emanând mirosul neomenesc de motorină și oțel încins. Dintre comandanții de baterie italieni, mulți le-au ignorat, ca și cum ar fi fost niște roci anacronice întâmplător ieșite din

⁸⁰ Locotenent-major (germ.).

ocean, care puteau să dispară într-un mod la fel de arbitrar; alții, însă, printre care și căpitanul Antonio Corelli, și-au retras unele dintre tunuri de pe țărmul mării și le-au reorientat, sătui să mai aștepte niște ordine care nu mai veneau.

(8)

În atenția Colonelului Barge: Ordin direct de la Cancelaria Führerului. Veți găsi alăturat cuvântul de cod la a cărui primire pe cale telegrafică în forma încriptată, veți purcede la luarea cu asalt și lichidarea totală a tuturor forțelor antifasciste italiene din Cefalonia. Între timp, veți continua negocierile în așa fel, încât să le câștigați încrederea forțelor respective. Veți dispune de toate cadavrele în mod organizat, de preferință, prin intermediul unor barje balastate, pe care le veți scufunda în largul mării. De vreme ce nu a existat nicio declarație formală de război din partea Italiei, toate forțele italiene ostile vor fi tratate ca franctirori, și nu ca prizonieri de război.

(9)

Generalul Gandin părea să fi îmbătrânit vizibil în răstimp de câteva zile:

— Domnilor, situația este aceasta. Am în față Memorandumul OP44, din 3 septembrie curent. Suntem instruiți aici să nu acționăm împotriva germanilor decât dacă suntem atacați. Am, de asemenea, în față ordinul numărul N2 din data de 6 curent, în care se spune să nu ne alăturăm niciunei forțe care se opune germanilor. Acest din urmă ordin contrazice termenii armistițiului semnat de Castellano, așa încât ce ne facem cu el?!

— Domnule General, înseamnă pur și simplu că Aliații nu au încredere în noi. Ordinul ăsta e stupid. Știm ceva de vreo preparativa a Aliaților ca să ne vină în ajutor?

— Nu, domnule Maior. Au avut la dispoziție mai mult de patruzeci de zile și n-au făcut nimic, ca și Ministerul de Război, de altfel. Avem motive să bănuim că intențiile germanilor le sunt cunoscute, dar pe noi nu ne-au informat. Pare-se că nimeni nu are în plan să coopereze cu noi.

— Dar bine, domnule General, germanii au sute de

avioane în Grecia continentală, iar noi n-avem niciunul. De ce ne-au abandonat Alianții?

— Bună întrebare. Să continuăm. Am primit și acest ordin, numărul 24202, în care se spune că trebuie să negociem cu germanii, ca să mai câștigăm timp, și că solicitările germanilor către noi de a ne muta nu trebuie considerate gesturi ostile. După cum știți, am cooperat deja în acest sens, rezultatul fiind că ei dețin acum toate pozițiile strategice și tactice mai importante. Credeți c-ar trebui să încetăm de a mai executa ordinul de față, din propria noastră inițiativă?

— Dar este legal acest ordin, domnule General?! Oare nu contrazice el ordinul numărul OP44?!

— Ba da, dar care dintre ele are prioritate?! Nu reușesc să primesc clarificări. De când cu mutarea Ministerului de Război de la Roma la Brindisi, starea de confuzie este generalizată. Iar acum primim ordinul acesta de la Vecchiarelli – să depunem armele. Zice că Generalul Lanz ne va repatria după paisprezece zile, dar nu reușesc să primesc o confirmare de la Brindisi. Ei, așadar: ce facem?! Vecchiarelli îl crede pe Generalul Lanz, dar noi îl credem?!

— Eu personal nu-l cred, domnule General. În tot cazul, oamenii mei sunt sută la sută contra. Au supus la vot și trei ofițeri care le-au făcut oamenilor această recomandare au fost împușcați. Ar fi absolut nerecomandat. Și-n tot cazul, avem ordinul de azi-noapte de la Ministerul de Război, în care ni se spune să-i tratăm pe nemți drept dușmani.

— Din acest motiv i-am și telegrafiat lui Vecchiarelli că nu putem executa ordinul. Apropo de asta, îmi fac datoria să vă informez că, mi s-a oferit comanda micii armate a lui Mussolini din noua lui așa-numită „republică”. Am refuzat oferta, pentru că loialitatea mea îi aparține în primul rând Regelui. Sunt convins că am procedat corect.

— A proceda corect, domnule General, înseamnă să evităm confruntarea cu germanii. Ne-au fost aliați până în urmă cu câteva zile și este intolerabil de dezonorant pentru forțele noastre armate să fie obligate acum să lupte împotriva lor. Cu mulți dintre ei suntem prieteni personali. Eu, unul,

cred că insistența Aliatilor pentru capitularea necondiționată este pentru germani la fel de dezonorantă ca și insistența lor înșile în același sens. Mai bine mori decât să te supui oricăreia dintre aceste pretenții.

— Sunt într-un tot de acord cu dumneata, domnule Maior și am cerut ca în locul Colonelului Barge, în negocierile dintre noi, să fie numit un general. În felul acesta, mai câștigăm un timp important până la sosirea Generalului Lanz, iar dacă e vorba să se întâmple tot ce e mai rău, măcar vom fi scutiți de dezonoarea de a depune armele în fața unui simplu colonel.

(10)

— I-auziți, băieți, de la Berlin a plecat ordinul de începere a ostilităților în Cefalonia. Sergent, fii dumneata băiat de treabă și du-i nota asta lui Jumbo.

Generalul Jumbo Wilson⁸¹ a citit mesajul de la un cap la altul și a luat decizia să nu facă nimic. Avea la dispoziție o mulțime de oameni, vapoare, avioane și material de război, toate gata de plecare. Dar nu se făcea să afle și nemțălăii că el știa să le decodeze mesajele, este?!

53

Prima curgere de sânge

Divizia Acqui decisese prin vot să le opună rezistență germanilor, dar n-a mai avut timp să instaleze o conducere eficientă care să-i coordoneze acțiunile. După începerea propriu-zisă a luptei, au venit, în fine, și ordine din partea generalului Gandin; unii le-au respectat, alții nu. Despre ordinea exactă în care au avut loc evenimentele se știe prea puțin, dar două lucruri sunt certe: în primul rând, comuniștii *andartes* din ELAS nu s-au amestecat, nevăzând niciun motiv să se urnească din letargia lor parazitară; în al

⁸¹ Este vorba de feldmareșalul Henry Maitland, baron Wilson (1881-1964), supranumit „Jumbo” datorită corpulenței sale.

doilea rând, rezistența italiană nu a avut nicio legătură cu ierarhia militară, ci a fost o explozie spontană de curaj și hotărâre, în sufletele unor indivizi care deveniseră conștienți, fără să știe de ce, că sosise momentul să facă și ei ceva cum se cuvenea.

Cine poate ști care au fost motivele reale pentru care căpitanul Fienzo Appollonio a deschis focul fără ordin împotriva unei flotile de barje de asalt germane?!

Poate că era un om de onoare și nu mai suporta să joace un rol ignobil și slugarnic în istoria unui imperiu copt numai pe jumătate și putred. Poate că resimțea o simpatie reală față de grecii cu care conviețuise atâta timp și voia măcar acum să-și răscumpere greșeala de a-i fi subjugat și de a fi luat parte la spolierea lor. Poate că era rușinat de palmaresul militar jenant al armatei pe care o servea și voia măcar în ceasul al doisprezecelea să smulgă controlul asupra micii sale porțiuni de armată din mâinile unor indivizi incompetenți și sicofanți autosuficienți, care, din siguranța buncărelor din care nu ieșeau, o mânaseră în tot puhoiul de calamități inutile și sângeroase, care de-atâtea ori smulseseră înfrângerea dintre fălcile victoriei. Sau poate că, pur și simplu, înțelesese că nu-i rămăsese altă scăpare, decât să lupte pentru supraviețuire. Oricare ar fi fost emoțiile și gândurile care-și dădeau târcoale prin cotloanele minții lui Appollonio, oamenii împărtășeau concluziile căpitanului lor. Încărcaseră deja obuzierele și luaseră linia de tragere, în timp ce el încă mai urmărea barjele de asalt care străbăteau anevoie spuma valurilor, umplute până la refuz cu vehicule și soldați palizi la față... A remarcat disciplina inutilă, dar ciudat de semnificativă, dată de modul în care soldații își țineau armele toți la fel, atârinate la verticală pe un singur umăr, încât oscilau toate în același timp, ca niște țapoae proțâpate în fundul unei gropnițe. Căpitanul și-a potrivit binoclul la ochi și a împărțit porțiunea de mare pe care o mai aveau de parcurs în unități de câte o sută de metri. A pus la socoteală și porțiunea de uscat dintre bateria sa și țărmul mării și, cu o certitudine pe care n-o resimțea deloc, i-a ordonat tunarului cel mai apropiat de el să modifice

traectoria de tragere după cum o stabilise el și să tragă un singur obuz. Obuzierul a făcut un salt înapoi cu un scrâșnet metalic, țopăind și pe loc, la fel cum sare după os un câine atâțat. După toți acești ani, căpitanul Appollonio tot nu se acomodase cu ecoul dureros al metalului în urechile lui și s-a strâmbat în timp ce urmărea punctulețul acela negru îndepărtându-se cu o viteză incredibilă și incalculabilă atât de repede, încât s-a întrebat dacă-l văzuse cu adevărat sau nu sus de tot în aer. L-a pierdut, dar, după câteva secunde, a văzut o trombă de apă, ridicându-se din mare la nici cincizeci de metri de unde estimase el că avea să cadă. A urmat o busculadă frenetică pe barje, care lui i s-a părut de-a dreptul comică, așa încât a făcut corecțiile necesare și a dat ordin să se execute foc de voie. Militarii nu-și mai încăpeau în piele de entuziasm. În sfârșit, aveau și ei un conducător, un om al cărui curaj avea să se scurgă cine știe-cum în pământul pe care stătea cu picioarele, să călătorească pe dedesubt și să țâșnească, miraculos în inimile lor, ale tuturor, umplându-le, inimile acelea, cu sentimentul sălbatic de libertate al unor bărbați care au descoperit, fie și în ceasul al doisprezecelea, că totuși erau soldați. Oamenii și-au zâmbit unii altora, le-au sticlit ochii de plăcere, de o mândrie pe care n-o mai resimțiseră niciodată până atunci, și au privit minunându-se trombele spectaculoase de apă care sfârtecau liniile regulate și somnolente ale valurilor. Aerul a devenit greu de respirat din cauza putorii dulcege de cordită și a izului inefabil-viril și infernal de țevi încinse până la roșu și de ulei aromatic fumegând. Crăpăturile din palme li s-au umplut cu mazăgă, iar fețele li s-au înnegrit, așa că buzele, pe care și le umeziseră cu limbile, păreau nefiresc de colorate și de rozalii. Nădușeala datorată excitației turbulente care-i cuprinsese le-a udat learcă părul pe sub bonete, iar țigările le-au aruncat pe jos fumate numai pe jumătate, pentru că mai demult le fuseseră o consolare, dar acum îi împiedicau să acționeze și să respire. Consternați și ei de propriul succes, de precizia incredibilă și fără precedent a bombardamentului, militarii bateriei au oprit tragerea de cum au văzut că ultima dintre barjele de asalt se scufunda în valuri, și-au încleștat pumnii

de satisfacție, apoi au văzut cum două bărci de salvare ieșeau în larg de la Lixouri și se îndreptau spre locul măcelului și spre talmeș-balmeșul de rămășițe ale vaselor dezmembrate și făcute ferfeniță. Niciunul dintre ei nu simțea nevoia să tragă asupra unei misiuni de recuperare, așa că și-au strâns mâinile și s-au îmbrățișat. Aveau să-și amintească toată viața de ziua aia, și-au spus unii altora. Fusese un fel de ritual de trecere pentru ei, ca o confirmare sau o cununie. Un hidroavion a zburat de-a lungul crestei către Argostoli și a slobozit un șir neîntrerupt și mortal de bombe, care au azvârlit în aer, unul după altul, acoperișurile unor case modeste și nevinovate, după o linie perfect dreaptă. Mitralierele și tunurile antiaeriene au început să scuipe foc, pe măsură ce și alți comandanți ignorau în mod spontan ordinele și se aruncau în luptă. Pe străzile din Argostoli, infanteriștii italieni, unii chiar și fără ofițeri, au înaintat la adăpostul tancurilor ușoare către *Panzer*-e, inspirați de un eroism de care nu dăduseră dovadă nicio clipă când luptau pentru cauza fascistă și dictatorul de operetă.

Panzer-ele au deschis focul asupra bateriei. Ecourile bubuielilor pe care le produceau se reverberau de nenumărate ori pe străduțele înguste, scuturând pereții și desprinzând foloștine de vopsea tempera din ei, care se așterneau după aceea în ploaie prin interioarele caselor. Tunarii lui Appollonio și-au repositionat obuzierele; undeva, nu departe, bateria căpitanului Antonio Corelli a deschis focul și ea. Tancurile au înaintat, camuflajul rar și inutil de crengi și frunze căzându-le de pe turele precum hainele unei curve bete. Motoarele lor huruiau și gemeau, la fiecare schimbare de viteză parcă le dădea cineva câte un brânci înainte și prin țevile de eșapament scuipeau trombe de fum negru, ca și cum ar fi fost deja lovite de obuze.

Care obuze au căzut printre *Panzer*-e, săltând țărâna roșiatică și praful alb. Toate au încremenit pe loc, de parcă ocupanții lor ar fi fost mult prea uimiți când au văzut că li se opunea rezistență, de parcă ar fi fost de neconceput ca italienii să opună rezistență. Incredibil, dar o tanchetă germană și-a făcut apariția pe podul construit de britanici

peste apele puțin adânci ale golfului și deasupra turelei avea arborat un steag mare alb. Tunarii bateriilor triumfau, răzbunați. Poate că nemții aveau totuși de gând să se ducă la Gandin și să-i ceară să precizeze termenii predării.

Militarii au așteptat și și-au aprins țigări la lumina soarelui de amurg, uleiul de pe degetele lor impregnându-se cu un miros acru, dar oarecum potrivit, în hârtia țigărilor. Un stol mare de avioane Junker au trecut pe deasupra capetelor tuturor, aducându-le întăriri naziștilor, iar căpitanul Appollonio și-a ridicat amândouă mâinile în aer de exasperare: „De ce nu trag bateriile antiaeriene?! Ce-i în capul cretinilor ăloră?!”

Doar nu riscase atât de mult, ca să piardă acum totul din cauza șovăielilor nu știu-cui. În zadar, numai spre satisfacția sa, a tras cu o carabină după avioanele care se făceau nevăzute în depărtare, păcănitul împușcăturilor răsunând curios, ca o codiță politicoasă și timidă în comparație cu salvele recente de tunuri.

Atunci a sunat și telefonul de campanie. Generalul Gandin căzuse de acord asupra unei încetări a focului, în loc să profite de oportunitate și să pretindă capitularea. Appollonio și-a dat ochii peste cap, nevenindu-i să creadă, și a urlat atât de tare la telefonist, încât i-a luat ceva timp să-și dea seama că blestema la capătul unei linii moarte.

„Nenorocitu’ și dementu’!!”, a zbierat el, trântind receptorul în furcă.

S-a mai consolât puțin când un curier i-a adus un mesaj de la căpitanul Antonio Corelli: „Dacă ajungi la Curtea Marțială, o să cer să mi se facă onoarea să fiu judecat alături de tine”.

54

Mesajul de adio al lui Carlo

Antonio, Căpitanul meu,

Trăim vremuri grele și am senzația foarte concretă că

nu le voi supraviețui. Știi cum se întâmplă: pisica pleacă și se ascunde când îi vine vremea să moară, omul vede fantoma propriei sale mame la căpătâiul lui când e bolnav sau se vede pe el însuși, tot fantomă, apropiindu-se din partea cealaltă la o întretăiere de drumuri.

Alături de scrisoarea de față, vei găsi toate scrierile mele, pe care le-am așternut pe hârtie de când am venit pe această insulă, iar dacă le vei citi, vei descoperi ce fel de om sunt. Sper să nu rămâi dezgustat; sper ca tu, cu inima ta mare și generoasă, vei putea să mă ierți și să-ți aduci aminte de mine fără să mă disprețuiești. Sper să-ți aduci aminte de toate ocaziile în care ne-am îmbrățișat ca frați și camarazi de arme și să nu te scuturi cu o silă retrospectivă, considerând acele îmbrățișări mângâierile unui degenerat. Am căutat întotdeauna să-ți arăt afecțiunea pe care ți-am purtat-o, fără să-ți cer nimic și fără să-ți dau nimic din ceea ce tu n-ai fi vrut să primești.

Când vei citi aceste pagini, vei vedea că în Albania am fost distrus de pierderea camaradului meu Francesco; vreau să-ți spun aici: rana cu care m-am ales din acel război mi-am făcut-o singur. Nu mi-e rușine. Am făcut ce-am crezut că era corect. Când a murit Francesco, am vrut să mor și eu. Tot ce însemna frumusețe a părăsit viața mea și totul a devenit lipsit de sens pentru mine, dar mi-a lipsit acel curaj nefiresc de care omul are nevoie pentru a-și zbura creierii. Am venit pe insula asta minunată cu nimic altceva în afară de o pâclă cenușie în minte și cu o inimă dureroasă, deși goală – o inimă de neconsolat, debordând de tristețe și amărăciune. Ce este un om cu pieptul plin de medalii, dar cu o inimă sub ele mult prea neconsolată pentru a mai bate?!

Dragul meu Antonio, vreau să știi că în schimbul râsului tău de neoprit, al muzicii tale mărețe, al spiritului tău incomparabil, te-am iubit cu aceeași mirare și recunoștință pe care le văd în ochii tăi când ești alături de Pelagia, și-mi voi aminti mereu de tine, chiar și după ce nu voi mai fi. Tu mi-ai alungat durerea din suflet și m-ai făcut să zâmbesc, iar eu am acceptat și m-am bucurat de prietenia ta, rămânând în orice clipă conștient de nimicnicia mea, luptându-mă

Întruna cu orice impuls de-a ți-o pângări și sper că, date fiind acestea, nu mă vei disprețui, așa cum ar putea crede unii că merit.

Antonio, păstrez atât de multe amintiri din aceste câteva luni atât de scurte, încât îmi vine să plâng numai gândindu-mă la ele acum, când sunt pe cale de-a se spulbera. Atât de multe amintiri luminoase! Ți-aduci aminte cum ai fost la un pas de a sări în aer și tu odată cu mina aia și cum te-am cărat eu în brațe până la doctor acasă?! Am știut atunci, dacă s-ar fi întâmplat să mori, că eu aș fi înnebunit, și-i mulțumesc lui Dumnezeu acum că voi muri înaintea ta, ca să nu fiu vreodată nevoit să suport o asemenea durere.

Antonio, îți vorbesc de dincolo de mormânt cu toată seriozitatea. Te-am iubit din toată inima mea nerușinată, la fel de mult cum l-am iubit odinioară pe Francesco și mi-am stăpânit orice dorință care poate că m-a ispitit vreodată. Dacă unui mort îi este îngăduit să aibă vreo dorință, atunci dorința mea este să-ți construiești un viitor alături de Pelagia. E frumoasă și scumpă, nimeni nu te merită mai mult decât ea și nimeni altcineva decât ea nu este demnă de tine. Vă doresc să aveți copii împreună și ca o dată sau de două ori să le povestești despre unchiul Carlo pe care ei nu-l vor fi văzut niciodată. În ceea ce mă privește, îmi atârn ranița pe umeri și-mi leg curelele, îmi introduc brațul prin cureaua puștii și dau vâlul la o parte, pentru a porni marșul în necunoscut, așa cum fac soldații dintotdeauna. Nu mă uita.

Carlo

55

Victorie

În ciuda pretenției lipsite de orice echivoc a oamenilor săi ca germanii să fie siliți să se predea și să li se confiște armele, generalul Gandin a făcut-o pe sfântul și a căzut de acord cu colonelul Barge ca soldaților săi italieni să li se

Îngăduie să-și păstreze armamentul și să evacueze insula. Nu existau, însă, vase care să-i evacueze, chestiune care, lui cel puțin, i s-a părut nesemnificativă. În Corfu, germanii fuseseră de acord, în modul cel mai îndatoritor cu putință, să le asigure ei înșiși mijloace de transport militarilor italieni și, în vreme ce aceștia se luptau cu valurile să ajungă până la nave, îi mitraliaseră pe toți, până la ultimul om, și le lăsaseră trupurile să plutească în voie. Colonelul Lusignani, dovedind un curaj de neegalat și găsimdu-se abandonat cu totul de britanici, a rezistat mai multe zile, în circumstanțe care nu-i dădeau nicio șansă. Toți oamenii săi care au supraviețuit, urmând să ajungă pe nave de transport germane, au fost omorâți când britanicii i-au bombardat pe mare. Cei care au sărit în mare au fost mitraliați de nemți, iar trupurile lor, lăsate să plutească în voie.

În Cefalonia, germanii avuseseră la dispoziție un interval de grație de paisprezece zile, în care să se organizeze și să-și aducă întăriri și armament suplimentar, timp în care italienii stupefiați, în lipsa unei conduceri propriu-zise, acționaseră sau nu în funcție de inițiativa personală a unuia sau altuia dintre ofițeri. Unii, precum Appollonio și Corelli, își pregătiseră oamenii până în cele mai mici detalii; alții, îmbătați și orbiți de perspectiva plecării acasă, alunecaseră fără vlagă într-o letargie optimisto-sinucigașă, care-i adusese pe oamenii lor în situația de a fierbe și de nervi, și de teamă, fiindcă se și vedeau transportați către lagăre de concentrare în vagoane de vite, fără lumină, fără toaletă, fără nimic de mâncare – doar nu știa toată lumea că asta li se întâmplă grecilor de luni întregi?! – și prevedeau masacrele. Unii se prăbușeau într-o stare de depresie fatalistă, alții își încordau maxilarele a hotărâre fermă, strângându-și paturile puștilor atât de tare, că li se albeau încheieturile degetelor.

Grecii, printre care și Pelagia și doctorul Iannis, se uitau unii la alții cu ochi lipsiți de viață, cu inimile fremătând de rele prevestiri. Curvele de la bordelul militar uitaseră și de cosmetice și rătăceau neajutate dintr-o cameră într-alta în capoate, precum spectrele îndurerate și de-acum lipsite de simțuri din lumea subpământeană, deschizând obloanele,

uitându-se afară, închizându-le la loc și apăsându-și mâinile peste inimile care le palpitau.

Când au sosit avioanele *Stuka*, imediat după prânz, când s-au aplecat pe câte-o aripă, s-au așezat în formație și s-au lansat vuind în picaj către bateriile italiene, aproape că toată lumea a răsuflat ușurată. Așa era măcar limpede: se vedea clar, în fine, că germanii erau perfizi, că fiecare soldat italian trebuia să lupte pentru viața lui. Günter Weber era conștient că trebuia să-și întoarcă armele împotriva prietenilor săi; Corelli era conștient că degetele de muzician, atât de familiarizate cu artele în timp de pace, trebuia să și le încordeze acum pe trăgaciul armei. Generalul Gandin a devenit prea târziu conștient că indecizia lui radicală și consultările cu niște preoți nebărbați îi condamnaseră de fapt pe oamenii săi la moarte; colonelul Barge era conștient că-și momise cu succes foștii aliați într-o poziție dezavantajoasă pentru ei; curvele erau conștiente că aceiași bărbați care mai demult le furaseră fericirea erau acum pe punctul să le abandoneze la cheremul ciorilor, iar Pelagia era conștientă că un război care până atunci se aflate, de fapt, prin alte părți era acum pe punctul de a năvăli peste casa ei, ca s-o facă una cu pământul. Militarii de la baterii, înnebuniți și dezorientați de urletele mecanice ale avioanelor *Stuka*, de ploaia de gloanțe scuiate de mitraliere și de șirul de bombe care cădeau printre tunurile lor și-i acopereau cu țărână și cu fărâme din trupurile camarazilor, se luptau să-și mute în altă parte rastelurile de obuze, ca să prevină detonarea propriei muniții. Apoi, până să apuce comandanții de baterii să ordone foc de răspuns, formația de *Stuka* s-a înălțat ca un stol de grauri și s-a năpustit asupra unei coloane de militari care soseau la Argostoli dinspre terenul de sport, acolo unde mai demult soldații italieni își consumaseră serviciul militar sub forma unor meciuri de fotbal gălăgioase și emoționale și unde noaptea italienii îndrăgostiți de fete grecoice își organizaseră misiuni de luptă despre care nu se putea spune că erau secrete nici măcar pe întuneric.

Pentru Corelli și Appollonio, pentru Carlo și membrii clubului de operă La Scala, era clar că germanii căutau să

paralizeze orașul Argostoli, pentru că aici erau concentrate cele mai multe trupe italiene; inamicul căuta să-și protejeze propriile poziții, care aveau prea puțini militari și se aflau răspândite prin avanposturile de pe insulă. Nu la fel de limpede era, însă, și pentru Gandin, care-și aducea din ce în ce mai multe trupe în oraș, unde germanilor le venea mai ușor să le izoleze și decimeze. El însuși nu se dădea dus din splendidul birou pe care-l avea în minunata clădire a administrației municipale. A instituit posturi de observație în locuri în care și un amator le-ar fi putut vedea în clopotnițele venețiene ale bisericilor, oferindu-le germanilor, în felul acesta, niște admirabile ocazii de a-și regla tirul și a trage la țintă. A omis, totuși, să doteze respectivele posturi de observație cu aparate de radio sau telefoane de campanie, silindu-le să comunice cu propriii tunari prin intermediul unor mesageri pe motociclete sau unor curieri care mai-mai să-și dea sufletul după un război atât de leneș. Însângerați, cu trupurile arse și rănite de fragmente de schije, printre gloanțele care se izbeau de clopote și ricoșau peste capetele lor în spațiile alea strâmte, observatorii și-au păstrat pozițiile cât de mult au putut, știind că, la căderea întunericului, avioanele *Stuka* îi lăsau în pace.

În noaptea aceea, Alekos a stat și a privit focurile de artificii de pe vârful muntelui Aenos, înveșmântat ca de sărbătoare în roba lui făcută din mătase de parașută. Pe dealul care domina orașul Argostoli, a văzut gloanțele trasoare cum descriau arcuri de cerc pline de grație în direcția pozițiilor germane și a auzit buf-urile și buf-buf-urile obuzelor care cădeau. Era un zgomot cam la fel cum ar fi făcut un toboșar dac-ar fi lovit ușor, cu un băț cu capătul învelit în cârpe, în pielea unei tobe bas vechi. A văzut și două raze strălucitoare care au luminat cerul de deasupra golfului și l-a tras de mânecă pe omul de lângă el, omul pe care îl confundase odinioară cu un înger și care acum vorbea de zor cu aparatul lui de radio. Bunny Warren și-a dus binoclul la ochi și a văzut că o flotilă de invazie formată din barje de asalt improvizate fusese prinsă în luminile reflectoarelor ca un iepure imprudent prins în razele orbitoare ale farurilor

unui automobil. „Bravo!”, a exclamat el, vizând că bateriile italiene deschiseseră focul și le scufundau, barjele acelea, una câte una, iar Alekos admira exploziile minunate de flăcări portocalii, care sclipeau ca niște licurici pe colina care domina orașul. „Hai, că macaronarii ăștia au coaie, totuși”, a comentat Warren, a cărui stăpânire a limbii grecești se îmbunătățise substanțial – aproape că ajunsese să vorbească demotica. O dată în plus a încercat să-și convingă superiorii de nevoia imperioasă de a le furniza italienilor asediați sprijin aerian și maritim, dar vocea eficient seacă de la celălalt capăt al firului a zis: „Îmi pare rău, bătrâne, da' n-avem cum. Tai-tai. Încheiat transmisia”.

Doctorul Iannis și fiica lui ședeau alături la masa lor din bucătărie, neavând somn, și se țineau de mâini. Pelagia plângea. Doctorul voia să-și aprindă pipa din nou, dar, din respect pentru disperarea fiicei, și-a lăsat mâinile într-ale ei, repetând pentru a cine știe-câta oară:

— *Koritsimou*, sunt convins că e bine sănătos.

— Dar nu l-am mai văzut de-atâtea zile, se văita Pelagia. Știu sigur c-a murit.

— Dac-ar fi murit, ne-ar fi spus și nouă careva, vreunul de la Scala lor. Cu toții erau băieți simpatici, s-ar fi gândit să ne spună și nouă.

— Erau?! a repetat ea. Crezi c-au murit cu toții?! Crezi că și ceilalți sunt morți, nu-i așa?!

— O, Doamne! a zis el, vag exasperat, în momentul în care s-a auzit o bătaie în ușă. Stamatis și Kokolios au intrat în același timp și amândoi și-au luat pălăriile de pe cap. Doctorul Iannis și-a ridicat privirile și-a spus: Ce mai faceți, băieți?!

Stamatis i-a spus, mutându-și greutatea de pe un picior pe altul, ca și cum ar fi făcut o confesiune:

— *Iatre*, noi am hotărât să mergem să-mpușcăm niște nemți.

— Aha! a zis doctorul, neștiind prea bine ce se aștepta de la el să răspundă la o asemenea veste.

— Și vrem să știm, a zis Kokolios, dacă ne dai binecuvântarea dumitale.

— Binecuvântarea mea?. Da' ce sunt eu, popă?!

— Pe-aproape, i-a explicat Stamatis. Cine știe pe unde-o fi părintele Arsenios?!

— Sigur că, aveți binecuvântarea mea. Domnul cu voi.

— Velisarios și-a dezgropat tunul și vine și el cu noi.

— Are și el binecuvântarea mea.

— Mulțumim, *Iatre*, a continuat Kokolios. Și mai vrem să știm... dacă ne omoară... o să ai grijă de nevestele noastre?

— O să fac tot ce pot, vă promit. Dar ele știu?

Cei doi au făcut schimb de priviri. Stamatis a mărturisit:

— Bineînțeles că nu știu. Precis c-ar încerca să ne oprească. Eu, unul, n-aș putea suporta toate țipetele și smiorcăielile.

— Nici eu, a spus și Kokolios.

— Și mai vreau să-ți mulțumesc pentru urechea pe care mi-ai vindecat-o. Acuma chiar c-o să-mi fie de folos, ca să-i aud pe nemți.

— Mă bucur că i-ai găsit o folosință până la urmă, a zis doctorul, la care cei doi au șovăit o clipă, ca și cum ar mai fi avut ceva de adăugat, dar apoi au ieșit. Doctorul s-a întors către fiica sa: Uite și tu, bătrânii ăștia doi se duc la luptă pentru noi toți. Ai curaj. Atâta timp cât avem oameni ca ei, Grecia nu e chiar de tot pierdută.

Pelagia și-a ridicat chipul răvășit de plâns către tatăl ei și a zis printre lacrimi:

— Ce-mi pasă mie de Grecia?! Unde-i Antonio?!

Antonio Corelli străbătea pe întuneric străzile din Argostoli, ajuns o ruină. Orașelul acela cochec parcă nu mai avea decât ziduri prăbușite, imobile care fuseseră desfăcute precum casele de păpuși, lăsând la vedere câte un etaj întreg unde rămăseseră încă tablourile pe pereți și fețele de masă colorate pe mese.

Peste tot în jurul lui erau grămezi de moloz. Dintr-o asemenea grămadă ieșea o mână, cu degetele flasce atârând. Era o mână foarte murdară, dar și foarte mică și tânără. Corelli a scormonit printre bolovani, aceleași pietre

care le oferiseră oamenilor protecție și un refugiu pitoresc încă de pe vremea venețienilor, și a descoperit capul zdrobit al unei fete cam de aceeași vârstă cu Lemoni. S-a uitat la buzele ei palide, la chipul ei adorabil și n-a știut dacă nodul din gât era din cauza furiei sau a lacrimilor. Având în suflet un sentiment al tragediei pe care nu-l mai trăise niciodată, i-a aranjat copilei părul în așa fel, încât să-i încadreze obraji mai firești. „Iartă-mă, *koritsimou*”, i-a mărturisit el cadavrului. „Dacă nu eram noi aici, tu n-ai fi murit acum”. Era sleit, nu mai știa de mult ce înseamnă frica și starea de epuizare făcuse din el un filosof. Fete la fel de dulci și nevinovate muriseră degeaba în Malta, la Londra, la Hamburg sau la Varșovia. Dar acelea erau niște fete din statistici, niște copii pe care nu-i văzuse niciodată cu ochii lui. S-a gândit la Lernoni, apoi la Pelagia. Enormitatea indescritibilă a războiului în curs i-a sfâșiat inima brusc, de-a trebuit să se lupte să-și recapete suflul, și-n același moment a realizat cu o certitudine absolută că singurul lucru cu adevărat necesar era să-l câștige. Și-a dus două degete la buze, apoi le-a pus pe buzele moarte ale fetei necunoscute.

Erau atâtea de făcut. Refugiații din satele rase și mitraliate de germani se revărsau în oraș; concomitent, locuitorii orașului mișunau pe străzi împingând cărucioare și căutând să fugă înspre sate. Tunurile și trupele erau aproape imposibil de mișcat și, ca să fie și mai rău, soldații din zonele exterioare afluiau și ei, la ordinele lui Gandin, transformându-se în țintele cele mai ușor de nimerit și contribuind din plin la aglomerația generală. Nu aveau unde să se așeze cu toții, ierarhia de comandă era depășită și toată lumea era în mod tacit conștientă că niciun avion sau vapor nu avea de gând să vină în ajutorul nimănui. Cefalonia era o insulă fără importanță strategică, copilașii de aici n-aveau nevoie să fie salvați, clădirile ei vechi și ruinate nu merituau păstrate pentru posteritate, sângele și trupurile cefalonezilor nu prețuiau nimic pentru cei ce trăgeau sforile războiului de la înălțimi olimpice și sigure. Pentru Cefalonia, nu existau nici Winston Churchill, nici Eisenhower, nici Badoglio, nici flotile, nici escadrile. Din cer nu cădea nimic altceva decât

ninsoarea hiperbolică a propagandei germane, plină de promisiuni deșarte și minciuni, la radio nu se auzeau, de la Brindisi, decât mesaje de încurajare – asta în timp ce pe nisipurile albe ca laptele din golful Kiriaki debarcau două batalioane odihnite de vânători de munte, sub comanda maiorului Von Hirschfeld.

A doua zi în zori, un locotenent-major cu chip marmorean și oamenii săi au dat iama într-o tabără adormită în care nu se găseau decât o bucătărie mobilă și o companie de intendență. După ce i-a pus pe toți să se predea, locotenentul-major a dat ordin să fie împușcați, iar trupurile lor – prăvălite într-un șanț. De acolo, și-a dus oamenii sus pe creasta împădurită cu pini de lângă, Dafni și a așteptat până la ora opt, când proaspeții vânători de munte ai maiorului Von Hirschfeld aveau să sosească din partea cealaltă, ca să închidă încercuirea. Și aici italienii au fost prinși nepregătiți și n-au avut ce face, decât să se predea, locotenentul-major i-a încolonat și i-a pus să se îndrepte spre Kourouklata, dar pe drum s-a plictisit de ei, așa încât i-a pus să se alinieze la marginea unei râpe și a împușcat un batalion întreg. Dintr-un interes pur academic, a ordonat ca trupurile să fie dinamitate și a rămas impresionat de rezultatele obținute. Probabil că de aceea regiunea era celebră pentru vinul ei sângieru denumit *Thiniatiko*.

Cum deplasarea nu-i mai era îngreunată de prizonieri, s-a îndreptat spre Farsa, un sat pitoresc pe care vânătorii de munte îl transformaseră deja în ruine cu ajutorul mortierelor. Acolo, soldații italieni opuneau o rezistență acerbă și încununată de succes. Atacați din două părți, au luptat și au căzut până când n-au mai rămas dintre ei decât foarte puțini care să fie mânați ca vitele în piața centrală a satului și împușcați. La Argostoli, val după val de bombardiere cu aripile negre au tocat mărunț bateriile până când toate tunurile au amuțit.

În dimineața zilei de 22 septembrie, căpitanul Antonio Corelli din Regimentul 33 Artilerie, știind că deasupra Cartierului General de la Argostoli urma să fie înălțat steagul alb, cu toate că nu dormise de trei zile, s-a urcat pe

motocicletă și a plecat glonț spre casa Pelagiei. Ajuns acolo, i s-a aruncat în brațe, odihnindu-și fața cu ochii injectați pe umărul ei, și i-a spus:

— *Siamo pierduti* – Suntem pierduți! Ni s-a terminat muniția și britanicii ne-au trădat.

Ea l-a implorat să rămână acolo, să se ascundă în casă, în gaura de sub podea, laolaltă cu mandolina lui și cu hârtiile lui Carlo, dar el i-a luat fața între palme, a sărutat-o fără lacrimile pe care era mult prea obosit și prea resemnat ca să le mai verse și a început s-o legene, strângând-o în brațe atât de înverșunat, încât ea s-a gândit că mai era puțin și-i plesneau coastele și coloana vertebrală... Apoi i-a spus:

— *Koritsimou*, asta-i ultima dată când te mai văd. N-a existat nicio onoare în războiul ăsta, dar trebuie să fiu alături de băieții mei – și și-a lăsat capul în jos. *Koritsimou*, eu o să mor. Spune-i și tatălui tău să nu mă uite. Îi mulțumesc lui Dumnezeu c-am trăit destul cât s-ajung să te iubesc.

Pe urmă, s-a urcat înapoi pe motocicletă și-a plecat, în urma lui înălțându-se un nor de praf, care l-a acoperit. Pelagia s-a uitat după el cum pleca și a intrat în casă. A luat-o pe Psipsina în brațe și s-a așezat la masa de bucătărie, cu inima strânsă într-o gheară de groază înghețată. Bărbații sunt mânați uneori de motivații care pentru femei n-au niciun sens, dar era conștientă că iubitul ei căpitan trebuia să fie alături de băieții lui. Onoare și bun-simț; în ochii celuilalt, amândouă sunt ridicele.

Pelagia și-a băgat nasul în blănița din spatele urechilor jderului-de-pin, reconfortată de mirosul calduț-dulceag, și a zâmbit. Și-a adus aminte de momentul și recent, și îndepărtat în timp, când îl păcălise pe căpitan și-l lăsase să creadă că Psipsina era o specie anume, zisă pisică grecească. Stătea cu un vag zâmbet pe chip, în timp ce amintirile i se învâртеbeau prin cap ca niște imagini spectrale, toate legate într-un fel sau altul de figura tot mai ștearsă a căpitanului Corelli. Asculta liniștea rău-prevestitoare a dimineții și a ajuns la concluzia că era mai liniștitor să asculți barajele de foc și bubuiturile războiului.

Nazistul bun (2)

„Părintele Meu, de este cu puțință, treacă pe-alături de Mine paharul acesta!”⁸² De câte ori nu-l auzise chiar pe tatăl lui rostind aceste vorbe în bisericuța de-acasă?! La fiecare Paști, de când se știa el pe lume, cu excepția anilor de război.

Locotenentul Günter Weber a luat poziția de dreptți în fața maiorului și, arborând o figură hotărâtă, a zis:

— *Herr Major*, mă văd nevoit să solicit ca această misiune să fie atribuită altcuiva. Nu pot s-o duc la îndeplinire cu conștiința împăcată.

Maiorul a înălțat din sprâncene ca și cum nu i-ar fi venit a crede, însă, fără să-i fie nici lui clar de ce, nu s-a simțit deloc înfuriat. Dacă ar fi fost el pus în situația respectivă, îi plăcea să creadă c-ar fi procedat la fel.

— Și de ce, mă rog?! a întrebat el – întrebare fără niciun rost, dar cerută de procedură.

— *Herr Major*, este o încălcare a Convenției de la Geneva să fie asasinați prizonierii de război. Este și greșit. Mă văd obligat să cer să fiu înlocuit. Apoi, amintindu-și o altă propoziție pe care și-o pregătise, a adăugat: Sângele lor va fi asupra capetelor noastre și asupra capetelor copiilor noștri.

— Nu sunt prizonieri de război, sunt trădători. S-au răzvrătit împotriva propriului lor guvern legitim și s-au întors împotriva noastră, care le suntem aliați printr-un tratat legal consfințit. Executarea trădătorilor nu contravine Convenției de la Geneva, după cum bine știi și dumneata. Niciodată n-a contravenit.

— Permiteți să raportez, a insistat Weber. Guvernul italian poate fi numit sau revocat de rege. Regele l-a numit pe Badoglio șef al guvernului, iar Badoglio ne-a declarat război.

⁸² Matei, 26, 39 (citată după *Biblia sau Sfânta Scriptură*, ediție jubiliară a Sfântului Sinod... versiune redactată și adnotată de Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Clujului.

De aceea, militarii Diviziei Acqui sunt prizonieri de război, așa încât nu-i putem executa.

— Pentru numele lui Dumnezeu! a exclamat maiorul. Dumneata nu crezi că sunt trădători?!

— Ba da, *Herr Major*, dar ceea ce cred eu și situația legală nu sunt unul și-același lucru. Cred că este împotriva codului militar ca un ofițer superior să-i ordone unui ofițer inferior să comită un act ilegal. Nu sunt un criminal, *Herr Major*, și nici nu vreau să devin acum.

Maiorul a oftat profund.

— Războiul este o mizerie, Günter, ar fi trebuit să știi până acum. Toți avem de făcut lucruri oribile. De pildă, eu te plac pe dumneata și-ți admir integritatea. În acest moment mai mult ca niciodată. Dar trebuie să-ți reamintesc: pedeapsa pentru refuzul de a duce la îndeplinire un ordin este plutonul de execuție. Nu-ți spun asta ca pe o amenințare, ci ca pe un fapt de viață. Știi și dumneata la fel de bine ca și mine – și maiorul s-a dus la fereastră, apoi s-a răsucit pe călcâie și a spus: Știi, trădătorii ăștia italieni vor fi împușcați oricum cu toții, indiferent dacă faci dumneata sau nu faci treaba asta. Ce rost are să mai adaugi și moartea dumitale la morțile lor?! Ar însemna să pierdem un ofițer foarte bun. Nu folosește la nimic.

Günter Weber a înghițit cu dificultate. Îi tremurau buzele. Îi venea greu să vorbească. Într-un târziu, a zis:

— Solicit ca protestul meu să fie consemnat și menționat la dosarul meu, *Herr Major*.

— Solicitarea dumitale s-a consemnat, Günter, dar va trebui să execuți ordinul primit. *Heil Hitler!*

Weber a răspuns la salut și a părăsit biroul maiorului. S-a rezemat de peretele exterior și și-a aprins o țigară, dar mâinile îi tremurau atât de tare, încât a scăpat-o imediat pe jos. În birou, maiorul își făcea socoteala că, din moment ce ordinul provenea de sus de tot, răspunderea pentru el îi revenea Colonelului Barge, sau poate chiar cuiva de la Berlin. În ultima instanță, bineînțeles, totul depindea de *Führer*.

— Ăsta-i războiul! a zis el cu voce tare și a decis că nu era cazul să-i consemneze locotenentului Weber protestul la

dosar. N-avea niciun rost să-i facă praf cariera de dragul unor scrupule altminteri laudabile.

— Haideți să cântăm, băieți! a zis Antonio Corelli, în timp ce camionul în care fuseseră înghesuți se legăna dintr-o parte într-alta pe drumeag.

De la fețele indifferente ale gardienilor germani, și-a rotit privirile prin tot camionul, către oamenii săi. Unul dintre ei sporovăia ceva cu ochii plini de lacrimi, alții se rugau, cu capetele aplecate până pe genunchi, numai Carlo stătea drept și bățos, cu pieptul său masiv scos în față, ca și cum niciun glonț de pe lume nu l-ar fi putut străpunge. Corelli se simțea euforic, parcă îl îmbătaseră oboseala și starea inconfundabilă de excitație dată de certitudine. De ce să nu-i fi zâmbit morții în față?!

— Haideți să cântăm, băieți! a repetat el. Carlo, dă tonul!

Carlo s-a uitat lung la el, cu ochii plini de o tristețe infinită, și a început să fredoneze o Ave Maria. Nu era nici versiunea lui Schubert, nici a lui Gounod, era ceva ce picura din propriul lui suflet și era ceva frumos, pentru că suna cuminte și liric. Băieții au renunțat la rugăciuni și au început să-l asculte. Unii au recunoscut note dintr-un cântec de leagăn, amintire din copilărie, alții au auzit frânturi dintr-un cântec de dragoste. Carlo a repetat de două ori: „Roagă-te pentru noi, păcătoșii, acum și-n ceasul morții noastre”, apoi s-a oprit și s-a șters la ochi cu mâneca. Unul dintre tenorii Scalei a început să fredoneze din *Madame Butterfly* și ceilalți i s-au alăturat unul câte unul, apoi unii au renunțat, din cauza nodurilor din gâtlejuri. Era ceva liniștitor, cum-se-cuvine, în acea melodie blândă; li se potrivea oamenilor sleiți, toți murdari și zdrențăroși, toți în pragul morții, toți mult prea copleșiți de nefericire ca să-și mai ridice privirile spre chipurile camarazilor pe care aveau să-i piardă în scurt timp. Le era mai ușor să fredoneze gândindu-se la mamele lor, la satele lor, la copilăria lor prin vii și pe câmpuri, la îmbrățișarea taților, la primul sărut al unei logodnice adorată, la căsătoria unei surori. Le era mai ușor să se legene aproape imperceptibil pe ritmul melodiei și să contemple

insula, scena atâtor nopți de beții, jocuri gălăgioase și fete frumoase. Le era mai ușor să fredoneze decât să se gândească la moarte – își găseau și inimile lor ceva de făcut.

Când au ajuns cu camionul la bordelul cu pereții vopsiți în roz, lui Günter Weber au început să-i tremure genunchii. Încă dinainte să sosească, el se gândise că soarta precis îl alesese pe el să-și omoare prietenii.

Nu se așteptase ca ei să sosească și acum cântând, fredonând tocmai melodia pe care el și La Scala o cântaseră împreună în toiul nopții, la doctor acasă, mult prea beți ca să-și mai aducă aminte sau să pronunțe cuvintele oricărei alte melodii. Nu se așteptase ca ei să sară din camion atât de senini, crezuse că aveau să fie îmbrânciți cu paturile puștilor și împunși cu baionetele. Nu se așteptase ca prietenul lui Corelli să-l recunoască și să-i facă semn cu mâna. Se gândise că poate chipul unui om se schimbă când omul acela se transformă în călău. I-a ordonat unui sergent să-i alinieze pe prietenii lui la zid, și-a mai aprins o țigară și s-a întors cu fața în altă parte. S-a uitat la propriii lui soldați cum se fâțâiau în tăcere și a luat decizia să aștepte, în eventualitatea că se anunța vreo comutare a pedepsei. Știa că nu avea cum să se anunțe așa ceva, dar el era hotărât să aștepte.

În cele din urmă, s-a răsucit pe călcâie, realizând că o fărâmă de decență tot trebuia păstrată, și s-a apropiat de italieni. Mai mult de jumătate dintre ei se rugau, îngenuncheați, alții plângeau ca niște copii care asistau la o înmormântare. Antonio Corelli și Carlo Guercio stăteau îmbrățișați. Weber și-a scos pachetul de țigări și s-a apropiat de ei.

— O țigară?! i-a întrebat.

Corelli a luat una, Carlo a refuzat, zicând:

— Mi-a spus doctorul că nu face bine la sănătate.

Căpitanul Corelli s-a uitat la fostul lui protejat și a zis:

— Îți tremură mâinile, și picioarele...

— Antonio-mi pare atât de rău... Am încercat...

— Sunt convins c-ai încercat, Günter. Știu cum se-ntâmplă. Apoi, după ce-a tras un fum prelungit, a mai spus: Voi,ăștia, ați știut întotdeauna să faceți rost de tutunul cel

mai bun. Și pe doctor îl irita chestia asta.

— *Così fan tutte* – Așa fac toate, a zis Weber și a râs, dar scurt și găunos, apoi a tușit și și-a acoperit gura cu mâna.

— Nu ne face să răcim, a zis Carlo.

Lui Weber îi tremura fața de cum se lupta cu lacrimile și cu disperarea și într-un târziu a zis brusc:

— Iertați-mă – la care Carlo a pufnit în râs:

— N-o să te ierte nimeni niciodată.

Corelli a ridicat o mână ca să-și reducă la tăcere camaradul și a zis liniștit:

— Günter, eu te iert. Dacă nu te iert eu, cine altcineva să te ierte?!

Carlo a scos din gâtlej un zgomot care voia să însemne dezgust. Weber a întins mâna. Corelli i-a strâns-o, zicând:

— La revedere, Günter – și și-a lăsat mâna să zăbovească în palma fostului său prieten, apoi i-a mai strâns-o scurt ultima oară și și-a tras mâna înapoi. Și-a băgat brațul pe după brațul lui Carlo și i-a zâmbit acestuia din urmă. Haide, i-a spus. Tu și cum mine am fost prieteni în viață. Hai să mergem împreună și în paradis.

Era o zi frumoasă, numai bună să mori. Pe vârful muntelui Aenos leneveau câțiva nori pufoși, răsfirați. O talangă de capră a zăngănit în apropiere și o turmă întregă a behăit. Corelli și-a dat seama că-i tremurau picioarele și că nu avea nicio soluție pentru a-și stăpâni tremuriciul. S-a gândit la Pelagia, la ochii ei negri, la firea ei vehementă, la părul ei ca tăciunele. S-a gândit la silueta ei profilându-se în cadrul ușii de la *Casa Nostra*, la cum râdea când el îi făcea o fotografie. O înșiruire de imagini: Pelagia pieptănând-o pe Psipsina și vorbind cu ea cu o voce pițigăiată, de înțeles la animale; Pelagia tocând ceapă, ștergându-și lacrimile din ochi și zâmbind; Pelagia sărind să-l bată pe el când i se furase capra (abia acum realiza că nu i-o înlocuise, așa cum îi promisese; putea, oare, să obțină o amânare a execuției?!); Pelagia încântată atunci când el îi cântase pentru prima dată *Marșul Pelagiei*; Pelagia sărutându-l pe Günter Weber pe obraz când îi oferise gramofonul; Pelagia croșetând o

cuvertură care, de fapt, se îngusta pe zi ce trecea; Pelagia stânjenită de asimetria broderiei de pe pieptar; Pelagia zbierându-i în ureche când lui îi cedau frânele motocicletei și se rostogoleau amândoi pe pantele muntelui; Pelagia braț la braț cu tatăl ei, întorcându-se dinspre mare; Pelagia, atât de plină de viață și bine făcută mai demult, acum atât de palidă și de slabă.

Sergentul s-a apropiat de locotenent. Era croat de origine, unul dintre acei fanatici brutali, mai național-socialiști decât însuși Goebbels, în schimb mult mai puțin înzestrați cu șarm. Weber nu pricepuse niciodată cum de putea un asemenea om să pătrundă la Grenadierii.

— *Herr Leutnant*, a zis el, mai vin și alții. Nu putem amâna.

— Foarte bine, a zis Weber, și a închis ochii și a început să se roage – o rugăciune fără cuvinte, adresată unui Dumnezeu apatic.

Carnagiul n-a avut nimic din formalismul ritual pe care filmul și pictura le atribuie unor asemenea situații. Victimele n-au fost aliniate la zid. N-au fost legate la ochi, întoarse cu fețele în altă parte sau puse să privească înainte. Mulți au fost lăsați așa cum erau, în genunchi, rugându-se, plângând sau milogindu-se. Unii zăceau întinși în iarbă, ca și cum ar fi fost deja împușcați, și o smulgeau cu mâinile, încercau desperați să se îngroape în ea. Unii se luptau ca să se ascundă după toți ceilalți. Unii rămăseseră fumând, relaxați ca la o petrecere. Carlo stătea în poziție de drepti alături de Corelli, mulțumit că murea, în fine s-a hotărât din tot sufletul lui să moară ca un soldat. Corelli și-a băgat o mână în buzunarul pantalonilor ca să-și potolească tremuriciul piciorului, și-a desfăcut vestonul și a tras adânc în piept aerul Cefaloniei care conținea și răsuflarea Pelagiei. A simțit miros de eucalipt, de căcăreze de capră și de mare. I-a trecut prin minte că era oarecum picaresc să mori la intrarea unui bordel.

Soldații germani au auzit comanda de foc și au tras fără să le vină să creadă că trăgeau. Aceia dintre ei care-și țineau ochii deschiși au țintit în lături sau pe deasupra, ori

au țintit în așa fel, încât să nu provoace moartea. Le țopăiau și le zdroncăneau armele în mâini, iar brațele ori le amortiseră, ori li se anchilozaseră de panică sau de la vibrații. Sergentul croat a tras în plin, în rafale scurte și plasate, la fel de precis ca orice tâmplar, sau ca un măcelar despicând articulații.

Lui Weber îi vâjâia capul. Foștii săi prieteni urlau, unii răsucindu-se, alți dansând în ploaia orizontală. Au căzut în genunchi, bătând aerul cu brațele; în nările umflate aveau duhoarea de cordită, pânză ciuruită și ulei, în gură le-a năvălit gustul sec și înecăcios de sânge. Unii s-au ridicat în picioare și și-au întins brațele în lături, ca Iisus Cristos, dezgolindu-și piepturile în speranța unei morți mai rapide, a unei căi de a scăpa de durere mai ușor, de a scăpa o dată pentru totdeauna. Ceea ce nimeni n-a văzut, nici măcar Weber, a fost că, în clipa în care a ordonat foc, Carlo a făcut brusc un pas în lături, ca un soldat care se aliniază. Corelli, aflat într-o pasă de nostalgie și uitare-de-sine, se trezise în față cu corpolența de titan a lui Carlo, se trezise cu încheieturile strânse dureros în pumnii aceia puternici, se trezise că nu se mai putea mișca. A rămas holbându-se uimit la spinarea lui Carlo și a văzut cum dinăuntru al acestuia răbufneau găuri sfâșiate, înspăimântătoare, din care țâșneau fragmente de carne smulse și stropi stacojii de sânge.

Carlo a rămas neclintit atâta timp cât gloanțele au pătruns unul după altul, ca niște țepușe încinse la roșu, în pieptul său. Le-a simțit loviturile ca și cum o secure i-ar fi hăcuit oasele și ciopârțit venele. A rămas perfect nemișcat până când plămânii i s-au umplut de sânge, și-atunci și-a ținut respirația și a început să numere: „*Uno, due, tre', quattro, cinque, sei, sette, otto, nove...*” A hotărât, cu subiectivitatea bravurii lui, să se țină în picioare și să numere până la treizeci. La fiecare număr cu soț, se gândea la moartea lui Francesco în Albania, la fiecare număr fără soț îl strângea și mai tare pe Corelli. A ajuns la treizeci chiar în momentul în care i-a trecut prin minte că s-ar fi putut să nu reușească, și-atunci a ridicat ochii spre cer, a simțit cum un glonț îi străpungea maxilarul și s-a aruncat pe spate. Corelli

a ajuns sub el, paralizat de greutatea lui, năclăit de sângele lui, stupefiat de un gest de iubire atât de inefabil și de greu de înțeles, atât de plin de o nebunie divină, încât n-a mai auzit glasul sergentului.

— Italienilor, s-a terminat. Dacă mai trăiește careva dintre voi, să se ridice acum și viața lui va fi cruțată.

Nici nu i-a văzut pe cei doi sau trei ridicându-se în picioare, acoperindu-și rănila cu mâinile, unul dintre ei cu mâțele revărsate pe-afară. Nu i-a văzut cum se clătinau pe picioare, în schimb a auzit o nouă răpăială a pistolului-mitralieră, cu care sergentul i-a lichidat de-a binelea. Apoi a auzit cum cineva trăgea foc cu foc: era Weber care trecea printre morți, și el năucit de groază, și, cu toate că-i tremura mâna, se asigura că scăpaseră de chin dându-le câte un *coup de grace*⁸³ inutil. A văzut cizma lui Weber oprindu-se alături de capul lui, l-a văzut pe Weber aplecându-se și uitându-se drept în ochii lui, care zăcea prins în capcana greutateii și a corpolenței de deasupra. A văzut cum se apropia de fața lui, tremurând, țeva pistolului Luger, a văzut durerea insondabilă din ochii căprui ai lui Weber, după care a văzut că țeva se îndepărta, fără să fi tras. A încercat să respire ceva mai liber și și-a dat seama că respira greu nu numai din cauza greutateii lui Carlo, ci și fiindcă gloanțele care trecuseră atât de devastator prin trupul prietenului său îl loviseră și pe el însuși.

57

Foc

Corelli a zăcut sub trupul prietenului său ceasuri întregi. Sângele amândurora s-a amestecat în sol, în uniforme, în trupurile lor. Abia spre seară s-a apropiat Velisarios de mormanul amorf și tragic de rămășițe omenești și l-a recunoscut pe bărbatul la fel de voinic ca și el, care

⁸³ Lovitură de grație (fran.)

odată, demult, întinsese o mână peste barierele de ostilitate și-i oferise o țigară. S-a uitat la ochii stinși, care priveau în gol, s-a cutremurat tot văzând maxilarul zdrobit și dislocat, a întins și el o mână și a încercat să-i închidă pleoapele. N-a reușit și i s-a părut o lipsă de decență să-și lase fratele acolo, pradă muștelor și păsărilor. A îngenuncheat și și-a vârât brațele unul sub pieptul masiv, celălalt sub picioarele ca niște trunchiuri de copaci. Cu un efort supraomenesc, l-a ridicat pe Carlo de la pământ, a fost cât pe-acți să se prăbușească sub povară și s-a uitat sub el. L-a văzut pe căpitanul acela nebun care stătea la doctor în casă, cel a cărui dragoste secretă și elaborat tăinuită pentru Pelagia era cunoscută și întoarsă pe toate fețele de toată lumea de pe insulă. Ochii aceia nu erau stinși, ba chiar au clipit. Și buzele s-au mișcat: *Ajută-mă!* i-au spus – *Ajută-mă!*

Velisarios l-a proptit pe Carlo de zidul vopsit în roz și mușcat de gloanțe, apoi s-a întors și a îngenuncheat lângă căpitan. S-a uitat la rănile hidoase și la balta întunecată de sânge care începuse deja să se înnegrească și s-a întrebat dacă nu i-ar fi făcut un bine dacă-l omora pur și simplu. „*Iatro* – Doctorul”, a zis muribundul. „Pelagia”. Zdrahonul l-a ridicat cu grijă, mult mai ușor i s-a părut, și-a pornit peste câmpurile presărate cu pietre, ca să-i salveze viața.

Nimeni nu știe cu exactitate numărul italienilor care au fost omorâți în Cefalonia. Cel puțin patru mii au fost masacrați, dar se poate să fi fost și nouă mii. Să fi fost 288.000 de kilograme de carne de om hărtănită, sau 648.000?! Să fi fost 18.752 de litri de sânge tânăr, plin de viață, sau 42.192 de litri?! Socoteala s-a pierdut în foc.

Din vârful muntelui Aenos, păstorul Alekos a privit în jos peste țara lui de baștină și s-a gândit, într-o clipă de nebunie, dacă era cumva 24 iunie. O fi fost ziua Sfântului Ion în septembrie?! O mutase careva?. Focuri enorme izbucneau la intervale regulate, și asta în locuri unde nu se aprindeau niciodată focuri pentru sfântul. Se simțea miros de lemn de măslin și de pin, de kerosen, de spini arși, de rășină, de ulei și de carne calcinată. Alekos adulmeca scârbit. Italienii habar n-aveau să gătească nimic cu carne.

Simțea mirosul greu de păr și oase arse, chiar și de-acolo, de la înălțimea muntelui, și urmărea îngrozit fumul negru care masca stelele. Poate că venise sfârșitul lumii.

Jos, în văi, germanii măsluiau adevărul istoric distrugând probele, dovedind că erau pe deplin conștienți de vinovăția lor, dacă transformau cadavrele în scrum. Aduceau camion după camion de combustibil. Soldații doborau cu topoarele măslini vechi de o mie de ani și-i stivuiau jur-împrejurul unor mourmane de hoituri flasce, până la o asemenea înălțime, încât mai sus nu se putea. Arătau cu dispreț câte un mort sau altul, spunând: „Ăsta s-a pișat pe el” sau „Ăsta pute a căcat”, dar de răs, prea puțini mai puteau râde. Zeama din abdomene și sângele și-au croit drum spre mâinile și uniformele lor, mirosul dulceag și persistent de carne proaspătă le apăsa mințile la fel ca băutura, iar sudoarea li se revărsa pe tâmpile în timp ce săltau pe umeri trupurile bieților morți, unul după altul, și le zvârleau pe ruguri. Au muncit astfel până când li s-au înmuiat picioarele și flăcările au devenit mult prea fierbinți ca să se mai apropie de ele – dar munca parcă nu se mai termina. Și mai soseau și alte cadavre, cu expresii de reproș pe chipuri și aer de spectre la lumina tremurată a focului. Soseau cu camionul, cu jeepul, așezate de-a curmezișul pe mașini blindate și pe catări, iar o dată sau de două ori, chiar cu târgile.

Alt preot nu era, în afară de Arsenios, care profețise tocmai că băieții aceia aveau să piară în flăcări și s-a cutremurat îngrozit când lucrurile s-au întâmplat chiar așa. Se simțea el însuși răspunzător. În seara aceea, în timp ce grecii stăteau ascunși în casele lor, după obloanele închise, trăgând numai cu ochiul în noaptea de afară, părintele Arsenios a sosit cu cățelul după el la focul de la Troianata, cel mai mare dintre toate, nu departe de mănăstirea sfântului, și acolo a privit în fața ochilor o scenă luată parcă direct din Armagedon. Ca și cum ar fi fost invizibil, s-a plimbat printre fețele palide ale morților, care-i aminteau de reprezentările catolice ale zilei celei din urmă. De jur-împrejur, siluete sumbre, infernale, de soldați germani

trudeau și grohăiau ca porcii când azvârleau cadavrele unul după altul în flăcări. De undeva, nu departe, s-a auzit urletul găuit și sfâșietor al unui bărbat care nu era mort și se zbătea în agonia cumplită a propriei sale arderi de tot.

Părintele Arsenios a simțit cum spiritul se revoltă înăuntrul său, și-a desfăcut brațele în lături și a strigat sus și tare, vocea sa ridicându-se peste icnetele soldaților, peste șuierile și pocnetele flăcărilor. Scuturându-și cârja clericală din lemn de măslin, el și-a dat capul pe spate și a zis:

— Iată, am privit zilele cele de demult, anii din vremurile străvechi. Îmi amintesc prin noapte cântarea mea. Mă fac una cu inima mea.

Oare Domnul ne-a părăsit pentru totdeauna?! Și nu va mai sta El niciodată alături de noi?! Oare mare mila Lui a dispărut pentru totdeauna?! Făgăduiala Lui s-a stins oare pentru vecie?! Uitat-a Dumnezeu să fie darnic?! În mare mânia Lui, nu mai știe ce este blândețea?! Vai vouă, celor ce spoliați, când voi înșivă n-ați fost spoliați!

Vai vouă, celor ce vă dedați trădării, când alții nu v-au adus vouă trădare! Când veți înceta să mai spoliați, atunci veți fi și voi spoliați!

Vai vouă, căci dreapta mânie a Domnului se abate asupra tuturor națiilor, și furia Lui asupra oștilor acelora: El i-a distrus deja cu totul, i-a lăsat să fie căsăpiți! Și măcelul se va afla, căci duhoarea se va ridica din hoiturile lor și munții se vor îmbiba de sângele lor!

Vai vouă, căci apele de pe tot pământul se vor face precum smoala, și țărâna precum pucioasa și pământul întreg va fi precum smoala fierbinte! Și nu se va stinge nici noaptea, nici ziua, și fumul se va ridica din el în vecii vecilor: generații întregi pământul acela va rămânea pustiu și nimeni nu-l va mai călca!

Fără să-și dea seama că nimeni nu-l auzise, aprins el însuși de o mânie apocaliptică, părintele Arsenios și-a apucat părul cu amândouă mâinile și a răcnit:

— Îți voi dezvălui goliciunea, da, rușinea ta ieși-va la iveală. A mea este răzburarea și nu te mai văd ca pe un om. Căci tu mi-ai spurcat moștenirea! – și s-a aruncat în luptă.

Ridicându-și cârja de măslin, a ținut umerii și capetele soldaților germani. O cască de fier a zăngănit, câțiva umeri osteniți au trosnit sub loviturile hotărâte, mâinile s-au ridicat să apere capetele și s-au trezit cu degetele zdrobite. Oamenii aceia care măcelăriseră mii de inși parcă nu știau ce să facă. Au răsunat strigăte de genul: „Căcat! Pentru Dumnezeu, luați-l careva de pe capul nostru!”, iar de la spectatorii care se opriseră să privească și să-și mai tragă sufletul, comentarii gen: „la uite-l și pe preotul ăla nebun!” Aceștia de pe laturi își dădeau coate unii altora și râdeau, bucurându-se de năpasta căzută pe capetele celor direct implicați. În lumina portocalie a rugurilor, Arsenios arăta ca un liliac mare și cadaveric în sutana lui voluminoasă care flutura, cu barba de profet, cu ochii sticlindu-i sălbatic, iar camilafca înaltă și zdrențuită, cu calota ei plată, nu făcea decât să alimenteze impresia de nebunie strecurată dintr-o altă lume. Cățelul dansa și țopăia în jurul lui, hămăind degeaba, doar de excitat ce era, și mușcându-i de țurloaie pe cei atacați de preot.

Totul s-a potolit când un soldat căzut la pământ a ajuns pe punctul de a se alege cu capul spart și cu mâinile rupte. Atunci, un ofițer de la Grenadierii a scos pistolul automat, s-a apropiat de părintele Arsenios pe la spate și i-a tras un singur foc în ceafă, de jos în sus, zburându-i creierii și bucăți din frunte, pe unde a ieșit glonțul. Arsenios a murit văzând o explozie orbitoare de lumină albă, pe care a luat-o drept arătarea chipului lui Dumnezeu. Rămășițele lui sleite și scheletice au fost aruncate și ele pe rug, alături de cele ale tinerilor cărora le prevăzuse soarta, fără să știe că el însuși avea să le-o împărtășească.

Câinele lui a schelălăit, înfricoșat de flăcări și de oamenii aceia străini, și a încercat să se apropie de stăpânul aruncat în foc, dar căldura l-a obligat să se retragă de nenumărate ori. Nu pricepea ce se întâmpla și a încercat să arate acest lucru ridicând mai întâi o lăbuță, apoi pe cealaltă. A rămas acolo până când soldații au plecat și în locul lor au venit grecii îngroziți și l-au găsit urlând, așa pârlit cum era.

Bărbați și femei, plus cei câțiva soldați italieni care

scăpaseră, s-au apropiat de foc atâta cât îi lăsa căldura. Fără să se mai sfătuiască între ei, au început să tragă afară trupurile la care puteau ajunge, de pe la periferia rugului, când le îngăduia câte o schimbare de vânt. Mulți mai zăceau încă în poziții răsucite, ca niște jucării stricate, în locuri unde flăcările nu ajunseseră. Toți oamenii aceia truditori se gândeau la același lucru: Așa or să arate lucrurile sub dominația germană?! Oare câți dintre băieții ăștia or fi aici?! Câți dintre băieții ăștia i-am cunoscut și eu?! Oare pot să-mi închipui oroarea morții lor?! Pot să-mi închipui cum este să mori sângerând, adică lent?! O fi adevărat ce se spune, că, atunci când îți nimerește osul un glonț, este ca și cum te-ar izbi calul cu copita?!

S-ar fi zis că tuturor le tremurau mâinile și toți aveau ochii plini de lacrimi. Vorbeau cât mai puțin cu putință, fiindcă era greu să vorbești când te înecai ori de la fumul oribil de carne sfârâitoare, ori din cauza durerii care te chinuia. În perechi sau câte trei, luau trupurile de-acolo și le duceau în peșteri și ascunzișuri, în morminte săpate în grabă, dar cât mai mari, în gropile folosite odinioară pentru a ascunde bunuri și bani de perceptori și de vameși. Grupuri-grupuri s-au deplasat apoi în locurile unde se dăduseră lupte și au recuperat alte trupuri, pe care naziștii nu le găsiseră... S-au spus repede câteva rugăciuni ortodoxe pentru sufletele lor de catolici și s-a observat că niciunul nu purta verighetă și nu avea bani asupra lui. Cadavrele fuseseră jefuite: li se tăiaseră degetele, li se scosese dinții de aur, li se luaseră de la gât lăntișoarele de argint cu cruciulițe.

În zori, un nor negru și vâscos acoperea pământul și masca soarele, iar oamenii s-au întors la casele lor și s-au încuiat înăuntru până la căderea întunericului. Fumul generalului Gandin se amestecase cu cel al oamenilor săi pe cerul Cefaloniei; murise printre primii – soldat bătrân, din școala veche, om al onoarei și al cavalerismului, care avusese încredere în dușmanii săi și încercase să-și salveze oamenii. Murise cu spatele drept și fără să clipească, știind foarte bine că, prin răzgândirile lui atât de frecvente și amânările făcute cu bună știință, și-i omorâse la fel de sigur cum și lui i se

Împrăștiat sângerile sub rafala de gloanțe. Curând după aceea, rămășițele ofițerilor săi aveau să fie ridicate din cazarma Mussolini din Argostoli și azvârlite să se prăjească sfârâind în aceleași flăcări.

În noaptea următoare, grecii au ieșit la treabă din nou, recuperând cadavrele din puțurile și sifoanele umplute de apa mării, și au remarcat din nou că nimeni nu avea vreun ceas, vreun stilou, vreo monedă. Au găsit, în schimb, fotografii de fete care râdeau, scrisori de dragoste, poze cu familii care stăteau aliniate și zâmbeau. La fel cum au descoperit că mulți dintre soldați, conștienți de iminența morții, dar hotărâți să mai spună ceva și de dincolo de mormânt, mângăliseră adrese pe spatele câte unei cărți de joc sau fotografii, punându-și ultima speranță în faptul că se va găsi cineva care să scrie o scrisoare, cineva care să poarte vestea. De pe multe scrisori cerneala se dusesese, ca și cum cititorii lor ar fi fost prinși de stropi mari de ploaie sub cerul liber.

Ceea ce nu știau acei greci era că germanii, învățând repede din experiența nopții precedente, acum își economiseau eforturile de ordin fizic punându-i pe ofițeri să-și care morții până la camioane și împușcându-i abia după ce-și terminau treaba. Tot așa, nu știau că exista un locotenent german, un anume Weber, care nu era deloc singurul nazist înnebunit și copleșit de propriile-i atrocități comise la ordin. În schimb, au văzut aceleași focuri, au văzut, clătinând din capete, că același amalgam scârbos de duhori le pătrundea în case și în haine și o dată în plus au făcut ce-au putut ca să mai salveze câțiva morți din foc într-o noapte petrecută parcă în infern, din cauza umbrelor de oameni și copaci, difuze și săltărețe, aruncate în depărtări de rugurile de pe care se înălțau flăcări portocalii.

A doua zi s-a răspândit un zvon, și anume că Sfântul Gherasim rătăcise prin noapte și apoi se întorsese la catafalcul lui, călugărițele găsindu-l, cică, dimineața cu dâre de lacrimi pe obrajii scofâlciți și negri ca tovalul și cu pete stacojii de sânge pe mătasea și broderiile de aur ale papucilor.

Chirurgie și funeralii

Când s-a trezit că ușa se deschide brusc, lovită cu piciorul, chiar la căderea serii, Pelagia s-a gândit, în prima clipă, că veniseră nemții. Știa că toți italienii erau deja morți.

La fel ca toată lumea, auzise și ea mai întâi ecourile luptei – răpăitul mecanic al mitralierelor, pocniturile puștilor, rafalele scurte de pistol-automat, bubuiturile în surdină ale obuzelor –, mai târziu pârâiturile interminabile ale plutoanelor de execuție. Prin obloanele închise văzuse trecând unul după altul camioanele încărcate când cu grenadierii triumfători, când cu hoiturile blege ale italienilor, căroră li se scurgeau firișoare de sânge din colțurile gurilor și ochii le rămăseseră ațintiți înspre veșnicie. Noaptea, ieșise și ea cu tatăl ei, căruia îi tremurau obrajii înlăcrimați de furie și de milă – ieșiseră amândoi să caute vieți de salvat printre acele trupuri risipite și abandonate lângă focurile monstuoase.

Se simțea descompusă, dar nu de frică sau de părere de rău, ci de găunoșenie. Așa deci, viața i se și terminase. Știa că pe femeile tinere și frumoase germanii le luau cu ei, pentru că nici la ei bordelurile nu funcționau pe bază de voluntariat. Știa că bordelurile alea gemeau de fete îngrozite și torturate aduse de peste tot, din Polonia până în Slovenia, și că naziștii le împușcau la primul semn de rezistență sau de boală. Stătea așezată la masa ei, cu mintea ocupată cu amintiri, uitându-se din când în când în jur și conștientizându-și pentru ultima oară detaliile lumești ale vieții: nodurile din piciorul mesei, cratițele ciobite pe care atâta le frecase, de se subțiaseră, decolorarea inexplicabilă a uneia dintre plăcile de gresie de pe podea, portretul ilegal de-acum al lui Metaxas, atârnat de perete, pe care tatăl ei îl pusese acolo, cu toate că el era un venizelist implacabil. Își ținea mâinile în buzunarele șorțului, ca să-l împuște măcar

pe unul dintre nemți când ar fi dat buzna pe ușă, iar ei să fie siliți s-o împuște la rîndul lor. Pistoletul ei Derringer părea să nu se ridice la înălțimea sarcinii, dar cel puțin tatăl ei avea un pistol de-al italienilor și cincizeci de cartușe, pe care cineva, probabil vreun membru al clubului La Scala, le lăsase pe pragul casei, ca pe o sumbră moștenire.

Când s-a trezit, așadar, cu ușa dată de perete, a tresărit, dar faptul în sine părea guvernat de genul de inevitabilitate narativă a unei cărți care le-aduce bine din condei. Pelagia s-a ridicat brusc, cu mâna încleștată pe armă, cu tot sângele scurs din obraji, și, când colo, în fața ei s-a ivit Velisarios, gâfâind ca un câine, cu partea de jos a trupului plină de șuvoaie de sânge, cu ochii sticlindu-i de forța supraomenească pe care i-o rezervase destinul la naștere.

— Am alergat, a zis el, s-a apropiat de masă și a depus ușor povara demnă de toată mila, care era la fel de moale, de destinsă, de împăcată ca oricare altul dintre miile de morți pe care îi văzuse în ultimele nopți.

— Cine-i ăsta?! a întrebat Pelagia, mirându-se că zdrahonul se chinuise atâta cu unul dintr-o mulțime întreagă.

— E viu, a zis Velisarios. Căpitanul tău, nebunu'!

Pelagia s-a aplecat imediat peste el, oroarea și speranța luptându-se ca doi boxeri în sufletul ei. Nu l-a recunoscut. Avea prea mult sânge închegat pe el, prea multe fărâme și cocoloașe de carne, prea multe găuri în veston în dreptul pieptului, din care sângele încă se mai fofila. Fața și părul îi luceau, pline de cheaguri. A dat să-l atingă, dar și-a retras mâna. Unde poți să atingi un om ca ăsta?! Voia să-l îmbrățișeze, dar cum îmbrățișezi un om atât de zdrobit?!

Cadavrul a deschis ochii și gura lui a zâmbit:

— *Kalimera, koritsimou*, a zis.

Pelagia i-a recunoscut vocea.

— E seară, a zis ea numai ca să nu tacă, pentru că-i lipseau alte vorbe cu care să se arate profundă.

— Atunci *kalispera*, a șoptit el și a închis ochii.

Pelagia s-a uitat în sus la Velisarios, cu ochii cășcați a

disperare și i-a spus:

— Velisarios, niciodată n-ai făcut o faptă mai bună. Mă duc să-l caut pe tata. Stai cu el.

Atunci a fost pentru prima oară când o femeie a intrat în *kapheneion*. Nu mai era ce fusese odată, însă rămăsese un loc sacru, numai al bărbaților, și când Pelagia a dat buzna înăuntru și-a smuls ușile dulapului uriaș în care toți bărbații ascultau BBC-ul (întreaga Divizie Venezia a Armatei Italiene făcuse joncțiunea cu partizanii lui Tito), dezaprobarea a răsunat mai ceva ca o bubuitură. Un nor de fum de țigară s-a revărsat din interiorul dulapului în care se aflau tatăl ei și încă patru bărbați, înghesuiți cu toții în picioare și holbându-se atât de șocați la ea, încât s-ar fi zis c-o detestau. Kokolios i-a zbierat ceva, dar Pelagia l-a apucat de mână pe tatăl ei și l-a tras afară din prăvălie, în ciuda protestelor lui.

Doctorul s-a uitat la trupul de pe masa lui de bucătărie și a înțeles imediat că nu mai văzuse niciodată ceva mai rău. Avea pe el suficient sânge cât să umple venele unui cal, suficiente fărâme de carne cât să hrănească toate ciorile timp de o lună. Pentru prima oară în cariera lui de doctor, s-a simțit gata învins și neputincios și a rămas așa, cu brațele atârându-i inerte.

— Ar fi mai uman să-l omorâm, a zis, dar până să apuce Velisarios să-l completeze:

— Așa mă gândeam și eu, Pelagia și sărise cu amândoi pumnii și-l lovea pe tatăl ei peste piept, ultragiată și înrăită, și-i trăgea șuturi în țurloaie. Velisarios a făcut un pas înainte, a luat-o cu un braț pe după talie și a ridicat-o în poziția în care-și ținea de obicei tunul, pe șoldul lui ca un fel de poliță naturală, de unde ea îl lovea peste coapse și urla.

Drept care, a fost pusă apa la fiert și zdrențele rămase din uniforma căpitanului au fost tăiate cu grijă și date deoparte. Înnebunită, Pelagia a rupt în fâșii nu numai propriile cearșafuri, ci și pe cele ale tatălui ei. După aceea, a venit cu toate sticlele de spirtoase pe care doctorul Iannis și le ascunsese prin casă și, pentru orice eventualitate, și stocul lui scump de vinuri de pe insulă.

Doctorul se plângea în timp ce curăța sângele:

— Ce vrei să fac?! Nu am calificarea necesară. Nu sunt propriu-zis chirurg. N-am halat, n-am bonetă, n-am mănuși, n-am niciun strop de penicilină de-aia de care am auzit vorbindu-se. N-am aparat de raze X, n-am apă oxigenată, n-am plasmă, n-am ser, n-am sânge...

— Taci din gură, taci odată, taci! a strigat Pelagia, cu inima cuprinsă acum deopotrivă de panică și hotărâre. Te-am văzut fixând o fractură cu un cui de zece centimetri. Taci din gură și dă-i drumul!

— Dumnezeuule! a exclamat doctorul intimidat.

Neștiind că, din toate cheagurile de sânge și rămășițele de carne înlăturate de el, cea mai mare parte proveneau din spinarea lată a lui Carlo Guercio, doctorul s-a gândit că poate chiar era o minune de-a sfântului faptul că Antonio Corelli se dovedea, în realitate, atât de puțin rănit. Odată curățate rănila și grămada de cârpe pline de sânge adunate de pe jos și puse la fiert, s-a putut vedea că victima avea șase gloanțe în piept, unul în abdomen, unul trecuse prin partea exterioară a brațului drept și mai avea o creștătură adâncă, dar neînsemnată, în obraz.

Și totuși, părea un caz deznădăjduit. Doctorul văzuse destule la viața lui, ca să mai fie optimist, și nu văzuse suficient, cât să poată scăpa de pesimism. Precis avea fragmente de uniformă în găurile-alea și bule de aer împinse înăuntru de gloanțe. Precis avea așchii de coaste pe care el n-avea cum să le localizeze, drept care ar fi dat în osteomieliță de la puzderia de microbi care-și răspândeau otrava, prin măduvă, în sânge, provocând moartea prin septicemie. Știa că gloanțele se puteau afla în locuri în care, dacă te atingeai de ele, provocai o ditamai sângerare, în schimb, dacă nu te atingeai de ele, le lăsaai să producă o infecție de neoprit. Se putea foarte bine să se fi declanșat deja hemotoraxul, adică să se fi umplut de sânge spațiul dintre coșul pieptului și plămâni. În scurt timp, s-ar fi putut instala și cangrena gazoasă. Precis că existau fragmente de oase care trebuiau înlăturate, dar pe care lui nici nu-i trecea prin minte unde anume să le caute. Doctorul Iannis a deschis una dintre sticlele de rachiu, a tras o dușcă zdravănă și i-a întins-o lui

Velisarios, care a făcut și el tot așa, din spirit de solidaritate. Rămăsese de față, parcă vrăjit de tot ce se întâmpla.

Doctorul s-a adunat și și-a dat seama că n-avea niciun rost să tragă dinainte concluziile. Un chirurg mai întâi cercetează și abia apoi gândește. Cu gustul de anason în gură și cu senzația de arsură pe care i-o lăsase alcoolul în gât, a luat o sondă și a băgat-o cu grijă în fiecare dintre găuri, până când o simțea că se împiedica de glonț. A remarcat că toate găurile erau surprinzător de late și înconjurate, fiecare, de câte un inel gălbui de țesut izbit. De ce erau găurile-alea atât de late?!

Doctorul s-a îndreptat din șale, uimit. Găurile nu erau nici măcar adânci. Și-a dat seama că, de fapt, gloanțele ar fi trebuit să treacă fără probleme în partea cealaltă, lăsând cratere în spatele victimei, din care să fi gâlgâit sângele.

— Fata mea, a zis el, jur pe toți sfinți că omul ăsta are carnea făcută din oțel. Cred c-o să scape – apoi a întins mâna după stetoscop și a ascultat. Inima îi bătea slab, dar regulat. Antonio, a strigat doctorul. Corelli a deschis ochii și-a încercat să zâmbească. Antonio, o să m-apuc să te operez. N-am prea multă morfină. Poți să bei?! O să ți se subțieze sângele, dar nu avem ce face.

— Pelagia, a zis Corelli.

Drept care, Velisarios i-a ridicat căpitanului capul și Pelagia i-a turnat o cană de rachiu pe gât în jos, în timp ce doctorul pregătea trei sferturi de gram de morfină. Îi injecta aceeași cantitate la fiecare jumătate de oră, dacă era nevoie, și tot așa, la fiecare jumătate de oră, îi mai vărau pe gât câte o cană de rachiu, dacă era nevoie și de ea.

— Vreau aici cât de multă lumină se poate, a zis doctorul, iar Pelagia s-a dus și a adunat toate lămpile de prin casă și le-a adus în bucătărie, ca să le umple Velisarios. Afară se întunecase și bufnițele țipau acompaniate de cârâielile metalice al greierilor și de toate celelalte sunete ale naturii, care țineau de liniștea aceea duplicitară și înșelătoare. Psipsina a intrat cu cel dintâi dintre șoarecii din noaptea respectivă, dar Pelagia a gonit-o înapoi afară.

Într-un braț, doctorul a injectat morfina; în celălalt,

pentru orice eventualitate și fără niciun alt motiv în afară de intuiție, a injectat zece centimetri cubi de soluție de zahăr și sare, amestecată într-un ulcior de Pelagia, care, deși nu-i plăcea să vadă înțepat și sondat trupul iubitului ei, știa foarte bine că în curând avea să-l vadă scormonit și hăcuit. Uitându-se la trupul palid și străpuns de gloanțe, însângerat, neputincios ca o rămă, a înțeles că nu iubești numai trupul omului. Iubești omul care se întrevește în spatele ochilor și care se folosește de gură ca să zâmbească și să vorbească. A luat degetele muzicianului într-o mână și s-a uitat la unghiile atent îngrijite. Cel puțin două pielicele rămăseseră rozulii. Nu mâinile i le adora ea, ci adora omul care făcea ca mâinile să se miște pe corzi. De câte ori nu și le închipuise ea mișcându-se peste sânii ei! Văzând-o că visa cu ochii deschiși, doctorul i-a spus:

— Nu sta degeaba. Îngrijește-i rănila de pe față și cea de la braț. Curăță-le, taie sfâșieturile, dezinfectează-le, coasele. Vrei să te faci doctor sau nu! Și-o să mai avem nevoie de apă fiartă, multă apă fiartă. Și spală-te pe mâini sub unghii, mai ales.

Pelagia s-a îndreptat și-a clipit din ochi, ducându-și mâinile la spate:

— Ești sigur că nu e conștient?! Nu vreau să-l fac să sufere.

— O să-l fac eu să sufere mult mai mult decât tine – și i-a cârpit una peste față lui Corelli și i-a spus: Antonio, mă-ta e-o curvă! Cum n-a văzut nicio reacție, doctorul a conchis: E dus.

— Mama lui a murit, a zis Pelagia pe un ton de reproș. Și tu nu mai bea atât rachiu dacă te face să vorbești așa.

Pe-afară, prin dreptul casei, a trecut o mașină blindată germană. Toți trei au rămas înlemniți până a trecut.

— Nenorociții! a zis Velisarios.

În ora următoare, Pelagia s-a lămurit ce enormitate îi ceruse tatălui ei să facă. Mâinile îi tremurau, așa că foarte greu a putut să se atingă de rănila care-i reveneau. Mai întâi, le-a tamponat cu frică, oripilată ori de câte ori se uita cum tatăl ei lățea găurile din jurul gloanțelor.

— Chiuretare se numește, i-a spus doctorul. Nici mie nu-mi place, dar este folositoare, așa că, dacă nu-ți place, nu te uita. Dau afară toată carnea distrusă. Și tu ar trebui să faci la fel.

Pelagia și-a stăpânit impulsul de a vomita, iar Velisarios a făcut câțiva pași cu spatele și s-a așezat pe jos, cu spatele rezemat de ușă. De-acolo îi putea urmări cum lucrau, dar se scutea pe el însuși de amănunte.

Doctorul a început cu glonțul din abdomen, fiindcă trebuia să facă mai întâi ceva relativ neprimejdios, ca să-și reconfirme încrederea în sine. L-a găsit nu foarte adânc sub piele, l-a apucat cu penseta și s-a minunat de forma lui turtită și răsucită.

— Un miracol, asta este! a exclamat el, arătându-i glonțul Pelagiei, care tocmai decupa o porțiune sfâșiată, cu o pereche de foarfeci chirurgicale cu vârfurile rotunjite. Cum îți explici așa ceva?!

— L-am găsit în spatele omului ăluia mare, cel care era la fel de mare ca și mine, a intervenit Velisarios. Și ăla uite-așa-l ținea la spatele lui – și Velisarios s-a ridicat de la podea și și-a dus mâinile la spate, ca să demonstreze cum poate fi apucat cineva de încheieturile mâinilor. Încă-l mai ținea pe nebunul de căpitan când l-am ridicat eu de-acolo. La început, mi s-a părut că nu putea fi chiar atât de greu. Dar eu așa zic, c-a încercat să-l salveze pe omul ăsta.

— Carlo., a zis Pelagia și brusc a izbucnit în lacrimi.

Tatăl ei s-a gândit s-o consoleze cu o mângâiere, dar pe urmă și-a dat seama că n-ar fi făcut decât s-o mânjească pe cap de sânge. Carlo era cel dintâi dintre băieții grupului La Scala, despre care știa sigur acum că murise.

— Niciun om care moare în felul ăsta nu moare degeaba, a zis doctorul, căruia i se împleticeau cuvintele în gât. Dar și-a reținut lacrimile care stăteau să-i curgă și, ca să-și distragă atenția cu altceva, a îndepărtat și s-a uitat foarte atent la un colț de stofă arsă care provenea din rana la care se afla el. Pelagia și-a șters lacrimile de mâneca rochiei și a zis:

— Antonio a fost întotdeauna de părere că altul mai

curajos decât Carlo nu se găsea în toată armata.

— Da, și la ce bun?! a comentat doctorul, din nebăgare de seamă contrazicând propria-i afirmație de mai înainte. Velisarios, a continuat el, trupul omului ăluia mai este acolo? Fiindcă am vrea să-l îngropăm, și nu să-l lăsăm să fie ars.

— A trecut ora interdicției de circulație, *Iatre*, a zis zdrahonul. Dar, dacă vreți dumneavoastră, mă duc să văd. Și pe drum poate mai omor vreun neamț, cine știe?!

Și a plecat, bucuros că scăpase din abatorul ăla unde emoțiile se aflau la o cotă mult prea înaltă, iar imaginile erau mai mult decât suficiente ca să-ți întoarcă mațele pe dos. A respirat aerul răcoros de toamnă câteva clipe, după care a pornit din nou peste câmpuri.

Doctorul a terminat de curățat rana, a spălat-o cu alcool și a pudrat-o cu praf sulfamidic, de care făcuse rost de la intendentul ipohondru cu bătăături. Fără îndoială că sufletul lui își luase zborul de-acum, odată cu toate bolile lui închipuite și fără îndoială că straturile lui vesele de grăsime se topiseră una-două pe foc. Parcă plutea în aer un nor infinit de tristețe, pe care oricine îl putea resimți, dacă voia. Mai bine se concentra asupra căpitanului. A tăiat o fâșie de țesut, a făcut-o covrig și a acoperit cu ea gaura pe care tot el o lărgise.

— După ce faci treaba asta, i-a spus el Pelagiei, coase astea uite-așa. Ai în geanta mea frânghie de parașută, pe care o iei și-o destrami ață cu ață. Nu este alta mai bună.

Sentimentul de scandalosă irealitate al Pelagiei s-a adâncit. Uite cum stătea ea și-și cârpea iubitul cu o precizie și-o grijă care i se trăgeau de la un pieptar asimetric și de la mătușa răbdătoare care o învățase, și uite-l pe tatăl ei lângă ea, extrăgând cu mare grijă așchii de coastă și gloanțe turtite din pieptul aceluiași, amândoi vorbind în același timp despre *crepitus* – gazele subcutanate, despre *facies hippocratica* – fața descărnată și atâtea alte eventuale probleme, ale căror sensuri erau mult prea obscure pentru interesul lor imediat, ca să-i mai îngrozească. Apoi a trecut la fața căpitanului și i-a curățat creștătura de glonț de pe obraz. S-a întrebat dacă s-o lase să se vindece de la sine ori să i-o coasă.

— Depinde, a zis doctorul, în timp ce pregătea o nouă injecție cu morfină. Depinde dacă vrei să aibă un zâmbet strâmb sau nu. Ai de ales între asta și o cicatrice lată. Fiecare dintre ele ar putea fi șarmantă cine știe?!

— O cicatrice poate fi romantică, a comentat Pelagia.

— Cicatricile astea de-aici, a zis doctorul, arătând cu bisturiul înspre pieptul pacientului, or să fie de-a dreptul oribile. Asta dacă supraviețuiește.

Velisarios i-a îngropat rămășițele pământestei lui Carlo Guercio, chiar atunci, în noaptea aceea, în curtea casei doctorului. Târându-se peste câmpuri și ziduri, însoțit mereu de mirosul cleios al morții și ținându-și greu povara cu mâinile mâzgoase, care-i alunecau, se simțise precum Atlas împovărat de globul pământesc. Descoperise curând că această altă povară era mult prea grea ca s-o care în brațe, așa cum îl dusesese pe căpitan; până la urmă, și-a săltat în cârcă toată greutatea aceea cumplită și a purces la drum de parcă ar fi cărat un sac uriaș de grâu.

În curte, pe întuneric, i-a legat lui Carlo, cu o fâșie de pânză, falca zdrobită, apoi a început să sape, retezând unele dintre rădăcinile măslinului, dând la iveală mai multe straturi de pietre de vatră și urme de focuri străvechi, scoțând cu sapa cioburi de oale și omoplați vechi de oaie. Fără să știe, Velisarios l-a îngropat pe Carlo în pământul vremilor lui Odiseu, de parcă acolo ar fi fost locul lui de la bun început.

Când mai era puțin până-n zori și operația căpitanului s-a încheiat, tatăl și fiica, amândoi epuizați până dincolo de cuvinte, au ieșit în curte ca să-și ia adio de la exemplul acela de eroism.

Pelagia i-a pieptănat părul lui Carlo și l-a sărutat pe frunte, iar doctorul, păgân de felul său și întotdeauna mișcat de obiceiurile străvechi, i-a așezat câte o monedă de argint pe fiecare ochi și o sticlă de vin în mormânt. Velisarios a intrat în groapă și a tras corpul în jos. Apoi s-a îndreptat și i-a venit o idee. A scos din buzunar un pachet de țigări terciuit, a extras din el o țigară, a netezit-o și i-a așezat-o mortului între buze.

— Îi rămăsesem dator cu ea, a zis el în timp ce se sălta afară din groapă.

Doctorul a ținut un discurs funebru, cu Pelagia plângând alături de el și Velisarios frângându-și pălăria în mâini.

— Prietenul nostru, a început el, care a sosit aici ca inamic, a trecut de partea cealaltă, pe Câmpiile Elizee. L-am găsit mai înzestrat în știința bunătății decât orice alt muritor. Ne aducem aminte că-și obținuse multe lui medalii pentru că salvase vieți, nu pentru că le luase. Ne aducem aminte că a murit la fel de nobil cum a trăit, la fel de viteaz și de puternic. Suntem ființe de-o clipă, dar spiritul lui nu se va stinge niciodată. Și-a făcut din viață o țință sacră și a fost oprit la jumătatea drumului vieții de niște oameni vărsători de sânge, al căror nume nu va scăpa de infamie nici cu trecerea anilor. Și aceștia se vor stinge, dar neplânși și neiertăți de nimeni. Răsplata morții o primim cu toții; când moartea va veni să-i culeagă pe acei oameni, spiritele lor vor rătăci în zadar prin beznă, căci omului nu-i este dată decât o clipă înaintea sfârșitului și omul crud sau cel ce merge pe căile cruzimii blestemat este și țință a disprețului după, moarte. Dar spiritul lui Carlo Guercio va trăi în lumină atâta timp cât vom avea limbă în gură să vorbim despre el și să le povestim prietenilor noștri.

Dintre toate ființele care se târăsc și respiră pe fața pământului, se zice că niciuna nu este atât de slabă ca omul. E drept că pe Carlo l-a împins ghinionul să ia lumea în piept, dar la el n-am găsit nicio slăbiciune. Nu știa ce înseamnă aroganța brută, nu era un bădăran ticălos, care să-i pângărească altuia căminul. Am găsit la el combinate blândețea unei fecioare și forța colosală a stâncii, adică imaginea perfectă a omului. A fost un om care putea spune: „Sunt cetățean, dar nici al Atenei, nici al Romei, ci al lumii”. A fost un om despre care putem spune: „Nimic nu-l poate atinge pe un om bun, nici în viață, nici după moarte”.

Să ne-am intim aceste ziceri pe care le-am moștenit din vremuri de demult:

„Cei pe care-i iubesc zeii mor tineri”;

„Omul este un vis al unei umbre”;

„Nici măcar zeii nu pot schimba trecutul”;

„Oamenii și generațiile lor sunt precum frunzele unui copac: vântul suflă, și spulberă frunzele unui an, dar primăvara copacul înfrunzește și frunze proaspete iau locul celor vechi”.

Mi-aduc aminte și de vorbele poetului care spunea că există, cu siguranță, o vreme de vorbit întruna și o vreme de dormit. Dormi mult și bine. Nu te va mai încovoia vârsta, nu vei mai deveni neputincios, nu vei mai cunoaște durerea și infirmitatea. Atâta timp cât ne vom aminti de tine, vei rămâne tânăr și frumos. Nu există onoare mai mare pentru Cefalonia, decât să fie păzitoarea oaselor tale.

Sprijinindu-se unul de altul, doctorul și fiica lui s-au întors în casă, ascultând cum scrâșnea lopata lui Velisarios pe pietre și cum pleoscăia pământul aruncat în groapă. Cu mare atenție l-au cărat pe Corelli în patul Pelagiei, în același timp cu primul cântec al păsărilor de afară.

59

Ascunzătoarea istorică

N-a trecut mult și germanii, care-și consolidaseră pozițiile, au început să fie interesați de jaf. Doctorul Iannis nu numai că a trebuit să-și ascundă lucrurile de valoare, de fapt niște lucruri absolut comune și care n-aveau de ce să atragă atenția nimănui, dar s-a mai trezit și stânjenit de prezența unui ofițer italian imobilizat în patul fetei lui. Pelagia i-a pregătit un culcuș pe fundul ascunzătorii de sub podeaua bucătăriei și o dată în plus a fost chemat Velisarios ca să-l transporte, nici doctorul, nici Pelagia neavând suficientă forță pentru a-l muta fără să-l vatăme. Acolo jos și-a regăsit mandolina, iar hârtiile lui Carlo au fost vremelnice mutate. În interesul sănătății lui Corelli, capacul ascunzătorii a fost lăsat deschis – cu condiția să nu se afle prin apropiere vreun militar –, proptit cu o bucată de coadă de mătură, care

putea fi ușor dată la o parte cu piciorul, apoi se punea preșul la locul lui și masa deasupra. Așa s-a putut, mai târziu, să vină o vreme în care Pelagia și iubitul ei să stea cuibăriți unul în brațeleceluilalt și neajutorați în gaură, în vreme ce farfuriile și paharele familiei erau furate, iar doctorul – agresat și jignit.

În prima zi după operația multiplă, Corelli a dormit fără să știe de el, dar când s-a trezit, în sfârșit, s-a trezit conștient că avea dureri cumplite și că măruntaiele i se mișcaseră de la locul lor. El însuși, în schimb, nu putea să se miște câtuși de puțin. Se simțea de parcă o cireadă de boi l-ar fi călcat în picioare sau ar fi fost zdrobit prin metoda medievală de tortură, cu bolovanii stivuiți deasupra unei blăni de lemn care turtește victima.

— Nu pot să respir, i-a spus el doctorului.

— Dacă n-ai putea să respiri, n-ai putea nici să vorbești. Aerul trece din plămâni printre corzile vocale.

— Este insuportabilă durerea.

— Ai mai multe coaste rupte. Câteva le-am rupt eu, ca să-ți scot gloanțele – și doctorul a făcut o pauză, apoi a continuat: Va trebui să mă ierți.

— Pentru ce să vă iert?!

— Am folosit câteva dintre corzile mandolinei dumitale ca să-ți leg oasele între ele. N-aveam nimic altceva. Mi se pare că ți-ai făcut corzile pentru note înalte din ața mea chirurgicală, și acum a trebuit să mi-o iau înapoi. După ce se sudează oasele, va trebui să te operezi din nou, ca să ți se scoată firele.

Căpitanul a gemut.

— Dacă durerea ți se pare cumplită, Antonio, și dacă ești bărbat, adu-ți aminte că nu de durere fizică ar trebui să te vaiți, ci de durerea din suflet. Toți prietenii dumitale sunt morți.

— Știu. Eram acolo.

— Îmi pare rău. Apoi, doctorul a spus, ezitând: Carlo... se pare că el te-a salvat.

— Nu „se pare”. Știu că m-a salvat. Dintre noi toți, el a murit cel mai onorabil. Și m-a lăsat pe mine să-mi aduc

aminte.

— N-ar trebui să te plângi, căpitane. O să te punem pe picioare și pe urmă îți facem vânt de pe insulă.

— *Dottore*, știu că put. N-o lăsați pe Pelagia să mă simtă.

— O să te îngrijesc eu, dacă așa vrei. E destul de strâmt aici jos, este?! Dar ne descurcăm noi. Mulți și mari iubitori de libertate au trecut prin gaura asta, așa că poți să te consideri onorat că te afli într-un loc atât de încărcat de istorie. Trebuie să-ți spun, totuși, oricât de tare te-ar durea, că trebuie să-ți schimbi poziția de câte ori poți, altfel o să faci excoriații de presiune. Și alea pot să te omoare la fel de bine ca un glonț, dacă apucă să se cangreneze. Dacă durerea este insuportabilă, pot să-ți fac niște morfină, dar nu mi-a mai rămas decât foarte puțină și, cu nemții ăștia rămași aici, precis c-o să-mi trebuiască toată. Dacă n-ai nimic împotriva, prefer să te-mbăt. Mai am și niște valeriană și granat, adunate astă-primăvară de Pelagia. Trebuie să te rog să suporti durerea așa cum poți. Te asigur că o durere mare în timpul unei boli te face să te simți de două ori mai bine după ce te-nsănătoșești. Îți sporește sentimentul de recunoștință.

— *Dottore*, nimic nu mi-ar mai putea spori sentimentul de recunoștință.

— Încă mai poți să mori, a zis doctorul fără menajamente, apoi s-a aplecat și a întrebat confidențial: Mă gândeam să te întreb dacă hemoroizii ți s-au mai vindecat. Iartă-mă că nu m-am interesat mai devreme. Am vrut să fiu discret.

— V-am urmat sfatul, a zis căpitanul, și-a mers.

— Aici, la noi, n-o să ai parte de prea multă mișcare, iar meniul n-o să fie cine știe ce, a zis doctorul, chiar dacă o să ne dăm silința. Fără îndoială că te vei constipa și s-ar putea să fiu obligat să-ți fac o clismă. Nu vreau să folosesc tubul de la stetoscop, deși s-ar putea să n-am cum face altfel. Dacă nu-ți fac, hemoroizii or să-ți revină mai târziu, de prea multă efortare. Îmi cer scuze pentru indiscreție.

Căpitanul l-a apucat pe doctor de mâneca hainei.

— Să n-o lăsați pe Pelagia să vadă.

— Bineînțeles că nu. Și mai e ceva. O să-ți crească barba la fel ca unui grec. Învăț să gândești ca un grec. O să m-apuc să te-nvăț grecește și-o să te-nvețe și Pelagia. Nu știu, însă, de unde să-ți facem rost de acte și de-o cartelă de rații; mă tem că o să trebuiască să ne descurcăm fără ea.

— După ce mă fac mai bine, *Dottore*, o să trebuiască să mă mutați de-aici, din casă. Nu vreau să vă știu în primejdie. Dacă este să fiu prins, măcar să mor singur.

— Te-am putea muta la casa voastră secretă, unde te duceai cu Pelagia. Nu te mai preface atât de surprins. Toată lumea știa. Nu e babă care să nu trăncănească la fel ca o turmă întreagă de capre. Singurătatea le face clevetitoare. Dar ține minte: se poate să nu te faci bine. Dacă nu te-am curățat bine, dac-a mai rămas vreo fistulă pe undeva care să lase să mai treacă fluid, dac-a mai rămas aer... Trebuie să mă anunți de îndată ce simți orice presiune. O să trebuiască atunci să-ți mai fac o gaură, ca să iasă afară.

— *Madonna Maria*, *Dottore*, vă rog, spuneți-mi o minciună.

— Eu nu sunt Pinocchio. Adevărul ne va elibera. Învingem, dacă-l privim drept în ochi.

Căpitanul a făcut din nou febră după două zile, iar Pelagia a rămas cu el în ascunzătoare, ștergându-i fruntea cu un burete ca să-i reducă temperatura și ascultând bolboroselile pe care i le provocau coșmarurile. I-a schimbat bandajele și l-a mirosit, ca să se asigure că nu se simțea mirosul toxic de puroi. Tatăl ei a liniștit-o, spunându-i că toxinele fac pielea omului să capete o nuanță gălbuie, smântânoasă, deși în sinea lui se temea pentru viața căpitanului. Nu era deloc sigur că-i făcuse bine operația, dar a continuat să-i injecteze o soluție de zahăr și sare, intravenos, la anumite intervale. I-a arătat fiicei sale cum să-i modifice poziția cu ajutorul unor perne, pentru ca presiunea asupra unor părți ale trupului să nu devină monotonă și să le distrugă, dar o puneă să iasă din cameră pentru toate acele operațiuni care cad, în mod normal, în sarcina unei femei și sunt cele mai mari demonstrații de iubire.

Febra a devenit critică într-a patra zi. Corelli bolborosea

și nădușea atât de mult, încât și doctorul, și Pelagia au început să se teamă pentru viața lui. Doctorul Iannis a introdus un ac veterinar gros în fiecare dintre rănila căpitanului, pentru cazul în care ar fi avut vreun abces din care trebuia extras puroiul (el îi spunea „horcăială subcutanată”), dar n-a găsit nimic și a rămas perplex în privința cauzelor stării proaste. Pelagia i-a pus gâtul Antoniei, mandolina lui preaiubită, între degetele mâinii stângi. Degetele s-au strâns în jurul gâtului, căpitanul a zâmbit, iar tatăl ei a făcut observația mentală că fiica lui demonstrase în felul acesta o percepție de adevărat doctor.

După alte două zile, febra a cedat și pacientul și-a deschis ochii plini de uimire, ca și cum ar fi realizat pentru prima oară faptul propriei sale existențe. Se simțea mai slăbit decât ar trebui să ai voie să te simți, dar a băut lapte de capră amestecat cu puțin vinars și a descoperit că, în fine, se putea ridica puțin de unul singur. Până în seara aceleiași zile, a fost în stare să se ridice în picioare cu ajutorul doctorului și să se lase spălat. Picioarele îi erau subțiri ca niște bețe și-i tremurau, dar doctorul l-a obligat să meargă pe loc până când s-a simțit epuizat și copleșit de greutate. Coastele îl dureau mai tare ca niciodată și a aflat că aveau să-l tortureze, probabil, timp de mai multe luni, la fiecare tras de aer în piept. Așa că era bine să-și folosească mușchii stomacului ca să respire, așa i s-a spus, dar, când a încercat, l-a durut rana din abdomen. Pelagia i-a adus o oglindă și i-a arătat cicatricea lividă pe care o avea de-a curmezișul obrazului și barba tipic elină care-i creștea. Îl mânca și-l irita aproape la fel de mult ca și cicatricile și-i dădea un aspect de bandit.

— Parc-aș fi un sicilian, a comentat el.

În noaptea aceea i s-a dat să mănânce prima lui masă solidă. Melci.

Începutul tristeților ei

Pelagia avea să-și amintească de perioada recuperării lui Corelli și de salvarea lui ca fiind nu o vreme de aventuri memorabile și incitante, nici măcar un interludiu de temeri și speranțe, ci începutul șovăitor al tristeților ei.

În tot cazul, războiul o făcuse să intre la apă. Pielea îi era străvezie din cauza lipsei de hrană și întinsă zdravăn peste oase, dându-i un aspect vlăguit și suferind, care avea să fie la modă abia peste douăzeci și cinci de ani. Sâni ei plini se ofiliseră și se cam lăsaseră, devenind mai degrabă niște săculeți utilitari, decât niște semne de frumusețe sau obiecte ale dorinței. Uneori îi sângerau gingiile, iar când mânca, mesteca foarte atent, ca nu cumva să-și piardă vreun dinte. Părul negru și bogat i se rărise și-și pierduse rezistența și prin el i se vedeau primele fire cărunte, care n-ar fi trebuit să-i apară cel puțin încă zece ani. Doctorul Iannis, care suferise mai puțin, dat fiind vârsta lui mai înaintată, îi făcea frecvent controale, fiindcă știa că, de când cu ocupația, își pierduse cincizeci la sută din grăsimea corpului. Analizându-i prezența azotului în urină, a ajuns la concluzia că își pierdea în mod constant și masa musculară, fiindcă-și consuma proteinele, și reușea cu dificultate să susțină o activitate consumatoare de energie mai mult de câteva minute. Și totuși, a hotărât că fiica lui era încă sănătoasă cu inima și plămânii și, ori de câte ori putea, îi lăsa ei mai mult din lapte și din pește, cu condiția să le fi putut obține, prefăcându-se că n-avea poftă de mâncare. Ea, la rândul ei, păstra mâncarea pentru Corelli, pretextând aceeași lipsă de chef să mănânce, cu care nu păcălea pe nimeni. I se strângea inima doctorului când o vedea atât de veștejită, fiindcă-i amintea de trandafirii blegiți care supraviețuiesc toamnei, cum-necum, și-și păstrează un fel de frumusețe reziduală până-n decembrie, parcă susținuți de o anume suspendare a destinului care se arată nostalgic după trecut, deși tot îi distruge până la urmă. Acum, când nu mai existau ofițeri italieni rușinoși care să fure pentru ei rații, nici intendenți grași de dus cu vorba, doctorul se vedea obligat să pună capcane ca să prindă șopârle și șerpi, dar nu cedase ispitei

de a încerca pisici sau șobolani. Lucrurile nu erau chiar atât de rele ca în Olanda, unde pisicile erau servite sub denumirea de „iepuri de acoperiș”, nici atât de gravă ca în partea continentală a Greciei însăși. Există în continuare marea, sursă dintotdeauna a ființei Cefaloniei, dar și sursa întregului ei trecut mocirlos, și semnificația ei strategică, devenită acum o amintire ciudată, aceeași mare ce avea să provoace în viitor alte invazii de italieni și germani, care să stea și să se prăjească împreună la soare, lăsând pelicule de ulei de piele hidratant la suprafața apei, turiști mirați de căutătura goală și neimplicată a grecilor bătrâni îmbrăcați în negru, care treceau fără să răspundă la salut și fără să scoată vreo vorbă.

De îndată ce-a putut să vorbească, Antonio Corelli a mers în toiul nopții, însoțit de doctor și de Velisarios, la Casa *Nostra*; iar Pelagia a rămas acasă, pitită în ascunzătoare, unde-și regăsiseră locurile mandolina, Istoria doctorului și hârtiile lui Carlo. Atâta vreme cât violatorii se mai găseau pe insulă, ea aproape că nu ieșea din casă, ci stătea în gaura aceea, în care-și depăna amintirile, croșeta, își destrăma cuvertura și se gândea la Antonio. Îi dăduse inelul lui, prea mare pentru oricare dintre degetele ei, și-acum îl învârtea pe toate părțile la lumina opaițului, uitându-se la semipajura care se înălța cu o ramură de măslin în cioc, având inscripționate dedesubt cuvintele *Semper fidelis*. În sinea ei, se temea că, odată plecat acasă, ar fi renunțat la ea, ca vorbele acelea latinești, „Întotdeauna fidel”, i s-ar fi aplicat numai ei, că ar fi fost părăsită pentru totdeauna, credincioasă, dar uitată, așteptând, ca Penelopa, un bărbat care nu avea să se mai întoarcă.

Dar Antonio spunea taman pe dos. Venea frecvent, după ce se înnopta, și se plângea că locul lor de taină era friguros și bătut de vânturi, pe urmă spunea tot felul de povești, de Pelagiei i se ridica părul la ceafă, despre cum fugise și mai-mai că fusese prins, dintre care numai unele erau adevărate. Noua lui barbă îi zgâria obrazii când stăteau întinși în patul ei, unul cu fața la celălalt, îmbrăcați din cap până-n picioare, strâns îmbrățișați și vorbind despre viitor și

despre trecut:

— Întotdeauna o să-i urăsc pe nemți, zicea ea.

— Günter mi-a salvat viața.

— Și-a măcelărit toți prietenii.

— N-a avut de ales. Nu m-ar mira să aflu că s-a sinucis după aceea. Se străduia să nu plângă.

— Întotdeauna ai de ales. Orice face trupul, mintea este de vină. Așa se zice la noi.

— El n-a fost la fel de brav cum a fost Carlo. Carlo ar fi refuzat să ne împuște, dar Günter era un altfel de om.

— Tu ai fi refuzat?!

— Eu vreau să cred că da, însă nu pot să spun sigur. Poate c-aș fi ales calea cea mai ușoară. Eu sunt un om și-atât, în schimb Carlo era precum eroii din vechile noastre povești, ca Horatius Cocles – sau cum îl chema pe cel care a apărât podul regelui Porsenna împotriva unei armate întregi. Numai un singur om dintr-un milion este construit așa, nu trebuie să-l condamni pe bietul Günter.

— Și totuși, eu am să-i urăsc întotdeauna pe germani.

— O mulțime de germani nici nu sunt germani.

— Poftim?! Nu fi caraghios. Nu poți să te iei după uniforme, știi și tu. Au recrutat de peste tot, din Polonia, Ucraina, Letonia, Lituania, Cehoslovacia, Croația, Slovenia, România de unde vrei și de unde nu vrei. Poate nu știi, dar în Grecia continentală au niște greci pe care îi numesc „Batalioane de securitate”.

— Nu-i adevărat!

— Ba este. Îmi pare rău, dar este adevărat. Fiecare națiune are procentul ei de gunoaie. Toți derbedeii și neicamenii care vor să se simtă superiori. Exact același lucru s-a întâmplat și-n Italia: toți li s-au alăturat fasciștilor, ca să vadă și ei cu ce se puteau alege. Toți fiii funcționărimii și ai țărănimii, care voiau s-ajungă cineva. Toți – numai ambiții și niciun fel de idealuri. Nu vezi în ce constă atracția mersului în armată?! Vrei o fată – violeaz-o! Vrei un ceas – ia-ți-l! Te simți lipsit de chef – ucide pe cineva! Te simți mai bine, te simți puternic. Este bun sentimentul că ești și tu poporului ales, atunci poți să faci orice vrei și poți să justifici orice

spunând că asta-i legea naturii sau voia Domnului.

— Noi avem un proverb: „Dă-i curaj țăranului și el îți sare în pat”.

— Mie-mi place altul pe care mi l-ai spus odată.

— Care? „Bob cu bob se umple sacul”?! Ce legătură are cu ce vorbim noi aici?!

— Nu, nu, nu. „Dacă dormi cu bebelușii, te trezești plin de pipi”. Eu m-am trezit plin de pipi, *koritsimou*, și regret ziua-n care m-am hotărât să mă-nrolez în armată. Atunci mi s-a părut o idee bună, dar uite ce s-a-ntâmplat.

— Antonia și-a pierdut corzile, în schimb tu ești tot încordat. Ți-e milă de ceilalți băieți?! Mie, da.

— *Koritsimou*, i-am iubit pe băieții ăia. Parc-ar fi fost copiii mei. Ce mai face Lemoni?! Când o s-avem o fetiță, vreau să-i spunem Lemoni. După război.

— Dacă o s-avem doi băieți, pe-al doilea trebuie să-l cheme Carlo. Numele lui trebuie să dăinuiască, trebuie să ne-am intim de el în fiecare zi.

— În fiecare minut.

— Carino, tu crezi în Dumnezeu, în rai, în toate-astea?!

— Nu. După tot ce se-ntâmplă, nu – nu mai are niciun sens. Dacă ai fi Dumnezeu, tu ai îngădui tot ce se-ntâmplă?!

— Am întrebat pentru că vreau să-i știu pe Carlo și pe ceilalți băieți în rai. Așa că n-am ce face, poate că trebuie să cred.

— Spune-i lui Dumnezeu, când îl vezi, că vreau să-i trag un pumn în nas.

— Sărută-mă, c-acuși vin zorile.

— Trebuie să plec. Mâine-ți aduc un iepure. Am descoperit o vizuină și, dacă m-așez deasupra ei, pot să prind unul când iese. Și-ți mai caut și niște melci.

— Psipsina prinde iepuri, dar nu ni-i dă nouă. Mârâie și fuge cu ei.

— Dacă ar fi primăvară, aș putea scormoni după ouă.

— Ia-mă-n brațe.

— Santa Maria, coastele mele!

— Iartă-mă, iartă-mă, uit mereu!

— Aș vrea să pot și eu. *Merda*. Însă tot te iubesc.

— Pentru totdeauna?!

— În Sicilia, se zice că iubirea eternă durează doi ani.
Din fericire, eu nu sunt sicilian.

— Bărbații greci se iubesc pe ei și le iubesc pe mamele lor pe vecie. Nevestele și le iubesc șase luni. Din fericire, eu sunt femeie.

— Din fericire.

— Și-o să te-ntorci?! După război?!

— O las pe Antonia ostatică. Așa, o să știi că poți avea încredere în mine.

— Poți să-ți cumperi alta.

— E de neînlocuit.

— Eu nu sunt de neînlocuit?!

— De ce n-ai încredere-n mine?! De ce te uiți așa la mine?! Nu mai plânge. Cum aș putea scăpa ocazia de-a avea un socru atât de bun?!

— Prostule!

— Ah! Coastele mele!

— Ah, carino-mi pare-atât de rău!

— Trebuie să plec. Pe mâine noapte. Sărută-mă. Te iubesc!

Și plecă în noapte, furișându-se printre boscheți și ziduri, tresărind la cel mai mic zgomot, iar zorile-l găseau visând sub păтури, norii de calciu de sub pielea lui adunându-se încet-încet sub formă de oase, amintirea tandreții populându-i visurile cu chipurile Pelagiei și ale camarazilor săi amatori de operă. Pe după prânz, se trezea și pleca la căutat de fructe de pădure, făcea exerciții ca să-și păstreze mobilitatea degetelor sau scormonea pământul după melci. Nu numai că-l obliga doctorul să mănânce târâtoarele-alea, dar mai trebuia să macine cochiliile într-o puiă cu un pisălog, și toată familia se apuca să dea pe gât, în vin, fragmentele alea nisipoase, pentru că doctorul Iannis își pusese în minte ca fiecare dintre ei să aibă un schelet splendid, oricât de obosiți și de slăbănogi ar fi fost; nu era mai rău decât în vechile povești cu boabele de fasole uscate, care-ți umpleau burta, dar îți provocau crampe.

Pelagia era sfâșiată. Ar fi vrut să-l păstreze pe căpitanul

ei pe insulă, dar știa foarte bine: dacă-l păstra lângă ea, îl omora. Erau oameni care, pentru niște pâine, s-ar fi mânjit cu orice fel de trădare și nu era decât o chestiune de timp până când naziștii ar fi aflat despre existența lui tainică. Mai mult decât atât, vremea se strica, la *Casa Nostra* ploua prin acoperiș, iar căpitanul nu avea cum să se ferească de rafalele de vânt sau de frigul pătrunzător. De mâncare, era din ce în ce mai puțin și pentru ea și tatăl ei, și uneori se trezea uitându-se lung după păienjenii de pe pereți. Le-a spus atunci lui Kokolios și lui Stamatis să-l caute ei pe nebunul care umbla peste tot cu părintele Arsenios și să-i spună să treacă pe la ea când putea el.

De câțva timp, Bunny Warren urmase politica britanică, sprijiniți pe multe lire englezești de aur, de a-i încuraja pe proprietarii de bărci să refuze de a le pune la dispoziția germanilor, așa că nu erau puțini soldații italieni supraviețuitori care fuseseră repeziți noaptea până la Siracusa, Bianco sau La Valletta, în ambarcațiuni care păreau făcute din chibrituri, dar în care stăpânii lor își exprimau cea mai incorigibil-optimistă încredere. Cățărându-se pe valuri de la bază, până la creastă, își croiau drumul, ca niște nomazi ce erau, printre vasele de război și razele reflectoarelor, printre distrugătoare și mine, vâslașii de la bordul lor cântând din tot sufletul, iar pasagerii stând înlemniți, cu ochii cășcați, torturați de răul de mare, ca să ajungă, până la urmă, pe uscat și să descopere că imobilismul le făcea și mai rău.

Așa că n-a fost decât o formalitate pentru Warren să aranjeze plecarea căpitanului. S-a prezentat acasă la doctor la ora trei dimineața, a bătut ușor în fereastra de la camera Pelagiei, care, după ce s-a desprins din îmbrățișarea lui Corelli, a deschis obloanele și l-a văzut pe omul de al cărui ajutor avea și nevoie, se și îngrozea.

— Haida-hai! a zis el după ce-a intrat pe ușă, apoi a adăugat: *Kalimera*, *Kiria* Pelagia și i-a strâns mâna foarte politicoasă, apoi a comentat ceva legat de vreme.

Bunny Warren vorbea de-acum grecește foarte colorat și colocvial, dar tot cu un accent perfect de lume bună

englezească, reușind să stâlcească unele cuvinte grecești în așa fel, încât să sune bine pentru urechile lui de englez, să aibă un anume sens pentru el, dar să le sune inteligibil și grecilor. Și cum bagajul lui obișnuit de adjective și adverbe era imposibil de tradus, încă-și mai împănă discursul cu câte-un cuvânt gen „spilcuit” sau „pur și simplu strașnic”, sau „absolut orrribil”, care aveau darul să creeze confuzie și redundanță, mai degrabă decât să rămână de neînțeles.

— Cine-i ăsta?! a întrebat Corelli, care se temuse în prima clipă să nu fie vorba de vreun raid al nemților.

— Bunnio, a zis Pelagia, fără să-i răspundă la întrebare, avem aici un soldat italian pe care trebuie să-l scoatem în siguranță.

Warren a zâmbit și a întins mâna și a zis:

— Ave! – fiindcă italiana nu avusese ocazia să și-o modernizeze la fel de mult precum greaca.

Corelli și-a simțit mâna aproape zdrobită, ceea ce i-a creat o impresie vag exagerată despre forța britanicilor în general. Ce nu știa el, era că, în Anglia, tentativa de-a zdrobi degetele celui alt semnifica în același timp virilitate și bonomie. A rămas uimit și de cât de înalt și slăbănog era englezul, amintindu-și tulburat de un anume german cu ochii foarte albaștri și nordici.

După cum au aflat cu toții, în noaptea următoare pleca un caic înspre Sicilia, dacă-i îngăduia vremea, și că nu era nicio problemă să se imbarce și căpitanul la bordul lui.

— Deși s-ar putea să trebuiască să omorâm vreun nenorocit de-ăla sau doi, a adăugat Warren.

Tot ce trebuiau să facă ei era să fie prezenți în golf la ora unu noaptea, cu o lampă camuflată, cu care să răspundă semnalelor venite din larg, de pe barcă. Warren a promis că avea să fie și el acolo, asigurându-i că totul urma să meargă uns și să se termine prima-ntâi și val-vârtej.

Fiecare despărțire, o avanpremieră a morții

Corelli nu s-a întors la *Casa Nostra* decât în zori, rămânând alături de Pelagia în casă, cu consimțământul doctorului Iannis. Dacă aflaseră cu atât de puțin timp înainte că era ultima lor zi împreună, atunci era ceva omenesc să-și asume riscul, și-n tot cazul, Corelli arăta exact ca un grec în veșmintele lui țărănești și cu barbă impunătoare din care tot se vedea cicatricea vânăată care-i traversa obrazul. Mai mult decât atât, vorbea grecește suficient de bine acum, ca să păcălească un german care nu vorbea grecește deloc, ba chiar își plesnea dosul palmei cu mâna cealaltă când voia să indice prostia cuiva și-și dădea capul pe spate, plescăind cu limba, când voia să exprime negația. Din când în când, visa în grecește, ceea ce reprezenta o mare frustrare pentru sufletul lui adormit, fiindcă inevitabil îi încetinea ritmul narațiunii din vis; și descoperise că, atunci când vorbea grecește, personalitatea lui era alta decât dacă vorbea italienește: se simțea mai aprig și, dintr-un motiv inexplicabil, care n-avea nicio legătură cu barba lui, se simțea și mult mai păros.

Stăteau toți trei în bucătăria devenită acum atât de familiară, stăteau întristați și îngândurați, vorbind calm și clătinând din capete la tot felul de amintiri comune.

— Sunt atâtea lucruri pe care n-am să le uit niciodată, a zis Corelli, cum ar fi urinatul pe ierburi. Când am fost invitat să fac pe ele, atunci am știut că fusesem acceptat.

— Eu aș prefera ca tata să renunțe la obiceiul ăsta, a comentat Pelagia.

M-apucă toate pandaliile când am nevoie de ele. Ore-n șir stau să le spăl.

— Mă simt vinovat să plec de-aici în viață, când toți prietenii mei au murit, iar Carlo e-ngropat aici, în curte.

În *Odissea*, Ahile zice: „De moarte să nu-mi dai mângâiere, tu, slăvite. Mai bine-aș vrea să fiu argat la țară, la un sărac cu prea puțină stare, decât aici în iad să fiu mai

mare”⁸⁴ – și avea dreptate, a sugerat doctorul Iannis. Când îți mor cei apropiați, trebuie să trăiești tu mai departe și în numele lor. Să vezi lucrurile ca și cum le-ai privi prin ochii lor. Să-ți amintești cum le spuneau ei și să folosești și tu aceleași cuvinte. Să fii recunoscător că poți face lucruri pe care ei nu le mai pot face și să te simți trist din acest motiv. Așa reușesc eu să trăiesc fără mama Pelagiei. Nu mă interesează florile, dar pentru ea mă uit la un trandafir sălbatic sau la un crin. Pentru ea mănânc vinete, fiindcă știu că-i plăceau. Pentru băieții dumitale ar trebui să cânti și să te bucuri de viață, gândindu-te la ei. Și oricum, a adăugat el, poate că nici nu supraviețuiești călătoriei până-n Sicilia.

— *Papas*, a protestat Pelagia, nu vorbi așa!

— Are dreptate, a comentat Corelli pe un ton filosofic. Și mai poți să vezi lucrurile și prin ochii celor vii. Dup-atâta timp aici, alături de voi, o să văd lucrurile și-o să-mi închipui ce-ați fi zis despre ele. O să vă duc dorul rău de tot la amândoi.

— O să te-ntorci, l-a asigurat doctorul. Ai devenit de-al insulei, ca și noi.

— În Italia, nici n-am casă.

— Trebuie să-ți faci radiografie. Numai Dumnezeu știe ce ți-oi fi lăsat acolo-năuntru, și mai trebuie să-ți scoți și corzile alea de mandolină.

— Vă sunt dator cu viața, *Iatre*.

— Îmi pare rău de cicatrice. Am făcut și eu ce-am putut.

— Și-mi pare rău, *Iatre*, că v-am călcat insula-n picioare. Presupun că n-o să fim iertați niciodată.

— I-am iertat și pe britanici, și pe venețieni. Poate că pe nemți n-o să-i iertăm – nu știu. Și-n orice caz, barbarii ne-au convenit întotdeauna: așa am avut pe cine să dăm vina, de obicei, pentru toate nenorocirile abătute peste noi. Și-o să fie ușor să vă iertăm, pentru c-ați murit cu toții.

— *Papakis*, a protestat din nou Pelagia, nu mai vorbi

⁸⁴ Homer, *Odiseea*, *Cântul XI*, ed. cit.

așa. Oare chiar trebuie să ne reamintești, când îl avem îngropat în curte pe Carlo?!

— Ăsta-i adevărul. Numai cei vii au nevoie de iertare și, după cum știi, căpitane, probabil că v-am și iertat, din moment ce dumitale ți-am dat consimțământul să te-nsoți cu fata mea.

Pelagia și Corelli s-au uitat unul la altul, iar căpitanul a zis:

— Nu v-am cerut permisiunea, propriu-zis, niciodată... Mi s-a părut, cum să zic?! un afront. Plus că...

— Chiar și-așa, eu tot ți-am dat-o. Nimic nu m-ar face mai bucuros. Dar îți pun o condiție. Trebuie să-i dai voie Pelagiei să se facă doctor. Nu este numai fiica mea. Cum n-am avut niciun fiu, ea este pentru mine și fiică, și fiul meu. Trebuie să se bucure de prerogativele unui fiu, pentru că ea va duce mai departe viața mea, după ce eu nu voi mai fi. N-am crescut-o ca să devină o sclavă-n casă, pentru simplul motiv că o asemenea companie ar fi fost plicticoasă, în absența unui fiu. Mărturisesc: am fost egoist. Iar ea este acum prea deșteaptă ca să mai fie numai o nevastă umilă.

— Și-atunci ce sunt, bărbat onorific?! a vrut să știe Pelagia.

— *Koritsimou*, ești numai tu însăși, dar ești și cum te-am făcut eu să fii. Ar trebui să fii recunoscătoare. În orice altă casă, ai freca podeaua uite-acum, cât stau eu de vorbă cu Antonio.

— În orice altă casă te-aș cicăli. Tu ar trebui să fii recunoscător.

— *Koritsimou*, să știi că sunt.

— Bineînțeles că Pelagia o să se facă doctor, dac-așa vrea ea. Un muzician nu s-ar descurca niciodată numai din venitul lui, a zis Corelli și a încasat o palmuță la ceafă din partea logodnicei sale, care a exclamat:

— Iar tu ai face bine să te-îmbogățești. Altfel, să știi că nu mă mărit cu tine.

— Am glumit, am glumit! – apoi s-a întors către doctor: Noi am hotărât, dacă o fi s-avem un băiat, să-l botezăm Iannis. Doctorul a fost vizibil mișcat, cu toate că era ceva la

care chiar se aștepta, în condițiile date. A urmat o tăcere prelungită și plină de tristețe, în timpul căreia fiecare dintre ei a meditat la iminenta spulberare a micii societăți pe care o formau. Într-un târziu, doctorul Iannis și-a ridicat ochii înlăcrimați și a zis cu franchețe:

— Antonio, dac-o să pot să spun c-am avut vreodată un fiu, tu ai fost fiul acela. Totdeauna o să-ți ai locul aici, la masa asta.

În locul răspunsului evident, care tocmai prin evidența lui ar fi sunat, fără doar și poate, găunos, Corelli s-a ridicat de pe scaun și s-a apropiat de bărbatul mai bătrân, care s-a ridicat și el de la locul lui. S-au îmbrățișat, s-au bătut unul pe celălalt cu palmele peste spate, după care doctorul, probabil fiindcă-i mai rămăseseră niște emoții de exprimat, și-a îmbrățișat și fiica.

— După ce se termină războiul, o să mă-ntorc, a zis Corelli. Pân-atunci, sunt încă în armată și trebuie neapărat să scăpăm de nemți.

— Au început să piardă, a zis doctorul, plin de siguranță. Nu mai durează mult.

— Să nu te mai întorci pe front! a strigat Pelagia. N-ai făcut destule?! Nu ți-a ajuns câtă moarte ai văzut?! Și cu mine cum rămâne?! La mine nu te gândești deloc?!

— Ba sigur că se gândește la tine. Se gândește să scape de ei, ca să poți tu să ieși din casă fără să te temi.

— Așa ar fi făcut Carlo. Nu pot să mă dau înapoi.

— Voi, bărbații, sunteți așa niște proști! a exclamat Pelagia. Ar trebui să dați lumea pe mâna femeilor, să vedeți atunci câte războaie ar mai fi!

— Mulți dintre membrii grupurilor de *andartes* din Grecia continentală sunt femei, a zis Corelli. La fel și la partizanii din Iugoslavia. Tot s-ar mai face războaie, că doar lumea a avut parte și de regine însetate de sânge. Trebuie neapărat să-i înfrângem pe nașiști – e limpede ca lumina zilei.

Pelagia și-a ridicat privirile către el și i-a răspuns cu jumătate de glas:

— Și pe nașiști trebuia neapărat să-i învingem, și

totuși ai luptat pentru ei.

Corelli s-a înroșit la față, iar doctorul a intervenit:

— Să nu ne stricăm ultima zi petrecută împreună. Omul mai face și greșeli, se trezește implicat în diverse lucruri, uneori este ca oaia, dar apoi învață din propria-i experiență de viață și devine leu.

— Eu nu vreau să te știu pe front, s-a încăpățânat Pelagia. Tu ești muzician. În antichitate, când se măcelăreau triburile între ele, pe barzi îi lăsau în viață.

Căpitanul a încercat un compromis:

— Poate că nici n-o să fie nevoie, sau poate că n-o să fiu lăsat. Precis c-or să mă considere inapt.

— Fă și tu ceva util, a zis Pelagia. Bagă-te la brigada de pompieri, sau ceva de genul ăsta.

— Când o s-ajung acasă, a zis Corelli după o pauză stânjenitoare, o să-mi pun un ghiveci cu busuioc la fereastră, care să-mi amintească de Grecia. Eventual, să-mi poarte și noroc.

Apoi a început să umble prin bucătărie, memorând tot ce se găsea în ea – nu numai obiectele, ci întreaga istorie emoțională aflată acolo. Încă nu se stinseseră cu totul ecurile speranțelor, ale schimburilor de confidențe și glume, ale antagonismelor și resentimentelor trecute, ale salvării unei vieți. Plutea în ea un ce inefabil al muzicii și îmbrățișărilor, care se întrepătrundea cu parfumul de ierburi și săpun. Corelli s-a oprit să mângâie spinarea lungă și plată a Psipsinei care stătea culcată pe o poliță golită acum de orice ar fi însemnat mâncare și a simțit înăuntrul său o tristețe de negrăit, care se întrecea cu senzația de gură uscată și stomac plin de nervi a celui aflat pe punctul de a evada pe mare. Doctorul s-a uitat la el cum stătea acolo, însingurat ca un om care-și aștepta execuția, pe urmă s-a uitat la Pelagia, cum ședea cu mâinile în poală și cu capul plecat și a zis:

— Copii, eu o să vă las singuri. Am o fetiță care stă să moară de tuberculoză și trebuie să-i fac o vizită. I-a ajuns la șira spinării și nu mai am ce-i face, dar totuși...

Și a ieșit din casă, iar cei doi amorezi s-au așezat față

În față, neștiind ce să-și spună, mângâindu-și degetele unul celuilalt. Până la urmă, Pelagiei au început să i se prelingă lacrimile pe obraz, iar Corelli s-a așezat în genunchi în fața ei, a luat-o în brațe și și-a lipit capul de pieptul ei. A rămas șocat din nou de cât de subțirică era și și-a închis ochii strâns de tot, imaginându-și că lumea din jur era alta.

— Îmi este atât de frică, a zis ea. Eu cred că n-ai să te mai întorci și că războiul o să se lungească la infinit, că n-o să mai existe siguranță și nici speranță, iar eu o să rămân fără nimic.

— Avem amintiri profunde, i-a răspuns Corelli. Numai de noi depinde să ne bucure sau să ne întristeze. N-am să te uit și am să mă-ntorc.

— Îmi promiți?!

— Îți promit. Doar ți-am dat inelul meu și ți-am lăsat-o pe Antonia.

— N-am apucat să citim hârtiile lui Carlo.

— Prea multă durere. Le citim când mă întorc eu, când n-o să mai fie atât de... atât de recent.

Pelagia l-a mângâiat pe păr și i-a spus:

— Antonio, îmi pare rău că nu ne-am... culcat unul cu altul. Așa, ca bărbatul cu femeia.

— Toate la timpul lor, *koritsimou*.

— Dacă nu le mai vine timpul?!

— Ba le vine. O să vină vremea și pentru asta. Îți dau cuvântul meu.

— Psipsina o să-ți ducă dorul. Și Lemoni.

— Lemoni crede c-am murit, mai mult ca sigur.

— După ce pleci, o să-i spun eu că „Barba c'relli” trăiește. O să fie foarte fericită.

— Trebuie să-l pui pe Velisarios s-o arunce-n sus din când în când în locul meu.

Și conversația a continuat tot așa, învărtindu-se în jurul propriei cozi și schimbându-și brusc direcția, până când doctorul s-a întors acasă, la lăsatul interdicției de circulație, la fel de abătut ca întotdeauna când era obligat să vadă cum un copil făcea ultimii pași, bâjbâind orbește, pe drumul morții. Venise spre casă gândindu-se la aceleași

lucruri ca de fiecare dată în astfel de ocazii: Oare e de mirare că mi-am pierdut credința?! Ce faci acolo, pe sus, Dumnezeuule puturos?! Crezi că pe mine mă duci atât de ușor cu una-două minuni făcute la sărbătoarea sfântului?! Mă crezi prost?! Mă crezi orb?! În buzunar avea lira englezească de aur pe care i-o dăduse tatăl copilului drept plată. Britanicii făcuseră o asemenea risipă de monede dintr-astea ca să-i finanțeze pe *andartes*, că și ele își pierduseră orice valoare. „Nici măcar aurul – a reflectat el – nu mai valorează nici cât o bucată de pâine”.

În seara aceea, au împărțit un singur picior slăbănog al unui cocoș bătrân, pe care Kokolios îl tăiasse ca să nu și-l însușească bandiții, iar Pelagia a păstrat osul ca să-l bage într-o supă care mai conținea oasele unui arici. Dacă le lăsa la fiert destul de mult, se înmuiau suficient cât să poată fi mestecate. Apoi a făcut un ceai slab și amar din măceșele adunate de la trandafirii sălbatici de toamnă, mulțumită că avea ceva de făcut care să-i distragă atenția de la temerile ei, și s-au așezat în semiîntuneric toți trei, așteptând ca orele să treacă – și treceau și prea încet, și prea repede.

La ora unsprezece, locotenentul Bunny Warren a scrijelit la fereastră, iar doctorul i-a dat drumul înăuntru. A intrat cu un aer de stăpânire-de-sine hotărâtă, care i s-a părut Pelagiei cu totul nepotrivită față de felul lui obișnuit de a fi, șovăitor; la centură avea înfipt un cuțitoi care se vedea clar că fusese bine ascuțit. Auzise ea că Forțele Speciale britanice aveau o aptitudine pur balcanică de a lua gâtul omului în tăcere și s-a cutremurat. Îi venea greu să și-l imagineze pe Bunnios făcând așa ceva și simpla idee că o făcea probabil destul de frecvent era suficientă ca, s-o neliniștească.

Warren s-a așezat pe marginea mesei și le-a vorbit în amestecul lui obișnuit de greacă romaică și jargon englezesc. Corelli abia acum și-a pus întrebarea cum de ajunseseră Pelagia și doctorul să cunoască un ofițer de legătură britanic. În război, se întâmplă atâtea lucruri curioase, încât uneori uiți să mai fi surprins ori să pui întrebările care se cer puse.

— Procedură de deplasare standard, a început Warren.

Îmbrăcăminte numai închisă la culoare. Nu vrem să ne vadă cârnățarii. Fără conversație, decât dacă este absolut necesară. Oprit și ascultat la fiecare douăzeci de secunde. Piciorul se pune pe teren plat, ergo mai puține trosnituri. Se calcă vertical, ergo nu alunecări și frecări. Eu merg vârf, doctor și *Kiria* Pelagia al doilea, Corelli ultimul. Corelli se întoarce și se uită înapoi la fiecare oprire – și i-a întins căpitanului o bucată de sârmă care avea fixat la fiecare capăt câte un bețișor scurt. I-au trebuit câteva secunde acestuia ca să-și dea seama că ținea în mână o garotă și că se aștepta de la el s-o și folosească la nevoie. Nu trage, nimeni decât la ordin, a continuat Warren. În caz de unul cârnățar neașteptat, îi dau chiar eu cep. În caz de doi, Corelli și cu mine îi rezolvăm fiecare câte unul. În caz de trei sau mai mulți, stăm la umbră și la semnalul meu, o tulim frumos înapoi și dăm o roată mare. Apoi s-a uitat la fiecare în parte și a întrebat: Clar ca bună ziua sau clar ca bună seara?!

Doctorul i-a tradus instrucțiunile lui Corelli și s-a căzut de acord că erau limpezi ca bună ziua. Warren a continuat:

— Am făcut o recunoștință-n seara asta și cârnățarii stau la cutie. Nu le place frigul. Îmbrăcăminte calduroasă-i de esență. S-a-nțeles?!

Pelagia s-a ridicat și s-a dus în camera ei, de unde s-a întors cu păturile ei și cu încă un obiect.

— Antonio, a zis ea, uite, ia asta. Vreau să-l iei tu.

El a despăturit hârtia lucioasă și a găsit înăuntru pieptarul brodat pe care se oferise să i-l cumpere cu atât de multe luni în urmă. L-a ridicat la lumina slabă și firul de aur a sclipit abia perceptibil.

— Vai, *koritsimou!* a exclamat el pipăind catifeaua voluptuoasă cu degetul mare și căptușeala de satin alunecos cu cel arătător. S-a ridicat în picioare, și-a scos pieptarul și l-a pus pe cel brodat. I-a încheiat nasturii, și-a mișcat umerii ca să-l așeze mai bine și a exclamat: Uite, îmi vine perfect!

— O să-l porți la dans la nunta noastră, a zis ea, dar deocamdată o să-ți țină cald în barcă.

Dincolo de satul Sparția, la capul Liaka, este o faleză foarte abruptă care se prăbușește în mare și care pe vremea

aceea nu era accesibilă decât pe o cărare lungă de capre, care șerpuia printre pietroaie și tufișuri. Singura ei utilizare umană era de cale de acces pentru pescarii care-și aruncau vara plasele cu ochiuri fine, ca să prindă bancurile de plevușcă, despre care știau că se adunau, fără să bănuiască nimic, la adăpostul rocilor ițite din mare. Plaja ei consta dintr-o limbă de nisip care trecea de doi metri lățime doar în locurile în care nu era barată de grămezi de bolovani. Oricât de stâncos și de primejdios ar fi părut, fundul propriu-zis al mării avea aproape numai nisip fin, așa încât era ideal pentru debarcat, chiar și în cazul bărcilor mai mari, fiindcă la un moment dat venea un prag abrupt care dădea un pescaj numai bun, iar deasupra plajei stâncile stăteau proiectate în afară, făcând-o greu de supravegheat din vârf. Existau posturi de observație germane, amplasate la distanțe regulate între capul Aghia Pelagia și golful Lourdas, dar nu aveau suficienți oameni, iar câți aveau erau apatici, mai ales în nopțile friguroase de decembrie; la fel ca italienii înaintea lor, germanii aceștia erau conștienți că adevăratul război se desfășura în altă parte. În absența ofițerilor, santinelele jucau cărți și fumau în gheretele lor de lemn, ieșind numai din când în când, ca să-și mai dezmoștească picioarele, să urineze și să se uite după Steaua Polară care le indica direcția spre casă.

Drumul până pe plaja respectivă nu constituia, deci, un pretext pentru mari aventuri. Un vânt înghețat șuiera printre spini, iar luna nu se arăta. O ploaie ușoară tot amenința să înceapă, aruncând ici și colo câte-o rafală de stropi. Întunericul era atât de compact, că Pelagia se temea să nu-l piardă din ochi pe tatăl ei, care-i mergea în față. Avea o constituție atât de rebegită, încât frigul o făcea să se simtă de două ori mai nenorocită la fiecare dintre opririle într-o liniște desăvârșită ale lui Warren. Când îl vedea pe tatăl ei cu pistolul în mână, îi era parcă și mai frică, se simțea și mai tulburată decât de faptul că ea însăși ținea strâns în mână pistolul Derringer. Se lupta și cu senzația unui gol mare căscat în inima ei, și cu duduital și galopul înfricoșător ale aceleiași inimi. În spatele ei, Antonio Corelli resimțea aceleași

emoții, chiar dacă el ar fi trebuit să arate forța necesară pentru a-și proteja logodnica în urma căreia mergea. S-a surprins întrebându-se în sinea lui de ce ajunsese în situația de față; simțea revolta împotriva ei, respingere, dar îi recunoștea și necesitatea. Îl chinuia un sentiment copleșitor al inutilității și al nostalgiei și aproape că-și dorea să dea peste ei o patrulă germană, ca să poată muri, lupta și ucide, ca să se termine totul în foc și pară, dar să se termine odată. Știa că, dacă părăsea insula, ajungea un dezrădăcinat.

Cei patru s-au înghesuit unii în alții pe limba îngustă de nisip, scăpați de ghearele reci ale vântului, și s-au pus pe așteptat semnalul luminos care trebuia să le fie trimis din largul mării. Warren și-a aprins propria lampă și i-a camuflat strălucirea băgând-o sub manta; ceilalți și-au băgat mâinile pe rând lângă ea, ca să și le încălzească. Corelli s-a apropiat de marginea apei și s-a uitat la valurile negre care se încălecau; oare cum avea el să le supraviețuiască?! Și-a amintit de alte plaje, unde i se părea că-i mai vedea și-acum pe băieții lui din clubul *La Scala* cum cântau și beau laolaltă, holbându-se la curvele care se bălăceau goale-pușcă în apele puțin adânci ale unei mări care ar fi trebuit să fie un lac în Arcadia. Cu ochiul minții, revedea turcoazul incredibil al golfului Kiriaki, pe care-l văzuse de sus astă vară, pe drumul de întoarcere de la Assos și frumusețea acelei amintiri a avut darul să-i alimenteze sentimentul pierderii de sine. Și-a adus aminte și de ce-i spusese doctorul despre *xenitia*, cumplita iubire nostalgică față de propriul pământ natal, care-l lovește pe greul exilat – și o simțea și el cum i se zvârcolea în piept ca o baionetă răsucită de cineva. Avea de-acum un sat al lui, o *patridă*, și chiar și gândirea și vorbirea i se schimbaseră. A zvârlit o piatră neagră în valuri, ca să stârnească puțin norocul, apoi s-a întors către Pelagia. I-a luat obrazii între palme prin beznă și a sărutat-o. Și acum părul ei mirosea a rozmarin, iar el a tras atât de profund în piept parfumul aceluia păr, încât l-au durut coastele aflate încă în convalescență. Aerul proaspăt și rece parcă atâțase parfumul acela, iar el era convins că niciodată nu i-ar mai fi mirosit rozmarinul atât de pătrunzător. De acum înainte, avea să-i

miroasă numai a lampă chioară și praf.

După ce o lumină a pâlpâit de trei ori din larg, iar Warren a răspuns la semnal, Corelli i-a strâns mâna locotenentului, l-a sărutat pe socrul său pe amândoi obraji și s-a întors la Pelagia. Nu mai era nimic de spus. Știa că gura ei se lupta cu amărăciunea și el însuși simțea cum aceeași emoție îi strângea gâtul pe dinăuntru. I-a mângâiat obrazul cu tandrețe și i-a sărutat ochii, ca și cum ar fi vrut să-i tempereze lacrimile. A auzit zgomotele seci ale vâslelor care loveau în copastia unui schif, scrâșnetul lemnului pe pielea în care era îmbrăcată, și a ridicat ochii ca să vadă silueta bărcii care se apropia, umbrele celor doi care trăgeau împreună la rame. S-au apropiat de marginea apei toți patru. Doctorul a zis:

— Mergi cu bine, Antonio, și să te întorci.

Căpitanul a zis în greaca romaică:

— De pe buzele tale la urechea lui Dumnezeu, apoi a luat-o pentru ultima oară în brațe pe Pelagia.

După ce el a plonjat în spuma valurilor și s-a urcat la bordul schifului, făcându-se nevăzut în noapte ca o fantomă, Pelagia a fugit și ea în valuri până când apa i-a ajuns la coapse. Și-a încordat privirile ca să-l mai vadă o ultimă oară, dar n-a reușit să mai vadă nimic. Ca de ghearele unei păsări răpitoare – așa s-a simțit apucată și ținută strâns de un sentiment de goliciune. Și-a pus mâinile peste obraji și a plâns. Umerii i se scuturau, iar hohotele ei de plâns ca o agonie au fost luate de vânt și s-au pierdut în vuietul mării.

62

Despre ocupația germană

Despre ocupația germană sunt puține lucruri de spus, poate doar că i-a făcut pe locuitorii de pe insulă să-i iubească și mai mult pe italienii pe care-i pierduseră. Rareori se întâmplă ca un popor să ajungă să le arate afecțiune celor care l-au oprimat, dar de pe vremea romanilor dominația nu

a fost niciodată altfel. Acum nu mai erau italieni care să muncească prin vii alături de țăranii greci, ca să mai scape de plictiseala vieții de garnizoană, nu mai erau meciuri de fotbal între două echipe care se certau, trișau și-l bruscau pe arbitru, nu le mai făceau curte fetelor tunari cu bonetele puse de-a curmezișul, cu bărbiile nerase și cu o veșnică țigară fumată numai pe jumătate atârându-le în colțul gurii. Nu mai erau voci de tenori care să înalțe crâmpoie de cântece napolitane și arii sentimentale în direcția pinilor de pe munți. Nu mai existau polițiștii aceia militari ineficienți, care să provoace blocaje de circulație în centrul orașelului Argostoli, fluturându-și brațele și scuipându-și plămânii în fluier către toată lumea în același timp, nu mai era hidroavionul care să-și facă recunoașterea zbârnâind leneș și fără tragere de inimă în jurul insulei în fiecare zi la altă oră, nu mai existau curvele militare, cu prezența lor scandaloasă, cu buzele vopsite, cu umbrelele de soare, care făceau baie în mare despuiate și se fâțâiau într-o căruță mânăta de un grec bătrân și meditativ. Nu se știe ce s-a ales de fetele acelea; se prea poate să fi fost deportate în cine știe ce lagăr anonim de muncă silnică din Estul Europei, se prea poate să fi fost violate și ucise, găsindu-și mormântul printre bărbații pe care-i iubiseră din obligație de serviciu, sau încrucișându-și cenușa cu a lor pe rugurile de proporții biblice care acoperiseră tot cerul cu fum negru, arseseră solul în cercuri adânci și spurcaseră nările tuturor cu duhoarea de kerosen și oase calcinate. Adriana, La Triestina, Madama Nina toate dispăruseră.

Puținele rămășițe ale soldaților italieni au fost adunate la un loc după război. Câteva trupuri au fost dezgropate intacte din cimitirul italian, transportate înapoi în Italia pe un vas de război drapat în negru și s-au făcut eforturi de a le identifica. Nu s-a putut și se spune că unele familii au primit oase și cenușă care i-ar fi putut aparține oricărui bărbat. Din acest motiv, au existat mame care au bocit copiii morți ai altor mame, dar și mai multe și-au avut copiii amestecați cu pământul Cefaloniei sau împrăștiați în Marea Ionică sub formă de cenușă, în tot cazul cu zborul retezat în plină exuberanță a tinereții și pierduți au rămas pe vecie pentru o

lume care le-a batjocorit dorința de viață și i-a desconsiderat după moarte.

Duși au fost și fermecătorii hoți de găini, și individualiștii și cântăreții jucăuși, iar în locul lor a fost instaurat un inter-regn pe care doctorul l-a consemnat în Istoria sa ca fiind perioada cea mai neagră dintre toate.

Cefalonezii își amintesc despre germani că nu erau ființe omenești. Erau ca niște automate fără principii, ca niște mașinării perfect reglate în artele jafului și brutalității, fără nicio altă pasiune în afară de dragostea față de forță și fără nicio altă credință în afară de aceea în dreptul lor natural de a strivi un neam inferior sub călcâiul cizmei.

De bună seamă că, italienii fuseseră hoți, dar incursiunile lor nocturne, strategiile la care se dedau ca să nu fie prinși, rușinea lor când erau surprinși asupra faptului – toate mărturiseau despre ei că, erau conștienți că făceau un lucru rău. Germanii intrau în orice casă în orice moment al zilei, răsturnau mobila, îi băteau pe cei dinăuntru, oricât de bătrâni sau de tineri, oricât de bolnavi ar fi fost, și plecau cu tot ce le atrăgea atenția. Ornamente, inele moștenite într-o familie din generație în generație, lămpi cu petrol, sobe cu benzen, suveniruri din Răsărit ale marinarilor – toate dispăreau. Nu numai că era distractiv, dar așa se și cuvenea, să-i umilești pe negrozii ăștia care aveau o cultură de doi bani. Fără nicio problemă îi lăsau pe oameni să moară de foame și făceau semnul cu degetul mare ridicat în sus când vedeau sicrie grecești trecând peste pietre în direcția cimitirului.

Atât Pelagia, cât și tatăl ei au fost bătuți în diverse momente fără niciun motiv anume. Psipsina, pentru crima de a fi fost domesticită, a fost smulsă din brațele Pelagiei și așa, în joacă, omorâtă în bătaie cu patul puștii. Drosoulei i-au fost stinse chiștoace de țigară pe pielea sânilor, pentru că se uitase urât la un ofițer. Doctorului i-a fost făcut țândări în fața ochilor tot echipamentul medical atât de prețios, pe care și-l adunase conștiincios în răstimpul a douăzeci de ani de sărăcie, de către patru soldați care purtau emblema cu capul de mort la centură și aveau inimile la fel de întunecate, de

jilave și de găunoase precum peștera Drogarăți. Anul acela de ocupație germană, Sfinții Șerpi nu și-au mai făcut apariția la biserica Sfintei Fecioare de la Markopoulo, nici Sfântul Crin n-a mai înflorit la Demoutsandata.

În noiembrie 1944, când au primit ordin să se retragă, invincibilii reprezentanți ai rasei superioare a eternului *Reich* au distrus fiecare clădire pentru care și-au găsit timp, iar locuitorii Cefaloniei s-au revoltat spontan împotriva lor și s-au luptat cu ei pe tot drumul către mare.

Dar Günter Weber, care de rușine se ținuse departe de casa doctorului încă din perioada masacrelor, în noaptea dinaintea plecării și-a adus gramofonul și colecția de discuri cu Marlene Dietrich și le-a lăsat pe treptele din fața ușii Pelagiei, așa cum promisese în vremuri mai fericite. A lăsat și un plic sub capac, iar Pelagia, când l-a deschis, a găsit înăuntru o fotografie în care apăreau Antonio Corelli și locotenentul pe plajă, fiecare cu câte un braț pe după umărul celuilalt. Corelli purta pe cap o bonetă femeiască bogat ornamentată cu fructe artificiale și trandafiri ofiliți; flutura înspre aparat o sticlă de vin, iar Günter purta o bonetă italienească, așezată de-a curmezișul pe cap. Amândoi își țineau ochii pe jumătate închiși, amândoi se vedea clar că erau beți. În depărtare, Pelagia a deosebit cu greu silueta unei femei goale care se bălăcea lângă țărm, având pe cap cascheta de ofițer, cu calota îndreptată în sus, a unui grenadier german. Avea brațele desfăcute, într-un gest de mare plăcere, și un arc de cerc de stropi fusese prins în obiectiv chiar în momentul în care îl azvârlise în sus cu piciorul. Nu era clar de ce, dar Pelagia nu s-a simțit nici surprinsă, nici geloasă văzând arătarea cea șocantă; i s-a părut corect s-o vadă acolo, potrivită cu aluziile la Eden pe care Corelli părea să le culeagă din aer. Apoi a întors fotografia pe dos și a găsit patru versuri din Faust al căror sens avea să-l descopere abia când i le-a arătat unui turist german foarte retras, după vreo treizeci și cinci de ani. Erau acestea:

Mein Ruh ist hin.

Mein Herz ist schwer;

Ich finde sie nimmer

Und nimmermehr.⁸⁵

Dedesubt, Weber scrisese în italiană: „Dumnezeu fie cu tine. N-am să te uit niciodată”.

Gramofonul a fost ascuns și el în gaura din podea, alături de mandolina lui Antonio și de mărturisirile așternute pe hârtie de Carlo și toate au supraviețuit fratricidului.

Istoria se repetă, mai întâi sub formă de tragedie, pe urmă iar sub formă de tragedie. Germanii omorâseră vreo patru mii de soldați italieni, inclusiv o sută de ordonanțe cu banderole de-ale Crucii Roșii, ale căror trupuri le-au ars în foc ori le-au scufundat în mare cu ajutorul unor barje umplute cu balast. Dar alți tot vreo patru mii au supraviețuit și, exact la fel ca și în Corfu, britanicii au bombardat vasele care-i transportau către lagărele de muncă. Majoritatea s-au înecat în calele navelor, iar pe cei care au reușit să sară în mare i-au mitraliat nemții și trupurile lor au fost lăsate în voia valurilor, ca și ale celorlalți.

63

Eliberarea

Germanii au plecat și sărbătorile au început, dar nici n-au apucat bine clopotele să dangăne, că milițiile de *andartes* afiliate la ELAS, care acum se numeau EAM, au și ieșit din starea lor de hibernare și s-au impus în fața oamenilor cu ajutorul armamentului primit de la britanici – arme furnizate ca să fie folosite pentru a-i înfrânge pe naziști. Acționând, așa pretindeau ei, la ordinele lui Tito, au format Consilii și Comitete Muncitorești și au trecut imediat la alegeri: s-au ales pe ei înșiși în unanimitate în tot ce însemna post de autoritate, apoi au impus o taxă de un sfert din orice le trecea prin minte. Pe insula Zante, sătenii cu simpatii

⁸⁵ S-a dus liniștea mea, / Iar inima mi-e grea; / N-o mai găsesc nicicând, / Niciunde pe pământ. (Goethe, *Faust*, *Odaia Lui Gretchen*).

regaliste s-au înarmat și și-au fortificat casele, iar în Cefalonia, comuniștii s-au apucat să deporteze personajele dubioase către lagărele de concentrare. Îi urmăriseră de la distanță pe naziști ani întregi și deveniseră versați în toate artele atrocității și ale opresiunii. Până și Hitler ar fi fost mândru de asemenea ucenici sânguincioși.

Poliția lor secretă (OPLA⁸⁶) i-a identificat pe toți venizeliștii și regaliștii și le-a aplicat eticheta de fasciști. În Grecia continentală, comuniștii au rechiziționat proviziile Crucii Roșii, au otrăvit fântânile satelor ostile aruncând în ele hoituri de catări și cadavre ale disidenților, au pretins un sfert din alimentele debarcate la Pireu pentru ajutorarea Atenei, au pus în circulație un ziar intitulat în bășcălie Alithea⁸⁷, plin de minciuni despre eroismul propriilor oameni și lașitatea tuturor celorlalți, au scăpat fără discernământ de orice persoană incomodă pe motiv că ar fi fost vorba de „colaboraționiști”, s-au folosit de prostituate pentru a-i momi pe soldații britanici în raza de tragere a oamenilor lor, care s-au deghizat ei înșiși în soldați britanici, lucrători ai Crucii Roșii, polițiști sau-membri ai Brigăzii de Vânători de Munte și au pus copii să poarte steagul alb pentru a crea confuzii care să le permită să organizeze ambuscade. Au tras cu obuze în piețele pline de oameni aflați la cumpărături sau în soldații britanici care le distribuiau alimente muritorilor de foame, au luat ostatici 20.000 de nevinovați, au împușcat 114 lideri de sindicat care erau socialiști, dar nu și comuniști și au distrus fabrici, docuri și căi ferate pe care germanii le părăsiseră intacte. Au îngrămădit în gropi comune cadavre de greci cărora în prealabil le tăiaseră bărbăția, le „lățiseră zâmbetul” și le scosese ochii. Au produs 100.000 de refugiați și – lucrul cel mai rău – au răpit 30.000 de copii mici și i-au expediat peste granițe, în Iugoslavia, pentru îndoctrinare. Oamenii organizației ELAS capturați de britanici au cerut să

⁸⁶ Inițialele cuvintelor grecești care înseamnă „Organizația de Apărare Politică Populară”.

⁸⁷ *Adevărul* (gr.).

nu fie dați la schimb cu alți prizonieri, atât erau de îngroziți de propriii lor conducători, iar grecii obișnuiți i-au implorat pe ofițerii britanici să-i ajute. Un dentist din Atena le-a oferit militarilor dinți falși pe gratis.

Toate acestea au fost deopotrivă ironice și tragice. Ironia a constat în aceea că, dacă și-ar fi continuat politica din vremea războiului, de a nu face absolut nimic, comuniștii greci ar fi devenit, fără îndoială, cel dintâi guvern comunist din lume ales liber. Pe când în Franța, comuniștii își câștigaseră un loc binemeritat și respectat în viața politică, în Grecia, comuniștii s-au făcut ei singuri pentru totdeauna neeligibili, din moment ce nici măcar simpatizanții comuniști nu s-au arătat dispuși să-i voteze. Tragedia a constat în faptul că, prin toate acestea, comunismul a mai făcut încă un pas pe calea predestinată spre concluzia că era Cea Mai Grozavă și Mai Umanitară Ideologie care N-a Fost Pusă în Practică Nici Măcar Când S-a Aflat La Putere sau, eventual, Cea Mai Nobilă Cauză care A Atras Cel Mai Mare Număr de Huligani și Oportuniști Cu Putință.

Printre milioanele de vieți ireparabil distruse de respectivii huligani, s-au numărat și cele ale Pelagiei și doctorului Iannis. Doctorul a fost luat cu forța în timpul nopții de trei inși înarmați, care hotărâseră că, din moment ce era republican, n-avea cum să nu fie și fascist și, din moment ce era doctor, n-avea cum să nu fie și burghez. Pe fiica lui, Pelagia, au înghesuit-o într-un colț și au bătut-o cu un scaun până și-a pierdut cunoștința. Când a ieșit din casă și i-a sărit în apărare doctorului, Kokolios a fost luat și el, cu toate că era comunist. Prin acțiunile sale, dovedise o fidelitate greșit orientată și a plecat sprijinindu-se de brațul monarhistului Stamatis, toți trei fiind mânați spre docuri pentru a fi expediați.

Pelagia n-a mai știut ce se întâmplase cu tatăl ei, nici unde fusese dus, și nimeni din partea autorităților n-a vrut să-i spună. Rămasă de una singură în casă, fără, niciun ban, niciun ajutor, copleșită de o nouă porție de disperare peste care nu reușea să treacă, s-a gândit pentru prima oară să-și încheie socotelile cu viața. Nu mai vedea niciun viitor, numai

o succesiune de fascisme de un fel sau altul pe o insulă parcă blestemată și menită să rămână în vecii vecilor o simplă piesă în jocul cine știe-cui, un joc ai cărui jucători cinici se schimbau, dar ale cărui scoruri se țineau în oase și sânge, în trupurile celor slabi și nevinovați. Când avea să se întoarcă Antonio?! Războiul trăgăna în restul Europei și probabil că murise. Urma o viață în care frumusețea ei avea să fie subminată de sărăcie, iar sănătatea – de foame. Rătăcea de colo-colo prin casa goală și bântuită, care răsuna de ecoul pașilor ei, și o durea inima pentru ea însăși, dar și pentru toată omenirea. Naziștii omorâseră 60.000 de evrei greci, sau cel puțin așa se spusese la radio, și acum grecii înșiși se apucaseră să-și omoare frații, de parcă naziștii n-ar fi fost decât o poliție a cărei plecare fratricizii o așteptaseră cu nerăbdare. Mai auzise și altceva: comuniștii i-ar fi omorât și pe soldații italieni care veniseră să lupte alături de ei împotriva germanilor. Pelagia îi ținea minte pe băieții veseli care cântaseră în clubul *La Scala*, își amintea cum zisese că avea să-i urască totdeauna pe naziști. Oare venise momentul, în ultima instanță, să-i urască totdeauna pe greci?! Dintre toate națiile care-i dăduseră buzna în casă, o bătuseră și-i furaseră bunurile, parcă numai italienii fuseseră cu adevărat nevinovați. S-a gândit cât de mult le luase britanicilor ca să ajungă până acolo și s-a întrebat ce s-o fi ales de locotenentul Bunny Warren. N-ar fi fost surprinsă, dacă ar fi aflat că, la scurt timp după eliberare, fusese invitat la o petrecere de-a comuniștilor și împușcat. Acesta era omul care-i spusese: „Aș face orice pentru greci. Am venit aici ca să-i iubesc”. Dacă ajunsese să-i urască pe greci, ea cărui popor îi mai aparținea?! Nu mai avea tată, nu mai avea bunuri, nu mai avea de mâncare, nu mai avea iubit, nu mai avea speranță, nu mai avea țară. Din fericire, mai avea o prietenă. Drosoula știa de mult că Pelagia nu-l mai iubea pe Mandras, că nu mai era cazul de nicio căsătorie și că fiul ei, prin absența lui prelungită, prin tăcerea lui prelungită, renunțase de unul singur la toate drepturile sale. Mai știa că Pelagia aștepta un italian, și totuși nu era stăpânită de amărăciune și nu i-a spus niciodată nici o singură vorbă de

reproș. Când Pelagia a bătut la ușa ei, plină de sânge, și i s-a aruncat în brațe, după ce tatăl ei fusese răpit, Drosoula, care și ea avusese mult de suferit, i-a mângâiat părul și i-a spus vorbe așa cum numai o mamă i-ar spune fiicei sale. N-a trecut o săptămână și Drosoula și-a ferecat ușile și obloanele căsuței de pe chei și s-a mutat în casa doctorului, sus pe deal. Într-un sertar, a descoperit pistolul italianesc al doctorului și muniția pregătită pentru el și le-a pus undeva la îndemână, pentru când s-ar fi întors porcii ăia de fasciști.

Ca și Pelagia, Drosoula parcă intrase la apă în timpul războiului. Fața ei mare și urâtă, ca o lună plină, se trăsese înăuntru, dându-i un aer de sentimentalism eteric, în ciuda buzelor groase și-a sprâncenelor stufoase. Colacii opulenți de grăsime de pe șolduri și coapse i se topiseră, iar pieptul ei mămos, ca un promontoriu masiv, se lăsase în jos, ocupând spațiul abandonat de pântecul odinioară exuberant. Unul dintre genunchi și ambele articulații ale coapselor începuseră să-i fie afectate de artrită, drept care acum avea un fel de a se deplasa vag târât și săltat, care părea deopotrivă mecanic și dureros. Zveltetea ei recentă și necăutată îi dădea, totuși, o anumită prestanță la cât era de înaltă, iar părul cărunț impunea respect și o făcea să fie o apariție și mai intimidantă. Spiritul îi rămăsese neatins, așa încât i-a dat forță și Pelagiei.

Ca să se aline reciproc, dormeau amândouă în patul doctorului, iar ziua ticluiau tot felul de scheme prin care ar fi putut face rost de ceva de mâncare și-și ascultau una celeilalte plângerile și poveștile. Scormoneau după rădăcini prin tufărișuri, puneau seminte străvechi la încolțit în farfurii, ca niște păsări de pradă le tulburau aricilor hibernarea; apoi, Drosoula și-a dus prietena mai tânără pe stânci, ca s-o învețe să pescuiască, și să răscolească pietrele după crabi, și s-au întors de acolo cu alge de mare pe care și le-au servit pe post de legume cu sare.

Numai că Drosoula era plecată în momentul în care s-a întors Mandras, plin de așa-zisa lui glorie și de noile lui idei, așteptându-se la o binemeritată atenție plină de admirație din partea logodnicei pe care n-o mai văzuse de ani de zile, și

hotărât să-și pună răzbunarea în aplicare.

A intrat pe ușă fără să bată, și-a trântit ranița de pe umeri pe jos, iar pușca *Lee-Ensfield* a rezemat-o de perete. Pelagia stătea pe marginea patului, croșetând ultimele rânduri la cuvertura pe care și-o tot făcuse pentru nuntă și care, miraculos, crescuse fără cusur din ziua plecării lui Antonio. Pentru ea, fusese o modalitate de a-și construi o viață împreună cu el în absența lui și fiecare ochi, fiecare nod le făcuse punând în ele toată dorința plină de meandre a inimii ei singuratice. Când a auzit zgomot în bucătărie, a strigat:

— Drosoula?!

În cameră a intrat, însă, un bărbat pe care nu l-a recunoscut, doar că arăta foarte asemănător cu Drosoula dinainte de război. Avea același pântec și aceleași coapse lăbărțate, aceeași față rotundă cu trăsături aspre, aceleași sprâncene stufoase și buze groase. Ultimii trei ani de viețuit în huzur, din mărinimia britanicilor și din prăduitul țăranilor transformaseră pescarul frumos de odinioară în ceva care aducea cu un broscoi. De nedumerită ce era, Pelagia s-a ridicat în picioare.

Mandras a rămas și el perplex. Avea ceva, fetița aia speriată și slăbănoagă... ceva ce-i amintea de Pelagia. Dar femeia fără sâni din fața lui avea șuvițe argintii în părul negru și rar, fusta lungă și amplă îi atârna dreaptă spre pământ din lipsa unor rotunjimi în dreptul șoldurilor, buzele îi erau crăpate și uscate, obrajii concavi. Și-a rotit privirile prin cameră o clipă, căutând-o pe Pelagia, presupunând că femeia din fața lui o fi fost vreo verișoară sau vreo mătușă.

— Mandras, tu ești?! a întrebat ea, și-atunci i-a recunoscut vocea.

A rămas interzis și o mare parte din ura acumulată în el l-a părăsit brusc; a rămas încurcat și îngrozit. La rândul ei, Pelagia s-a uitat la trăsăturile lui brute, care-i schimbau fața și a simțit un fior de groază.

— Am crezut c-ai murit, a zis ea într-un târziu.

El a închis ușa și s-a rezemat de ea.

— Adică ai sperat c-am murit. După cum vezi, n-am

murit. Sunt foarte plin de viață și mi-e foarte bine. Nu primesc o sărutare din partea logodnicei mele?!

Pelagia s-a apropiat de el timidă și nehotărâtă și i-a depus o sărutare pe obrazul drept.

Mă bucur că ești în viață, a zis ea.

El a apucat-o de încheieturile mâinilor și i le-a ținut strâns.

— Nu cred că te bucuri. Și, dacă tot a venit vorba, ce mai face taică-tu? El nu-i aici?

— Dă-mi drumul, a zis ea cu jumătate de glas, și el i-a dat drumul. Apoi a continuat, întorcându-se la locul ei pe pat: L-au luat comuniștii.

— Păi, înseamnă c-a făcut el ceva, de-a trebuit să-l ia.

— N-a făcut nimic. Îi vindeca pe bolnavi. Și pe mine m-au bătut c-un scaun și ne-au luat totul.

— Trebuie să fi avut ei motivele lor. Partidul nu greșește niciodată. Oricine nu-i cu noi este împotriva noastră.

Pelagia a observat că Mandras purta o uniformă de căpitan italian și steaua roșie – care însemna apartenență la ELAS – cusută stângaci în partea din față a bonetei. Era o caricatură de prost-gust a bărbatului care-i luase locul.

— Și tu ești cu ei, a zis Pelagia.

El s-a rezezat de ușă mai comod, și-a lăsat toată greutatea pe ea, sporindu-i Pelagiei temerile și sentimentul că era prizoniera lui Mandras.

— Nu numai că sunt cu ei, a zis el plin de suficiență. Sunt foarte important printre ei. Apoi a provocat-o: În curând, o să fiu făcut comisar și o s-avem o casă mare și frumoasă în care să locuim. Când ne căsătorim?

Ea tremura toată și se cutremura. El a observat, ceea ce nu a făcut decât să-l înfurie și mai tare.

— Nu ne căsătorim, a zis Pelagia, ridicându-și ochii către el și privindu-l cât se pricepea ea de conciliant. Eram foarte tineri și naivi amândoi și nu era vorba de ce credeam noi.

— Nu era ce credeam noi?! și eu, care-am plecat să lupt pentru Grecia, gândindu-mă la tine toată ziua și visându-te

pe tine toată noaptea. Și, când mă gândeam la Grecia, o vedeam cu chipul tău și puteam să lupt mai tare. Și-acuma, că m-am întors în sfârșit, găsesc o boarfă ofilită care m-a uitat. Și ce-am zis eu, „căsătorie”?! Nu mi-am dat seama ce spun. Am uitat: căsătoria este o minciună. Și-a citat din Manifestul Partidului Comunist: „Căsătoria burgheză nu este, în realitate, decât un sistem de a poseda nevestele în comun”.

— Ce-i cu tine?! a întrebat ea.

— Ce-i cu mine?! – și a scos dintr-un buzunar al vestonului un toptan de hârtii șifonate. Uite, astea sunt cu mine! – și l-a aruncat pe jos la picioarele ei.

Pelagia s-a aplecat încet și a luat teancul de pe podea, stomacul ei răzvrătindu-se de-atâtea temeri câte se strângeau în el. A ridicat legătura cu amândouă mâinile și și-a dat seama că erau adunate la un loc scrisorile ei către Mandras pe frontul din Albania.

— Scrisorile mele?! a întrebat ea, răsucindu-le pe toate părțile în mâini.

— Scrisorile tale. După cum ți-am spus, eu nu știu să citesc, așa că m-am întors ca să te-aud pe tine citindu-mi-le din nou. O cerere justificată, zic eu. Aș vrea să-ncepi cu ultima dintre ele, și de-acolo s-o luăm încet-încet înapoi. Ă, ce zici? Dă-i drumul, citește.

— Ah, Mandras, te rog! De ce e nevoie de-așa ceva?! Toate astea-s de domeniul trecutului.

— Citește! i-a spus el, ridicând mâna s-o lovească.

Ea s-a chircit și s-a ferit, protejându-și fața cu mâinile, apoi a încercat să desfacă sârma de capcană cu care erau legate la un loc scrisorile. A găsit-o pe ultima, dar n-a putut s-o citească. S-a prefăcut c-o caută și a ales una mai de la început. Cu o voce șovăitoare, a început să citească: „*Agapeton*, tot n-am primit niciun semn de viață de la tine și curios este c-am început să suport cu stoicism. S-a întors Panayis de pe front cu o mână lipsă și mi-a spus că pe front este atât de frig, de nici nu poți să ții creionul în mână...”, dar Mandras a întrerupt-o:

— Tu mă crezi prost, boarfă ce ești?! Ți-am spus s-o

citești pe ultima.

Îngrozită, Pelagia a scormonit printre foi, ca să găsească ultima scrisoare și a înțeles că Mandras o supunea aceluiași chin pe care fusese obligată să-l îndure cu atât de multe luni în urmă. S-a uitat la mesajul ei sec din ultima scrisoare și, de frică, abia a mai reușit să vorbească: „*Agapeton* – a început ea, cu vocea gătuită –, îmi lipsești atât de mult...”

Dar Mandras a scos un răcnet scârbit și i-a smuls-o din mâini. A ridicat hârtia la lumină și a citit el: „Nu mi-ai scris nici măcar o dată și la început am fost tristă și îngrijorată. Acum îmi dau seama că nu poți să mă iubești și din cauza asta nici iubirea mea nu mai e ce-a fost. Vreau să te anunț că m-am hotărât: te dezleg de orice promisiune. Îmi pare rău”. Apoi a zâmbit sardonice, fața lui lățindu-se într-un rânjel lipsit de orice veselie, deopotrivă sinistru și amenințător:

— Tu ai auzit vreodată de Programul de Autoeducație al Muncitorilor?. Ei bine, da, știu să citesc. Și uite ce-am găsit în scrisorile pe care le-am tot purtat lângă inima mea. Curios este că mi-ai mai citit o dată scrisoarea asta și parcă-mi aduc aminte că pe-atunci suna altfel. Am stat și m-am gândit cum se poate ca o scrisoare să se rescrie singură. Mai-mai c-am ajuns să cred în existența îngerilor. Nu-i așa că-i ciudat?! Stau și mă-ntreb: care ar putea fi explicația?!

— N-am vrut să te rănesc. Îmi pare rău. Cel puțin acum știi care este adevărul.

— Adevărul?! a urlat el. Adevărul?! Adevărul este că ești o curvă. Și mai știi ceva?! Știi ce-am aflat când m-am întors – primul lucru?! Ei, Mandras, ai auzit de fosta logodnică aia a ta?! O să se mărite c-un italian”. Adică ți-ai tras-o c-un fascist, este?! Pentru asta am luptat eu? Boarfă trădătoare ce ești!

Pelagia s-a ridicat, cu buzele tremurându-i, și a zis:

— Mandras, lasă-mă să ies!

— Lasă-mă să ies!, a maimuțărit-o el. Lasă-mă să ies! Micuța moare de frică, da?! – și s-a apropiat de ea și i-a cârpit una peste față atât de brutal, încât Pelagia mai întâi s-

a răsucit pe picioare și abia apoi a căzut la pământ. El i-a tras și un picior în rinichi, apoi s-a aplecat s-o apuce de încheieturile mâinilor. A trântit-o pe pat și, cu totul împotriva intențiilor lui inițiale, s-a apucat să-i sfâșie hainele.

Violatul femeilor se pare că era ceva de la care nu se putea abține. Era ca un reflex irezistibil care se declanșa de undeva din profunzimile pieptului său, un reflex căpătat în cei trei ani de atotputernicie și de nedat socoteală nimănui, care începuseră cu însușirea de bunuri sub amenințarea armelor și ajunsese la însușirea a orișice. Era ca un drept natural, era ceva care se subînțelegea, iar violența și animalitatea lui erau infinit mai stimulante decât bieteile zvâcnite de plăcere cu care se încheia. Uneori, trebuia să omori la sfârșitul actului, ca să poți păstra o mărunță rămășiță, un vestigiul al bucuriei anterioare. După care urma o senzație de sfârșeală, de găunoșenie, care te biciuia de la spate s-o iei de la început și iar s-o iei de la început.

Pelagia s-a luptat. Unghiile i s-au rupt în pielea lui, l-a lovit cu mâinile, cu genunchii, cu coatele, a zbierat și s-a zvârcolit. Lui Mandras, rezistența ei i se părea și lipsită de sens, și nejustificată; nu reușea s-ajungă nicăieri, în ciuda greutății și-a forței lui, așa încât s-a lăsat pe spate și-a plesnit-o de mai multe ori peste față, încercând s-o supună. Pelagiei îi zbura capul dintr-o parte într-alta cu fiecare lovitură. La un moment dat, a încercat să-i tragă fusta în sus. Cu aceeași mișcare i-a smucit și șorțul, iar pistolul Derringer, mic și greu, s-a răsturnat din buzunarul șorțului, unde și-l ținea, și a aterizat pe pernă, alături de capul Pelagiei. Mandras, cu ochii sticlindu-i de câtă sălbăticie și furie se citea în ei, gâfâind, nu l-a văzut, iar când glonțul i-a străpuns clavicula, șocul a fost atât de brutal pentru el, încât a înlemnit. Apoi a pus un picior în podea, s-a retras clătinându-se, strângându-și rana cu o mână, aruncându-i Pelagiei priviri pline și de uimire, și de reproș.

Drosoula a auzit pocnetul focului de armă chiar în momentul când a intrat pe ușa bucătăriei și, în prima clipă, n-a recunoscut zgomotul. Apoi și-a dat seama ce era și a pus mâna pe pistolul italianesc ascuns în spatetele bucăților de

pâine uscată pentru care se luptase cu atâția alți înfometați, sub ferestrele de la birourile Partidului Comunist. Fără să mai gândească – fiindcă știa sigur: dacă stătea să se gândească, o dovedea lașitatea –, a smucit ușa de la camera Pelagiei și s-a trezit, în fața ochilor, cu o scenă pe care nu și-ar fi imaginat-o niciodată.

Își spusese că Pelagia poate se-mpușcase, că poate intraseră hoții peste ea, dar, când a dat buzna înăuntru, a văzut-o pe fata doctorului culcată pe spate, sprijinindu-se în coate, cu pistolul fumegându-i în mână dreaptă, cu fața buhăită și însângerată, buzele rupte, hainele sfâșiate, ochii deja umflați și învinețiți. Drosoula a urmat direcția privirilor Pelagiei și a degetului cu care-i arăta după ușă, unde a văzut, rezemat de perete, un bărbat care putea fi băiatul ei. S-a repezit înspre Pelagia, a luat-o în brațe, a legănat-o, a liniștit-o și-a auzit vorbele răzbătând de după gemete și groază:

— A vrut... să ăă... violeze...

Drosoula s-a ridicat în picioare. Mama și fiul s-au cercetat unul pe altul din priviri; niciunui nu-i venea să creadă. Atât de multe se schimbaseră. De ce se aprindea furia în pieptul femeii, de aceea focul din sufletul lui Mandras era mai firav și, până la urmă, s-a stins. Un val de autocompătimire l-a dat peste cap; nu mai voia nimic altceva decât să plângă. Avusese totul și nu mai avea nimic, pierduse totul. Chinurile războiului din ghețurile Albaniei, anii petrecuți în pădure, felul înșelător în care căpătase încredere-în-sine pentru că învățase să scrie și-și însușise termenii tehnici ai revoluției căutându-i în dicționar, nou-căpătata lui putere și importanță – toate nu erau decât un abur și-un vis. Redevenise un băiețel înfricoșat, care tremura tot în fața furiei mamei sale. Și-l mai durea și umărul atât de tare! Ar fi vrut să i-l arate, să-i atragă atenția și compătimirea, ar fi vrut ca ea să-i atingă umărul, să i-l repare.

În schimb, ea îndrepta pistolul spre el, scuturându-i țeava de furioasă ce era, și s-a răstit la el cu un singur cuvânt, dar care cuprindea tot ce voia să spună:

— Fascistule!

Vocea lui a răsunat jalnic a implorare:

— Mamă...

— Cum îndrăznești să-mi spui „mamă”?! Nu-ți sunt mamă, nu-mi mai ești fiu. Apoi s-a oprit și s-a șters la gură de salivă cu mâneca: Eu am o fiică – și a arătat înspre Pelagia care stătea ghemuită, cu ochii închiși, de parcă tocmai ar fi născut –, iar cu tine uite cum rămâne: te dezmoștenesc. Nu te mai cunosc, nu mai vii niciodată aici, în viața mea nu vreau să te mai văd, te-am uitat de pe-acum și blestemul meu să fie mereu cu tine. Să nu mai știi niciodată ce este liniștea, să-ți plesnească inima în piept, să mori singur – și Drosoula a scuipat pe podea și a scuturat din cap cu dispreț: Violator nazist, ieși afară până nu te omor!

Mandras și-a lăsat pușca rezemată de perete în bucătărie și și-a abandonat ranița. Cu sângele lucitor scurgându-i-se printre degetele mâinii drepte cu care încă-și mai apăsă rana, s-a năpustit afară sub soarele palid de decembrie și și-a tras sufletul. S-a uitat cu ochii mustind de lacrimi la măslinul pe care odinioară se legănase râzând și de care, parcă așa ținea minte, stătea legată o capră. Copacul nu era întreg fără Pelagia așa cum o știa el, proaspătă și frumoasă, tocând ceapă sub el și zâmbind printre lacrimi. Era un copac singuratic și avea semnificația unei absențe, a unei pierderi. Un val de durere și nostalgie l-a copleșit și-n gâtleej a simțit amărăciunea ca pe o gheară care-l strângea. A pornit clătinându-se de-a lungul zidului de piatră.

Nici nu-i trecea prin minte că făcea parte dintr-o statistică: era una dintre multele vieți deviate de la cursul lor și distruse de război, un erou dezonorat căruia destinul nu-i rezerva nimic. Nu era conștient decât de faptul că paradisul nu mai exista, de un optimism transformat în praf și pulbere, de o bucurie care mai demult strălucea mai ceva decât soarele, iar acum se spulberase și se topise în lumina cea neagră și-n căldura dătătoare de fiori a măcelului și-a remușcărilor cumulate. Luptase pentru o lume mai bună și o redusese la neant.

Era un loc, odată, unde toate sclipeau de încântare și

nevinovăție. S-a oprit o clipă, ca să-și amintească pe unde venea locul acela. S-a legănat de pe un picior pe celălalt, mai-mai să cadă pe spate, iar țăranii l-au văzut, din casele lor, și s-au mirat. Nu știau cine era, deși li se părea oarecum cunoscut, așa încât au preferat să nu se bage. Destul avuseseră de-a face cu soldații, destul cu sângele. L-au privit lung de după obloane, cum trecea șovăitor prin fața caselor lor.

Mandras a coborât la țărmul mării. S-a oprit la malul apei, uitându-se cum sclipeau boabele de spumă și cum îi stropeau cizmele. Cizme italienești, da, da, ținea minte – ale unuia care nu murise de moarte bună. Și le-a scos, le-a aruncat în sus și s-a uitat la ele cum au aterizat în valuri. Cu mâna de care se mai putea folosi și-a descheiat pantalonii, i-a lăsat să-i cadă și și-a scos picioarele din ei. Cu mare grijă și-a scos vestonul și l-a tras ușor-ușor peste umărul rănit. S-a uitat mirat cum cercul de sânge se lătea din ce în ce mai mult pe cămașă, având drept centru găurica franjuristică. Și-a descheiat și nasturii cămășii, apoi și-a scos-o și pe aceea.

A rămas așa, gol, față în față cu marea, chiar și în frigul acela tăios, și a ridicat ochii spre cer în căutare de pescăruși. Ei l-ar fi ghidat spre pești. Și-a dat seama că nimic nu-și dorea mai mult decât să simtă marea pe corp, frecarea nisipului pe piele, să simtă cum i se strângeau și se contractau ventrele sub mângâierea de gheață a apei sărate mătăsoase. Simțea vântul cum îl biciuia și rana-l durea mai puțin. Simțea nevoia să se spele.

Ținea minte că erau zile când ieșea cu barca și n-avea nimic altceva de făcut decât să pescuiască, ținea minte cât de triumfător se simțea când reușea să prindă câte un pește bun pentru Pelagia, cât se bucura de bucuria ei când i-l dădea, sărutările pe care i le fura seara, când greierii cârâiau și soarele scăpăta brusc pe cerul apusului, spre Lixouri. Ținea minte că pe vremea aceea era zvelt și frumos, că-i stăteau mușchii pe el mândri și întinși, ținea minte că existau trei ființe sălbatice și exuberante care-l iubiseră și-l urmaseră. Ființe care, în grația și simplitatea lor, nu se dădeau de ceasul morții după zestre și infidelități, nu erau

preocupate să schimbe lumea, ființe care știau ce este iubirea, dar fără complicații.

— Kosmas! Nionios! Kristal! a strigat el și s-a avântat în larg.

Pescarul care i-a recuperat corpul umflat de apă a povestit că, atunci când îl găsisese, trei delfini se străduiau să-l împingă, rând pe rând, către țărm. Dar povești dintr-astea se tot spuneau din vremuri străvechi și adevărul era că nimeni nu mai știa dacă era numai o figură de stil romantică sau un fapt de viață.

64

Antonia

Atâtea violuri fuseseră săvârșite și atâtea orfani aduși pe lume, încât Pelagia și Drosoula nu s-au mirat când au găsit bocceluța părăsită pe pragul casei lor. Se născuse într-un moment în care tatăl ar fi putut fi ori nazist, ori comunist, iar mama – oricare dintre nenumăratele fete fără noroc în viață. Oricine va fi fost acea fată îndurerată și siluită, avusese suficientă grijă de copilul ei, încât să-l abandoneze pe treptele casei unui doctor, știind că se găsea cineva înăuntru, care se pricepea ce să-i facă. Atât de cumplit era haosul acelor vremi, încât celor două femei nu le-a venit în minte nimic altceva decât să încerce să aibă chiar ele grijă de copil, gândindu-se că, după un timp, ar fi fost adoptat de vreo familie fără copii sau dat în grija Crucii Roșii.

Au luat copilul în casă și au desfăcut bocceluța, descoperind că era fetiță, și și-au dat seama imediat că era un copil a cărui fire aparținea unei lumi mai bune, ce avea să vină. Era calmă și senină, nu căuta pretexte pentru zbieretele nebunești cu care unii bebeluși își torturează părinții – nu, ea își suga degetul mare de la mână dreaptă, obicei la care nu avea să renunțe nici după ce a devenit adultă, și zâmbea cu generozitate, forfecând fericită cu mânuțele și piciorușele; mișcările acestea, Pelagia le numea „ciripit”. Fetița putea fi

făcută să scoată un gălgâit prelung de plăcere numai apăsându-i vârful năsucului cu degetul, iar sunetul acela semăna atât de mult cu un *tremolo* lent pe o coardă bas, încât Pelagia a hotărât să-i dea numele mandolinei căpitanului Corelli.

Cele două femei, ale căror suflete atât de bătătorite străbătuseră calvarurile privațiunilor și ale nefericirii, și-au găsit un nou și motivant scop al vieții în Antonia. Nu exista penurie mult prea greu de îndurat, pe care ea să n-o facă suportabilă, nici amintire tragică pe care să n-o poată compensa, drept care și-a luat în posesie locul în matriarhatul acela providențial, de parcă destinul ar fi adus-o pe lume special pentru el. Toată viața ei, n-a pus nici măcar o singură întrebare despre tatăl ei, ca și cum i s-ar fi părut natural ca ea să se fi născut prin partenogeneză, și abia când a făcut cerere de eliberare a unui pașaport, ca să plece în străinătate în luna de miere, a descoperit cât de infinit de simplu era să i se spună că, oficial, ea nu exista.

Avea, totuși, un bunic. După doi ani, când doctorul Iannis a revenit și a intrat în bucătărie, târșându-și picioarele, sprijinit de doi lucrători de la Crucea Roșie, absolut sleit de oroarea fără limite a brutalității cotidiene, amuțit pe vecie și paralizat emoțional, mai întâi s-a aplecat și a sărutat copila pe frunte și abia apoi s-a retras în camera lui. La fel cum Antonia nu puneă întrebări despre tatăl ei, nici doctorul Iannis nu puneă întrebări despre ea. Pentru el, era suficient că înțelegea faptul că omenirea se abătuse pe o cale de neînțeles, străină și opacă. Devenise o oglindă în care se reflectau în mod neclar grotescul, demonicul și hegemonia morții. Accepta ca fiica lui și Drosoula să doarmă în fostul lui pat și ca el să doarmă într-al Pelagiei, pentru că, indiferent în ce pat dormea, visa despre același marș forțat de sute de kilometri fără ghetete care i se furaseră, fără hrană și fără apă. Auzea și acum țipetele sătenilor care-și vedeau casele arzând, urletele celor castrați pe viu și ale celor cărora li se scoteau ochii, păcănitul împușcăturilor cu care erau executați cei răzlețiți și-i vedea și-i răsvedea pe Stamatis și pe Kokolios, monarhistul și comunistul, imaginea prin excelență

a Greciei, murind unul în brațele celuilalt și implorându-l să-i lase acolo, în drum, ca să nu-l împuște și pe el. În mintea lui, răsunau fără încetare imnul ELAS-ului, un panegiric pe teme precum unitatea, eroismul și iubirea și ironia amară a faptului că i se spunea „tovarășe” în timp ce era bătut peste spinare sau a-i fi apăsată o țeavă de armă în ceafă în momentul pseudoexecuțiilor care li se păreau amuzante gardienilor săi.

Cu toată muțenia lui, gândind în imagini în loc de vorbe, fiindcă vorbele erau prea slabe și prea departe de esența lucrurilor, doctorul Iannis găsea tot atâta consolare în Antonia, câtă găsisese în fiica lui după ce tânăra soție îi murise. Legăna copila pe genunchi, îi potrivea părul negru, îi gâdila urechile, se uita intens în ochii ei căprui, de parcă gestul acesta în sine era o modalitate de a vorbi; și fiecare zâmbet al Antoniei avea darul de a-i umple inima de durere, pentru că la bătrânețe avea să-și piardă nevinovăția și să afle că tragediile uzează mușchii feței atât de mult, încât zâmbetul devine cu neputință.

Doctorul Iannis a reînceput să practice medicina, el ajutându-și de-acum fiica – rolurile dinainte se inversaseră. Pelagia observa neliniștită cum îi tremurau mâinile când se ocupa, fără să scoată o vorbă, de răni și rosături; era conștientă, de asemenea, că lucra tot timpul încercat de propriul sentiment covârșitor al inutilității. De ce să menții viața, când oricum toți trebuie să murim, când nu există ceea ce numim nemurire, când sănătatea este un accident vremelnic din anii tinereții?! Pelagia se gândea uneori la puterea invincibilă a chemării sale umane, o chemare la fel de absurd de curajoasă, deznădăjduită și donquijotescă precum truda lui Sisif, o chemare la fel de nobilă și de greu de înțeles precum aceea care-l inspiră pe un martir să strige în gura mare binecuvântări în timp ce arde pe rug. Serile, își încolăcea brațele în jurul lui, îl ținea în brațe, în timp ce lui mintea îi hălăduia în trecut și ochii i se umezeau de tristețe, iar ea își lipea capul de pieptul lui, înțelegând că disperarea lui era aceea care i-o mai ușura pe-a ei.

A încercat să-i trezească din nou interesul de a lucra la

Istoria lui și, când i-a scos hârtiile din ascunzătoare și i le-a desfășurat în față pe masa de lucru, doctorul a părut suficient de doritor să lucreze. Și le-a recitit, dar, la capătul unei săptămâni, Pelagia a constatat că nu mai adăugase decât un scurt paragraf, într-o caligrafie care se transformase, din vechiul lui scris de mână, ferm, într-un păienjeniș haotic de linii tremurate și rotocoale turtite. L-a citit, acel paragraf, și și-a adus aminte de ceva ce-i spusese tatăl ei mai demult căpitanului Corelli. În diagonală, în partea de jos a ultimei pagini, doctorul Iannis mângălise: „În trecut, i-am avut pe barbari. Acum, numai pe noi înșine putem da vina”.

Coborând în ascunzătoare, Pelagia redescoperise pușca lui Mandras, mandolina lui Antonio și hârtiile lui Carlo. Acestea din urmă le-a citit de la un capăt la celălalt într-o singură seară, începând cu scrisoarea de adio, sfâșietoare și profetică, și continuând cu povestea din Albania și cu moartea lui Francesco. Nici nu-i trecuse prin minte vreodată că titanul acela viril și cordial suferea atât de chinuitor de o tulburare de taină, care-l înstrăinase pentru totdeauna de el însuși, făcând să-i sece rezervorul și izvoarele de fericire. Dar abia acum, într-un târziu, înțelegea și ea de unde se trăgea, de fapt, forța lui de caracter și de sacrificiu, la fel cum înțelegea că nimic nu este mai puțin evident la un om decât ceea ce pare să fie dincolo de dubiu. Își dădea seama că tot atât de hotărât fusese Carlo să-și piardă propria viață, cât să i-o salveze pe-a lui Corelli și că fetița ei adoptată ar fi dat dovadă de același inefabil curaj în caz de risc.

Antonia s-a făcut înaltă și subțire, apropiindu-se pe zi ce trecea de imaginea clasică a unei atlete amazoane, cum erau cele pictate pe vasele din muzee. Când mergea, ținând mici sărituri pe vârfuri, și de foarte mică s-a oprit la culoarea alb pentru hainele pe care le purta. Era absolut incapabilă de bune maniere: când se așeza pe fotoliul bunicului ei, nu numai că-și suga degetul mare, dar își mai și bălăbănea un picior pe care și-l ținea moale peste brațul fotoliului, zăcând acolo într-o postură care nu era deloc de domnișoară și replicând la observațiile maică-sii și ale

Drosouleii cu hăhăeli gen: „Da' nu mai fiți atât de demodate!” Pelagia recunoștea: într-o casă pe care și-o țineau pentru ele două femei excentrice, numai pe ea însăși putea da vina dacă Antonia se încăpățâna să meargă pe aceeași cale, adică să fie atipică pentru spița femeiască, lucru pe care tatăl ei îl inaugurase chiar cu ea.

Excentrice și erau considerate de ceilalți. Bârfele fără minte de prin sat făcuseră din Drosoula, pocită cum era, și din Pelagia, cu apriga ei lipsă de respect față de bărbați, o pereche de hoaste și de vrăjitoare. Faptul că doctorul n-avea niciun cuvânt de spus și nicio putere în casă era explicat ca datorându-se unor poțiuni care-l lăsau pe cale chimică fără bărbăție și unor farmece otomane; iar faptul că Pelagia era împinsă de lipsa de bani să recurgă la valeriană și la granat în locul medicamentelor moderne, sofisticate, nu făcea decât să alimenteze certitudinea că metodele lor erau suspecte și oculte. Copiii aruncau după ele cu pietre când treceau pe drum, le batjocoreau, iar adulții își instruiau progeniturile să nu se apropie de ele și-și asmuțeau câinii să le muște. Chiar și așa, Pelagia reușea să-și câștige existența, fiindcă oamenii soseau pe furiș, după lăsarea întinericului, fiind încredințați că leacurile și loțiunile ei nu dădeau greș.

Prima criză majoră a acestui mod de viață s-a ivit în 1950, când cele două femei nu au reușit să strângă destui bani ca să mituiască un funcționar de la serviciile de sănătate publică, în sensul ca el să nu bage de seamă faptul că doctorul și Pelagia nu aveau calificare. După ce li s-a interzis practicarea medicinei, se părea că erau sortiți celei mai abjecte mizerii și că aveau să se întoarcă la metodele de subzistență din timpul războiului, bazate pe arici, șopârle și melci.

Dar tot atunci soarta parcă le-a zâmbit pentru prima oară: un poet canadian de inspirație lugubră, specializat în versuri despre tentative de sinucidere și în lamentări metafizice, a sosit pe insulă și s-a apucat să-și caute locuință. Era primul dintr-o nouă avangardă de intelectuali occidentali romantici cu aspirații byroniene și-și căuta o casă cât mai simplă printre oamenii cei mai simpli de pe pământ,

unde va unde să poată veni în contact cu adevăratele realități dure ale vieții.

S-a ales cu o casă cât mai simplă printre oamenii cei mai simpli ai mării. Rușinată și pe un ton apologetic, Drosoula i-a prezentat cele două camere neîngrijite, igrasioase, cu pereții coșcoviți și mirosind a stătut, pe care le avea căsuța părăsită de ea pe chei, închisă în ultimii cinci ani și devenită loc de refugiu pentru gândaci, șopârle și șobolani. Ea se pregătea sufletește pentru un refuz plin de dispreț, dar omul s-a declarat încântat și i-a oferit o chirie de nouă ori și jumătate mai mare decât își propusese ea, fără prea mare tragere de inimă, să-i ceară. Drosoula a tras concluzia că precis era și bogat, și nebun, iar canadianului nu-i venea să creadă ce noroc dăduse peste el, să-și găsească o casă la un preț atât de caraghios de mic, încât până și un poet și-l putea permite. Ba chiar se simțea vinovat și pune mai mulți bani în plicul pe care-l vâra printre obloane, însă Drosoula de fiecare dată îi returna cinstii banii în plus.

A stat în casă timp de trei ani, până la dezastrul din 1953, și a populat camerele cu blonde boeme nevrotice și romancierii marxisti în vogă; aceștia își expuneau teoriile conspirative toată noaptea, cu o vehemență din ce în ce mai împletită, pe măsură ce goleau sticlele de vin roșu de proastă calitate, ale cărui conținut de alcool și efect nociv asupra intelectului erau substanțial mai mari decât credeau ei. Poetul ar fi rămas și după calamitate, dar ajunsese la concluzia mai mult decât limpede că relaxarea, soarele și mulțumirea-de-sine îi afectau muza ireparabil. După tot acest timp, îi devenise aproape imposibil să mai scrie versuri depresive, așa că prioritatea lui era de-acum să se întoarcă la Montreal via Paris, unde libertatea era tocmai pe punctul de a fi recunoscută drept principala sursă de Angst⁸⁸.

Dar Pelagia, Drosoula și Antonia se desfătau cu libertatea pe care le-o oferea bogăția lor fără precedent. Mâncau miel cel puțin de două ori pe săptămână și reușeau

⁸⁸ Frică (germ.).

să-și cumpere fasole care fusese pusă la uscat anul ăsta, și nu anul trecut. În plus, sticla zilnică de vin a avut asupra doctorului efectul salutar de a-i vindeca rănila psihicului una câte una, alungându-i unele amintiri și făcându-i altele mai ușor de suportat, încât a ajuns, până la urmă, să zâmbească și să râdă, chiar dacă nu vorbea. Își făcuse un obicei din a porni cu Antonia în plimbări lungi și lente, urmărind-o pe fetița cât de încântată era de fluturi și cum țopăia de la o minune de exemplar la alta, într-un fel care i-o amintea pe Lemoni la vârsta copilăriei. În prezent, singura complicație din viețile lor se datora faptului că adoptaseră o pisică.

Nu era o complicație gravă, dar tot era o sursă de confuzie. Pare-se că pisicile fuseseră exterminate de pe insulă – motivul era cel puțin evident –, dar în numai câțiva ani se înmulțiseră la loc, erau tot atâtea câte fuseseră și înainte. Iarăși vedeai pe chei niște ființe umflate și mulțumite, care așteptau să capete peștii căzuți prin ochiurile plaselor, și iarăși vedeai niște mâțe de ți se făcea milă de ele cât de pline de purici, de numai piele și os și de pitice puteau fi, care se milogeau din casă-n casă și nu se așteptau să primească decât lovituri și șuturi.

Cum-necum, Drosoula își făcuse obiceiul de a-i spune „Pisi” Antoniei, ceea ce nu era deloc neobișnuit sau nepotrivit, iar numele acesta – Psipsina, pe grecește – prinsese și fusese preluat și de Pelagia, până când fetița mai-mai să-și uite numele adevărat. Se obișnuise cu el într-un tot; apelativul se potrivea firii ei feline și grației molatice pe care o arăta, drept care nu se mai mira deloc dacă era chemată la masă cu acest nume. I-a trebuit ceva timp familiei să priceapă de ce, începând dintr-o seară anume și apoi seară de seară timp de o săptămână, o pisicuță tigrată sărea pe fereastra bucătăriei și, de acolo, direct pe masă, de îndată ce Antonia era chemată la cină.

La început, au gonit-o plesnind către ea cu capă de bucătărie sau făcându-i vânt cu mâna. Dar ea, bineînțeles, a revenit și, bineînțeles, până la urmă a rămas. Asta însemna că Antonia se juca nevinovată în curte și auzea, la un moment dat, „Psipsina, dă-te jos de pe masă” ori „Psipsina,

treci la masă” și, când intra în casă, descoperea că pe dalele de piatră de pe jos fusese pusă o farfurioară deloc apetisantă cu mațe crude și pline de sânge. Dacă auzea brusc o admonestare: „Psipsina, ce faci acolo?!”, înlemnea în toiul năzbâtiei pe care urma s-o facă, întrebându-se disperată cine fusese cea prinsă, ea sau pisica. Drosoula a propus, lucru foarte rezonabil, ca fetița și pisica să facă schimb de nume, așa că pisica a devenit Antonia și fetița a devenit Psipsina, dar sistemul, odată pus în practică, nu s-a dovedit funcțional.

În tot acest timp, Pelagia s-a convins că Antonio Corelli murise și, la fel ca tatăl ei, credea cu tărie, fără niciun dubiu, în existența fantomelor.

Prima dată se întâmplase în 1946, într-o zi de octombrie, cam în perioada când se comemorau masacrele. Pelagia stătea în fața casei, legănând bebelușul Antonia în brațe. Pe-atunci, scotea tot felul de gângureli și-i dădea copilei să-i sugă degetul arătător. Ceva, nu știa ce, a făcut-o să ridice ochii și a văzut o siluetă îmbrăcată în negru, care stătea în picioare și se uita la ea. Se afla exact în locul în care Mandras fusese atins de lovitura de tun a lui Velisarios și se uita la ea, ezitând să facă vreun pas înainte. Inima Pelagiei a zvâcnit. Silueta aceea părea să adune în jurul ei atmosfera melancolică a nouă mii de fantome îndurerate și chipul ei emana tristețe la fel de limpede cum străbate lumina prin sticla de lampă. Era sigură că el era. Chiar dacă era slăbit și bărbos, i-a văzut clar cicatricea de pe obraz și ochii căprui, aceeași așezare a părului, aceeași simetrie a constituției. Înnebunită de bucurie, a pus copilul jos ca să poată fugi spre el, dar când și-a ridicat privirile din nou, dispăruse.

Cu inima bătându-i în piept să i-l spargă, ea totuși a fugit. La cotul drumului, s-a oprit și s-a uitat în jur cu priviri sălbătice. „Antonio! – a strigat –, Antonio!” Dar nicio voce nu i-a răspuns și niciun bărbat nu s-a apropiat de ea. Dispăruse. Pelagia și-a înălțat mâinile spre cer, semn că nu mai înțelegea nimic, apoi le-a dat drumul să-i cadă moi pe lângă corp, de disperare. A rămas acolo, privind și strigând, până când a durut-o gâtul de-atâtea țipete și ochii i s-au

umplut de lacrimi. A doua zi dimineată, a descoperit un singur trandafir roșu deasupra locului unde se odihnea Carlo Guercio.

Aceeași fantomă s-a ivit în același loc în 1947 și în fiecare dintre anii care au urmat, cam în aceeași perioadă, însă niciodată exact în același moment, și în fiecare an, în cursul lunii octombrie, apărea și câte un trandafir. De aici, Pelagia a tras concluzia că Antonio își onorase promisiunea de a se întoarce și că era cu putință să-ți ții cuvântul dat și să iubești pe cineva, chiar și de dincolo de închisoarea mormântului. Prin urmare, a putut și ea să trăiască mai departe mulțumită, știind că nu fusese părăsită și uitată, cochetând cu visuri fericite despre cum era ea dorită și iubită chiar și așa, fată bătrână ofilită și secătuită cum ajunsese, și presupunând că propria ei moarte avea să-i redea ceea ce viața îi luase.

65

1953

Când a vrut să stabilească amplasarea precisă a buricului pământului, Zeus a slobozit doi vulturi de la extremitățile acestuia și și-a notat unde s-au întâlnit cele două păsări în zbor. S-au încrucișat la Delfi, iar Grecia a devenit locul unde Estul se desparte de Vest și Nordul de Sud, locul de întâlnire a unor culturi care se exclud reciproc și locul de întretăiere a drumurilor pe care se angajaseră cele mai rapace și mai plimbărețe armate pe care le-a cunoscut omenirea.

Pelagia își făcuse un motiv de mândrie din faptul că trăia chiar în centrul Greciei, dar acum, dacă așa ceva e cu putință într-adevăr, renunțase să mai fie grecoaică... Văzuse cu ochii ei cu cât dispreț fusese tratați Drosoula, numai și numai pentru că, dacă deveniai văduvă, însemna că încetai să mai trăiești. Pentru propria-i conștiinciozitate idealistă cu care încerca să-i trateze pe cei bolnavi, își câștigase reputația

de vrăjitoare. Mai rău decât atât, sălbăticia războiului civil îi spulberase pentru totdeauna credința în elinism, pe care i-o inoculasese tatăl ei. Nu-i mai venea să creadă că era moștenitoarea celei mai mari și mai strălucite culturi din istoria omenirii; Grecia antică se va fi găsit ea în același loc în care se găsea și Grecia modernă, dar nu mai era aceeași țară și nu mai era populată de aceiași oameni. Papandreu⁸⁹ nu era deloc Pericle și Regele nu era nici pe departe Constantin cel Mare.

Pelagia pretindea, în sinea ei, că era italiancă și așa, de la distanță, reușea să se simtă mai mult parte a aceluiași popor, mai ales că tocmai distanța și faptul că nu fusese niciodată acolo îi îngăduiau să nu descopere că în Italia nu trăiau deloc mai mulți cântăreți la mandolină, liberal-umanști, decât în Grecia. „La urma urmei – își făcea ea socoteala –, am fost la un pas de-a mă căsători cu un italian, vorbesc italienește și eram hotărâtă ca în Italia să mă fac doctor”.

Urmarea a fost că a învățat-o și ea pe Antonia să vorbească italienește – copila a învățat greaca romaica de la Drosoula, iar *katharevousa* n-a vorbit-o niciodată – și și-a cumpărat un aparat de radio de la cineva care a renunțat bucuros la el pe un preț de nimic, pentru că i se stricase nu știu ce la mecanismul de reglare și nu mai prindea decât posturi din Italia. În 1949 și l-a cumpărat, imediat după bătălia de la Vitsi, cea care a pus capăt războiului civil, și l-a putut asculta la comemorarea masacrelor din octombrie. Îl iubea din tot sufletul, îi ilustra suprafața lăcuită și zgâriată până o făcea să strălucească și-și lăsa baltă îndatoririle casnice stând ore în șir nemișcată în fața lui, nu numai ascultându-l, ci și urmărindu-l atent cu privirile, ca și cum s-ar fi așteptat ca Antonio să se scurgă deodată ca un fum prin grătarul de culoarea bronzului a aparatului de radio.

Cu greu mai reușea să se smulgă de lângă el și stătea să asculte ore întregi de prostii plicticoase, numai fiindcă

⁸⁹ Este vorba de Georgios Papandreu (1888-1968), om politic de orientare venizelistă, de trei ori prim-ministru în anii 1940-1950.

spera să audă *Non ti acordar di me, Core ingrato, Parlami d'Amore* sau la *donna e mobile*⁹⁰ Dar, mai mult decât orice, tânjea să retrăiască zilele bune ascultând *Torna a Sorrento*⁹¹, cântecul preferat al clubului amatorilor de operă *La Scala* și cel pe care-l cântau cel mai mult; își închidea ochii, cuprinsă de o stare de melancolie mai mult decât binecuvântată când îi auzea melodia și parcă-i revedea pe băieți afară, în curte, sub măslin, prea puțin conștienți de cât de melodramatice le erau gesturile când își revărsau inimile și toată patima din voci în pasajele sarcastice de o frumusețe dătătoare de fiori și în notele grațioase ale măsurilor finale, după care păstrau un moment de reculegere nostalgică, apoi oftau, scuturau din capete și-și ștergeau lacrimile cu mânecile. Tot cu ajutorul radioului a aflat Pelagia că existau cântece frumoase și pentru femei și cânta și ea o *mio babbino Caro*⁹² în gura mare, în timp ce freca podelele stând în patru labe, îi adăuga tonalități orientale și-l împodobeau cu bocete, renunțând ea singură, în acest fel, încă din faza de proiect, la tentativa de a se reprofila italiancă.

Ciulea urechea, de asemenea și cu prisosință, la sunetele de mandolină și-și tot spunea că într-o bună zi trebuia s-o recupereze pe cea a căpitanului din ascunzătoare. Odată, pe când se întorcea de la culesul fructelor de pădure, ar fi putut să jure că auzise ultimele măsuri din *Marșul Pelagiei*, dar și-a dat seama îndată că nu le-ar fi putut auzi, din moment ce căpitanul murise. Nu, explicația era simplă: pârda lnică de omenire mai avea și alți cântăreți care-i puteau ține locul. Se întreba adesea unde anume și-o fi găsit sfârșitul căpitanul Corelli. Mai mult ca sigur că pe mare, în bărcuța aceea, dar poate că-n Italia, la Anzio, sau pe undeva de-a lungul Liniei Gotice⁹³. Sufletul ei se umplea cu un

⁹⁰ *Nu mă uita; Inimă nerecunoscătoare; Vorbește-mi de iubire; Femeia este schimbătoare (ital.).*

⁹¹ *Întoarce-te la Sorrento (ital. Sorrento, lângă Napoli).*

⁹² *O, copilul meu drag (ital.).*

⁹³ Denumire dată ultimei linii de apărare importante, stabilită de feldmareșalul Albert Kesselring pe creasta Apeninilor, în cursul retragerii

sentiment de insuportabilă pierdere numai când se gândea la scheletul său care se albea probabil sub pământ, la mușchii și tendoanele care știuseră să producă o asemenea muzică, iar acum zăceau inutile, chircindu-se întruna, până nu mai rămânea din ele decât putreziciune. Pământul de deasupra lui poate că era la fel de liniștit și tăcut ca și cel care-i acoperea pe morți de sub tufărișuri, sau poate că era o margine de drum, precum cel de deasupra lui Carlo Guercio. Ei, personal, nu-i plăcea să calce peste mormântul lui Carlo și-i venea să zâmbească la temerea de o caraghioasă decență, că un mort ar fi putut trage cu ochiul prin stratul de pământ, ca să se uite în sus pe sub fusta ei.

Numai că pământul duplicitar al Cefaloniei era departe de a fi fost liniștit și tăcut; era ca un câine care a dormit în ploaie și, când se trezește, se scutură de stropi.

Se zice că toate pământurile erau la un loc în vremuri străvechi și pare-se că toate continentele își manifestă nostalgia față de acea stare de lucruri, la fel cum sunt oameni care pretind că nu aparțin niciunei națiuni, ci lumii, drept care cer să aibă pașaport internațional și un drept universal de rezidență. Iată de ce se împinge India spre nord, înghesuind masivul Himalaya: este hotărâtă să nu rămână o insulă și vrea să-și impună toanele umede și tropicale în toată Asia. Peninsula Arabică își ia o revanșă perfidă împotriva otomanilor, rezemându-se așa, într-o doară, de Turcia, doar-doar o va face să cadă în Marea Neagră. Africa, sătulă de albi care nu știu despre ea decât că miroase a mosc, e plină de primejdii, nu poate fi pricepută și are peisaje romantice, se împinge și ea înspre nord, cu intenția de a obliga Europa s-o privească în față măcar o dată și, de ce nu?! să recunoască faptul că tot ce înseamnă civilizație europeană a fost conceput în Egipt. Singure Americile se grăbesc înspre apus, atât de hotărâte să rămână izolate și

forțelor germane din Italia din fața trupelor aliate. A fost redenumită „Linia Verde” în iunie 1944, pentru a evita conotațiile istorice ale termenului inițial.

superioare, încât se pare c-au uitat că lumea e rotundă și că, într-o bună zi, vrând-nevrând se vor trezi lipite, cât sunt ele de mari, de China.

După ce s-a întâmplat, a fost limpede că urma să se întâmple; dar ultima dată o asemenea situație avusese loc nu în Cefalonia, că mai spre nord, pe insula Levkas, în 1948, când Grecia era atât de tulburată de sălbăticiii, încât nimeni altcineva nu remarcase, iar semnele și prevestirile dimineții au fost considerate mai degrabă curioase decât niște pieze-rele.

Războiul din Coreea tocmai se încheiase, iar trupele franceze abia fuseseră parașutate în Indochina; era o zi minunată, 13 august 1953, mai rămăsese numai puțin până la sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului și fuseseră deja recoltați strugurii. Plutea în aer o pâclă fină, iar norii lungi și înguști, ca niște cărări de vaporii, se încrucișau de-a lungul și de-a latul cerului sub unghiuri întâmplătoare, de parcă fuseseră pictați așa de un artist expresionist care avea alergie la ordine și serioase obiecții de ordin estetic față de simetrie și formă. Drosoula observase că se simțea un miros ciudat, imposibil de definit, și un fel de luminescență deasupra pământului; Pelagia descoperise că apa se înălțase până aproape de buza fântânii, cu toate că nu căzuse strop de ploaie, iar după numai câteva minute, când se întorsese cu găleata, toată apa aceea se făcuse nevăzută. Doctorul Iannis, care-și strânsese șuruburile minuscule ale ochelarilor, remarcase uimit că i se lipeau de șurubelniță cu o forță magnetică neobișnuită... Antonia, care avea de-acum opt ani, dar era înaltă cât o copilă de doisprezece, s-a aplecat să culeagă o foaie de hârtie de pe jos și foaia s-a ridicat șovăitoare de la pământ și i s-a lipit de palmă. „Sunt vrăjitoare! Sunt vrăjitoare!”, a strigat ea și a țâșnit pe ușă afară, unde a dat peste un arici cu doi pui, care traversau curtea în mare grabă, și peste o bufniță la fel de nocturnă ca și aricii, care o cerceta cu atenție de pe o creangă joasă a măslinului, flancată rânduri-rânduri de noile găini ale Pelagiei, care stăteau cocoțate acolo și moțăiau cu capetele vârâte sub aripi. Dacă s-ar fi uitat, Antonia ar fi văzut că

nicio pasăre nu zbura pe cer; dacă ar fi coborât până la țărmul mării, ar fi văzut calcanii înotând chiar la suprafața apei și alți pești sărind în sus de parcă ar fi preferat acum să fie păsări, ca să zboare prin aer, în timp ce mulți alții se întorceau preventiv cu burțile în sus și mureau.

Serpii și șobolanii și-au părăsit găurile; jderii din pinii Cefaloniei s-au adunat laolaltă în grupuri pe teren deschis și au rămas acolo, așteptând ca niște melomani, la operă, să înceapă uvertura. În fața casei doctorului, un câtar priponit de zid s-a opintit să-și rupă frânghia și a început să izbească din picioare, tropăiturile copitelor sale răsunând în toată casa. Căinii din sat s-au pus pe același cor de urlate sinistre și dătătoare de fiori, care de obicei se aud în amurg; șuvoaie de greieri se scurgeau parcă trase cu ața peste drumuri și curți și s-au făcut nevăzuți printre spini. Unul după altul s-au succedat evenimente curioase. Oalele de lut au zăcut, tacâmurile au zdrăgănit la fel cum făcuseră și-n timpul războiului, când treceau avioanele britanice pe deasupra. Afară, în curte, găleata Pelagiei s-a răsturnat și apa s-a vărsat, iar Antonia n-a recunoscut că ea ar fi răsturnat-o. Drosoula a intrat în casă, nădușind și tremurând toată, și i-a spus Pelagiei:

— Nu mi-e bine” mă simt îngrozitor, mi se-ntâmplă ceva cu inima! – și s-a așezat greoi pe scaun, cu mâna lipită de piept și gâfâind speriată.

Parcă niciodată nu simțise atâta slăbiciune în brațe, atâtea înțepături ca de ace și pioneze în picioare. De la ultima sârbătoare a sfântului, niciodată nu-și mai dorise ca acum să vomite. A inspirat de câteva ori profund, iar Pelagia i-a pregătit un ceai de plante întăritor.

Afară, în curte, Antonia și-a dat seama că o pălise o durere de cap, se simțea oarecum zăpăcită și o încerca senzația de amețeală combinată cu groaza, pe care o resimți când te uiți peste marginea unei prăpăstii și te temi să nu fii atras în abis. Pelagia a ieșit din casă și a zis:

— Psipsina, vinonăuntru să vezi. Ailaltă Psipsină a luat-o razna.

Așa și era. Pisica dovedea un comportament mai

misterios decât oricare altul observat la o felină începând de pe vremea Cleopatrei și a Ptolemeilor: a zgâriat podeaua de parcă ar fi vrut să îngroape sau să dezgroape ceva, apoi s-a rostogolit în locul acela, ca și cum și-ar fi exprimat plăcerea ori s-ar fi scărpinat de pișcăturile puricilor; a țâșnit brusc într-o parte, apoi drept în sus, plutind prin aer până la o înălțime ieșită din comun; și-a întors privirile către oameni pentru o clipă, a făcut o tumbă prin aer cu ochii cășcați atât de larg, încât nu puteau sugera decât uimire, apoi a zbughit-o pe ușă afară și glonț pe trunchiul copacului în sus, fără să bage în seamă găinile; în clipa următoare, s-a întors în casă, căutându-și obiecte în care să se vâre: a încercat un coș de răchită, ca să verifice dacă avea loc în el, și-a băgat capul și labelle din față într-o pungă de hârtie brună, s-a așezat pentru o clipă într-o cratiță mult prea mică, în care n-avea cum să-ncapă, a urcat peretele în goană și s-a cocoțat, clipind bufnițește din ochi, în vârful unui oblon care se bălăbănea haotic dintr-o parte într-alta, scârțâind sub greutatea ei

— Mâță nebună! a ponegriț-o Pelagia, la care animalul a făcut un salt și-a început să țopăie de pe un raft pe altul, dând ocol încăperii de mai multe ori, chiar ca nebuna, fără să atingă podeaua nici măcar o singură dată, ceea ce Pelagiei i-a reamintit de predecesoarea eponimă a pisicii.

Apoi s-a oprit brusc, și-a înfocat coada, care a căpătat niște dimensiuni splendide, cu blana de pe spatele arcuit înălțată absolut vertical, șuierând feroce către un dușman invizibil care părea să se afle oarecum în direcția ușii. În ultimul rând, a revenit pe pământ, s-a fofilat afară, în curte, ca și cum ar fi pândit pe cineva și s-a așezat pe zid mieunând sfâșietor, de s-ar fi zis că-și plângea puii pierduți ori se lamenta pentru vreo atrocitate oarecare. Antonia, care bătuse din palme și răsese în hohote, fericită, a izbucnit deodată în plâns și a exclamat:

— Mami, eu trebuie să ies afară! – și-a țâșnit pe ușă. Drosoula și Pelagia au schimbat priviri care parcă voiau să spună: „O fi ajuns la pubertate mai devreme”, când a erupt din pământul de sub ele un muget înspăimântător, atât de

profund pentru capacitatea auditivă a omului, încât mai curând l-au perceput, decât l-au auzit. Cele două femei și-au simțit piepturile zvâcnind și vibrând, luptându-se cu contracțiile tendoanelor și ale cartilajelor, coastele parcă li s-au frânt, parcă un zeu izbea cu toată puterea într-o tobă bas situată undeva în plămânii lor. „Infarct!”, s-a gândit Pelagia disperată. „Ah, Doamne, nici n-am apucat să trăiesc”. – apoi a văzut-o pe Drosoula cum își ținea pântecul cu mâna, cum îi ieșiseră ochii din cap, cum se bălăbănea înspre ea parcă izbită de o secure.

Li s-a părut că timpul se oprișe în loc și că huruitul indescriptibil al pământului avea să nu se mai sfârșească niciodată. Doctorul Iannis a năvălit afară pe ușa camerei lui, fosta cameră a Pelagiei, și a vorbit pentru prima oară după opt ani:

— Ieșiți afară! a strigat el. Afară! E cutremur! Salvați-vă!

Vocea lui a sunat ca de tinichea și aproape acoperită de explozia aceea guturală de sunet care se tot amplifică. Mișcarea l-a zvârlit brutal într-o parte.

Panicate și orbite de țopăielile și tremurăturile frenetice ale lumii, cele două femei s-au îndreptat clătinându-se către ușă, au căzut la pământ, au încercat să se târască. La bubuitul infernal și năucitor al pământului se adăugau o cacofonie întreagă de cratițe și farfurii care se răsturnau, dănțuiala amenințătoare, neritmată, ca o bătaie de toacă, a scaunelor și mesei, pocniturile ca niște focuri de pușcă ale bărnurilor și pereților, zdroncănitul haotic al clopotului de la biserică și un nor înecăcios de praf amestecat cu duhoare de sulf, care-ți tortura gâtul și ochii. N-au putut să se târască în patru labe, fiindcă au fost aruncate în sus și într-o parte la nesfârșit, așa că și-au depărtat în lături și mâinile, și picioarele și mai mult au șerpuit către ușă, ajungând la ea tocmai când acoperișul a început să se prăbușească.

Au ieșit în curtea care se ridica și cobora, în lumina parcă stinsă de pe cer, în vacarmul teribil care amenința să facă să le plesnească piepturile și capetele, în praful care se ridica încetul cu încetul din pământ, de parcă ar fi fost atras

de lună. Chiar dinaintea ochilor lor, măslinul străvechi s-a supus voinței pământului și s-a despiciat de sus până jos prin mijlocul trunchiului, după care a sărit în sus și-a început să-și scuture crengile ca un evreu habotnic lovit de streche. Un șuvoi de apă murdară și înspumată a țâșnit din mijlocul drumului până la o înălțime de doisprezece metri, apoi a dispărut de parcă nici n-ar fi fost, lăsând în urma lui o băltoacă uriașă care s-a umplut imediat de praf și a dispărut și ea. Mai sus pe deal, de unde nu se vedea din cauza perdelelor ascendente de praf gălbui înecăcios, o porțiune de stâncă și lut roșcat s-a desprins din versant și a pornit rostogolindu-se la vale ca pe tobogan, a pătruns pe drum din partea sudica, a târât cu ea măslinii întâlniți în cale și a spulberat câmpul de pe care migraseră greierii. O dată în plus, gigantul nervos din măruntaiele pământului a izbit cu pumnul sau ca o ghioagă de jos în sus, de-au sărit casele din fundațiile lor și zidurile solide de piatră s-au risipit ca niște hârtii în vânt – apoi s-a instalat o liniște precum aceea a morți. O tăcere stranie, ca de mormânt, s-a lăsat peste țară, de parcă ar fi regretat prea târziu o asemenea catastrofă. Horcăind, murdară, copleșită cu o supra de măsură de sentimentul neputinței și al mărunțimii, Pelagia s-a străduit să se ridice în genunchi, deși încă nu-și recăpătase suflul după ultima izbitură titanică, țintită parcă în diafragma ei, care-i paralizase plămânii. S-a ridicat în șezut, apoi în picioare, clătinându-se, și tăcerea supranaturală a fost brusc sfâșiată de zbieretele sălbatice, animalice, ale preotului care s-a repezit afară din biserică și acum se rotea pe loc și se învârtea în cercuri, cu brațele ridicate spre ceruri, cu ochii înflăcărați pe sub negreala de pe față, nu implorând divinitatea să se oprească, așa cum a presupus Pelagia în prima clipă, ci vituperând împotriva ei:

— Nenorocitul! a răcnit popa. Câine-mpuțit! Fecior de cățea plină de purici! Boală de curvă ce ești!

Vorbele oprite țâșneau singure din el, toată seninătatea sufletului său pios transformându-se pe loc în dispreț; apoi a căzut în genunchi, a bătătorit pământul cu pumnii și, cum trupul său nu mai era în stare să-i conțină furia, s-a ridicat o

dată în plus în picioare și a amenințat cu pumnul îndreptat către cer. Cu ochii plini de lacrimi, a întrebat:

— Nu te-am iubit noi?! Căcat nerecunoscător! Scârn-a diavolului ce ești!

În acest moment, în chip de răspuns, mugetul profund a reînceput și mai puternic. Iarăși pumnul cel plutonic a izbit de jos în sus, din străfundurile pământului, și iarăși solul și stâncile Cefaloniei au țopăit și au dansat, vârfurile munților s-au legănat ca niște catarge de corăbii. Azvârlită iarăși la pământ, Pelagia s-a apucat cu unghiile de pământul acela care vibra și duduia, sentimentul ei de neajutorare și groază învingându-i și abolindu-i până și dorința disperată de supraviețuire. Lumea întreagă se redusese la dimensiunile unei mingi de foc sumbre, care părea să se rostogolească în stomacul ei și-și scuipa flăcările mistuitoare înspre țesutul creierului ei; în acest infern solitar, se cutremura și ea, se îneca, nu-i venea să creadă, privea mirată, nici măcar uimită și înfricoșată nu mai era, ci doar o jucărie a nerușinării și nepăsării pământului.

Către sud, pe insula Zante, orașul-capitală se cocea sub o ploaie de cenușă incandescentă care se așeza peste trupuri și era atât de chinuitoare, încât oameni și câini au înnebunit deopotrivă... Un lucrător din echipele de salvare, care fusese martor la dezastrul de la Nagasaki, spunea după aceea că aici fusese mai rău. Pe tot întinsul Mării Ionice, oamenii n-au mai rămas cu nimic altceva decât cu obiectele stupide pe care încercaseră să le salveze când ieșiseră buluc pe ușile caselor: o oală de noapte, o scrisoare, o pernă, un ghiveci cu busuioc, un inel. În Cefalonia, stânca de la Kunopetra, de lângă Paliki, care vibra de secole întregi și pe care nici măcar navele de luptă britanice nu reușiseră s-o deranjeze, s-a liniștit și și-a găsit odihna în mijlocul devastării generale: devenise o stâncă la fel ca oricare alta de pe țărmul mării, după ce insula își săvârșise schimbarea la față, prăbușindu-se în ruină și repetând pentru Armagedon.

Strângându-se toate în brațe ca să se și susțină una pe alta, Pelagia, Drosoula și Antonia au rămas așa, în picioare, uitându-se la casa lor în scurtele pauze în care titanul

apoplectic de dedesubt își lua din nou avânt și concepea alte și din ce în ce mai captivante gesturi de răutate. Plăcile și muchiile stâncilor pârlăiau cu un zgomot ca de artilerie și tancuri, drumurile se răsuceau și se ondulau, stâlpii verandelor se legănau și se contorsionau, iar cele trei femei se legănau și se clătinau îngrozite, nevenindu-le să creadă. Psipsina și-a făcut apariția din neant și a venit lângă ele, cu blana pudrată cu praf alb și mustățile decorate cu pânze de păienjeni. Antonia a ridicat-o în brațe.

Din casa cea veche, prea puțin a mai rămas: pereții fuseseră reduși la jumătate din înălțimea lor inițială și între ei nu mai erau decât moloz și resturi din acoperiș. Mai era și sufletul deziluzionat și trupul bătrân și obosit al doctorului, care-și pregătise ultimele cuvinte de ani de zile și nu mai apucase să și le spună...

66

Salvare

Pe vremea respectivă, Marea Britanie era mai puțin bogată decât este azi, dar era și mai puțin încrezută și substanțial mai puțin nefolositoare. Avea un simț al responsabilității umanitare și un mit al propriei importanțe care era adevărat la modul donquijotesch și general-acceptat, pur și simplu pentru că ea însăși credea în el și spunea lucrul acesta cu o voce suficient de fermă pentru a fi înțeleasă și de străini. Nu-și căpătase încă obiceiul de școlar de a aștepta luni de zile permisiunea de la Washington ca să se dea jos din patul post-imperial, să-și tragă bocancii, să-și facă un ceai îndulcit și să se aventureze pe ușa afară.

Drept care, britanicii au sosit cei dintâi, au stat cel mai mult timp, au făcut cele mai multe lucruri și au plecat cei din urmă. Peste noapte, vasul HMS *Daring* a încărcat apă, alimente, medicamente, doctori disponibili și echipament de recuperare și a ridicat ancora din Malta, sosind în zorii zilei următoare și descoperind că portul Argostoli colcăia, gâlgâia

și spumega de ceea ce păreau a fi încărcături de adâncime și mine magnetice. Un hidroavion *Sunderland* l-a adus pe Comandantul-șef al Forțelor din Mediterana, vasul HMS *Wrangler* a dus provizii în Itaca și în scurt timp și-au făcut apariția navele *Bermuda*, *Forth*, *Reggio* și vasul neo-zeelandez *The Black Prince*. Toate la un loc au adus 400 de kilometri de bandaje, 11.000 de litri de dezinfectant, 50 de colibe Nissen, 6.000 de păături, buldozere, biberoane, 60.000 de cutii de lapte condensat, trei mese *per diem* pentru 15.000 de persoane pentru șapte zile și o cantitate exorbitantă și excesivă de două tone și jumătate de vată de bumbac și câlți.

Iugoslavii, al căror port Dubrovnik era cel mai apropiat, nu le-au trimis absolut nimic capitaliștilor, în schimb și-au făcut apariția în curând patru nave mici și ezitante ale Marinei israeliene. Italia, conștientă de trecutul său rușinos și de obligațiile pe care le presupunea acesta, și-a trimis cele mai bune vapoare, încărcate cu pompieri de elită din Napoli, Milano și Roma și a început evacuarea răniților la Patras. Au sosit și vasele *Salem* și *Franklin D. Roosevelt*, încărcate cu excavatoare și elicoptere, urmate curând de patru transportoare de luptă care au adus trei mii de pușcași marini americani. Marina greacă, împiedicată de luptele intestinale de ordin birocratic, a apărut mai târziu, dar și mai nerăbdătoare, iar generalul Iatrides a fost numit guvernator al Ioniei pe durata stării de urgență. Regele și familia sa au profitat de ocazie pentru a se fâțâi de colo-colo prin insule într-un jeep, iar călugărițele rotofeie de prin mănăstirile cu regim de reclusiune au ieșit conștiincioase și bucuroase că, simțeau și ele gustul vieții, ceea ce însemna și ciocolată, și ocazii de a lucra și sta de vorbă în același timp.

Date fiind străzile largi, în Cefalonia s-au înregistrat puține victime; orașele aveau mai ales clădiri cu un singur etaj, erau despărțite de curți și grămezi de gunoaie, plus c-au mai fost și obișnuitele minuni, cu oameni care-și pierduseră simțul timpului și au ieșit de sub dărâmături după nouă zile, convinși că nu trecuseră decât, acolo, câteva ceasuri.

Marinarii britanici au transpirat și au trudit în căldura sufocantă, plângându-se amarnic de mirosul de fecale din

port și de faptul că li se lua pielea de pe ei fâșii-fâșii, arșă de soare. Roșii ca niște raci, ei au dinamitat clădirile nesigure, adică pe toate până la urmă, așa că insula parcă devenise și mai pustiiată prin grija lor, iar locuitorii înnebuniți au avut parte și de aceste noi motive de panică, fiindcă nu mai făceau distincție între explozii și replicile cutremurului, asta pe lângă faptul că marinarii, slabi și la geografie, și la comunicarea politicoasă, li se adresau foarte jovial numindu-i „arabeți”. Panourile lor de afișaj conțineau, pe lângă ordine de zi și instrucțiuni speciale, și scorurile actualizate ale meciului de cricket dintre Anglia și Australia.

Lucrătorii echipelor străine de ajutorare au ridicat orașe de corturi și au amenajat zone uriașe de parcare pentru jeepurile și camioanele lor. La mormăitul pământului încă neliniștit s-au adăugat hurelul înfiorător al elicopterelor, icnetele și mugetele excavatoarelor care se opinteau ca să dea la o parte alunecările de teren care izolaseră comunitățile mai îndepărtate; locuitorii acelor crezuseră, timp de trei zile, că fuseseră cu desăvârșire uitați și lăsați să moară de foame sau de sete. Într-un sat de pe insula Zante, oamenii ajunseseră la disperare când un avion le-a parașutat cea mai bună pâine din care gustaseră vreodată; savoarea ei a rămas pentru totdeauna în memoria colectivă ca o mostră de gust paradiziac, pe care nicio gospodină muritoare nu ar mai fi fost în stare să-l recreeze în cursul vieții. Pâinea a fost urmată de conserve din carne de vită și ciocolată, aceasta din urmă aproape topită încă din momentul în care a aterizat, dar linsă cu poftă de oameni direct de pe folia argintie, apoi răslinsă de câini care, până la urmă, au înghițit și folia propriu-zisă.

Echipajul vasului *Franklin D. Roosevelt* făcea șapte mii de pâini pe zi și le livra în porturile devastate și pe plajele pe care puteau acosta barje de asalt obișnuite să care obuziere, tancuri și trupe. Un ofițer american se plimba cu un ghid de conversație și repeta întruna: „Foame?!”, dar cu o intonație nu suficient de interogativă și arătând cu degetele spre gură, ca să-și sublinieze mesajul; până la urmă, câtorva săteni li s-a făcut milă de el și i-au organizat un mic ospăț din puținul

de care au putut face rost. Când au plecat americanii, corturile și lăzile lor de gunoi au fost scotocite și, timp de zece ani după aceea, deschizătoarele lor miraculoase de conserve, de dimensiunile unei lame de ras, au funcționat ca monedă forte în locul banilor și al bricegelor, în trocurile și negocierile băieților de pe insulele grecești. Grecii înșiși au reacționat diferit, în funcție de cum și-au găsit un conducător firesc printre ei sau nu. Cei care nu și-au găsit au căzut pradă melancoliei, și-au pierdut simțul timpului, au devenit lipsiți de orice interes și scop în viață, au început să aibă coșmaruri obsedante, despre căderi în spații fără margini. Li se uscaseră și lacrimile – nimeni nu plângea. Nici măcar nu postau afișe, ca prin alte părți, prin care să-și aranjeze întâlniri cu prietenii și rudele.

În timpul cutremurului propriu-zis, un sfert, poate, dintre ei, precum doctorul Iannis, de pildă, n-au intrat în panică, dar după aceea restul de trei sferturi și-au adus aminte că-și părăsiseră copiii și părinții vârstnici și au avut de suferit povara supremei umilințe. Bărbați în toată puterea s-au simțit niște proști, niște lași, iar impresiei că fuseseră bătuți de Dumnezeu în batjocură și pe degeaba i s-a adăugat un teribil și frustrant sentiment al nimicniciei. Le săreau inimile și o luau la goană când răgea câte-un catâr, când scârțâia câte-o ușă, când zgâria cu ghearele câte-o pisică.

Unii greci întreprinzători s-au apucat de îndată de afaceri, vânzând într-o veselie și în profit bunuri guvernamentale, cum ar fi timbre sau licențe. Alții și-au deschis tarabe cu fructe, iar un director de bancă din Argostoli și-a instalat o masă în fața ruinelor fostei sale bănci, de la care masă și-a reluat obișnuitele tranzacții și pentru prima oară a reușit să se bucure de slujba lui. În Itaca, s-a găsit cineva care să întindă un cearșaf și să deschidă un cinematograf. Grupuri-grupuri de tineri au început să se reverse din toată Grecia în zilele libere, râzând și tachinându-se unii pe alții dacă se întâmpla ca vreunul să se sperie de vibrațiile și bufniturile solului.

Cei mai neverosimili indivizi s-au trezit în postura de salvatori. Cu toate că fusese considerat mereu cam încet la

mente și cam lasă-mă-să-te-las, Velisarios a preluat conducerea satului Pelagiei. Avea patruzeci și doi de ani de-acum și era conștient, fără urmă de vanitate, că devenise mai puternic decât fusese vreodată, chiar dacă-și pierduse voinicia nemăsurată din tinerețe și toate visele ferice de atunci, că avea să rămână veșnic tânăr. Cutremurul parcă-i limpezise mintea într-un fel anume – și pe Drosoula o vindecase de reumatism – și parcă i se aprinsese o lumină peste toată percepția lui animalică și toate reacțiile din reflex și din instinct care-i trecuseră până atunci prin cap.

Velisarios a fost acela care și-a luat pe umeri sarcina de a face să renască satul, iar locuitorii acestuia l-au urmat, plini de recunoștință. Cu o forță care părea s-o depășească pe aceea a cutremurului, a dat deoparte bârnele și bolovanii care țineau prizonier trupul zdrobit al doctorului Iannis, realizând că putrefacția mergea mână-n mână cu bolile, după care i-a adunat la un loc pe toți cei năucii și deznădăjduiți și i-a împărțit în mici grupe de lucru, fiecare avându-și propria ei misiune. El însuși a coborât în fântână și a început să scoată afară molozul care o astupase; a lucrat cu atâta furie, încât a reușit să epuizeze două echipe de evacuare, fără să se oprească, el însuși, nicio clipă. Numai datorită lui Velisarios nimeni n-a suferit de sete.

S-a răspândit apoi un zvon, precum că insula se scufundă în mare și că autoritățile ordonaseră întregii populații să se urce în bărcile trimise de guvern. Cum naivii și credulii s-au repezit la ruinele caselor în care locuiseră, după tot ce-ar mai fi putut recupera în vederea exodului, Velisarios i-a luat la rost unul câte unul, făcând apel la zgârcenia și la bunul-simț comun:

— Sunteți proști?! i-a întrebat el. Asta-i o neghiobie răspândită de oameni care vor să vă jefuiască. Vreți să pierdeți tot și să mai ajungeți și de râsul curcilor?! Cine pleacă, îi umflu ochii – vă promit c-așa o să fac! Cefalonia nu se scufundă, Cefalonia plutește. Nu fiți tâmpiți, că lumea exact asta și vrea.

Când oamenii se împrăștiu țipând, la fiecare dintre cele o mie și una de mici replici ale cutremurului, Velisarios

era acela care le spunea să se adune și să treacă înapoi la lucru; de multe ori, i-a tras afară din ascunzișuri pe leneși și pe fricoși, amenințându-i cu oase rupte și capete sparte, dacă nu treceau înapoi la muncile care le reveneau. Cu pletele lui încărunțite nepieptănate, cu tâmplele lui mustind de sudoare, cu pieptul lui păros mai ceva ca de urs, cu picioarele lui groase ca niște coloane de piatră, îi împingea pe toți de la spate să-și curețe locurile și să muncească. Până și Pelagia s-a lăsat convinsă de el să acopere cadavrul doctorului și a plecat să îngrijească rănilor oamenilor. A pus la loc și în atele două picioare rupte, ba chiar le-a așezat suspendate cu ajutorul unor frânghii și bolovani, a întins miere peste tăieturi și le-a extras copiilor zgura din ochi cu o pană înmuiată în scuipat. Drosoula, care la început nu făcuse nimic altceva decât să plângă isteric și să strige: „Nu ne-a mai rămas nimic, numai ochii cu care să plângem”, a fost pusă să aibă grijă de copii, pentru ca părinții lor să poată fi puși la muncă. S-au apucat să se joace de-a v-ați ascunselea, sau leapșa, printre ruine și să construiască piramide din pietre – mica lor contribuție la curățarea caselor și-a străzilor. Când lucrătorii echipelor de ajutorare au străpuns, în cele din urmă, alunecarea de teren care blocase drumul, au găsit o comunitate de oameni care locuiau în adăposturi de tablă ruginită prinsă de bârnele pe care le recuperaseră din ruine, cu niște latrine săpate discret la o distanță sigură de fântână, cu presa comunală de măslină repusă în funcțiune, ca să poată câștiga bani în continuare și să țină foamea la respect. Au găsit mai-mare peste acea comunitate un bărbat cu statură de uriaș, care la bătrânețe avea să fie mai venerat și mai respectat decât învățătorul sau popa.

Timp de trei luni pământul a trepidat; se auzea ca și cum ar fi tras aer în piept, și-ar fi ținut respirația și apoi ar fi expirat. Toată lumea locuia în adăposturi care au fost luate pe sus și risipite de o furtună prematură și rece ca gheața, apoi înnădite la loc și ridicate din nou. În prima parte a iernii, au tremurat, îngrămădiți uneori și câte cincisprezece într-un singur adăpost, ca să-și țină cald unii altora, apoi le-

au fost ridicate colibe din lemn, incomparabil mai spațioase, dar comparabil de friguroase. Timp de trei luni, Antonia a plecat într-o vacanță organizată de Regină într-o tabără construită inițial pentru copiii rămași orfani în urma războiului civil; s-a întors de acolo cu păduchi și lindine și cu un vocabular absolut nou și șocant de înjurături și de termeni care desemnau părțile intime. După un an, a început reconstrucția; după trei ani, s-a terminat. Orașelele vechi și frumoase, cu arhitectură venețiană, au reapărut sub forma unor aglomerări amorfe de cutii de beton vopsite în alb. Un sat a fost reconstruit din temelii de un filantrop din exil, care și-a cheltuit cu generozitate averea pe apă curentă, canalizare, asfaltări de străzi și felinare din fier forjat, rezultatul fiind la fel de șarmant ca și Fiskardo, singurul oraș care a supraviețuit neatins. Satul Pelagiei a fost reconstruit pe aceeași înălțime, dar ceva mai jos, mai aproape de drumul cel nou construit de niște ingineri francezi inventivi, iar casa ei cea veche a fost abandonată, cu tot cu comorile și relicvele îngropate în ascunzătoarea de sub podea, aparent pentru totdeauna.

Cutremurul eliberase numai unde de compresie, prin urmare s-au produs foarte puține fisuri în sol. Dar, la scurt timp după dezastru, un pompier italian a găsit o asemenea fisură. Sosise de la Argostoli într-un *jeep* împrumutat de la un american și s-a oprit în fața casei părăsite și demolate a Pelagiei, uitându-se la ea cu durere și tremuriciuri. A traversat curtea, cu măslinul ei despicat, și a remarcat că în sol se căscase o crăpătură. S-a uitat înăuntru și a zărit un schelet, cu sternul și coastele frânte, cu capul masiv având maxilarul zdrobit și lăsat în jos de parcă ar fi fost surprins în timp ce vorbea, a zărit monedele de argint coclit din găvanele ochilor, care-i dădeau o expresie de tristețe, de mirare, de reproș.

Pompierul a stat și s-a uitat la scheletul acela câteva minute, până când l-a apucat din nou tremuriciul. A cules dintre pietre o floare de mac pe care a aruncat-o peste cadavru, apoi s-a întors la *jeep* să ia o lopată. Nici nu s-a apucat bine de săpat, ca să-l îngroape mai bine, că o nouă

zdruncinătură l-a făcut să-și piardă echilibrul și lutul roșcat s-a închis la loc peste oasele de colos ale lui Carlo Guercio.

67

Vaietul Pelagiei

Acesta era locul unde mă simțeam în siguranță, unicul meu refugiu, substanța memoriei mele. Aici, în casa asta, m-a ținut în brațe mama mea, cu ochii căprui sticlindu-i, și în casa asta a și murit. Iar tatăl meu, îndurerat, și-a adunat toată dragostea și mi-a dăruit-o numai mie, și m-a crescut, și mi-a gătit lucruri fără niciun gust, mâncare făcută de bărbați, și m-a ținut pe genunchii lui și m-a făcut să prind rădăcini în pământul acesta, spunându-mi povești. Mi-a vorbit cu atâta iubire, a muncit pentru mine, m-a lăsat să mă bucur de copilărie. Când mă simțeam obosită, mă ridica de jos și mă purta în brațe, mă așeza în pat și-mi mângâia părul, și pe întunerice îl auzeam spunând: „*Koritsimou*, dacă nu erai tu... dacă nu erai tu...”, și clătina din cap, rămas pentru o dată fără cuvinte, el, cu inima lui prea mare ca să le țină zăvorâte în ea, și eu închideam ochii și adormeam având în nări mirosuri de unguente și de tutun, și în visele mele nu apăreau turci, nu apăreau monștri care să mă sperie, numai uneori, noaptea, mi se părea c-o vedeam pe mama cum se strecura prin ușă, cum îmi zâmbea.

Iar dimineața, tata mă trezea și-mi aducea la pat cacao și-mi spunea: „*Koritsimou*, eu am plecat la *kapheneion*, ai grijă să te scoli din pat până mă-ntorc” și tot așa spunea și când am împlinit douăzeci de ani, iar eu rămâneam acolo, în pat, fericită ca o călugăriță când vede o nouă zi, gândindu-mă la tot ce-aș fi putut face, și ascultam atent, să-i aud pașii pe dalele de piatră, și-atunci țâșneam din pat, iar el intra și-mi spunea: „Domnișorico leneșă, de-astă dată aproape că te-am prins.”, până când am început să spun eu prima, iar el râdea și-mi spunea: „Corect, astăzi o să-ți povestesc tot ce știu despre Pitagora, și pe urmă, diseară, tu o s-alegi o poezie

pe care să mi-o citești, iar eu o să aleg o poezie pe care să ți-o citesc, și pe urmă eu o să-ți spun de ce nu mi-a plăcut poezia ta și tu o să-mi spui mie de ce nu ți-a plăcut poezia mea, și după-aceea ne putem enerva, ca să ne certăm”, iar eu începeam să țopăi pe loc și ziceam: „Hai să ne certăm acum, hai să ne certăm acum!”, și el mă gădila până nu mai știam de mine de-atâta râs, și-apoi mă așeza pe un scaun și-mi pieptăna părul, trăgând prea tare de el și povestindu-mi istorii înfricoșătoare despre niște stareți de mănăstiri din Creta, care-și dăduseră foc, lor și celorlalți călugări, chiar în biserică, preferând așa, decât să cadă în mâinile turcilor. Și-mi spunea despre alte insule pe care le văzuse el, unde femeile aveau câte patru soți și nimeni nu purta niciun fel de haine, și despre niște locuri din Africa unde oamenii erau mai lați în spinări decât înalți, și despre niște locuri atât de friguroase, că până și marea îngheța bocnă și totul era alb-alb.

Dar toate astea s-au dus, de-acum. Vin și stau în mijlocul ruinelor casei mele și nu mai văd nimic altceva decât fantome. Nu mai este nimic aici, numai iarba veștejită, și pietre zobite, și-un copac despicat. Nu mai este masa la care cântau băieții grupului *La Scala*, nu mai este Psipsina care prindea șoareci, nu mai este capra care behăia în zori și mă trezea din somn, nu mai este Antonio care-mi înmuia inima cu florile și cu mandolina lui, nu mai este *Papas* care se întorcea de la *kapheneion* și-mi spunea: „Auzi ce caraghioslâc a putut spune Kokolios...”

Din toată casa mea n-au mai rămas decât tristețe, și liniște, și ruine, și amintiri. N-a mai rămas nimic din mine, sunt propria mea fantomă, toată frumusețea și tinerețea mea s-au dus în vânt, nu mă mai împing de la spate niciun fel de iluzii de fericire. Viața este o închisoare a sărăciei și-a visurilor eșuate și nu fac altceva decât să mă-ndrept, încet-încet, către locul meu din cimitir. Țasta precis este complotul lui Dumnezeu, care ne amăgește cu trupurile noastre, care nu sunt altceva decât niște flăcărui într-o candelă cu ulei, în trecerea de la o beznă la alta, unde le pune capăt.

Stau aici și-mi aduc aminte de vremuri de demult. Mi-

aduc aminte de nopțile cu muzică și știu că toate bucuriile mi-au fost smulse precum dinții din gură. O să rămân așa toată viața – înfometată, însetată și îndurerată. Măcar de-aș avea un copil, un copil care să-mi sugă la sân, de l-aș avea pe Antonio. M-am consumat ca pâinea. Mă culc printre spini și izvorul meu este plin de pietre. Toată fericirea mea s-a risipit ca fumul.

Vai, bietul meu tată, liniștit și tăcut, pierdut și dispărut pe vecie! Tatăl meu, care m-a crescut singur și m-a învățat, care mi-a explicat totul, care m-a luat de mână și s-a plimbat cu mine. Niciodată n-o să-ți mai văd chipul, iar diminețile n-o să mă mai trezești din somn. Niciodată n-o să te mai văd, în casa noastră cea distrusă, cum stai și scrii, cum scrii întruna, cu pipa strânsă între dinți, cu ochii tăi aprigi strălucind! Vai, bietul meu tată, care-i vindecă pe alții neobosit, care pe tine nu te-ai putut vindeca și-ai murit fără s-o ai alături pe fiica ta! Mă doare gâtulejul din clipa în care ai murit singur.

Stau pe-aceste grămezi de pietre risipite și-mi închipui cum trebuie să fi fost. Mi-l amintesc pe Velisarios urnind bolovanii și bârnele de parcă propriul lui tată ar fi zăcut mort sub ele. Și îmi aduc aminte când l-a scos afară pe tatăl meu acoperit de un praf alb, cu capul atârându-i pe spate în brațele lui Velisarios, cu gura căscată, cu mâinile și picioarele moi și bălăbănindu-se, Mi-aduc aminte, când l-a pus jos Velisarios, c-am îngenuncheat lângă el, orbită și sugrumată de lacrimi, și i-am luat capul plin de sânge între mâinile mele și am văzut cât de stinși avea ochii. Ochii lui bătrâni nu se mai uitau la mine, ci la lumea străină de dincolo. Atunci m-am gândit pentru prima oară cât de mărunț și de fragil putea fi, cât de bătut și de trădat, și-am realizat că așa, rămas fără suflet, era atât de ușor și de slab, de până și eu l-aș fi putut ridica. Și i-am ridicat trupul și i-am strâns capul la pieptul meu, și-am auzit un strigăt cumplit, care trebuie să fi fost al meu, și-am văzut la fel de limpede cum vezi un munte în fața ochilor, că el fusese singurul om pe care-l iubisem și care mă iubise până la capăt, care nu-mi frânsese inima niciodată, care nicio clipă

nu mă dezamăgise.

68

Renașterea istoriei

Cutrenurul a schimbat viețile oamenilor atât de profund, încât până în ziua de astăzi a rămas principalul subiect de conversație. În timp ce alte familii, de prin alte părți, se contrazic pe tema dacă socialismul mai are vreun viitor sau nu are, dacă a fost o idee bună sau nu ca monarhia să fie abolită, cefalonezii discută dacă va mai fi vreun cutremur sau nu și dacă va fi la fel de cumplit ca și celălalt. Trăiesc sub amenințarea apocalipsei și, când par să vorbească despre socialism sau monarhie, de fapt se gândesc la anul 1953. Lucrul acesta este marcat de câte o pauză în care cineva pare să fi uitat ce spunea sau de un blocaj de moment în trecerea furculiței către gură. Precum Bătrânul Marinar⁹⁴, nu se pot abține să-i apuce de nasturi pe străini, ca să le-aducă la cunoștință faptele, iar ghizii grupurilor de turiști folosesc stratageme pentru a le integra pe acestea în propozițiile lor concepute să prevestească vreme bună. Bătrânii își amintesc de câte un an din trecut precizând că era înainte sau după cutremur, la fel cum se perpetuează tradiția de a vorbi despre evenimentele din fiecare an în funcție de cum se petrec: înainte sau după sărbătoarea sfântului. Catastrofa i-a făcut pe mulți să-și amintească de război ca de un fleac fără nicio importanță prin comparație și le-a revigorat bucuria vieții. De-atunci încolo, a devenit cu putință să te trezești dimineata și să rămâi uimit și recunoscător că mai erai în viață și locuiai într-o casă solidă, iar noaptea, să te culci cu senzația de mulțumire că mai trecuse o zi banală și lipsită de evenimente.

⁹⁴ Aluzie la poemul *The Rime of the Ancient Mariner* (Povestea Bătrânului Marinar, 1798) al lui S.T. Coleridge, în care personajul oprește o persoană care merge la o nuntă și-o trage deoparte ca să-i spună povestea lui.

Iubiți care-și amânaseră nunta s-au căsătorit urgent, iar membrii cuplurilor care trăiau de mult împreună și aveau căsnicii nereușite s-au uitat unul la altul mirați de felul cum își irosiseră atâția ani și-au divorțat urgent. Familiile închegate s-au apropiat și mai mult, iar certăreții înrudiți între ei au emigrat fiecare în câte o altă țară, ca să așeze între ei o mare întreață.

Cele trei locuitoare ale noii case matriarhale s-au apropiat și mai tare una de alta, fiecare cu fața întoarsă spre celelalte două, organizându-și viața în jurul unui singur stâlp de susținere: cumplitul sentiment de vinovăție al Pelagiei. Suferind de insomnii și adeseori de crize de isterie, Pelagia își reproșa fără încetare faptul că avusese un rol hotărâtor în moartea tatălui ei. „Avea șaptezeci de ani – îi spunea Drosoula plină de înțelepciune – și-i rămăsese dator lui Dumnezeu c-o moarte. Mai bine să moară așa, încercând să ne salveze pe noi, și-atât de repede”.

Dar Pelagia nici nu voia să audă. Știa că, în momentul dezastrului, singurul lucru care i se mai învârtea prin minte era să se salveze pe sine și știa că, atunci când tatăl ei căzuse, ar fi trebuit ca ea, chiar dacă-și risca propria viață, să-l fi tras pe ușă afară înainte ca acoperișul să se prăvălească peste el. De câte ori nu și-a recapitulat în minte felul în care se trezise neputincioasă ca o musculiță prinsă într-un uragan, felul în care orice gândire rațională i se blocase, felul în care legătura de sânge și afecțiunea dintre ei fuseseră obliterate de mugetul ăla cumplit și de țopăitul pământului. Dar degeaba. Indiferent de motivații și de scuze, un singur fapt rămânea palpabil, și anume că ea, Pelagia, își părăsise tatăl în ceasul primejdiei celei mai mari; el o salvase pe ea stimulând-o să acționeze, iar ea îl lăsase să moară. Nu era deloc un *quid pro quo* demn de o fiică iubitoare și ascultătoare.

Așa încât s-a lăsat să alunece în smârcurile autoincriminării și ale remușcărilor. A început să-și neglijeze aspectul exterior și îndatoririle casnice, preferând să stea lângă mormântul lui, privind fix la flacăra eternă pe care o întreținea într-o candelă cu sticlă roșie, mușcându-și buzele

până și le umplea de sânge și regretând că nu putea vorbi cu el. I-ar fi putut vorbi prin placa de marmură neagră, adresându-se fotografiei lui vechi, dar zâmbitoare; și totuși, se simțea nedemnă să i se adreseze. Cu părul încăruntit lăsat în dezordine și cu fața palidă, pur și simplu stătea așa și se uita, ca și cum s-ar fi așteptat ca umbra doctorului să se ridice din pământ și s-o acopere de reproșuri. Când afară bătea dinspre răsărit vântul tăios de ianuarie sau când vuia furtuna, își punea șalul negru peste cap, se ridica de pe scaunul ei de lângă sobă și pornea cu capul aplecat înainte să se lupte cu elementele, opintindu-se la deal în pelerinajul repetat la infinit, obsedată de un singur gând: să nu i se stingă flacăra. Îngenunchea sub foșnetul vântului, se apleca peste candelă, ca s-o apere de ploaie, încălzindu-și mâinile pe sticla ei, transformându-și viața într-o lungă penitență și apologie. În zilele acelea, era în stare să creadă că Dumnezeu i-l luase pe Antonio pentru că, în divina Lui previziune, știa că ea avea să-și abandoneze tatăl, și-atunci se folosisse de iubitul ei ca s-o pedepsească, anticipând că ea avea să păcătuiască față de tată. Drosoula nu mai reușea să țină socoteala de câte ori se duseseră ea și Antonia ca s-o ia cu forța de la cimitir pe Pelagia, angoasată și milogindu-se de ele, care scutura din amândouă mâinile și parcă avea picioarele dezarticulate din genunchi.

Într-o zi, Antonia și Drosoula n-au mai rezistat. Înțelegerea lor se transformase încetul cu încetul, imperceptibil, în mânie și enervare; femeia mai în vârstă și fetița au complotat împreună ca s-o readucă în simțiri.

— Necazul mare este, a zis Drosoula, când timpul războiului a pierdut pe cineva drag și moartea asta în plus a făcut-o să dea pe dinafară.

— Asta-i fantoma despre care tot vorbește?!

— Da. Îl chema Corelli – un muzician.

— Ce crezi, chiar îl vede, sau a-nnebunit?!

— Pân-acum, nu părea nebună. Chestia cu fantomele este că pot să se arate oricui vor ele, și nimeni altcineva nu le vede. Moartea lui Tataia a făcut-o să i se ardă lămpile.

— Bietul Tataia! s-a cutremurat fetița.

— Mă gândeam să mă duc la părintele să-i cer sfatul, a zis Drosoula.

— Dar și el a-nnebunit, imediat după cutremur. Ce-ar fi să ne costumăm noi în fantoma lui Tataia și să venim să-i spunem că n-a fost vina ei?!

Drosoula s-a încruntat:

— E bună ideea, dar ea nu-i proastă, chiar dacă-i nebună. Și nu-i ușor să te dai drept fantomă, să știi. Eu sunt prea înaltă, tu ești prea scundă și nu știm deloc să vorbim ca el. Cu toate vorbele-alea care-s lungi cât trei pagini dacă le pui pe hârtie, și cu propozițiile care-ar putea umple o cartentreagă de la cap la coadă. Și ține minte, s-ar putea să-nrăutățim lucrurile și mai tare.

— Ce-ar fi s-o legăm, atunci, de pat și s-o batem?!

Drosoula a oftat nostalgic la gândul acestei imagini aducătoare de satisfacții și s-a întrebat dacă nu cumva ar fi putut da roade. Pe vremea ei, când era ea copil în Turcia, nebunii erau vindecați cu bătaia: îi băteau până-ți luau frica mult prea tare ca să mai fie zărghiți. Pe-atunci, metoda funcționa destul de bine, dar nu se putea ști cât de mult se schimbase firea omului între timp. Bănuia, în tot cazul, că nebunia Pelagiei avea în ea ceva de autocompătimire, că era un fel de ego-manie masochistă și că o eventuală bătaie ar fi putut trece, pentru ea, drept o pedeapsă binemeritată, în loc s-o descurajeze. Drosoula i-a luat fetei mânuțele în mâinile ei, a sărutat-o pe frunte și i s-au luminat ochii. I-a spus:

— Am o idee.

Drept urmare, a doua zi dimineață, la micul dejun, Antonia s-a trezit brusc să zică:

— L-am visat azi-noapte pe Tataia.

— Curios lucru, a zis Drosoula. Și eu l-am visat.

Amândouă s-au uitat la Pelagia, ca să vadă vreo reacție, dar ea tăia în continuare o bucată de pâine în bucățele din ce în ce mai mici.

— Și mi-a spus că se bucură c-a murit, a zis Antonia, fiindcă acumă cică poate să fie împreună cu mama lu' mămica.

— Mie nu mi-a spus așa, i-a răspuns Drosoula.

— De ce vorbești parcă eu n-aș fi aici?! a întrebat Pelagia. Fiindcă nici nu ești, a remarcat Drosoula fără ocolișuri. Nu mai ești aici de foarte mult timp.

Și ție ce ți-a spus, până la urmă? s-a interesat Antonia.

— Mi-a spus că vrea să scrie mămica la Istoria Cefaloniei care a rămas îngropată de cutremur. S-o termine ea în locul lui. Zicea că n-are niciun haz să fie mort, când știe că i s-a pierdut.

Pelagia s-a uitat la ele bănuitoare, dar au continuat s-o ignore. Antonia descoperea că jocul de-a rolurile putea fi extraordinar de amuzant”.

— Nu știam că scrie o istorie, a zis fetița.

— A, ba da, era mai importantă pentru el decât munca de doctor – la care Antonia s-a întors către Pelagia și-a întrebat-o cu inocență:

— Deci ai de gând s-o scrii tu?!

— N-are niciun rost s-o întreb, a zis Drosoula. E dusă rău.

— Ba sunt aici! a protestat Pelagia.

— Bine ai venit înapoi! i-a replicat Drosoula sarcastic.

Pelagia s-a dus din nou la cimitir și a reînnoit uleiul din candelă. A stat și s-a uitat la inscripție – Tată Iubit și Bunic, Soț Credincios, Prieten al Săracilor, Vindecător al Tuturor Vietăților, Infinit de Învățat și Curajos – și s-a gândit că, într-adevăr, era și acesta un mod de a-i ține flacăra vie, chiar dacă toate poveștile-astea cu visele erau niște prostii caraghioase. S-a dus la Argostoli, făcând semn pe drum unei căruțe trase de catări s-o ia și pe ea, și s-a întors de acolo cu tocuri și cu un teanc zdravăn de hârtie. Îi venea surprinzător de ușor. Citise manuscrisul de la un cap la altul de atâtea ori, încât vechile fraze rostogolite pe ușa bucătăriei și pe ferestre parcă pluteau neauzite prin aerul din jur, se scurgeau prin brațul și prin mâna ei dreaptă și izvorau din vârful peniței direct pe hârtie, acoperind foaie după foaie: „Insula pe jumătate uitată Cefalonia se înalță pe nepusă-masă și pe negândite din Marea Ionică. Este o insulă de o vechime atât de mare, încât până și stâncile ei golașe respiră nostalgie, iar pământul roșiatic zace amorțit nu numai de

razele soarelui, ci și de povara copleșitoare a memoriei...”

Drosoula și Antonia trăgeau cu ochiul la ea, cum stătea la masa de lucru într-o atitudine învățată, bătându-se ușor cu tocul peste dinți și uitându-se din când în când pe fereastră, la nimic anume. Cele două mici complotiste s-au îndepărtat în vârfurile picioarelor până la o distanță, sigură, și acolo s-au îmbrățișat și au început să danseze.

Pelagia aproape s-a transformat în doctorul Iannis. La fel ca în vremurile ei de disperare și așa cum făcuse el toată viața, nu mai făcea practic nimic prin casă, lăsând în seama celor două femei tot ce era de făcut. Dintre puținele suveniruri de la tatăl ei, pe care le dezgropase din ruine, și-a ales pipa lui, pe care o ținea strâns între dinți, așa cum îl văzuse pe el făcând, și inhala vagile urme de tutun calcinat, imprimând în țeava pipei urmele propriilor dinți, peste cele ale lui. Nu și-o aprindea, ci o privea ca pe un instrument al activității ei de medium: i se părea că vechile cuvinte se adunau în pipa goală, se scurgeau prin țeava ei și-i pătrundeau direct în creier. Cu titlu experimental, a început să adauge o tușă feminină părerilor masculine din text, furnizând detalii despre tipurile de îmbrăcăminte și despre tehnicile de coacere a pâinii în cuptoarele comunale, despre semnificația economică a muncii copiilor și disprețul crud, chiar dacă tradițional, față de văduve. Pe măsură ce scria, descoperea că propriile pasiuni le depășeau pe cele ale tatălui ei – pasiuni a căror existență nici măcar n-o bănuise până atunci; datorită lor se revărsau pe hârtie condamnări tunătoare și verdicte acide, care veneau să rivalizeze, în privința veninului, cu ale lui.

Bucuria scrisului a transformat-o. Actul ei de devoțiune filială s-a metamorfozat într-un proiect grandios, care presupunea drumuri la bibliotecă și scrisori serioase de informare trimise la instituții de cultură, la muzee maritime, la Biblioteca Britanică, la experți în materie de Napoleon, la profesori americani de Istorie a Puterii Imperiale. Spre uimirea și satisfacția ei, Pelagia a descoperit că peste tot în lume existau oameni entuziaști și atât de îndrăgostiți de cunoaștere și de explicații raționale, încât erau dispuși să

petreacă și luni întregi făcând cercetări în beneficiul ei; până la urmă, i-au trimis mult mai multe informații decât le ceruse ea, împreună cu biletele personale de încurajare și liste cuprinzând alți experți și alte instituții pe care le putea consulta. Pe măsură ce stivele de corespondență se înălțau, Pelagia a început să se teamă ca nu cumva să ajungă să scrie o Istorie Universală a Lumii întregi, pentru că orice lucru era legat de orice alt lucru în moduri dintre cele mai complicate, mai întortocheate și mai elegante. În cele din urmă, Pelagia și-a înghesuit teancurile de foi scrise într-un dosar-cutie și s-a întrebat ce urma să facă. Ar fi trebuit să-și publice istoria, sub numele reunite al ei și al tatălui ei, dar i se părea o idee insuportabilă să se despartă de ea, să-și trimită copilul intelectual în lumea largă fără mama lui care să-l apere. Ar fi vrut să se găsească alături de fiecare cititor, ca să-i răspundă fiecăruia la obiecții și să-l îndemne să nu sară nicio secțiune, ca să-i prezinte probe adiționale. Și totuși, s-a interesat, timidă, la patru editori și toți și-au exprimat solidaritatea și sprijinul, au fost de părere că o asemenea carte nu s-ar vinde și i-au spus că cel mai bun lucru ar fi fost s-o doneze vreunei universități. „Așa o să fac – când oi muri”, s-a gândit Pelagia și a lăsat-o pe polița ei, ca probă concretă a faptului de-acum irefutabil că era o intelectuală profundă, în marea tradiție a elenismului.

Proiectul i-a ocupat timpul până tocmai în 1961, anul în care Karamanlis a câștigat alegerile în fața lui Papandreu. La sfârșitul anului, Pelagia s-a apucat să-și frunzărească documentul masiv și a ajuns la concluzia că, de-a lungul compunerii și compilării sale, o metamorfoză avusese loc înăuntrul ei.

În partea de început, avusese o caligrafie la fel de păienjenoasă și de dezlănătă cum fusese și a tatălui ei în anii lungi de tăcere, dar, cu trecerea timpului, devenise mai precisă, mai rotunjită, mai încrezătoare și mai afirmativă. Și mai important era, însă, faptul că procesul de scriere o ajutase să-și cristalizeze opinii și poziții filosofice pe care nici măcar nu știuse că le avea. Descoperise că avea o înțelegere marxistă a proceselor economice de bază, dar în opinia ei,

paradoxal, capitalismul deținea căile cele mai bune de tratare a problemelor. Considera că tradițiile culturale aveau mai multă forță în istorie decât transformările economice și că firea omului este esențialmente irațional, mergând până la nebunie, ceea ce explica disponibilitatea lui de a îmbrățișa demagogia și credințele necredibile, de unde trăgea concluzia că libertatea și ordinea nu se exclud reciproc, că fiecare dintre ele constituie precondiția esențială a celeilalte.

Drosoula avea prea mult bun-simț ca să stea s-audă teorii grozave, așa că Pelagia s-a apucat s-o bumbăcească pe tânăra Antonia cu aceste idei, rămânând amândouă treze până târziu în nopți, mult prea îmbătate cu filosofie ca să se urnească să-și ușureze bășicile care stăteau să le plesnească de cât ceai de mentă băuseră sau să se ducă, la culcare și să-și închidă ochii care le ardeau de oboseală.

Antonia, ajunsă de-acum la stadiul cel mai proaspăt și mai desăvârșit al frumuseții și perversității firești adolescente, se opunea tuturor ideilor mamei adoptive, nu numai de dragul argumentației, ci așa, din principiu, iar Pelagia a descoperit, în scurt timp, plăcerea extremă de a forța un adversar să contrazică poziția pe care tocmai o susținuse în ajun. Pe Antonia o lăsa fără grai și furioasă, obligând-o să-și nuanțeze atent comentariile, cu limitări și condiționări, ceea ce o împingea către alte contradicții sau să tragă vreo concluzie atât de vagă, încât era ca și cum n-ar fi avut nicio opinie. Pelagia îi exacerba fetei frustrarea și supărarea, spunându-i de fiecare dată:

— Când o s-ajungi și tu de vârsta mea, o să-ți aduci aminte și-o să vezi că am dreptate.

Antonia însă nu avea câtuși de puțin de gând să ajungă de vârsta Pelagiei și chiar spunea treaba asta:

— Eu vreau să mor înainte să-mplinesc douăș'cinci de ani. Nu vreau s-ajung bătrână și scofâlcită – apoi, pentru că întrevădea o eternitate de veșnică tinerețe așternându-i-se în față, îi trântea Pelagiei cu flăcări în priviri: Voi, ăștia bătrânii, ați provocat toate problemele de la bun început, și trebuie să venim noi, ăștia tinerii, să vi le rezolvăm!

— Visează tu, visează! comenta Pelagia, care nu se lăsa

ușor surprinsă, dar tot a rămas șocată când a auzit-o pe Antonia, la vârsta de șaptesprezece ani, anunțând nu numai că avea de gând să se mărite, ci și că, de atunci înainte, era comunistă.

— Pun pariu cu tine c-o să plângi când o muri Regele, i-a spus Pelagia.

69

Bob cu bob se umple sacul

Cam prin această perioadă au început să sosească de prin toată lumea niște cărți poștale ciudate, scrise într-o greacă stângace. De la Santa Fé a primit una care spunea: „Ți-ar plăcea aici. Toate casele făcute din glod”; de la Edinburgh: „Vântul de la vârful castelului te ia pe sus”; de la Viena: „E o statuie a unui soldat rus aici, și toată lumea îi spune < Monumentul Violatorului Necunoscut >”, de la Rio de Janeiro: „Perioada de carnaval. Străzile pline de pipi și fete frumoase de rupe inima”; de la Londra: „Lume nebună; ceață cumplită”; de la Paris: „Găsit un magazin numai de centuri de hernie”; de la Glasgow: „Îngropat până în genunchi în cenușă și bețivi căzuți”; de la Moscova: „Lucrări de artă în metrou”; de la Madrid: „Prea cald. Toți dorm”; de la Cape Town: „Fructe bune, paste mucedu”; de la Calcutta: „Praful te omoară. Cumplită diaree”.

Primul ei gând a fost acela că sufletul maritim al tatălui ei se apucase să-și revadă climaturile străine preferate și-i trimitea mesaje de dincolo de mormânt. Dar Moscova nu era deloc la mare. Al doilea ei gând a fost acela că poate erau, totuși, de la Antonio.

Dar și el era mort, nu știuse niciodată suficient grecește ca să citească sau să scrie și ce treabă ar fi avut el să se fâțâie prin lumea largă, de la Sydney până la Kiev, presupunând c-ar mai fi fost în viață?! Poate că toate aceste cărți poștale anonime erau de la cineva cu care întreținuse corespondență pe vremea când își scrisese Istoria.

Nedumerită, dar plăcut intrigată, și-a legat colecția de cărți poștale inedite cu un elastic și le-a depozitat într-o cutie.

— Ai un iubit secret! a susținut Antonia, încântată că putea formula o asemenea posibilitate care ar fi distras atenția de la propria ei idilă, pe care atât Pelagia, cât și Drosoula se străduiau s-o descurajeze.

Se întâlniseră în timp ce Antonia câștiga și ea un ban cinstit ajutând la servitul cafelei într-o cafenea aglomerată din piața centrală din Argostoli. Fiindcă tocmai cânta în piață o formație zgomotoasă de alămuri din Lixouri, domnul cu pricina se văzuse obligat să se ridice de pe scaun și să-și strige comanda la urechea tinerei; în aceeași clipă, realizase că era vorba de-o ureche tânără, splendidă și apetisantă, care se cerea efectiv ronțăită noaptea sub un copac de pe-o stradă întunecată. La rândul ei, Antonia realizase că era vorba de un bărbat care mirosea într-o proporție absolut corectă a virilitate și loțiune după-ras, a cărui respirație se simțea răcoroasă și liniștitoare ca menta și ai cărui ochi căprui etern mirați mărturiseau blândețe și simțul umorului.

Alexi și-a făcut veacul la cafenea zi după zi, cât mai vizibil, alegându-și de preferință aceeași masă, cu inima dând pe dinafară de dorința de a o revedea pe tânăra domnișoară cu trup de statuie, cu dinții perfecții și degetele subțiri, parcă făcute unii pentru mușcăături amoroase, celelalte pentru mângâieri. Ea l-a așteptat credincioasă, interzicându-le vehement celorlalte fete, ospătarilor, până și patronului însuși, să-l servească. Într-una din zile, el i-a luat mâna când i-a pus ceașca pe masă, a ridicat ochii spre ea cu o devoțiune de câine și i-a spus:

— Mărită-te cu mine! – apoi și-a rotit o mână figurativ prin aer, la modul elocvent, și a adăugat: N-avem nimic altceva de pierdut, numai lanțurile.

Alexi era un avocat radical care se pricepea să demonstreze nu numai că evaziunea fiscală comisă de un om bogat este o crimă împotriva societății, dar și că evaziunea fiscală comisă de un om sărac este o acțiune corectă, meritorie și puternică împotriva exploatării de clasă, căruia i se cuvine nu numai sprijin din partea oricărui cetățean care

are o gândire justă, ci și o deplină aprobare din partea legii. Era în stare să-i smulgă lacrimi unui judecător cu povestiri sfâșietoare despre copilăria nefericită a clienților săi, după cum era în stare să-i smulgă ovații unui juriu cu condamnările sale acerbe la adresa polițiștilor care, într-un mod brutal și irațional, se străduiau să aplice legea, ca parte a îndatoririlor ce le reveneau.

Pelagia s-a lămurit imediat că Alexi avea să devină un arhiconservator mai târziu în viață, dar nu afilierea lui politice erau cele la care obiecta ea. Adevărul era că nu putea deloc să se împace cu gândul ca Alexi și Antonia ar fi făcut dragoste. Ea era foarte înaltă, el – foarte scund. Ea avea numai șaptesprezece ani, el – treizeci și doi. Ea era subțirică și grațioasă, el – grăsun și chel și avea tendința să se împiedice de obiecte la care se uita, dar nu le vedea. Pelagia și-a amintit de propria ei pasiune pentru Mandras la aceeași vârstă fragedă, s-a cutremurat și a interzis căsătoria din principiu, hotărâtă să zădărnicească un sacrilegiu și o blasfemie.

Și totuși, ziua nunții a fost splendidă. La începutul primăverii, câmpurile și colinele erau îmbrăcate în șofran și violete, în magnolii albe și clopoței galbeni, în liliac violaceu care-și legăna ciorchinii pe rămurele în mijlocul ierbii deja uscate a pajiștilor. Mirii au respectat obiceiul de a avea cincisprezece cavaleri și domnișoare de onoare la nuntă; Alexi chiar a topăit cu bine la partea cu „Isaiia dănțuiește”, reușind să nu se facă de râs și să nu se împiedice. Antonia, radioasă și încântată, i-a sărutat până și pe străinii care stăteau gură-cască; Alexi, nădușit de-atâta alcool și de bucurie, a ținut un discurs lung și poetic, pe care-l compusese în epigrame rimate și care, o bună parte din el, o ridica în slăvi cu multă înțelepciune pe mama-soacră. Pelagia avea să țină minte toată viața momentul precis din timpul festivităților, în care ea își dăduse brusc seama ce anume îi câștigase inima Antoniei în legătură cu Alexi: când a cuprins-o cu un braț, a sărutat-o și i-a spus: „Vrem să cumpărăm o casă la tine-n sat, cu voia ta”. Modestia lui sinceră și dubiul implicit că ea ar fi putut să nu-l vrea în apropierea ei au fost

suficiente ca să-l adore. De atunci înainte, și-a petrecut multe ceasuri fericite brodându-i batistele și cârpindu-i găurile de la ciorapii pe care Antonia încerca fără succes să-l determine să-i arunce: „Iubitule – îi spunea ea –, de ce nu-ți tai și tu unghiile de la picioare?! M-ai scuti și pe mine de atâtea zgârieturi, ai scuti-o și pe mama de atâtea muncă inutilă”.

Pelagia și-a așteptat cu nerăbdare nepotul; Drosoula s-a înhămat la muncă. În spațiul gol de pe chei unde fusese odată casa ei, a ridicat un acoperiș de paie și câteva felinare romantice. S-a milogit și-a împrumutat câteva mese și scaune vechi, care se băteau pe picioare, a instalat un cuptor pe cărbuni și cu mare fast și-a deschis taverna pe care avea s-o țină, cu o perseverență excentrică și originală, până-n ziua morții ei, în 1972.

Turiștii abia începuseră să picure în Cefalonia. La început, au venit proprietarii bogați de iahturi, care le-au povestit prietenilor din vârful limbii despre locurile atât de bizare și romantice unde puteai mânca, apoi au sosit, cu rucsacurile pe umeri, moștenitorii spirituali ai modului de viață al poetului canadian lugubru. Oameni de gust și adepți ai lordului Byron și-au încercat și ei norocul, apoi au plecat. Foști soldați germani, deveniți burghezi prosperi și blânzi cu familii lărgite, și-au adus fiii și fiicele și le-au spus: „Uite, aici a fost tată în război, nu-i așa că-i frumos?!” Italienii au venit cu feribotul, via Itaca, aducându-și cu ei pudelii grețos de albi și capacitatea individuală de a mânca în întregime câte un pește suficient de mare pentru a-i hrăni pe toți cei cinci mii din Biblie. Fiind patroana singurei taverne din micul port, Drosoula câștiga destul în timpul verii, cât să stea fără să facă absolut nimic iarna.

Lemoni, care de-acum era măritată, grasă, dar mobilă, și pricopsită cu trei copii, ajuta la servit, iar Pelagia cobora și ea, pasămite ca să lucreze, de fapt ca să aibă ocazia să vorbească italienește. Uneori, Drosoula repezea câte un copil pe bicicletă să-i aducă peștele care fusese comandat, iar atunci când cuptorul nu era încins la temperatura potrivită, se putea foarte bine să aștepți și două ceasuri până ți-l

pregătea și cocea. Oaspeții erau tratați fără prea multe menajamente, ca niște membri ai unei familii răbdătoare, pe care ea avea grijă să-i disciplineze și supravegheze și nu de puține ori se întâmpla să nu fie servit nimeni, dacă Drosoula își găsea vreun client care-i plăcea și cu care se lansa într-o conversație aprinsă. Curând a descoperit că străinii o găseau exotică și se așeza la mesele lor, printre scheletele de chefal și bucățelele de miez de pâine, și, fără să fie conștientă, fără nicio rușine, le hrănea cu fărâme din ce rămăsese pe urmașele miloage și mieunătoare ale Psipsinei, în același timp născocind povești fantasmagorice despre locuri bântuite, despre orori săvârșite de turci și despre timpul petrecut de ea printre cangurii din Australia. Străinii o și adora, se și temeau de ea, cu ochii ei bovini, cu mersul ei lent și târșăit, cu gușile ei ca de curcan, cu spatele ei cocârjat, cu înălțimea ei colosală și cu smocurile ei spectaculoase de păr de pe față. Niciodată nu se plângeau că uita de ei sau că-i amâna la infinit și ziceau: „E-atât de simpatică, biata bătrână, ți-e și rușine s-o grăbești”.

Pelagia, între timp, își aștepta nepotul care nu mai venea. A iertat-o pe Antonia că se apucase de fumat și că purta pantaloni și a fost de acord cu ea că era bine că fusese abolită noțiunea de zestre. A zâmbit când Antonia a plâns, în 1964, la moartea Regelui Paul, chiar dacă susținea, printre lacrimi, că monarhia era ceva corupt și anacronic. S-a mutat cu Antonia pentru o vreme, în 1967, când Alexi a fost închis temporar de regimul Coloneilor, apoi din nou în 1973, când a fost băgat la zdup fiindcă se bătuse cu un polițist în timpul ocupării Facultății de Drept de la Universitatea din Atena. Mai târziu, ea avea să-și exprime dubiile când Antonia a sprijinit guvernul socialist al lui Papandreu⁹⁵ și chiar să-i concedă Antoniei că avea dreptate, când aceasta a insistat să se ducă și ea în partea continentală a Greciei, ca să ia parte, gălăgioasă, la demonstrațiile feministe. Simțea că nu

⁹⁵ Este vorba despre Andreas Papandreu (1919-1996), fondatorul Mișcării Socialiste PanElene (PASOK), ales prim-ministru în 1981.

putea să-și arate disprețul față de niște credințe atât de emoționant de utopice și optimiste – și-n tot cazul, era chiar vina ei: culegea inevitabila furtună a faptului că-și învățase fiica să gândească. Mai mult decât atât, încă-i mai surâdea ideea pe care ea însăși o susținuse în tinerețe, și-anume că totul e cu putință.

În schimb, obiecta din plin la insistențele Antoniei că nu era neapărat nevoie să-i producă un nepot.

— Este corpul meu, se încăpățâna Antonia, și nu e corect să te aștepti de la mine să mă las constrânsă de un accident de ordin biologic, nu-i așa?! Și oricum lumea este suprapopulată și e dreptul meu să fac o opțiune, da sau nu?! Alexi e de acord cu mine, așa că nici nu te gânde să te duci la el să-l împingi de la spate.

— Toate bune și frumoase, nu-i așa? o întreba Pelagia.

— Mamă, ce vrei să-ți spun?! Nu, nu mai sunt fată mare și nu e nicio problemă... de genul ăsta. Este foarte bine totul în continuare, dacă asta vrei să știi. Nu vreau să mi-o iei în nume de rău, dar uneori ești atât de demodată!

— Nu vreau să-mi spui nimic. Sunt bătrână și n-am nevoie s-aud. Vreau numai să fiu sigură. Nu crezi că am dreptul ăsta?!

— E corpul meu, repeta Antonia, răsucind eterna roată a disputei lor înapoi la punctul inițial.

— Îmbătrânesc, zicea Pelagia. Asta-i tot.

— O să trăiești mai mult decât mine, mamă. Numai că Drosoula a fost cea care a murit prima, stând perfect dreaptă în leagănul ei, atât de liniștită, de parcă și-ar fi cerut scuze că trăise până atunci. Fusese o femeie voluntară, care avusese parte doar de câțiva ani de fericire cu un soț pe care-l iubise, o femeie care-și dezmoștenise propriul fiu dintr-un motiv de principiu și trăise tot restul vieții, fără niciun fel de resentimente, în slujba celor care o adoptaseră printr-un fel de accident al sorți, ba chiar îi ajutase să-și câștige pâinea. Asupra micii ei familii veghease ca un păstor învățat să aibă răbdare și și-o adunase ca o mamă la pieptul ei spațios. Pelagia, după ce a îngropat-o în același cimitir în care se odihnea și doctorul, și-a dat seama, cu limpezimea disperării,

nu numai că mai avea o flacără de îngrijit, dar și că rămăsese de-acum singură. Nu mai avea habar despre cum se organizează o viață și numai cu frică și deznădejde în suflet a preluat ea taverna Drosoulei și s-a chinuit s-o facă să meargă.

Alexi, care ajunsese cu desăvârșire chel și alunecase din climatul arctic al ideologiei puritane a partidului comunist în cel subtropical al partidului socialist, a descoperit, inițial cu un vag sentiment de anxietate și vinovăție, că succesele lui avocățești îl precipitaseră pe nesimțite chiar în clasa pe care-și făcuse o profesiune de credință din a o disprețui. Devenise un burghez spilcuit, cu ditamai Citroën-ul, cu o casă pasămite rezistentă la cutremure, dotată inclusiv cu ghivece de teracotă la ferestre, din care se revărsau mușcatele, cu patru costume și cu o mare silă în suflet față de corupția și incompetența întruchipate de partid. Vorbea cu vehemență în favoarea socialiștilor la mitinguri și petreceri, dar, când ajungea în cabina de votare, făcea pe furiș o cruce în dreptul lui Karamanlis, după care se arăta afectat până la disperare când acesta din urmă câștiga alegerile. Își angajase un contabil și devenise și el tot atât de eficient în practica evaziunii fiscale ca oricare alt grec conștiincios, care avea de susținut o întreagă tradiție.

Antonia a opus rezistență timp de patru ani după ce pântecul ei a început să tânjească după un ocupant, nevăzând niciun motiv pentru care ar fi cedat în fața unui trup cu niște pretenții atât de ilogice și de ideologic-suspecte; în cele din urmă, totuși, s-a lăsat atrasă în conspirație și a uitat, că din întâmplare, să-și mai ia pilula. Drept care, nimeni altcineva n-a fost mai sincer surprins decât ea când burta i s-a rotunjit inexplicabil și copilul a început să capete contur înăuntru. Ea și Alexi au început să se țină iarăși de mână în public, să se uite lung și lăcrămos după bebeluși sau după haine de bebeluși, să alcătuiască lungi liste de nume, din care mai apoi tăiau pe motiv că: „Am cunoscut pe cineva cu numele-ăsta – oribilă persoană...”

— Are să fie fată, a zis Pelagia într-una din multele

ocazii în care și-a lipit urechea de burta din ce în ce mai voluminoasă a Antoniei. E-atât de liniștită, nu poate fi altceva. Zău, trebuie să-i spui Drosoula.

— Dar Drosoula era atât de mare și de...

—...Urâtă?! Nu contează. Noi am iubit-o așa cum era. Numele trebuie să-i trăiască mai departe. Când o mai crește copilul ăsta, o să trebuiască să afle de unde și-a luat numele și al cui a fost.

— De, știu și eu, mamă...?!

— Eu sunt bătrână, de-acum, a declarat Pelagia care găsea o satisfacție substanțială în a tot relua acest refren. S-ar putea să fie ultima mea dorință.

— Ai șazeci de ani. În ziua de astăzi, nu mai înseamnă atât de mult.

— Da, dar mă simt bătrână.

— Mă rog, nu arăți.

— Nu te-am crescut mincinoasă! i-a întors-o Pelagia, în orice caz teribil de încântată.

— Eu am treizeci și patru, a zis Antonia. Asta-nseamnă să fii bătrân. Șazeci este un număr și-atât.

Fetița s-a dovedit, fără nicio umbră de îndoială, a fi băiat, cu tot cu un scrot fascinant de plin de riduri și cu o puțulică a cărei utilitate avea să se arate mai târziu, de bună seamă. Pelagia, care legăna bebelușul în brațe, cu toată amărăciunea unei femei rămase virgine și, tehnic vorbind, fără copil toată viața, a început să-i spună Iannis. De-atâtea ori s-a referit la el sub acest nume, încât părinților li s-a părut și lor evident că, nu se putea să-l cheme Kyriakos, Vassos, Stratis ori Dionisios. Când îi spuneau Iannis, copilul zâmbea și scotea pe gură boabe de spumă cleioase, care pocneau și i se revărsau pe bărbie în jos – așa că Iannis a rămas. Avea o bunică hotărâtă și încăpățânată, care nu-i vorbea decât în italienește, și niște părinți care se gândeau serios să-l trimită la o școală particulară, deși nu aveau nimic împotriva școlilor de stat.

Alexi, pornind de la ideea devenită brusc de la sine înțeleasă că omul trebuie să-i lase ceva fiului său – ceva negrevat de taxele de moștenire, dacă se putea –, s-a apucat

să caute investiții profitabile. A construit un blocușor de apartamente de vacanță pe un versant liber și a instalat în tavernă o bucătărie și niște toalete moderne. A convins-o pe Pelagia să accepte angajarea unui bucătar de meserie, urmând ca ea să rămână pe post de directoare, iar profitul să se împartă jumătate-jumătate. Pe zidurile vopsite în tempera, Pelagia și-a etalat cărțile poștale care soseau în continuare din cele patru colțuri ale lumii, alături de mostrele de toate culorile ale bancnotelor străine pe care le donau turiștii deveniți generoși și capricioși sub influența benefică și convivială a vinului de Robola și a rășinii de pin din așa-numitul *retsina*.

70

Excavări

Când avea el cinci ani, iar Christos Sartzetakis a fost ales în locul lui Karamanlis, Iannis știa deja să spună „Bună ziua” și „Nu-i așa că-i adorabil?!” în șase limbi diferite. Asta pentru că-și petrecea mai tot timpul în grija bunicii lui, la taverna, și se lăsa momit de străinii sentimentali, cu pielea rozulie, care adorau băieții măslinii, cu plete negre și ochi de abanos, atâta timp cât nu se făceau mai mari și nu veneau să-și caute slujbe în țările lor. Iannis ducea la mese coșurile de pâine, ițindu-se fermecător la nivelul fețelor de masă, și câștiga suficienți bani sub formă de bacșișuri, cât să-și permită un ursuleț, o mașină de jucărie cu telecomandă și o replică în plastic solid a Cupei Mondiale de fotbal. Pelagia îl prezenta oaspeților ei plină de mândrie și el întindea mânuța politicos și sigur pe el – imaginea însăși a copilului perfect, care în alte țări, mai prospere, dar mai puțin înțelepte, nu se mai găsea. Manierele lui desăvârșite erau ceva neașteptat și inedit; de strâmbat, se strâmba doar când îl strângeau la piepturile lor și-l îmbăloșau femei grase, care aveau respirația puturoasă și buzele date cu ruj lipicios. Motivul pentru care era prezent întruna la „Taverna

Drosoula” era că tatăl lui construia noi apartamente de vacanță, cu piscine și terenuri de tenis, iar mama lui revenise la un feminism demodat, presocialist, potrivit căruia femeia are aceleași drepturi ca și bărbatul, când vine vorba despre întreprinderea capitalistă. Antonia împrumutase bani de la soțul ei ca să-și deschidă un magazin, bani pe care i-a returnat conștiincioasă, cu cinci la sută dobândă, într-un interval de patru ani. Pe strada Bergoti din Argostoli, și-a deschis o piață de suveniruri, care vindea reproduceri după amfore, șiraguri de mătânii, păpuși îmbrăcate în fustanele de *evzones*, casete cu muzica *sirtaki*, echipamente pentru înot subacvatic, statuete ale lui Pan cântând la n-ai, toate prezentând semnele exterioare ale concentrării, și totuși etalând o erecție splendid-hiperbolică, bufnițe de-ale Minervei modelate din calcar, cărții poștale, covoare țesute de mână, care de fapt erau țesute la mașină în nordul Africii, delfini de porțelan, zei, zeițe și cariatide, măști de teatru din teracotă, briz-brizuri din argint, cuverturi de pat cu modele șerpuite, brelocuri care mimau simpatic mișcările copulației, instrumente *buzuki* în miniatură, cu corzi blege de nailon roșu făcute din fir de pescuit, al căror mecanism interior cânta *Niciodată duminica* sau *Zorba grecul*, romane de-ale lui Nikos Kazantzakis în englezește, icoane adumbrite de o patină autentică, reprezentând diverși sfinți ale căror nume scrise cu caractere chirilice erau și greu de descifrat, și greu de probat, tricouri care afișau variațiuni pe tema „Tata al meu s-a dus în Grecia și mie mi-a adus tricou’ ăsta tâmpit”, ghiduri turistice și de conversație, arme cu harpon, paracetamol, genți de plajă ale căror mânere se descoseau, saltele de rafie, tampoane pentru femei și prezervative. Antonia trona peste tot acest bazar eclectic, îmbrăcată, ca întotdeauna, cu haine orbitor de albe, așezată în fața tăvii cu bani (ca să nu-i vină vreo idee receptorului), cu degetul mare în gură și cu picioarele ei lungi aranjate în diverse posturi sofisticat-grațioase.

În scurt timp, și-a deschis alte magazine cu aceeași orientare la Lixouri, la Skala, la Sami, la Fiskardo și la Assos; în plus, pentru a-și satisface conștiința artistică rafinată, a

sponsorizat un olar care urma să producă obiecte de grădină și ornamente în stil clasic, realmente frumoase, din teracotă rezistentă la ger. Ea și Alexi au făcut vizite la Paris și Milano, cochetând cu ideea că și-ar fi putut deschide un magazin foarte scump la Atena. În perioada respectivă, Alexi respingea cu dispreț argumentele celor care ar fi dorit să-i redistribuie lui averea:

— Fie vorba-ntre noi, Antonia și cu mine le dăm locuri de muncă la zeci de oameni. Dacă ne-mbogățim noi, se-îmbogățesc și angajații noștri, așa că mai lăsați-mă cu cheștiile-astea răsuflăte, OK?! Ce vreți? Vreți s-ajungă, toți să trăiască din ajutor de șomaj?! Și vă faceți, așa, o idee cam câți oameni sunt, care fac toate alea pe care le vindem noi?! Sute, atâtea sunt!

Așa încât, fiul lor creștea mulțumit în compania bunicii sale, înmuindu-și picioarele în apa uimitor de limpede a portului și uitându-se electrizat la bancurile de pești care o străbăteau și schimbau întruna direcția. Seara, familia reunită stătea laolaltă la tavernă, uneori înainte, dar de regulă după ora de vârf, certându-se atât pe italienește, cât și pe grecește, iar Pelagia, devenită deja nostalgică după copilăria lui Iannis, zicea:

— V-aduceți aminte când îi schimbam scutecul pe zi și deodată a făcut pipi așa, zvâști, și un șuvoi auriu a țâșnit în sus și-a nimerit taman pe pisică?! Și cum a fugit pisica și s-a lins toată, pfui! și noi am râs atât de mult, de ne-am temut c-o să plesnim?! Alea erau zile – păcat că trebuie să crească!

Iar băiețelul râdea politicos, deși ar fi preferat ca bunica să nu-l mai facă să se simtă atât de prost, după care se ducea în spatele zidului, ca să vadă și el cât de sus își putea expedia udătura: se așeza în genunchi și se lăsa mult pe spate, făcând experiențe în materie de bătaie și elevație cu instrumentul său adiacent și cu jetul auriu minunat care ieșea din el. Avea un prieten, Dimitri, care putea face pipi mai sus decât el, așa încât a trebuit să exerseze mai întâi și abia apoi să accepte pariurile. Avea tot acolo și o bucată de cretă, cu care ținea socoteala tuturor femeilor străine frumoase, care-l pupaseră pe obraz când își luaseră la

revedere, la sfârșitul vacanțelor. Ajunsese la o sută patruzeci și două, atât de multe cum nici nu-și imaginase, dar nu le mai ținea minte fețele, ci numai o impresie generală de păr lucios, ochi mari, parfum îmbietor și sâni mari și moi care se turteau de el în diferite feluri, apoi își reluau forma inițială. La miezul nopții, după ce adormea buștean în brațele tatălui său și era dus pe sus până acasă, visa, într-o babilonie întreagă de limbi, despre fete frumoase și mirosuri de creme de față hidratante.

Când a împlinit el zece ani, adică în anul coaliției antitetice dintre comuniști și conservatori, Pelagia și-a luat un cântăreț la *buzuki*, care să-i întrețină oaspeții de la tavernă. Omul, pe nume Spiridon, era un corfiot charismatic, ineuizabil de exuberant. Cânta la *buzuki* cu o virtuozitate atât de vibrantă, de parcă trei inși ar fi cântat, și reușea să-i determine până și pe nemți să-și pună brațele fiecare pe umerii celui de alături și să danseze în cerc făcând cu picioarele mișcările pe care le face un cal care tropăie nerăbdător pe loc. Știa cu precizie când să cânte o piesă *accelerando*, atacând-o foarte lent și pompos, apoi sporind viteza treptat, până când toți dansatorii se îmbârligau isteric, fiecare scuturându-și membrele în legea lui. Știa cântece de leagăn și cântece de mers la pescuit, melodii clasice și compoziții recente de-ale lui Theodorakis, Xarhakos, Markopulos și Hagidakis și pe toate le interpreta cu triluri perfecte și cu improvizații extraordinare, sincopate, care mai degrabă îi împiedicau pe clienți să danseze, fiindcă era și mai bine să stai și să-l asculți.

Iannis îl diviniza pentru umerii lui largi, barba neagră uriașă, gura lată în care parc-avea o sută de dinți strălucitori (inclusiv unul de aur), dar și pentru repertoriul de trucuri de magician, cu care-și scotea ouă din propriile urechi și făcea monedele să dispară și să reapară dintr-o străfulgerare a degetelor. Pelagia îl iubea și pentru că-i reamintea atât de mult de căpitanul ei dispărut; uneori, inima îi tânjea după o mașină a timpului care s-o ducă înapoi în zilele acelea de unică iubire adevărată din viața ei. Se gândea că sufletul căpitanului trecuse, poate, în degetele unuia ca Spiridon,

pentru că așa i se părea ei, că, și după moartea cântăreților, muzica lor rătăcea către alte mâini, și-apoi trăia mai departe.

Dorința secretă a lui Iannis era să se facă „harpon”, de cum ajungea la vârsta potrivită. Acești *kamakia* erau niște greci tineri care trăiau cu un regim de sex neîntrerupt, distrându-le pe fetele străine, romantice și neînsoțite, care veneau pe insulă în căutarea iubirii adevărate și a orgasmelor multiple în brațele oricărui Adonis de ocazie, care accepta să le ia pe sus. Băieții se considerau într-atât de indispensabili industriei turistice, că discutaseră chiar să-și facă un sindicat care să le reprezinte interesele. Șarmanți și îndatoritori, lăsau în urmă amintiri plăcute și inimi zdrobite, conducând la aeroport câte o fată care pleca și preluând-o de acolo pe alta, care venea. În momentele de inactivitate, stăteau călare pe motorete și stabileau ierarhii ale diferitelor naționalități în materie de performanțe sexuale. Fetele italiene erau cele mai bune, fetele englezoaice nu erau bune de nimic, dacă nu le îmbătai. Fetele nemțoaice parcă erau tehniciene, fetele spanioloaice erau nestăpânite și melodramatice, iar fetele franțuzoaice atât de înfumurate, că trebuia să te prefaci de la bun început că erai îndrăgostit de ele. Iannis începuse să-și cerceteze bețigașul, cu erecțiile lui neașteptate și dureroase, și să se întrebe dacă el ar fi putut avea vreodată un orgasm – ce mai voia să însemne și asta – și când avea să se trezească harponul lui personal din visurile-umede și să mai crească puțin.

Lui Iannis nu i-a trebuit mult ca să remarce că Spiridon avea trecere la fete. La sfârșitul fiecărei reprezentații, scoteau trandafirii roșii din vasele subțiri pe care le aveau în mijlocul meselor și-i aruncau înspre el. A mai remarcat și că Spiro trecea în fiecare seară, ceva mai devreme, pe la toate mesele și rupea spinii de pe tulpini, într-atât era de convins că bombardamentul floral nu avea cum să-l ocolească. A mai observat și că Spiro se lăsa mereu fotografiat cu brațele în jurul umerilor unor fete cu nasurile lustruite, uneori câte două sau chiar câte patru deodată, și că, în asemenea ocazii, scotea câte un zâmbet de la o ureche până la cealaltă, cu chipul radios de mândrie și fericire. Prin

urmare, Iannis i-a cerut într-o zi lui Spiro să-l învețe și pe el să cânte la *buzuki*.

— N-ai încă brațele destul de lungi, i-a răspuns Spiro. Mai normal ar fi să-ncepi cu o mandolină. E cam același lucru, dar e mai mică – așa, ca pentru tine. Acum ai zece ani; poate când o să ai pais pe atunci să-ncepi să cânți la *buzuki*. Uite, vezi... – și i-a pus băiatului instrumentul în poală, i-a întins brațul stâng: ...ai brațul prea scurt și mâna nu ți-e suficient de mare ca să ajungă-n jurul gâtului. O mandolină-ți trebuie.

Iannis a fost oarecum dezamăgit. El voia să fie taman ca eroul lui.

— Știi să cânți și la mandolină?! I-a întrebat el pe Spiro.

— Dacă știu să cânt la mandolină?! Poate dacă știu să merg și să vorbesc! Așa am învățat. Sunt cel mai bun mandolinist pe care l-am ascultat vreodată, afară de doi sau trei italieni. Mandolina este instrumentul meu de suflet, asta-i adevărul.

— Mă-nveți și pe mine?!

— S-ar putea să ai nevoie de-o mandolină. Altfel, rămânem la teorie.

Iannis, nerăbdător, și-a bătut la cap mama și tatăl, apoi și bunica, să-i cumpere o mandolină. Antonia și-a scos degetul mare din gură și a zis:

— Îți iau eu de la Atena, data viitoare când merg pe-acolo – și, se înțelege, a uitat.

— Îți iau eu când mă duc la Napoli, a zis Alexi, care habar n-avea când urma să se ducă pân-acolo, și nici de ce.

În cele din urmă „Pelagia i-a spus:

— Adevărul este că avem deja o mandolină, numai că este îngropată sub casa cea veche. Sunt sigură că Antonio n-o să se supere dacă i-o dezgropăm.

— Care Antonio?!

— Logodnicul meu italian, cel care a fost omorât în război. Era mandolina lui. Presupun c-ai auzit o mulțime de lucruri despre el.

— A, ăla era... Dar, dacă-i îngropată, trebuie să fi

putrezit și să fie fărâmițată, nu?!

— Nu cred. Aveam în mijlocul podelei o trapă mare, și sub ea era o groapă. Numai că tu singur n-o să reușești niciodată să urnești toate pietrele-alea, iar eu nu-ți dau voie. E prea mare pericolul. Iannis l-a rugat pe tatăl lui să delege câțiva lucrători de pe unul dintre șantierele lui de construcții, i s-a promis, după care a fost lăsat baltă, din cauza termenelor presante legate de iminenta sosire a unui avion întreg de turiști la un complex care trebuia să fie nou-construit, dar nici instalațiile nu le avea gata. Alexi mai avea puțin și făcea apoplexie, de panicat ce era în privința asta, și a zbirat la fiul său pentru prima oară în viață, pentru ca imediat după aceea să-l ia în brațe și să-i ceară scuze.

Așadar, Iannis l-a cărat pe Spiridon de mână pe deal în sus și i-a prezentat o ruină fantomatică, abandonată, peste care crescuseră smocuri-smocuri iarbă deja uscată și spinii, de abia se mai vedeau din vegetație pietrele zdrobite. De jur-împrejur se odihneau rămășițele tăcute și părăsite ale unor căsuțe care sugerau, toate, regrete și solitudine. Un rând șui de trepte nu mai ducea nicăieri. Un cuptor comunal zăcea într-o rână, ca un bețiv, cu ușa de fontă blocată deschisă și ruginită la balamale, cu bucăți de căptușeală desprinse, care stăteau să cadă fie din cauza căldurii, fie a gerului. Înăuntru erau o colonie de gândaci și rămășițe calcinate de la mesele fără număr ale unor oameni de mult risipiți sau dispăruți.

— Dumnezeuule! a zis Spiro, uitându-se în jur la scena de o părăsire împăcată cu sine. În Corfu n-a fost nici pe departe atât de rău. Pe voi nu vă-ntristează?!

— Ăsta-i locul cel mai trist, l-a lămurit Iannis. Eu vin aici să cercetez și când sunt furios, și când sunt nefericit – pe urmă i-a arătat: Cică străbunică-miu a murit aici, înăuntru. Mie mi-au spus după el. Mamaia zice că era cel mai bun doctor din toată Grecia și c-ar fi putut fi un mare scriitor. Cică vindeca oamenii numai dacă-i atingea.

— Apără-ne, Sfântă Marie! a zis Spiro și s-a închinat.

Am găsit o mulțime de lucruri, a zis Iannis, dar cele mai multe sunt stricate. Chiar atunci o pisicuță tigrată a zbughit-o pe lângă ei, cu burta umflată de la pisoii încă

neaduși pe lume. Iannis a arătat-o cu degetul și a zis: Vine aici să vâneze șopârle. Se pricepe foarte bine. Întotdeauna-și lasă coada care se zbate așa, singură, la infinit. Grozavă chestie.

— Ia uite-aici, a zis Spiro, arătând spre măslinul străvechi care fusese despicat în două, începuse să putrezească pe la mijlocul trunchiului, dar tot mai era plin de viață, cu crengile lui negre contorsionate și fructele mici și verzi.

— Aici mă cațăr eu, a zis Iannis. Are o creangă foarte bună, de legănat. Aia de colo.

— Hai să ne legănăm, atunci, a zis Spiro, la care Iannis s-a cățărat pe copac pentru a ajunge la locul potrivit, în timp ce el doar a sărit de pe loc și s-a agățat cu mâinile. Unul lângă altul s-au legănat înainte și înapoi câteva clipe, apoi și-au dat drumul jos, plini de satisfacția bărbătească a lucrului bine făcut. Spiro și-a frecat mâinile una de alta și a zis:

— Bun, hai să facem ce-om face, până nu se face prea cald. Îți dai seama c-așa ceva nu e bun deloc pentru mâinile mele, nu?! Probabil că diseară n-o să mai pot cânta. Știi că tipii care cântă la chitară nu-și spală vasele fiindcă li se înmoaie unghiile?! Perfectă scuză, este?!

— Mie-mi place să spal vasele, a zis Iannis. Scapi de toată mizeria de sub unghii. Și-oricum, Mamaia-mi plătește.

Amândoi au pătruns apoi pe ceea ce fusese odinioară ușa și s-au scărpinat în cap: nu le venea să creadă câtă mizerie putea fi acolo.

— Acuma nici nu mai e atât de rău cum a fost, a zis Iannis la modul apologetic. A venit tata și-a luat toate țițele care nu erau sparte, și-a luat mai toate bârnele pentru casele lui noi. Și Mamaia a venit și-a scormonit după tot ce se mai putea folosi.

Spiro a luat un băț și a ridicat de jos un capișon de cauciuc palid și întărit.

— Doamne iartă-mă! a exclamat el. Ai naibii turiști! – și l-a azvârlit peste boscheți.

— Ce era ăla?! a vrut să știe Iannis.

— Ei bine, tinere, ăla era ce-ți tragi peste mândria și

bucuria ta, dacă nu vrei să faci copii.

— Și-atunci, cum mai faci pipi?! Trebuie să ți-l scoți?!

— Da, a zis Spiro, simțind că, dacă nu era atent, risca să aibă de dat explicații prelungite. Ți-l dai jos. De fapt, nu ți-l pui decât atunci când treci la gesturi, dacă mă-nțelegi.

— Aha, a exclamat Iannis, adică era un prezervativ, nu?! Am auzit despre așa ceva. Mi-a spus Dimitri.

Spiro a ridicat din sprâncene, și-a supt obrajii și-a oftat. Copiii ăștia! S-a apucat să dea la o parte molozul, bucățile de țiglă spartă, cutiile de conserve turtite, bucățile lungi și grețose de hârtie igienică mânjită (și astea, tot moșteniri de la turiști) și nenumăratele sticle verzi.

— Două zile avem de lucrat aici, a zis el. Presupun că trebuie să-i dăm bice. A doua zi, seara, în mijlocul vechii podele se făcuse loc gol, iar dincolo de ziduri se ridicase un morman prăfuit, înalt de un metru, de pietre și țigle sparte și de bucăți de lemn plesnite și putrezite. Mai era și o grămăjoară de bogății pe care Iannis voia să le recupereze: un aparat de radio antic și bușit, al cărui ac roșu de pe scală înțepenise pe veci în dreptul cuvântului *Napoli*, o cratiță deformată, având o gaură zimțată și ruginită în fund, un baston rupt cu măciulia de argint, un borcan de sticlă intact plin cu cochilii de melci, un teanc de cărți groase, mucegăite, intitulate pe englezește *Doctorul casei Complet și concis*, un stetoscop ale cărui tuburi de cauciuc dispăruseră și cu pâlnia deformată, o fotografie într-o ramă argintie și cu sticla crăpată, în care se vedeau doi bețivani caraghioși cu pălării curioase și cu brațele unul pe după umerii celuilalt și, mai departe, silueta minusculă, dar admirabil de goală a unei femei suple, care pleoscăia prin apa mării, și ea cu o pălărie caraghioasă pe cap. Găsise chiar și un album complet de fotografii, cu paginile roase de insecte pe la margini și cu pete maronii de apă uscată răspândite elegant și delicat, în modele ondulate, peste pagini. Prima fotografie avea scris dedesubt: „Mămica și Papas în ziua nunții lor” și arăta în sepia o tânără pereche stând în picioare, foarte țepene amândoi și îmbrăcați cu niște haine atât de demodate, încât lui Iannis nici nu-i venea să creadă că oamenii chiar se

puteau îmbrăca în halul ăsta. S-a uitat peste toate, așezat cu fundul pe zid. „Pelagia la primii ei pași” – era o fotografie a unui bebeluș cu o bonetă tivită cu dantelă, care stătea pe burtică și ținea capul ridicat în sus, cu un aer mirat. I le arăta el bunicii mai târziu, ca să afle ce reprezentau. Până atunci, era destul de fascinat de ce găsisese: un briceag cu lama blocată de rugină, un borcănaș conținând un bob de mazăre uscat, care avea o crustă de ceva negricios și scămoșat, un volum de poezii mucegăit, al unui anume Andreas Laskaratos.

Spiro a încercat să-și bage degetele prin belciugul de fier al trapei lungi, dar acela înțepenise în poziția în care se afla și nu voia să se miște. A vârât pe lângă muchia de lemn vârful unei șurubelnițe pe care o găsisese, dar i s-a îndoit de parcă ar fi fost făcută din brânză și s-a rupt. Trebuia să se ducă să facă rost de o rangă de fier, pentru că, fără îndoială, balamalele erau și ele atacate de rugină.

— De ce n-o spargem și gata?! a vrut să afle Iannis.

— Pentru că nu vrem să spargem și mandolina, de-aia. Nu câștigi nimic dacă n-ai răbdare.

Au rămas amândoi uitându-se la trapă, scărpinându-se în cap, simțindu-se frustrați de felul în care se blocaseră după ce merseseră atât de departe; la un moment dat, și-au dat seama că în cadrul ușii stătea un bătrân foarte voinic, puțin adus de spate, cu o perie densă argintie pe față, îmbrăcat cu un costum negru și o cămașă fără guler.

— Ce faceți aici?! i-a întrebat el. A, dumneata ești, domnișorul Iannis! Credeam c-ați venit la furat și voiam să vă dau două după ceafă.

— Încercăm să deschidem asta, *Kirie Velisario*, a zis băiatul. E-nțepenită și are ceva-năuntrul ce căutăm noi.

Bătrânul a intrat, târșâindu-și picioarele, și s-a uitat în jos la trapa de lemn, cu ochii lui apoși. Iannis a observat că avea în mână un trandafir roșu.

V-o deschid eu imediat, a zis el, dar mai întâi să depun floarea asta – și s-a întors, a ieșit înapoi în curte și a depus floarea cu mare grijă pe pământul calcinat. De obicei, asta fac prin octombrie, a mai spus el, dar probabil că pân-atunci

mor și eu, așa c-am adus-o mai devreme.

— Pentru ce?! I-a întrebat Iannis.

— Ei, tinere, fiindcă-acolo, dedesubt, este un soldat italian. L-am îngropat cu mâinile mele. Foarte curajos, la fel de mare ca și mine. Mi-a plăcut, era foarte blând. În fiecare an vin să depun o floare ca asta, ca să-i arăt că nu l-am uitat. Nu m-a mai văzut nimeni până-acum, dar ce mai contează, -n ziua de astăzi?! Acum avem alți dușmani și nu mai există rușine.

— Adică... aici, dedesubt, este un schelet adevărat?! I-a întrebat Iannis, cu ochii mari, încântat și oripilat, gândindu-se în secret ce distracție banditească ar fi fost să încerce să-l dezgroape. Dintotdeauna-și dorea să vadă o tigvă adevărată.

— Nu numai un schelet. E un om. Care-și merită odihna. I-am pus și-o sticlă de vin, și-o țigară, și nicio cață de femeie nu-i mai sâcâie oasele și nu se mai apucă de curățenie când el nu vrea decât liniște. Are tot ce-i trebuie unui bărbat.

Spiro a tușit politicos, dar sceptic.

— Nu vă obosiți să-ncercați să ridicați trapa de colo, domnule. Am încercat eu și n-am reușit.

— Să știi dumneata, i-a spus mândru Velisarios, că eu am fost cel mai puternic om din Grecia, dacă nu din lumea-ntreagă. Din câte știu, și-acuma sunt. Vezi troaca aia veche de piatră?! În 1939, am ridicat-o deasupra capului, și nimeni altcineva n-a mai făcut așa ceva – nici înainte, nici după. Am ridicat la piept catări cu câte doi călăreți în spinare.

— E-adevărat, e-adevărat! a zis Iannis. Am auzit și eu. *Kirios* Velisarios a fost cel care a salvat satul.

— Dă-mi mâna, i-a spus Velisarios lui Spiro, ca să vezi ce fel de oameni avea Cefalonia. Ține minte că am șaptezeci și opt de ani și gândește-te ce-am fost eu la viața mea.

Zâbind oarecum îngăduitor, Spiro i-a întins mâna. Velisarios i-a cuprins-o în mâna lui și i-a strâns-o. Lui Spiro, expresia feței i s-a schimbat de la consternare la panică la groază, fiindcă simțea cum oasele mâinii lui erau strivite și zdrobite, ca și cum ar fi fost prinse între pietrele unei prese de măslina.

— Au, au, au! a țipat el, prăbușindu-se în genunchi și ridicând cealaltă mână într-un gest de împăciuire disperat.

Velisarios i-a dat drumul și Spiro s-a uitat cu ochii mari la mâna lui, mișcându-și degetele și îngrozindu-se la gândul că risca să nu mai cante niciodată la niciun instrument.

Apoi, bătrânul s-a aplecat încet și și-a strecurat vârfurile degetelor de la o singură mână în belciugul de fier. S-a aplecat într-o parte, ca să-și pună toată greutatea și forța la bătaie în această tentativă, și, cu un zgomot brusc, mult-așteptat, de lemn și fier învechit sparte și despicate, trapa a țâșnit în sus, odată cu un nor de praf, smulsă din țâțâni și dezmembrată în patru scânduri. Velisarios și-a frecat mâinile una de alta, și-a suflat peste vârfurile degetelor și a părut să fi redevenit deodată un bătrân ostenit.

— Rămâneți cu bine, prieteni, a zis el și a plecat încet pe drum, târșâindu-și picioarele, către satul cel nou.

— Incredibil! a exclamat Spiro, sucindu-și în continuare mâna paralizată. Nu-mi vine să cred. Ce bătrân mai e și ăsta! Copiii lui sunt și ei giganți?!

— Nu s-a căsătorit niciodată, era mult prea ocupat să fie puternic. Știai că aici, în Cefalonia, trăiau la început giganții?! Așa zice Homer. Așa zice și Mamaia. Mi-ar plăcea și mie să fiu gigant, dar mă tem c-o să fiu pe la mijloc.

— Incredibil! a repetat Spiro.

Tot ce fusese blocat în ascunzătoarea aceea timp de aproape treizeci și șase de ani se afla într-o stare perfectă. Au descoperit un gramofon nemțesc vechi cu manivelă, împreună cu un set de discuri și un mâner de manivelă, o cuvertură mare, complicat croșetată, puțin îngălbenită, dar învelită încă și interfoliată cu hârtie subțire, o raniță de soldat plină de curiozități din timpul războiului, două benzi de cartușe, un teanc de foi scrise în italienește, un alt teanc așternut caligrafic în scriere chirilică, acesta din urmă pus într-o cutie de tablă și intitulat *o istorie personală a Cefaloniei*. Mai era și o bocceluță de pânză, care conținea o cutie, și-n ea se găsea cea mai frumoasă mandolină pe care-o văzuse vreodată Spiro. A luat-o și-a întors-o pe toate părțile

În lumina soarelui, uimit de omnamentația și de marginile minunate, de intarsiile sublime și de măiestria finisajului în părțile metalizate de pe cutia de rezonanță. S-a uitat atent la zona corzilor și și-a dat seama că instrumentul nu era acordat. Patru corzi îi lipseau, iar celelalte patru erau negre de cocleală, atârând blege de cheile de acordaj, pe care Corelli le slăbise pentru depozitare în 1943.

— Să știi tu, Iannis, că asta e mai valoroasă decât memoriile unei curve, a spus el. Ești un băiat foarte norocos. O să trebuiască să ai grijă de ea mai mult decât îți iubești mama, pricepi tu?!

În momentul acela, însă, Iannis era mai interesat de pușca *Lee-Ensfild*, cu țeava ei atât de lungă, de era aproape la fel de înaltă ca și el. Surexcitat și încântat, și-a proptit-o de șold, i-a dat un brânci lui Spiro și a strigat:

— Bang! Bang! Bang! după care, a îndreptat-o în sus către copac și a apăsat pe trăgaci. Pușca i-a zvâcnit în mâini cu o bubuitură cumplită, de i-a stat inima-n loc, țeava l-a izbit în frunte și o ploaie de așchii de lemn a căzut peste el din creanga de deasupra. Iannis a trântit pe jos pușca dușmănoasă, ca și cum ar fi primit un șoc electric violent, apoi a căzut brusc la pământ și a izbucnit în lacrimi de stupefacție și oroare.

71

Antonia cântă din nou

Alexi și-a însușit pușca și muniția ei aferentă. A curățat-o și-a uns-o cu grijă, adăugând-o micului arsenal secret pe care-l ținea într-un dulap. Avea un pistol Derringer foarte mic, un pistol italianesc vechi cu ceva gloanțe și acum pușca asta minunată, una dintre cele mai bune făcute vreodată pentru trăgătorii de elită. Își modificase deviza personală, astfel: „Nu avem nimic de pierdut, în afară de posesiunile noastre”, și niciun hoț sau comunist fanatic n-ar mai fi putut intra prin efracție sau porni o revoluție

găsindu-l pe el nepregătit. În ziua de astăzi, deși tot nu-și tăia unghiile de la picioare, își scutea soacra de cârpit, aruncându-și ciorapii găuriți. Se făcuse și mai gras și transpira și mai mult, dar el și Antonia (căreia-i spunea tot „Psipsina”) se iubeau mai mult ca oricând, uniți într-o iubire comună față de firmele lor, care le țineau loc de frați și surori pentru fiul lor.

Cât despre Pelagia, Iannis n-o văzuse niciodată plângând atât de mult. Bunicile se dovedeau niște ființe sentimentale, în stare să plângă dacă le dădeai până și o cochilie pe care o găseai pe plajă, dar plânsul ăsta de o săptămână încheiată era prea mult pentru înțelegerea lui.

Mai întâi a strâns mandolina la piept, zicând: „Vai, Antonio, mio *carino*, vai, Antonio!”, cu chipul muncit de emoții, cu lacrimile picurându-i din ochi și pleoscăind pe gresia de pe jos, ori prelingându-i-se pe obraji, de-acolo pe gât în jos, apoi în decolteul plin de riduri, care i se zbătea. Pe urmă, a pus mâna pe teancul de hârtii scrise în italienește, și le-a dus la piept și-a început: „Vai, Carlo, *mio poverino* Carlo, vai!” Pe urmă, a luat în mână teancul de hârtii în grecește și-a luat-o de la început: „Vai, *Papas!* Vai, *Papakis!*” – și-a luat cuvertura croșetată și și-a acoperit sânii cu ea, vaitându-se: „Vai, biata mea viață pe care n-am avut-o, vai, Dumnezeuule din Ceruri, vai, viața mea de una singură și așteptând, vai...” și pe urmă o lua de la început cu mandolina, sărutând-o și strângând-o la piept parcă ar fi fost vreun copil sau vreo pisică. Și-a pus de nenumărate ori discurile zgâriate, învârtind manivela cu furie și folosind toate acele de rezervă din micul compartiment din partea laterală a cutiei, pentru că fiecare ac nu poate fi folosit decât o singură dată, și toate discurile erau ale unei femei care cânta în limba germană, cu o voce de fumătoare, de undeva de departe. Lui Iannis îi plăcea unul dintre cântece, *Lili Marlene*, foarte bun de fluierat când mergeai pe stradă. Discurile alea erau groase, nu se îndoiu și aveau niște etichete roșii în mijloc.

— De ce nu aveai casete?! a întrebat-o el, dar nu i-a răspuns, pentru că răsucea în mâini briceagul pe care i-l dăduse odinioară tatălui ei, sau citea poemele lui Laskaratos

pe care el i le dăduse în schimb, glasul poeziei umplându-i sufletul la fel cum i-l umpluseră în vremurile unei lumi dispărute și neînregistrate nicăieri.

Iannis și-a consolat bunica după cum s-a priceput. I s-a pus în poală, cu toate că se făcuse prea mare pentru așa ceva, și i-a șters lacrimile cu o batistă udă learcă. S-a supus fără prea multă spaimă unor îmbrățișări atât de strânse, încât i-ar fi putut rupe coastele, și s-a mirat cum era cu puțință să iubești atât de mult o bătrână cu fălcile scofălcite, cu venele varicoase și cu părul cărunt atât de rar, încât i se vedea pielea capului rozalie pe dedesubt. A stat răbdător și-a ascultat-o cum trecea iar și iar prin albumul de fotografii, repetând aceleași informații cu aceleași cuvinte și arătându-i cu degetele ei pătate:

— Țăsta-i străbunicul tău, era doctor, după cum știi, și-a murit salvându-ne pe noi de la cutremur, și ăsta-i Drosoula care a fost un fel de mătușică, tu n-ai cunoscut-o, și era atât de mare și de urâtă, în schimb era cea mai simpatică femeie din lume, și ăsta-i casa veche înainte să cadă, și uite, ăsta eram eu când eram tânără – îți vine să crezi c-am fost vreodată așa frumoasă?! – și aveam în brațe un jder-de-pin pe care-l țineam animal de casă, Psipsina-i spuneam, era mică și amuzantă, și ăsta era fiul Drosoulei, Mandras – nu-i așa că era frumos?! –, care era pescar și eu am fost logodită cu el odată, demult, dar a ieșit prost până la urmă, Dumnezeu să-l odihnească! și ăsta-i străbunica ta care a murit când eu eram atât de mică, de nici nu-mi mai aduc aminte, avea tuberculoză și tatăl meu n-a mai putut s-o salveze, iar ăsta-i tatăl meu când era marinar, atât de tânăr, Dumnezeule mare! atât de tânăr, și nu-i așa că arăta fericit și plin de viață?! El ne-a salvat în timpul cutremurului, ți-am spus. Iar aici e Günter Weber, un tânăr german, de care nu mai știu ce s-a mai ales, și aici e Carlo, care era la fel de mare cum este *Kirios Velisarios*, el este cel îngropat în curtea casei vechi, atât de bun era și-avea el tristețea lui de care nu pomenea nimic, iar ăștia-s băieții clubului *La Scala* cântând, beți cu toții, iar ăsta-i măslinul înainte să se despice, și ăsta-i *Kokolios*, ăsta-i *Stamatis*, câte anecdote nu ți-aș putea spune

cu ei, bătrâni adversari, tot timpul se certau despre rege și comunism, dar erau și cei mai buni prieteni, și ăsta-i Alekos, îl știi, mai trăiește încă, mai bătrân decât Matusalem, și-acum își păzește caprele, ăsta-i Peloponezul din vârful muntelui Aenos, iar asta-i Itaca dacă te-ntorci pe călcâie în același loc, și-ăsta-i Antonio, era cel mai bun cântăreț la mandolină din lume și eu trebuia să mă mărit cu el, dar a fost omorât și, fie vorba-ntre noi, nu m-am împăcat niciodată cu ideea asta, n-a mai rămas decât fantoma lui care apare după cotul drumului din satul vechi și pe urmă dispare... – aici, Mamaia s-a oprit să mai plângă puțin –... iar ăștia-s Antonio și Günter Weber prostindu-se jos, pe plajă, cât despre femeia asta goală, nu știu cine era, deși am eu bănuielile mele, și ăsta-i Velisarios ridicând un catâr – îți vine să crezi? –, uite ce mușchi are, și-ăsta-i părintele Arsenios când era foarte gras. A slăbit și-a tot slăbit în timpul războiului și-apoi a dispărut fără urmă și nimeni n-a știut de ce – nu-i curios?! iar aici e vechiul *kapheneion*, unde se-ascundea străbunicul tău ori de câte ori aveam nevoie de el pentru câte ceva, și știi ceva?! – eu am fost prima femeie care-a intrat vreodată acolo...

Iannis a stat și s-a uitat la chipurile alea șterse din trecutul îndepărtat și s-a simțit cuprins de o senzație bizară. Evident că pe vremuri nu existau culori și că totul era în diferite nuanțe de gri, dar nu despre asta era vorba. Ceea ce-l tulbura pe el era faptul că toate acele fotografii fuseseră făcute într-un prezent, un prezent care nu mai era. Cum poate un prezent să nu mai fie prezent?! Cum se făcea că tot ce mai rămăsese dintr-atât de multă viață erau niște mici dreptunghiuri de hârtie pătată, cu niște imagini pe ele?!

— *Yia* – Bunico, eu o să mor?!

Pelagia s-a uitat la el.

— Oricine moare, Ianni. Unii mor tineri, unii mor bătrâni. Eu o să mor în curând, dar mi-am avut și eu porția mea. Mori, și-apoi vine altcineva și-ți ia locul. Cum zicea Homer?! „Dar oamenii nu pot de-a pururi să stea neadormiți,

că asta le-a fost dată de Cei-de-Sus”⁹⁶. În afară de naștere, este singurul lucru în privința căruia n-avem de ales. Într-o zi, când o să fii foarte bătrân, sper eu, și tu o să mori – așa că tu să nu faci ca mine. Ia cât mai mult din tot ce ți se oferă, cât poți. După ce mor eu, atâta vreau: să-ți amintești de mine. Crezi c-o să mă ții minte?! Vai, îmi pare rău, Ianni, n-am vrut să te supăr. Nu, nu plânge. Vai de mine, am uitat cât ești de tânăr...

Iannis a implorat-o pe Antonia să-i cumpere niște corzi pentru mandolina de la care-și luase chiar ea numele, iar mama lui i-a promis că avea să-i caute unele când se ducea la Atena. Alexi i-a promis și el că avea să-i caute unele când se ducea la Napoli, deși încă nu-și găsisese un motiv ca să se ducă pân-acolo. Pelagia l-a luat pe Iannis și s-au dus amândoi cu autobuzul până la Argostoli, de unde i-a cumpărat câteva corzi dintr-un magazin de obiecte muzicale situat pe una dintre străzile laterale care o iau în sus pe deal, în unghiuri drepte față de bulevardele principale. Îi iubesc foarte mult pe părinții tăi, i-a spus ea lui Iannis, dar niciodată nu văd lucrurile care le stau chiar sub nas. Auzi, Atena și Napoli – ce prostii!

La Taverna Drosoula, Spiro a curățat cu grijă mandolina și a lustruit-o. A pilit niște grafit de la un vârf de creion în locașurile cheilor de acordare și le-a răsucit de nenumărate ori în ambele sensuri, până când totul s-a rotit ușor, fără scârțâieli, scrâșnete, poticniri sau rezistențe de orice fel. I-a arătat băiatului cum să însereze capătul de sus al corzii prin bulonul de argint, fixând bucla cu bilele de puf policrome pe șurubul corect. I-a arătat cum s-o răsucească prin găurile cheilor de acordare în așa fel, încât să riște cel mai puțin să plesnească, și cum s-o treacă prin șanțul de la căluș și nucă, dar numai după ce a pilit niște grafit și acolo și-a frecat bine, pentru o acordare ușoară.

I-a arătat cum să acordeze fiecare coardă încet, trecând de la una la alta pe rând și revenind apoi la prima. I-a

⁹⁶ Homer, *Odiseea, Cântul XIX*, ed. cit.

demonstrat cum să folosească armonicile pentru a găsi poziția corectă a călușului, i-a explicat principiile acordării fiecărei corzi la cel de-al șaptelea prag al perechii de corzi de peste ea, apoi a început să cânte. A produs trei note simple, ca să-și obișnuiască degetele cu spațiul mai redus al gâtului unei mandoline, după care a executat în cascadă o gamă într-un *tremolo* rapid.

Iannis fusese agățat, cu mai multă certitudine decât erau agățate corzile, cu biluțele lor ciudate de puf sau de plăcuța ca o floare. A digerat ca pe ceva religios toate informațiile lui Spiro despre cum nu trebuia s-o lase la soare, să n-o lase iarna să se umezească sau să stea în frig, să nu-i dea drumul să cadă, s-o țină mereu lustruită cu un lustru special care se folosea și pentru *buzuki*, s-o dezacordeze când o împacheta, să acordeze corzile cu un semiton mai sus, ca să se așeze ele corect mai repede... Spiro i-a comunicat cu seriozitate că ținea în mâini cel mai prețios obiect pe care avea să-l stăpânească vreodată, ceea ce i-a creat un sentiment de pioșenie și respect pe care nu-l resimțise niciodată când fusese târât de Pelagia la biserică. Nu le îngăduia decât lui Spiro și bunică-sii s-o atingă și se înfuria ori de câte ori o lovea cineva.

Lucru curios, însă, cu toate că-și dorise mandolina ca să le impresioneze pe fete când ar mai fi crescut, până la vârsta de treisprezece ani, când învățase destul de bine să cânte, ajunsese la concluzia că fetele erau o cauză pierdută pe vecie. Misiunea lor precisă în viață era să provoace frustrări, enervări și să-l țină pentru ele ceva ce aveau, și tu-ți doreai, și ele nu voiau să-ți ofere. De fapt, erau niște mici dihanii invidioase și capricioase. Abia când a ajuns de șaptesprezece ani și când Mamaia lui își începuse cea de-a doua tinerețe sălbatică și frivolă a întâlnit o fată care l-a făcut să explodeze de dorință și care se oprise în preajmă să asculte, când el o făcea pe Antonia să cânte din nou.

O lecție neașteptată

În octombrie 1993, Iannis avea paisprezece ani trepandanți și tocmai petrecuse o vară întreagă de cântat duete cu Spiro în public și de suportat bombardamentul cu trandafiri roșii. Ca să n-o plictisească pe bunica lui cu exersatul neîntrerupt – de fapt, ca să n-o facă din nou să plângă –, se dusesse pe deal în sus, la ruinele casei vechi, ca să cânte de unul singur, și se concentra tare de tot ca să obțină și el un *tremolo* acceptabil rotindu-și încheietura mâinii mai degrabă decât să și-o smucească de sus în jos – ceea ce și era epuizant, îi și scăpa de sub control destul de repede. De-atâta efort, își mușca buza și nu l-a observat pe bătrânul care se apropiase de el și-acum îl urmărea cu o atenție critică, dar încântată. Mai-mai să sară afară din propria-i piele când o voce i-a spus, cu un accent foarte ciudat:

— Iartă-mă, tinere...

— Ah., a exclamat el. Vai, ce m-ați speriat!

— Prea tânăr pentru un atac de cord, a zis bărbatul. Problema este că nu m-am putut abține să observ că este ceva ce nu faci bine.

— Nu mă descurc aici, cu tremoloul ăsta. Mi se tot împiedică degetele.

Era plăcut să vorbești cu un bătrân de la egal la egal; bătrânii erau de multe ori atât de distanți și greu de înțeles, dar ăștia îi străluceau ochii și avea un aer de om energic și bine dispus. Iannis s-a simțit flatat că-i atrăsese atenția și și-a umflat puțin pieptul, ca să se simtă și el mai bărbat. Avea vocea în schimbare, uneori scotea niște iodlere și niște guițături stânjenitoare, așa încât și-a luat o voce cât mai groasă cu putință și a început să vorbească în felul acela foarte plin de el, ca de adult, care pe un adult îl face să zâmbească.

— Nu, nu! O să-ți meargă foarte bine. Asta-i mâna stângă. Încerci să-ți folosești degetele unu și doi pentru toate, și-așa nu merge – și s-a aplecat și-a început să-i așeze băiatului degetele fiecare la locul lui, spunând: Uite, degetul

unu blochează corzile de la primul prag, degetul doi le blochează pe cele de la al doilea, degetul trei de la al treilea și degetul patru de la al patrulea. E mai greu la început, fiindcă-n degetul mic n-ai foarte multă forță, dar nici nu mai trebuie să-ți răsucești mâna pe loc și să te-mpiedici din greșeală de corzile înalte.

— Am observat și eu. Foarte enervant.

— Trebuie să păstrezi aceeași relație între degete și praguri, oriunde te-ai afla în registru, și-atunci o să-ți vină mult mai ușor. După care s-a îndreptat de spate și a mai spus: Un muzician bun îl recunoști întotdeauna, pentru că un muzician bun pare că nu-și mișcă mâinile deloc, iar muzica lui parc-ar ieși de nicăieri, printr-o magie. Dacă faci cum îți spun, n-o să mai trebuiască să-ți miști mâna. Degetele, și-atât. Și-n felul ăsta nici instrumentul nu-ți mai alunecă-n toate părțile. Asta-i problema, întotdeauna, cu mandolinele astea cu spatele rotund. Eu m-am gândit de multe ori să-mi iau una portugheză, cu spatele plat. Dar n-am apucat niciodată.

— Văd că știți o mulțime de lucruri despre mandolină.

— Păi, s-ar și cuveni. Am fost cântăreț profesionist la mandolină aproape toată viața. Și sunt convins că și tu o să fii bun.

— Îmi cântați ceva?! I-a întrebat băiatul, oferindu-i mandolina și o pană.

Bătrânul și-a băgat mâna în buzunarul hainei, de unde a scos propria pană, zicând:

— Întotdeauna mi-o folosesc numai pe-a mea. Nu te supăra.

Apoi a luat mandolina, și-a așezat-o pe trup dedesubtul diafragmei, a ciupit o coardă cu titlu de încercare și a început să cânte pasajul *Siziliano* din *Marea Sonata* în sol a lui Hummel. Iannis își ținea respirația de uimire când, la un moment dat, bătrânul s-a oprit, a întors mandolina cu fundul în sus, a cercetat-o cu o expresie de absolută stupefacție și a exclamat:

— *Madonna Maria*, dar asta-i Antonia!

— De unde știți?! I-a întrebat Iannis, deopotrivă

surprins și bănuitor. Adică, n-aveți de unde să știți că-i Antonia, nu-i așa?! Ați mai văzut-o vreodată?!

— Unde-ai găsit-o?! Cine ți-a dat-o?! Tu de unde știi c-o cheamă Antonia?!

— Am dezgropat-o din gaura aia, a zis Iannis, arătând spre ascunzătoarea deschisă din mijlocul ruinei. Mamaia mi-a spus de ea, că este acolo, și-așa i-a spus, Antonia, așa că i-am spus și eu tot așa. De fapt, Mamaia mea i-a pus mamei tot numele ăsta, Antonia, pentru că făcea ca o mandolină când era mică.

— Și mamaia ta să fie oare *Kiria* Pelagia, fiica doctorului Iannis?

— ăsta-s eu. Pe mine mă cheamă Iannis, după el.

Bătrânul s-a așezat pe zid, alături de băiat, cu mandolina în brațe, și și-a șters fruntea cu o batistă. Părea foarte tulburat. Iannis a observat că avea o cicatrice de-a curmezișul obrazului, pe care nu reușeau să i-o ascundă firișoarele de barbă albă. La un moment dat, bătrânul a spus:

— Când ai găsit-o, mandolina, îi lipseau cumva patru corzi?!

— Da.

— Știi unde sunt?!

— Nu – la care bătrânul a clipit din ochi și s-a lovit cu palma peste piept:

— Uite-aici sunt. Doctorul Iannis mi-a reparat coastele cu ele și nu mi le-am mai scos. Am fost odată plin de gloanțe și doctorul mi le-a scos. Ce părere-ți faci de asta?!

Băiatul era profund impresionat. Își ținea ochii larg deschiși. Ca să nu se lase mai prejos, a declarat:

— Avem un schelet adevărat – uitați, acolo.

— A, îl știu. ăsta-i unul dintre motivele pentru care am venit. Carlo Guercio îl chema și era omul cel mai mare din lume. Și mi-a salvat viața. M-a tras în spatele lui când am fost puși la zid cu toți.

Băiatul ajunsese atât de impresionat, încât rămăsese fără grai: un om cu coastele prinse cu corzi de mandolină, care fusese în fața unui pluton de execuție și-l cunoscuse pe

bune pe posesorul scheletului?! Era mai ceva decât să-l cunoști pe Spiro.

— Spune-mi, tinere, bunica ta mai trăiește?! E fericită?!

— Mai plânge uneori, de când am dezgropat-o pe Antonia și toate celelalte lucruri din gaură. Și are genunchii înțepeniți, și-i tremură mâinile.

— Dar bunicul tău?! Și el e bine?!

Băiatul a părut nedumerit. S-a încruntat și-a întrebat:

— Care bunic?!

— Nu tatăl tatălui tău. Vreau să zic soțul *Kiriei* Pelagia – și bătrânul s-a șters din nou pe frunte și a părut și mai agitat.

— Nu există, a ridicat băiatul din umeri. Nici n-am știut c-a avut vreunul. Am un străbunic.

— Da, îl știu, pe doctorul Iannis. Și-adică spui că n-are niciun soț *Kiria* Pelagia?! Că n-ai niciun bunic?!

— Presupun c-oi fi având, dar n-am auzit niciodată de el. Nu-l am decât pe tatăl tatălui meu, care-i jumătate surd. Ca și tata, de altfel, mai tot timpul.

Bătrânul s-a ridicat în picioare. S-a uitat jur-împrejurul său și a spus:

— Era frumos, locul ăsta. Cei mai frumoși ani din viață mi i-am petrecut aici. Și știi ceva?! Era vorba să mă-nsoar cu bunica ta odată, demult. Cred c-a sosit momentul s-o revăd. Și apropo, mandolina asta a fost a mea, dar te-am auzit cântând și vreau s-o păstrezi tu. Îți cedez drepturile mele asupra ei.

În timp ce coborau dealul împreună, Iannis a spus:

— Omul cel mai mare din lume este Velisarios.

— *Porco dio* – Al naibii, și el mai e în viață?

Iannis a rămas cu un pas în urmă.

— Dacă dumneavoastră sunteți cel care cânta la mandolină și care trebuia să se însoare cu Mamaia mea... asta-nseamnă că sunteți și fantoma?!

Soarele generos de toamnă s-a ascuns puțin după norul de deasupra orașului Lixouri și bătrânul s-a oprit să se gândească.

Reparație

Deși era trecut bine de șaptezeci de ani, Antonio Corelli și-a redescoperit, într-o oarecare măsură, agilitatea tinereții în mădularele sale bătrâne. S-a ferit din calea unei tigăi de fontă și s-a crispat când a auzit-o făcând țândări fereastra din spate.

— *Sporcaccione* – Scârbă! *Figlio d'un culo* – Căcănarule! a zbierat Pelagia. *Pezzo di merda* – Rahat ce ești! Toată viața te-am așteptat, toată viața te-am bocit, toată viața am crezut c-ai murit! *Cazzo d'un cane* – Scârnă de câine! Și tu trăiești, și eu sunt o proastă! Cum ai putut să-ți calci toate promisiunile?! Trădătorule!

Corelli s-a dat înapoi până la perete, retrăgându-se din calea împunsăturilor cu coada măturii în coastele lui, cu mâinile ridicate în semn de predare.

— Ți-am spus! a strigat el. Am crezut că te-ai măritat.

— Măritat! a exclamat ea plină de silă. Măritat?! N-am avut eu norocul ăsta! Din cauza ta, *bastardo* – nenorocitul! – și l-a mai împuns o dată, după care a ridicat coada măturii să-i dea în cap.

— Avea dreptate tatăl tău. Chiar că ai o latură sălbatică!

— Sălbatică?! Și n-am tot dreptul, *porco*?! Ce, vrei să spui că n-am tot dreptul?!

— M-am întors după tine. În '46. Am ajuns până la cotul drumului și te-am văzut cu bebelușul în brațe, cum îi dădeai să-ți sugă degetul – păreai atât de fericită.

— Și ce, eram măritată?! Cine ți-a spus așa ceva?! Ce-ți pasă ție dac-am adoptat un copil pe care l-a lăsat cineva la ușa mea?! Nu puteai să-ntrebi?! Nu puteai să vii și să zici: „Iartă-mă, *koritsimou*, ăsta-i cumva copilul tău?!”

— Te rog, nu mai da în mine. M-am întors în fiecare an, știi foarte bine că m-am întors. M-ai văzut. De fiecare dată la fel te-am văzut, cu copilul. Eram atât de amărât, că n-aș fi

putut să-ți vorbesc. Dar trebuia să te văd.

— Amărât?! Nu pot să cred! Tu?! Amărât?!

— Zece ani, i-a spus Corelli. Timp de zece ani, am fost atât de amărât, că-mi venea chiar să te omor. După aceea tot eu m-am gândit: mă rog, ce-i drept, am fost plecat trei ani, poate o fi crezut că nu mai vin, poate o fi crezut c-am murit, poate o fi crezut c-am uitat-o, poate a întâlnit pe altcineva și s-a-ndrăgostit. Măcar de-ar fi fericită. Dar tot m-am întors, în fiecare an, numai ca să m-asigur că ești bine. Asta-i trădare?!

— Și-ai văzut vreodată vreun soț?! Te-ai gândit vreodată cum mă simțeam eu când alergam către tine și tu dispăreai?! Te-ai gândit la inima mea?!

— Da, bine, am sărit peste zid și m-am ascuns. Nu m-am putut abține. Am crezut că te măritaseși. Am fost discret. Nici măcar n-am recuperat-o pe Antonia.

— Aha! a strigat Pelagia, lovită de-un acces de intuiție: Ai lăsat-o ca să mă faci pe mine să mă simt vinovată, da?! *Bestia!*

— Pelagia, te rog, e-atât de penibil față de clienți! Nu vrei să facem o plimbare și să vorbim despre toate astea pe plajă?!

Pelagia s-a uitat în jurul ei la toate fețele: unele dintre ele râneau, altele se prefăceau că se uitau în altă parte. Peste tot erau scaune și mese răsturnate, pe care le dăduse la o parte din calea ei în culmea mâniei.

— Mai bine mureai, a zbierat ea, și mă lăsa pe mine cu fanteziile mele! Niciodată nu m-ai iubit! – și-a ieșit demonstrativ pe ușă-afară, lăsându-l pe Corelli să-și ridice pălăria către clienți, făcând repetate plecăciuni și spunând:

— Vă rugăm să ne scuzați!

După două ore, stăteau împreună pe o stâncă binecunoscută, cu privirile pierdute în largul mării, către luminile galbene ale portului reflectate în apele sumbre.

— Văd c-ai primit ilustratele mele, deci, a zis el.

— În grecește. De ce-ai învățat grecește?!

— După război, au ieșit la iveală toate realitățile: Abisinia, Libia, persecuțiile evreilor, atrocitățile, prizonierii politici arestați cu miile fără procese totul. Mi-a fost rușine că

fusesem invadator. Mi-a fost atât de rușine, că n-am mai vrut să fiu italian. De vreo douăș'cinci de ani m-am stabilit la Atena. Sunt cetățean grec. Dar mă duc des acasă, în Italia. Vara mă duc în Toscana.

— Și eu, care fusesem atât de rușinată, încât am vrut să devin italiancă! Ai apucat să-ți scrii concertele?!

— Trei. Le-am și cântat peste tot prin lume. Primul ți l-am dedicat ție, și principala temă este „Marșul Pelagiei”. Îl mai ții minte?! – și a început să fredoneze câteva măsuri, până și-a dat seama că ea se forța să nu plângă. S-ar fi zis că devenise foarte schimbătoare la bătrânețe, trecând brusc de la plânsete pasionale la lovituri. Îl pocnise atât de tare, încât lui îi săriseră dinți falși, îi căzuseră în nisip și-a trebuit să și-i spele în apa mării. Îi rămăsese un gust sărat în gură, dar nu era neplăcut.

— Sigur că-l țin minte, a zis ea, apoi a lăsat capul în jos și s-a șters la ochi obosită. După care, fără nicio legătură anume, a zis: Mă simt ca un poem neterminat.

Corelli s-a simțit puțin rușinat și a evitat să-i răspundă:

— Toate s-au schimbat. Era totul atât de simpatic pe aici, și-acum numai betoane.

— Și-avem electricitate, și telefoane, și apă curentă, și autobuze, și canalizare, și frigidere. Și casele cică sunt rezistente la cutremur. E-atât de rău?!

— Cumplit a fost cutremurul. Am fost aici. Mi-a luat mult timp ca să aflu pe unde erai și că erai bine sănătoasă apoi, observând privirea ei mirată, a continuat: Am făcut ce mi-ai spus, m-am angajat în brigada de pompieri. La Milano. Așa mi-ai spus: „Nu te băga-n luptă. Fă și tu ceva util. Bagă-te la brigada de pompieri” și-așa am făcut. A fost exact ca-n armată. Timp suficient să exersezi între două urgențe. Când s-au cerut voluntari, m-am oferit imediat. Mi s-a rupt inima când am văzut. Am muncit din răsuputeri. Și am avut o experiență cumplită. Am văzut mormântul lui Carlo, cum s-a căscat și s-a închis la loc, și i-am văzut corpul înăuntru: zdrențe de uniformă, oase zdrobite și cele două monede de pe ochi.

Pelagia s-a cutremurat și s-a întrebat dacă să-i spună sau nu secretul pe care și-l ținuse atât de bine ascuns Carlo. În loc de asta, l-a întrebat:

— Știai că tata și Carlo au scris pamfletul ăla despre Mussolini?! Și Kokolios l-a tipărit.

— Am avut eu bănuielele mele. Am hotărât să nu fac nimic. Ne trebuia tuturor puțină distracție pe vremea aia, nu?! Văd că mai ai și-acum inelul meu.

— Numai fiindcă am un început de artrită la degete și nu-l mai pot scoate. L-am dat la modificat pe măsura mea, și-acum îmi pare rău. Uitându-se în jos la semipajura care se înălța cu o ramură de măslin în cioc și la cuvintele *Semper fidelis* inscripționate sub ea, a întrebat șovăitor: Și, te-ai căsătorit?! Presupun că da.

— Eu?! Nu. Și-am spus, am fost foarte amărât ani și ani de zile. M-am purtat îngrozitor cu toată lumea, mai ales cu femeile, după care m-am luat cu muzica și-am călătorit prin toată lumea, am zburat de colo-colo. A trebuit să renunț la brigada de pompieri. Așa să știi, că tu ai fost întotdeauna pentru mine Beatrice. Ai fost Laura mea. M-am gândit: cine are nevoie de înlocuitori?! Cine vrea să fie cu cineva și să viseze la altcineva?!

— Antonio Corelli, văd că te pricepi și-acum să spui minciuni cu limba ta de argint. Cum poți să suporti să te uiți la mine acum?! Sunt bătrână. Nu-mi place deloc să te uiți la mine, pentru că-mi aduc aminte cum eram. Mi-e rușine să fiu atât de bătrână și de urâtă. Tu arăți foarte bine. Bărbații nu decad la fel ca noi. Tu arăți la fel, doar că mai bătrân și mai slab. Eu arăt ca și cum aș fi altcineva, știu foarte bine. Aș fi vrut să-ți amintești de mine cum se cuvine. Acum sunt o hoască.

— Uیți c-am venit și te-am spionat. Dacă vezi lucrurile cum evoluează treptat, nu ți se pare șocant. Nu rămâi dezamăgit. Ești exact la fel – și și-a pus mâna peste mâna ei, a strâns-o ușor și i-a spus: N-ai grijă. Sunt aici, cu tine, doar de puțin timp și ești tot Pelagia. Pelagia plină de nervi, dar aceeași Pelagia.

— Te-ai gândit vreodată, apropo de copilul meu, că

poate era din flori?! Poate că fusesem violată. Chiar era să fiu.

— M-am gândit. Cu germanii, cu războiul civil...

— Și?!

— N-ar mai fi fost același lucru. Aveam niște idei pe-atunci legate de dezonoare și de lucrurile spurcate, nu-i așa c-aveam?! Recunosc: n-ar mai fi fost același lucru. Slavă Domnului, acum nu mai suntem atât de proști. Unele lucruri se schimbă, totuși, în bine.

— Bărbatul care a încercat să mă violeze... l-am împușcat. Lui nu i-a venit să creadă:

— *Vacca cane* – lete-al naibii! L-ai împușcat?!

— Nu m-am lăsat dezonorată de nimeni. Era logodnicul pe care l-am avut înainte să apari tu.

— Nu mi-ai spus niciodată nimic despre vreun logodnic.

— Ești gelos.

— Sigur că sunt gelos. Am crezut că eu am fost primul.

— Ei bine, n-ai fost. Și să nu-mi spui că eu am fost prima pentru tine!

— Cea mai bună – și, cum emoția începea să-l tulbure prea mult, a încercat să și-o stăpânească: Devenim sentimentali. Doi bătrâni proști și sentimentali. Uite... – și și-a băgat mâna în buzunar, de unde a scos ceva alb, învelit într-o pungă de plastic. A desfăcut punga și a scos din ea o batistă veche, pe care a scuturat-o ca s-o desfășoare. Avea niște dungi închise la culoare, cafenii, gălbejite pe margini: ...sângele tău, Pelagia, mai ții minte?! Căutam melci, și tu ți-ai zgâriat obrazul în spini. Am păstrat-o. Bătrân prost și sentimental. Dar cui îi păsa?! Nu e nimeni pe-aici care să-și facă vreo impresie. Dup-atâta timp, avem tot dreptul. E o seară, atât de frumoasă. Hai să fim sentimentali. Nu se uită nimeni.

— Se uită. Iannis. E-acolo, ascuns după colacii ăia de frânghie, pe cheiul celălalt.

— Drăcușorul! S-o fi gândind că ai nevoie de protecție. Pe insula asta n-a existat niciodată ceva ce s-ar putea numi secret, nu-i așa?!

— Vreau să-ți arăt ceva. N-ai citit niciodată hârtiile lui Carlo, nu?! Acolo era un secret. Vino cu mine să mănânci la tavernă, să-ți dau scrierile lui. Facem un pilaf de melci clasa-ntâi!

— Melci! a exclamat el. Melci! Ei, da, asta e ceva. Mi-aduc aminte foarte bine de melci.

— Nici să nu-ți treacă prin cap. Sunt prea bătrână pentru așa ceva.

Corelli s-a așezat la masa acoperită cu o folie de plastic în carouri și a citit de la un cap la altul foile vechi și țepene, care se coșcoviseră la colțuri. Scrisul i se părea cunoscut, la fel tonul vocii și întorsătura frazei, dar ale unui Carlo cu care el nu făcuse cunoștință niciodată: „Antonio, Căpitanul meu, trăim vremuri grele și am senzația foarte concretă că nu le voi supraviețui. Știi cum se întâmplă...”

Pe măsură ce citea, fruntea i se încrunta, ridurile și liniile se adânceau și o dată sau de două ori a clipit mult din ochi, ca și cum nu i-ar fi venit a crede. După ce a terminat, a repus hârtiile în ordine, le-a stivuit în fața lui pe masă și a descoperit că i se răciseră melcii. S-a apucat să-i mănânce și așa, dar nu le-a simțit gustul. Pelagia s-a așezat la masă față în față cu el.

— Ei?!

— Știi că mi-ai spus că mai bine muream?! Ca să poți tu să-ți păstrezi fanteziile?! – și a pus palma peste vraful de foi: Mai bine nu-mi arătai astea. Îmi dau seama că sunt mult mai demodat decât îmi închipuiam. Habar n-am avut.

— Te-a iubit. Ce, ești dezgustat?!

— E trist. Un om ca ăsta ar fi trebuit să aibă copii. O să-mi trebuiască ceva timp să... M-a șocat. N-am ce face.

— Nu era numai un erou și-atât, nu-i așa?! Era ceva mai complicat. Bietul Carlo.

A vrut să facă și el ceva ca să compenseze. Bietul de el, îmi pare-atât de rău! Mă simt vinovat. Băieții-l puneau să meargă la bordel. Ce chin! Oribil – și s-a oprit să reflecteze, apoi s-a gândit la altceva: Am dat de urma lui Günter Weber. N-a fost greu – tot timpul vorbea despre satul lui –, dar el a crezut că pentru răzbunare-l căutasem, în numele Comisiei

pentru Crime de Război, ceva cam așa. M-a implorat. S-a pus și-n genunchi. Era atât de caraghios, că n-am știut dacă să râd sau să plâng. Și, ce să vezi?! Se luase după tatăl lui și se preoțise. Să-l fi văzut acolo, îmbrăcat în pastor, umilindu-se și văitându-se. N-am putut să suport. Voiam, în același timp, să-i mulțumesc și să-i trag una. Am ieșit pur și simplu și nu m-am mai uitat înapoi. Presupun c-o fi ajuns la balamuc de-atunci. Sau poate episcop.

— Mie și-acum îmi vine greu să mă port frumos cu nemții, a oftat Pelagia. Tot aș vrea să-i condamn pe ei pentru ce-au făcut bunicii lor. Sunt atât de politicoși, iar fetele lor – atât de drăguțe! Așa niște mame bune! Mă simt vinovată că-mi vine să-i iau la șuturi.

— Bieții nenorociți or să facă penitență pe vecie. De-aia sunt atât de curtenitori. Fiecare dintre ei are un complex. Dar aud că naziștii se-ntorc.

— Toată lumea face penitență. Noi am avut războiul civil, voi l-ați avut pe Mussolini, aveți Mafia și toate scandalurile de corupție, englezii vin și-și cer iertare pentru Imperiu și pentru Cipru, americanii pentru Vietnam și Hiroșima. Toată lumea-și cere iertare.

— Și eu îmi cer iertare.

Dar ea nu l-a băgat în seamă. Avea de gând să reziste – puțin – cât de mult putea, ca să-și scoată părleala. A schimbat subiectul cu grație:

— Iannis vrea să-l înveți să citească muzica așa cum trebuie și zice că de ce nu te-ntorci vara viitoare, să cânți cu el și cu Spiro. Spiro s-a întors acasă acum, în Corfu, dar e foarte bun.

— Spiro Trikoupis?!

— Da. De unde știi?! Chiar atât de mult ai spionat?!

— Este cel mai bun cântăreț la mandolină din toată Grecia. L-am întâlnit cu ani de zile-n urmă. Numai pentru turiști cântă melodii populare la *buzuki*. Iarna, mai vine uneori pe la Atena. M-am dus la unul dintre cursurile lui de *buzuki* clasic, fiindcă, la urma urmei, este o mandolină ceva mai mare și m-am gândit: de ce nu?! Și-am stat de vorbă, și-acum știe unele dintre piesele mele. Adevărul este că le cântă

mai bine decât mine. Eu am îmbătrânit. Mi-au încetinit degetele. Am cântat cu el de multe ori. Și Iannis o să fie bun, l-am văzut eu.

— Vrea să intre-n Orchestra de Mandoliniști din Patras.

— Foarte bine și frumos. De ce nu?! Poate să-nceapă foarte bine și de-acolo. O mulțime de formații de-astea se găseau și-n Italia, numai că la noi toate instrumentele au formă de mandolină. Îți poți imagina?! Mandoline-violoncelle și mandolinecontrabași. Ar fi amuzant să le vezi.

— Și, deci, ai ajuns foarte celebru?

— Numai în sensul că alți muzicieni au auzit de mine. Am avut parte de-o mulțime de recenzii în care eram comparat cu celălalt Corelli. Cânt și eu ca să le fac pe plac. Sunt absolut cinic. Am încercat să scriu tot soiul de piese moderne. Știi, scări cromatice și microtonuri și tot soiul de zdroncănituri, și bubuieli, și chițăieli, și zgomote de mașini de tuns iarba, dar singurii care nu-și dau seama ce prostii sinistre sunt toate astea sunt specialiștii și criticii. Schoenberg și Stockhausen sunt un iad pentru mine! – și a făcut o grimasă, ca să fiu sincer, nici cu Bartók nu mă-mpac, dar să nu spui nimănui, și nici cu Brahms nu sunt de acord, când sare de la o cheie la alta fără să facă trecerea printr-o serie de stagii respectabile. Mi-am dat seama că eram complet demodat, așa c-a trebuit să găsesc o altă metodă de a inova. Și știi ce-am făcut?! Am luat niște melodii populare vechi, de pildă unele grecești și le-am adaptat pentru instrumente neobișnuite. Al doilea concert al meu are în el fluiere irlandeze și un banjo și ce să vezi?! Criticilor le-a plăcut. Adevărul este că are aceeași formă, cu aceleași tipuri de dezvoltări pe care le găsești la Mozart, sau la Haydn, sau mai știu și eu la cine. Și chiar sună bine. Sunt și eu un biet șmecher care așteaptă să fie descoperit. M-am specializat în găsirea de noi mijloace de a fi anacronic. Ce părere-ți faci?

Pelagia l-a privit cu un aer obosit:

— Antonio, nu te-ai schimbat deloc. Bârâi, bârâi întruna, și presupui că eu pricep despre ce vorbești. Ți se luminează ochii și-i dai drumul. Poți să vorbești și turcește, că tot atât aș pricepe din ce spui.

— Îmi pare rău, entuziasmul... el mă ține-n viață. Să nu uit. Am scris și-o mulțime de muzică pasămite grecească de film. Cine nu-i poate angaja pe Markopoulos, pe Theodorakis, pe Eleni Karaindrou apelează la mine în locul lor. Păcăleala-ți provoacă o plăcere atât de mare, nu crezi?! În tot cazul, acum am reținat... De fapt, mă gândeam... Nu știu cum o să ți se pară...

Ea și-a mijit ochii a suspiciune:

— Da?! Ce? Vrei să mă păcălești pe mine?. Din nou?!

El i-a întors privirea:

— Nu, vreau să reconstruiesc vechea casă. M-am pensionat și vreau să trăiesc într-un loc frumos. Într-un loc plin de amintiri.

— Fără apă și electricitate?!

— O pompă de la fântâna veche, o mică stație de filtrare. Sunt convins că pot să capăt o legătură la curent dacă dau ceva mărunțiș cui trebuie. Ești de acord să-mi vinzi proprietatea?

— Nu ești zdravăn la cap. Nici nu știu dacă e proprietatea noastră. N-avem niciun act pe ea. O să trebuiască să mituiești probabil pe toată lumea.

— Deci, n-ai nimic împotriva?! Ginerele tău nu e constructor? Știi, păstrăm totul în familie.

— Dar tu știi că, dacă instalezi un acoperiș propriu-zis, plătești impozit?!

— *Merda* – Rahat! De-asta le ies la toate casele răngi de fier-beton ruginite din acoperișuri?! Ca să pară neterminate?!

— Exact. Și ce te face să crezi c-aș vrea să locuiesc un țăp bătrân ca tine în casa mea cea veche?!

— Te plătesc să vii să faci curat, a zis el, ca un ticălos.

Ea a mușcat momeala: a luat de bun ce-i spusese el.

— Ce?! Crezi c-am nevoie de bani?! Cu taverna asta?! Și cu cel mai bogat ginere pe care l-a avut cineva vreodată?! Crezi că sunt așa, nebună ca tine?! Du-te la tine-acasă, la Atena. Oricum, Lemoni ar face treaba asta.

— Lemoni cea mică?! mai este încă-aici?!

— E mare cât un vapor și e bunică. Dar și-aduce aminte de tine, Barba c'relli. Nici explozia minei n-a uitat-o –

și-acuma vorbește despre ea.

— Barba c'relli, a repetat el cu nostalgie. Mare scârbă mai e și timpul, fără-ndoială. Brațele bătrâne și slabe nu pot arunca bunicile-vapoare în sus și-n jos prin aer. Mai am și-acum probleme cu urechea de la explozia aia, a zis el, după care a tăcut o clipă. Ei, deci, îmi dai voie să reconstruiesc casa?

— Nu, i-a răspuns ea, ținându-se încă tare pe poziții.

— Aha – s-a uitat el cu o vagă îndoială, hotărând că avea să reia subiectul în alt moment. Apoi a zis: O să vin să te văd și mâine-seară. Cu un cadou.

— Nu vreau niciun cadou. Sunt prea bătrână de cadouri. Du-te naibii cu cadourile tale.

— Nu-i un cadou propriu-zis. E-o datorie.

— Îmi datorezi o viață.

— Ei, atunci îți aduc o viață.

— Nărod bătrân ce ești.

Corelli și-a scotocit prin buzunare și a scos un audiocasetofon portabil. După alte scotoceli, a scos și o casetă într-o cutie foarte elegantă, pe care a desfăcut-o. A introdus caseta în aparat și i-a întins Pelagiei căștile. Ea a făcut un gest plin de silă cu mâna, mai-mai să-i dea una peste ochi, parc-ar fi gonit un țânțar.

— Pleacă de-aici, nici moartă nu-mi pun eu așa ceva. Sunt femeie bătrână, nu vreo paparudă de fetișcană. Ce crezi, că sunt adolescentă, să scutur din cap cu de-alea pe urechi?

— Nu știi ce pierzi. Sunt minunate. Eu mă duc. Pune-l pe Iannis să-ți arate cum funcționează” și ascultă. Ne vedem mâine-seară.

După ce-a plecat, Pelagia a luat cutia casetei și a scos coperta cu informații. Era în italiană, engleză, franceză și germană. A rămas impresionată. Fotografia din față îl arăta pe Antonio Corelli, mai tânăr cu un deceniu, de vreo șaiszeci de ani, poate, în frac și cu papion, rânjind satisfăcut, cu o mandolină atârându-i din mâna dreaptă într-un unghi nerealist. Și-a luat un pahar de vin pe post de întăritor general și a început să citească notița. Era scrisă de un

anume Richard Usborne, un englez care, după o altă notiță, era un celebru critic și expert în Rossini. A citit: „Această îndelung așteptată reeditare a primului concert al lui Antonio Corelli pentru mandolină și orchestră restrânsă a fost lansată în 1954 și a avut premiera la Milano, compozitorul însuși interpretând partitura solistică. Este inspirat de o femeie numită simplu: «Pelagia» – și dedicat ei. Tema principală, orchestrată în 2/2 timpi, este afirmată foarte clar și emfatic pe instrumentul-solist după o scurtă expunere de către suflători. Este o melodie simplă și marțială, descrisă de unul dintre primii săi recenzenți ca fiind

« de o naivă măiestrie ». În primul timp, este dezvoltată în forma de sonată, iar...”

Restul, Pelagia l-a citit în diagonală. Erau numai neghiobii despre elaborarea în fugă și-alte asemenea. S-a uitat atent la șirul de mici butoane decorate cu săgeți, care arătau în diferite direcții, și-a vârât delicat căștile în urechi și a apăsat pe butonul pe care scria „Play”. S-a auzit un șuierat, apoi, spre uimirea ei, muzica s-a declanșat în mijlocul capului ei, în loc s-o audă în urechi.

Pe măsură ce-i îneca mintea, un vârtej întreg de amintiri i s-au deșteptat. A auzit *Marșul Pelagiei* – nu o dată, ci de multe ori. Porțiuni din el răsăreau parcă de nicăieri, în forme ciudat distorsionate și capricioase, la diferite instrumente. Atât de complicat a devenit, încât abia-l mai deosebea într-un asemenea torent de note pe diverse ritmuri. La un moment dat, l-a auzit ca vals („Cum a mai făcut-o și pe-asta?! s-a gândit Pelagia), iar către final s-a auzit o rostogolire tunătoare de timpane, care a făcut-o să-și smulgă imediat căștile din urechi, panicată, crezând că tocmai fusese un nou cutremur. Tot imediat și le-a pus înapoi, înțelegând că tocmai despre cutremur era vorba, dar sub un chip muzical, urmat de o lamentație prelungită la un instrument tânguitor, și anume – cu toate că ea nu știa – la un corn englezesc. Întrerupt, acesta, de izbituri solitare de timpane, care erau, probabil, replicile cutremurului. Fiecare cădea atât de brusc și de imprevizibil, încât Pelagia tresărea pe scaun și inima-i sărea până-n gât. Apoi a intervenit mandolina și s-a

lansat cu hotărâre într-o recapitulare a temei, devenind treptat din ce în ce mai liniștită. Atât de liniștită, încât s-a stins cu totul. Pelagia a scuturat aparatul, crezând că i se terminaseră bateriile. Genul ăsta de muzică nu se termina, de obicei, cu ofensive demolatoare de instrumente cu corzi?! A apăsât pe unul dintre butoanele de derulare și aparatul a scos un clic. Nu era cel bun, așa încât a apăsât pe celălalt și a așteptat până a ajuns înapoi la început. De astă dată, a auzit mai mult decât prima oară, chiar și niște pârâituri care parcă erau scoase de pistoalele-mitraliere în zilele masacrelor. Era și o parte oarecum frivolă, care se putea referi la târâțul în patru labe, în căutare de melci. Dar se termina la fel de neplăcut, stingându-se încet-încet până se lăsa liniștea. A rămas așa, neștiind ce să înțeleagă, ba chiar puțin supărată, până și-a dat seama că nepotul ei adolescent se oprise în fața ei, cu gura căscată de cât de surprins era.

— Mamaia, ăsta-i un *walkman*, i-a spus el.

Pelagia i-a aruncat o uitătură ironică.

— E-al lui Antonio. El mi l-a împrumutat. Și dacă ți se pare că arăt caraghios cu așa ceva, ce te face să crezi că tu nu arăți?! Cum dai din cap, cu gura căscată, și cânți fals. Dacă merge la tine, merge și la mine.

Iannis n-a îndrăznit să-i spună: „Arată ca naiba la o femeie bătrână”, așa c-a zâmbit, în loc de asta, și a ridicat din umeri. Bunica lui însă a știut exact la ce se gândea și i-a tras o palmuță peste obraz, aproape ca o mângâiere.

— I-auzi aici, i-a spus ea. Antonio o să se-apuce să reconstruiască vechea casă. Și apropo de asta, Lemoni mi-a spus că maică-ta i-a spus că tu i-ai spus maică-tii că eu am un nou iubit. Ei bine, n-am. Și pe viitor, să-ți vezi de treaba ta!

Corelli a întâmpinat mari dificultăți când a venit vorba să înainteze pe chei înspre Taverna Drosoula în seara următoare. Nu mai avea nici pe departe puterile pe care le avusese odată, și-apoi nu avea câtuși de puțin experiență cu treburi dintr-astea. Degeaba se opintea și trăgea, și nici hălmăitul comenzilor în cel mai pur stil artileristic nu părea să-i fie de vreun folos. Fusesse pentru el o zi epuizantă. Când

a ajuns, în fine, târându-se și clătinându-se pe picioare, la tavernă, s-a prăbușit pe un scaun. Pelagia s-a eliberat de sub dominația *walkman*-ului, l-a comutat cu un gest de specialist pe rulare și a vrut să știe:

— Și ce faci, mă rog, aici cu asta?

— Este o capră. După cum vezi, ți-am adus o viață.

— Văd că e-o capră. Crezi că nu știu să recunosc o capră, dac-o văd?! Ce cauți aici?!

El i-a aruncat o privire oarecum arțăgoasă.:

— Mi-ai spus că nu-mi țin promisiunile. Ți-am promis o capră, mai ții minte?! Așa că, na-ți capra. Și-mi pare rău de cea veche, că ți s-a furat. După cum vezi, asta arată exact la fel.

Pelagia s-a abținut; aproape că uitase cât de amuzant era.

— Cine-a spus că am nevoie de-o capră?! La vârsta mea?! Într-o tavernă?!

— Nu-mi pasă dacă n-o vrei. Ți-am promis-o, ți-am adus-o. Una bucată capră – la fel cu cealaltă. Vinde-o, dacă n-o vrei. Dar, dac-ai fi văzut cât de greu a fost de băgat în taxi, n-ai mai fi atât de pornită.

— În taxi?! De unde-ai luat-o?!

— De pe muntele Aenos. Am întrebat un șofer: „Unde pot să găsesc o capră bună, de modă veche?”, iar el mi-a spus: „Urcați-vă-n mașină”, și am trecut pe lângă baza NATO de pe munte. Ore-ntregi a durat. Și-am dat de un bătrân, unul Alekos, care mi-a vândut capra asta. M-a păcălit, așa să știi, plus că șoferului a trebuit să-i plătesc de două ori călătoria, ca s-o aduc jos de-acolo. Și ce mai putea! Ce-am mai suferit, și-acuma tu țiți la mine și croncăni ca o cioară bătrână.

— Cioară bătrână?! Caraghios bătrân ce ești! – și s-a aplecat și-a apucat capra de bot cu o mână fermă. Cu cealaltă i-a ridicat buzele și i s-a uitat la dinți gălbejiți. Și-a vârât degetele prin părul de pe picioarele dinapoi, după care s-a îndreptat de spate și a zis: Foarte bună capră. Are păduchi, dar altfel este foarte bună. Mulțumesc.

— Cum îi spunem? a întrebat Iannis.

— Îi spunem Apodosis, a zis Pelagia, căreia deja îi surâdea perspectiva de-a avea din nou o capră. Și putem s-o legăm de un copac și s-o hrănim cu ce resturi avem pe-aici.

— Apodosis, a repetat Corelli, încuviințând din cap. Foarte potrivit nume: „Reparație”. Nici că se putea mai bun. Ce crezi, o să dea mult lapte? Ai putea face iaurt.

Pelagia a zâmbit, cu chipul radiind condescendent:

— De muls te ocupi tu, Corelli, dacă, vrei. Eu, personal, nu încerc să mulg decât femelele – și-a arătat în jos, către scrotul rozuliu și voluminos, cu cele două fuse dinăuntru, mai groase în partea de jos. Alea or fi ugerul?!

— Ah, boășele lui! a exclamat Corelli, îngropându-și fața în palme.

Iannis admira oamenii care știau să vorbească urât, mai ales pe limbi străine, dar la un bătrân i se părea curios. Bătrânii îți făceau întotdeauna observație, dacă vorbeai urât. Acest Corelli se dovedea, clar, la fel de straniu cum se făcea și bunica lui, fâțâindu-se de colo-colo cu un audiocasetofon portabil printre șuvițele ei rărite și cărunte și zâmbind șmecherește când nu-și dădea seama că era observată. Chiar în dimineața aia o prinsese în fața oglinzii, probând diferite seturi de cercei din magazinul Antoniei și lăsându-și capul când într-o parte, când în cealaltă, în atitudini de cochetărie – asta era termenul cel mai potrivit.

— Mâine – altă surpriză, a zis Corelli, apoi și-a pus pălăria turtită și-a plecat.

O, Doamne, a zis Pelagia, cu sufletul plin de aprehensiuni premonitorii.

Se gândea c-ar fi trebuit să-i arate *Istoria personală a Cefaloniei* adusă la zi de ea; poate că l-ar fi interesat să afle motivul adevărat al masacrelor, și anume că Eisenhower blocase ca un ticălos planurile lui Churchill de a elibera insulele și trimisese inutil Aviația Militară italiană în Tunisia, în loc s-o trimită aici, în Cefalonia. Presupunea că știa și el că ordinele atrocităților fuseseră date de Hitler în persoană – sau poate că nu știa.

— Este iubitul tău?! s-a interesat Iannis cu încăpățănare, deși i se răspunsese nu de fiecare dată când

pusese aceeași întrebare.

— Du-te și spală vasele, că altfel nu te plătesc, i-a replicat bunică-sa, care s-a dus să caute un pieptene, ca să țeșale capra, ca-n zilele bune, gândindu-se de unde-ar mai fi putut face rost de un pui de jder-de-pin în ziua de astăzi.

Dar căpitanul chiar că se depășise pe sine, s-a gândit ea, când și-a făcut apariția în fața ușii cu un scrâșnet de frâne, un hureit de motor ambalat la maximum și un nor de fum albăstrui. Pelagia și-a pus mâinile în șolduri și a rămas așa, clătînând ușor din cap, în timp ce el descăleca de pe motocicletă cu mare grijă, era de un roșu strălucitor, foarte înaltă, avea cauciucurile groase, cu reliefuri mari, și arăta ca și cum ar fi fost proiectată pentru curse. Corelli i-a dat jos suportul cu câlcâiul și a proptit-o.

— Știi unde mergem?! Să vedem *Casa Nostra*, dac-o mai fi pe-acolo sau nu. Ca-n vremurile bune... – și a bătut cu palma în ghidon – cu motocicleta.

Pelagia a scuturat din cap:

— Tu chiar îți închipui c-a supraviețuit cutremurului?! Și tu chiar îți închipui că eu mă sui pe așa ceva?! La vârsta mea?! Pleacă și lasă-mă-n pace. Lasă-mă cu toate schemele tale de om fără minte.

— Am închiriat-o special. Nu-i așa de frumoasă ca aia veche și face un zgomot oribil, parc-ar fi o cutie de cuie, dar merge foarte bine.

Ea s-a uitat în ochii bătrânului și s-a luptat să-și reprime un zâmbet. Purta o cască de protecție caraghioasă, albastră, cu un fel de cozoroc mai ridicat, și o pereche de ochelari de soare cu oglindă, care erau atât de noi, încât uitase să le scoată eticheta și-acum îi atârna pe un obraz ca un fel de frunză de toamnă, căzută și agățată într-o pânză de păianjen. Și-a văzut propriul ei chip dezaprobat care se reflecta stereoscopic în lentile și s-a văzut pe ea însăși cum ridica mâinile, cu palmele desfăcute.

— Nici vorbă. Eu sunt prea bătrână, iar tu nu erai în stare să conduci drept nici când erai tânăr. Nu-ți amintești de toate căzăturile?! Nebun erai și-atunci, dar acum ești și mai nebun.

— Cu motorul cel vechi ne clătinam, s-a apărat el, pentru că trebuia să răsucesc întruna maneta de accelerație. La asta toate sunt automate – și și-a ridicat brațele, apoi le-a lăsat să-i cadă, parcă pentru a spune „Nicio problemă”, apoi s-a rugat de ea.

— Nu, a zis Pelagia. Am genunchii înțepeniți și nici nu mai pot să-mi ridic picioarele prea sus.

În momentul acela a observat că el purta peste cămașă un veșmânt foarte colorat, care-l făcea s-arate exact ca hipioții care își făcuseră apariția pe insulă pe la sfârșitul anilor '60. Și-a încordat privirile, ca să vadă mai bine, și a recunoscut pieptarul de catifea roșie, brodat cu flori, vulturi și pești, pe care i-l dăduse ea cu cincizeci de ani mai devreme. S-a prefăcut că nu observase, dar s-a mirat foarte tare văzând că-l păstrase cu atâta grijă atâta timp. A rămas mișcată.

— *Koritsimou*, a zis el, conștient că ea observase și mizând pe faptul că poate opoziția i se mai înmuiase.

— Sub nicio formă.

— Nu vrei să vezi *Casa Nostra*?!

— Nu cu un nebun.

— Doar nu vrei să mă faci să fi închiriat motocicletă asta degeaba?!

— Ba da.

— Am luat-o pentru două zile. Putem merge la Kastro, la Assos, la Fiskardo. Putem să stăm pe o stâncă și să ne uităm la delfini.

— Du-te înapoi la Atena, zăbăuc bătrân ce ești!

— Ți-am adus și ție o cască de protecție.

— Nu port eu roșu. M-ai văzut vreodată pe mine-n roșu?!

— Mă duc singur.

— Dă-i drumul.

A durat o veșnicie până a convins-o. Cum coteau ei așa, periculos, pe drumurile pietruite, ea s-a cramponat de pieptul lui la fel, cu degetele albite de cum îl strângea, îngrozită, cu fața înfundată între omoplații lui, în timp ce motorul îi duduia între picioare, dându-i o senzație care era

mai mult decât plăcută și profund tulburătoare. Corelli a remarcat că-l strângea cu și mai multă disperare decât în zilele de demult, drept care a amestecat într-adins câteva mișcări bruște în stânga și-n dreapta, printre celelalte, înfricoșător de neașteptate.

Pelagia l-a strâns de talie cu tenacitate. Și-a dat seama că se subțiasse cu timpul, în aceeași măsură în care ea se lățise. La un moment dat, a făcut o vultură bruscă înspre marginea drumului, patinând puțin și stârnind un roi de pietricele. „Sfinte Gherasime, ajută-mă!” s-a gândit ea și, ca să fie mai sigură, și-a ridicat brațele în dreptul pieptului lui și și-a încrucișat degetele.

O motoretă venerabilă, cenușie, a trecut pe lângă ei în sens invers, cu motorul pufnind și gâfâind, împodobită nu cu una, ci cu trei fete îmbrăcate la fel, cu cele mai scurte rochii albe cu puțință. Lui Corelli i-a trecut prin fața ochilor o viziune cu pulpe zvelte aurii, sâni bombați, sprâncene arcuite deasupra unor ochi negri și niște plete atât de negre, încât băteau în albastru. A și auzit cum i se contura în suflet o melodie, ceva plin de viață, care prindea spiritul etern al Greciei – un concert grecesc. Ca să-l compună, tot ce trebuia să facă era să se închipuie pe el însuși pe motocicletă, împreună cu Pelagia, mergând să caute Casa Nostra și trecând pe lângă trei fete tinere, în cea mai splendidă floare a libertății și frumuseții lor. Cea care conducea motoreta își ținea picioarele ridicate pe rezervorul de benzină, cea de-a doua își aranja machiajul cu gesturi de pictor și cu o oglinjoară în mână, iar cea de-a treia stătea cu spatele înainte și aproape că mătura drumul cu sandalele cu care era încălțată. Avea o mină mai mult decât serioasă cun stătea, așa, profund concentrată la ziarul pe care-l citea, și-i ținea paginile cu degetele-i lungi și elegante, ca să nu i le zboare vântul.

Sfârșit

Mulțumiri

Le mulțumesc în mod special următorilor: Anne și Arturo Grant, Iannis Stamiris (romancierul), Alexandros Rallis, de la Ambasada Greciei din Londra, Helen Cosmetatos, de la Muzeul de Istorie și Cultură Corgialenios din Argostoli (Cefalonia), Giovanni Camisa și personalului Bibliotecii Publice Earsfield din Londra. Bineînțeles, niciunul dintre ei nu este răspunzător sub nicio formă de interpretarea dată de mine informațiilor pe care mi le-au oferit ei. Rămân îndatorat unui mare număr de cărți, dar în mod special acestora:

Richard Capell, *Simiomata*, MacDonald R Co. [fără anul apariției];

Mario Cervi, *Storia della Guerra di Grecia*, Sugar Editore, 1965;

Kay Cicellis, *The easy Way*, Harvill Press, 1950;

John Evans, *Time After Earthquake*, Heinemann, 1954;

Nicholas Gage, *Hellas*, Collins-Harvill, 1987;

Richard Lamb, *War in Italy, 1943-1945*, John Murray, 1993;

Dennis Mack Smith, *Mussolini*, Weidenfeld R Nicolson, 1981;

E.C.W. Myers, *Greek Entanglement*, Rupert Hart-Davis, 1955;

Marcello Venturi, *The White Flag*, Blond, 1966.

Pe Caroline o rog să mă ierte pentru atâtea întârzieri de la masă, și treburi neglijate.